M.ANGEL

ASTURIAS

-GÖZLERİ AÇIK GİDENLER-

yordam edebiyat

Türkçesi:
Erdoğan Tokatlı

Erdoğan Tokatlı *(3 Haziran 1939, Denizli - 5 Haziran 2010, İstanbul)*

Galatasaray Lisesinden mezun oldu. Dizi, sinema yazarlığı ve çevirmenlik yaptı. Sinemaya olan ilgisi yazar-yönetmen olan ağabeyi Atilla Tokatlı sayesinde oluştu. Liseden mezun olduktan sonra çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları yayınlandı. Farklı dillerden birçok eseri Türkçeye kazandırdı.

Tokatlı'nın *Aydınlık* (Henri Barbusse) adlı çevirisi de Yordam Kitap tarafından yayınlanmıştır.

Erdoğan Tokatlı'nın Fransızcadan yaptığı *Gözleri Açık Gidenler* çevirisi ilk olarak 1968'de (Cem Yayınevi) tarafından yayınlandı.

Yordam Edebiyat'ta

Miguel Angel Asturias Eserleri

Guatemala Efsaneleri

Türkçesi: Tahir Alangu - A. Cengiz Büker

Sayın Başkan

Türkçesi: Zeyyat Selimoğlu

Kasırga

Türkçesi: Leylâ Gürsel

Yeşil Papa

Türkçesi: Cemal Süreya

Gözleri Açık Gidenler

Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Guatemala'da Hafta Tatili

Türkçesi: Leylâ Gürsel

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

GÖZLERİ AÇIK GİDENLER

ROMAN

TÜRKÇESİ
ERDOĞAN TOKATLI

yordam
edebiyat

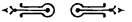
Yordam Edebiyat: 10 • **Gözleri Açık Gidenler** • Miguel Angel Asturias
ISBN 978-605-172-57-6 • *Türkçesi:* Erdoğan Tokatlı
Redaksiyon: Ali Mert • *Düzeltme*: Yağmur Yıldırımay • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Ekim 2016
© Miguel Angel Asturias, 1954 - Miguel Angel Asturias mirasçıları; © Yordam Kitap, 2016
(Bu kitabın telif hakları Agencia Literaria Carmen Balcells, S.A. aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

GÖZLERİ AÇIK GİDENLER

ROMAN

Miguel Angel Asturias

Tahir Alangu

Dünyanın İspanyolca konuşan bölümünün en büyük romancısı, yazar olarak da en büyük savaşçısı Miguel Angel Asturias, ilk olarak iki eseri ile geçen yıl karşımıza çıkmıştı, yakında da üç romanı ve bir hikâye kitabı yayımlanacak.

M. A. Asturias, Guatemala'nın Ciudad kasabasında 9 Ekim 1899 tarihinde dünyaya geliyor. Bu hesaba göre, bu yıl 68 yaşına ulaşmış bulunuyor.* Guatemala'nın San Carlos Üniversitesi'nde hukuk okuyor. "Yerlilerin Sosyal Problemleri" adındaki tezi ile devlet hukuk sınavını veriyor (1923).

Bundan sonra da öğretimini tamamlamak için Avrupa'ya geliyor. Londra ve Paris'te uzun süre kalıyor. Sorbon'da okuyor. Geliş o geliş. Ara sıra, bir iki yıllığına yurduna dönüyor, bazı yüksek mevkilere getiriliyorsa da, ömrünün çoğunluğunu Paris'te ve sürgünde geçiriyor. Yeni düşünceli ve yurtsever öncüler işbaşına gelince, Asturias, Paris büyükelçisidir. Faşist cuntacıların bir askerî darbesinden sonra da sürgündedir. M. A. Asturias halen Guatemala'nın Paris büyükelçisidir. Kendi ifadesine göre, İspanyolca konuşulan bölgelerde ne zaman kendi kitapları toplanır ve yasaklanırsa, bu hareket bir faşist idarenin öncüsü ve habercisi sayılırmış. Yazar, denemeleriyle bu gerçeğe ulaşmış. Reynaud yöne-

* Bu önsözün yazıldığı 1967 yılı için geçerli bilgi. Asturias, 9 Haziran 1974'te ölmüştür. -*Yordam Edebiyat*

timinde Orta Amerika din ve kültürünü araştıran Asturias, ilk eserini *Religiones y mitos de la America indigena* (Amerika Yerlilerinin Dinleri ve Mitolojileri, 1923-1926) adıyla verdi. Bilimsel değeri bir yana, Asturias'ın bundan sonraki eserlerinin ve anlatım tekniğinin temelini bu eserinde bulmaktayız. Bu büyük folklor araştırması, onun eserlerindeki dil ve hayatı belirlemede kullandığı malzemeyi ortaya koyuyordu.

M. A. Asturias'ın hayatı ve yazarlığının bir yanı, kendi halkının iki büyük kaynağa dayanan kültürü "İspanyol-Maya" ise, ötekisi de yurdunun dış sömürücülerine, dünyaca ün kazanmış Kuzey Amerikalı kumpanyalara, yabancılara satılmış yerli politikacılara açtığı savaştır. Büyük bir yazar ve sanatçı, ama örneklerine ancak İspanyol soylularında rasladığımız çetin bir milli kurtuluş savaşçısı. Günümüzde "anti-Amerikan" direnmenin en önemli öncülerinden sayılıyor Asturias. Bir gerilla değil, bir politikacı da değil ama yurtsever ve namuslu bir yazar var karşımızda. Daha doğrusu onun hayatının bu iki yanı birbiri içinde erimiştir. Zaman zaman memleketini yabancı ülkelerde iki anlamda temsil etmek fırsatını buldu: Bunlardan ilki Juan Jose Arevalo'nun cumhurbaşkanlığı sırasında, yurdunu, Meksika, Arjantin, Fransa ve El-Salvador'da diplomat olarak temsil etmesidir. Castillo Armas ihtilalinin başarısından sonra da bu görevinden ayrılıyor (1955). Sonra tekrar arkadaşları iktidara geliyor. Ve Latin Amerika dünyasından yabancı pençesi çekilene kadar, M. A. Asturias'ın yazar olarak savaşı böylece sürüp gideceğe benzer.

Onun kendi ülkesini dünyada temsil etmesinin ikinci yolu da, ta başından beri aralıksız sürüp gidiyor. Kendi yurdunun sorunlarını, özgürlük yolunda direnmelerini, bir türlü sona erdirilemeyen milli kurtuluş çabalarını, kültürünün derinliğini bütün dünyaya yayan, birçok dillere çevrilen romanları ile bugün dünyanın önde gelen birkaç romancısı arasında yer alıyor. Nobel Armağanı günümüz dünyasının en başarılı öncü romancısına verilmiş oluyor. Sanatını kendi yurtsever düşünce ve ülkülerine, kendi halkının savunmasına yönelten bir yazar kadar şerefli bir insan düşünülebilir mi? Bunu başkalarından çok önce bizler anlar ve beğeniriz.

Bir başka deyimle M. A. Asturias'ın eserlerinde birbirine bağlı iki yön açıkça görülmektedir: kendi yurdunun sosyal-politik sorunlarına bağlı oluşu, kökünü halk sanat ve kültürünün gür kaynaklarından alan güçlü bir sanat çabası.

Onun ilk edebiyat eseri, *Guatemala Efsaneleri* (*Leyendas de Guatemala*, 1930), 1923-1926 arasında hazırladığı doktora tezine dayanıyor. Bilimsel malzemeyi sanat yoluna başarı ile aktarıyor. Onun, bundan sonraki bütün eserlerinde hep bu bilim derlemelerine, halk kültürünü, memleketinin insanlarını derinden tanımaya dayanan bir temel bulunacaktır. Bu eserinde kaybolmuş büyük Maya kültürünün hayata yansıyan, sözlü gelenekte sürüp gelen yüksek anlatım gücünü keşfediyor. Asturias, ilk adımlarını bilim yolunda atmakla birlikte, bu kaybolmuş eski yerli kültürünü titiz bir bilimsel davranışla değil, kendi soyunun büyük bir hayranlıkla bağlandığı dünyasına yaklaşma aracı olarak ele alıyor. Guatemala halkının bugünkü hayatında eski büyük kültürü; mitolojinin kalıntılarıyla, gündelik yaşantılarla karışıyor. Guatemala insanını anlamak için bu köklere inmek, dışarıdan bakanlarca anlaşılmaz sanılan davranışlarını ve zihniyetlerini kavramak için, o büyük kültürünün etkilerini araştırmak ve anlamak gerekliydi. Asturias'ın eserlerinde iç içe geçen bu iki dünya, yani bugünün emperyalist-sömürgeci şartlarının getirdiği çatışmalarla, eski kültürün ruhların derinliklerine çökmüş kalıntıları, onun yurdunun gerçek yüzü olarak belirleniyor.

Fransa'da ilk sürgünlüğü sırasında, M. A. Asturias, şiirleri ve hikâyeleri yanında, ülkesindeki diktatör Estrada Cabrera'yı taşlayan ünlü bir roman yazdı: *Sayın Başkan* (*El Senore Presidente*, 1946). Gerçi ilk eseri olan *Guatemala Efsaneleri* ile daha önce dikkati çekmişti, ama romancı olarak geniş çevrelere ününü yayan ilk eseri *Sayın Başkan* oldu.

Bu romanın peşinden *Mısır Adamları* (*Hombres de maiz*, 1949) geldi. Burada eski Maya dünyası kalıntılarının bugünün Guatemala halkının dünyası ile nasıl kaynaştığı gösteriliyordu. Eski mitolojinin, Hristiyanlığın ve Anglosakson materyalizminin baskıları altında, *indios*'ların içlerinde nasıl yaşayıp bir di-

renme aracı olarak sürüp gittiği tasvir ediliyor. Orta Amerika'nın insanları yalnız yabancılar tarafından sömürülmüyor, azgın tabiat güçleri ve tropikal sıcak ve hastalıklar da onların karşısındadır. Yalnız hastalıklar, açlık, ezici hayat şartları altında değil, metafizik şüpheler altında da kıvranmaktadırlar. Seksüel hayat bile onlar için bir korku, dehşet ve ıstırap konusudur. Çünkü büyücüler *maiceros*'ları (mısır ekip biçen adamları) zürriyetsizliğe uğratıyorlar. İnsanoğlu bu bölgede o kadar uzun süredir eksiklidir ki, ne tabiatla ne de kadın ve hayatla dengeli bir anlaşma kurabilmektedir. Büyülü güçlere bağlı görüntüler o kadar sık kendini gösteriyor ki, bunları birer gerçek olarak kabul etmek ve yaşama düzenlerine bağlamak zorundadırlar. Bu ülke insanları, *indios*'ların mitolojilerine göre, mısır tanelerinden yaratılmışlardır. Bundan dolayıdır ki, onlara *maiceros* diyorlar. Bunlar kolaylıkla büyülenerek taşa ya da hayvanlara dönüyorlar. Orta Amerika Kızılderililerinin çok garip eski şeytan inançları düzenine bağlı büyücülük dünyaları ile yarı putperest bir hayat süren Maya Yerlilerinin ezilmiş hayatlarıdır bu...

Büyük kazike (kabile şefi) Gaspar İlom, kabilesini *maiceros*'larla mücadeleye çağırır. Çünkü hükümet tarafından toplanıp getirilen *maiceros*'lar, ormanları yakmakta, toprakları büyük mısır tarlaları hâline getirmektedirler. Burada yetiştirilecek mısırla büyük ölçüde ticaret yapılacaktır. Hâlbuki *indios*'ların inançlarına göre mısır ancak kutsal bir yiyecek olarak öpülüp başa konulur ve gıda olarak kullanılabilir. Kim bu mısırları başka amaçlara göre kullanırsa (ispirto çıkarmak gibi) kutsal bitkinin şerefini lekelemiş olur, gizli büyülerin cezasına çarpılacaktır. Hükümetin *indios*'ların ayaklanmasına karşı yolladığı kuvvetlerin komutanı Albay Godoy, onları bir türlü yenemez. Direnme gitgide yayılıp genişlemektedir. Ama onların şefi Gaspar İlom'u, gizlice, bir yolunu bularak zehirler. Hâlbuki kazike İlom, yüce tabiat güçlerinin himayesindedir, yenilmez bir gücü vardır. İlom bu zehri tanır, ama kendi adamlarının yakalandıkları yerde barbarca öldürüldüklerini görünce, bilerek zehri içer. Albay Godoy da günün birinde esrarlı bir şekilde ölür.

Bundan sonra da savaş sonunun kargaşalıkları anlatılmaktadır. Savaşa karışan kadın ve erkeklerin ölümleri başlar. Kiminin karısı uçurum kenarında taş kesilir, kiminin karısı ise kocasından kaçar, derin kuyulara düşer. Kocalar karılarını bulmak için uzun yolculuklara çıkarlar. Burada *indios*'larda kadının ezilişi kadar törelere göre yargılanışı ve cezalandırılışı, bir yandan da kadın denilen yaratığın demonlara karışmış bir varlık olarak hayatta aldığı karışık yer anlatılmaktadır.

Asturias'ın daha sonraki eserleri, bir başka, bilinçli, daha vurucu ve savaşçı bir yön alıyor. Orta Amerika ülkelerini kıskıvrak bağlayan emperyalist sorunlar ve güçler (ABD sömürücülüğü, United Fruit gibi büyük tröstler) üzerinde ısrarla duran büyük bir roman trilojisi yazıyor: *Kasırga* (*Vientofuerte,* 1950), *Yeşil Papa* (*Papa Verde,* 1954), *Gözleri Açık Gidenler* (*Los Ojos de los Enterrados,* 1960).

Bu trilojinin ilk romanı *Kasırga*'da, büyük bir Amerikan tröstünün bakir ormanları sökerek açtığı büyük muz tarlalarında çalışan işçilerin, sıcak, hastalık, kötü yaşama şartları altında ezilişleri, küçük toprak sahiplerinin kumpanya karşısındaki direnmeleri, yönetici beyazların kadınlara saldırıları, başkentteki asker ve sivil idarecilerin satılmışlıkları, halkın içten içe homurdanışı anlatılmaktadır. Küçük toprak sahiplerini örgütleyen bir Amerikalı karı koca, büyük patronlara karşı kavga ve direnme hareketlerinde öncülük eder. "Yeşil Papa", ta uzaklardan, Şikago'dan binlerce insanın hayatına hükmetmektedir. Tropikal hastalıklar, çürütücü hava, ağır çalışmalar, yoksullukla ezilen yerli halkla onları sömüren yabancılar, çatışmalarının en kızgın yerinde amansız bir kasırganın kurbanı olurlar. Kasırga, burada toplum çatışmalarının, halktan yana olan o esrarlı tabiat güçleri karşısındaki aczini ve küçüklüğünü anlatırken, bir yandan da yabancıya karşı çıkacak büyük bir yerli direnişin sembolü olarak kullanılıyor. Asturias'ın diğer kitaplarında görüldüğü gibi, bu kitabında da, yalın ve vurucu gerçekler, batıl yerli inançlar, hayal ve mizah garip bir düzenle iç içe girmiştir. Hayatın ezici sahneleri, tabiatın insafsız sertliğini anlatan tasvirler, insanoğlunu bu şartlar altında belirlemeler, eserin en güçlü yanlarıdır.

Trilojinin ikinci romanı *Yeşil Papa*'da, Geo Maker Thompson adında, Şikago'daki büyük tröst başkanı anlatılıyor. Bu adam, kendini birinci romanın sonlarında belli etmekteydi. Bu romanda ise soylu ve gururlu İspanyol ve *indios*'ların, ülkenin eski sahiplerinin çocukları karşısında, Anglosakson sömürücü emperyalist tipinin barbar ve insafsızca sertliğini temsil etmektedir. Vicdan ve beşeri ahlaktan yoksun oluşu, güçsüz, örgütsüz, saf insanları sömürmekteki dehası sayesinde büyük bir servet toplamıştır. Toprakları çaresizliklerinden ya da zorla ellerinden alınmış köylüler, birleştirilerek büyük muz tarlaları hâline getirilen kendi eski arazileri üzerinde çalıştırılır. *Kasırga*'da, "Yeşil Papa"ya karşı direnmeye yeltenen kimselerdir bunlar. Muz hevenklerini tarlalardan vagonlara, vagonlardan gemilere, yük hayvanları gibi sırtlarında taşırlar. Burada "Yeşil Papa"nın zalimliği, hükümetteki adamların alçaklığı, köylülerin çetin hayatı anlatılıyor.

Trilojinin üçüncü ve son kitabı *Gözleri Açık Gidenler,* dayanaktan yoksun, başvuracak yerleri olmayan, umutlarını yitirmiş bahtsız insanlar, "Hayatta haksızlığa uğramış ölülerin gözlerinin açık gideceğine, böyle gömülenlerin gözlerinin ancak büyük ceza günü mahkemesinde kapanacağına" inanmaktadırlar. Tıpkı bizim halkımızın inancına benzer bir inanış, "Yeşil Papa" Maker Thompson'un ekonomik diktatörlüğü, yabancılara satılmış bir zorbanın politik diktatörlüğü ile birleşerek halkı ezen iki katlı bir baskı düzeni kuruluyor. Bütün ülke merhametsiz bir idare altında boğulmaktadır. Başkaldırma düşüncesi, devrimci Juan Pablo Mandragon aracılığıyla kafalara yerleşmeye başlıyor. Anadan doğma bir örgütçü olan Mandragon, suikastlar, silahlı ayaklanmalar düzenler, ama bir türlü başarıya ulaşamaz. Sonunda, çaresizliğinden, daha barışçı bir eylemde karar kılar: grev. Düşünceleri kabul ettirmek, taraftar kazanmak için önce en çok ezilmiş, en düşkün işçilerin alın yazılarını paylaşır, sonra yavaş yavaş üniversite öğrencilerini, öğretim kadrosunu, memurları, askerleri, din adamlarını, demiryolu işçilerini, zanaat sahiplerini, zafere ulaşacak davasına inandırır.

Renkler, düşler, gerçekler ve güzellikler, dehşet ve korkularla dolup taşan bu kitapta, yazar, hayatın en çirkef yanlarından en şiirlisine kadar bütün görünüşlerini, insancıl duyguların en iğrencinden en coşkununa kadar bütün çeşitlerini bir araya getirir.

Bu triloji dışında kalmakla birlikte, Asturias'ın öteki eserleri de Guatemala halkının toplumsal sorunlarını anlatmayı sürdürmektedir. Daha savaşçı eserlere yöneldiği görülmektedir. Hikâyelerini derleyen *Guatemala'da Hafta Tatili* (1958) bunlardan biridir. Yazarın "anti-Amerikan" saldırıları öteki eserlerinden çok bu kitabında kendini gösterir. M. A. Asturias, bu eserini, başka hiçbir eserinde görülmeyen acılı bir içtenlikle memleketine şöyle sunuyor:

> Kahraman öğrencilerinin,
> Ezilen köylülerinin,
> Harcanan işçilerinin,
> Savaşan halkının kanında yaşayan
> Yurdum,
> Guatemala'ya.

Bu çok sert saldırı hikâyeleri, Guatemala darbeleri ve ihtilallerinden derleme unsurlarla işlenmiş dokümanlar karakteri taşıyor. Komünizmle Mücadele Dernekleri, mezarları kendilerine kazdırılarak öldürülen sendikalı işçiler, halkı kırıp geçiren paralı satılmış askerler, silahsız insanların inatçı direnişleri, iftira kampanyaları, kitle hâlinde tevkifler, sorgusuz sualsiz gruplar hâlinde kurşuna dizmeler, M. A. Asturias'ın bu en dramatik eserinin acıklı muhtevasını veriyor. Denilebilir ki, bu eserinde Asturias, diğer eserlerindeki kılı kırk yaran sanatçı yanını bırakmış, artık çıplak, en tesirli bir röportaj gerçekçiliğine yönelmiş durumda. M. A. Asturias'ın, üzerinde en çok söz edilen bu eseri bütün kitapları içinde en vurucusu, en etkileyicisidir.

Bütün bu anlatılandan çıkan sonuç şu: M. A. Asturias'ın eserlerinin kaynağı kendi milletinin halk kültürü ve milli kurtuluş sorunlarıdır. Bu kültür ve bu çatışmalı hayatın tasvirini iç içe yürütürken, sömürücülere ve onların zalim ortaklarına karşı açtığı savaşı da aynı yörüngede ısrarla yürütüyor. Ona Nobel

Armağanı'nı verenler yalnız eserlerini değil, bu namuslu davranışını da mükâfatlandırdılar. Büyük yazar eserlerini birbiri peşine vermekte devam ediyor. *Mulata de Tal* (Halis Bir Melez, 1963) ve *Alhajadito* (Dilencinin Bataklığı, 1966) adlı iki romanından sonra yeni bir efsaneler kitabı ile şiir kitaplarını da geçen yıl içinde verdi.

M. A. Asturias, ele aldığı temalara ve yurdunun gerçeklerine uygun düşen canlı, Avrupa roman geleneğini aşan bir anlatım tekniğine de ulaşmıştır. Dünya romanında başka öncüleri de olan bu yeni ve güçlü roman anlayışında, gündelik gerçekleri olağanüstü bir söz gücü ve canlı bir lirizmle, iklimin, tropikal bitkilerin, eski inançların, büyücülüğün, geleneklerin, kültür çatışmalarının, iktisadi savaşların birleşerek ortaya koyduğu, okuyanları sarsan bir etkileme gücü var.

Samatya, 26 Ekim 1967

Birinci Bölüm

I

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Anastasya –hani şu bizim, adından, yaşından ve cinsiyetinden gayri hiçbir şeyi belli olmayan, tıpkı halk çocukları gibi soyadı bile belli olmayan Anastasya– kendini tutamayıp, esans kokulu dondurmaların, yaldızlı kâğıda sarılı çikolataların, tıka basa doldurulmuş sandviçlerin, rengârenk köpüklü sodaların ve ithal malı içkilerin satıldığı –hem dans salonu, hem bar, hem de lokanta diyelim– Granada'nın kapısından her sabah başını uzatıp "Günaydın" der gibi söylemişti bunu.

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Kapı, işsizler ve her an devrilmeye hazır ayyaşlar için yapılmış, ağır, iri, kızıla çalan deri koltuklar ve yuvarlak, geniş, alçak, gıcır gıcır görünsün diye her sabah yeniden sünger taşıyla –ama kesinlikle cilayla değil– üzeri parlatılan tahta koltuklarla dolu, uzun ve yüksek tavanlı bir salona açılıyordu.

Ve her şey pırıl pırıldı. Tıpkı masalar gibi, temiz ve pırıl pırıl. Pılı pırtı içinde, sefil, pis ve hani ipince sesli ihtiyarlar vardır ya, işte onlara benzeyen boyacı yumurcaklar hariç tabii...

"Boyayalım beyler, boyayalım! Boyayalım mı abi? Çabucacık ha?"

Sabahın onu olduğunda her şey parlamaya başlardı bu dünyada. Sabahın onunda, hadi bilemedin on birinde.

Karameladan ve bir halı gibi parıldayan beton zeminden tutun da efendim, bütün bir duvarı kaplayan geniş pencerelere kadar her şey yeniydi, yepyeni. Altıncı Cadde'yi pırıltılara boğarak akıp

giden otomobillerin yansıdığı aynalar yeni; sabahları kaldırımlarda birbirini ite kaka, kimi zaman selamlaşıp kucaklaşarak, kimi zaman da sadece şapka sallayıp el ederek kendine bir yol açmaya çalışan yayalar yeni; sıcak ülke motifleriyle süslü duvarlar yeni; kaymak taşından yapılma tavan yeni ve geceye floresan kelebek kanatları saçan cam tırtılları andıran dolaylı ışıklı avizeler yeni; yuvarlak duvar saatindeki zaman bile yepyeni; siyah pantolon, beyaz gömlekli, boğa güreşçilerine benzeyen garsonlar yeni; alkollü gözleriyle melez şehrin mahşerini seyreden dev yapılı sarışın ayyaşlar ve tabii ki Anastasya'nın sesi de yeniydi...

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Neftî üniformalı subaylarla askerler sabah erkenden gelip Granada'daki mevzilerine yerleşir, ciklet çiğneyerek *whisky and soda** ve kokulu sigara içmeye koyulurlardı -hepsi değil tabii-, bazıları pipo içerdi. Ama hepsi de bu memlekette burunlarının dibinde olan bitene yabancıydı. Kudretli Amerikalarından kendileriyle birlikte getirdikleri tecrit atmosferi içinde hapis ve her şeye kesinlikle yabancı...

Sabah müşterisi komşu masalara çöreklenirdi. Tıka basa eşantiyon eşya ile dolu valizlerini gölge gibi yanlarında sürükleyen seyyar satıcılar, bir yandan yemeklerini yer, bir yandan da dergilerin cilalı sayfalarını süsleyen gösterişli kadın vücutlarını aç gözlerle çırılçıplak soyarlardı. İş adamı dediğin ekmekle yaşamaz ki sadece, gazete ilanlarıyla ve reklamlarla karnını doyurur biraz da. Civarın demirbaş içkicileri de şöyle sabah sabah bir tek kadeh yuvarlamak niyetiyle gelirlerdi oraya; önlerindeki kadehten bir yudum alıp ağızlarının pasını hafiften giderir ama bu ilk yudumu mideye indirmez ve daima sokağa tükürürlerdi. Yabancı askerleri hiç sevmezlerdi; onların "müttefik" olduğunu pekâlâ bildikleri hâlde memleketlerindeki bu ecnebi kalabalığını pek hazmedemezlerdi nedense. Ama bazıları da *United States*'te** mürekkep yalamış olmaktan veya bir süre için bile olsa bu ülkenin topraklarında

* Viski ve soda

** Amerika Birleşik Devletleri

yaşamaktan gelen geniş fikirlilikle barda ve salonda Yankee'lerin gölgesine oturmakta hiçbir sakınca görmez ve üstelik kendi dillerini bir yana bırakır, üstatlara onların memleketini tanıdıklarını ispatlamak için Amerikancayı kafa göz yararak konuşur, kendilerini nasıl utanç verici bir teslimiyete sürüklediğini hesaplamadan sık sık "O-key, O-key Amerika!" sözünü ağızlarında geveler dururlardı.

Askerler ise keyifli keyifli gerinerek bacaklarının birini masaya uzatır, öbürünü ata biner gibi yandaki koltuğun üzerinden aşırırlardı. Bazıları, bardak dolusu *whisky and soda*'yı bir dikişte mideye indirdikten sonra koca kadehi masaya vurur ve uzun süre konuşurlardı. Sonra susarlar, sonra tekrar konuşurlardı. Konuşur ve susarlardı... Mesaj yazdırır gibi. Aralarında nükte yapmak için yaratıldıklarını sananlar vardı. Bunlar, dudaklarına iliştirdikleri sigarayı veya dişlerinin arasına sıkıştırdıkları pipoyu şöyle bir çeker, vakit kaybetmemek için hemen patlatırlardı espriyi. Kendilerinin gülmek için yaratıldığına inanan öbür askerler de hiç vakit kaybetmeden gülerlerdi. Bardaki döner taburelerin üzerine çöreklenip fır dönerek salonu seyredenler de salondakilerin neşesine katılır ama içki kadehlerini hiç bırakmazlardı ellerinden. Bu, sarı saçlı, mavi gözlü ve bembeyaz elli genç irisi askerler, nükteyi yapanı merakla araştırır, bulunca da salondakilerle beraber yapıştırırlardı alkışı. Uzun parmaklarındaki parlak taşlı yüzükleri, bileklerinden sarkan altın zincirli saatleri ve parlak suratlarıyla eski imparatorluk devrinin askerlerine benzerlerdi.

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

"Yavaş olsana, teyze. İşitecekler şimdi!"

Anastasya'yı gölge gibi izleyen, onun peşinden bir an bile ayrılmayan ufak çocuk söylüyordu bunu.

"Kim işitecekmiş bakayım... Bırak şimdi, İspanyolca biliyor mu sanki bu meretler?"

Barmen, salondan ısmarlanan içkileri homurdanarak yollar, sürekli olarak başını sallar, kendi kendine:

"Vakit kaybetmiyor adamlar; bu askerî üstekiler yaman doğrusu, sabahın köründe başlıyorlar içmeye..." derdi.

Çekik gözleri ve yumuşak bıyığının altında fırın kapağı gibi duran ağzıyla, ışıkların altında sahici bir köpek balığına benzerdi.

İçki şişelerini kasalardan, sepetlerden çıkarır, bir kılıç kınından nasıl çekilirse şişeleri saman ambalajlardan öyle sıyırıp temizler, asker gibi dizer, sonra savaş düzenine sokardı. Viski, vurucu kuvvet olarak hep en önde dururdu. Onu, ithal malı veya yerli malı rom şişeleri izlerdi; berrak manzaralı cin şişeleri, üzeri madalyalı etiketlerle donanmış konyaklar, yaldızlı etiketleriyle cömert şaraplar, çekici peri kızı resimleriyle süslü likör şişeleri daha sonra gelirdi...

Barmen, şişeleri sıralarken, müşteriye hizmet eden garson onun önünde durur, hep aynı şeyleri söylerdi:

"Adamlara absent taşımaktan tırnaklarım morardı, Sinyor Minşo. Kendimde değilim işin kötüsü. Ne yaptığımı bile bilmiyorum artık..."

Absent kokusu soluğunu kesiyor, başına ağrılar veriyordu. Aslında absent değildi bu, perno'ydu ya... neyse. Buz dolu içki kadehlerini tutmaktan tırnakları morarmıştı gerçekten de.

"Teyze, bak giriyorum içeriye!.." derdi Anastasya'nın peşindeki ufaklık. Orada, kapı eşiğinde, hiçbir iş yapmadan öyle tek ayağının üstünde bekleyip durmaktan bıkmış olurdu genelde.

"Gir öyleyse, ne duruyorsun..." derdi Anastasya; sonra da, ayakları çıplak ve nasırlı, üstü başı perişan, boynunun ve kulaklarının kiri etine yapışık bir kalıp gibi duran çelimsiz çocuğu salona itiverirdi.

Ufaklık ağzını çarpıtır, bir omzunu çökertir ve bütün bunlar salondaki ayyaşlarda acıma duygusu uyandırmaya yetmeyecekmiş gibi hafifçe topallayarak masaların arasında dolaşırdı. Elindeki şapkayı müşterilerin önüne doğru uzatarak dilenir, masaları işgal eden dev yapılı sarışın adamların arasında kapkara görünürdü.

Anastasya, kapının eşiğinden onu gözler ve "Tanrım! Müşterilerin arasında amma da karanlık görünüyor benim yumurcak," derdi kendi kendine. Askerler ciklet çiğnemekten bir türlü vazgeçmez, çocuğun önlerine uzattığı şapkaya bozuk paralar fırlatırken sakızlı dişlerini birbirine sürterek geviş getirirlerdi. Bazısı da

sadaka yerine viski uzatırdı çocuğa veya sigarasının ateşli ucuyla tehdit ederek ufaklığı yanından kovardı. Hele garsonlar... İyice öfkelenirlerdi yumurcağa! Ellerindeki bembeyaz peçeteleri tehdit dolu bir ifadeyle savurup arkasından koşarlardı.

Koyu ve yanık cildi, bembeyaz saçlarıyla karşıtlık oluşturan bir ihtiyar ve aklı sıra çok şakacı bir çavuş; çikolata, karamela, bonbon ve sigara gibi ıvır zıvırın depo edildiği yerde, kasanın başında pinekleyen adama bağırırdı o zaman:

"Boş yere kovalamayın onu. Öldürüverin, olsun bitsin... Böcekler bunlar... öldürmeli böcekleri... bütün İspanyollar böcek zaten!"

Çavuş bu müthiş nüktesine kahkahalarla gülerken garsonların şirretliğinden kaçan yumurcak, bir koşuda kapıya varır ve dışarıda kendisini bekleyen Anastasya'nın yanına sığınırdı.

"Amma da çok para toplamışsın!.." derdi Anastasya; oğlanın getirdiği bozuklukları önce avuçlar, sonra da keyifle cebine indirirdi.

Ufaklık, içi para dolu şapkasını ona bırakır, bir koşuda uzaklaşır, ilerideki sinemanın kapısı önünde dağıtılan; üstü kocaman aslan ve at resimleriyle, ünlü film artistleriyle, kocaman yazılarla kaplı el ilanlarından alırdı. Teyzesinden bir izin koparabilse o da broşür dağıtıcısı olacaktı. O zaman kendisi de öbür dağıtıcılar gibi bedava girecekti sinemaya.

"Neden hapsolacakmışım ki o karanlık yerde... Meryem Ana aşkına, bir de para mı vereceğim üstüne!.."

Çocuk ona ne zaman "Beni sinemaya götür," dese, Anastasya işte hep böyle cevap verirdi. "Fakirlerin sinemaya filan para verecek hâli yoktur zaten. Bir kere evimizde elektrik yok bizim, gece başlar bizim sinemamız... Hayat öyle zor ki, insan tutup o karanlıkta gözlerini yormamalı..." derdi.

Granada'da ise işler karışmaya başladı. "İspanyollar mı böcek?.. İhtiyacınız var ama bize..." dedi genç bir adam. Nükte meraklısı çavuşun masasına yakın bir yerde arkadaşlarıyla oturuyordu. Deminki sözüne içerlediği için doğrudan doğruya ve İngilizce olarak sormuştu çavuşa.

"Meksiko, ısırgan böcek..." diye yanıt verdi çavuş. İspanyolca konuşuyordu, sesini de yükseltmişti üstelik diklenir gibi: "Orta

Amerika, ufacık, deli böcekler... Antiller böcek değil, kurt onlar... Güney Amerika; ukala hamam böceği onlar da!"

"Bize ihtiyacınız var ama!"

"Minnesota'da, memleketimde size ihtiyaç yok, arkadaş! Washington değildir bizim memleket. Wall Street hiç değildir."

Başka bir masadan öfkeli ve titrek bir ses girdi konuşmaya:

"Söyle şu herife; madem beğenmiyor bizi, gitsin başka yerde dövdürsün dibini!"

Altıncı Cadde'de çalımlı çalımlı gezinen son model arabaların klakson sesleri duyuluyordu. Tam öğle vakti... Hava sıcak mı sıcak, Granada tıklım tıklım. Boş masa yok. Barmen soluk bile almadan çalışıyor. Kadehleri çoğaltan bir mucize sanki elleri. Şişeleri hiç bakmadan, elleriyle yoklayarak buluyor, hızla dolduruyor kadehleri. Hizmet eden garsonlar durmadan gidip geliyorlar masaların arasında. Kasa tükenmek bilmeyen şıngırtılarla çalışıyor. Telefon boyuna çalıyor. Gazeteler ortalıkta. Plak dolabı öt babam ötüyor. Ve Anastasya...

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

Sokaklarda, oynayan film ve piyesler hoparlörle ilan ediliyordu. Charlie Chaplin'in "Diktatör"ü!.. Diktatör... Bağıran reklamcıların gırtlağı ellerindeki megafonlardan daha fazla eziyet çekiyordu; milli piyango bileti satanlar bir kollarında zenginliği, perişan kılıklarında da sefaleti gezdiriyorlardı. Anastasya'nın yumurcağı bir masadan öbürüne dolanıp duruyordu; müşteri kalabalığının sonu gelmez isteklerle bunalttığı garsonlar, böyle anlarda farkına bile varmazlardı onun varlığının.

Yumurcağın kazancı, kalabalık öğle vakitlerinde, nedense sabahkinden daha fazla olmuyordu. Şık giyimli beylerin, eldivenli, tüylü şapkalı, allı morlu süslenmiş boyalı hanımların işgal ettiği masalardan çıksa çıksa bir iki bozukluk çıkıyordu fazladan. Kimi onun ricalarını duymazlıktan geliyor, kimi de dalgın ve düşünceli pozlar takınıyordu. Yumurcak, açlığın baskısıyla kirli ellerini oradakilerin üstüne başına sürecek kadar yakına geliyor, karşısına koca bir duvar gibi dikilen bu kayıtsızlık karşısında ısrar ediyordu. Müşterilerin bir kısmı onu yok sayarak konuşmaya devam ediyor,

bir kısmı onu polisle tehdit ederek uzaklaştırmaya çalışıyor, bazıları da bakacak kimsesi olup olmadığını soruyorlardı. Şaşkına dönen yumurcak bu soruyu nasıl cevaplayacağını bir türlü kestiremiyor, masaları dolduran şık ve zengin insanların atıştırması için garsonların getirip bıraktığı çeşitli yiyeceklerin ve içkilerin böyle burnunun dibinde durmasına şaşırarak susuyordu.

"Anan baban vardır... mutlaka vardır..." diyordu beylerden birisi.

"Belki babam vardır..." diye cevap veriyordu ufaklık.

"Ya annen? Annen yok mu?"

"Hayır, yok..."

"Öldü mü?"

"Hayır..."

"Hiç görmedin mi anneni?"

"Annem yok ki..."

"Nasıl olur?.. Herkesin mutlaka bir annesi vardır..."

"Benim yok... Babam beni teyzeme doğurtmuş..."

Müşterilerin kahkahası, alaylı sözleri kulaklarında vınlıyordu o zaman. "Sahtekâr", "büyücü piçi" gibi iltifatlardan anlamadığı için omuz silkiyordu yumurcak ve masaların üzerinde gördüğü kızarmış ekmekli jambon ve peynirlerden, ballı zeytinli küçük sandviçlerden -ağzı sulanarak ve kederli bir sesle- dilenmeye devam ediyordu.

O günden sonra hemen herkes onu yanına çağırıp, "Babam beni teyzeme doğurttu" sözünü tekrarlatmış, kahkahalarla gülerek çocuğun uzattığı şapkaya bahşiş atmaya başlamışlardı.

Öğle vakti, saat bir buçukla iki arasında salon boşalıyordu. Aynı saatte Altıncı Cadde bile ıssız, tenha ve sessiz oluyordu. İşte o zaman kaldırımlara uzatılan tentelerin gölgesinde içki ticareti devam ediyor; barmenlerle iri yapılı sarışın askerler arasında, viski, absent, cin, rom ve aynı bardakta bira ile beraber sunulan romun hâkim olduğu yoğun bir trafik başlıyordu.

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!.."

Kambur ve çok uzun kollu bir cüce satıcı, kâğıt mendiller satmak için girdi içeriye. Konuştuğu zaman, dudaklarının kenarında

beyaz köpükler peydahlanıyordu. Siyah el çantasından çıkardığı malları, ağzının kenarlarında biriken beyaz salyalar reklam ediyordu sanki. Granada'nın idare müdürüne sırtını dönünce adamın elindeki piyango biletlerini dalgınlıkla sayışını kendi lehine kullandı; izin almış gibi dolaştı salonda.

"Saat üç oldu, bir lokma ekmek koymadım ağzıma, uğursuzluğun bu kadarına da pes doğrusu!" diyerek sırtladı kamburunu; çantasını, salyalarını ve kâğıt mendillerini sürükleyerek çıktı. Sokağa çıkar çıkmaz da başladı söylenmeye:

"Allah belasını versin bu dükkânın da... Burada herkes pezevenk yerine koyuyor beni!"

İçeriye girmeye çalışan bir reklam tellalını, idare müdürü kapıda göğüsledi bu defa. Deminki cüce kadar şansı yoktu tellalın.

"Ecnebileri oturtacak yer bulamıyorum, neden reklam parası vereyim boş yere?.."

"Yerli halkın ayağını alıştırmak için belki..."

"Onlar gelmese daha iyi! Onlar gelecek diye reklam yapmak gereksiz. Ne zaman gelseler patırtı çıkarıyorlar zaten..."

Saat dördü vurunca Altıncı Cadde'yi arşınlayan yaya kalabalığı kapağı sinemaya atar, aynı anda içi asker dolu fiyakalı kiralık taksiler Granada'nın kapısı önünde boy gösterirdi. Bu askerler şehir dışındaki Amerikan üssünden; resmî şahsiyetlerin deyimiyle "Amerika'da bir yerde" bulunan askerî üsten geliyorlardı. Askerlerden biri taksiye para verirken, öbürleri üçlü, dörtlü, beşli, sekizli gruplar hâlinde Granada'dan içeriye dalarlardı. Hemen viski, bira, konyak, cin ve rom gibi çeşit çeşit içkilerin başına çöker, daha önceden bara yerleşmiş arkadaşlarıyla tokalaşırlardı. Barın etrafında bir kaynaşmadır başlardı. Ahbap usulü atılan şaplaklar, şakacıktan yumruklaşmalar görülürdü. Sabahın köründe bara çökmüş olanlar, döner taburelerden usulca iner ve yerlerini yeni gelenlere bırakırlardı.

Barın yakınındaki çay salonu da aynı saatte süslü hanımların ve şık beylerin istilasına uğrardı... Beş kala... Vakit akşamüstü, beşe beş kala. Hayatlarındaki bütün hünerleri ve şıklıkları, en çok sevdikleri film yıldızını taklit etmekten öteye geçmeyen gencecik

kızlar, iyi giyimli, kibar delikanlıların yanında gelirlerdi buraya. El ele, diz dize otururlar ve filmlerdeki gibi romantik veya şehvet dolu sahneler yaşarlardı. Salonun loşluğu, duvarlardaki kadifenin yumuşaklığı ve Hawaii müziği belli başlı suç ortaklıklarıydı. Komşu masalarda onların henüz yeni evlenmiş arkadaşları; hani şu, vücutlarının güzelliğini, endamlarını kaybetmekten çekindikleri için öyle her önüne konanı yemez takımından, nazlı ve neşeli genç hanımlar otururdu. Bunlar çoğu zaman yeni doğmuş bebeklerine göz kulak olsun diye hizmetçilerini de peşlerinden sürüklerdi. Hizmetçi kadınların kucağında bebekler pışpışlanır; kollarında, içi bebek çamaşırı dolu çantalar asılı dururdu. Bu yeni evli ve endamına düşkün mü düşkün hanımların en kabadayısı, "anasonlu su" içerdi.

Uçları dudak ruju ile damgalanmış sigara izmaritleri çay bardaklarının içinde gelirdi bulaşıkhaneye. Bay Bruno ve bulaşıkçıları, kirli ne varsa ayna gibi parlatırken, müşterileri biraz olsun çekiştirmeyecekler miydi yani:

"Çay müşterisi fazla kalmıyor içeride, biraz oturup gidiyor ama askerler bara bir çöktüler mi akşama kadar kıpırdamıyorlar yerlerinden. Sıkıntıyı nasıl defedeceklerini biliyor onlar. Hele pancar suratlı biri var ki aralarında, tam gözü açık sarhoşlardan. Oturduğu yerde yüzüyor sanki. Bir tanesi de takmış gözünü boşluğa, bakıyor babam bakıyor. Ve sanki her yeni kadehte daha uzağa gidiyor mübarek! Ya o iri yarı pilota ne buyurulur? Herif bazen tam sapıtıyor, önüne kim çıksa başlıyor adamın yüzünü gözünü ellemeye..."

"Fakat şunu bilmiş olun, en fazla çay müşterisi zıkkımlanıyor içeride. En fazla bulaşık da onlardan geliyor. Domuz sürüsü!"

"Herifler kırıntı bile bırakmıyorlar tabaklarında yahu. Öteyi beriyi topluyoruz toplamasına... ama kirli olduğu için değil hani, yeni müşterinin önüne konmaz da ondan..." diye tamamlıyordu en yaşlıları bu sözleri.

"Ne sanıyordunuz yani?.. O güzel tereyağlı çörekleri, o taze pastaları el sürmeden size bırakacak değiller ya!"

"Yahu, böyle konuşmayın, ayıptır. Sizi işiten de 'Beş Sokak' cinsinden kalitesi düşük bir yerde çalıştığınızı sanacak. Granada'da çalışıyoruz biz, anlı şanlı sosyete mekânı, unutmayın sakın!"

Bay Bruno keserdi onların yârenliğini:

"Sessiz, hani şöyle patırtısız çalışsanız daha çok sevineceğim. En büyük kabahatiniz de gürültücü oluşunuz zaten. Size ne yahu! Yok, kadınlar becerebilseler, tabakları fincanları da zıkkımlanırlarmış, yok lüzumundan fazla tabak, çanak kirletirlermiş... Sabun ve su ne güne duruyor burada, elleriniz ne güne duruyor? Sizin işiniz garanti, paranız sağlam. Şimdi tutup da bize hiç mi hiç faydası olmayan ıvır zıvır hikâyelerle kafa patlatmanın ne âlemi var!"

"Fukaraların da et yiyebildiği o masal çağından geliyorsunuz siz don Bruno Salcedo. Para pul sahibi oldu diye zenginlerin fakirlerden pek de ayırt edilmediğini sananlardansınız."

"Zengin dediğin en azından üç, dört fukaraya bedeldir, yaaa aslanım!.. Sen daha gevele dur bakalım... Zenginin malı, züğürdün çenesini yorar dememişler boşuna!"

Bulaşıkhaneye yığılan piliç ve kızarmış tavuk artıkları, akşamı ve yemek vaktini haber verirdi onlara.

"Ecnebiler hep piliç zıkkımlanıyor..." derdi yeşil gözlü bir garson. Ve sonra müşterinin yarım bıraktığı bir butu yakalayıp keskin dişleriyle balıklama dalar, dolu ağzıyla anlatmaya devam ederdi: "Ecnebi milleti piliç demiyor, *çi-kın** diyor." Oradakilerden bir başkası onun bıraktığı yerden alırdı sözü:

"Çok yiyor bu adamlar..."

"Askerler piliçten başka bir şey yemiyor, öyle çatal bıçak filan da kullanmıyorlar. Hem kim bilir, bu herifler de kendi memleketlerinde bizden farksızdır ama burada *Mister* pozunda dolaşıyorlar."

"Kendi memleketinde peygamber olamaz hiç kimse. Fakat sen Çin'e gitsen Mister olamazsın, aslanım."

"Belki Mister olamam ama ben de 'Don' olurum ya, ona bak sen!"

Su, şırıl şırıl akarken bulaşıkçıların morarmış parmakları arasında gidip gelen beyaz porselenden çay fincanlarını, her çeşitten içki kadehlerini arıtır, bunların üzerine dağılan sabun köpüklerini temizlerlerdi.

* İngilizce "chicken" (piliç) sözcüğünün okunuşu.

"Uğur! Uğur!" diye hep bir ağızdan bağrışırlardı ne zaman bir tabak kırılsa.

Bulaşıkları, bulaşıkhaneye gelmeden önce kontrol edip tekrar müşteriye yutturulacak cinsten yemek artıklarını ayıklamakla görevli adam, o zaman tekrar bulaşıkhanede görünürdü... Juan Nepomuceno Rojas'tı adı.

Elindeki süpürgeyi sallayarak cam kırıklarını toparlamaya gelirdi.

Oflaya puflaya süpürürdü kırıkları. "Hep kırıyorlar, babalarının malı gibi kırıyorlar tabakları," diyerek söylenirdi kendi kendine. Eskiden insanların başkasının malına kendi malından daha insaflı davrandıklarını düşünürdü. "Çok dikkat edilirdi eskiden. Şimdiki gençler çok dikkatsiz, çok insafsız," derdi.

Bir yandan söylenir, bir yandan da cam kırıklarını süpürürdü. Nepomuceno Rojas, Granada'nın patronu bir yana bırakılırsa, kırılan öteberiyi ödemek zorunda kalan tek adamdı. Çok kere, cam kırıklarını toplayayım derken, ellerini kesmişti. Çünkü orada kim bir şey kırsa, öbürlerine haber vermeden sıvışır, böylece kırdığı şeyin parasını ödemekten kurtulurdu, işte o zaman da kabak Rojas'ın başına patlardı. En iyi yemek artıklarını karşılıksız vermezlerdi Rojas'a. Böyle ödetirlerdi cezasını. Juan Nepomuceno Rojas'tı adı ama tüm dini bütün Hristiyanlar gibi o da midesine pek düşkün olduğundan, bu düşkünlüğünü de her fırsatta açığa vurduğundan, onu Juan-sabah-öğle-akşam-yiyen-içen-Rojas diye çağırmak da mümkündü.

"La Concordia"dan dönüyordu Anastasya. O kederli ve ıssız park yerinden dönüyordu. Gecenin onuydu daha. Az önce, parkın bir köşesinde, bir eski zaman heykeli ile bir ağacın arasına çömelerek çişini yapmıştı. Polisin veya başıboş dolaşanların ansızın bastırması ihtimaline karşı, yanındaki yumurcağı nöbete dikmişti. Ufaklık, yıldızlı göğe bakarak ıslık çalıyor ve ayağıyla nemli toprağı eşeliyordu.

"Rahat dursana, oğlum. Tepinmesene! Söz veriyorsun ama tutmuyorsun sözünü. Daha ben çömelir çömelmez başladın dans etmeye. Hem kes bakayım ıslığı, birisi gelirse ıslık çalacaksın!"

"Gürültü ediyorsun, yelleniyorsun, teyze... Kimse duymasın diye ıslık çalıyorum ben de."

"Edepsizin birisin sen. Evet, edepsizin birisin!"

Ufaklık ve teyzesi, "La Concordia"dan doğruca Granada'nın köşesine gelmişlerdi. Gündüz gözüyle neyse ama gece karanlığında tek kelimeyle dökülüyordu Anastasya ve yeğeni. Ayaklarını sürüyerek yürüyor ve feri sönmüş gözlerle, vitrinlerde sıralanmış yiyeceklere bakıyorlardı: Barbunya fasulyesi ile süslenmiş yağlı beyaz peynirli küçük sandviçlere, sosisli ekmeklere, ananaslı şekerli pastalara bakıyorlardı...

Anastasya yumdu gözlerini, yumurcağı tuttu elinden, vitrinleri çeşitli yiyeceklerle doldurulmuş bu ışıklı dükkânlardan mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşmak için sürükledi çocuğu. Dükkânların karşı sırasında Aziz Francesco'nun heykeli olanca ciddiyeti ile dikilmekteydi.

Kötü bir iş yapmamak, suç işlememek için kaçıyordu Anastasya. Küçük oğlanın elini ihtiyar avucunda kenetlemişti, çocuğun ıslak kaldırımlarda usulca yankılanan ayak seslerini duyuyor, eteklerinin rüzgârda şişip genişlediğini hissediyor, bir an önce o büyük Fransisken manastırına komşu Saint Clare tapınağına ulaşabilmek için dua ediyordu. Haç çıkararak geçti küçük tapınağın önünden, çocuk için de haç çıkardı.

Zenginlere veryansın eden, sert ama hangi anlama geldiği kesinlikle belli olmayan sözler geveliyor, içinde kabaran öfkeye Saint Clare tapınağının Aziz Peder'ini ve tapınağın dibindeki duvarda çarmıha gerilmiş İsa hazretlerini tanık tutarak söyleniyordu.

Granada'dan caddeye taşan müzik seslerini duydular önce. Az sonra da Granada'nın kaldırımında belirdiler. Midelerinden açlık türküleri yükseliyordu. Şu "don Nepo" denilen herif, yiyecek bir şeyler verebilirdi belki onlara. Anastasya, açlığının hızıyla kapının eşiğine kadar yürüdü ve şöyle dilini şaplattıktan sonra kendini tutamayıp söylendi:

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

"Sus teyze, yakalayacaklar şimdi seni..."

"Tam buldun sırasını, bu çalgılar, dans filan, bir de tıkınırken beni mi işitecekler?.. Kaç zamandır bilirim bu herifleri... Bananera'da topunu birden sarhoş gördüm bunların... Fakat bırak şimdi, gençliğimi hatırlatma bana... Gençliğimi bile doğru dürüst yaşamadım ki... Biliyor musun, asıl şimdi, ihtiyarlayınca koyuyor insana."

"Teyze, gireyim istersen..."

"Gir, bücür... Gir..."

Yumurcak, onun sözünü bitirmesine fırsat bırakmadan o küçücük kir pas içindeki kara gövdesiyle hemen içeriye dalmış ve uzun süre o masa senin bu masa benim dolaşmayı başarmıştı. İçerisi çok kalabalıktı ve şimdi garsonlar ufaklığa da, para veya yiyecek dilenmeye gelen öbür adamlara da ses çıkarmıyor, dağıtılacak bahşişlerden kendilerine de dişe dokunur bir şeyler çarpabilmek için pürdikkat dolaşıyorlardı.

Her dakika biraz daha kafayı bulan sarışın devler, şöyle biraz İspanyolca sökebilmek niyetiyle gazete alıyor, piyango biletine para bastırıyor, bol resimli dergilere veya yaseminli, leylaklı, kamelyalı çiçek demetlerine döküyorlardı ceplerindekini. Onlara bu çiçekleri, orta boylu, gençliğinde güzel olduğu anlaşılan bir kadın satıyordu. Askerleri sıkıştırıyordu kadın. Belki çiçek alırlar benden, diyordu ama sadece bir bahaneydi bu. Aslında, selüloit bebeklere benzettiği bu adamların etini kemiğini yokluyor ve böylece içlerinden biri aşka gelip de kendisini veya usulca satışa arz ettiği kızlardan birini arzularsa, dünyalık kazanmak için uğraşıyordu. Kadının ağzında teklif edilen kız bir değil, bindi:

"Gencecik bir kız var elimin altında; hem kız-oğlan-kız bu, el değmemiş... Beğendiniz mi çiçeklerimi? Evli bir kadın var elimde... Nasıl bu leylaklar? Gelin benimle, don Mister, hemen şuracıkta kız; arka sokakta, odasında bekliyor sizi..."

Gumer kadının çiçek sepetine bekçilik yapıyordu Anastasya; iri yapılı sarışınlardan biri –alkolün hayvanlaştırdığı bir herifti bu– hemen arka sokakta bekleyen mala el koymak için çıkıyordu o sırada.

"Mister, daha uzağa, Yirminci Sokağa gelse... En iyisi oraya gelsin, en güzel kızlar orada.." diyordu Gumer kadın çıkışta. Bedava tarafından viski ve sigara içebilmek için işi pezevenkliğe vardıran

Amerikalılaştırılmış köylüye söylüyordu bunu; sarışın adamın tercümanlığını yapan köylüye.

"Olmaz," diyordu köylü. "Mister'ın acele işi var, gelemez o kadar uzağa."

"Madem bütün hayatları boyunca kazık yemek için bir de para veriyor erkek milleti, bir anlığına kazıklanmak için de bastırır parayı," diye söyleniyordu Anastasya. Ayaklarının dibinde çiçek sepeti, rüyada gibi konuşuyordu. "Bütün pislik bu orospulardan geliyor aslında, orospuluk kanlarına girmiş bunların... Sevmediğin, hoşlanmadığın herifin altına yat; olur şey değil... Kendimi övmek gibi olmasın ama canım çektiği zaman, hiç olmazsa hoşlandığım adamın altına yatmışımdır. Çocuğumun babası mesela. Bakma, kendime 'teyze' dedirtiyorum, öyle anne filan dedirtir miyim hiç? Fakat suç orospuların değil sadece, asıl pislik şu düzenbaz çiçekçi karının: Bağırıyor bir de: 'Çiçekler! Çiçekler var!' diye... Pezevenklik yapıyor düpedüz. Tüh, onun suçuna ortaklık ediyorum ben de; sepetine gözcülük etmiyor muyum, öyle ya?"

Ayağının ucuyla tekmeledi çiçek sepetini; leylaklar, manolyalar, yaseminler savrulup gittiler caddeye. Kızıla çalan bir akşam karanlığı elektrikli tellerin üstüne bir örtü gibi yerleşmişti. Gökte bir alay yıldız parıldıyordu.

Dar omuzlu genç bir adam durdu önünde ve ne olup bittiğini anlayabilmek için dikkatle baktı. Uzun boylu, ince bir adamdı bu; silueti, büyük boy şişeleri andırıyordu.

"Zavallı kadın. Çiçekleriniz yere düştü demek? Ben de yardım edeyim, beraber toplayalım..."

"Çiçekler benim değil... Sepet de benim değil..." dedi Anastasya ve kendini tutmasa şunu da söyleyecekti: "Beni gözcülük ederken gördünüz ama o sırada..."

Fakat genç adam başladı çiçekleri toplamaya:

"Gumer kadının çiçekleri bunlar!.. Hemen tanıdım sepeti." Çiçekleri toplarken bir yandan da vanilya kokan ağzını Anastasya'nın kulağına dayayarak fısıldadı:

"Haberin var mı; 'deniz kertenkelesi' getirdi mi acaba Gumer kadın?.."

"Hiçbir şey söylemedi bana. Sepetini emanet edip gitti. Çiçekleri de rüzgâr düşürdü yere. Tanrı sizden razı olsun, yardım ettiniz bana."

"Karanfil de getirmedi mi yoksa? Gelince bana neden karanfil ve 'deniz kertenkelesi' getirmediğini soruver."

Anastasya, onun bu sözlerle neyi kastettiğini anlamamış göründü; sözünü kesti adamın:

"Gelsin, söylerim..."

"Uzağa mı gitti yoksa?"

"Bilmiyorum..."

"Beni Granada'da, içeride arasın gelince. Bara veya lokanta kısmına baksın, tamam mı?"

Vakit öldürmek için kaldırımın kenarına çöktü Anastasya.

"Şu saman altından su yürütenler var ya, Tanrım, işte onların şerrinden koru sen bizi..." diye söyleniyordu yasemin demetlerine bakarken. Bu yaseminler ona düğün ve cenaze törenlerini, vaftiz günlerini hatırlatıyordu. Leylaklar pek bir şey hatırlatmıyordu; biraz biraz koynuna girdiği erkeklerden birinin yırtıcılığı geliyordu aklına sadece. Saman altından su yürütüyor şu Gumer karısı. Namuslu kadın pozları takınıyor takınmasına, gelgelelim pezevenklik ettiği yetmiyormuş gibi "deniz kertenkelesi" satıyor fazladan. Namussuz karı! Çiçek satışı ve pezevenklikle gül gibi geçinirken, kalkmış "deniz kertenkelesi" satıyor haspam! Bal gibi geçiniyor işte karı; geçen gece mesela, o bol sırmalı subay, ağzının kokusu belli olmasın diye sepetteki bütün çiçekleri yemedi mi? Tam yirmi üç demet çiçek yedi herif! Ayakta duramıyordu zaten; dünyayı içmişti, dut gibiydi ve yanındaki kız ağzının koktuğunu anlamasın diye boyuna yedi çiçekleri."

"Bırak şu yanındaki soğuk kadını..." diyordu Gumer haspası. "Çok güzel bir kadın var elimin altında," diyordu herifin kulağına ve çiçekleri rahat yesin diye adamın burnuna tutuyordu sepetini. Fakat herif bütün çiçekleri afiyetle yediği hâlde Gumer kaltağının teklifini duymadı bile; sızıp kaldı oracıkta. Yanındaki heriflerden biri –havuç saçlı olanı– herif ot yedikçe basıyordu kahkahayı; yerinde duramıyordu mübarek, boyuna tepinip yumrukluyordu ma-

sayı. Sonunda tepinmekten yoruldu, gülmekten çenesi ağrıdı meretin. O zaman tuttu, bastırdı Gumer kaltağına çiçeklerin parasını.

Başını kaşıdı Anastasya. Düşünmek kafasına ağrı veriyordu sanki. Kalktı ayağa, iki eliyle entarisinin arkasını silkeledi ve aniden içeriye gönderdiği yumurcağı hatırlayıp Granada'nın kapısına yaklaştı. Gerindi, uzun uzun esnedikten sonra kendini tutamayıp söylendi tekrar:

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

Korktu. Etrafını saran sessizlik içinde çın çın ötmüştü sesi. Sözlerini kendisi bile duymuştu. Etrafına bakındı ürkerek. Kimsecikler yoktu. Cadde ıssızdı. Şoförler arabalarına çekilmiş, kestiriyorlardı. Etrafta devriye gezen polisler, sarı paltoları içinde uyurgezerlere benziyorlardı.

Gumer kadın döndü o sırada. Aldı sepetini, Anastasya'ya bir "eyvallah" bile demeden uzaklaştı. Ne olacak, aile terbiyesi görmemiş işte! Fark etmemişti geldiğini, hele gidişini hiç anlamamıştı. Böylesi daha iyi. O çiçeklerin arasında "deniz kertenkelesi" taşıyan sepete bekçilik etmek bile suçtu aslında. Fakat karı, ona vermeyi vadettiği harçlığı vermeden sıvışmıştı asıl; demek bu yüzden "unutkanlık" numarası oynamıştı biraz önce. Üç beş kuruş olsaydı cebinde, gider, biraz kinin hapı alırdı; soğuktan korunacak, ateşini de düşürecekti. Geçenlerde yağmura yakalanmış, sırılsıklam olmuş ve sıtmaya tutulmuştu. Ne yağmurdu ama! Tufandan beter! Ufaklığı elinden tutup eve sürüklemişti; yürümek nesi, yüzerek sığınmışlardı eve.

Barda yârenlik edenler bıkmadan usanmadan kadeh tokuşturup karşılıklı dostluk gösterisine devam ediyorlardı. Ahbaplar veya aralarında göz aşinalığı olanlar, sonunda birbirlerinin içkisini de ziftlenmekteydiler. Salonun bir köşesindeki plak dolabı da hiç durmuyor, bir plak bitince bir yenisini çalıyordu. Bütün şiddetli ve çiğ renklerin sargıladığı bu kocaman aletin karnından bağırsak sesli bir müzik fışkırıyordu dışarıya. İnce tonların bütün nüanslarından geçerek titretiyordu koca aleti ve yanak yanağa şarkı söyleyen çiftlerin sesine karışıyordu. Ecnebiler hiçbir kadını bir dakika olsun rahat bırakmıyor, hemen piste sürüklüyorlardı,

küçük burjuva eğlencelerinde kimsenin dansa kaldırmadığı çirkin kızlar için bulunmaz bir fırsattı bu. Herkes durmadan dans ediyordu burada: Yaşlısı, genci, güzeli, çirkini... Dön babam dönüyorlardı ecnebilerin kollarında ve hiçbiri de "ecnebi" damgasını yemekten çekinmiyordu.

Bugi-vugi'nin* hızlı temposuna pek alışkın olmayanlar çabuk yorulup soluk soluğa dönüyorlardı masalarına. Viski içince de hararet basıyordu insanı, üstelik bu modern danslarda rahat edemiyor insan; iç çamaşırları açılıyor, kopçalar çözülüyordu. Fakat belki de bu yüzden *bugi*'ler, *bluz*'lardan** daha hoş oluyor, gerçi *bluz*'lar da hoş oluyor ama -kadınlar tuvaletinde hep böyle konuşmalar işitiliyordu- *bluz*'lar *bugi*'lerden daha hoş oluyor canım, aynı fikirdeyiz tabii fakat kimse *bugi*'lerin *bluz*'lardan daha az hoş olduğunu söyleyemez, *bugi*'ler daha hoş oluyor çünkü...

"Epey para topladın mı, bücür?" diye seslendi Anastasya çocuğun şapkasını dolu görünce. "Geçen gece büyük teyzenin o çiçek yiyen subaydan aldığından daha fazla kazanmışsındır umarım!"

"Teyzem mi? O kadın akrabamız mı, söylesene teyze?"

"Hayır, bir şeyimiz bile değil ama o da fukara olduğuna göre aynı aileden sayılırız."

Cumartesi ve pazar günleri plak dolabının pabucu dama atılıyordu. Bu günlerde caz orkestrası ve marimba elektriklendiriyordu yoğun bir kalabalıkla sıkışan geceleri. Marimba, ayaklı bir yılan gibi yerde sürünüyor, fosfor saçlı bir meleğin sürüklediği caz ise bir koro kadar gürültücü ve azgın, adamın parmaklarında ritme uyarak yeni bir jeolojik eklenti hâlinde büyüyordu. Salondaki bütün teller, tahtalar ve madenî eşyalar havayı en büyük gürültülerle ve insanlığın yaradılışındaki bütün sessizliklerle; taşların kırılışından tutun da gümbürtüyle ileriye atılmadan önce bir an boşalma vaktini kollayan dalgalara varıncaya kadar, bütün sessizlikler ve gürültülerle dolduruyordu.

Saat ikiyi gösteriyordu şimdi. Vakit gece yarısını çoktan geçtiği hâlde iğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalıktı içerisi.

---

* Dönemin popüler "boogie-woogie" dansı ve müziği.

** "Blues" müziği.

Masalar, iskemleler yetmiyordu. Dans pisti gittikçe ufalıyordu. Daha masa gerekliydi insanları oturtabilmek için, daha iskemle gerekliydi. Pist her dakika küçülüyor, kimseye yetmiyordu. Dans eden çiftler çoğalıyordu. Dans etmiyorlardı aslında. Oldukları yerde kımıldayamaz hâldeydiler. Belli bir noktanın etrafında dönüp duruyorlardı sadece. Üst üste, sarhoşlukla rüya arasında bir yerde, sigara dumanları içinde birbirlerine sarılarak, konuşarak, öpüşerek, dünyanın ilk yaratıldığı gün ilk insanların yaptığı gibi sarmaş dolaş dolanıyorlardı sadece. Dans etmiyorlardı. Kımıldayamıyorlardı. Konuşmuyorlardı. Etraflarındaki hareketsiz eşyalardan, saksafonlardan, perküsyonlardan, davullardan ve piyanodan fışkıran azgın gürültünün ortasında birbirlerine karşı şefkatli ve yakın görünmeye çalışıyor, oyun oynuyorlardı aslında. Sonra sessizliğin ortasında aynı şeyi sürdürüyorlardı. Sessizlik de cazın bir şeklidir zaten.

Alkışlar, çığlıklar, sesler, gülüşmeler... Gelsin viski! Soda gelsin! Cin gelsin! Konyak! Rom! Bira gelsin tekrar! Şampanya!..

Salon loş. Bluz mu, tango mu? Tango... Ve herkesin önünde uçsuz bucaksız Arjantin pampası... Tangodan sonra bir bolero.

Oradaki kalabalık koro hâlinde katılıyordu müziğe.

Tango biter bitmez, marimba başlıyordu tekrar: Çalgıların bas sesleriyle başlayan üç uzun ve ağır mezür:

Pon!.. Pon!.. Pon!..

Juan Nepomuceno Rojas Contreras'ı kısaltmış olmak için evinde, işinde ve her yerde don Nepo Rojas diye çağrılan yaşlı adam, bu üçlü titreşimi duyar duymaz sabahın üçünü takdis ederdi. Güzel vals... Günlük mesainin sonu...

Salonda onun hâkimiyeti altında bulunan kısımlarda her şey hazırdı; ışıkları söndürdüğünde rahatça evin yolunu tutabilirdi; ambalaj sandıklarından yapılmış bir duvarın önünde, boylu boyunca dizilmiş çöp bidonları doluydu. Kasaların üzerine, hayvanlara yapıldığı gibi garip isimler damgalanmıştı, (Kalküta, Liverpool, Hong-Kong, Şanghay, San Fransisco...) arka kapıya açılan koridora bıraktığı çantası ve paltosu hazır bekliyordu. O gün artan yiyeceklerle tıka basa doluydu çantası; iyisini kendi evine götüre-

cek, ötekileri de Anastasya'ya verecekti. Anastasya, sosisleri, tavuk artığını, pilavlı piliç kemiklerini, soğanlı hamburger artıklarını, pişmiş elmayı ve mayonezi daha çok seviyordu. Yiyeceğin her türlüsü vardı çantanın içinde, yumurcak bayram yapsın diye ayırdığı ve sadece bir defa ısırılmış pasta artıkları bile vardı.

Valsin başında, çalgılardan yayılan üçlü titreşimden hemen sonra, marimba ortalığı inim inim inletirken kalabalık koro hâlinde bağırıyordu:

"Saat sabahın üçü!.."

Ve Anastasya tekrarlıyordu:

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Kimse işitmiyordu onu. Açlık kulaklarında bir arı kovanındaki vınlamayla dolanıp durduğu için kendisi bile duymuyordu bu sözünü. Ufaklık, komşu kapının aralığına devrilip sızmıştı çoktan, kolunu yastık yapmıştı kendine ve perişan kılığı ile kirli eti, dilenci şapkasıyla örtülü yüzü, altı kabuk bağlamış çıplak ayakları ile tepeden tırnağa uyuyordu.

Valsle birlikte John da fırladı ayağa. Vakit kaybetmeden, kafasının içine Metro şirketinin depolarındaki filmlerden daha fazlasını depo etmiş küçük ve budala bir kızla dans etmeye başladı. Dans eden ve "Saat sabahın üçü..." diye şarkı geveleyen öbür çiftlerin arasında görünmez oldular.

Mekanik hareketlerle dans ediyordu John; burun deliklerinde bir uçak pervanesinin uğultusu vardı ve dans etmiş olmak için dans ediyordu kızla. Oysa kız onu kafeslemek için kıvrılıyordu John'un kollarında; hiç sevgilisi olmadığından değil -düzinelerle sevgilisi vardı- değişiklik olsun diye... Ve biraz da... John rüyalarının erkeğine pek benzediği için.

Bazen John, bu küçük budalanın, vücudunu kendi vücuduna dişilik dolu bir tarzda yapıştırdığını fark ediyordu. Fiziki bir içgüdü ile yapmıyordu kız bunu, sinema perdelerindeki John'un kollarında olmaktan doğan bir sevinçle yapıyordu. Ortadan ikiye ayrılmış siyah saçları, valsin temposuna uyarak sağa sola dalgalanıyordu. Bu yüzden omuzlarının arasında başı, saat üçü vuran bir duvar saatini andırıyordu. Becerebildiği ölçüde yapışık duru-

yordu adama; ufacık göbeğini John'un asker kemerindeki tokaya sürtüyordu boyuna. Havacıların altın yıldızlı tokası... Perdedeki sevgilisi, hayalindeki John yani, savaş meydanında yaralanan bir asker rolünü oynuyordu. Ne harika adamdı!..

"Savaş ne güzel şey!" dedi kız. Dans ettiği adam, yani etten kemikten John, valsin sonunu beklemeden masasındaki kadehi kaptı, bir dikişte bütün viskiyi indirdi midesine.

"John!.. John!.." Küçük budala, tutmak istiyordu adamı, John doymamış, öbür masalardaki viskileri de indirmeye başlamıştı midesine.

Savaş... savaş... Bu sıcak iklimli ülke gecesinin öbür ucunda savaş...

"Yerliyim, memleketin insanıyım da ondan... Ecnebi olsaydım 'sarhoş' diyeceklerdi!.." Müşterinin biri söylüyordu bunu kapıdan çıkarken. Şapkasını kulakları hizasına indirmişti. Kaybetmemek için olsa gerek. "... Şişeyi?.. Hangisini? Elindekini değil canım, mideye indirdiği şişenin içkisini..."

"Belki iki, belki üç... dört, beş, altı... sabahın altısı!" diye mırıldanıyordu. "Belki ikisi sabahın, üçü belki, dördü, beşi, altısı!.."

Birden durdu. Çocuğun birini öldüresiye döven kadının biri çığlık çığlığa konuşuyor, ağzından çıkan her söz açık seçik anlaşılıyordu.

"Kime?.. Kime doğurttu baban seni?.. Kime?.. Söyle bana, diyorum... Söyleyeceksin şimdi! Pis bücür! İftiracı! Yalancı!.."

Yumurcağı Anastasya çekip almıştı uykusundan, teyze hanım onu bir kulağından yakalayıp havaya kaldırmıştı. Ne olduğunu bile doğru dürüst anlayamamıştı ufaklık ama can acısıyla hemen başlamıştı bağırmaya. Dudakları titriyor, uykulu gözlerinden yaşlar süzülüyordu yanaklarına. Gelgelelim, teyze hanım kuduracak gibi olmuştu öfkesinden, gözü dünyayı görmüyor, hele nankör, iftiracı bücüre hiç mi hiç acımıyordu.

Deminki sarhoş yanaştı yanlarına. Becerebilse şöyle diyecekti Anastasya'ya:

"Budalalık etme, neden vuruyorsun ufacık çocuğa!.."

Ama konuşamadı. Anlaşılmaz sesler çıktı ağzından.

"Bay Nepo söyledi bana..." diye bağırıyordu Anastasya. "Teyzenin itibarıyla oynamışsın herkesin içinde. Bu domuz sürüsünden üç beş kuruş koparmak için yerin dibine sokmuşsun beni... Cemiyet denmez böylesine, pislik denir. Bu alçaklara iki üç kuruşa bizimle alay etme fırsatını vermişsin! Madem öyle, şimdi de tekrar et bakayım; söyle, 'babam beni teyzeme doğurttu' de! Söyle de kulaklarımla işiteyim, yüzüme söyle! Arkamdan konuşma!.. Pis haydut!"

Kulağını teyzesinin elinden kurtarmayı başarmıştı yumurcak, kurtarmıştı ama bir tutam saç kalmıştı teyzesinin elinde. Anastasya, sadece saç değil, derisinden de bir parça koparıp almıştı hatta! Sarhoş ise –alışkanlığı bozulmasın diye olsa gerek– bir yandan da içiyordu onları seyrederken. Aksi istikamete doğru uzaklaştı sonra, şarkı gibi geveliyordu deminki sözleri ağzında.

"Belki ikisi sabahın... üçü belki... dördü... beşi... altısı..."

Marimbaya tempo tutanlar, omuzları yorgunluktan çöktüğü, saçları karmakarışık ve elleri terden sırılsıklam olduğu hâlde tepinmeye, çalmaya devam ediyorlardı. Valsi üçüncü defa al baştan yapmışlardı, Anastasya kapı eşiğinden başını uzatıp baktı içeriye o sırada.

"Ah! Ah!.. Vals yapıyorlar şimdi de!.. Sabah üç oldu ha!.. 'Babam beni teyzeme doğurttu', ha!.. Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene, ha!.."

II

Yılın altı ayında, Juan Nepo Rojas, işten eve hep böyle bisiklet üstünde ve hep böyle yıldızlı gecenin şafak kırmızısına döndüğü saatlerde giderdi. Yılın öbür altı ayında ise, sırtında sağanaklardan korunmak için giydiği yağmurluğu, –yağmurluk solda sıfır kalıyordu sağanak başlayınca– yüzünde yağmurun ve soğuğun biriktirdiği gözyaşları, gene böyle bisiklet üstünde, ön tekerin etrafa sıçrattığı çamurların sesine kulak vererek dönerdi eve.

Koca yaz mevsimi boyunca ve hatta kışın bile şehrin en yüksek semtindeki Granada'dan aşağıya doğru, ticaret merkezi olan pazar yerinin içinden geçerek hiç yorulmadan iniyordu bisikletiyle.

Evinin bulunduğu ağaçlı vadinin ortasındaki nemli toprakta sürüyordu bisikletini, türlü hayvan sesleriyle ve fukara rençperlerin gelip gidişiyle şenlenen toprak yolda. Bay Nepo'nun gözünde, böyle hiç yorulmadan işinden eve gelebilmek, üstelik dünyanın en sessiz motoruyla bu yolu geçivermek öyle akıl almaz bir işti ki, bunu kendi fizik gücüyle mi yarattığına yoksa bir mucize sayesinde mi kurtulduğuna bir türlü akıl sır erdiremiyordu. Ne zaman evin yolunu tutsa, şafak vaktinin alacakaranlığı içinde bu soru dolaşıyordu kafasında. Cevaplayamadığı bir soru. Her öğleden sonra evden işe, yani Granada'ya kadar uzayıp giden yokuşu tırmanırken çektiği zahmeti, pedal döndürmekten soluksuz kalışını, kalbinin çarpıntısını aklına getirdikçe eve dönüşündeki rahatlığı daha iyi değerlendiriyordu. Buna rağmen, her öğleden sonra evden çıktığında kendini diri ve taze hissediyordu. "Çektiğim acıda bile bir neşe var," diyordu. Bir de, o saatler boyu vücudunda biriken müthiş yorgunluktan sonra, uykusuzluğun ve bitkinliğin yarı yarıya öldürdüğü vücuduyla yokuş tırmanmak zorunda kalmayışına şükrediyordu. Bay Nepo, işte bu mucizede görüyordu Tanrının büyüklüğünü! Yorucu gece mesaisi bitince, yağ gibi kayan bisikletin üzerinde olmak, hiç pedal çevirmeden ilerlemek ve yavaş yavaş yokuş aşağı kayarken hızlanarak keyifli bir hız dünyasına girivermek, bu keyifle coşarak pedalları çevirmek, hızlanmak... hızlanmak... hızlanmak... Vücudu bir büyük boşlukta uçuyormuş gibi zevklendiriyordu onu, işte o zaman ruhunun şenlendiğini hissediyordu.

Henüz yeni uyanmış köpekler, titrek ve ölgün ışıklar, insan gölgeleri...

Bisikletin sağ pedalı birden kurtuldu ayağından –bu pedal sık sık yapıyordu aynı pisliği– arkasından da öbür pedalın kontrolünü kaybetti Bay Nepo. Fakat asıl keyfini kaçıran sağ pedaldı; kaç zamandır böyle terslik ediyor, iyi çalışmıyordu, değiştirmek gerekiyordu onu. Santa Rossa bayırından aşağıya inerken düşmemek için sımsıkı yapıştı bisikletin gidonuna, henüz geçmişti tapınağın yanından ve alaca karanlıkta önünü pek iyi göremediği için el yordamıyla sürüyordu bisikleti –bisikletin ön lambası da pek iyi yanmıyordu doğrusu– bir parmağını zilin zembereğine dayamış,

silah tetiği çeker gibi boyuna asılıyor, o saatte insan veya hayvan, karşısına her kim çıkarsa geldiğini önceden haber vermek için durmadan çalıyordu zili. Pedalları da bir türlü yakalayamamıştı; ayağının ucunu ön tekerin tellerine sokarak usulca fren yapmaya çalışıyordu.

Tam vaktinde durmayı başardı. Bir süre daha aynı hızla ilerlemiş olsaydı karşısına çıkan koca bir kamyonun, üstelik bütün farlarını yakmış ve olanca hızıyla üstüne gelen bir kamyonun altına girmesi, o anda öbür dünyayı boylaması işten bile değildi. Fakat o baş belası sağ pedal gene yaptı yapacağını; tekrar kurtuldu ayağının altından. Hem pedalı yakalamak hem de dengesini bulmak için sağ tarafa yatırdı gövdesini. Bisiklet Kolomb Tiyatrosu'nun önünü bulmuştu o sırada ve artık bir "mucize taşıt" olmaktan çıkmıştı. Yokuş yukarı, Bay Nepo'nun yeniden pedal çevirmesi, yani yorulması gerekiyordu.

"Sabır..." diyordu kendi kendine, "sabret pis hayvan; gece çok uzun!.." Ve başlıyordu yeniden pedal çevirmeye. Ama artık öyle fazla yorulmuyordu. Birazdan yol yeniden bayır aşağı inmeye başlayacaktı nasılsa. Hele biraz ilerdeki San Jose tapınağını geçince yol daha da kolaylaşıyor ve her iş dönüşü Bay Nepo, Eski Tapınak'ın önüne –yorucu mesaiden sonra uzun yolu böyle rahat, âdeta rüyada gibi geçebildiği için yüreği Tanrıya minnetle dolu olarak– yani, gideceği yere varmış oluyordu.

Bisikletin rahatlığı ve Tanrının büyüklüğü kendisinden yana olduğu müddetçe, "itibarı"nı kaybetmek filan ürkütmüyordu onu. Komşuların, onun yaşındaki bir adamın delikanlılar gibi bisiklete binmesini ayıplamaları vız geliyordu Bay Nepo'ya. Bir kere o, öyle delikanlıların yaptığı şekilde gezmek için kullanmıyordu bisikleti, sonra gene delikanlıların yaptığı gibi tutup kız arkadaşlarını veya sevgilisini önüne oturtmuyor, "itibarı"nı kaybetmek pahasına bisiklet kullanıyordu. Neden mi? Sabahın köründe işten eve dönecek başka bir araç bulması imkânsızdı da ondan.

O baş belası pedal bir kere daha kurtuldu ayağından. Neyse ki tekrar yakaladı mereti. "El Reloj" hanının önünde, deve gözü kadar kocaman farlarını yakarak üstüne gelen dev malzeme kam-

yonlarına çarpmaktan kurtuldu böylece. Caddedeki bütün evler titriyordu bu kocaman şeyler geçerken; toz bulutu genzini doldurmuş, bıyıklarının sık örgüsü içine bile yerleşmişti. Farların ışığı gözlerini alıyordu. Hele bir tanesinin kocaman tekerine sürünerek geçerken bütün vücudunun sarsıldığını, kemiklerinin titrediğini hissetti ve öfkeyle çevirdi pedalları. Havaalanındaki yeni iniş pistlerinin inşası için taş ocaklarıyla alan arasında henüz yapılan ve kendisi için türlü tehlikelerle dolu bu toprak yoldan bir an önce sıyrılıp çıkmak istiyordu.

Pedalların verdiği zahmet yetmiyormuş gibi şimdi bir de kramp girmişti ayağına. Becerebildiği kadar sıkı tuttu kendini bisikletin üstünde; yanından geçiyordu kamyonlar, ona soluk bile aldırmadan peş peşe geçiyordu. Kaldırıma çıktı, bu her biri tonlarca ağırlıkta birer çelik yığını olan dev araçların temelinden çatısına kadar sarstığı küçücük evlerin kaldırımına attı kendisini. Ayak bileğinde bir tutukluk hissetti. Gidonu bıraktı elinden. Bisiklet yere düştü. Bay Nepo yere çökmüş, iki eliyle bileğini ovuşturuyordu şimdi. Gerideki evlerden birinde bir çalar saat ötmeye başlamıştı. Şehrin ışıkları sönüyordu. Gün doğuyordu. Taze ve renksiz bir beyazlık... Renkler daha sonra, o Kuzey'deki taş ocaklarına çok yakın olan evinin yolunu tutunca başlayacaklardı sökün etmeye... Pembe harelerle donanmış inci beyazı, daha sonra sarılı bir pembeye dönecek, arkadan yumuşak ve dumanlı bir mavilik belirecek, biraz vakit geçince duman kaybolacak ve mavi, olanca berraklığı ile çıkacaktı ortaya.

Nepo Rojas hep uykusuz ve ağrılı gözlerle seyrettiği yerlerden geçiyordu gene. Kendisine "Günaydın, Bay Nepo," diye seslenen arabacılara selam veriyordu eliyle. Kimi hâlâ uyukluyordu arabacıların; yarı kapalı gözlerle öküzlere saban boyunduruğu takmaya çabalıyorlardı; daha uyanık olanlar takımları koşuyorlardı arabalara; erkenciler çoktan yollara düşmüştü, yeni güne uyanan horozlarla ve köpeklerle yârenliğe başlamışlardı.

"Şu küçük horoz, madam Pola'nınki herhâlde!.." diye düşünüyordu Bay Nepo. Şu cevap veren de İspanyol'un horozu olsa gerek. "Bilmiyorum, biri anlatıyordu galiba. Madam Pola ve İspanyol,

daha sabahın köründe horozları aracılığıyla dedikoduya başlarlar, diyordu... Ya şu bücüre ne demeli?.. Ne pis ötüyor... Lokomotif gibi mübarek... Benim torunun horozu bu... Söyledim oğlana, bu sana yaramaz, dedim kaç defa... Tüyü müyü fena değil ama ibiğinde iş yok. İyi ve dövüşçü bir horozla değiştirmezse bu bücürü, doğum gününde, San Damiano bayramında keser, yeriz... Ne yapalım..."

Eğer uzağa gitmesini gerektiren bir işi çıkmazsa torunu beklerdi Bay Nepo'yu. Sıska, kemikli bir oğlandı ama sağlığı yerindeydi. Büyükbabasını bunca yaşına rağmen her sabah bisikletin üstünde gördükçe şaşırırdı. Bay Nepo, bazen bir ayağını pedalda bırakarak inerdi bisikletinden, bazen de yorgun ve ihtiyar gözlerini torununa çevirerek yere sıçrardı. Torunu, o zaman yanına gelir ve boynuzlarından tutarak teslim alırdı bisikleti. Bisikleti yerleştirdikten sonra dönerdi torunu, şöyle tam büyükbabanın sevdiği cinsten koyu bir kahve hazırlar, getirir eline tutuştururdu.

Bay Nepo, çorba pişirmeyi de severdi. Ekmeği kahveye banıp yemek, arada parmaklarını ve bıyıklarını usulca yalamak çok hoşuna giderdi.

"Herkesin zevki kendine... Öyle değil mi Damiancito? Şu benim çalıştığım yerdeki gibisi değil üstelik, orada beşikteki çocuklar bile çatal bıçakla yemek yer! Bilmiyorlar tabii, öyle çatallı bıçaklı atıştırınca kaybettikleri şeyi bilmiyorlar... Yiyeceğin keyfini parmaklarını yalayarak çıkarır insan, yemeğin tadını öyle alır."

Karnını doyururken, bir yandan da böyle huzurlu ve düşmansız –düşman sayardı kadınları– kahvesini içip karnını doyurabildiği için Tanrıya şükretmesi gerektiğini düşünürdü. Karısının, daha sonra da kızının –Damiancito'nun annesi– ölümü ile torunu ve kendisi kalmışlardı evin içinde. O günden beri de başka kadın girmemişti eve. Bay Nepo, sabahları bir yandan atıştırır, bir yandan da çene çalardı boyuna. İş yerinde sus pus oturduğu ve nezaket icabı söylenen sözlerin, hâl hatır sormaların dışında ağzını açmadığı için tam bu saatlerde bol bol konuşmak ihtiyacını duyardı.

"Köpeklerin bir huyu vardır; durumdan memnun olunca kuyruk sallarlar. Biz de öyle. Sıcak kahveyi mideye indirdik mi başlarız dilimizi şaplatmaya."

"Pedal gene zorluk veriyor mu sana?" diye sordu torunu.

"Evet, Damiancito. Hatırlattığın iyi oldu, kaç zamandır söylemek istiyordum ben de, hep unutuyordum. İş kalmadı artık o pedalda, iyisi mi değiştirmeli artık."

"On iki torba kireç götüreceğim şuracığa; uzak değil gideceğim yer. Dönünce ben hallederim."

"Geldiğinde uyumuş olursam, bozukluk sağ pedalda, aklında olsun."

"En iyisi iki pedalı da elden geçiririz; gittikçe tehlike artıyor yollarda, baksana, gece gündüz vızır vızır çalışıyor kamyonlar. Herifler de cabası! Hepsi azgın bu şoförlerin! Şimdi yat sen... Günaydın..." Böyle söyleyerek şapkasını çıkardı Damiancito, büyükbabasının önünde hafifçe eğilerek selam verdi.

"Senin 'günaydın'ın iyi geceler demek benim için evlat. Madem sen işe giderken ben uykuya yatıyorum, dediğin gibidir o hâlde. Tanrı yardımcın olsun senin de!"

"Soyunsana, büyükbaba. Elbiselerini, pabuçlarını çıkar da öyle uyu. Giyinik uyumak iyi değildir; ölüler gibi, boğulmuş gibi..."

• • •

Ertesi gün, eve dönerken Damiancito'nun onardığı ve âdeta yepyeni hâle getirdiği pedalları kontrol ederken memnundu don Nepo. Büyük Çarşı'dan aşağıya inerken bisikleti bırakıyor, pedal çevirmediği hâlde gittikçe hızlanan bisikleti keyifle seyrediyor ve usulca fren yapıyordu. O zaman vücudunu taşıyan bu türlü dişlilerle donanmış hünerli aracın üstünde olmak mutluluk veriyordu ona. Ansızın fren yapıverdi o sırada, neredeyse düşüyordu kendini tutmasa. Seleden indi, gidon böğrüne çarpmıştı.

Gün ışımak bilmiyordu nedense. Bu, uzun ve sonu bir türlü gelmeyen gecenin sıkıntısı vardı içinde. Gökteki yıldızlar, beklediği gün beyazında solgunlaşıp eriyeceklerine pırıl pırıl duruyorlardı başının üstünde. Gökte bir derinlik... Elektrik lambaları ortalığı aydınlatacağına daha çok karartıyordu. Çarşıya doğru ilerleyen satıcılara, mal yüklü hayvanlara ve sokakları süpüren temizlik işçilerine rastladı geçerken. Biraz ileride de *United States* ordusunun

kamyonları tekrar çıktılar karşısına. Farların ışığı uzaktan belirsiz ve ölgün geliyordu ama yaklaşınca çiğ bir sarılık alıyordu insanın gözünü; ışıklar, dairesel hatlar çizerek karanlığa dağılıyordu.

Yanından geçen her kamyon ölüm tehlikesini üzerine getiriyordu âdeta. Göz açıp kapayıncaya kadar geçen kısanın kısası bir zaman içinde pedallarından ve gidonunu kullanmaktaki hünerinden başka savunma imkânı olmayan Bay Nepo üst üste tehlikeler atlatıyordu kamyonların karşısında. Ama asıl büyük tehlike ayağına kramp girmesiydi. Ayağındaki kasların tutulması öylesine acı veriyordu ki ona, böyle anlarda yapabileceği tek şey, becerebilirse bisikletten inmek ve beklemek, beceremezse paldır küldür yere yuvarlanmaktı. Bu yüzden, havaalanına açılan çimento yolu sağ gerisinde bırakınca şöyle rahat bir nefes alabiliyordu. Kendisi o zaman Kuzey'deki taş ocaklarına giden yola sapmış oluyordu; evine giden yola yani. Geride bıraktığı büyük yol, tren hattı ile at başı ilerler ve sık sık kesişirdi. Bay Nepo, ne zaman baksa petrol veya patlayıcı madde taşıyan vagonların sıra sıra geçtiğini görürdü tren hattında. Evin yolunu tutunca arkasından doğru esen güney rüzgârını hissediyordu. Epey işine yarıyordu güney rüzgârı. Düpedüz arkasından ittiriyordu onu. Rüzgâr sayesinde hiç pedal çevirmeden evine ulaşıyordu Bay Nepo. Ama gün ışımıyordu ki bir türlü. İçinde, gecenin böyle uzayıp gideceğini, hiç bitmeyeceğini düşünmenin verdiği bir sıkıntı peydahlanıyordu. Kim garanti edebilir ki sabah olacağını? Ölümün, o sonsuz uykunun da böyle bitmek bilmeyen bir gecenin devamı olmayacağını kim söyleyebilir?

Uzakta, askerî kamyonların ışıkları fırıldak gibi dönüp duruyordu karanlıkta. Trenler de kamyonlardan farksızdı. Büyük bir savaş meydanındaymış gibi pervasız ve gürültücüydü. Onların kamyonların gürültüsüne karışan tıkırtısı zaten dinamitle uçurulan kayaların sallantısından ve sesinden yeteri kadar korkan çevrenin insanlarına daha fazla eziyet çektirmek içindi sanki. Gene kamyonlar, gene trenler, gene dinamitlenen ve havaya uçurulurken büyük gümbürtüler koparan kayalar... Birazdan evine varmış olacaktı Bay Nepo; tekrar torunu ile Damiancito'su ile yüz yüze ve bütün korkulardan uzak, huzurlu olacaktı.

Fakat gecikiyordu işte, evine gelip torununu görmek, sıcak kahvesini yudumlayıp yorgun vücudunu şöyle bir kenara uzatmak istediği hâlde gecikiyordu. Dağdaki büyük meşe ormanlarından bu kır yerine inen sessizlik içinde yabancı seslerle, gürültülerle hırpalanan uykusunu ölü hayvanların yarasına benzetiyordu. Uyku, gümbürtülerle gelip geçen kamyonların, birbirine toslayan vagonların, trenlerin ve uzakta, taş ocaklarında patlatılan dinamitlerin etkisiyle delik deşik oluyor, öldürücü darbelerle yaralanıyordu.

Vadi sessizdi. Başını nereye çevirip baksa henüz yeni açmış çiçekler görüyordu karşısında ve tam önünde, yolunun üstünde İspanyol işgalinden kalma İmparatorluk mirası köprüyü buluyordu. Köprü, yüzyıllık uykusundan ağır kamyonların yükü altında ezilerek uyanıyor ve hayalet görünüşlü adamların -eldivenleri, gözlükleri, kaynak makineleri ve elektrik kabloları ile hayaletlere benziyorlardı sahiden de- çalışmasına tanıklık ediyordu.

Köprüyü geçince bir köpek çıktı karşısına. Durmadan havlıyor, bisikletin ön tekerine doğru atılarak koşuyordu yanında. Don Nepo, önem bile vermeden geçti, "Havlasın bakalım, o da yapsın görevini," diyordu. Hemen sonra önünde beliren koca bir taş yığını ile külüstür bir beygirin çektiği araba arasında sıkışıp ezilmekten güçlükle kurtardı kendini. Tesadüf olamazdı bu kadarı! İspanyol'un arabasıydı bu; eski ve büyük bir ailenin yanında hizmet ederek ömür tüketmiş, aileden bir şeyler kalmış, bu sayede küçük bir araziye kavuşunca da "ağa" pozları takınmış Sixto Pascual y Estribo'nun arabasıydı. Estribo'yu takma isim olarak vermişlerdi ona, sevinsin diye. Tek marifetinin her zaman ve her yerde arabacılık olduğu biliniyordu olsa.

İspanyol, onu sıkıştırdığı için durup özür dileyeceğine don Nepo'nun selamına cevap bile vermedi. Böylesi daha iyi olmuştu bir bakıma. Fakat çoğunlukla yârenlik etmek için durur, bir tutam tütün çıkarır ve bunu ufacık tütün kâğıdına yuvarlayarak sarar, kenarını diliyle ıslatır, sigarası hazır olunca kupkuru, çivit rengi dudaklarına götürür ve kavlı çakmakla ateşlerdi. İlk nefesi çektikten sonra da dumanı burnundan püskürtür ve don Nepo'nun

uykulu uykulu esnemesine aldırmadan başlardı konuşmaya. Laf ebeliğinden ve aklına esince küfür etmekten başka bir şey bilmezdi üstelik. Yanında uşaklık ettiği ailenin cafcaflı isimlerini ve ayrıca bildiği ne kadar fiyakalı büyük isim varsa bir bir sayıp dökerdi. Bütün bu büyüklerin parasal anlaşmazlıklarından doğan küçük çatışmalarını anlatır dururdu.

Bay Nepo, hiç cevapsız bırakmazdı onu. Ama sabahları değil; sabahları, ona cevap yetiştirmek şöyle dursun, o yorgunlukla ancak evine gidebiliyordu. Terbiyesizlik olmasın diye bisikletinden iner ve uykulu gözlerle dinlerdi onu. Fakat pazar günleri veya bayram tatillerinde, Marcos Consunsino'nun kahvesinde ona ağzının payını verirdi. Hem de hiç çekinmeden. Kiliseden sonra kahvede toplanırlardı, orada bira içer, bir şeyler atıştırırlardı. Pazar günleri veya bayram törenlerinde saat on biri vurur vurmaz kahveye doluşurlardı. İspanyol, buruşuk yüzünün derisini çeker dururdu. Nepo, çekmecede dura dura buruşmuş elbisesini düzeltmeye koyulurdu. İspanyol'un bütün işi, neşesi, düğünü, bayramı ve her şeyi, buruşuk derisini çekmek, germek ve düzeltmekti. Pazar günlerini bu işe ayırırdı herifçioğlu. Haftanın öbür günleri bunu yapmasına imkân yoktu, suratındaki kırışıklıklar köylülere fiyaka yapmak, kendini kabul ettirmek için çok işine yarıyordu. O günlerde buruşuk suratına eski sahiplerinden gördüğü sert, hoyrat ve ezici ifadeleri vermeye çabalardı.

Don Nepo, ona ne zaman selam verse hep şu karşılığı alırdı:

"Gençleşiyorum arkadaş, buruşuklar kayboluyor... Tanrının bana verdiği bu derinin rengi var ya!.."

Fakat bu defa hiç durmadı. Don Nepo'nun selamına karşılık bile vermedi. Homurdandı sadece. Arabasını taş yığınına doğru çekti. Don Nepo olanca gücüyle çevirdi pedalları, oradan kaçmasa İspanyol'un arabasıyla taş yığını arasında kalıp ezilebilirdi. İlk şaşkınlığı geçince İspanyol'un deminki davranışıyla neyin acısını çıkarmak istediğini hatırlayıverdi. Consunsino'nun kahvesindeki son tartışma geldi aklına. O gün, hani kadın girmeseydi aralarına, boğazlayabilirlerdi birbirlerini, yumruk yumruğa kavga edebilirlerdi.

"Krallar Tanrı soyundan gelmezler, boğa güreşçileri de kahraman filan değildir ve senin efendilerin, ne kadar asil olurlarsa olsunlar, aziz ve din büyüğü olamazlar!.."

İşte don Nepo'nun bu sözü karıştırmıştı ortalığı, neredeyse kıyasıya dövüşeceklerdi bu söz yüzünden ve şimdi İspanyol, arabayı onun üstüne sürerek bunun intikamını almak istemişti herhâlde. O gün nasıl da fenalıklar geçiriyordu: Eski patronlarından birinin kızı, asil olduğu hâlde, büyük bir şirkette ufacık, önemsiz bir memurken vurgunculukla zengin olan bir muz tüccarına nasıl varır, öyle adamla nasıl evlenirmiş!.. Güney sahilinde ünlü zengin Cosi'nin mirasçılarından birinin oğluymuş bu...

"İspanyol'u asıl kızdıran neydi peki? Eski ve asil efendilerin, bir torunun ismini haklı olarak Keijibul diye değiştirdiği hâlde Lester Cojubul diyormuşum ona? Pontevedra taşrası Rotondola'nın, Sotomayor'ların Rotondola'sının tek sahibi olan ve o topraklar üzerinde her şeye hükmeden bu adama bunu nasıl söylermişim?"

"Sotomayor markilerinin değil, düklerinin..." diye düzeltiyordu don Sixto: "İyi belleyin, Kral Beşinci Filip'in birinci sınıf asilzade ilan ettiği Sotomayor dükleri bunlar. Filip'ten altmış yıl sonra Kral İkinci Şarl'ın unvan verdiği, markiliğe yükselttiği aile değil yoksa..."

"Şışşt... şışşt..." diye sesleniyordu Nepo Rojas ve kıkır kıkır gülüyordu.

"Sululuğun bu türlüsünü sevmem!"

"Başka türlü gülmesini bilmem ben, don Sixto!"

"Gül bakalım!.. Papa bir fermanında Amerikalılar için söyledi; 'onlar hayvan değildir ama çok gülerler...' dedi..."

"Cojubul ismi aynı fermandan mirastır, unutma..."

"Kütükçü başı sen de!"

Bu Cojubul ailesini, yıllarca öncesinden, sahile ilk geldikleri zamandan tanıyordu don Nepo. Öyle fukaraydılar ki o zaman, ailenin bütün varı yoğu sırtlarındaki elbiselerdi, bir veremli onlara bu toprakların hem sıcak hem çok bereketli olduğunu söylemiş, çok kolay ekmek parası kazanıldığını ballandıra ballandıra anlatmıştı.

Bastiancito ve Gaudelia kadınlar... Çok iyi hatırlıyordu onları don Nepo. O vakitler Lucero adında zengin birine bir tavsiye mektubu getirmişlerdi. Onlardan bir zaman sonra, Gaudelia kadının erkek kardeşleri, Ayuc Gaitan takımı da boy gösterdi oralarda. Tanrının verdiğini Aziz Pierre takdis etmiştir daima. Ama onlar sefil bir hayat yaşıyorlardı o sırada; sonradan muz bahçelerinin belli başlı hissedarlarından birinin, asıl adı Lester Stoner olan ve karısı Leland Foster'le beraber güney sahilindeki büyük fırtınada ölen Lester Mead'in mirasına kondular.

Pascual y Estribo, ezbere biliyordu işte bütün bunları; Cojubul ailesinin köylü soyundan geldiğini, o büyük şirketin hisselerine konduğunu, Cojubul ve Ayuc Gaitan takımının çoluğu çocuğu toplayıp Amerika'ya göç ettiğini, sonra Geo (George) Maker Thompson'a "Tropical Platanera S.A." şirketinin hisselerini satmak zorunda kaldıklarını ve "Yeşil Papa" adıyla ün salan bu herif yüzünden iflas ettiklerini, sınırlarla ilgili kanunun "Frutamiel Company"ye faydalı olacağını düşünerek bu kazığı yediklerini, kaybettikleri servetin ancak yarısını geri alabildiklerini, bunu da çocuklarını şirketin sorumlu mevkilerine getirerek sağladıklarını ve diğer her şeyi çok iyi biliyordu.

Pascal'ın isminden başka hiçbir özelliğine sahip bulunmayan bu İspanyol'u, Pascual y Estribo'yu çileden çıkaran, önce kötü kötü bakarken tükürmeye zorlayan, tükürükten yumruklaşmaya kadar sürükleyen şey, bütün bu olayları yerli yerine koymaktan hoşlanan don Nepo'nun "Atlantik" sahilinde köylüleri topraklarından çıkarmak ve bu topraklar üzerinde büyük tarlalar kurabilmek için yapılan mezalimi anlatması ve bütün bu olaylara görgü tanığı olarak Anastasya'yı göstermesiydi. Köylüler evlerinden, topraklarından kırbaç tehdidi ile veya süngü zoruyla çıkarılmıştı. Şirketler önce köylüyü para ile kazıklamak istemiş, bu yöntem sökmeyince de zora başvurmuşlardı. Belediyelerin itirazına kulaklar tıkanmış, Anayasa dışı kanunlarla köylünün elinden zorla alınan bu topraklar büyük şirketlere devredilmişti. Başkaldıran, haksızlığa karşı direnen vatan çocukları ise ya Motagua ırmağında boğdurulmuş

veya zorla tekrar askere gönderilmişlerdi. Böylece büyük meyve üretim şirketleri rakipsiz bırakılmış ve rahata kavuşturulmuştu.

"Asalet böylesini emreder!.." Don Nepo'nun sesi yolunu arayan bir rüzgâr gibi gürlüyordu. "Bu kadar marki, kont bilmem ne ama... uşağı da dâhil herkes dize geldi şirketlerin önünde!"

"Rojas, izin vermiyorum böyle konuşmana!"

"Dini bütün Hristiyan ve yarı melez bir toruna rağmen!.." diye söylenerek bıyık altından güldü don Nepo.

Consunsino kadın ikinci defa olarak girmişti aralarına. O yatıştırmasa ellerine geçirdikleri ilk eşyayı birbirlerinin suratına fırlatacaklardı neredeyse. Öfkeli İspanyol bir iskemle yakalamıştı ve iskemleyi don Nepo'nun kafasına geçirmeye hazırlanıyordu. Don Nepo kendini korumak için oradaki üç ayaklı taburelerden birini kapmıştı.

İşte o günden beri hiç aramamışlardı birbirlerini. Dargındılar.

Ve don Nepo'yu tekrar görünce baş edemediği bir öç alma isteği duymuştu içinde; yüzündeki kırışıklara kadar yayılan bu istek İspanyol'u arabasıyla don Nepo'nun üstüne saldırtmış ve üstelik öylesine zalim davranmıştı ki hani don Nepo bir an gecikse onun arabasıyla taş yığını arasında sıkışıp ezilecek, en azından yere yuvarlanacaktı.

Evine ulaşmadan önce aşması gereken bir tepe vardı önünde şimdi ve don Nepo bu tepeyi tırmanırken o aslında çok sevdiği bisikletinden soğuyor, önündeki kısacık yol bitmek tükenmek bilmiyor, bisiklet artık onu taşımıyor, tam tersine ona yük oluyordu sanki.

Bu keçi yolunu aşınca evinin kapısına vardı don Nepo. Torunu ortalıkta görünmüyordu. Bisikleti boynuzlarından sürükleyerek içi fren, testi, çuval, saban, koyun postu gibi türlü eşya ile dolu küçük hangara soktu. Kapının eşiğinde ileriye doğru fırlattı bisikleti. "Tekerlekli at" kendi kendine yuvarlanarak hangarın dibine doğru uzaklaştı. Torunu gelince nasıl olsa düzeltir, doğru dürüst yerleştirirdi bisikleti. Bu kadarı yeterliydi şimdilik...

Boynundaki mendili çözerek alnında birikmiş terleri sildi. Evet, iyi yürekliydi bisikleti; onu sabahın köründe çaresiz bırakmayacak kadar yürekliydi, koskoca kamyonlardan kaçıracak ka-

dar da iyiydi. Don Nepo uykulu gözlerle, yoluna çıkan yayalardan ve arabalardan kendini korurken efendisine ihanet etmeyecek kadar iyiydi. Sabaha karşı işten çıktığı vakit turşu gibi oluyordu don Nepo, eziklik duyuyordu her yanında, kemiklerinin bile sızladığını hissediyordu, bisikletinden başka yardımcısı yoktu üstelik. Gecenin bu vaktinde, etrafın hafif hafif beyazlamaya yüz tuttuğu, insanların ve ağaçların şekilsiz gölgeler hâlinde durduğu, yarı uykulu gözlerle seyrettiği bu vakitte bisikletinden başka kimsesi olmadığını biliyordu don Nepo.

Mendiliyle kulaklarının arkasını, sonra ensesinin terini sildi. Bir seyisin atına titizlenmesi gibi bisikletine beslediği minnet duygusunun etkisindeydi hâlâ. Hele şimdi kendisini don Sixto'nun hışmından koruduğu, arabanın altında kalmaktan ve belki de ölümden kurtardığı için adamakıllı seviyordu bisikletini. Kendisi de boş durmamış, küfür haznesinden çekip aldığı iki üç iltifatı İspanyol'un suratına fırlatıvermişti. "Vahşi!.. Azgın herif!.. Hayvan!.." diye bağırmıştı.

Yatağının başında durdu. Yorganı, örtüsü, çarşafları ve yastığı ile alelade bir pamuk yığın, tavanın deliklerinden kireç beyazlığı içindeki gün ışığı süzülüyordu içeriye. Yatağına girmedi. Ah, bir içki olsa... Hangisi olursa olsun, hiç önemli değil! Yeter ki bir kadehçik olsa... Ama şöyle sert bir içki olsa... Köşedeki büfeyi araştırırken kıllı bir maymun gölgesinden farksızdı. İçerisi loştu ve don Nepo bir yandan büfede içki ararken bir yandan da elbiselerini çıkarıyordu. Kıllı vücudu bütün ayrıntılarıyla çıkmıştı ortaya şimdi. Büfede içkinin damlası bile yoktu. Tatlı şarap şişelerinin, likör ve bira şişelerinin hepsi boştu; şişelerin ağzındaki mantarlardan tahrik edici bir alkol kokusu geliyordu burnuna. Şişelerin dibinde kalan tortuyu içmek istedi ilkin. Mantarlara, şişe diplerindeki tortuya ve şişenin kendisine sinmiş bir eskilik, tozlu küf kokusu... Ve bütün bunların arasında bir pislik; mantarların birinde değişik bir koku, şampanya kokusuna karışmış bir koku... Torunu bu şişeyi beğendiğinden olacak, içine bal koymuştu herhâlde... İçinde müthiş bir istek, şampanya içmek istiyordu... Gülmek hariç her aklına geleni yapmak için dayanılmaz bir istek duyuyor; etrafında ya da hâlinde gülünecek bir

şeyler bulsa ona da gülecek ama hiçbir şey bulamıyor... O İspanyol namussuz gülebilir her şeye, Estribo denilen o uğursuz ihtiyar güler rahatlıkla... At nalı gibi çın çın öten takma dişlerini birbirine vurarak güler hem de... Şampanya şişesinin mantarı... Ah, küçük bir kadeh şampanya olsa şimdi, öyle keyiflenecekti ki... Bayramlardaki en iyi içkidir o... İçkilerin şahıdır, boğazına ve midesine öyle iyi gelecekti ki şimdi, kendine getirecekti onu, biliyor.

Aslında içkiden çok, sıcak bir şeye, boğazını ve midesini ısıtacak bir şeye ihtiyacı olduğunu düşündü... "Budalayım ben!.." dedi kendi kendine. "Öyle ya, bisikletim de var madem! Şöyle giyinip Consunsino kadının kahvesine kadar neden gitmiyorum yani!" İmkânsız işte, gidemez... Oraya adımını atmayacaktı bir daha, yeminliydi. Ama şöyle sıcak bir şey içmek ihtiyacını duyarsa insan, yemin filan vız gelir aslında. Ya içinde kabarıp duran konuşmak, boşalmak ihtiyacı... Doğrusu bu işte! Neden sıcak bir içki istiyor canı, unutmak için değil elbette. Tam tersine -uydurulan masallardaki yalanın aksine- unutmak değil, kızışmak, içindeki öfkeyi, hiddeti, tiksinme duygusunu ve çenesini kızıştırmak için! İnsan, derdini dökebilirse en çok acı veren olaylar bile unutulur gider. Belki de yolda torununa rastlar, ona dökebilirdi içindeki sıkıntıyı.

Ayakta giydi pantolonunu. Öyle pek ihtiyar olmadığını göstermez mi bu? Önce bir bacağını ve sonra ötekini... Gömleği, ceketi, pabuçları... Çorap giymedi bile, çıplaktı ayakları. Tek başına, şöyle bir kadeh yuvarlamak niyetiyle çıkıyorsa, çorapsızlığın ne önemi vardı ki? Şapkasını aradı önce, bisikletine atladı, çevirdi pedallarını. Biraz daha ilerlese o hızla Consunsino'nun kahvesinin önüne varacaktı... Fakat o uğursuz araba hızını kesti birden. Bak hele, Consunsino'da bir işler dönüyor, bayram seyran gibi bir şey kutlanıyor anlaşılan! Kadın, ihtiyar İspanyol'dan deminki karşılaşmanın hikâyesini dinliyor herhâlde, böyle kahkahalarla güldüğüne göre. Aslında gerçekten öldürmek istemişti don Nepo'yu, becerememeyince bu işi korkutmak amacıyla yaptığını anlatıyordu kadına herhâlde; "Don Nepo'yu ürkütüp bir daha Cojubul ailesinin aleyhinde zevzeklik etmesin diye yaptım," diyordur Consunsino ka-

dına, "Muz Şirketi'nin memleket hayrına çalıştığını kafasına iyice soksun diye korkuttum," diyordur.

Korkak bir adam değildi don Nepo ama kendini tuttu ve girmedi içeriye. Orada, kendisini alaylı tebessümlerle seyreden insanların arasında bulunmak istemiyordu doğrusu. Girse kavga çıkacaktı, biliyordu. Ama kavga etmeye değmezdi. Bırak, eğlensinler! Yeniden bastı pedala. Güneş gözünü alıyordu. Tek tük bulutlar görülüyordu gökte. Yakıcı bir güneşti bu. Uzaktan askerî kamyonların homurtusu duyuluyor, depolarındaki kömürü bacalardan ateş ve duman olarak kusan lokomotifler görülüyor ve her dinamit patlayışında yer sarsılıyordu. Bu, dünyanın sonu bile olsa don Nepo'yu yatağında ve uykusunda bastırmalıydı...

III

"Rojas y Kontreras yeniden doğdu hayata," dedi don Sixto Marcos, Consunsino tavernasına girer girmez.

"Kim dedin?" diye sordu kadın ama fazla da ilgi göstermedi İspanyol'a, önündeki bardakları kurulamaya devam etti. Önlüğüyle siliyordu onları, iyice temizlendiklerine inanınca da bırakıyordu bir kenara. İnce camdan yapılmışları, gıcır gıcır bir ses getirinceye kadar ovalıyordu.

"Ne demek kim? Rojas işte, senin komşu."

"Don Nepo mu?"

"Ta kendisi, hanımefendi, ta kendisi. Benim adım nasıl Pascual y Estribo ise o da öyle."

"Biraz farklı bana kalırsa, don Sixtos, Estribo meselesi sizi üzüyor, yanılmıyorsam."

"Canınız cehenneme hepinizin! Tanrı rahmetini esirgemesin, rahmetli annemin asil adını soyadı niyetine, benim adımı da çoğul olarak kullanmaya cüret ediyorsunuz, katlanamam bu kadarına..."

"Soyadı mı?"

"Evet, yani takma isim canım... Hem aslında bilip de bilmez görünmeye kalkman da iyi değil."

"Neyi değiştirir? Meseleyi bilmez görünürsün, halledilmiş olur, fena mı?"

"Estribo... Estribo diyorsunuz bana, arabacıyım da ondan, yalan mı? Ben de tutup size 'Sphincters' desem, köpek gibi yaşadığınız hayatı pislik hâlinde kusmaktan başka hüneriniz yok, anlamına gelir."

"Keyfiniz bilir, don Sixto."

"Asıl keyfimi kaçıran kendi bahtsızlığım; beni tutup 'cafre'ların arasına gönderdi."

"Amma da cahilsiniz... Başkentte tek bir hayır derneği yok şimdi."

"Aziz budala! Hiç formunda değilsin bugün, hayır derneği demiyorum 'cafrerie' diyorum. Biraz farklı ha, ne dersin?"

"Ne söylediğinizi anlayabilmem için... bana dualar okutsanız nasıl olur?"

"Sen Rojas için dua et asıl, onun ihtiyacı var duaya... Bugün arabamla yolun köşesine kıstırdım onu. Yüreği ağzına geldi korkudan, terbiyesiz herif, tutmuş selam veriyordu bana. Aramızda hiçbir tatsız olay geçmemiş gibi... Bugün öldürmediysem onu, eceli henüz gelmedi demektir."

"Bildiğim tek şey o ve siz... affedersiniz; siz ve o diye başlamalıydım söze, öyle ya önce İspanyol, sonra melez Yerli... Her neyse ikiniz de buraya, yani Marcos Consunsino kahvesine adım atmamaya yeminliydiniz."

"Doğru, ettiğim yemini bozdum, ne yapayım kokunu seviyorum..."

"Pek anlamlı bir söz değil!"

"Anlıyorum, hem budalaca şeyler dinlemekten de hoşlanmıyorum açıkçası!"

"Yemin bozmuş olmanız da, benim kokumu sevmeniz de önemli değil." Sesini yükselterek devam etti: "Hem hangi budalalıkmış bu bakayım? Sen cevap vereceksin buna, çünkü don Sixto, en densiz arabacı bile senden kibar konuşur!"

"Beni arayan bulur ancak, akrep gibiyimdir. Dur hele, sana bir hikâye anlatmaya geldim ben..."

"Önce ne içeceksin, onu söyle..."

"Vakit erken yahu..."

"İç bir şey... Sıkıntıyı dağıtır..."

"Doğru, komşun olacak herife rastlayınca sıkıntı bastı içimi."

"Öyleyse, bir fincan sıcak kahve fena gitmez..."

"Daha yeni içtim kahveyi, evde içtim..."

"Bir daha iç, ben de satış yapmış olurum... Eğer bazısı suratımı görmeye, bazısı içini dökmeye ve bazısı da beni koklamaya gelecek olursa bu dükkânı açık tutmanın âlemi yok. Kaparım gider burayı, öbür işlerle uğraşır, herkese dert analığı ederim... Kendimi koklatırım..."

Kocaman ve neşeli bir kahkaha koyuverdi. Fakat tekrar mutfağa dönmek zorunda kaldı; don Sixto için getirdiği sıcak kahvenin yarısını dökmüştü gülerken.

"Bakıyorum hep neşelisin..."

"Aslında ne varsa burada, borca aldım hepsini. Dükkânı tek başıma bir de aziz Dominguo Guzman sayesinde kurdum. Bu kadarını yaptıktan sonra aziz efendiyi de çiçeksiz, mumsuz bırakacak değildim ya..." Kapıya yakın bir yerde duran konsolu işaret etti eliyle.

"O da İspanyol azizi!"

"Azizler gökyüzünün malıdır, memleketi yoktur onların. Kahveyi unutmasanıza?.. İçin ve ne anlatacaksanız anlatın bakalım. Kendi elimle pişirdim kahveyi, tam kararında olsun diye kendim kavurdum, altın kahverengi oldu. Değirmende kendi ellerimle öğüttüm üstelik. Pişirirken de öyle kaynar suya atmadım hemen, sıcak suya koydum, iyice süzülsün diye..."

"Kaynar kahve değil öyleyse..."

"Kaynar kahveyi ben içer miyim?.. Melez karılar içer öylesini veya hapistekiler!"

İspanyol, bir elini yüzünde dolaştırdı bir süre, buruşuk olmayan bir et parçası aradı suratında.

"Üç bacaklı kedi avına çıkma, boşuna yorulursun, kedinin dört ayağı vardır..." dedi kadın geriye çekilirken.

"Şunu söyleyecektim sana..."

"Ne söyleyecektin? Unuttun mu yoksa?"

"Karşımda çıplak kadın yok ki lafımı unutayım. Hah, şunu söyleyecektim; o komşun olacak pis herifi bu sabah az kaldı öldürüyordum, diyecektim."

"Ne zaman oldu bu iş?"

"Biraz önce... Buraya gelirken... Yolda..."

"Suç onun, üstüne vazife olmayan işlere de burnunu sokuyor. İlk zamanlar bunu terslik olsun diye yaptığını sanıyordum."

İspanyol dudaklarını kahve fincanına dayadı ilk yudumu höpürdetmek için.

"Kahve sıcaktır daha, dikkat edin, ağzınız yanar. Nepo'ya gelince, onun memleketlim olduğunu bilmek garip bir his uyandırıyor bende. İhtiyar ve zehirli bir yılandır o!.. Ama sizin bozulduğunuz şey başka, memleket çocuğu oldukları hâlde ecnebi numarası yapmak niyetiyle isim değiştirenleri anlattığı için kızdınız ona. Keijibul, ne demek! Hangi melez karının bilmem neresinden çıktılar kim bilir! Herifi hiç görmedim ben. Bay Nepo tam vahşi suratı olduğunu iddia ediyor ama isterse kıçını yırtsın 'ecnebi' olarak yutturamaz kendini. Burada neyse ne ama ya orada? Orada, kimsenin kıçı bizimki gibi yeşile boyalı değil..."

"Ne bilirmiş, o hayvan! Oranın yerlileri de Kızılderililer..."

"Orada da vahşiler var demek..."

"Elbette, kızılderililer var, filmlerde gösterilen bize yabancı melezler var. Pek bizimkilere benzemiyor bunlar."

"Peki, siz İngilizce konuşuyor musunuz yani?"

"Tanrı korusun! Biliyorum, kötü gününde yaratmış beni. Fakat İngilizce bilecek kadar kötü günde doğmamışım gene de!"

"Tanrı sizi korusun, küçük köpek bizi yesin, ne iyi olur!"

"Aslında sahici bir diliniz yok sizin konuşmak için. Bizimkini kullanıyorsunuz, ödünç verdik size. Yüzyılın başındaki efendilerinizin dilinden anlasanız bile önemi yok... Madem bu şartlar altındasınız. Zaten İspanyolcayı kötü konuşurken İngilizceyi de kötü konuşsanız ne çıkar?"

Cevap vermedi kadın, usulca kahve fincanını aldı önünden. Don Sixto bir tutam tütünü, her zaman yaptığı gibi, tütün kâğıdına

ufaladı gene, kâğıdı iyice sardıktan sonra kenarını diliyle ıslatıp yapıştırdı, kavlı çakmağıyla ateşledi. Dumanı içine çektikten sonra elini cebine atıp para çıkardı.

"Bir bu eksikti," dedi kadın. "Tek bir kahve için nasıl para alırım senden? İçki içmedin ki yanında. Yenilikten hoşlanmıyor beyefendi, kahvesiyle konyağını yudumlamak işine gelmedi."

"Akşam, dönüşte içerim konyağı."

"Bir şartla, komşumla kavga etmek yok artık."

"Beni tahrik etmesin ama! Zaten ecnebilere attığı pislik canımı sıkıyor hâlâ, bu yüzden hiç bağışlamam onu."

"Pek de haksız değildi bana sorarsan. Bütün ecnebiler sizin gibi mi? Bunca yıl burada yaşadığınız için asıl memleketinizi unutmuşsunuz siz."

Pascual y Estribo ağzını açtı, bir şey söyleyecekti ama kadın bu fırsatı vermedi ona, hemen yükseltti sesini ve hiç ara vermeden devam etti:

"Hep güney sahilindeki Mister'ın hikâyesini geveleyip duruyorsunuz ağzınızda, hani buradakilere bol para ve zenginliği miras bırakan herifi! Fakat her Tanrının günü olmaz böyle şeyler, nehir suyu gibi geçicidir bu, kalıcı değildir. Bu zenginlikten ne kaldı geriye? İngilizce konuşan, ecnebi pozu takınan, bazıları ecnebi kadınlarla evli bir yığın hanım evladından başka ne kaldı geriye? Burada, toprağımızda doğdukları hâlde bizden bile saymıyorlar kendilerini! Bundan beteri var mı: Kendini doğduğun memleketin evladı saymayacaksın?! Ecnebilikten de feci böylesi, düpedüz bahtsızlık. Bırakın, yüreciğimde birikmiş ne varsa söyleyeceğim, sıra size de gelir elbette; o zaman da siz konuşursunuz, konuşmak parayla değil ya! Ecnebinin milyonlarını ağzında geveleyenlerin hiçbiri, hatta ecnebinin mirasına konanlar bile kendi durumunun önemini anlamaz, anlayamaz. Paradan çok daha değerli şeyler vardır hayatta; dinleyin bakalım şimdi, duymazlıktan gelmeye kalkmayın öyle, ne zaman hoşunuza gitmeyen bir şey konuşulsa her seferinde aynı numarayı yapıyorsunuz. O yeni gelen ecnebi, Muz Şirketi'ne karşı konulabileceğini, dahası, insanın isterse kendisine ait olmayan topraklara bile el koyabileceğini ispat etti."

"Söylediklerin yanlıştır demiyorum, kızım. Görünüşte..."

"Gerçekte... görünüşle filan ilgisi yok bu işin... Her şey doğruyken 'bunlar görünüştür' demek kolay. Mesela, eminim ki, o mirasçılar parayı toplamak için, çoluk çocuk göç ettikleri ve kendi memleketlerine hakaret edilen uğursuz yere kaçabilmek uğruna harcadıkları zamanın bir misli fazlasını harcamışlardır burada, memleketleri hakkında kötü söz işittikçe de mutlaka utanıyorlardır. Belli etmeseler bile."

"Çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek, iyi öğrenim görmelerini sağlamak isteyen hiçbir babayı suçlayamayız. Böyle yaptılar Keijibul'lar. Haklarıydı bunu yapmak..."

"Hakları filan değildi. Hem Cojubul desenize şunlara; fiyakalı isim ve sözler neye yarayacak sanki, altın suyuna mı batırılmış bu melezler?"

"İnsan iyi yetişmiş, iyi öğrenim görmüşse öbür insanlara hoşlandıkları şekilde hitap eder, budala. Kibarlık öyle emreder."

"Öyle ise kötü yetişmişlerin en kötüsü say beni. Fakat şunu da bilmiş ol; asla Keijibul dedirtemeyeceksin bana o meretler için. Madem böyle, kime gidip kafa tutacağız biz, kime dikleneceğiz? 'Hakları vardı' lafı da yanlış hem. Manevi sorumluluk vardı üzerlerinde; kondukları miras, paradan ibaret değildi, çünkü Muz Şirketi'ne karşı direnebilirlerdi pekâlâ."

"Aferin, komşun çok iyi ders vermiş sana!"

"Bay Nepo'yu suçlamanız saçma zaten! Bütün bu söylediklerim kelimesi kelimesine doğru; ne sanıyorsunuz yani, don Nepo'nun bahsettiği Anastasya gerçekten yaşamıyor mu, herkes biliyor bunların doğru olduğunu... Kimse bilmeden bir şey uydurmuyor kıçından... Muz Şirketi de faydalı bize, katıra gem nasıl faydalıysa öyle. Unutmayın ama katıra gem vurulunca ses çıkaramaz hâle getirir hayvanı."

"Kimi senin gibi düşünür, kimi de başka türlü. Bana sorarsan, buradan çekip gitmekle ve çocuklarını yabancı ülkede okutmakla çok iyi ettikleri fikrindeyim."

"Hainin yaptığından farkı ne bunun? O da kazığa sarılacağına, kadına sarılmış, çoluk çocuk sahibi olmuş işte."

Boğazının pasını temizlemek için olacak, bir iki defa öksürdü ihtiyar; pantolonunun arka cebinde dura dura buruşmuş mendilini çıkarıyordu bir yandan da.

"Şöyle, hani o güney fırtınasında ölen gibisinden bir Mister'a rastlasaydım hoşuma giderdi doğrusu..."

"Kaçıktı o adam..." diye söylendi ihtiyar.

"Elbette... Bütün yaptığı iş havanda su dövmekti de ondan."

"Ben gidiyorum..."

"Anladım; sudan bahsettiğim için öfkelendiniz gene!"

"Hadi oradan, budala... Yıkanmıyorsam istemediğim için yıkanmıyorum; bal gibi biliyorsun böyle olduğunu. Sahiden yıkanmak istemiyor canım!.."

Şapkası kaşlarının hizasına kadar inik, pantolonunun uçları ayağındaki botların üstüne dökülmüş, sırtına asılı torbası kıçına vura vura dışarıya çıktığı vakit, don Nepo'nun torunuyla burun buruna geliverdi. "Kızının oğlu, torunu..." dedi kendi kendine. "Kızının ve Kalabriyalı bıçkıcı damadının oğlu, gözlerinden belli İtalyan olduğu, Yerli suratında İtalyalı gözler... Büyükbabası ve onu fırlatan fahişe anası kadar kara bir oğlan... Ne kadar pis ağızlısın, don Sixto, ne kadar pis ağızlısın!.."

Damiancito, içi kireç yüklü arabasını çeken öküzleri dürtüklüyordu, bu taze ve canlı sabah havasında keyifli bir ıslık tutturmuştu. Araba ilerledikçe kireç çuvallarından ince bir toz yığını yere, toprağa dökülüyor ve delikanlının dudaklarında şekillenen ıslığın temposuna uygun kavisler çiziyordu yerde. Islığında delikanlılığı, uykusuzluğu ve hasretleri dile geliyordu. Kirece bulandığı için bembeyaz olmuş elini şapkasına götürerek usulca selam verdi don Sixto'ya. İspanyol, selamını almadı. Büyük bir sessizlik oldu. Tek bir hareket, en küçük bir kıpırtı yoktu İspanyol'un yüzünde. Selam vermeye bile tenezzül etmediğini göstermek istiyordu çocuğa; delikanlının damarlarında Nepo'nun kanı dolaştığına göre, büyükbabasının davranışlarından ve hatta suçlarından da sorumlu sayılırdı.

Don Nepo'nun torunu hiç de kızmış görünmedi onun davranışına; ıslığına kaldığı yerden devam etti, bu sefer açık şekilde alaycı

bir tempo tutturmuş, don Sixto'yu diline dolamıştı: "Es... tribo!.. es... tribo!.. bay... kuş!.. bay... kuş!.." Öfkeyle dudaklarını ısırdı İspanyol, bir ayağını kendi arabasına koydu, araba ondan tarafa iyice eğilmişti. Dikkat etmese dengesini kaybedecekti, kıçını seleye koyar koymaz toparlandı. Sağdığı sütü bidonlara koymuş, bidonları da arabasına yerleştirmişti. Her zaman süt bidonlarının arasına yerleştirirdi kıçını. Bütün bidonlarda ineklerin memesinden taze sağılmış olmanın sıcaklığı vardı hâlâ.

Arabasının deminki kaykılışı, yan tarafa adamakıllı eğilmesine rağmen devrilmeyişi, bundan bir süre önce don Sixto'nun başkent belediyesine verdiği teklifin ne kadar doğru ve yerinde olduğunu gösteriyordu. Don Sixto'nun teklifine göre, bu sık sık yer sarsıntısı geçiren ve depremler yüzünden altı üstüne gelen talihsiz ülkeyi zarardan, binaları da ikide bir yıkılmaktan korumak için en iyi çare binaları yaylı temeller üzerine kurmaktı. Böylece en şiddetli depremde bile hareket hâlindeki bir otomobil gibi sallanacak ve asla yıkılmayacaklardı!

Consunsino kadın da don Sixto'nun peşi sıra dışarıya, dükkânın kapısı önüne çıkmıştı. Elindeki su dolu kovaya bakılırsa, suyu punduna getirip İspanyol'un başından aşağı dökecekmiş gibi görünüyordu; ama dükkânının önünü sulamakla yetindi. Güneş şimdi sokaktan dükkânın duvarına vurmuştu. Toprağın şişelerde duran cinsinden değil ama insanoğlunun boğazına inen içkiden tiksinmediği bilinmeyen bir gerçekti. İşte bu yüzden içinde öteberi, yani bulaşık yıkanan ve sarhoş salyasıyla köpüklenen bu suyu toprağın üzerine dökmek şarttı. Üstelik güneş iyice yükselmeden dökmek gerekiyordu. Her gün yapılacak olursa bu, mayasında insanca bir öz taşıyan toprak da bu iyiliği unutmaz, insanoğluna mutlaka yardımcı olurdu; yani toprağa ekilen sarhoş tohumları çiçek açıp ürün verecekti o zaman, toprağın bağrından fışkıracaklardı dünyamıza. Fakat sarhoş doğacakları için ayakta duramayacak ve mutlaka bir yere yaslanmak ihtiyacında olan asma kökleri gibi dükkânın duvarına sırt verip büyüyeceklerdi.

Elindeki kovayı iyice havalandırıp oluk oluk akıttı suyu toprağa. Güneşin yaktığı sıcak toprağın suyla temas edince sönen bir

kor ateşi gibi cızırdadığını duydu ve o zaman başladı yüksek sesle konuşmaya:

"Artık içkinin her türlüsünü sevenler; yani alkolikler ve günahkârlar burada şöyle bir durup mola vermeden geçip gitmesinler!.." Gözlerini kapısının önündeki toprağa çevirip devam etti: "Bu meyhaneyi yuva bilip gelsinler içeriye, tek başlarına da olsalar, kalabalık da olsalar durmadan içsinler, cüzdanlarındaki son meteliği bile içkiye yatırsınlar. Bu yetmezse kravat iğnelerini, saatlerini, kol düğmelerini rehin bırakıp içsinler. Üstlerinde değerli ne varsa bıraksınlar bana ve neşe içinde gitsinler... Ama buraya, dükkânımın duvarına işemesinler, kusmasınlar, dükkânımda bağırıp çağırmasınlar, kavga etmesinler; bütün bunları benden uzakta yapsınlar, sarhoşun çişi ve kusmuğu feci kokuyor çünkü..."

Kıçında iki yastık gibi duran kalçalarını salladı ve sonra verdiği selamın etraftan görülmemesi, görülse bile anlaşılmaması için toprağa eğildi, sağ eliyle yere düşürdüğü bir şeyi topluyormuş gibi yaptı. Kalbinin hizasında tuttuğu sol elinde ise kovası, ikinci bir duaya hazır, bekliyordu.

"İçkiyi seven ve içmek fırsatını kollayan her kim varsa burada durup soluk alsın önce..." Kapısının önünde demin ıslattığı yere baktı tekrar. "Yüreğine istek gelsin, damarlarındaki içkicilik şahlansın, gelsin koca bir şişe likör veya bir bira ısmarlasın hiç olmazsa."

Güneşe karşı dönerek üçüncü defa selam verdi; kovada kalan suyu üçüncü defa dökmüştü yere.

"Şimdiye kadar ağzına içki koymamış adam bile burada durmadan gitmesin yoluna. Girsin dükkânıma, ya bir sevincin şerefine bir kadeh parlatsın ya da bir üzüntüsünü unutmak için içsin... Yeter ki içsin... Erkeklik niyetine içsin... Başını döndürsün içki, kanı kaynasın içkiye ve ikinci sefer adamakıllı içmek arzusuyla gelsin dükkânıma. Kılı kıpırdamamış adama bile her istediğini yaptırırsın, yeter ki sen iste şeker kamışının anası ve babası güneş baba, sen istersen... toprak ana, sen istersen!.."

Dükkâna girmeden mırıldandı:

"Tata-Guaro, senin önünde kederli, çirkin, değerli hiçbir şey yok!"

Havaalanına malzeme taşıyan dev kamyonların sarstığı küçük, basık ve zavallı evlerin temelinden sarsılması, hele bu kamyonların yapısındaki esneklik İspanyol'a düşüncesini doğrulayan bir belge olarak göründü. Bütün şehirleri temeli yaylı binalardan kurmalı, zelzeleye karşı en iyi çare bu! Buluşunu hemen tasdik ettirip patentini almalı.

Yavrularını kaybetmiş inekler misali uçsuz bucaksız ovada fır dönen lokomotifler, upuzun servi ağaçlarının arasında, makaslarla ayrılan, bazen kesişen hatlarda gidip geliyordu. Vagonlar bazen boş, bazen dolu. Şimdi yemyeşil bir halı gibi duran ova birden bataklık hâlini alır yağmurlar gelince, o zaman avcıların, ördeklere sıktığı mermilerin sesleri çınlatır bütün ovayı. Yağmur olmasa da, taş ocaklarında taş çıkaran makinelerin çelik kablolarında bir gıcırtı hep vardır. İnsanlar ve makineler... Taşların minyatür trenlerle, cüce vagonlarla taş ocağından taşınması, taşın öğütüldüğü yerden yükselen gıcırtılı taş kırma makinelerinin sesleri... Bütün bu kaybedecek vakti olmayan, tatil ve pazar günü demeden çalışan, çalıştırılan dünya; yani makineler, fırınlar, kazanlar, işçiler, yankee'ler bulutlarda bir yağ lekesinden farksızdır aslında, gökyüzünün o engin ve uçsuz bucaksız mavisinde, sabah duasını okuyan meleklerin önünde...

Bay Nepo Rojas, elbiselerini çıkarmadı, olduğu gibi uzandı yatağına. Bu sabah ikinci defa olarak geliyordu evine ve ikinci defa yatağa uzanıyordu. Şapkasını bıraktı bir yere. Hayvan gündüz uyursa gece dolaşır. Pabuçlarının bağcıklarını bile çözmedi. O uğursuz arzu içinde, tekrar bir kadeh yuvarlamak isteğiyle yani, tekrar kalkmak gerekiyordu ayağa ve bisiklete atlayıp tekrar uzaklara gitmek gerekiyordu, Consunsino kadının tavernasına girmemeye yeminli ya. Ufacık bir kadeh uğruna o kadar uzağa gitmeliydi şimdi. Bir düzine kadeh için bile uzaktı gideceği yer. Damiancito dönmemişti hâlâ. Kuzey'deki taş ocakları unutturmuştu ona büyükbabasını. Böylesi daha iyi!.. Asıl kendisi nankörün biri, insan Damiancito gibi vefalı bir torun sahibi olur da böyle düşünür mü hiç!.. Ama o kötülüğünden düşünmüyor böyle, her sabah karşısında görmeye alıştığı bu en sevdiği varlığı yanında görmeyince, ister

istemez sapıtıyor. Damiancito yanında olmayınca, böyle giyinik, ceketini, pabuçlarını çıkarmadan devriliyor yatağa ve kimse gelip onu uyandırmıyor, "giyinik" yatmanın uğursuzluk getireceğini, "ölü" gibi veya boğulmuş bir adam gibi yatağa uzanmanın ayıp olduğunu söylemiyor don Nepo'ya.

"Ölü" gibi mi? Boğulmuş bir adama mı benziyor yoksa?.. Sabah dikkatli davranmasaydı, "gibi" olmayacaktı şimdi; nasıl öldüğüne dair şarkı bile yazacaklardı üstelik. Kendini arabanın katil tekerlekleri altından nasıl kurtarmıştı? Tanrı büyük de ondan; eceli gelmemişti ayrıca ve bir de uyanıklığına, bisikletinin pedallarına, gidon kullanmaktaki ustalığına borçluydu kurtuluşunu. Gidona ve pedallara, bir boğa güreşçisi boğaya karşı nasıl üstünlük kurarsa öyle hâkim olmuştu. Araba köprüde öldürememişti onu ama Consunsino'nun tavernası önünde besbeter etmişti. İçinde ayaklanan o iki tek atma arzusunu silip götürmüştü meret, beynini karıncalandırmış ve düşünemez hâle sokmuştu onu. Bu yüzden kupkuru kalmıştı ağzının içi. Fakat her şeye rağmen direnmiş, çok kararsız kaldığı hâlde kadının tavernasına girmemişti işte. Ama arabayı, İspanyol'un takasını orada görmeseydi yeminini bozacak ve dalacaktı içeriye. Damiancito orada değildi; yolda rastlasaydı torununa onunla gidecekti, kireç götürdüğü yere kadar gidecekti hem. Bisikleti arabaya yükleyecekti, torununun yanına oturacak ve yârenlik edecekti onunla. Konuşunca boşalıyor insan, rahatlıyor. O da içindeki öfkeyi, hiddeti ve hırsı anlatmak, boşalıp rahatlamak istiyordu. Don Sixto haini köprüde başa çıkamamıştı kendisiyle, çiğneyememişti. Gelgelelim, Consunsino'nun önüne bıraktığı arabasıyla daha büyük suç işlemiş ve bu sefer dalgın olan don Nepo'nun arabaya çarpıp parçalanmasına ramak kalmıştı. Hem bu öyle bir durumdu ki herhangi bir suç işlemeden, kanun karşısında suçlu duruma düşmeden öcünü alması, boşalıp rahatlaması imkânsızdı. Fakat mutlaka acısını çıkarmalıydı, göstermeliydi gününü İspanyol'a: Koca bir duvarı temelinden sarsıp yıkılacak hâle getirmeliydi, don Sixto'nun yolu üstündeki bir duvarı bu hâle koymalıydı hem. O tam oradan geçerken devirmeliydi duvarı İspanyol'un üstüne, duvarı yığmalıydı herifin ölüsünün

üstüne ve sonra gidip birinci sayfalarında büyük büyük başlıklarla İspanyol'un duvar altında kalıp öldüğünü bildiren gazeteleri almalı ve okumalıydı. İspanyol'un kendi buluşu olan temeli yaylı bina nazariyesini ispatlarken duvar altında ezildiğini, yani bilim uğruna öldüğünü yazmalıydı gazeteler!

Kahvesini bile içmemişti, şimdi fark ediyordu. Ekmeğine bile el sürmemişti. Çok katıydı ekmek... Bayattı yani. Eliyle, terli eliyle şöyle bir dokunmuş ve ısıtılmış kauçuktan farklı olmadığını anlamıştı ekmeğin. Bu ekmeği dişlemek, bisiklet gidonundaki lastiklerden birini ısırmaktan bile eziyetliydi. İyi ekmek çıkarmıyorlar artık! Öcünü almadıkça her şeye öfkelenecek, hiçbir şeyi beğenmeyecekti.

Gün ışığı, tavandaki aralıklardan vuruyordu içeriye, kesik göz kapaklarının boşluğundan gelir gibi. Kapının altındaki boşluktan olanca şiddetiyle, beyaz mı beyaz çiğliği ile giriyordu odaya gün ışığı. Odasının tabanı yoktu zaten. Ağaç kalasları yan yana gelişigüzel uzatılmıştı sadece. Çok eksiği vardı evin. Ama ihtiyar, parasız ve isteksizdi artık... Kendisinden sonra gelecekler düşünsün... Kalkıp kapıyı sürgülese... Kapıyı emniyete almak iyi olacaktı gerçekten de. Şu araba hikâyesinden sonra don Sixto'nun kendisine her fenalığı yapabileceğini aklı kesmişti, üstelik onun tam bu saatlerde uykuya yattığını biliyordu İspanyol. Kapıyı sürgülemeli, arkasına bir de destek dayamalı. En iyisi iki misli tedbir almak! Fakat öyle hâlsiz ki şimdi, vücudu öylesine bitik ki uykusuzluk üşütüyor insanı...

Gözleri kapanıyordu. Göz kapaklarını aralamak için son bir gayret gösterdi, yapamadı. Gözleri kapanıyordu. Sürgü, bir de destek arkaya... iyi olacaktı... Ama kımıldayamadı yerinden. Yıllar geçtikçe insan kendini korumak içgüdüsünü de kaybediyor, yılların yorgunluğu, yenilgiler, boşalmamış eziklikler, hayal kırıklıkları, günlük hayatın verdiği bıkkınlık, haksızlıklar... Onu öldürmeye de gelseler... gelsinler be!.. Birazcık Tanrıya sığındı don Nepo... Kapı... Sürgü... Arkaya destek... Eşyalar anlamlarını kaybetmişlerdi artık, kuru sözlerdi sadece. Bir küçük gayret... birazcık gayret edebilse... Kendini savunabilecek ölüm karşısında, mücadelesiz ölmeyecek! Öf, amma sıcak var ha!..

Bir küçük gayret... gayret etti don Nepo, örtülerin üstünde, bir anda kalkamadığı için yana döndü ve kaldı öylece. İnme inmişti sanki, başı yastıktan dışarıda, bacakları aralık, bir eli yataktan aşağıya sarkmış ve kapıdan gelecek katile sırtını vererek, yani don Sixto'ya işini rahatça görebilmesi için her türlü kolaylığı hazırlamıştı. Kafasının içinde başka bir ses, don Sixto'nun öyle paldır küldür cinayet işlemeye gelemeyeceğini, ya kılık değiştirip geleceğini ya da -galiba böylesi daha doğru- üzerine bir kiralık katil göndereceğini haykırıyordu.

Ter içinde kalmıştı; uyumuyor, sanki büyük bir iş görüyordu. Gece mesaisine çift yevmiye ödenmesi bu sebeptendir mutlaka. Gündüz uyunabilmesi için bir çeşit avans bu, böcek yaşantısı... Yorgunluğu uykuya çevirebilme hüneri, karanlığı gün beyazı ve yaşayan dünyanın canlılığını da sessizlik veya hareketsizlik sayabilmek hüneri... Ayrıca gözlerini yumup rahatlıkla uyuyabilmek önemli! Çoğu zaman yorgunluk, insan vücudunda kemik sızıları hâlinde belirir, karanlık ise göz bebeği ile göz kapakları arasında uçuşan kan damlacıklarına dönüşür ve gündüz dünyasının çılgın gürültüsü içine insan ancak sayılı birkaç sessizlik anını sıkıştırabilir.

Yataktan dışarıya sarkan elini uzatıyor ama bir türlü yere dokunamıyordu eliyle. Gerçeği, uykusunun ona kaybettirdiği gerçeği avuçlayamıyordu, bir türlü ölüme en çok benzeyen o engin hareketsizliğe, uykuya ulaşamadığı için de sık sık göğüs geçiriyor, dışarıda hayat herkes için henüz başlarken o uyuyamıyordu. İç çekmesi de boşuna, haykırmak istiyordu aslında... İyi biliyordu sebebini, Granada'nın vantilatörlerinden biliyordu; eskiden soğuk madenin havaya savurduğu tozlu kanatlarını çevirirken iç çekerdi onlar da. Ama şimdi düğmeye basar basmaz haykırmaya başlıyordu vantilatörler. Kabarenin romantik devirlerinde, eskiden yani, müşterileri keyiflendirsin diye salona asılan kafeste altı yedi kanarya vardı. Don Nepo temizlerdi onların kafesini. Fakat sonra, tabii devir değişmiş ve bu kuşlar ortadan kaldırılmışlardı. Bugün, gene orada olsaydı bu kuşlar güzel güzel ötmez, mutlaka haykırırlardı. Şimdi onların yerini bozuk paraları görülmemiş

bir açlıkla mideye indiren rengârenk plak dolapları almıştı, her parayı yutuşta dişi köpekler gibi başlıyorlardı pis pis havlamaya.

Yüzükoyun yatıyordu o sırada ama birden, sanki üzerine çöken ağırlığı savurmak istercesine döndü öbür tarafına, annesinin karnındaki sıcacık yerine tekrar dönmek isteyen yeni doğmuş bir bebek misali karnına çekti dizlerini ve iyice büzüldü, uzun süre hareketsiz kaldı, sonra bir korku yerleşti içine. O, kendini bildi bileli sürüp giden kör olası kulak ağrısı yeniden başlamıştı işte! Parmağını, burun deliklerinden üç beş misli daha kıllı kulağına götürdü. Onu "Kıllı" diye çağırmaları sebepsiz değildi, aslına bakılırsa böyle çağrılmak hoşuna da gidiyordu.

Tekrar döndü öbür tarafına. Damağını kaybetmiş gibiydi; soluk alıp verirken horuldamaya başlıyor, horultudan konuşmaya dönüyor, tencerede kaynayan sebze çorbası misali köpüklü hava kabarcıkları fışkırtıyordu ağzından. Muz Şirketi'nin, Cojubul ailesinin, Sotomayor soylularının, Papa'nın ve öbür kutsal kişilerin aleyhinde atıp tuttuğu için ölüme mahkûm edildiğinden korkan bir ihtiyarın kâbuslu dünyasını haber veriyordu bütün bunlar. Hemen ceza görecekti, İspanyol'un arabası çoktan tekerleri altına almıştı onu, eziyordu, yüzü buruş buruş cellat, rüzgârda titreyen bir tütün yaprağının kalın damarına benziyordu. Tekerlerin altındaydı, neredeyse bağıracaktı, gözlerini yumdu. Fakat cezanın büyüğü, ölüm cezası gelmek bilmiyordu, araba onu çiğnemiyor, parçalamıyor, bir kuş hafifliğiyle uçup gidiyordu üstünden ve sonra biraz uzakta tekrar beliriyor ve bu sefer kuş şeklinde değil, Consunsino kadının tavernası önünde, hareketsiz bekleyen hayaletimsi bir araba olarak çıkıyordu karşısına.

(Bayyyy... kuuuşşş!.. Baaayyy... kuuuşşş!.. torununun ıslık sesiydi bu... gerçekten duyuyor muydu bu sesi yoksa gördüğü rüyanın bir parçası mıydı? Baayyy ... kuşşş... Estriiii ... bo!.. Estrii...!)

Uykusunun arasında, ıslık çalmak istiyormuş gibi büzdü dudaklarını, önündeki arabaya bununla, sürücüsünün ismini ıslıklayarak söylerken korktuğu için kenara çekilmediğini ispatlamak istiyordu. Her Tanrının günü, karşısına sarışın devlerin sürdüğü tonlarca ağırlıktaki ve tekerlerinin her biri bir koca katedral göv-

desinden farksız kamyonlarla çıkan ölüm tehlikesi varken bu köhne arabadan ne korkusu olacaktı ki hem! Aslında, kamyonları ne zaman görse ödü patlıyordu: şimdi artık moruklamış bir sevgilisine söylemişti bunu, o zaman sormuştu kadın: "Ben de sana bunu soracaktım, Ponemo? (O eski, hani kumrular gibi seviştikleri iyi günlerde, kadın ismini böyle kısaltarak ve özentili şefkat ifadeleri katarak söylerdi.) Diyecektim ki... Şafakta ölümle yüz yüze geldiğin hâlde nasıl oluyor da korkmuyorsun?... Her öleni gömüyorlar. Yani kiminin ölüsünü terk edilmiş bakımsız bir tarlayı eşeleyip sokuştururlar, kimi ölü de kederli bir mezara yeni bir dekor oluverir. Herkesin zevki kendine. Ama senin gibi çoktan hapı yutmuşlar hiç olmazsa şöyle gösterişli, fiyakalı bir ölüm şekli bulmalı, bu senin seçtiğin ölüm pek biçimsiz, Ponemo. Hadi, beni o Caifasia kaltağı uğruna terk edip gitmeni bırak bir yana, böyle enayi bir ölüm seçtiğin için zevksizsin asıl. Bisiklette ölmek, böylesi de görülmüş şey midir, canım! Hani genç ve yakışıklı olsan eskisi gibi, neyse. Ama şu muşmulaya dönmüş hâlinle hiç olmuyor, vazgeç böylesinden... Düştüğün anda ölürsün. Bisiklete binmenin bu türlüsü, eski atalarımızı, ilk insanları hatırlatıyor bana, dört ayaküstünde sürünenleri yani. Seninki de öyle, iki ayak yerine iki teker üstünde... Hani tesadüfen o küçük oyuncaklardan birinin altında eziliversen, kaşıkla veya kurutma kâğıdıyla toplarlar seni, hani o hava meydanı mı, tayyare meydanı mı nedir, işte oraya gidip gelen kamyonları söylüyorum, Ponemo..." Ve sonra yatağına doğru eğiliyordu don Nepo'nun. Vaktiyle bütün mutluluğu ve bütün felaketi olmuştu bu kadın... Fakat şimdi ondan geriye kalan ne var kafasının içinde? Bir gölge bile yok. Hayat bu kadar insafsız mı ki, bu kadını rüyasında bile eski hâliyle, yani o güzel ve alımlı hâliyle değil de şimdiki kırık dökük moruklamış hâliyle gösteriyor ona; güzellik gitmiş, mahfazası kalmış geriye. Göğüsleri düşmüş, artık kimsenin değiştirme zahmetine bile katlanamadığı donuna ikide bir çişini kaçırıyor ve onu "çürük dişlerini çektirmezsen saçların da dökülür," diyerek kazıklayan şarlatan bir dişçi, ağzını kalbura çevirmiş, ne kadar dişi varsa söküp almış, üstelik dişlerini çektirdiği hâlde başında saç da kalmamış! Bütün bu eksikleri, artık fazlalık gibi duran burnuyla,

gözlerinin altında halkalanan iki çürük et parçasıyla ve sık sık yuvasından fırlayacakmış gibi kayan sol gözüyle nasıl direnşin, nasıl hoş görünsün erkek gözüne? Bu kadın öylesine arkadaşı olmuştu artık. Öyle ya, ateşin söndüğü yerde duman ne arasın...

Araba hem duruyordu olduğu yerde hem hareket hâlindeydi; don Nepo'nun peşinden geliyordu. Hareketsiz göründüğü anlar, avcı bir kuş kadar sessiz, uğursuz, dört yuvarlak teker üstünde bir baykuş gibi görünüyordu. Consunsino'nun kapısı önündeki yerinden hiç kımıldamıyordu –Consunsino kadın içki satmaya meraklıydı, bekleyebilirdi– ama don Nepo kulağında uğuldayan gürültüler duyuyordu. Dörtnala koşan atların nal seslerini, nalların taşlara vurarak çıkarttığı patırtıyı, ıslıkları, havada şaklayan kırbaç seslerini, küfürleri, yere atılan balgamları, İspanyol'un elinin tersiyle sildiği ağzını ve ağzının kenarlarında biriken salyaları, sımsıkı elinde tuttuğu gemlerin boğuk ve katı uğultusunu, Pascual y Estribo'nun, yârenlik günlerinde dost bir atılışla selam çekmeye alışkın sol elinde şimdi şekillenen ve onu öldürememiş olmaktan gelen katı öfkeyi, kırbacı şaklatarak beygirleri koşturuşunu, hepsini, hepsini kulaklarında duyuyordu...

Bir çığlık attı... Bütün bütüne uyandı sayılır... Şimdi, o deminden beri kulaklarında vınlayan araba gürültüleri birden bir resme dönüşmüş ve don Nepo gözlerinin önünde, işittiği seslerin çılgın akışına uygun bir hızla üzerine gelen, aldığı hızdan ötürü de tekerlekleri görünmez olan arabayı inkâr kabul etmez bir netlik içinde karşısında bulmuştu. Çılgın bir koşu ile yaklaşan beygirin peşinden sürükleniyordu araba, dizginler iyice gerilmişti ve arabanın bütün dingilleri en büyük zelzelenin bile sarsamayacağı şekilde sarsılmaktaydı.

Ölüme yaklaştığını düşündü. Bisikletinden başka bir şeyi yoktu kurtulmak için. Yüzlerce, binlerce pedal içinde kendi ayaklarının gücü, ezilerek ölmekten kurtaramayacaktı onu. Çılgın bir koşu içindeki bisikletinden başka kurtarıcısı yoktu; yatağın gıcırtılarındaki yoğunluğa, yastığın yere düşmüş oluşuna ve çarşafın buruş buruş olduğuna bakılırsa iyi kaçıyordu bisiklet. Kendini kenara atıp yoldan uzaklaşmayı düşündü. Geç kalmıştı ama. Hayır,

bunu aklına getirmekte geç kalmıştı. Evet, geç kalmıştı. Bu taşlarla dolu pis yerde Pascual y Estribo kolayca bitirecekti onun işini. Bisikletini bırakıp koşsa, arabanın giremeyeceği bir kovuğu, bir kayanın gerisini siper alsa? Son çaresi buydu ama nasıl bulacaktı böyle bir yeri... Fazladan bisikleti de hurdahaş olacak, bir daha yüzüne bakılmaz hâle gelecekti üstelik. En iyisi daha hızlı, daha hızlı kaçmak, pedal çevirmekti... Ayaklarını, dizlerini, gövdesini, omuzlarını ve başını bitmek tükenmek bilmeyen bir hızla dönen bisikletinin temposuna uydurarak oynatıyordu, pedallar havai fişeklerin savruluşunu hatırlatıyordu ona ve ayak bileklerine hiç durmadan sürtünen pedal zincirleri yüzünden boyuna gıdıklanıyordu. Fakat böylesine hızlı pedal çevirince, yatağında horuldayanı geride bıraktı. Ansızın fren yaptı bunu fark edince ve o zaman önce ileriye doğru havalandığını ama sonra geriye doğru uçtuğunu ve yatağında uyuyan adamın kucağına düştüğünü gördü. Aceleyle göğsünü yokladı. Öbüründen, yani horlayandan daha az gürültü yapılmasını istemek, hatta emretmek –elleri gidonu bırakmıştı– hıçkırmayı bırakıp caz müziği çalmasını, hırıltılarla uyuyacağına elektrikli harman makinesi gibi vınlamasını, dişlerini tıkırdatacağına bulaşık kazanındaki nikel ve alüminyum çanaklar gibi şıngırtılar çıkarmasını, bugi yerine vals yapmasını istemek... "Saat sabahın üçü... Gidon!.. Gidon," diye haykırdı, ellerini vantilatörlerden uzakta tutuyor ama nereye tutunacağını bilemiyordu... "Gidon!.. Gidon!.." Ses hızına eş bir tempoda horulduyordu, küllü yüzüne yapışmış sabun köpüklerine benziyordu gözleri, göğsü rüzgârdan ve gürültüden şişmiş, davul gibi olmuştu, öbür adamı –yani yataktaki kendisini– unutmuştu; öbürü, kendisi, ayaklarını yatağın içinde, çarşafın altında çevirip duruyor, İspanyol'un arabasına yakalanmamak için pedal döndürüyordu boyuna, tekerleklerinin telleri fare kapanının tellerinden farksız bir bisikletin üstündeydi ve bu teller en azından yatağın gıcırtısı kadar gerçek iniltiler çıkarıyordu. Ekmeğine ve kahvesine ilişmeden yatağa serilmiş olan öbürü, pedal çevirmekle horuldamak arasında gelip gidiyor, pedal çeviren horuldayana yardım etmek için kıvranıyordu; öbürü, yani horlayan, geride pedal çevirene o ıslak, kederli, ter

kokan, tekerlerinin üzerinde doğru dürüst duramayan, beygiri öfkeli arabaya değil de kocaman bir tiyatro sahnesi büyüklüğünde ve yangın kızıllığındaki arabaya, ateş halkalarının üstünde koşuşan meşalecilere, elleri bayraklı ve silahlı, isyancı kadınlara, erkeklere hedef olmamasını hatırlatmak, onu uyarmak istiyordu...

O kocaman arabanın geride bıraktığı kırmızı ateş bulutundan uzaklaştığını hissediyordu ve şimdi bu bulutun içinde buruşuk suratlı İspanyol'dan başka, artık Keijibul kılığında karşısına çıkan Cojubul ailesini, golf elbiseleri giymiş Yerlileri, Muz Şirketi'nin başkanını görüyordu. Yeşil eldivenli elinde bir demet muz tutuyordu bu adam. O ise, muz demetinin aşağıya sarkarak beygirin erkeklik organını tahrik ettiğini ve beygirin erkekliğini kaybetmek korkusuna kapıldığını -önündeki organının da muz demeti gibi ortasından kesileceğini sanıyordu beygir- görüyordu.

Araba yetişiyordu ona... yetişiyordu... Aralarındaki mesafeyi gözle görülür bir çabuklukla kapatıyordu... yaklaşıyordu, yaklaşıyordu ve o tehlikede değildi ki... pedal çevirdikçe, boyuna horlayan öbürünü geride bıraktığına göre... horlayan neden tehlikede olsun, horlayarak pedal çevireni geride bıraktığına göre... ve o, uyanık olan, kendinden geçmiş olan, gördüğü rüyanın dışına fırlamış olan hangi tehlikeyle karşı karşıya olabilirdi ki?.. Bütün bunlara rağmen arabayı ve arabanın içindekileri en açık seçik şekilde görmüştü, içlerinden biri, yüzü Çinliye benzeyen orta yaşlı adam bağırıyordu: "Halk! İleri... Halk, ileri!.." O gözünü açınca araba geçip gitti yanından, arkada bıraktı onu. Fakat gözünü tekrar yumunca araba gene arkasındaydı ve kendisini gene bisikletin üzerinde pedal çevirirken gördü. Gözlerini kırpmak, kirpiklerine yapışan ıslaklığı söküp atmak, hızla kaçmak... kaçmak... kaçmak!.. Rüzgârda dağılan saçlarını düzeltmek... Başını horuldayarak oraya buraya çevirmek, bu tekersiz, sessiz hayaletin altında ezilmek istemiyorsa bütün bu saydıklarını yapamazdı... Evet, tekerlerini bile kaybetmişti bisikletin ve nereye gideceğini bilemiyordu... Nereye gitsin şimdi, söylesene don Sixto?.. Kaçık herif! Mutlaka, zelzele olduğu ve yer yerinden oynadığı sırada, o temeli yaylı evlerle kurulmuş, hiç yıkılmayan fakat bir araba gibi sallanan evlerle kurul-

muş, yani kendi kurduğu sayısız şehirlerden bir tanesindedir şimdi veya Marcos Consunsino'nun tavernasında, bedavadan içerek ve yüzünün derisini gererek konuşuyordur kerata.

Biri kapıyı açtı, sürgüsüz ve kilitsizdi zaten. İçeriye girince kapattı tekrar ve kendisini dış dünyadan ayıran bu incecik tahta perdeye dayadı sırtını. Dışarıda güneş öyle sertti ki bir süre karanlıkta hiçbir şey göremedi adam. Fakat vakit kaybetmedi. El yordamıyla etrafı yoklayarak yürüdü, Bay Nepo'nun horuldadığı yere doğru ilerledi. Gözleri karanlığa alışmıştı artık, biraz ötede yatağa boylu boyunca uzanmış, derin uykusunun içinde boyuna horlayan adamı gördü. Dikkatle baktı uyuyan adama. Giyinikti ve gelir gelmez kendini yatağa atmıştı, belli oluyordu böyle yaptığı. Pabuçlarını bile çıkarmamıştı yataktaki adam. İhtiyar değildi ama çok genç görünmüyordu. Teninin kızıla çalan bir rengi vardı, hafif sarımtırak. Kalın kaşlıydı, sık örgülü kirpikleri, bıyıkları vardı. Çok kıllı bir adam. Direngen, küçük ve yamru yumruydu elleri. Yastık ve çarşaf yere düşmüştü. Adamın üstüne çullanmak... Böyle yaparsa adam bağırabilirdi. Bir yumrukta bayıltmak... Bir eliyle adamın omuzunu kavramıştı zaten. Sarsarak usulca uyandırmayı denedi. Uyanmadı adam. Öbür yana döndü, öbürü ısrar etti. İmkânsız. Adam kollarını kuklalar gibi oynatarak direniyordu uykusunda. Yabancı daha hızlı sarstı onu... "Ne?.. Kim o?.." diye homurdandı don Nepo. Kim ondan başka kimsenin olmayan hayal dünyasına girmeye yelteniyordu öyle. "Çık dışarı! Rezil! Nerede görülmüş böylesi?.. Çık! Çık dışarıya! Rüyama girme, bakalım."

Yatağın kenarındaydı. Bu, yumuşacık, etten kemikten ağırlığı, bu uzaklaşacağı yerde ısrarla üstüne çöken ağırlığı elleriyle itmek istedi tekrar... Yok, imkânsız... Rüyasına girip berbat eden herif şimdi üstüne çullanan adamın kılığına girmiş olamazdı... Hayır. Hayır. Bu adam kendisini öldürmek için gelmişti eve. Bıçaklayacaktı onu veya tabancasının bütün kurşunlarını boşaltacaktı üzerine, hiç değilse ağzını bir bezle tıkayıp boğacaktı... Ama adamın bu ısrarına, kendisini uyandırabilmek için yırtınmasına ne demeli?.. İyice yumdu göz kapaklarını, uyuyormuş gibi davrandı. O gözlerini açmadıkça öbürü öldüremeyecekti kendisini, uyuyan

adamı öldüren katil kaçamaz, cinayet yerinden uzaklaşamazdı, bunu herkes söylüyordu... Sadece yemin bozanlar öldürülürdü uykudayken... İşte başucundaki adam bu yüzden böyle ısrarla, tekrar tekrar sarsarak uyandırmak istiyordu onu, don Sixto hesabına öldürecekti kendisini, bunun için gelmişti besbelli, boğuk ve çaresiz bir sesle bir şeyler mırıldanıyordu kulağına, öyle yavaş sesle konuşuyordu ki adam, onun kendisinden ne istediğini doğru dürüst anlayamıyordu bile don Nepo... Evet, uyanmasını, gözlerini açmasını istiyordu yabancı...

Birden yataktan fırlasa... Torununun, Damiancito'nun av tüfeği ve bıçağı dolaptaydı, ya hep ya hiç deyip bir şansını denese. Bunu aklından geçirdi ilkin, sonra kapalı gözle silahların yerini bulamayacağını düşündü. Kendisi dolaba giderken herifin açacağı yaylım ateşi geldi aklına, bir ürperti, sırtında buz gibi bir soğukluk hissetti, kaskatıydı. Adamın kendisini sarsmasından doğan korku gittikçe büyüyordu içinde, azgın bayılma isterisi içindeki bir düşmanla yüz yüze geldiğini düşünerek büsbütün ürperiyordu.

Ansızın kendini teselli etmek ihtiyacını duydu don Nepo; ya bu adam sahiden yaşamıyorsa, ya bütün gördükleri basit bir kâbus ise... Fakat gözünü açmadan böyle bir adamın gerçekten var olup olmadığını anlaması imkânsızdı. Adam sahiden başında bekliyorsa ve o gözünü açarsa bu sefer adam hemen öldürüverecekti onu... Göz kapaklarını adamın fark edemeyeceği kadar aralayarak baktı sonunda. Nerede görmüştü bu adamı... Granada'da mı, Portal del Commercio'da mı, San Fransisco'daki öğle duasında mı, nerede... Ve üstelik bu adamı yeni görmüştü, yakın tarihte... Hafızasını yokladı. Evet, bir geçit töreninde görmüştü... Ama kaç zamandır geçit töreni filan seyretmemişti...

"Lütfen!.. Rica ediyorum!.." diyordu adam.

O anda don Nepo, bu adamın içki kurbanı feci bir ayyaş olabileceğini, kapıyı açık görünce içeriye dalıp içki istemeye geldiğini geçirdi aklından ve bu inançla açtı gözlerini. Hemen yeniden yumdu gözlerini, rüyası devam etmeliydi...

Kendisinden yardım dileyen bu adam biraz önce rüyasında, kocaman arabanın üstünde gördüğü ve "Halk, ileri!.. Halk, ileri!.."

diye bağıran adamdı. Fakat öbürü? Hangisi? Kendisini öldürmeye gelen... Kimse öldürmeye gelmemişti onu, evdeki tek yabancı rüyasında, arabada gördüğü adam olduğuna göre... Arabadaki mi? İmkânsız... Veya şimdi, uyanıkken bile rüya görüyordu... Ama öteki? Hangisi?.. Onu öldürmeye gelen... Arabadaki heriften başkası yoktu ki evin içinde, kimse öldürmeye gelmemişti onu...

Müthiş bir korkuya kapıldı; gözlerini yumsa rüya ile gerçeği karıştırıyor, açsa kâbus gerçeğin içinde devam edip gidiyordu, yuvalarından fırlayacakmış gibiydi gözleri.

"Dostum, neyiniz var?" dedi adam.

Peki, ya öteki?.. Hangisi?.. Onu öldürmek isteyen... Kimse öldürmeye gelmemişti işte onu... Karşısında arabada gördüğü adam vardı sadece. O da "Beni saklar mısın..." diyordu, o kadar.

"Bu odadan başka bir de hangar var..." Don Nepo nasıl olup da konuşabildiğine kendisi de şaşmıştı, kâbusun sürüp gitmesi ne feci bir şey.

"Peşimden gelip gelmediklerini bilmiyorum..." İri kemikliydi çehresi adamın, güneşten kızarmış beyaz bir teni vardı, saçları uzun ve parlak, dudakları ince, uçacakmış gibi görünen kulakları düşük ve alabildiğine insancıldı sesi. Don Nepo'yu iyiden iyiye ayıltan da adamın sesindeki bu insancıl hava oldu zaten.

Fakat öteki?.. Hangisi... Hani o kendisini öldürmeye gelen... Kimse öldürmeye gelmemişti onu, şimdi karşısında duran ve ondan yardım isteyen adam rüyasında arabanın içinde "Halk, ileri!.. Halk, ileri!.." diye bağıran adamdı. Ondan başka yabancı da gelmemişti eve.

"Trenden atladım (arabadan atlamış diye düşündü don Nepo), koştum sonra, hep koştum... Buraya gelinceye kadar..."

"Sık sık zelzele olduğu için sürgülemiyorum kapıyı... Şu insan sesi, şu gerçek şeyleri, var olan, yaşayan şeyleri anlatan güzelim insan sesi." Don Nepo, bu aklından geçenleri yüksek sesle söylemediğine pişman oldu.

"Tedbirli olmanız, kapıyı açık bırakmanız işime yaradı..."

"Hapiste miydiniz?"

"Takip ediliyordum..."

"Peşinizden gelen oldu mu?"

"Bilmiyorum ama sanmam... Paldır küldür girdim evinize, uykunuz öyle derindi ki sizi uyandırmakta güçlük çektim."

"Tatsız bir meslek benimki..." diyerek esnedi Don Nepo. "Gece çalışıyor, gündüzleri uyuyorum. Böyle güpegündüz yatağa serilmek ne berbat, ne sıkıntılı iş, bir de senden başka herkesin çalıştığını bilirsen. İnsan nasıl uyuyacağını kestiremiyor. Soyunsan, şifa bulmaz hastalar gibi, hastahaneye yatmış gibi oluyorsun. Giyinik yatsan, beni görünce mutlaka aynı şey gelmiştir aklınıza, boğulmuş adamlara benziyorsun. İşkembesi dolu, gelip demir attı başucuma, diyordum kendi kendime; içki istemeye gelen bir ayyaş sanıyordum sizi, uykumun arasında tabii."

"İçecek bir şey olsa fena olmazdı hani..."

"Al benden de o kadar; biraz önce canım bir iki kadeh yuvarlamak istedi ama bulamadım. Nereden geliyorum demiştiniz dostum?"

"Sahilden..."

"Cesursunuz, trenden atladınız ha..."

"Bu civarda yavaşlıyor, şu dönemeçte..."

"Burada değil, Öküz Köprüsü'nün orada demek istiyorsunuz..."

"Evet, oradan buraya gelirken hep yol aralarından geçtim, arazi pek düz değil..."

"Yolu kaybettiniz öyleyse..."

"Galiba..."

"İşler nasıl gidiyor sizin oralarda?"

"Fena. Kanlı olaylar çıkabilir. İşçilerin çoğu memnun değil."

"Böyle olması iyi..."

"Neden?.."

"Dedem söylerdi, iyi olan, her şeyin bu kadar boka bulanmasıdır derdi..."

İkisi de güldüler, sonra ansızın dışarıdaki bir tıkırtıya kulak verip sustular. Bakıştılar... Dışarıda biri vardı.

"Yok, yabancı değil," dedi don Nepo, ilkin o da korkmuştu ama sonra hatırlayınca rahatlamıştı. "Çulluk o, torunumun çulluğu. Kafesine güneş vurdu herhâlde, içeriye almamızı istiyor. Gidip

bakayım. İzin verirsiniz, sanırım. Bu çocuksu işleri hoş görmek gerekiyor, dostum. Yaşlılar, sahici meşeden olanlar, çiçekleri ve kuşları korumazlarsa, bugün artık bir demir ve beton yığını olan dünyamızda, hayatın sonu neye varır..."

Kapıyı aralayıp çıktı, kafesin yanına gitti:

"Gel bakalım, evin kızı... Orada, kuru toprağın üstünde boğulacaksın biraz daha kalırsan."

Geniş, sivri ve parlak gagalı bir kuştu, siyah gözleri vardı ve tüylerinde altın renkli dalgalar görülüyordu. Keyifle zıplayarak koştu kafesin kapısına.

"Torunum evde kaldığı zamanlar onu kafesten çıkarır, taze toprakta gezinsin diye bırakır," diyordu don Nepo adamın yanına dönerken. "Ben pek taraftar değilim, kedilerden korumak gerekiyor hayvanı. Gerçi kır yerindeyiz ama kedi çok."

Ve sonra sesini yumuşatarak kuşa döndü:

"Evin kızı, kedi yiyecek seni sonra, kafeste otur. Hapiste kalmak fenadır fakat ölmek daha da fecidir. Hapisten çıkarsın ama mezardan çıkamazsın. Senin gibiler işte bunun için evin kızıdır, hapis kalırlar hep."

Bay Nepo, sesindeki yumuşak ifadeyi bir yana bırakıp tekrar yabancıya döndü, ona Atlantik sahilinde gelişen olayları sordu. Çeşitli söylentiler geliyordu kulağına ama o söylentilere pek inanmıyor, işin doğrusunu da zaten bilmiyordu.

Gölgede bile sertti güneşin ışığı, iki adam konuşurken kuşun kafesin içinde dört bir yana koşuşması işitiliyordu.

"Çok ölü var bizim tarafta. Rıhtımdaki grevcilere mitralyözle ateş açtılar. Çok adam öldü, çok adam yaralandı..."

"Siz vaktinde kaçabildiniz demek..."

"Kaçmadım ben, geldim... şey için..." Söyleyeceği şeyden vazgeçmişti, hani o anda Bay Nepo söze girmese, kendisi de bir sebep bulamayacaktı neden vazgeçtiğine.

"Önlemek için."

"Evet... evet..." Arabadaki adam ellerini ovuşturdu. Don Nepo'nun gözünde "arabadaki adam"dı hâlâ. Bazen, hâlâ uyuduğunu ve rüya görmeye devam ettiğini sanıyordu don Nepo.

"Önlemek korkaklık sayılamayacağına göre... Başıma bir iş geldi bu sabah... İnanılmaz bir şey... Tatsızlığı önlemek için kaçtım kenara..."

"Ben öyle kaçmak için gelmedim, her alınan tedbirde korkaklığın payı vardır biraz ama onlara nasıl yardım edebiliriz diye, yardım sağlayabilmek için geldim aslında. İşin başında oradakiler, köylüler yani, alabildiğine gözü pek, korkusuz, kahraman insanlar..."

"Al benden de o kadar."

"Özür dilerim, bir şey anlatıyordunuz demin, sözünüzü kestim..."

"Öyle önemli filan değildi anlatacağım şey..." Aceleyle konuştu don Nepo, asıl olağanüstü ve keyifli olan işin, kendi rüyasında gördüğü ve şimdi, ansızın karşısına çıkan adamla yârenlik etmek olduğunu düşünüyordu.

"Burada yaşayan pis bir İspanyol'la, inek bakıcılığı yapan bir İspanyol'la aramda geçen tatsız bir olayın ne önemi var şimdi. Başka İspanyollara ait bir çiftlikte ırgatlık yaptığı hâlde çiftliğin sahibi olduğunu zırvalayıp duruyor herif, patronları ise şimdi sahip oldukları kadarını az görüyorlar galiba kendilerine ki, çeşitli entrikalar çevirerek ve biraz da soylu oldukları için, büyük kızlarını Cojubul ailesine gelin gönderdiler. Kızı alan Cojubul'lu damat, benim gibi bir melez. Aile, Kuzey Amerikalı bir zenginin, yıllarca önce güneydeki büyük kasırgada karısıyla birlikte ölen Kuzey Amerikalı zenginin mirasına kondu. Sonra ne yaptı bu Cojubul'lar? Hiç, isim değiştirdi meretler!.. Şimdi Keijibul oldular, golf oynuyor, sadece Amerikanca konuşup kendi yurttaşlarını tanımazlıktan geliyorlar. Şuydu buydu derken, yani şu bizim salak İspanyol'la meseleyi konuşurken biraz da fazla biranın etkisiyle kaçırdım ipin ucunu, öfkelendim ve bütün bunları vurdum herifin yüzüne!.. Ne yani, bu kadar gururlu ol, soyluluğunu bar bar bağır, sonra kalk Muz Şirketi'nde memur olarak çalışan bir Cojubul'a kız vermek için kıçını yırt! Şimdi artık hissedar bile değil Cojubul'lar şirkette. Şirket dediğim de toprağın asıl sahiplerini silah zoruyla çıkarıp beleşe

toprak sahibi olmuş bir haydut sürüsü! İşte, kıçı kıllı İspanyol'u kudurtan da bu oldu; toprağı şirketin yağma ettiğini söylemem yani... Vatan hizmetinde çalışan bir şirket hakkında nasıl 'çeteci' ve 'haydut' sözlerini kullanırmışım ben?.. Sözlerimin doğruluğunu ispatlayabilirim, dedim ona, kolayca ispatlarım, çünkü orada kendi topraklarından kovulmuş bir ailenin kızı var tanıdığım, adı Anastasya, dedim. Eğer bu yeterli sayılmazsa, Anastasya'nın kardeşi Juambo'yu tanık gösterebilirim, Juambo toprakların nasıl ele geçirildiğini, çiftliklerin nasıl ateşe verildiğini, tohumlukların nasıl bozulduğunu, hayvanların nasıl boğazlandığını, kısaca şirketin ilk 'icraatlarını' bir bir biliyor, dedim... Sonunu da anlatıvereyim de... Sigara içer misiniz?.."

"Ben vereyim..."

"Kabul... Camel mi bunlar?.."

"Camel olmasına Camel, dostum. Ama içimi bir kepazelik... Camel ambalajında yerli tütün... Aslında içemiyorum bunları, kimse şüphelenmesin diye taşıyorum yanımda..."

"Fazla yormayayım sizi ve de hikâyeyi fazla uzatmayayım; İspanyol taktı bana, beni ortadan kaldırmaya karar verdi, söylediğim gibi, haritadan silmeye kararlıydı. Hemen harekete geçti ve bu sabah, işten dönüyordum. Bu arada, bisikletle gidip geliyorum işe, her neyse, arabasını üstüme sürüp beni çiğnemek istedi. Gelgelelim, Tanrı büyük olduğu için beceremedi, kemiklerim kayanın birine yapışıp kalacaktı yoksa..."

"Sizinki böyle, benimki daha başka, Atlantik sahilinden geldim buraya, güneydeki tarla işçilerinin desteğine ihtiyacımız var çünkü."

"Arabadaki adam!.." dedi Nepomuceno kendi kendine, "Arabadaki adam!" Ve bu düşünce onu gerçekten coşturdu, adama döndü: "Yardımım dokunacaksa emrinizdeyim..."

"Evet, şu bahsettiğiniz adamla –hani şirket hakkında epey şey bilen adam– konuşmak, şöyle durumu bir kolaçan etmek isterdim."

"Onunla görüştürmeye çalışacağım sizi. İstediğiniz kadar kalabilirsiniz evimde..."

"Bazen kendiliğinden halloluyor her şey..." dedi adam ve yeni bir sigara yaktı.

"Demin anlatmadım, uyanınca sizi gördüm ya, hiç şaşırmadım. Neden bilmiyorum, yatarken kafamın içinde 'İspanyol beni öldürecek' düşüncesi vardı. Yattıktan sonra huylandım, kuşku düştü içime, kalkıp kapının sürgüsünü takacaktım ama sonra Tanrı nasıl isterse öyle olur, dedim ve uyudum. Uykumun arasında bir karaltı görünce korkmam bu yüzden. Uyanınca da şaşırmadım, tanıdık bir çehre gördüm karşımda, rüyamda da görmüştüm sizi... Az önce görmüştüm üstelik."

"Müneccimlik denir böylesine..."

"Sahi, öyle denir..."

"Evet."

"Rüyamda sizi nasıl gördüğümü anlatırsam daha da sevineceksiniz. Tiyatro şeklinde bir arabanın içindeydiniz, üst üste koltuklar, alevden tekerleri vardı arabanın, arabayı savaş atları çekiyordu, içi doluydu, eli bayraklı, silahlı kadınlarla ve erkeklerle doluydu."

"Onların arasında mıydım ben?.."

"Evet, aralarındaydınız ve bağırıyordunuz: 'Halk ileri!.. Halk, ileri!..' diye bağırıyordunuz."

"Öyleyse, dostum... Gördüğünüz rüyayı açıklamak çok kolay, tam arabayı görüyordunuz rüyanızda, ben gelip sizi uyandırdım, o sırada rüyanızdaki adamla beni barıştırdınız. Aslında, rüyanızda, söylediğiniz adamın yerinde olmak isterdim tabii..."

"Hem de nasıl!.. Oradaydınız, zafer arabasının içindeydiniz..."

"Öyleyse, dostum..." Adam heyecanlanmıştı, doğrulup don Nepo'yu kucakladı. "Zafer arabasında gördüyseniz beni, ağzınızdan çıkan gerçeğin ta kendisi olsun," dedi ve kendisini kucaklamak isteyen don Nepo'dan sıyrılarak devam etti: "Kucaklamayın beni, zaferi kazanmadık henüz... Çimdik atın bana! Çimdikleyin! Rüya görmediğime inanmak istiyorum!.."

IV

Saat, sabahın üçü...

"Gene kafayı tütsülüyor ecnebiler..."

"Ecnebiler" sözü iki dudağının arasında, ağzının garip bir şekilde büzülerek küçülmesinde, burun direklerinde başlayan sızıda, patlayan ve kan içinde kalan dudağında düğümlendi. "Ecnebiler..."

"Ecnebiler..." sözü, duvarda, kapının cevizli tahtasında, yerdeki toprakta yankılandı.

"Ecnebiler" sözü, Anastasya doğrulup düştüğü yerden ayağa kalkıncaya, ağzının içinde kaybettiğine hükmettiği dilinin yerinde durduğuna inanıncaya ve ilk kan pıhtısını yere tükürünceye kadar, ağzından akan sıcak kanın acısını fark edinceye kadar her yerde yankılandı.

Yankee askerî polisine bağlı, en hızlı, en çabuk ve en ateşli inzibat birliğinin askerleri, askerî kamyondan ışık hızıyla fırladı dışarıya ve Anastasya'nın eşiğinde durup içeriyi gözlediği yan kapıdan hışımla salona dalarak Granada'nın bar kısmını işgal ettiler. Bazıları, kamyon henüz durmadan inmişlerdi yere ve o hızla içeriye koşmuşlardı. Miğferler, çizmeler, palaskalar, düdük sesleri arasında dans eden kauçuk coplar, sağa sola savrulan tekmeler... Bütün bunların yanı sıra, demin, askerlerin salona koşarken çarpıp yere devirdikleri Anastasya, orada, kapının eşiğindeydi, düştüğü yerden kalkıyordu.

Askerler çiğnememişti onu, ölmemişti Anastasya; girerken onu sırtından itip devirmişlerdi ama Anastasya elleriyle yüzünü korumuş ve hızla açılıp kapanan kapı kanadından kurtulmuştu. Oradan içeriyi, salonda ve barda içen ayyaşları gözlüyordu Anastasya. Sarhoş askerlerin barmenin üstüne çullanıp adamcağızı linç etmek için nasıl saldırdıklarını izliyordu. Barmen, adamakıllı kafayı bulduklarını anlayınca başka içki vermek istememiş, askerler de bu yüzden hücum etmişlerdi üstüne.

Askerler barmeni boğazlamaya fırsat bulamadan durumu haber alan inzibat birliği baskın vermişti Granada'ya. Korkudan sapsarı olmuş çehresiyle kendini umutsuzca savunan barmeni kur-

tarmışlardı askerlerin elinden. Ve bu iri yapılı, sarışın devler, ağır başlarını sallayıp kocaman ayaklarını sürükleyerek dışarıya çıkarıyordu ayyaşları. Kendini bilemeyecek kadar sarhoş olanlar kavga sırasında oldukları yere devrilmiş, boylu boyunca yatmışlardı ve bir daha da kalkamamışlardı ayağa. Onları, iri yapılı inzibatlar kollarından ve bacaklarından tutarak en yakın kamyona taşıyordu. Her gece böyle inzibatlar gelir ve belediyeye bağlı temizlik işçileri kamyonlara nasıl çöp bidonlarını taşırsa, onlar da barlardan, kantin, gece kulübü ve kerhanelerden topladıkları sarhoş askerleri inzibat kamyonlarına yüklerdi.

Bu geceki de, o sık sık tekrarlanan "şimşek harekâtı" tarzında düzenlenmişti. Askerler gidince kısa bir süreliğine rahat bir soluk aldı oradakiler, bar kısmı tenhalaştı, sessizlik çöktü ortalığa. Ama saat sabahın üçünü vurup da vals bitince, salondakiler –kadınlı, erkekli gruplar hâlinde– barı istila ettiler yeniden. Viski, bira, rom, konyak cinsinden çeşitli içkiler istiyorlardı. Askerlerin gazabına uğrayan barmen bir kenara çekilmişti, onun yerine bakan adam veriyordu içkileri şimdi.

Anastasya, yarılan dudağını diliyle yokladı, ağzında biriken kanı yutmamak için yere tükürdü ve kendi kendine söylendi:

"...rospu çocukları kafayı tütsülüyor gene..."

Askerî polisin geldiğini görünce Anastasya'nın yanından uzaklaşan ve yandaki dar sokağa kaçan ufaklık, tehlikenin geçtiğini anlayıp tekrar dönmüştü oraya...

"Teyze, bu sefer düştün yere!.."

"Dua et, sersem... Düşseydim, ölürdüm. Görmedin mi, duvara tutundum ama düşmedim yere... Bırakmayacağım işin peşini, şikâyete gideceğim şimdi..."

"Polise mi?" dedi yumurcak.

"Polise gider miyim hiç!.. O kadar enayi değilim... bizim polislere gidip hak aramak mümkün mü?.. Ölürüm daha iyi... Dudağım yırtıldı, bak, dişlerim de sallanıyor. Saint Clair tapınağına gidip İsa Efendi hazretlerine şikâyet edeceğim onları... Allahtan çok yakın kilise..."

"Kilise kapalıdır şimdi..."

"Ben de kapıdan söylerim söyleyeceğimi. Koskoca Tanrı bu, işitir elbette. Anlaşmamız böyle değildi, diyeceğim ona. Her Cuma ona mum almak için para veriyoruz ama o da korumalı bizi... Ne yani, bizi korunaksız ve kimsesiz bırakmak iyi bir şey mi... Bilhassa bizim gibiler, yeri, yurdu, parası pulu olmayanlar, Yahudi gibi dolaşanlar, bize reva mı bütün bunlar? Hayatta sapsız kaldık, ağzına tüküreyim! Kötü anaların kötü çocukları olup çıktık, kimin yüzünden? Nah, şu 'ecnebi' deyyusların, uğursuzların yüzünden tabii. Sahildeki topraklarımızdan attılar bizi, Muz Şirketi kurdular toprağımızın üstünde..."

Don Nepo çıktı o sırada, bisikletini gidonundan tutmuş, yürüyordu, onu görünce çocuğu unuttu Anastasya.

"Yeğenime eski günleri anlatıyordum..." Don Nepo'ya söylüyordu bunu. "Kendi toprağımızda yaşarken keyfimiz yerindeydi, evimiz de vardı, her şeyimiz de. Haberiniz yok ama deminki kavgada kabak benim başıma patladı, dudağım yarıldı!"

"Hem de ne kavga!" dedi don Nepo. "Az kalsın linç edip öldüreceklerdi barmeni. İçeride, bizim tarafta da gürültü koptu tabii, Minşo'nun yardımına koşmak için hazırlandı herkes. Mutfaktakiler bıçak hazırladılar, tuvalettekiler kaynar suya soktular süpürgelerini, kimi satırı kaptı, kimi demir çubuk aldı eline, bazıları kazma bile hazırladı... İçi gaz dolu şişeler bile çıktı ortaya... daha yatışmadı öfkeleri... Şimdi şikâyet edecekler patrona, hayatları güvence altına alınmazsa çalışmaya gelmeyecekler..."

"Fakat askerî polis çağrılınca..." diye söze girdi Anastasya.

"Allahtan geldiler!" dedi don Nepo. Anastasya yırtılmış dudağını ve sallanan dişlerini anlatıyordu o sırada. "İyi ki geldi askerî polis, dünyanın sonu olacaktı yoksa. O patırtıda size ayırdığım yiyecek paketini kaybettim."

"Askerî polis geldiği zaman..." Anastasya hem tükürüyor, hem macerasını anlatmakta ısrar ediyordu, "yan kapının eşiğindeydim ben ve geçerken öyle sert bir şekilde ittiler ki yere kapaklandım, kolumla yüzümü korumasaydım, çiğneyeceklerdi beni, dudağım yırtıldı ama ya kafamı çarpsaydım kapıya... İşte o zaman morga gelirdiniz beni görmeye, biliyorum siz öyle tanıdıklarınızı unutacak

insan değilsiniz..." Ahlaya vahlaya içini çekti ve hemen arkasından ekledi: "Tanrım, daha çekecek miyiz bu heriflerin elinden!.."

"Doğru, haklısın... Sahildeki topraklarınızdan attılar sizi, gerçi aradan epey vakit geçti ama..."

"Bir de bana sor; sanki dün çıkardılar bizi topraklarımızdan!"

"Merak ediyorum..." dedi don Nepo, dalgın görünüyordu ama bu soruyu kasıtlı sorduğu belliydi... "Para verdiler mi topraklarınız için?"

"Bol bol dayak attılar, bir de para mı vereceklerdi! Sopa çektiler, sopa! Para yerine sopa... Bu belanın belası dudağım da canımı yakıyor... Hem dua etmeliyiz, bizi öldürmedikleri için..." Başladı ağlamaya. "İnsanı soyup soğana çevirmek böyle, reva mı!.."

"Öyleyse para filan vermediler..."

"O zaman da para vermediler, sonra da! Anlamıyorsunuz galiba! Bizi dövdüklerine inanmak istemiyorsunuz. Bari 'yerli' ağzıyla konuşayım, belki o zaman anlarsınız: '*...chos, chos, moyon, con*!..' demektir bu, bilir misiniz?.. Bizi dövüyorlar... Ecnebiler bizi dövüyorlar!.."

Don Nepo, bisikleti gidonundan tutmuş, Anastasya'nın yanı sıra yürüyordu. Anastasya, ayakta uyuklayan ufaklığı sımsıkı yakalamıştı bileğinden, sürüklüyordu. Sokağın ortasında, karanlıkta ilerleyen birer gölgeydiler. Gecenin bu geç saatinde böyle kaldırımları arşınlamak can ve mal emniyeti bakımından tehlikeliydi. Kapı aralarında bekleyip fırsat kollayan hırsız ve zorba takımına sık sık rastlamak mümkündü. Ve artık bu saatlerde taşıt araçlarının gelip geçmediği yolun ortasından yürümek daha güven veriyordu onlara.

Aralarında ne konuştukları duyulmuyordu. Anastasya, bir ölü kulağı gibi soğuk ve şekilsiz görünen kulağını don Nepo'nun dudaklarına mümkün olduğu kadar yakın tutmaya çalışıyor ve dinliyordu. Don Nepo'nun kocaman bıyıkları altında beliren dudakları boyuna kımıldıyor, durmadan bir şeyler anlatıyordu Anastasya'ya. Bıyıkları karanlığı bir solukta yutuyordu sanki.

İnsan böyle soluk alırsa mutlu sayılır, hele işini bitirmiş ve bir de sigara yakmışsa. İşte don Nepo, genellikle talihli sayılmasa bile,

şimdi Anastasya ile yaptığı konuşmanın aldığı yönden memnun görünüyordu.

"Juambo... kardeşim mi yani?"

Anastasya'nın ağzında bu söz, bu tek kelime, eski güzel günlerin, kendi topraklarında yaşadıkları iyi günlerin hatıralarını depreştiriyor ve dudakları acıyla buruşuyor, içinin sıkıntısı yüzüne vuruyordu "Juambo" derken.

"Evet, Juampo!"

"Ju... am... bo..." diye düzeltti Anastasya, "Juampo değil. Artık görüşmüyoruz onunla. Dargınız."

"Kardeşler arasında olur mu hiç öyle şey, ayıp!"

"Sefil bir adam o! Anamızı, babamızı inkâr etti, beni de tanımazlıktan geldi..."

"Sen terk etmedin mi sanki ananı, babanı?"

"Evet ama erkek olduğu için onlara bakmak Juambo'ya düşer!"

"En genciniz oydu, Anastasya; sen kendin anlatmadın mı onu terk ettiklerini, dağda kaplana yem diye bırakıldığını. Maker Thompson tesadüfen dağda rastlamış da çocuğa, babanın bıraktığı yerde bulmuş Juambo'yu; mucize kabilinden kurtulmuş. Tabii bunu unutmamış, size düşmanlığı da bundan geliyor zaten..."

"Kaplan hikâyesini ben uydurdum..." dedi Anastasya ve kan tükürdü yere, çok önemli bir sır veren insanın sesiyle konuşuyordu.

"Al işte, gidip onu araman için yeni bir sebep daha..."

"Şeyde yaşıyor galiba, Maker Thompson'un yanında. Zaten, dünya yıkılsa gitmem o haydudun, uğursuz herifin evine... Başka yerde ararım Juambo'yu..."

"Telefon eder, konuşursun..."

"Beni ne sanıyorsunuz? Ben öyle..."

"Benim için yapacaksınız bunu, Anastasya... Mutlaka bulmalısınız Juambo'yu..."

"Evet, sizin için yapabilirim ancak; size çok şey borçluyum..."

"Bak, söz verdin işte; bugün veya yarın gelip beni bulsun Juambo. En geç yarın görmeli beni. Evim Kuzey'deki taş ocaklarının yanında, en kolayı iş saatinde, akşam yediden sonra mesela,

Granada'ya gelsin, tam da elektrikli müzik saatidir ya... O müziği dinleteceklerine beni kurşuna dizsinler, kabulüm."

Sessizce yürüdüler. Sokağın sessizliği değildi bu. Yeni bir mucizenin getirdiği aydınlık, berrak bir sessizlik. İnsanın kemiklerine, saçlarına, dişlerine, tırnaklarına yapışan, ölüleri saran sessizliğe çok benzeyen bir sessizlik.

Karmel dağı, gökteki uzak yıldızlara uzanan bir rüyanın renkleriyle donanmış olarak çıktı karşılarına. Çalkantılı bir denizin köpüklerinden farksız koyu sis arasında bir geminin pruvasını andıran Yoksullar Evi belirdi önlerinde.

Don Nepo ve Anastasya bir hayal dünyasının içinde ilerleyerek hiç tanımadıkları yeni bir şehirde buldular kendilerini, başka bir devrin insanları arasındaydılar... Santiago de los Caballeros yönünden atlılar yaklaşıyordu onlara, hepsi de gülünç karnaval kıyafetleri giymişlerdi. Birkaç kadın vardı aralarında. Bir başpapaz. Papazlar. Askerler. Hizmetçiler. Yerliler. Uzun bir tören kalabalığı. Tepenin eteklerinden Yoksullar Evi'ne doğru ilerliyorlardı, en korkusuzları öne geçmişti, üniversiteli gençler, kadınlar, tüylü zırhlar kuşanmış subaylar ve dinî törenin kaynağındaki heykel, Karmel'in altın ve gümüşlü heykeli vardı.

Yoksullar Evi'nin kurucusu Juan Corz, krallığın başkentinden gelen soylulara ve senyörlere doğru yürürken ansızın yolunu değiştirdi ve Anastasya, ufaklık ve don Nepo'nun bulundukları yere geldi. Burun buruna duruyorlardı şimdi, bir adım daha atsalar çarpışacaklardı ama durmadılar ve çarpışmadılar. Papaz onları yararak geçti âdeta ve onlar da korkulu gözlerle kaçan papazı yararak geçtiler!

"Papaz efendi, neyiniz var?" diye sordular ona.

"Engizisyon!.. Engizisyon!.." dedi ve ürkerek ekledi: "Tutmayın beni, bırakın geçeyim işte!.."

"Geçin papaz efendi, geçin!"

"Vücutlarınız beni bağlıyor, bırakmıyor. Benim üç dört yüzyıl önce İspanyollara karşı Yerlileri korumak için gittiğim yere gidin siz de, bu yüzden kilise kovalıyor beni!"

"Kardeşimiz Juan..."

"Kardeş demeyin bana, benimle birlikte sizi de yakarlar sonra, yalancılıkla suçluyorlar beni, mucizeleri söylemekle suçluyorlar!"

Yüzyıllarca önce papazın diktiği palmiyelerden birinin hışırtısıyla dalgalanan kısa sessizlikten sonra tekrar duydular Juan Corz'un sesini:

"Gidin, devam edin mücadelenize, gönlüm sizinle beraberdir ama şu manzaraya bakmadan ayrılmayın buradan."

"Cehennem!" diye bağırdı Anastasya, kapıldığı dehşet havası içinde kısa bir an toparlanır gibi olmuştu.

"İsimleri yüzyıllar boyunca nefretle anılacak bir başpiskopos, bir elçi ve bir yarbay, hep burada kalmaya mahkûm edilecekler ve başlarında, onlara eziyet etmekle görevli kör şeytan bekleyecek."

Yol boyunca sıralanmış ağaçlardan yayılan garip bir sıkıntı vardı yüreklerinde, sabahın ilk ışıkları doğuda pembemsi harelerle belirirken Anastasya kolundan sürüklüyordu ufaklığı, açlıktan, yorgunluk ve uykusuzluktan ayakta duracak hâli kalmamıştı yumurcağın.

Anastasya kucağına aldı onu, üşümesin diye pelerini üstüne çekti çocuğun.

"Sizi memnun etmek için gideceğim kardeşimi aramaya, siz olmasaydınız arada, yer yarılsa onu görmeye gitmezdim. Öyle kötülük etti ki bana, gördükçe yaptıkları aklıma geliyor, tüylerim diken diken oluyor o zaman. Fakat siz varsınız arada, bize öyle iyilik ettiniz ki... Kovulmak tehlikesine rağmen gideceğim onun yanına."

Bay Nepo işitmedi bile onun sözlerini. Bisikletine atlamış ve çoktan "El Martinico"nun dar sokaklarına dalarak uzaklaşmıştı. Kümesler, böğürmeler, atlar, köpeklerin havlaması, horozların sesi ve çan gürültüleri... Don Nepo'nun geçtiği yerlere sokak denemezdi aslında, dibi çamur ve üstü nemli toprakla örtülmüş eğri büğrü yollardı bunlar, tek tük taşlar konmuştu bu çamur deryasının içine. Evler, küçücük tahta veya teneke kulübeler, ağılımsı çiftlik binacıkları ve bayır aşağı inen düzlükler... Bostanlar, sebze bahçeleri, evlerin tepesine gelişigüzel oturtulmuş rüzgârgülleri, kuyular... Sığırcık kuşlarının ağustos böcekleriyle yarış eden cıvıltısı. Ağaçtan ağaca sürü hâlinde uçuşmaları. Çiğ yağıyor, don Nepo'nun

pelerini ıslanıyordu. Ağaçların arasından geçerken dallara takılıyor, sarsılan dallardan dökülen çiğ taneleri üstüne yağıyordu. Her ağacın dallarında kümelenen kuşlar, onun gelişiyle havalanıyor ve başka bir ağaca göç ediyorlardı. Ve işte "El Martinico". Çamaşır yeri. Havuzun üstüne tünemiş kadınların belden yukarısı görülüyordu sadece. Ve su taşıyan başka kadınların gidip geldiği görülüyordu. Eli kırbaçlı adamların kovaladığı keçiler yamru yumru kayaların ardından fırlayıp ansızın karşısına çıkıyorlardı. Sinekler, sivrisinekler, hayvan leşleri, bir köşeye atılmış, kimsesiz bekleyen hayvan boynuzları, çeneler, kafatasları yolun iki yanındaki dikenli çitle çevrili bahçelerin arasında ilerleyen bisikletin çarpmasıyla oraya buraya sıçrıyordu, uzakta masmavi dağlar ve daha yakında alçak tepeler, mısır tarlaları ve yeşilliklerin arasında büyük yol, vızır vızır geçen kocaman askerî kamyonlar, ışıkları öldürücü ve şoförleri uykulu ve sisli bir maskeyle körleşmiş kamyonlar.

Anastasya, don Nepo'dan ayrıldıktan sonra Corona hayvan çiftliğine doğru yürüdü. Çocuğunu kucağında taşıyordu. Gözlerinde hâlâ papaz Juan Corz'un hayali dolaşıyor, hiç silinmiyordu. Biraz önce vücudunu delip geçmişti bu aziz adamın hayali ama uzaklaşmamış, en saf ve en temiz yerde, aklında kalmıştı. Alevden bir bayrak gibi dalgalanan sakalıyla ve bir kar tanesi parlaklığındaki küçük gözleriyle kafasına yerleşmişti hayali, çanlar saat beşi, yani dua vaktini haber veriyordu. Fakat önemi yoktu Anastasya için bu çanların, kutsal 1615 yılının bir sabahında değil de böyle tatsız, önemsiz bir günün sabahında çalmasının hiç önemi yoktu.

Anastasya'nın girdiği yarı yıkık kapıdan inekler, danalar, süt dolu kovalar geçiyordu boyuna.

Möööö... Möööö... Möööö...

Bu möö sıcak bir sesti, çiğ sütü, tereyağını, kremayı, peyniri, gübre kokusunu, tarlaların yeşilini, nemli toprağın kokusunu, çamurlu hayvan tırnaklarını, sabah serinliğinde, birer göz gibi duran sarıçiçekleri haber veriyordu.

"Marcial!.." diye bağırdı Anastasya, oyuk gözlü, sıska bir köylüye yaklaştı: "Çocuk için süt vermem diye numara yapma sakın!" dedi.

"Parayı peşin ödersen, veririm. Patron fark etti sana bardak bardak süt verdiğimi, hem de veresiye verdiğimi, neredeyse dövecekti beni... 'O uğursuz karıya zehir ver de zıkkımlansın,' dedi... 'Ama süt vermeyeceksin, damlasını bile göstermeyeceksin,' dedi."

"Şu tek odacığın üç aylık kirasını veremedim diye yapıyor bu domuzlukları, biliyorum. Al süt parasını. Ne pis insanlar, bu zenginler! Aynı boklu Çarşamba gününde doğmuş hepsi!.."

"Senin çocuğa acıdığım için veriyorum bunu, aslında peşin parayla dahi süt satmamamı emretti patron."

"Böyle şey söylemez 'Peluca'."

"Doğru dürüst ismi var adamın, neden 'Peluca' diyorsun ona!"

"Sen çabuk ver şu sütü, bir buçuk bardak olsun..."

"Tam bir buçuk bardak işte..."

"Tüh, galeta almayı unuttum gelirken... Vaftiz babasıyla birlikte geldik de..."

"Kimin vaftiz babası?"

"Çocuğun, Hristiyan değil misin... Çocuğu vaftiz duasına götürmeli artık, vakti geldi de geçiyor..."

"Boş laf bunlar!"

"Ne demek 'boş laf' bunlar?"

"Boş laf tabii... Vaftizmiş, günah çıkarmaymış, ayinmiş, hepsi saçma bunların. Vaftiz dediğin, elbise palavrasıdır aslında, mangır meselesi; vaftiz duası ne oluyor? Papaz efendi iki şaplak vuracak kıçına, hepsi bu. Evlilik dersen, gene papaz efendi her ikinize birer şaplak vuruyor. Kutsal yağ sürme numarası dersen, ölü hikâyesi o da!"

"Aferin, ne iyi bellemişsin Hristiyanlığı!"

"Tabii, babamın sağlığında evimize süt içmeye gelen bir kadıncağız vardı, ot sever bir kadın, o vurdu benim kıçıma şaplağı, her sabah gelir, hayvan pisliğiyle karışık süt içerdi..."

"Saçma..."

"Ben de saçma diyecektim..."

"Dinî törenler değil saçma olan, hayvan pisliği..."

"İneğin kutsallaştırılması mı?.."

"Elbette, hele şöyle güzel bir bardak süt de olursa yanında; şu bana verdiğin sulu meret gibi olmayacak ama. Hey, bir buçuk bardak dedim sana, yarım bardak demedim...

"Amma kurnazsın ha! Köpük kaybolsun diye boyuna lafa tutuyorsun beni, hikâye uyduruyorsun vakit kazanmak için..."

"Kurnazın dik âlâsı sensin; Peluca'yı zengin etmek için yarım bardak sütü bir buçuk bardak diye yutturmaya kalkıyorsun..."

Adam bardakları, yeniden ve isteksizce doldururken, Anastasya elini, koynuna, yüreğinin bulunduğu kısma daldırıp mendili çıkarıyor ve düğümünü çözüp para uzatıyordu ona.

Damdaki gelişigüzel sıralanmış tuğlaların aralığından sızan gün ışığında derin derin uyuyan ufaklığın kapkara teni daha da belirli hâle geliyordu. İçtiği sütün üst dudağında kuruyan tortusu bembeyaz bir bıyık gibi duruyordu yüzünde. Arada bir iç çekiyor, diliyle o tortuyu yalıyordu yumurcak. Kaçıp giden bir mutluluğun ardından yalanıyor olmalıydı veya kendisini küçük bir dana olarak görüyordu rüyasında ve bu ona sonsuz bir mutluluk veriyordu. Evet, hayalini kurduğu şey bu olmalı. Dana, küçük bir dana... Rengârenk ineğin yavrusu. Anası nereye giderse peşine takılıyordu kuyruk sallayarak, arada dilini çıkarıp anasının memelerini yalıyor, süt istiyor, bazen anası memelerini saklayınca öfkeyle yaklaşıp tos vuruyordu anasına. O öyle bir sağa, bir sola anasını hırpalayadursun, anası uzun ve kederli bir mööööö çekerek oğlanın bu eziyetinden şikâyetçi olduğunu bütün dünyaya ilan ediyordu. Sonra hazımsızlık bastırıyordu midesini, eritilmiş domuz yağını balla karıştırıp ilaç yapıyor ve içiriyorlardı ona. Hiç rahat yüzü gördüğü yoktu sineklerden, pislik tüylerine yapıştığı için üstüne üşüşüyorlardı. Süt tortusunun kuruduğu dudağını, dilini çıkarıp tekrar tekrar yalıyordu.

Anastasya, oğlanla aynı yatakta yatıyordu, önce oturup don Nepo'nun getirdiği yiyeceklere bir bakıyor, sonra bir beyaz kadar tiksindiği hâlde bir Yerli açlığıyla atıştırıyordu bu artık yiyecekleri. Fakat bu sefer, kardeşiyle karşı karşıya gelmek korkusu yüzünden ağzı kurumuştu, tek lokma olsun koymamıştı ağzına. Önündeki yiyecekten bir parça koparıp ağzına yaklaştırıyor ama sonra garip bir isteksizlikle tekrar bırakıyordu. Acından ölecek olsa bile hiçbir

şey yemeden uyumakta fayda görüyordu. Yiyeceği geri çevirmek günahtır diyordu bir yandan da. Öylece, etekliğini ve korsesini çıkardı ve girdi yatağa, jüponunu, iç gömleğini ve hırkasını çıkarmamıştı. Bitlenmişti ve fena kokuyordu. Biliyordu ama elinden bir şey gelmiyordu. Nerede yıkansın? İnekler ırmağında mı? Sarhoş heriflerle doluydu orası. Şehrin bütün pisliği oraya akıyordu üstelik. "Gabildo" hamamlarına gidemezdi, çok pahalıydı! Öbür kaynaklar yılandan geçilmiyordu, Güney'deki banyolara gitse, uyuza yakalanacaktı en azından.

İçini çekti. Aklını karıştıran sıkıntılar büyüdükçe kirpiklerinin aralığından görünen yorgun göz bebekleri de büyüyordu. Yıkanacak yer yok, yaşayacak hayat yok, ölecek yer bile yok. Feci bir şeydi bu, yoksulların rahat bir ölümü bekleyebilecekleri bir yer bile bulunmaması. Onlara hastahane köşelerinde ölmek hakkı tanınmıştı sadece. Yoksullar ölebilsin diye kurmuşlardı hastaneleri ama şimdi, orada bile istemiyorlardı yoksulları; fukara takımından biri ne zaman ölümün eşiğine gelse, hastahanede tutmuyor, hemen kapı dışarı ediyorlardı. Yoksullar sokak aralarında, kapı eşiklerinde can veriyordu artık. Maker Thompson, genç ve yakışıklıyken, dona Florona'nın da desteğiyle insanları nasıl evlerinden ve topraklarından atarak ölüme göndermişse ve bugün onların çocuklarını, torunlarını ölüme yolluyorsa, öyle işte... Ve kimse bugün Maker Thompson'un bu ölülerin hatırası üzerine kurduğu Muz Şirketi'nin topraklarını arabasız dolaşamazdı, o kadar genişlemişti çalınan topraklar!

Onun ailesini de kovmuşlardı. Anasını, babasını ve onu. Sırtlarında ne varsa o kadarını kurtarabilmişlerdi. Evleri yanarken anası eliyle saçlarından tutmuştu onu, hüngür hüngür ağlıyordu. Kanun, Mayari, Chipo Chipo... Hiçbiri yetmedi felaketi önlemeye. Mayari'den ve Chipo Chipo'dan geriye sadece çiçekler kadar temiz birer hatıra kaldı. Altın yaldızlı bir çiçek yağmurudur Mayari'ninki ve Chipo Chipo, ağzı bir şey söyleyecekmiş gibi açık duran erkek bir orkidedir. Hiçbir şey engel olamadı haydutlara. Topraklarından attılar onları. Dona Florona, hayatının sonbaharında oğlu yaşındaki "ecnebi" ile evlendi sonunda; aslında isterik bir karıydı. Bir süre sonra Aurelia isimli bir kız doğurdu: "Anasına bak, kızını

al" derler ya, işte Aurelia da bir oğlan çocuk doğurdu, babası belli değildi oğlanın, dedesinin ismini verdiler ona, "Boby" dediler kısaca. "Deli" anlamına gelir bu, "deli kuş". Aurelia çekip Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti sonra.

Vakit öğleyi bulmuştu, ufaklık hâlâ uyuyordu. "Oğlum" dememesi, bu sözü aklından çıkarması gerektiğini düşündü. "Yeğenim," diyecekti; oysa birkaç kere, hem de herkesin içinde "oğlum" sözünü kaçırmıştı ağzından. Korsesini, sonra etekliğini giydi. Yağdan kazık gibi olmuş saçlarını taradı ve oğl... öf, yeğenini emanet edecek birini aramaya çıktı, kendisi de kardeşini görmeye gidecek, böylece çok iyiliğini gördüğü don Nepo'yu memnun etmiş olacaktı.

Muz Şirketi'nin değişmeyen başkanı Maker Thompson'un evi –yıllar var ki Şikago'da oturuyordu Thompson, kaç yıldır memlekete uğramıyordu– duvarlarla ve demir parmaklıklarla çevrili kocaman bir köşktü. Bahçesi öyle genişti ki süslemek için çiçek yetiştiremiyordu bahçıvanlar. Kapkara parmağını beyaz zile uzattı Anastasya. Ve biraz sonra kocaman ve besili bir köpekle oynaşarak kapıya yaklaşan kardeşini gördü karşısında... Bey... olmuştu herif, besbelli!.. Ama mademki kardeşiydi, ne diye yukarıdan bakıyordu ona, "Yeşil Papa"nın evinde uşaklık ediyor diye adam yerine mi koyuyordu kendini acaba?.. Amma iş be!..

Kapıya yaklaşıp ziyaretçinin kim olduğunu görünce sıklaştırdı adımlarını, hemen kapıyı açtı.

"Juann..."

"Ta!"

"... bo!.."

"...cha!.."

Dudaklarını ısırarak güldü ikisi de, gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı sonra, ağlıyorlardı. Juan Tabocha. Anastasya çok gençti o zamanlar, Juambo ufacık bir çocuktu, birlikte kendi isimlerinden heceler alıp yepyeni ve esrarlı bir adam yaratmışlardı: Juan Tabocha. Juambo'nun bo'sunu, Anastasya'nın küçük ismi olan Tacha ile birleştirmişlerdi.

Sarmaş dolaş olup hasret giderdikten sonra hemen aynı anda ikisi de aynı şeyi hatırlamışlardı, güney sahilinde gömülü baba-

larından ve orada yaşayan ama artık kör ve yatalak analarından, kız kardeşleri Toba'dan önce yarattıkları hayali kahramanı hatırlamışlardı; Juan Tabocha. Mısır tarlalarına çakılan soytarı kılıklı kuklalar, üstü başı tütün kokan ve topraklarını Maker Thompson'a terk etsinler diye koltuğunun altında İncil'le köylüye vaaz veren köy papazı gibi unutulmaz bir hatıra olarak kalmıştı bu isim onların kafasında.

"Öyle kapıda kalma kardeşim, düş önüme... Hiç aklıma gelmemiş... Yani hiç beklemiyordum geleceğini... Gir..."

Anastasya, göz ucuyla kocaman ve besili köpeğin keyifli sıçrayışlarını kolluyor, korkusundan gözlerini ayıramıyordu hayvandan.

"Korkma, ısırmaz, numaracıdır, oyun oynamaya bayılıyor..."

"Aa-aa-dı adı nee?.."

"Korkudan kekeliyorsun sen, hiç köpek görmedin mi yahu?"

"Çok kocaman... çok besili..."

"Adı Juper... Aslında Jüpiter ama, Juper diyoruz biz..."

Adının söylendiğini duyan köpek arka ayaklarının üstünde ayağa kalkmış, keyifle kuyruk sallamaya başlamıştı.

"Gir, Tacha, geç öne, bu tarafa, dur ben geçeyim, yolu göstereyim sana..."

"Bu koca şeyle yalnız bırakma beni, bu evin köpekleri bile koskocaman..."

"Korkma, iyi hayvandır, sadece geceleri yırtıcı olur. Eve bundan iyi bekçi nereden bulacaksın? Geç, bu taraftan, gelişini kutlayalım önce. Demek en sonunda aramaya karar verdin beni, sevindim buna, benden fazla kimse sevinemez tabii, öyle ya? Kardeşin değil miyim? Doğrusu bu; bilmiyorsun, sahile, annemizin yanına gittim, babamız öldü... Şu milyonerin Cojubul'lara miras bırakıp öldüğü zamana rastladı tam... Toba anamın yanına götürdü beni. Konuştuk anamla, güç oldu, içim sızladı ama konuştuk işte."

İkisi ve bir de yanlarındaki kocaman köpek, duvarlara asılmış kocaman camlı dolapları, içki şişeleriyle, konservelerle, fındık ve fıstık torbalarıyla, çikolata paketleriyle dopdolu, büyük bir odanın kapısı önündeydiler. Juambo, koyu kırmızı renkte halıyla kaplı bir sırayı çekti Anastasya'nın oturması için. Sonra, kız kardeşinin en-

tarisinin kıç tarafını görünce pişman oldu bu sırayı getirdiğine. Kalktı, üzeri deri kaplı bir iskemle yaklaştırdı Anastasya'ya, bu iskemle bile laf ebesi bir papazı veya eski tarihlerin koca bir soylusunu buyur edebilir, ağırlayabilir ve ev sahibini de utandırmazdı.

"Sen bira seversin... Yani eskiden bira severdin, demek istiyorum..." Beyaz renkli bir mobilyadan iki küçük bira şişesi çıkardı, soğuktan buğulanmıştı şişeler. "Avcılar, şoförler, makinistler, hepsi sarı birayı siyaha karıştırır, öyle içerirlerdi sana, hem seni tava getirmek için yaparlardı bunu, hem de 'yarı karanlık-yarı aydınlık' bulurlardı seni; hem sarışın hem esmerdin onların gözünde. Beni de sürüklerdin yanında, ne kadar bücür de olsa, yanında bir erkek çocuğun varlığı sana gösterilen saygıyı arttırıyordu..."

"Isır parmağımı, ısırsana, hadi ısır!" diyordu Anastasya, dudakları biranın köpüğüne bulanmıştı, sol elinin başparmağını kardeşine doğru uzatıyordu.

"Hayır, Tacha, çocukluk etmiyorum şimdi. Bırak konuşayım, hatırlayayım, senden başka kimseye söyleyemeyeceğim şeyler var, bırak söyleyeyim onları, senden başka kimse anlamaz çünkü! Ne diyordum? Beni de götürürdün yanında, saygı meselesi ama bir, iki dolar sıkıştırırlardı avucuma, biraz ileride ıslık çalmaya gönderirlerdi beni... Uzaklaşır gibi yapardım ama sizi görebileceğim bir yerde dururdum daima, biliyorsun, merak çok keskin bir gözlüktür... Öpüyorlardı seni, sarılıyor ve iç çamaşırının içine sokuyorlardı ellerini, entarini çıkarmanı istiyorlardı. Her seferinde önce uzun uzun nazlanıyor ama sonunda çıkarıyordun: Dizlerini bitiştiriyor, ayaklarını kenetleyip sımsıkı kapatıyordun önünü, onlar seni öpüyorlardı boyuna, göğüslerini emiyorlardı..."

O ana kadar kardeşinin alaylı sözlerini hoşgörüyle karşılayan Anastasya öfkelenmişti, göz bebekleri hınçlı iki kor gibi parlıyordu artık, öylesine sert bir ifade vardı ki yüzünde, kardeşi sustu. Eski günleri hatırlamak numarasıyla kirli çamaşırları döküyordu ortaya. Anastasya kasıtlı olarak uzattı sessizliği. En iyi silah bu. Kurnazlık edene bir misli fazlasıyla karşılık vereceksin. Köpeğin soluk alıp verişi, sineklerin vızıltısı, biranın hışırdayan köpüğü bile işitiliyordu bu sessizlikte.

Anastasya başını, elinde evirip çevirdiği bira bardağına uydurarak sağa sola çeviriyor ama böyle ansızın onu görmeye gelişinin sebebini kardeşine nasıl söyleyeceğini, nasıl anlatacağını bir türlü kestiremiyordu. Bay Nepo'nun gönderdiği mesajı nasıl açıklamalı? Başka, siyah ve sarı bira dolu şişeler karıştırmak için... Ansızın buldu ne söyleyeceğini ve kendini birden rahatlamış, kurtulmuş hissetti. Juambo'nun kulağına eğildi ve fısıldadı:

"*Chos, chos, moyon, con...*"

Başka da bir şey söylemedi. Fazla söze lüzum yoktu. Bu kadarı her şeyi yeterince anlatıyordu. Sambito, sırtında hem soğuk hem sıcak ürpertiler dolaştığını hissetti. Boğazında sıcak bir şey düğümlendi:

"*Chos, chos, moyon, con*!.."

Bu sözün çıktığı, duyulduğu her yerde gözyaşıyla, kan ve terle yoğrulmuş toprak akla geliyordu...

"*Chos, chos, moyon, con...* dövüyorlar bizi, ecnebiler dövüyor bizi!"

İnsan hançeresinden dünyaya doğan seslerdi bunlar ama en kalın zincirler kadar ağırdı ve taşan bir ırmağın coşkunluğunu taşıyordu.

Juambo büyülenmişti sanki, elinin tersiyle ağzını sildi ve kalbi heyecanla çarparak ablasına yaklaştı.

"Yeni bir şey mi var?"

"Var ya..."

"Kötü haber mi? İyi haber mi?"

"İkisi de, Juambo. Tanıdığım biri, Kuzey'deki kireç ocaklarının yanında oturan biri gelip kendisini görmeni istedi, bizim orada işler karışmış..."

Sustular. "Bizim orada..." Doğru, onların orada. Kimse toprağını satmamıştı, toprağı zorla almışlardı ellerinden. Vaktiyle ellerinden alınan ve şimdi artık "Tropical Bananera S.A." şirketinin sayılan topraklar üzerinde, insanı hayrete düşüren dev gelişmelere rağmen, en son yöntemlerle ekilip biçilen uçsuz bucaksız tarlalara, madenî bir ağacı andıran ve o geniş, sonsuz araziyi bir boydan öbür boya kat eden demiryoluna, kanallara rağmen, Anastasya ve

Juambo oraların kendi toprakları, kendi mülkleri olduğuna inatçı bir umutla inanıyorlardı hâlâ.

"Bizim orada..." diye tekrarladı Juambo, kendi sözüne inanmayan kederli bir sesi vardı, tekrar topraklarına kavuşma isteği gerçeğe dönüşüyor fakat aynı anda gerçekler, bu umudu geriye itiyor, yalanlıyordu. "Bizim orada..."

"Kireç ocaklarının orada oturan Juan Nepomuceno Bojas'a soracaksın. Bir köprü var, eski bir köprü, onu geçince sağdaki çiçekli duvarın ucunda evini göreceksin. Bugün gidip görebilirsen don Nepo'yu, daha iyi olur."

"Senin gidişini bahane edip ben de çıkabilirim, ne dersin? Birayı sevdiğin için birkaç şişe al yanına, süt tozu, çilek reçeli vereyim, zeytinyağı vereyim, galeta vereyim asıl."

"Tanrı fazlasını versin sana, Sambito. Çok iyi kalplisin. Melezler beyaz ve siyah ırkın en iyi taraflarını miras alırlarmış, beyazlardan da, siyahlardan da iyi olurlarmış bu yüzden..." Söze devam edip etmemek konusunda bir süre kararsız kaldı. "Biz hepsinden iyi insanlarız, inan ki... Sana ispat edebilirim bunun doğruluğunu, senin hayrına olmayan bir halt etmiştim vaktiyle ama bana daha çok zararı dokundu. Üstelik o günden beri rahatım, huzurum kaçtı..."

Sambito, eliyle yorulmamasını, boş yere anlatmamasını işaret etti ona, Anastasya anlatmakta kararlıydı, devam etti:

"Ben uydurdum o yalanı, annemiz, babamız seni dağda kaplan yesin diye bırakmamışlardı hâlbuki, biliyorum; çok dokundu sana bu, bizim ihtiyara da kin besledin böyle seni kaplanın ağzına bıraktılar diye..."

"Kardeşim, neden kendini suçlu tutuyorsun bu işten, annemiz Toba'nın yanında bunun doğru olmadığını söyledi zaten..."

"Affet beni!"

"Annemiz, babamız beni Maker Thompson'a vermiş, o da bir daha onları arayıp sormamam için böyle kaplanlı bir yalan uydurmuş işte."

"Böylesi daha feci, Sambito; benim yalanım, bizi sokağa atan o pis haydudun işine yaradı demek, bilmeden, farkına bile varmadan nasıl kendi aleyhimize işler çeviriyoruz, görüyor musun!.."

"Doğru, bilsek de, bilmesek de onların hizmetindeyiz. Çok kudretli onlar, çok güçlü."

"Elinden bir şey gelmeyecek mi?.."

"Ne söyleyebilirim ki?.."

Rüzgârın güçlü bir insan eli gibi kıpırdattığı ağaç yapraklarının hışırtılı sesiyle inleyen bahçedeydiler şimdi.

"Yolu biliyorsun artık, dilerim sık sık gelirsin yanıma. Sen de yapayalnız kaldın benim gibi, gene yalnız mısın?"

"Bir çocuğum var..."

"Duymuştum..."

"Şu dünyada hiçbir şey gizli kalmıyor, değil mi? Bir gün getireyim de gör..."

"Rengi nasıl?"

"Karışık, sarı biradan da siyah biradan da nasibini almış."

"Bir gün getir de göreyim."

"Ya Maker Thompson çıkıp geliverirse? O uğursuz ecnebinin suratını görmek istemem..."

"Sokakta hiç rastlamadın mı ona?"

"Gördüm görmesine ama yolumu değiştirdim her seferinde."

"Uzun zaman geçmeden buralara geleceğini sanmam, şimdi şirketin başkanı o. Şu meşhur 'Yeşil Papa' yani. Kızı, Aurelia, bazen geliyor buraya."

"Ben de tanırım onu!"

"Kâhya ile benden başka kimse yok evde. İkimizi bırakıp gittiler burada. Şimdilerde, ara sıra küçük Boby de sahile gidiyor."

"Yurduna gidiyor sayılır, bütün oraları şimdi onların olduğuna göre."

"Lucero'ların yanına gidiyor, çok iyi arkadaş oldular, ihtiyar onların hisselerini kurtardı ya... Şimdi hepsi şirketin lehinde konuşuyor."

"Biliyordum... Eh, gidiyorum ben... Bakalım, umarım görüşürüz. Kendine iyi bak. Bugün, bilemedin en geç yarın, kireç ocağının yanındaki eve gitmeyi unutma. Şu köpek peşimden gelirse korkudan ölürüm ben. Çağır onu yanına!.. Ne büyük hayvan, Cadejo sanacak insan! Yere çarpar beni bu, saldırırsa tabii, çağır şunu yanına."

"Juper!.. Juper!.."

Anastasya'nın sesiydi bu. Köpek koşarak geldi Juambo'nun yanına, üç dört defa sıçradı, Juambo tasmasından yakaladı onu ve Juan Tabocha'yı düşünerek uzaklaşan ablasını seyretti. Ne garip adamdı şu Juan Tabocha! İşte bir kere daha birleştirmişti onları...

V

Kireç tozunun yakıp kızarttığı gözleri, zayıf, kemikli fare suratı ve beyaz saçlarıyla, bu yeni kılığı içinde kim tanıyabilirdi onu, şimdi Damiancito'ya, kireç yükleyip indirirken yardım eden ve geleli henüz üç dört gün olan bu adamın rıhtım işçilerinin grevinde çıkan karışıklıklar yüzünden arandığını, bu yüzden kaçtığını kim anlayabilirdi bu hâliyle? Kimse anlayamazdı. Değişmiş, başka bir insan olmuştu. Nepomuceno bile tanımakta güçlük çekmişti onu.

"Torununuz bir yardımcı almış yanına..." diyordu Consunsino kadın. "Ne ahlaksız kadın diyeceksiniz benim için, her şeye burnunu sokuyor diyeceksiniz; aslında hep böyle olur zaten, insan kendine ait işe boşverir, başkasının işine sokar burnunu, hiç ilgisi olmasa bile."

"Peki ya yakından ilgilenirse?"

"Don Nepo, oyun oynamaya kalkmayın şimdi ve eğer kimsenin size saygıda kusur etmemesini istiyorsanız, sorulana doğru dürüst cevap verin!"

"İşi çok olduğu için torunum yetişemiyordu her tarafa, yevmiyeyle o gördüğünüz yardımcıyı tuttu."

"Yevmiye ile mi, haftalıkla mı?"

"Ben de bilmiyorum doğrusunu."

"Her şeye burnunu sokan don Sixto, 'İşe yardımcıyla başladılar' dedi."

"Yardımcıyla mı?"

"Evet, yardımcıyla. Ona bakılırsa birkaç zaman sonra bir de kamyon alacakmışsınız... Elbette bir yerden başlamak gerekiyor..."

"İnsan etinden başlamalı, en ucuzu o, diyorsunuz yani. İnsanın değeri olsa bunca savaşları çıkarmazlardı. Yüzlerce, binlerce insan birbirini boğazlıyor. Mesela şu anda, biz konuşurken binlerce asker cansız yere düşüyor, bir daha da kalkamıyorlar düştükleri yerden."

"O kadar uzağa gitmek şart değil, memleket dışında olup bitenin bir önemi yok bizim için. Burada, burnumuzun dibindeki Bananera'da yığınla adam öldürüyorlar. Fakir fukaraya reva gördükleri eziyeti işitince korku düşüyor insanın yüreğine."

"Söyle don Sixto'ya, yardımcı almışlar, de..."

"Fazla meraklıysanız gidin, kendiniz söyleyin!"

"Olmaz, ben dargınım, konuşmuyorum onunla, öldürmeye kalktı ya beni, konuşmuyorum o günden beri. Az kaldı, arabasıyla çiğneyecekti, kenardaki korkuluğa tutundum, azıcık geciksem, bitmişti işim... Ecelim gelmemiş demek ki. Söyle ona yardımcı aldığımızı ve şunu da unutmadan ekle: At bakıcılığından başka işe yarasaydı bize kamyon almamız için çıkarır, para da verirdi. Biz de onun odununu taşır, borcumuzu öderdik, onun değil ya, patronlarının odununu; biliyorum, Periguera tarafında odun kesiliyor şimdi."

"İnsanların sırtına vuruyorlar odunu; kamyonu ne yapsınlar! İspanyollar yüz tane Yerli'nin kamyondan daha çok işe yarayacağını biliyor, üstelik masraf da etmiyorlar."

"Lafa daldım da ne yiyip içeceğimi söylemedim sana. Rom ver. Şuramda, midemde bir ağrı var. Gaz yaptı galiba."

"Susuz mu olsun? Sulu sevenler çok..."

"Enayilik denir öylesine..."

"Hayır, Palomita denir; rom, su ve buz beraber olunca."

"Biliyorum, o kadar cahil değilim, Paloma kadın içkisi hem..." Fazla konuşmadı, boğulacaktı az kalsın, genzine kaçmıştı içkisi...

"Tanrı ceza verdi size, öyle sizi ilgilendirmeyen işe burnunuzu soktunuz da ondan. Hem size ne canım, öylesini kadınlar içermiş... Bırakın canları nasıl isterse öyle içsinler."

Consunsino kadın bakışlarındaki sert ifadeyi tatlı ve kendisini basbayağı güzelleştiren bir gülücükle süsleyerek yumuşattı; simsiyah gözleri vardı, ağzı biçimli, dudakları havalı ve hoştu, burnu kalkık, omuzları geniş ve göğüsleri iriydi. Onu çirkinleştiren şey,

saçlarını o kısmı örtebilmek amacıyla upuzun bıraktığı hâlde çenesiyle kulağı arasında görülen yara iziydi; ameliyatla alınmış bir urdan geriye kalan yara izi ve bir de kocaman kıçının iki yanında birer karpuz gibi duran etli ve şekilsiz kalçaları.

"Bir rom daha ver bana. Bu sefer sulu olsun ama."

"Artık Palomita kadın içkisidir diye kasılmazsınız umarım, evinde kuş besleyen bir adam da olsanız... O çulluk bütün gün sıkılıyordur orada..."

"Torunumun kuşu o..."

"Kafesi açıp salıverseniz ya zavallıyı, sıcaktan pişmiş yumurtaya dönecek böyle giderse."

"Sarı tüyleri var diye söylüyorsun bunu..."

"Sarı tüyleri var, doğru ama günün birinde ölü bulacaksınız onu."

Taranmamış saçları, parlak dişleri, dili, yani iri gövdesinde nesi var nesi yoksa sarsılıyordu gülmekten.

"Damiancito'nun kuşuysa kaltak... Şey, yani benim tarafımdan söyleyin Damiancito'ya..."

"Gelince söylerim, çok uzağa gitti, çünkü Mars tarlasından da uzak yere gitti, çok inşaat var oralarda."

"Askerler... Geçen gün, don Sixto anlatıyordu, dünya dünyalıktan çıktı, Mars yıldızına döndü, günün birinde papaz kutsal su kabında bile askerleri görecek," diyordu.

"Romun sulusu da midemi bulandırıyor."

"İçmiyor musunuz yani? Hadi, bırakın numarayı; don Sixto'dan, askerlerden, kutsal su kabından bahsettiğim için bulandı mideniz."

"Yok, midemi bulandıran içkinin kokusu, şöyle iyi pişmiş domuz pirzolası olsa da yanında yesem, bu tatsız kokuyu unuturum hem. Taze domuz etinden garnitürlü bir pirzola yani..."

"Obur olduğunuzu anladım da rahatladım şimdi. Size tereyağlı, Amerikan armuduyla süslenmiş sosis verebilirim, başka bir yiyecek hazırlamadım. Ne temiz adam şu Meksikalı, öyle temiz tereyağı çıkarıyor ki. Bizim buranın tereyağı domuz yağından farksızdır, adamınki başka..."

Sustu. Don Nepo, tavernayı çepeçevre saran sessizlik içinde duvar saatinin tik-tak seslerine kulak veriyordu. Guzman azizini aydınlatan mumların yanarken çıkarttıkları cızırtı, sineklerin vızıltısı –çok uzaktan gelen motor gürültülerine benziyordu bu vızıltı– ve şaşkın bir arının sesinden başka bir şey duyulmuyordu içeride. Bir küçük arı, şişelerin arasında dolaştı bir süre, çıktı gitti sonra. Don Nepo, gözlerini tabiatın bu küçücük, anlaşılmaz parçacıklarına çevirmiş, dalgın dalgın yeni aldıkları yardımcının Anastasya'nın kardeşiyle, torununun arabasındaki konuşmasını düşünüyordu. Hareket hâlindeki bir arabadan daha güvenli ve tehlikesiz bir yer olamazdı böyle bir konuşma için. Torunu öküzleri kollarken, yabancı, şapkasını yüzüne indirip boş kireç çuvallarının üstüne uzanmıştı herhâlde, uyuyormuş gibi. Onun yanına da Anastasya'nın kardeşi oturmuştu, yolda tesadüfen gördükleri ve arabaya aldıkları bir eski dost gibi.

Juambo sadece bir defa gelmişti don Nepo'nun evine. O gün don Nepo onu, artık herkese torununun yardımcısı olarak yutturdukları yabancıyla tanıştırmıştı. İri yapılı, kemikli, gözleri burnuna iyice yakın duran, iskelet görünüşlü, üçgen yüzlü, her gülüşünde meydana çıkan aydınlık ve parlak dişli bir adamdı yabancı.

"*Chos, chos, moyon, con...*" Yabancı bunları söylerken, Juambo dili tutulmuş gibi sessiz bakıyordu ona ve sıcaktan boğulmamak için kravatını gevşetiyordu.

Bu sözün duyulduğu her yerde, gözyaşlarıyla, kan ve terle sulanmıştı toprak, açılmış yaralardan hiç durmadan akan kanın habercisiydi bu söz.

O gün, arabada konuşmaya karar vermişlerdi. En emin yer arabaydı çünkü. Mars tarlası civarına götürülecek mal vardı zaten, yolda giderken uzun uzun konuşabilirlerdi, gerekirse dönüşte de devam edilirdi konuşmaya. Torunu fatura toplamaya ve yeni sipariş almaya gidecekti nasıl olsa.

"Octavio Sansür benim adım," diyordu yabancı, bir yandan da öküzleri dehliyordu, beyaz dişlerini göstererek güldü ve ekledi sonra: "Octavio Sansür veya daha basiti Tabio San... Unutmazsınız?"

"Bir adınız daha vardı galiba..."

"Asıl adım Juan Pablo Mondragon."

Arabanın ön tarafına yan yana oturmuşlardı, feci kokulu sigaralardan içiyorlardı. Bu sigaranın kokusu yanında, öküzün sık sık koyverdiği kokulu gaz, kolonya gibi geliyordu ikisine de.

"Domuzun öküzü!.." dedi Sansür ve huysuzluk eden, boyuna kenara kaçan öküzü dehledi tekrar. Daha hızlı yürümesini istiyordu arabanın.

"Kaç kişi kaldı sizden? Bir avuç insan..." diye devam etti Sansür. "O kadar yiğit insan boşu boşuna harcandı gitti."

"Evet, iyice azaldı bizimkiler," diye cevap verdi Juambo. "Sahilde insanların ömrü az oluyor, hele soyulup soğana çevrilenler! Babam ve Marin'ler öldü, Salcedo'lardan da kimse kalmadı."

"Evet, onlara bu kolaylığı sağlıyor bizimkiler! Durmadan ölüyor, yok olup gidiyorlar. Düşmanlarımızın azgın, hain muamelesine tanıklık edenler, ölümün ilk kurbanı oluyor, bizde oğullar babalarını pek hatırlamadığına göre kolayca gömüyorlar bütün nesli, sonra yeni gelen nesli harcayıveriyorlar, sonra yenisini..."

"Zavallı babam, meyve bahçelerinde hamallık yaparken öldü, benim sonum da budur, ona ettiğim kötülüğün cezasını çekmeliyim..."

"Hamallık etmeden de ödeyebilirsin babanın hakkını..."

"Bu söz hoşuma gitmiyor, beyim. Benim bütün isteğim intikam almak, günün birinde bütün fenalıklarını ödetmek onlara. Topraklarımızı çaldıkları, doğru dürüst yaşayan insanları sefalete mahkûm ettikleri için, bizi çaresizliğe mahkûm ettikleri, elimizi kolumuzu bağladıkları için. İnsana en fazla koyan da bu zaten; elinin kolunun bağlı olması, bunca kötülüklerine karşılık bir şey yapamamak... Bunun acısını, ancak benim gibi kendi etinde, kemiğinde duyan ve yaşayanlar bilebilir."

Süvari subaylarından kurulu bir birlik, atlarını dörtnala sürerek geçti arabanın yanından. Atlar, miğferler, kılıçlar, hepsi büyük bir toz bulutunun içinde şekilsizleşiyordu.

"Korkusuz arkadaşlarımız vardı, üstelik öylesine cesurdular ki, bir gece ecnebilerden biri Vuelta del Mico'daki köprüden aşağıya yuvarlanmasaydı, Mister Thompson'u temizleyecekti bizimkiler.

Esquivales'ler, Lozama'lar ve öbürleri köprüde bekliyorlardı onu. Köprüden kaçtı herif. Aynı gece yatağında bastırıp orakla doğrayacaklardı iti. Köprüde tabanca ve tüfekle beklemişlerdi yolunu. Ben, kapının yanında uyumasını bekleyecek ve Thompson uyur uyumaz ölümün yaklaştığını gören bir köpek gibi uluyarak haber verecektim bizimkilere... Fakat o gece gözünü yummadı uğursuz. Yaptığı mezalimi anlatmasın diye kendi soydaşlarından birini öldürmüştü, onun sıkıntısından mı yoksa arkeolog olduğunu söyleyen bir herif, kızını gebe bıraktığı için mi –herifin kızına ne yaptığını gördüm ben, her şeyi gördüm, herif kocaman bir su hortumunu kızın orasına burasına sokuyor sanmıştım o gün– bilinmez, sabaha kadar oturdu, sigaranın birini yakıp birini söndürdü ve şişe şişe viski içti, belindeki fişekliği bile çıkarmamıştı... Şüpheleniyordu galiba. Dışarıda bizimkiler sabaha kadar beklediler benim işaretimi."

"İşler yolunda giderse, toprakları geri alamayız ama karşılığında para ödemek zorunda kalırlar size."

"Hiç duydunuz mu Lucero kardeşlerin adını? Onlar da söz verdiler bize, şirketin hissedarıydılar hem. Tazminat verilmesi için bizi destekleyeceklerini söylüyorlardı... Hava almaktan iyidir hiç olmazsa, yalan mı? Fakat sonra hiçbir şey yapmadılar."

"Tanırım Lucero'ları, zengin ve idealist insanlardır, işe yaramazlar yani, her işi 'idare' etmeye bakarlar. Arkadaşım, biz kendimizden başka hiç kimseye güvenemeyiz artık, ancak kendi gücümüze inanabiliriz. İşçiler, emekçiler ayaklanmalı ve diretmeliler artık..."

"İşçiler ve 'yağcılar'," dedi Juambo, heyecanlıydı, "yağcı denir diktatöre yağ çekene, köle gibi hizmet edene denir böylesi."

"Yağcılar mı?" diye sordu Sansür, şaşkındı.

"Evet, şimdi bizim gibilere güvenmeli, 'yağ çekerek' yükselen ve aslında komplo kuranlara..."

Arabanın kaldırım taşlarına sürtünerek çıkardığı tolok... tok... tolok... tok... sesi "yağcı" sözünün, bu kederli sözün değişik anlamda kullanıldığını belirtiyordu ve onlar, öbür gruba, asıl yağcılara dâhil olmadıkları hâlde "yağın bu türlüsünü" çekiyorlardı.

Tekrar ciddi bir sesle konuştu Sansür:

"Güney sahilinde örgütümüz yok, gitmek gerekiyor oraya, teşkilat kurulmasını sağlamak gerekiyor. Belki bazıları için anlamsız bir uyarı olacak ama başkaları kesin, çabuk ve doğru bir içgüdüyle hemen toparlanıp bir araya gelecekler..."

Tolok tok... tolok tok... tolok tok... Yorgun ve tembel ayaklarını doğru dürüst kaldırmaya üşenen öküzlerin yürüyüşüne uygun sesler çıkarmaya devam ediyordu araba.

"Bananera'da, Barrios'ta bütün oralarda çok adam öldürüldüğü söyleniyor, doğru mu?"

"Maalesef doğru," diye cevap verdi Sansür. "Muz Şirketi'nin çıkarlarını korumak üzere harekete geçirilen askerî birliklerin açtığı ateş çok arkadaşımızı öldürdü. Grev durmadı ama devam ediyor, ne demektir bu; teşkilat kurulursa yapılan fedakârlıklar boşa gitmeyecek demektir. Sizin oradaki gibi boşa gitmeyecek; yani, topraklarınızdan çıkardıkları zamanki gibi... Çok adam harcandı, ama mücadele tek tek yapıldığı için hiçbir işe yaramadı bu..." İsyancıların liderinin sesi güçlükle duyuluyordu, arabanın kaldırımda çıkardığı sesler örtüyordu onun sesini. "...hiçbir işe yaramadı..."

"*Chos, chos, moyon, con*!.." dedi Juambo, bu sözün anlamını bilen her onurlu adamın, onun nasıl kararlı ve savaşa hazır olduğunu anlayacağını düşünerek söylemişti bunu.

"Doğru, geleceğe bir umut ışığı olarak uzanan bu çığlık miras kaldı sadece."

Octavio Sansür, ince ve solgun dudaklarını, kanayan bir yarayı dikecek, acısını dindirecek bir merhem kadar etkili göstermek istediği bakışlarını Juambo'ya çevirdi.

Juambo gözlerini kaçırdı ondan ve rüzgâra tükürdü. Havada yağmur damlasını andıran bu tükürük yere düşünce, uzaktaki yanardağların arkasına gizlenen güneşin getirdiği akşam kızıllığında küçük bir cam parçasının pırıltılarıyla renklendi. Chipo Chipo'yu hatırladı Juambo. Askerler vızır vızır ararken evinde görmüştü Chipo'yu.

Chipo, onun çocukluk anıları arasında silik ve uzak bir resim de olsa, yaşayan, gerçek bir adamı canlandırıyordu kafasın-

da. Oysa bu gördüğü, sesini işittiği, yanında oturduğu, dinlediği adam, Tabio San, kirece bulanmış bir hayalete, canlı cenazeler mezarlığından fırlamış bir hayalete, derili kemikli, göz kapakları burnuna doğru yamulmuş, sivri ve parlak dişli, kansız dudaklı bir hayalete benziyordu. Chipo Chipo, toprakların ne pahasına olursa olsun verilmemesi gerektiğini söylüyordu; Sansür, "İnsanlarımızı boşu boşuna harcatmayalım," diyordu. Chipo, Montagua ırmağında kayıplara karışmış ve onun gidişiyle, daha önce başladıkları mücadele durmuştu. Tabio San ölse de, çekilse de, hiçbir şey kaybolmayacak, yeni yeni adamlar gelecekti onun yerine. Chipo'yu bir bıkkınlığın, umutsuzluğun tutuşturduğu bir bıkkınlığın resmi olarak çiziyordu kafasında; Sansür'ün tek olmadığını, sayısız, binlerce olduğunu fark ediyor, adamdaki yorulmazlığın, doğruluğun, yıkıcılığın, Chipo'ya özgü sessizliğe, o koyu sessizliğe yabancı olduğunu anlıyordu.

Sansür, arabanın kaldırımda çıkardığı tolok tok... seslerine kendini kaptırmıyor, susmuyordu.

"Evet arkadaş, ihtiyacımız olacak size. Hepimizi saran ablukayı yıkmanın vakti geldi geçiyor artık. '*Chos, chos, moyon, con*!' çığlığına yepyeni bir anlam vermek zamanıdır şimdi ve üstelik bunu, öyle eskiden olduğu gibi tek tek mücadele ederek boş yere telef olmadan, bu sefer zaferin bizden yana olduğunu bilerek, güvenli ve örgütlü bir mücadele göstererek gerçekleştirmek zorundayız."

Sustular. Yüreklerinde kabaran duyguya daha derin anlamlar verebilmek içindi bu. Kaburgalarında sözlerle anlatılamayan bir ağırlık, bir baskı vardı şimdi ve bunu hareketlerle şekillendirmek imkânsızdı, bu duyguyu ancak sessizlik daha çok besleyebilir, kesinliğe kavuşturabilirdi.

Juambo içini çekti.

"Doğum sırasına göre hesaplayacak olursak, sizden önce geliyorum hayatta. Ben daha yaşlıyım kısacası, sahilde, Bananera'da topraklarımız elimizden alındığı sırada, Chipo Chipo'nun bir sözü vardı ki kimse düşürmezdi dilinden, şimdi hatırlıyorum: Dünya yüzünde bütün olup bitenlerin, gözü açık ölenler tarafından görüleceğini ve bunların gökteki yıldızlardan da çok olduğunu söy-

lüyordu Chipo... Topraklarımıza kavuşmak!.." Yoldaki iri taşlara toslamıştı arabanın tekerleri ve tolok tok... sesi ansızın değişmiş, taka toko lon tlak şeklinde devam etmişti.

Bir kez daha "Topraklarımıza kavuşmak!.." dedi, Juambo.

Yarasaları kendine çeken akşam karanlığının yapışkan sinekleri. Arakorya ve okaliptüs ağaçları, bulutlar ve rüzgârın sesi...

"Ona da sıra gelecek," dedi Sansür. "Toprakları geri almak veya karşılığını ödetmek vakti de gelecek. Ama şimdi telef olmaktan kurtarmalıyız insanlarımızı, güçlü düşmanlarımızla baş edebilmek için örgütlenmeliyiz, hep birlikte davranmalıyız. Size çok ihtiyacımız olacak. Bir şey sormak istiyordum size: Güney sahiline gidebilir misiniz bugünlerde?.."

"Ne zaman yani?"

"Siz karar verin. Fakat Kuzey'de verdiğimiz ölülerin kanları kurumadan olmalı bu."

"Anamın çok yaşlı oluşunu bahane ederim, kız kardeşim Toba'yı da götürdüklerine göre, kimsesiz kaldığını söylerim. Toba, küçük kardeşim benim. Kuzey Amerika'ya, okutmaya götürdüler onu, Loswell kardeşler, şu avukat olanlar, Cosi'nin vasiyetini yazanlar..."

"Biliyorum..."

"Bu bahaneyle gidebilirim, yalnız telgrafla patrondan izin istemek gerekiyor."

"Yeşil Papa dediğiniz şu patron, hep Şikago'da mı oturuyor?"

"Bananera'da olaylar patlak verince geleceğini söylemişlerdi. Fakat sonra kızı telefon etti New Orleans'dan, kâhya ile konuştular, babasının gelmeyeceğini söylemiş kâhyaya, evin boyanmasına lüzum yok, demiş."

"İşte, şu söylediklerinizi çok önemli bizim için. Haydut gelmiyor demek. Bu çeşit bilgiler çok işimize yarar. Hemen gidersiniz sahile, annenizin yanına, öyle Maker Thompson'a telgraf çekip haber vermek gereksiz. Kâhyadan izin alırsınız, olur biter."

"Patronun haberi olmadan kâhya izin vermez bana, başına iş açılmasından korkar, huyu öyledir."

"Annenizin hasta oluşu yeterli sebep değil mi?"

Bir köpeğin keyifli çığlıkları duyuldu, uzandığı yerde doğrulup aşağıya baktı Juambo, kendi köpeğini görünce garip bir hazla titredi sesi. Şimdiye kadar konuştukları şey öylesine zor, öylesine iştah açan ama hazmetmesi insanı korkutan, düşündüren bir yiyeceğe benziyordu.

"Amma kafalı hayvansın sen yahu! Koskocamansın ve de hergelesin! Uslu dur bakalım, hadi, uslu dur artık. Hem nasıl buldun yerimi? Nasıl geldin peşimden?"

Durmadan havlıyordu Juper. Arabaya sıçrıyor, alaca karanlıkta hızla dönen ve çevrenin ışıklarını sinema gibi yansıtan demirli tekerlerine doğru atılıyordu arabanın.

"Kusura bakma, bu kül yığınına getirdim seni, burada saklanacağım da ondan. Bu mahallede doğdum ben ve avucumun içi gibi bilirim her tarafını."

Sansür'ün sesi de değişmiş, insancıl bir ses olmuştu. Bu havlamaktan yorgun düşen dev köpeğin hâli, mırıltıları, esnemesi, küçücük ve şikâyet dolu hırıltıları Cadejo'yu hatırlatıyordu.

"Çüüüüüüşşşş, öküz!.. Dur, bakalım!"

Tekerlerden biri kendi ekseni çevresinde döndü ve araba yön değiştirip sağ tarafa, yeşillik toprağı aşarak iki yanında eğri büğrü evlerin bulunduğu dar ve girintili çıkıntılı sokağa doğru ilerledi. Evler yakın değildi birbirlerine. Aralarında hayli mesafe vardı.

"Kül depolarına gidiyoruz..." Yıldızlı gecenin koyulaşan karanlığında çıkan Juambo'nun sesiydi bu.

"Ateşle oynamak tehlikelidir ama uyuyan ateşle oynamak daha da beterdir!"

Özlem doluydu Sansür'ün sesi.

"Burada, şu kül yığınlarının yakınında, öbür tarafta büyüdüm ben. Şimdi de, biraz ileride, güneye giden treni bekleyeceğim."

Birer tepeyi andıran kül yığınlarının arasında, beyazlaşmış, üstü başı küllenmiş insanların dolaştıkları, güldükleri, sigara içtikleri ve biraz ötedeki evlere doğru yürüdükleri görülüyordu. "Bütün sokaklara yeter" düşüncesiyle kavşağa konmuş bir elektrik lambasının altından geçerken, kısa bir an tepeden tırnağa aydınlanıyordu bu insanlar. Onların beyazlığı kireç ocaklarında çalışan

işçilerin beyazlığından farklıydı. Kirecin beyazlığı, canlı, çiğ ve göz kamaştıran bir beyazdı; buradaki hayaletleri çevreleyen beyazlık ise yanmış kömürün verdiği bir renkti, mezar taşlarının kirli, kederli ve koyu beyazıydı.

Az ileride, kül yığınlarının yiyip bitirdiği, tüyleri dökülmüş, derileri cüzzamlı hastaların derisi gibi yolunmuş, perişan kediler gördüler, boyuna miyavlıyordu hayvanlar ve gözleri çaresizlikle parlıyordu.

Okkalı bir küfür savurdu Sansür:

"Yukarıdakinin sayesinde değişen hiçbir şey yok! Bu küllerin arasında büyüdüm ben. Çok yıllar sonra tekrar geldim buraya, polisten saklanmak için geldim, bir yığın arkadaşı kurşuna dizmişlerdi o zaman... Ne biçim kader bu... Kahramanca öldüler hepsi, isimlerini bile unuttuk adamların, tekrar buradayım işte ve değişen hiçbir şey yok!.."

"Siz burada inerseniz arabayı kim götürecek geriye?" diye sordu Juambo. "Ben bilmem bu mereti sürmesini, eskiden, Bananera'da çalışırken biliyordum ama çok zaman geçti aradan."

"Keyfinize bakın siz, Bay Nepo'nun oğlu gelecek birazdan, beraber döneceksiniz geriye."

"Oğlu mu? Torunu demek istiyorsunuz galiba..."

"Evet, torunu. İhtiyar hiç yaşlı gelmiyor bana, torun sahibi olduğuna bir türlü alıştıramadım kendimi... Eskiden beri tanıyor musunuz onu?"

"Hayır, kız kardeşim Anastasya'nın en yakın dostudur ama."

"Kız kardeşinize hiçbir şey anlatmayın, gereksiz."

"Tamam. Fakat gene de bir şeyler söylemek zorundayız..."

"Evet, toprakları geri alma umudumuz var diyeceğiz ama başka tek kelime söylemeyeceğiz; çok fazla dolaşıyor ortalıkta, bakarsın dilini tutamaz..."

"Aynı şeyi ben de düşündüm, çok iyi davrandım ona, bu yüzden anladı konuşmak istemediğimi."

Juper, bir sıçrayışta girmişti arabaya; havada uçuşan yarasalara öfkeleniyor veya sırtlarında kül dolu torbalar, sessiz ve bembeyaz birer leke gibi yürüyen "kül" satıcılarına dönerek durmadan hav-

lıyordu. Sağa, sola, dört bir yana dönerek havlıyordu köpek; öfkeli, soluk soluğa kalarak, hızla uçarken kıvrımlar çizerek dolaşan yarasaları seyretmekten başı dönerek havlıyordu. Bir de, ağır ve soğuk kül doldurulmuş torbaları sırtlayarak şehirden inen gölgelere içerliyordu. Tozun ölüsü kadar hiçbir şey ağır gelmez insana. İşte bu adamlar da büyük bir bıkkınlık içinde sırtlamışlardı "kül" dolu torbalarını, bunca ağaç gövdesinin odun hâlinde kesilmesinden, kömür yapılmasından sonra yakılması ve "kül" olması ve bu külün biraz ötedeki sabun fabrikalarında –o köpek leşinden yayılan kokunun bir benzerini de, bu fabrikalar yayıyordu ortalığa– kullanılması ve azıcık uzaktaki mezbahada durmadan akıtılan kan, kesilen hayvanlar, insan kılıklı cellatların varlığı, yüreklerini kaldırıyordu hepsinin.

Bu gölgeler, küllerin depo edildiği düzlüğün yukarı kısmında bir gelin başı gibi duran ve elektrik lambalarıyla otomobil farlarının renklendirdiği yoldan aşağıya iniyor, kül yığınlarının hemen ilerisindeki evlerin ve ağaçlıkların arasında kayboluyorlardı. Kimi çıplak ayaklıydı bu adamların, kiminde düz sandal biçimi ayakkabılar, kiminde ise eski pabuçlar vardı. Yerdeki hiç kalkmayan toz yığını içine gömülüyordu ayakları. İpleri çözüp sırtlarındaki çuvallardan kül boşaltıyorlardı. Kül, ufuk çizgisinde beliren ay ışığı kadar sessizdi, gürültüsüz akıyordu yere. Sonra torbalar silkeleniyor ve gölge adamlar, soluk soluğa, öksürerek, gözleri yanarak, boğazları kupkuru, burunlarının direği sızlayarak, her adımda öldürücü bir tuzak gibi karşılarına çıkan kül yığınlarını büyük bir dikkatle aşıp eski ve çürük kerestelerden, oradan buradan topladıkları eski karton kalıplardan kurdukları yamru yumru kulübeciklerine giriyorlardı. Bu gümüş renkli kül denizinin yanında ve ay ışığı altında, sıra sıra dizilmiş tabutlara benziyordu kulübeler. Ay ışığı, gecenin beyaz tozlarını savuruyordu üzerlerine; o yıldızlarda yakılan kömürün kalıntısı hâline gelmiş beyaz tozları...

VI

"Bu kül depolarının arasında büyüdüğünüzü söylüyordunuz."

"Evet. Kendi anam, babam ölünce kimsesiz kaldım. Bir kadın aldı beni, ölünceye kadar analık etti bana. Hemen şuracıkta, Bellaluz'da oturuyorduk. Erkeksiz yaşayamıyordu, defalarca evlenip boşanmıştı gençliğinde, hepsi birbirinden değişik bir sürü ismi vardı bu yüzden ama sonunda bütün isimlerini koydu kenara. Magdalena Angela Cenobia diye başlıyordu ismi, son kocasının ismi ise Vivanco'ydu. 'Dul Bayan Vivanco' diye de çağırırlardı onu. Öyle uzun ki bu isim, bir solukta söylemeye kalksan soluksuz kalırsın. Kendi kendine Juana Tinieblas diye isim taktı, belki de başkaları vermişti bu ismi, bilmiyorum. Ama herkes böyle çağırırdı onu: Juana Tinieblas."

İncecik, masmavi damarların ağ ördüğü çelimsiz bacaklarının üstünde kocaman kıçını, löp löp sallanan kalçalarını örten kısa etekli entarisiyle gözünün önündeydi kadın. Onu, şimdi bu hâliyle hatırlıyordu Tabio San, kül yığınlarının boğucu görünüşü içindeydiler; Juambo, Juper ve kendisi, araba ilerledikçe, bu beyaz, sonsuz, kemik donukluğundaki manzarayı aynı şaşkınlıkla seyrediyorlardı.

Onu Juana Tinieblas'ın şefkatli kollarına terk ettikleri sırada, çelimsiz, gözleri sürekli buğulanan, masum bir çocuktu Octavio ve anası ile babası çiçek hastalığından, daha doğrusu kızamıktan ölünce komşu odadakiler öksüzler yuvasına götürmek istemişlerdi onu. Anasının ve babasının öldüğü odada ne varsa hepsini, şilteleri, iskemleleri, elbiseleri, hepsini yakmışlar ve onu da elinden tutup öksüzler yuvasına doğru sürüklemişlerdi, işte o sırada, Juana Tinieblas'ın ahbabı, belki de dostu olan Transito isimli adam ona acımış, elinden tutup Tinieblas'ın karşısına götürmüş, "al bu çocuğu, büyüt," demişti.

"Bana verdiler seni, söyle bakalım, memnun musun?" derdi kocaman kalçalı kadın.

Tabio, gözlerini saklamak isterdi o an, fakat adamakıllı kısaydı göz kapakları, gözlerini ne kadar yumsa olmuyor, ne yapsa görü-

yordu karşısındaki kadını. Kadın hem konuşuyordu onunla hem incecik bir tarakla saçlarını tarıyor, başındaki bitleri ayıklıyor, tırnağıyla tarak arasına kıstırıp çıtlatıyordu bitleri.

"Saçı uzundur kadınların, acılarımız gibi uzundur saçlarımız; acılarımızı da saçlarımız gibi büyütürüz biz."

"Bellaluz"da, o yamru yumru, bir duvarında kurumuş otların boylu boyunca uzatıldığı kulübede geçiyordu bu olay, dona Juana, ne zaman yan kulübede bir ayak sesi veya bir hayat belirtisi duysa hemen yükseltirdi sesini; kasten böyle yapardı, yan taraftakiler duysun diye.

"O uğursuz kedi benim bahçeye işerse, sonu kötü olur."

"Kedi papağandan iyidir herhâlde..." Duvarın öbür yanından gelirdi bu ses.

"Papağan dediğin işemez," diye öfkeyle cevap verirdi Tinieblas kadın. "Kedi sidiğinden rahatsız olmayan insanlar da işe yaramaz."

"Papağan hırlı mı sanki, sidik kokmaz belki ama daha beter kokar!"

Bu, duvardan duvara sürüp giden meydan okumalar sayesinde kulübelerinde bir papağan olduğunu öğrendi küçük Octavio. Öğleden sonra tanıştı bu garip kuşla. Hep hareketsizdi kuş, uyuyor mu yoksa etrafı mı seyrediyor, anlaşılmıyordu. "Panegirica" adını takmıştı kadın ona, ancak onun sesini duyunca uyanıyordu kuş, gözlerini açmıyordu ama tüylerini şişiriyordu sadece. Uyanmak denebilirse böylesine, uyanıyordu.

"Panegirica, küçük bir oğlan çocuğu verdiler bize. Güzel çocuk sayılmaz belki, çirkin de sayılmaz ama. Şimdi söyleyeyim de, sonra 'neden vaktinde söylemedin' diye kafamı şişirme. Adı Octavio küçüğün, Sansür soyundandı anası, babası."

İşte, Juana Tinieblas, onu papağanın önünde vaftizden geçirdiği andan başlayarak Octavio Sansür oldu ismi.

Gaga burnu vardı küçüğün, saçları alnına dökülürdü ve kulakları bir fareninkileri andırırdı, ufacıktı.

Octavio Sansür, cuma günkü fal seanslarında Panegirica'nın varlığını hiç unutmamak zorundaydı. Her cuma, meraklı bir he-

yecanla kendi geleceklerini öğrenmeye koşan müşterilerine fal bakardı Tinieblas kadın, her cuma, Panegirica başkanlık ederdi bu fal seanslarına.

Her cuma, kül depolarının bulunduğu o pis mahallede olmasına bile aldırmayan şık hanımlar ve beylerle dolup taşardı "Bellaluz", haftanın öbür günleri de fal baktırmaya gelenler olurdu ama cuma günleri başkaydı, iyice kalabalık olurdu cuma günleri. Müşteriler heyecanla, meraklı gözlerle, falcı kadının, kirli oyun kâğıtlarına bakarak kendi gelecekleri hakkında savurduğu kehanetleri dinlerlerdi; Panegirica, kafesinden seyrederdi manzarayı.

"Benim yanımda, öksüzler yurdunda bulamayacağın rahatı bulacaksın," demişti Tinieblas kadın. Daha ilk geldiği gün söylemişti bunu. "Orada, kendini hor görmeyi öğretirler insana, hep küçültürler insanı. Hiçbir işe yaramaz böyleleri. Üstelik açlıkla korkutup ezerler, öyle doğru dürüst davranmazlar hem. Benim yanımda, açlıktan yana hiç korkun olmasın. Karnın iyice doyacak. Benim adım Juana Tinieblas, aç bırakmam insanı. Sütlüsünden etlisine, sebzesinden pilavına, piliç kızartmasından böreğine, kremasından içkisine her şey bulunur evimde, hele bayramları iyice keyfini çıkarırsın, ne istersen yaparım sana."

Taşradan gelen ve vücutlarına sımsıkı yapışan elbiseleriyle yer fıstığından farksız duran bazı hanımlar "Tanrı cevabını" okumasını isterlerdi ondan.

Panegirica'nın durduğu kafesin altındaki yün kılıfın iki ucunda Ejderha'nın kurşuna dökülmüş yedi tırnağı görünürdü, kılıfın içinde ise Juana Tinieblas'ın *Yedi Mektup Kitabı* diye isimlendirdiği ve peygamber adına okuyup üfleyerek, ciddi bir tavırla eline alıp yedi kere öptükten sonra açtığı fal kitabı dururdu.

Bu kaderlerin kehaneti ile dopdolu kitabın sayfaları arasında Babil'in dünyanın geleceği hakkında savurduğu hikmetlerin yazıldığı bölümü bulur ve parmağını sayfanın üzerinde dolaştırdıktan sonra havada garip şekiller ve Arap harfleri çizerek boşlukta gezdirir, sonra parmağını kendi kulağına tıkayarak *Yedi Mektup Kitabı*'nın müşterisinin geleceği hakkında ne söylediğini dinlerdi, bir yandan da gözlerini müşterinin elbiselerine, kı-

lığına çevirir, buna göre fiyat biçer, kaç para isteyeceğine karar verirdi.

İşe çalgı ve müzik meraklısı Peygamber karışır da, müşterinin geleceğini o haber verirse, yüksek fiyat biçerdi Tinieblas kadın, "pembe meme" tarifesi derdi buna. Eli yatağan kılıçlı Peygamberlik bir iş düşünce de ucuz tarife, yani "kara meme" tarifesini uygulardı.

Bir zaman sonra, Juana Tinieblas onu şehrin en iyi üç berber salonundan birine çırak verdi. Sansür, orada bir elinde süpürge, öbür elinde kürek, yerde biriken kesilmiş saçları toplamaya başladı. Müşterilerin pabuçlarını da siliyor, tozunu alıyordu kimi zaman ve günde en azından iki üç defa, içi sigara ve puro izmaritleriyle dolu küllükleri ve tükürük hokkalarını temizliyordu. Bu konu önemliydi, bir berber salonuna, gelen müşterinin attığı izmarite bakarak değer biçilirdi çünkü. Sansür, üzerine, sabunun ballı yapışkanlığını pek seven sineklerin konduğu sabun kâğıtlarını da sık sık değiştirirdi; işin garip yanı, koltuklarına kaykılıp tırnaklarını, sakallarını düzelttiren, başlarını ovduran saçsız beyler sinekleri sabunlu kâğıdın üzerinde görünce, iğrenmek şöyle dursun, tersine keyiflenir, daha doğrusu tahrik olurlardı.

Dükkânda çalışan işçilerin en genci, Puerto Limon'da doğmuş olan bir Kosta Rika'lıydı. Gür sesi, hardal renkli gözleri ile dikkati çekerdi. Sansür'e, gazete başlıklarını okutarak alfabeyi ilk belleten oydu. Sonra, dükkânın en itibarlı müşterilerinden biri, günde iki üç defa boyanan pabuçlarının ayna gibi parlamasından doğan bir memnuniyetle lütfedip de onlara bir okuma kitabı getirince, gene o delikanlı yardım etti Sansür'e. Bu Kosta Rika'lı delikanlıyı "Zopo" diye çağırırdı herkes, yürüyüşündeki kabadayı edasından, kapkara saçlarından ve hardal rengi keskin gözlerinden ötürü böyle, akbaba anlamına gelen bir isim takılmıştı ona. Asıl adı Daniel Mondragon'du.

Eğer bu delikanlı kendisine yardımcı olmasaydı okuyup yazmayı hiç öğrenemeyecekti Sansür. Kimse, analığı durumundaki kadına, onu aslında zorunlu olan ilkokula göndermesi için baskı yapamayacaktı. Tinieblas kadının, polis şeflerinin karıları üzerinde, falcılığından gelen güçlü bir nüfuzu vardı zira.

"Aslında kolejde okumaya layık benim oğlan, öyle okulda filan değil, fakat görüyorsunuz işte, onu kolejde okutacak kadar para pul sahibi değilim ben, bayağı bir okulda sürteceğine okumasın, cahil kalsın, daha iyi. Hiç olmazsa, o şimdi ortalıkta çalımlı çalımlı dolaşan zenginlik budalası öğretmenlerden, her Tanrının günü, 'fukarasınız siz' diye hakaret göreceğine cahil kalsın. Gece okuluna göndereyim desem, onlar almaz zaten..."

Juana Tinieblas, Sansür'ün okuma yazma bildiğini anladığı gün önce, şöyle bir baktı oğlana ve sonra şunu söyledi:

"Seni don Pepeque Lopez'in dükkânına çırak verdiğime hiç pişman değilim, hiç olmazsa okuma yazma öğrettiler sana ve dükkâna girip çıkan hepsi birbirinden kibar beylerin nasıl kibarlık yaptığını gösterdiler. Kunduracı çıraklığına verebilirdim seni, fakat Tanrı korusun, zifte batar çıkardın; fırıncı yamaklığı desen daha kötü, hepsi veremli, gece hiç uyumuyorlar, çünkü yumurtaları hamura kıracakları yerde kendi midelerine indiriyorlar, doğrudur, ama namuslu iş değil onların yaptığı, bu yüzden damgayı yemişler ya zaten: 'Namuslu fırıncı fırında kavrulur' diye boşuna söylememişler."

Panegirica olağanüstü bir dikkatle izliyordu bu konuşmayı ve söz konusu gerçeklerin tekini dahi kaçırmak niyetinde değildi.

"Düşündüm, bari marangozluk öğrense dedim, gelgelelim bugün marangoz milletine eski itibarı gösteren kim? Bugün her mereti makinede yapıyorlar artık, kocaman ağaçları bıçkı makinelerinde kesiyorlar, rendecisi de, toplayıcısı da aynı bokun soyu, dalgınlığına gelse elini kaptırıverirsin. Demirciye vermeyi hiç gönlüm almadı, nal çakacağım diye ikide bir hayvanların altına yatarsın; hayvan bu, sana hesap verecek değil ya, kafası kızar, biçimsiz bir yerine patlatır çifteyi, hadi bu olmadı diyelim, ya o, sabahtan akşama kadar körükte nefes tüketmeye ne buyurulur, üfle babam üfle ama sonu bok o işin de, kanını kurutur insanın."

Kurtarıcı İnançlar, ilk okuduğu kitabın ismiydi bu ve bu kitap çok etkilemişti onu. Bir cumartesi günü, müşterilerden biri dükkânda unutmuştu kitabı. Aldı Sansür onu, pazartesi tekrar getirdi dükkâna. Sansür kendisine Bergua'nın *Kurtarıcı İnançlar*'ın-

dan ezbere parçalar okuyunca, Peneque usta "Kitaplar öğrenmek için değil, okumak içindir," demişti. Onun ağzından, alışılmışın dışında bir dille konuşulduğunu duyuyordu ve böyle olduğu için mutluydu Sansür. İleri fikirlerinden ötürü İspanya'da başkaldıran "comuneros"larla bir tutuyordu kendisini.

"Comuneros"lardan sonra Fransız Devrimi'ne ve devrimi gerçekleştiren halk kitlelerine geldi sıra. Marat'nın sözleri iliğine kadar işlemişti, Marat'dan başkasını görmüyordu gözü, ağzından çıkan iki sözün biri mutlaka Marat'nın sözü olmaya başlamıştı. Kimi başka banyoları seçer kendine, o Marat'nın banyosunu seviyordu, "Halkın Dostu"nu. "Kutsal Kitap direnme ve karşı koyma hakkı tanımıştır halka, halkın savunması başka hiçbir kitapta oradakinden daha iyi yapılmamıştır, başka hiçbir yerde, zenginlere ve iktidar sahiplerine oradaki kadar beddua edilmemiştir..."

İlk makalesini *El Mutualista*'ya yazdı Sansür: "Marat ve Çağdaş Proletarya". Bu yazıda, şehir sokaklarında kapı kapı dolaşıp "Kül var mı?" diye soran ve burjuva evlerinin ocaklarını boşaltıp temizledikten sonra sırtındaki çuval dolusu külü getirip küllüğe, sabun fabrikalarının doymak bilmeyen midesine boşaltan, tutsaklardan daha tutsak ve yoksul bir adamın ağzından kendi yoksulluğunun içinde uyandırdığı acıları dile getiriyordu.

Bir başka yazısı, "Ekmeksiz Hürriyet", Marat'nın fikirlerini derinlemesine işliyor, "Yoksullar için hürriyet olamayacağını" ileri sürüyordu. Bu makaleyi "İşçinin Uyanışı"nda yayınlamıştı. Şöyle diyordu: "Basını ellerinde tutanlar zenginleşiyor, yaşasın hürriyet! Zengin çocukları edebiyata dalmışlar, şaheser şiirler ve yazılar döktürüyorlar, yaşasın hürriyet! Tüccarlar reklama dayanıp keselerini doldurmaya devam ediyor, yaşasın hürriyet! Sadece halk böyle bağıramıyor, halk aç çünkü, üzerine çöken sefaletin yükü altında eziliyor ve kendi cellatlarına sessizce tahammül etmeye alıştığı için susuyor."

Victor Hugo'nun *Doksan Üç*'ünü okuduğu yıl tatsız bir sene oldu onun için. Arkadaşları arasında bir çeşit alay konusu hâline gelen bir hastalıkla damgalanıyordu. Juana Tinieblas, "Hindistan çarpıntısı" denilen bir hastalıktan ölüverdi. Zavallı kadın, derdine

derman olacak formülü bulmuş ama ilacı hazırlayacak vakit bulamamıştı; öldüğü gün, o zamana kadar Sansür'ün hiç tanımadığı aç ve sabırsız bir akraba kalabalığı peydahlanmıştı evde. Kimse, ölüye acıma faslı bitip de sıra yağmaya gelince, papağanı, Panegirica'yı almak istememişti. Bu yağmadan, ustası don Pepequet'ten henüz yeni "beyaz önlüğü", usturayı ve makası teslim almış, yani "ustalık" icazetini koparmış genç berberin payına, Panegirica ve içi yasak falcılık kitaplarıyla dolu bir sandık düşmüştü ancak.

Akrabaları Tinieblas'ın yatağını götürmek istememişlerdi, bu yatağı, bir hamalın sürdüğü arabaya yüklemiş (Marat geliyordu aklına) ve dona Magdalena Angela Cenobia de Vivanco'nun ölüsünün bütün gece üstünde kaldığı döşeğin yanı sıra, bir masa, kitap sandığı ve kitapları, servi ağacından kesilmiş tahta bir bavulla birlikte, hamalı öfkelendiren, "uğursuzluk bulaştıracak" korkusuyla ikide bir yere tükürmesine sebep olan papağanı da alıp götürmüştü.

Bir perşembe günü, ortalık henüz yeni ağarmışken Avenida de los Arboles'te kiraladığı daracık odasında uyanmış ve aceleyle giyinip sokağa, kapı önüne çıkmıştı: Sokağı görmek, geleni geçeni seyretmek, bu işin tadına doyulmaz keyfini içine sindirmek, daracık dört duvar odasının dışında şöyle rahatça temiz hava almak, sonra da karnını doyurabileceği bir yer bulmak istiyordu. Gün ışığına sevinçle açtı gözlerini. Bütün gece boyunca Max Nordau'nun *Alışılmış Yalanlar* isimli kitabını okumuştu odasında. Kapıya çıktığında sabahın ilk duaları okunuyordu. Keşke çıkmasaydı. Çünkü aynı anda başka kapılar ve bu arada -kendisi için büyük talihsizlikti bu- garip ve darağacını andıran bir dükkânın kapısı da açılıyordu.

Dağlık bölge halkları arasında, o bölge avcılarının yakalayıp getirdiği rengârenk kuşlara bol para verdiği ve kuşçuların, avcıların dilinden anladığı için çam ormanlarından bile ünlü bir adam, Roncoy Dominguez, o sabah da her sabahki gibi dükkânını açıyordu.

Ötücü kuşların satışından pek de bir kâr sağlayamadığını adam önüne gelene yana yakıla anlatıyordu ama üstündeki ince şayak kumaştan takım elbiseye, kuşlarına yedirirken kendisinin de çöplendiği armutlara, muzlara, ekmek ununa, kremanın çeşi-

dine bakılırsa, pek de şikâyet ettiği kadar kötü değildi durumu; üstelik belli başlı masraf kapısı olarak, altı kauçuklu botlar vardı ayaklarında, bunları da ancak şehir içine indiği zaman giyiyordu. Dükkândayken, yani hemen hemen bütün gün, çıplak ayaklarına sandalları geçiriyordu. Kuşlara verdiği yemlerin, sıcak ekmek lokmacıklarının bazen yere, bazen çıplak ayağına düşmesi çileden çıkarıyordu onu. Okuma yazma bilmiyordu Roncoy Dominguez ve sayıları parmakla sayabiliyordu ancak; kimi zaman da kuş yemi olarak kullandığı mısır tanelerini önüne diziyor, kazık yemek korkusuyla tekrar tekrar sayıyordu. Aynı zamanda, kendisine dağda tuttukları kuşları satmak üzere getiren Yerlilere kazık atmamak için çok titizlenirdi hesap işinde.

İşte, yer seviyesinin hayli altında olan dükkânında tavandaki çivilere asılı duran, duvarlara dayalı bekleyen kafeslerin içi hep doluydu. Güneşli günlerde, karanlıkta cıvıldamaktan usanmış nazlı kuşları, kafesleriyle birlikte sokakta, dükkânın önünde sergilerdi Roncoy.

Kafeslerin temizliği, yemliklerin ve su kaplarının doldurulması, armut, muz, ekmek ufağı, krema gibi çeşitli yemlerin kafeslere paylaştırılması; hep aşağıda, dükkânı kaplayan yarı karanlıkta ve el yordamıyla gördüğü işlerdi. Kapının önünü de dükkânın içi gibi çabuk ve aceleci bir sancı içinde, bir, iki süpürge darbesiyle bitiriverirdi. Kaldırımda birikmiş toz toprağın pencereden içeriye, dükkâna doluvermesi ihtimali çok tedirgin ediyordu onu. Dükkânından kolay kolay bir yere ayrılmaz, ayrılsa bile uzun zaman dışarıda kalmaz, hemen dönerdi. Çoğunlukla komşu fırına, kuşlara yemlik ekmek almaya gider ve aslında bütün bu cins masraflara acır, parayı verirken eli titrerdi. Yaptığı yatırımların karşılığını kolay kolay geri alamayacağını düşünüyordu hep: Öyle ya, derdi gücü, Tanrının günü, "Hadi, canım sen de!" diye bağırmak olan papağana, gramofonun evlerin içini şenlik yerine çevirdiği bu devirde, kim müşteri çıkar, bu kadar hüner için kim para dökerdi, etinin yenilip yutulacak cinsten olmadığını bile bile üstelik...

"Dominguez, rahat bırak bizi şu kuşlarınla!" diye bar bar bağıran gözü kara sarhoşun sesi işitilirdi sabahın erken saatinde. Hepsi

de birbirinden sarhoş kardeşlerin en yaşlısıydı adam ve sabahın köründe, işe gider gibi, evdeki hıçkırıklı, aksırık ve öksürüklü, kusmuklu bir dünyadan gizlice ama tek başına değil, kucağında birkaç şişe içki karşılığında değiştirebileceği ne varsa, elbisesinden kitaba, aziz heykellerine kadar hepsini toparlayıp sokağa taşırdı.

Dominguez hiç cevap vermezdi ona.

"İnek boku atacağım suratına," diye bağırırdı öbürü. "Gözünü bokla kör etmek için atacağım. Bu kadar kuş senin yüzünden hapis bu dükkânda..."

Gene cevap vermezdi Dominguez.

"Bekle bakalım biraz, gidip evdekileri, bizimkileri getireyim de gör..."

Sallanarak, adım adım gerileyerek uzaklaşıyordu sarhoş fakat kendi evine gelince üç kardeşinin de, ağızları köpüklenerek horuldadıklarını ve kanlı gözlerini kâh açarak, kâh yumarak inlediklerini, kısacası öyle onun düşündüğü gibi kavga filan edecek hâlde olmadıklarını görüyordu.

İçlerinde en az sarhoş olanı, onun varlığını fark edince, güçlükle başını kaldırarak sesleniyordu ona:

"Dominguez'i öldürürsek papağanı ben alacağım, satar, bir iki kadeh içerim."

"Evet, Cojijunto, ben de teklif ettim köşedeki dükkâncıya, papağanı verirsem altı şişe likör alacağım."

"Öyleyse, papağan senin olsun... Ama, o ihtiyar budalayı hizaya getirmek için benden yardım bekleme... Kuşların serbest bırakılması için seninle yaptığımız anlaşmayı bozuyorum, anlayacağın... Ya papağan benim olur ya da bu iş yatar..."

"Madem öyle, ben de tek başıma giderim herifin üstüne..."

"Yatıp zıbarsan ve aptal aptal konuşmasan daha iyi olur..."

Roncoy Dominguez, kapının demir sürgüsüne ve iki tarafı keskin kocaman bıçağına pek güvendiği için bu sarhoş aileden gelecek herhangi bir saldırıyı kolaylıkla geri püskürteceğine emindi. Saçı başı uzamış, sakalları büyümüş, üstü başı perişan, pabuçları yırtık ve leş gibi alkol kokan bu adamlardan korkusu yoktu. Ondan bütün istedikleri, içmeye devam edebilmek için para koparmaktı ama

Roncoy Dominguez para bahsinde, öyle kolay kolay "eyvallah" diyecek adam değildi, kardeşlerin bütün tehditlerine, "Seni Hayvanları Koruma Derneği'ne şikâyet edeceğiz," diye başlayan bütün şantajlarına rağmen onda bu adamlara bir kuruş kaptıracak göz yoktu.

Zaten olaylar Dominguez'in lehinde gelişti. Günün birinde, baba evini ipotek ettikleri tefeci, fırsat düşkünü bir avukat onları evden attırınca sokakta kaldılar. Dominguez, onları bir at arabasının üstünde, eski püskü eşyalarla yan yana sıralanmış görünce, keyfinden neredeyse alkış çekecekti avukata. Avukat pek bir şey bırakmamıştı onlara; ellerinden hemen her şeyi almış, ağır bulduğu bazı kırık dökük eşyayı, dolap, masa, konsol gibi şeyleri bırakmıştı sadece. Ama bu manzaranın tadını çıkaramadı Dominguez, onların gidişini doya doya seyredemedi. Onlar uzaklaşırken Çoban ailesi, beyazlar giyinmiş bu Yerliler, kafes dolusu kuş getirdiler dükkâna.

Hepsi de, kurutulmuş etin kül içinde bırakılmasından doğmuş gibi kavruk bir tene sahip olan Çoban ailesinin en yaşlısı Dominguez'le pazarlığa oturuyordu, alçak sesle konuşuyordu. Dominguez de aynı şekilde alçak sesle cevap verirdi ona.

Kuşlarını, ne zaman dükkânın önüne, güneşlenmeye çıkarsa yoldan gelip geçen yayalar gittikçe artan bir merakla bu kamıştan yapılmış, parlak kafeslere ve çeşit çeşit kuşlara bakarlardı. Kafeslerin içinde ateş ve kan rengi tüyleriyle kıpkırmızı "Chorchas" kuşları, gözleri bir ayna berraklığı taşıyan "Guardabarrancas"lar, ve cık cık öten "Saltarin"leri durup seyrederlerdi.

Dominguez konuşunca, Çobanların en yaşlısı onu hiç cevapsız bırakmazdı, anlaşmaya vardıkları zaman da mısır taneleri çıkardı ortaya: İki dört daha, altı, dokuz daha, on beş, yedi daha derken anlaşma oluverirdi... O zaman yaşlı Çoban arkadaşlarına döner, "kabul edip etmediklerini" sorardı, ötekiler mutlaka "kabul" ederlerdi.

Çobanlar, çocuklarını ve köpeklerini de peşlerine katarak uzaklaşırken yeni gelen kuşlara yeni hapishaneler hazırlardı Dominguez. Sesine, bir celladın sahte, yapmacıklı sıcaklığını vermeye çalışarak konuşurdu kuşlarla, ömürlerinin sonuna kadar kafeste hapis hayatı yaşayacaklarını bildiği için hemen onları tüccar kafasıyla değerlendirmeye girişir, tüylerini üfler, aralarından

hangisinin en güzel sesli olduğunu hemen orada, daha ilk günden anlamaya çalışırdı.

Bizim genç berber, o sabah, oturduğu evin kapısına çıkmasa, içinde mahalleyi tanıma isteği o sabah uyanmamış olsa, etrafta karnını doyurabileceği bir yer aramak fikri o sabah aklına gelmese ve en önemlisi Octavio Sansür, bu garip ve darağacını andıran kuşçu dükkânını görmese, mutlaka daha iyi olacaktı kendisi için.

Dominguez dükkânın kepenklerini kaldırırken, kuşlar, kafeslerinde cıvıl cıvıl öterek yeni günü ve dünyamızı selamlıyorlardı. Sesleri, cıvıltıları bir orkestra müziği gibi yayılıyordu sokağa ve kaldırımlara.

Kaşları çatıldı Sansür'ün, karşı tarafa fırladı bir koşuda ve –dükkân yer seviyesinden aşağıda olduğundan– âdeta uçarak belirdi dükkânın ortasında, gözleri dört bir yanda asılı duran kuş kafesleri arasında fıldır fıldır dönüyordu ve ansızın bir şimşek, bir fırtına, bir gök gürültüsü gibi fırladı yerinden.

Suratına yediği ilk yumrukla yere yuvarlandı Dominguez. Şaşkınlığı o kadar büyüktü ki, kendini savunmak için, hemen yakınında duran iki tarafı keskin, kocaman bıçağına davranmayı bile getiremedi aklına. Neden sonra, düştüğü yerden doğrulurken, kapı arkasında demir sürgüyü almayı düşündü, ikinci tekmeyi işte bu sırada, omuz hizasından çenesine, kulaktozuna yedi. Bayılmıştı, ilk bakışta, bilhassa, yani daha fazla dayak yememek için böyle hareketsiz kaldığı, baygın numarası yaptığı düşünülebilirdi. Kendisini böyle boylu boyunca uzatan deli insafsızın biriydi, bütün kafesleri açıyordu ve kuşlar, odanın karanlığında sağa, sola uçuştuktan sonra kapıyı buluyor, gün ışığının aydınlık mavisinde bir bir uzaklaşıp gidiyorlardı.

Sansür, kendi odasına, en gerekli üç beş parça eşyasını toparlamak amacıyla döndü: Makaslarını, usturasını, tarakları koydu çantasına ve güney sahiline doğru yola çıktı, iş arayacaktı. Kuşçuyu öldürdüğünü sanıyordu. Olaydan aklında kalan tek şey kendi sesiydi, soluk soluğa, büyük bir öfkeyle "Marseillaise"i söyleyerek kafesleri açıyor ve her kafesi açtıkça "Kutsal Hürriyet", "Kutsal Hürriyet" diye bağırıyordu.

Savcılık, Octavio Sansür'ün yakalanması için emir verdi polise, çok aradılar Sansür'ü, bulamadılar. Sanki yer yarılmış da içine girmişti. San Jose limanındaki tuz ocaklarına saklanmıştı Sansür, bir süre oradaki inşaatlarda çalıştı, çıraklık etti ve sonra günün birinde Salina Cruz'dan yola çıkan ve Panama'ya giden bir gemiye berber olarak girdi. Panama'da uzun süre kaldı, en iyi otelin berber salonunda çalıştı. Cebini dolarla doldurmuştu. Usturası sayesinde nüfuzlu kişilere yanaştı, dostluk kurdu onlarla ve Juan Pablo Mondragon adına düzenlenmiş bir Panama pasaportu sağladılar ona. Juan Pablo ismini, büyük hayranlık duyduğu Marat'nın anısına bir saygı gösterisi olarak seçti, Mondragon ismini de, kendisine okuma yazma öğreten Kosta Rika'lı arkadaşına minnet borcunu ödemek amacıyla düşünmüştü. Pasaportunda şunlar yazılıydı ayrıca: "Taboga doğumlu (onun doğmak istediği yerdi bu ada), anası babası bilinmiyor, Katolik, berber, 23 yaşında." Çalışıyor ve boyuna okuyordu, kazandığı parayı çoğunlukla kitaplara yatırıyor, İngilizce öğrenmeye çalışıyordu. Sonunda çok iyi konuşup yazmayı başardı zaten. Amerika kıtasını bırakıp gitmek... Kaç defa, valizi ve kontratı hazır, Avrupa yolcusu gemilerin kalktığı limanlarda hareket vaktini bekledi. Ama her defasında, ayak parmaklarında peydahlanan bir karıncalanma, yavaş yavaş yukarıya, gövdesine doğru çıkıyor, yayılıyor ve onu hareketsiz bırakıyordu. Son adımı hiç atamadı, giden gemilerden birine binemedi. Hareket saati gelip de gemi düdük çalmaya başlayınca gözlerini yumuyor, elleriyle kulaklarını tıkıyor ve sanki bütün vücudu bir gemi düdüğünden farksızmışçasına tepeden tırnağa sarsılıyor, tir tir titriyordu.

Roscoy Dominguez, dükkânında, boş kafeslerin arasında dön babam dönüyordu, yemyeşil olmuştu öfkeden, kan beynine hücum etmişti, gözü kararıyor, ağzı köpürüyor ve ellerini çaresizlikle sıkıyordu. "Bir gelirsen herif, yandığının resmidir," diyordu boyuna ve ekliyordu: "İşin kötüsü bela dediğin tek başına gelmez ki insanın başına!.. Üstümü, başımı satarım, çırılçıplak kalacağımı bilsem gene de öderim her şeyi, yeter ki hâkim bey, o uğursuz herifin uğursuz kuşunu, Panegirica meretini bana vermesin!.."

Bir avukat gerekliydi ona, hem de iyisinden bir avukat gerekliydi; o korkunç tehlikeyi, yani dükkânını altüst eden deli herifin, en az kendisi kadar deli kuşunu, mahkeme kararıyla ona vermemeleri, başına bu misli görülmemiş belayı sarmamaları için gerekliydi avukat.

Ama avukata filan ihtiyacı kalmadı sonunda. Panegirica kocaman bir taş parçasıyla ezilerek, birbirinden güzel renklerle süslü tüylerinin altında saklı duran kalbi paramparça edilerek öldürüldü. Bu işi, Sansür'ün eşyasını "Bellaluz"dan yeni mahallesine taşıyan arabacı becermişti, açlık tehlikesini başından atabilmek umuduyla kuşun bütün tüylerini yoldu adam. Panegirica'yı arabasına aldığı günden beri başka iş bulamamıştı, bu aksilikten kuşu sorumlu tutuyordu. "Bu cins kuşlar lanetli ruhlardır," diyerek yoluyordu hayvanın tüylerini. Sonra, sokakta bıraktığı arabasının başına geldi, önemli bir sır veriyormuş gibi eğilerek, arabanın üçgen demir kulakları andıran tekerlerine şu sözleri fısıldayıverdi usulca: "Keyfine bak aslanım, artık iş buluruz, o uğursuz hayvanı tepeledik çünkü."

• • •

Hava iyice kararmıştı ve böyle ilerlemek gittikçe zorlaşıyordu. Konuşulacak her şeyi de konuşmuşlardı zaten. Juambo güney sahiline inecek, orada Tabio San'ın yardımcısı ile görüşecek, ondan direktif alacaktı. Don Nepo'nun torunu, biraz ileride, demiryolunun başında bekliyordu onları.

Damiancito, kararlaştırılan yere çoktan gelmişti. Ayrılmaları gerekiyordu artık. Juambo, Tabio San'ın terli ve kirece bulanmış elini kuvvetle sıkarak konuştu:

"*Chos, chos, moyon, con*!.."

Damiancito arabasını sürdü ve araba beyaz bir hayalet gibi uzaklaşıp gitti karanlıkta. Juper, kocaman dişlerini gösteriyor ama artık havlamıyordu, gecenin sonsuz uykusu ve kül yığınlarındaki sessizlik onu da büyülemişti...

İkinci Bölüm

VII

Tren bir viraja giriyor ve yavaşlıyor. Bu ağır çelik yapıyı taşıyan her tekerlek, raylar boyunca uzayıp giden bir yara gibi inliyor; her pencere, öğleden sonra saat ikinin ağır, bunaltıcı güneşinde, gökyüzünün mavisinde, tarlalardaki buğdayın sarısında ve dağların sarp kayalıklarında sanki göz kırparak yansıyor. Vagonların raylara sürtünerek yarattığı gıcırtılar ve sızılı bir iniltiden farksız madenî sesler, trenin bir yolcusunu, genç bir kadını, kendi dalgınlığı içinde kıskıvrak yakalıyor, çepeçevre sarıyor. Başında İtalyan hasırından bir şapka var genç kadının, iri bir genç kız vücudunun bütün belirtilerini taşıyan gövdesi, üstündeki koyu kum rengi tayyörün de etkisiyle ona çok ciddi bir hava veriyor; alışılmadık ölçüde yüksek topuklu iskarpinler var ayağında ve ağlamaktan kızarmış gözlerini siyah gözlüklerle gizliyor. Bu, demir yığınından fışkıran bitmek tükenmek bilmez inilti, perişan ediyor onu, kulakları uğulduyor, saçları bile bu gürültüye tutsak düşüyor, dişlerinin ta kökünden sarsıldığını fark ediyor. Kulaklarına dayadığı elleri bile gürültüye engel olamıyor ve genç kadın gittikçe daha çok öfkeleniyor, sabahın köründe başucunda zırlayan çalar saati duyduğu andaki rahatsızlığın bir eşini, belki de daha ağırını, daha sinir krizine yakın olanını iliklerinde hissediyor; valizlerini aceleyle alıyor ve inmeye hazırlanıyor.

Bu demir yılan, tren, öfkeli atılışı içinde rayları, traversleri, işaret levhalarını, telgraf tellerini kustuğu alevlerle, kapkara dumanlarla boğarak geride bırakıyor, sonra gittikçe yavaşlıyor, frenlerine asılan makiniste rağmen, bu istasyonu bile olmayan boşlukta dur-

mamak, vakit kaybetmemek için direniyor, karşı koyuyor... Bütün trenler irili ufaklı sayısız istasyon tanımışlardır, kiminde keyifle yavaşlayarak durur, kiminde sevinçli düdük sesleriyle çın çın öterek geçip giderler, onların bu hızında, bu neşesinde, kazanların buharını, rayları ve frenleri doyuran bir özellik vardır ve taşıyacak müşteri bulunmasa, inecek binecek yolcu olmasa ve hatta lokomotifleri çekip çevirecek makinistler başlarında bulunmasa bile bu trenler, garip bir önseziyle, büyük istasyonlarda onları kendiliğinden durduran anlaşılmaz bir sırra sahiptir. Ama böyle, lokomotiflerin canı istemezse, makiniste rağmen, 177'nci kilometrede inecek kadın yolcuyu bahane eden tatsız duraklamalar tedirgin eder onları, durmak istemez ve direnirler...

"Bir peri kızı inecek diye koskocaman bir nehri durdurmaktan farkı yok bu işin..." Genç kadının yolculuk boyunca üç beş kelime konuştuğu tek insan, genç bir adam söylüyordu bunu. Üstelik sözlerini keyifli bir gülümsemeyle süsleyerek konuşuyordu adam. Siyah gözlüklü kadın, vagonun kapısına yönelmişti o sırada.

Adamın söylediğini duydu mu, duymadı mı, bilinmez! Valizlerini taşımak istemişti adam, genç kadın cevap bile vermemiş, ona şöyle göz ucuyla bakmıştı sadece. Yolculuk boyunca topu topu üç beş kelime konuşmuştu adamla, kendi adını ve Cerropom'daki ilkokulda öğretmenlik yapmaya gittiğini söylemişti ona.

Bütün yolcular pencerelere yığılmışlardı. Başlarını dışarıya uzatıp meraklı gözlerle bakıyor, trenin, uçsuz bucaksız arazinin orta yerinde neden böyle sebepsiz yere durduğunu araştırıyorlardı. Toprak mı kaymıştı?.. Makineler mi bozulmuştu?..

"Lokomotif raydan çıktı anlaşılan!"

Yaşlı bir adamın sesiydi bu, devam etti konuşmasına:

"Mutlaka böyle olmuştur, demiyorum. Olabilir diyorum."

"Koskocaman bir hayvan leşi var rayların üstünde, leş kalkmadıkça devam edemeyiz yolumuza!.."

Bu sese bir üçüncüsü cevap verdi hemen:

"Asıl hayvan bunu söyleyendir, Tanrı ağız verdiyse, saçmalık edilsin diye vermedi ki bize! Toprak kaymış ileride, doğrusu bu. Battal kaldık burada şimdi... Bu treni bırakıp yaya yürüyeceğiz,

toprağın kaydığı kısmı geçeceğiz, öbür tarafta bekleyeceğiz. Yeni bir tren gelip alacak bizi ama Tanrı bilir, ne zaman gelecek!.."

"Ağzınızdan yel alsın, felaket lafı edip durmayın öyle!"

Hani neredeyse çıplak denecek kadar dekolte bir elbiseyle yolculuk eden, iri ve etli bir kadındı bu, pencereden başını uzatmıştı, kulaklarındaki altın küpeler çın çın ötüyordu ve memelerinin yarısı entarisinden dışarıya fırlamıştı.

Fakat bütün bu ihtimaller, yolcular arasında bulunan bir ispirtizmacının dudaklarından dökülen yeni ihtimal karşısında hafif kalıyordu. Bunu, dünyanın sonunu ilan ediyormuşçasına ciddi bir ifadeyle anlatıyordu adam: Karşı tarafta, azgın bir tren olanca hızıyla onlara doğru yaklaşıyordu ve kısa bir süre sonra gelip içinde bulundukları trene bindirecekti.

"Dua edelim de bize kadar gelmeden raydan çıksın öbür tren, hiçbirimiz kurtulamayız yoksa!" diye tepiniyordu ispirtizmacı ama kimsenin ona aldırdığı yoktu bile. "Herkes başının çaresine baksın, deli tren bu karşıdaki... Son hızla geliyor üstümüze, makinisti bile yok!"

Olup biteni anlayabilmek umuduyla pencerelere yığılan yolcu kalabalığı ansızın sustu. Çünkü en arkadaki, bilemedin onun önündeki birinci mevki vagonların birinden bütün bu gürültü patırtının sorumlusu olan ve bu koskoca insan nehrini durduran peri kızı iniyordu.

"Yoksa bu kadın için mi durdu bu meretin treni?"

Karamela renkli, parlak suratlı biri bağırıyordu böyle.

"Kusura bakmayın, beyler!.. Şu gördüğünüz baldırı çıplak hanımefendi, şu baykuş bozması hatun kişi inecek diye durmuşuz burada!"

"Geldin artık... Çıkarsana şu gözlüklerini, duymuyor musun, baykuş diyorlar sana?.." Ayağındaki yüksek topuklu iskarpinler ve iki elinde sımsıkı tuttuğu ağır valizler yüzünden rahat davranamıyordu genç kadın. "Geldin işte, Tanrıya şükürler olsun ki geldin, toparla artık kendini, trendeki dalgın yabancı gibi olmaktan, 177'nci kilometrede inmek isteyen şaşkın yabancı olmaktan kurtul artık. Gerçek başka türlü, çünkü Merkez Garı'ndan trene binen

sen değildin ki. O kadın bir başkasıydı, senin valizlerini, ismini, elbiselerini ve vücudunu almıştı ama bir başkasıydı ve ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilmiyordu şaşkınlıktan, bu yüzden, bütün bir tren yolculuğu boyunca sürüp giden ve hepsi de sana yabancı, senden kopya çekilmiş davranışları ancak şimdi hatırlıyorsun, kendi kendinle konuşurken sana yabancı olan biriyle, bir başka insanla konuşur gibisin, başkalarıyla konuşurken de ne zaman gerçek benliğini taşıdığını ve ne zaman o yabancı kalıba girdiğini, trene binen, hani senin yardımınla trene binen öbür insana benzediğini bilemiyorsun. Gücün yoktu, öyle olduğu hâlde trene doğru itiyor, sürüklüyordun onu, hatırlasana, kadere boyun eğmesini, gecikmemesini ve treni kaçırmamasını istiyordun ondan... İşte geldin... Fakat şimdi, içinde yaşayan ve birbirinden farklı yaşayan o iki genç kadından hangisi burada acaba? Öbürü burada, değil mi? Sen... Sen, orada, Merkez Garı'nda kaldın; seni uğurlamak için erken kalkmak sıkıntısına katlanan, uykulu gözlerle seni uğurlamaya gelen arkadaşlarının ve aile büyüklerinin arasındasın. Seni son defa olarak kucaklayan sevgili erkeğin kollarında, delikanlının seni koklayan bakışlarında kaldın sen... Eğer doğruysa bu, gerçekse, öbürü, hani yaşlı gözlerle trenin penceresinden mendil sallayan kimdi? Tren hareket edince, her an rıhtımdaki hayali senden uzaklaşıp küçüldükçe kalbindeki hayali büyüyen, büyüyen adam kimdi? Tabii... O da sensin, sendin... Sevdiğinden ayrılmamak için direnen, şaha kalkmış saçlarınla, garip bir şefkatle kıvrımlanan dudakların ve çocuksu ağzınla, geniş omuzlarınla, sutyensiz dimdik duran, katı, diri ve ceketinin altında sonsuz bir bağımsızlık içinde sallanan göğüslerinle sendin o."

İnsan kafaları, boyunlar, eller, şapkalar, altın dişler, altın küpelerle süslü kulaklar, tabancalı kemerler, hepsi pencerelere, vagonların kapısına birikmiş ve trenin yola koyulmasını bekleyen insanlar...

"Çıkar gözlüklerini... Baykuş diyorlar sana!.. Duymuyor musun?.. Peri kızı... baldırı çıplak... baykuş! Başka şey düşünmeye çalışsana, onlar yokmuş gibi davransana... Bütün dikkatini, şu biraz ötede, traverslere doğru eğilmiş duran işaret bayrağına versene. Bak, nasıl

da canlı duruyor bayrağın kırmızısı, rayların altındaki sarı toprağın önünde bütün renkleri, özellikle çayırların, otlakların ve ağaçların yeşilini ve sonra tarlaların sarısını, sonsuz bir sessizlik içinde dalgalanan bütün mavileri nasıl selamlıyor, görmüyor musun?"

"Sadece sen ineceksin trenden... Ihtiyari durak burası... 177'nci kilometre... Valizlerini kaptığın gibi trenden inmek için ancak vakit bulacaksın zaten ve belki de, olsa olsa Yerli bir karı kocanın trene binişini görebileceksin o telaş arasında. Kadının saçları, portakal rengi ve çoraptan devşirme bir başörtünün içinde hapis ve adamın göğsünde işaret bayrağının kırmızısı gibi rüzgârda dalgalanan kocaman bir kravat... Sonra, hiç... Trenin düdüğü... Sonra, kapkara dumanın içinde, önünden geçip giden vagonlar... Gürültülü parçalar... Düdük sesleri... Tren vagonları..."

Dört bir yanında uzanan, uçsuz bucaksız ve alabildiğine bakımsız tarlaların onda uyandırdığı garip duygu...

"Ya çıkar iskarpinlerini burada ya iyice bırak," diyorsun kendi kendine ve valizlerini sırtlayıp biraz ötedeki kocaman ağacın yanına, o, bir kilisenin kubbesini andıran dev ağacın yanına gidiyorsun. "İskarpinler mi?" Hemen çatıyorsun kaşlarını... Gözlerin kıpır kıpır... "Ya çıkar iskarpinleri ya bırak burada... Böyle devam edebilirsin... Fakat... Fakat... Evet, yerdeki küçücük kum adacıklarına takılacak ökçelerin, oradaki ufacık su birikintilerine düşmemek, ıslanmamak için güçlükle yürüyorsun çünkü bir yandan ilerideki incir ağacına, arabanın seni bekleyeceği incir ağacının dibine varmak istiyorsun... İskarpinler ve şapka... Şapka mı? Evet, şapka. Ya fırlatıp atacaksın şapkanı ya da sımsıkı bağlayacaksın başına... Görmüyor musun rüzgârı, böyle devam ederse, ummadığın bir anda alıp götürecek şapkanı..."

İstasyon filan yok burada, o sözde karşılamaya gelecek uğursuz arabanın nerede kaldığını sorabileceğin bir kimse de yok. Tek bir bina bile yok, bulunduğun yerin ismini cismini belirleyecek bir levha bile yok. Ihtiyari durakların ismi yoktur, insan ruhu gibidir onlar da!

Elbet birisi çıkıp gelecek sonunda... İncir ağacının altındasın şimdi ve böyle şeyler geçiriyorsun aklından, omuzlarına çöken

ağır yükten kurtulduğunu fark ediyorsun valizleri bırakınca. Burada yaşayan tek şey, kan kırmızısı işaret bayrağı sadece, bir boğa güreşçisinin elindeki "muleta" misali dalgalanıyor rüzgârda ve sen "işaret bayrağından sorumlu biri gelecek mutlaka, arabanın neden gelmediğini ona soracağım," diyorsun.

Bir adam değil bu gelen. Bir kadın geliyor ve bayrağı alıp gidiyor. Paçavralara sarmış başını, üstündeki elbiseler lime lime, ayakları çıplak, sıtmalı hastalıkların ve aile mirası sakatlıkların sapsarı bir aynasından farksız mübarek. Bir çırpıda söküyor ama nedense, bir türlü saramıyor bayrağı. Rüzgâr izin vermiyor. Direniyor kadın, bir o yana, bir öbür yana çeviriyor bayrağı. Epey uğraşıyor böylece ve sonunda beceriyor, sarıyor ve koltuğunun altına sıkıştırıp uzaklaşıyor. Rüzgâr onu rahat bırakmıyor bu sefer, entarisinin eteklerini şişiriyor boyuna, sendeletiyor, bayrağı nereye sakladığını arıyor sanki. Rüzgâr bu, hiç yenilgi kabul etmiyor. Bazen, kadını isteyerek durdurduğunu düşünüyor insan, rüzgâr bırakmıyor kadını, yol vermiyor. Kulübeciği öyle pek uzakta olmasa gerek, çıplak ayaklarını tozun içinde sürüyerek yürüyor kadın.

"Gitsene peşinden, durdursana onu! Arabayı sorup öğrensene! İstemiyor musun? Trende unuttuğun kamelyalar pişmanlık veriyor sana şimdi, doğru değil mi?"

Bu, doğanın ortasında kaybolmuş, istasyonsuz, telefonsuz, telgrafsız, hiçbir şeyi olmayan çölde, ilerideki istasyona haber salmak, senin birinci mevki kompartımanlardan birinde, en değerli eşyanı, kırmızı kamelyalarını unuttuğunu bildirmek imkânsız... Onun verdiği kamelyalar mı... seninkiler mi?..

Unutmak mı?.. Şüphe mi ediyorsun?.. Dehşet verici olurdu böylesi!.. Hayır, hayır, valizini almak üzere ayağa kalktığında, göğsüne iliştirdiğin o kırmızı kamelya demetinin –"Kalbiniz dışarıda sanki," demişti o kartını veren ve seni kutlayan adam– koltuğun arasına düşmüş olması dehşet vericiydi! Ya da aceleyle koridora çıkarken düşürmek, gene dehşet verici bir şey!

Çek şu mendili gözlerinden. Yaşlar tomurcuklanıyor gözlerinde, yumurtadan fırlayacakmış gibi duran civcivlere benziyor ama akmıyorlar bir türlü.

Ya araba?.. Ya, rüzgârın kanatlarına dolayıp götürdüğü bayraklı kadın?.. Ya gözlüklerin?..

Bu, şimdi beklediğin yerde, etrafa bakıyorsun, bir tarafta uzaktaki denize doğru, dümdüz, uçsuz bucaksız uzanan topraklar ve öbür tarafta, yavaş yavaş gökyüzüne doğru tırmanan düzlükler. Dipte, bir dağın bağrına yapışmış ve sert güneşin altında açık yeşil lekeler hâlinde görünen tarlalar, oradan, trenin geçtiği tümseğe kadar uzanan irili ufaklı bataklıklar, koyu yeşile bürünmüş hepsi, mavileşecek neredeyse. Ama şu, şimdi, kalın kütüklerinden birine oturduğun incir ağacının etrafta kıskanacak hiçbir şeyi yok, yeşilin türlüsü onda zaten. Yaz kış kocaman ve damarlı, parlak yapraklarını taşıyor dev kollarında. Onun yapraklarındaki yeşilin yanında bütün öbür yeşiller güdük kalıyor. Tarlaların yeşili, nasıl olsa sarılaşır sonunda, bataklıkların yeşili solar, donuklaşır, meşenin yeşil yaprakları dallarda durmaz, dökülür, kahve ağacının yaprakları yeşilden kırmızıya döner, demirhindiler desen, onlar da çabucak dökerler yapraklarının yeşilini. Sadece incir ağacı ve onun yapraklarındaki yeşil kalır solmayan, dökülmeyen, kırmızılaşmayan, sararmayan. Zamanın dışında yaşar incir ağacı...

Neden çığlık attın öyle?.. Kertenkele mi?.. Küçücük, basit bir kertenkele yüzünden mi bağırdın yani? Yılan mı sandın onu?.. Ya bu korku, bu, ellerinde, kollarında, yüzünün çizgilerinde bile beliren amansız titreme neyin nesi?.. Eşek arısının verdiği korku mu?.. Alt tarafı bir sinek o, tek başına gelen bütün sineklere "hoş geldin" diyelim biz ama asıl, gökten ordu hâlinde inip, suratına yapışan ve cızırtılı, elektrikli acılarla seni titreten sığır sinekleri var.

Öğretmen sınavını kazandığın gün, evdekilerin sana armağan ettiği saat kolunda şimdi ve bakıyorsun, üçü otuz beş geçiyor. Seni köye götürecek adamın arabasından ses yok henüz. Oysa saat ikide, burada, şimdi gölgesinde beklediğin incir ağacının altında hazır olacaktı.

Dolaş biraz. Hadi kalk, dolaş biraz, insan, oturduğu yerde, hiç kımıldamadan beklerse miskinlik çöker üstüne. En kötüsü de bu zaten.

"Biz öğretmenler, bekleye bekleye miskinleşir, kımıldayamaz hâle geliriz, işte bu yüzden sizi kutlamıyorum, küçük hanım..." demişti sana bir öğretmenin, içtiği şampanya başına vurmuştu, öğretmenliğe kabul edildiğin ilk gündü. Bekleye bekleye kımıldayamaz hâle gelmek... Unutma bunu ve hazırla kendini!

Birkaç adım sağa, birkaç adım sola, böyle, ellerini sırtında kenetleyerek, tedirgin, bu hiç gelmek bilmeyen arabayı beklemekten kurtulmak için, boynunu giyotine uzatmaya bile hazır, yeter ki bu anlamsız bekleyiş bitsin... Gözlerini ufka çevirip aranmak, ayaklarının üstünde yükselmek, daha iyi görebilmek için bile olsa gereksiz, ellerini alnında kavuşturup daha dikkatli bakmak çabası da boşuna. Gelmiyor araba, yok, görünmek bilmiyor..

Dördü yedi geçiyor saat... Dördü dokuz geçiyor... Dördü on üç geçiyor...

Bu kötü işte: 13! Hadi, 14!.. Dördü on dört geçiyor işte ve araba görünmüyor ortalıkta...

Ne yapmalı? Demin bayrağı koltuğuna sarıp uzaklaşan kadını mı gidip bulmalı, ona mı sormalı?.. Ama... nasıl bırakacak valizleri... En iyisi bırakmalı onları burada... Valizleri götürmek gereksiz; ağır şeyler bir kere. Dahası, bu önünde uzayıp giden ve insan boyuna ulaşan yüksek sazlıklar varken nasıl taşıyabilir valizlerini?"

"Dördü on beş geçiyor... Dördü on altı...

Dört buçuğa gelmeden bakmayacaksın saatine... Anlaşıldı mı?.. Dört buçuğa kadar araba da çıkar gelir herhâlde, seni gece karanlığında burada bekletecek değiller ya, hiç tanımadığın ıssız yollarda, sırtında valizler, Cerropom'a kadar eziyet çektirecek değiller ya sana, ne kadar vahşi olsalar gene yapmazlar bunu...

Dördü yirmi geçiyor...

Hani dört buçuğa gelmeden bakmayacaktın saatine? Evet ama bu biçimsiz ağaç kütüğünün üzerine çökmeden önce bir şey yapmak geliyordu içinden, bütün konfora karşı durduğunu bilirse, insan nasıl sever köy eşyasını?..

Dört buçuk!..

İşte, sonunda dört buçuğa da geldi saat!

İnmeliler, hayır!.. Bütün bekleme odalarının uyuşuk aboneleridir öğretmenler ve bütün umutsuz bekleyişlerin bekleyenidir onlar!

Dördü elli dokuz geçiyor...

Daha dün, tam bu saatte... Hayır, tam değil... Bir dakika sonrası... Seni terziden, daha doğrusu terzinin önünden almaya geldiğinde tam beşti saat ve o, geleceğin doktoru, sevgilin, gelecekte kocan olacak delikanlıydı otomobildeki, seni gezdirmeye gelmişti üstelik.

Birlikte yaptığınız son gezi, veda gezisi. Aşk dolu bir taşkınlıkla nerelere götürmedi ki seni? Mutlu günler yaşadığı bütün yerlerini görmek istiyordu başkentin... Kiminle mutlu olmuştu oralarda?.. Seninle mi, yani o trene binip uzaklaşan seninle mi, yoksa tren hareket ettiği zaman kolları arasında kalan, ayrılmayan öbür senle mi mutlu olmuştu?.. Yani, nasıl inanmalı senden başkasını kollarında sarmadığına... Tatara titiri... Öbürü, senden başkası, asla! Öbür sen, asla! Kendi kendini bile kıskanıyorsun sevdiğin adamdan ve düşünüyor musun, meselo o, doktor olamazsa veya sen, başkentteki okullardan birine tayin ettiremezsen kendini, sözün kısası evlenemezseniz, düşünebiliyor musun, ne kadar acı çekeceksin!..

İşte, beş oldu saat...

Dün, tam bu saatte başlamıştı ayrılık. Tabiatın her köşesi seni kendisiyle yan yana, el ele görsün istiyordu, her yere birlikte veda etmek istiyordu... Doğa, manzaralar... yollar... ağaçların gölgesi, akan su, kayalıklar... Hiçbir yeri unutmadınız dün, birlikte bakıp aşk dolu bir öpüşten sonra arabanın deli hızıyla gitmediğiniz yer kalmadı, çok hızlıydı araba; hızlı ama damarlarınızda akan kan daha hızlıydı ondan, akıp giden zaman hepsinden hızlıydı... Akşamın beşinden, ateş böceklerinin peydahlandığı karanlıklar dünyamızı örtünceye kadar kilometrelerce yolu aştınız, mesafeleri ve yaşanan zamanı silmek, bunları hoş kokulu bir hatıra kalıcılığına dondurmak istiyordunuz ikiniz de...

Kuzey Hipodromu'nun arkasını dolaşarak cık cık öten kuşlarla dolu uçurumlu dağ kıvrımlarına tırmanan yolun bozuk asfaltında önceleri zıplayıp duruyordu araba ve sen yorgundun, onun kolları

arasında ağlamaklıydın, kulağına eğilip "Kuşların cıvıltısı çılgına çeviriyor beni," dedin.

Ve oradan, son hızla küçücük bir köye ulaştınız; yeşilliklerin ve kayaların arasında kaybolmuş küçücük evlerde yaşayan, kömürcülük ve çömlekçilikle geçinen Yerlilerin köyüydü burası, ağaçların yeşilinden fazlaydı ama onun, sana, dudaklarına kondurduğu öpücükler... öpüyordu seni... öpüyordu, öperek morartıyordu dudaklarını... Toprak ve uyku... uykulu hareketler... ve bu toprağın altına girmiş küçücük evlerin bacasından fışkıran mavi duman.

Sonra, buradan, bu bacaları dumanlı, uçurumlara taht kurmuş köyden uzaklaştınız, dağın tepelerine doğru zikzaklar çizerek kıvrılan toprak yoldan zirveye ulaştınız, kim bilir kaç defa, aşağıda, vadinin ortasında saltanat süren ışıklı ve büyük şehri, el ele, yanak yanağa seyretmiştiniz oradan. Binlerce ve binlerce elektrik lambası işte tam o sırada aydınlatmıştı gecenizi, bütün iş, tam o anda, orada, dağın zirvesinde hazır olmak ve ışıklar yanarken sarılıp öpüşmekti aslında...

Bir at kişnemesi dağıttı çevrenin seslerle örülü sessizliğini. Şaşkınlık mı bu seninki? O kadar dalgındın ki o anda, kendini toparladığın zaman soluk soluğaydın, ellerini göğsüne bastırdın, kendine gelmiştin, alabildiğine memnun bir sesle, "İşte araba!" dedin boşluğa, öyle hayale dalmıştın oturduğun yerde, uyanıktın ama bir gün önce yaşadıklarını yeni bir uyku gibi tekrar yaşıyordun kafanda ve bu hoşuna gidiyordu, o köhne arabanın gürültüsünde boğuldu ansızın bu tılsım, iki kapkara ata koşulmuş arabadan bir adamın indiğini, sana yaklaştığını gördün. İsminin Cayetano Duende olduğunu söyledi adam. Beyaz kâğıda çizilmiş bir kareye benziyordu kafası, alnı dar, gözleri oyuk ve kulakları kocamandı. İnceliğe, kibarlığa düşkündü ayrıca.

İkide bir yerlere kadar eğilip selam vererek aldı valizleri, arabaya çağırdı seni ve sen, öfkeli bir hanımefendi pozuyla kasılarak arka kısmına oturdun arabanın.

"Arabanın hâli kötü, yol dersen, o arabadan da berbat; şöyle ön tarafa gelin de turşunuz çıkmasın..." diye uyardı seni Cayetano Duende.

"Ben rahatım burada..." Gayet soğuk bir sesle cevap verdin ona. Öfkeliydin, canın sıkılıyordu ve gevezeliği bırakıp seni bir an önce kaderine doğru götürmesini istiyordun.

Cerropom'a varmak için sabırsızlanıyor muydun?.. Buradan kurtulmak için miydi bu telaşın?.. Her şey için acele ediyordun aslında. Sevdiğinden uzaklaştıkça ölüme yaklaşıyormuşsun gibi. Ölüme yaklaşan herkes acelecidir, bilmez sebebini ama acele eder.

"Bizim buralarda önce ismini söyler insan, hem yanlış bellemesinler diye bağıra bağıra söyler," dedi arabacı, dizginlere yapışmıştı, neredeyse dehleyecekti beygirleri. "Siz söylemediğiniz için ben soruyorum, laf olsun diye değil, bilmek için."

"Malena Tabay, hizmetkârınız..."

"Bir bu eksikti doğrusu! Asıl benim hizmetinizde olan, ben, Cayetano Duende. Buralara ders okutmaya ilk defa geliyorsunuz anlaşılan?"

"Yeni başlıyorum öğretmenliğe..."

"Yeni başlıyorsunuz... eh, iyi..." Dehledi beygirleri, yola koyuldu araba. "Okul denebilirse bizim oradakine... O sizin bildiğiniz okullardan biri gibi değil bizimki, ders okutulan kocaman bir oda işte. Bilmem, hoşunuza gidecek mi böylesi? Zonicario Barillas'ı gönderip boyattırdık, pek zor olmadı zaten, bir fırça ve biraz da kireç alt tarafı. Damdaki olukları yerleştirmek vakit aldı asıl, gün boyunca Zonicario yerleştiriyordu kiremitleri ama gece, rüzgâr dağıtıyordu onları... Papaza söyledik, damın bulunduğu tarafı okuyup üflesin ve evin üstüne kutsal su yağdırsın diye tabii. Sahiden kutsal su yağdı damın üstüne, şapır şapır yağdı yağmasına da gelgelelim kiremitler gene oynadı yerinden. Pek öyle oluk moluk sevmiyor şeytan, Hristiyan milleti en çok bu yüzden günaha giriyor da ondan. Baktık, olacak gibi değil, Chanta Vega'ya açtık derdimizi, önemli ve nüfuzlu kişilerle iyi geçinmeyi pek sever bu kadın, böyle kişilere yatacak yer olsun, yiyecek olsun, ihmal etmez, bulur buluşturur, getirir. Siz de onun evinde kalacaksınız sözün kısası, orada karnınızı doyuracaksınız, benim lafıma bakın hele, keyfiniz gıcır olacak onun yanında. Cerropom'da, Santa Lucrecia oteli hariç; oturulacak yerin en konforlusu Chanta Vega'nın fakirhanesidir."

Cayetano Duende'nin sözlerini yarım kulakla dinliyordu Malena, asıl, tangur tungur ilerleyen araba ilgilendiriyordu onu, alev alev yanıyordu gözleri, nabzı düzensiz atıyordu ve akşam rüzgârında burun delikleri üşüyordu genç kadının; oysa bu, şimdi onu götüren araba, dünkü otomobil gibi, artık uzaktaki sevgilisinin otomobili gibi delice bir hızla koşmuyordu –tam tersine, çok yavaş gidiyordu, öyle ki, yaya yürüyen bir insan bile bu arabayı geçebilirdi– fakat kenarında ilerledikleri uçurumlar kanını donduruyordu Malena'nın. Uçsuz bucaksız uçurumlara komşuluk eden bu eğri büğrü yol, korkulu uçurumlara, sonsuz sıra dağlara, çıplak kayalıklardan başka hiçbir şeyi yaşatmayan bir çöl dünyasına açılıyordu.

İlk yükseklikleri aşınca, çam ormanlarıyla, mısırların boy verdiği bakımlı tarlalarla örtülü ve içinde sadece hasat zamanı oturulan, bugün insansız ve sessiz, küçük kulübeciklerle dolu geniş bir yaylanın ortasından geçiyordu yol. Malena, havanın iyice kararduğını, gecenin olanca ağırlığı ile çöktüğünü hissedince, gizli gizli saatine bakmaya başladı. Kendi kendine hep aynı şeyi düşünmek, tekrar tekrar düşünmek isteğiyle yanıp tutuşuyordu: Dün, diyordu, dün, tam bu saatte, şehrin bütün ışıkları aynı anda yanıvermişti ve beraberdim sevdiğimle!.. Fakat o son öğleden sonrayı, otomobilin içinde, birbirimize iyice, daha çok, daha çok sokulup öylece, hiç konuşmadan, hiç kımıldamadan, sessizliği ve hayatı derinlemesine güzelleştiren aşkı doya doya yaşamakla, birbirimize sımsıkı sarılmak, soluk soluğa, sevmek, sevilmek, okşamak, okşanmak, bir yandan cinsel tutkuların elinde acıyla kıvranırken yumuşacık okşayışlardan tat alarak geçirmek varken, çılgınlar gibi oradan oraya koşarak harcamak ne enayice iş... Hayır, doğru değil bu! Aramızdaki mesafeyi, bizi ayıran bütün mesafeleri silmek istiyorum, diyordu, hatırlasana, senden ayrılmanın verdiği acıyı bu delice hızın içinde yangına boğmak, tutuşturmak, yok etmek istiyorum, her yere aynı anda ulaşmak, şehrin ışıklarını yanarken görmek, seni öpmek ve aşağıya koşmak, gölün durgun sularına doğan ay ışığını yakalamak, havaalanına yakın tepelerde durup kurutulmuş mısır tanelerinin rüzgârda uçağın pervanesindeki sese benzeyen hışırtılarını dinlemek istiyorum.

Karanlık yavaş yavaş geliyordu üzerlerine. Hava ışıklı, parlak, aydınlık yansımalarını sürdürürken, yavaş yavaş, acelesiz adımlarla yürüyordu gün karanlığa. Malena, soğuktan sızlayan kulaklarını avucunun içiyle ovaladı. Bulundukları yerin yüksekliği sağırlaştırıyordu onu, Cayetano Duende'nin sesi çok uzaklardan geliyordu kulağına.

"Eee, küçük!.." Malena iyice bir baktı arabacıya. Şimdi karanlıkta, daha iri yarı görünüyordu Duende, etraftaki tepeler kadar kocaman görünüyordu.

"Evet, küçüğüm, konuşan bir tepeyim ben..." Onun aklından geçenleri anlamıştı Duende. "...ve şimdi gece olduğu için konuşacağım biraz daha."

Oturduğu yerde gittikçe ufaldığını hissetti Malena, soğuk bir anahtar destesi misali kıpırdattı parmaklarını.

"Her kapıyı açabilirsin bu anahtarlarla..." Aklından geçenleri fark etmişti arabacı. "...eğer unutmazsan Cayetano Duende'yi." Adamın bir tepeye benzeyen kafasından çıkan ses ne kadar da uzak ve boğuktu! "Şu gördüğün kilitlerin anahtarıdır parmaklarım..." Ve Duende, gökteki yıldızları gösteriyordu ona.

Tepeden tırnağa toza bulanmış olan beygirler, taştan oyulmuş garip birer yaratıktı sanki, arabanın tekerleklerinden çıkan gıcırtılar da taş sesinden farksızdı.

Malena, Cerropom'a yaklaşıp yaklaşmadıklarını sordu arabacıya.

"Çok güzel ışıklar göreceğiz birazdan," dedi Cayetano Duende.

Sanki uyukluyordu Malena, adamın sesi, rüzgârlı bir tepenin uğultusundan farksızdı kulaklarında.

"Cerropom'un ışıklarını mı göreceğiz?" diye sordu Malena.

"Hayır, kızım, daha çok var Cerropom'un ışıklarına. Bu şimdi gördüğümüz ışıklar Cerro Brilloso'nun ışıkları. Bak hele şu tarafa ve söyle bana, ne düşünüyorsun bu olağanüstü parlaklık hakkında. Bizim Cerropom güzel kokulu bir yerdir ama Cerro Brilloso, kapkara bir yıldız gibidir, içindeki zenginliği bilsen, bu dışarıdan görünen parlaklığın hiçbir şey olmadığını anlarsın... Cerro Brilloso'dan tam bir yıl boyunca başsız yaşamış bir adamın

hikâyesi doğmuştur. Anlatayım da dinle: Her yılın ilk gecesi açılır ve sonra tekrar kapanır Cerro Brilloso, içinde alabildiğine büyük zenginlikler gizlidir, işte bu civarda iki çok iyi arkadaş yaşıyormuş o zaman. Ben tanırım ikisini de. Bunlardan biri, yılın ilk gecesi Brilloso'ya gidiyor ve ertesi gün Karun kadar zengin olarak dönüyor evine. Hemen dedikodu başlıyor etrafta, söylentiler alıp yürüyor; onun gömülü bir hazineyi ele geçirdiğini söylüyor bazıları, kimi kaçakçılık yaptığını ileriye sürüyor ama akla en yakını bu adamın ruhunu şeytana satması. Her neyse. Cerro Brilloso'ya girmeyi başarıyor adam ve oradan öylesine büyük bir altın yüküyle çıkıyor ki, bu hazineyi evine taşıması tam iki buçuk gün sürüyor. Soranlara 'sarı mısır' taşıdığını söylüyor, fakat ne biçim sarı mısır bu, altın denir böylesine. Müthiş zengin oluyor, biliyorsun, zenginliği ve bir de aşkı gizlemek imkânsızdır, işte bu adam da başlıyor kendisine, karısına ve çocuklarına güzel elbiseler diktirmeye; toprak ve hayvan satın almaya, ziyafetler vermeye, bol para harcıyor kısacası. Arkadaşı, Jutiperto Arteaga, dayanamayıp soruyor, 'Nasıl oldu bu iş?' diye. Sonunda söylüyor adam. 'Öyleyse beni de götür oraya,' diyor Arteaga, 'Bu, biri Karun kadar zengin, öbürü açlıktan nefesi kokacak kadar yoksul iki arkadaş olmaz, feci bir şey.' Düşünüyor adam, 'Peki, götüreceğim seni' diye cevap veriyor arkadaşına. 'Yılın son günü, tam gece yarısı gideceğiz, böylece zengin olarak girersin yeni yıla, kim bilir, benden bile zengin olursun belki'. Kararlaştırdıkları gibi, tam zamanı gelince, karılarından izin alıp Cerro Brilloso'nun kapısına geliyorlar ikisi de. 'Arkadaşım,' diyor zaten zengin olanı, 'bir şartı var bu işin: Aklın başında olacak, öyle kendini kaybetmeyeceksin'. Yoksul olanı soruyor o zaman: 'Ne yapmalıyım öyleyse? Söyle bana'. 'Bak, anlatayım,' diyor öbürü: 'Ne olursa olsun, dönüp de sağa sola bakmayacaksın, bu bir. İkincisi, ismini söyleyecekler, cevap bile vermeyeceksin. Güzel bir müzik çalacaklar, sevinip öyle dans filan etmeye kalkmayacaksın. Gözlerinden sular fışkırtan bir ejderha çıkacak karşına, korkmayacak ve umursamayacaksın bile. Dümdüz gideceksin ve hazineyi aldıktan sonra, gene geldiğin gibi, dümdüz çıkacaksın dışarıya'. Arkadaşının bu öğütlerini de dinledikten sonra, tam gece yarısın-

da, Cerro Brilloso'nun kapısı açılınca yoksul Arteaga dalıyor içeriye. Zengin olanı bir sigara yakıyor, başlıyor beklemeye, sigarası biterken arkadaşının içerideki işini bitirip çıkacağını hesaplıyor oturduğu yerde. Gel gör ki onun sigarası bitmesine bitiyor, kül oluyor ama içerideki çıkmak bilmiyor. Ve kapı büyük bir gürültüyle kapanıyor. Adam hemen koşup arkadaşının karısına haber veriyor: 'Seninki içeride kaldı, çıkamadı, kapı da kapandı üzerine, başına kim bilir ne işler geldi zavallının!' diyor. Arteaga'nın kederli karısı, Cerro Brilloso'ya yüz sürüyor, ağlıyor, kocasını geri istiyor. Gelgelelim, Cerro Brilloso aldırmıyor, sağır mübarek, neden derseniz, çok zengin de ondan. Zengin olmak için ne lazım? Sağır olmak, yani aldırmamak. İhtiyaç içinde kıvranan fukaraya aldırmayacaksın, başkası acı çekerken, kendisi keyif sürmek isteyene yüz vermeyeceksin... Ne yapacağını bilmiyor. Kara kara düşünüyor, öldü sayıp ruhuna dua okutsa, ölüp ölmediğini bilmiyor, arkadaşı içeride öldüyse dua okutmadan olmaz, bakarsın öbür dünyada gelir hesap sorar arkadaşı. 'Üzülme, bacı,' diyor arkadaşının yaşlı karısına, 'Tanrıdan ümit kesilmez. Gelecek yılbaşında Brilloso'nun kapısı açılacak, beraber gider ve bakarız o zaman, kocanın başına geleni öğreniriz herhâlde.' Aylar geçmek, yılbaşı bir türlü gelmek bilmiyor. Neyse sonunda, yılın birinci günü, zengin olanla öbürünün karısı, hava kararmadan varıyorlar Cerro Brilloso'nun kapısına, bekliyorlar ki kapı açılsın. Yanlarında yiyecek bile götürmüşler, açlık çekmemek için. Derken ay ışığı, tepelerin üzerinden nazlı endamını gösteriyor, sonunda bakıyorlar ki gece yarısı olmuş... 'Hadi, bacım,' diyor zengin olanı, 'ne yapacağını biliyorsun, girelim içeriye.' Kapı açılıyor, giriyorlar. Ve girer girmez sırtındaki elbiseden tanıyorlar adamı; karısı koşuyor ona, gelgelelim, kocasının hâlini görünce aklı başından gidiyor, zengin olanın öğütleri aklına gelmese, kederinden kendini bırakıverecek; kocasının başı kesik, kesik başı ellerinin arasında. Zengin olanı, vakit geçirmeden koşup arkadaşının kesik başını kavradığı gibi boynuna, yerli yerine koyuyor, öbürü, tutuk ve şaşkın bir iki hareketten sonra onlarla birlikte dışarıya çıkıyor. 'Ne oldu?' diye soruyor hemen, 'Biraz önce girdim içeriye, kendimi kaybettim,' diyor. 'Biraz önce olur

mu?' diye başlıyor karısı ağlamaya, 'Tam bir yıl oldu, Jutiperto!.. Tam bir yıl'. Aslında, Arteaga, içeride zengin olduğunu anlayınca, sevincinden dayanamamış ve çalgının büyüsüne kendini kaptırıp başlamış dans etmeye, dans ederken de başını kaybetmiş, ona bir an gibi görünen zaman koca bir yılmış gerçekte..."

Sahil boyunca uzanan tepelerin en yüksek noktasındaydılar şimdi ve artık aşağıya doğru iniyorlardı, pek uzun bir yol kalmamıştı önlerinde. Cerropom, Pasifik Okyanusu'na paralel uzanan sıra dağların iç kısma bakan en yüksek penceresiydi ve buradan bakılınca, günlük güneşlik ve berrak havalarda tabii, denizi görmek mümkündü.

Düzensiz, kaldırım taşlarıyla dolu dar bir sokakta ilerliyorlardı, yolun bozukluğu hayli vakit kaybettiriyordu onlara. Bulundukları yerden, şehrin ışıklarıyla aydınlanan yol kavşakları, evler ve kulübecikler rahatça fark ediliyordu. Cerropom'a girdiler sonunda. Saat, aşağı yukarı, akşamın yedisiydi. Nasıl, ne demek "aşağı yukarı"? Saati yok mu kolunda, baksa ya? Malena Tabay bir süre misafir kalacağı pansiyonun önünde arabadan indiği zaman yediyi tam otuz sekiz dakika geçiyordu. Köy sakinleri ile köyün ileri gelenleri sıra olmuşlar, bekliyorlardı onu. Küçük okul öğrencileri de gelmişti, hepsinin ellerinde demet demet çiçek. Malena üstünü başını silkeledi önce. Toz içinde kalmıştı.

Cayetano Duende, beygirlere hâkim olmak için atladı arabasından, kızıl renkli beygirin huysuzluğu endişelendiriyordu onu, kalabalık durulunca valizleri taşıdı içeriye ve Malena Tabay'dan izin istedi. Bir veda sayılmazdı onunki, öğüt veriyordu genç kadına çünkü, şöyle diyordu:

"Arabasıyla sizi getiren ve bu uzun yolda, canınızın sıkılmaması için hikâyeler uyduran arabacıyı, Cayetano Duende'yi unutmayın sakın. Biliyorum, Cayetano Duende'nin bir hayaletten farkı olmadığını söyleyecekler size ama bunun doğruluğunu veya yanlışlığını siz de bilmeyeceksiniz. Böyle şeyleri anlamak imkânsızdır da ondan. Ve bir gün, sizi, Zanja Grande'deki buhar banyolarına götüreceğim, Cerrospolamos'a, rüzgârın mağara kovuklarında

güvercinler gibi inlediği yerlere. Hizmetkârınızım küçük hanım, hizmetkârınızım..."

Arabacı yanından ayrılırken bir telgraf getirdiler Malena'ya.

Bu elinde tuttuğu ve ikiye katlanıp güzelce zamklanmış telgraf kâğıdı, sökülmez bir tutkalla yapıştırılmış gibiydi Malena'nın heyecandan titreyen ellerinde. "Sevdiğimden," diyordu içinden, "sevdiğim gönderiyor..." Ve okudu telgrafı:

"İstemeden kendinizden bir parça bıraktınız bana. Teşekkürler. Mondragon."

Ne feci bir hayal kırıklığı! İlkin, bu telgrafın kendisine gelmediğini düşündü. Mondragon isminde kimseyi tanımıyordu, telgrafta sözü edilen şeyin ne olduğunu da bilmiyordu üstelik. Fakat ismi, Malena Tabay ve adresi, Devlet İlkokulu, Cerropom, tastamamdı bunlar. Kendisine telgrafı getiren adamın peşinden seslenecekti ki, birden, trendeki adamı hatırladı. Belki onun ismidir, Mondragon! Adamın verdiği kart çantasındaydı. Baktı, doğruydu: Juan Pablo Mondragon.

"Acele telgraf... San Jose limanı... İstemeden kendinizden bir parça bıraktınız bana. Teşekkürler. Mondragon...".

Göğsüne iliştirdiği kırmızı kamelyaları kastediyordu adam...

"Kalbiniz dışarıda sanki," demişti trende.

Sağ eli belinde, sol elinde durmadan ağlayan küçücük bir bebek, Chanta Vega kadın, yeni misafiri karşılamak için, antreyi ve koridoru aydınlatan lambanın altında bekliyordu. Uzaktan bile anlaşılıyordu ne cins bir kadın olduğu.

"Sus, küçük ördek, sus hele! Sefil, sulu göz sen de..." diye söyleniyordu Chanta Vega ve bebeği pışpışlıyor, kederli sefaletinin ikiyüzlü sıcaklığıyla, bakımsız saçlarını düzelterek, Malena'yı buyur ediyordu içeriye: "Bu taraftan küçük hanım, odanızı göstereyim size."

Malena, elinde valizleri, onun peşi sıra yürüdü koridorda, zayıf bir elektrik lambasının kör ışığında aydınlanan büyükçe bir odaya açılıyordu koridor. Alçak bir karyola, yatağın başucunda ufacık bir masa, duvardaki aynanın altında bir başka küçük masa, lavabo, yerde, odanın tam ortasında bir halı ve köşede, duvara çakılmış bir askı.

Malena, kaçamak bir hareketle, yatağın üzerindeki sarı çiçek resimleri işlenmiş gök mavisi örtüyü kaldırıp döşeği ve yorganı gözden geçirdi.

"Hepsi yeni..." Chanta kadın konuşmasına ara verdi kapıya gitti, emekleyerek içeriye girmek isteyen küçük bebeğe engel oldu ve sonra tekrar içeriye dönünce başladı bağırmaya: "Yeni hepsi, örtüler, şilte, yastıklar, hepsi yeni ama daha düzeltirsiniz siz, isterseniz tabii. Karnınız açsa hemen yemek çıkarayım size. Çok güzel et suyu çorbam var, bir de biberli mısır yahnisi var, ballı muzla süsledim hem."

Odada yalnız kalınca kendini yatağın üstüne attı Malena. Elleriyle kapadı yüzünü ve uzun süre öyle hareketsiz kaldı. Madem kendisi seçmişti bu mesleği, neden daha ilk günden şikâyetçi oluyordu hâlinden? Hayır, o değildi öğretmenliği seçen. Hayat seçmişti ona bu mesleği. Yoksul bir aileydi onun ailesi, üstelik kalabalıktılar evde. En kısa yoldan para kazanabileceği bir meslek aramak zorunda kalmıştı: Öğretmenlik... Ya kişisel kabiliyeti?.. Bu söz, uzun bir süredir, nazari anlamda sayısız konferansa konu oluyordu; kilise bile bu sözü diline pelesenk etmişti, "din bilimine yatkın kabiliyetler" in lafı ediliyordu boyuna, *Eğitim Dergisi*'ndeki her başyazıda bu meseleden mutlaka söz açılırdı. Sonra bütün eğitim kongrelerine sunulan raporlarda "öğretmenlik mesleğine yatkınlık ve istek" diye formüle bağlanırdı ama yaşanan hayatta, ihtiyaçların sürüklediği bir zorunluluktu öğretmenlik. İnsanda belli bir konuya aşırı merak ve düşkünlük bir eğilimdir sadece, oysa ihtiyaç emreder, zorlar insanı. Maddi olanakları olan kimse seçebilir istediği şeyi, kişisel yatkınlığına uyan mesleği seçmek, sadece bu kimselere vergi bir lükstür. Ama maddi olanaklardan yoksun bırakılan, sadece görünüşü kurtarmak için kıvranan insanlar, denize düşen nasıl yılana sarılırsa, baş eğer ve boyunlarına geçirilen insanlık dışı ilmiği kabullenirler.

Parmaklarını seyretmekten vazgeçti, uzun uzun odanın içinde gezdirdi bakışlarını, içerisi o kadar ışıksız ve yüreği öylesine karanlıktı ki...

Başını salladı, kalktı ve gidip küvete su doldurdu, küvetin sehpası da yeniydi. Ellerini yıkadı, yüzünü seyretti aynada, dışarıya, yemek odasına geçmeden önce, demin yatağın üstünde unuttuğu İtalyan hasırından şapkasını alıp askıya astı; eli ağırlaşmış, garip bir uyuşukluk çökmüştü üzerine.

"Şu üç ayaklı sıraya oturun, hepsinden sağlamı odur, uğurludur üstelik, neden derseniz ispatı kolay; Binbaşı Tirso Lobos, terfi ettiğini öğrendiği zaman o sırada oturuyordu. Oturun ve doyurun karnınızı... Önce midesini susturmalı insan, pek iştahınız yok galiba. Gelişinizde size verilen çiçekleri şuraya, suya yatırdım, bakın."

"Yok, iştahım olmadığından değil bu durgunluk. Doğrusunu sorarsanız, kendi evimdeki rahatlığı arıyorum da ondan."

"Çok haklısınız. Buraya, şu vahşi milleti adam edecekler diye böyle sizin gibi seçkin insanları göndermeleri ne saçmalık! Tanrı korusun hepimizi! İşte bu yüzden hiç öğretmen barındıramıyoruz burada. Son gelen öğretmen hanım, daha gelir gelmez öfkelendi, geldiği gibi döndü sonra! 'Burada cürüm çekmek için okumadım ben!..' diyordu. Siz de, haklı olarak aynı şeyi söyleyeceksiniz."

"Sanmam, tam tersine, ben... (mecburum, diyecekti, vazgeçti) benim istediğim meslekti öğretmenlik, onun için dönmem, kalırım burada..."

"Anneniz, babanız hayatta mı?"

"Evet, ikisi de sağ..."

"Nasıl oldu da, bu genç yaşınızda, sizi, böyle kuş uçmaz kervan geçmez bir yere salıverdiler? Burasını bütün öğretmenlere teklif ediyorlar benim anladığım, ama hangisi buraları görse hemen ejderha kesiliyor. Siz böyle yapmadınız ya, ben gençliğinize veriyorum bunu, sahi kaç yaşındasınız?.. On dokuz filan.."

"On dokuzumu bitirdim..."

"Hiç göstermiyorsunuz."

"İltifat bu sizinki..."

"Yok, yok, yirmi dememek için on dokuz dedim aslında!.. Kardeşiniz filan var mı?"

"Var. Yedi tane hem. Hepsi de benden küçük. Ya sizin küçük?" Malena konuyu değiştirmek ve daha uzun bir süre kendi hayatını anlatmamak için çevirmişti sözü. "Nedir adı?"

"Hadi, kendin söyle adını... Zavallıcık, henüz çok ufak, görüyorsunuz, konuşamıyor bile! Adı Poncio, Poncio Suasnavar'dan gebe kaldım ona. Fakat nüfusta, babası olarak kocam Paulino Panzos görünüyor... Çok ufak bir şey, değil mi?"

"Nüfusta kayıtlı adı nedir?"

"Panzos adıyla kayıtlı nüfusta."

Küçük çocuk, elinde oturağı, emekleyerek geliyordu yanlarına. Chanta kadın, ellerinden yakaladı onu ve kıçını yıkamak üzere kaptı götürdü.

"Küçük domuz, ne zaman doğru dürüst kaka yapacaksın! Böyle olmaz ki! Yıkayıp uyutayım onu, zavallı, kim üstünden iyiliğini esirgemeyecek, kim koruyacak fukarayı?" Ve hemen döndü Malena'ya: "Biraz alın şu et suyundan, hemen Chilaquilas'mızı getiriyorum zaten!"

Tekrar yalnız kaldı Malena, gözlerini, sineklerin hücumuna uğrayan elektrik ampulüne dikmişti, kafasının içinde "*Donna e Mobile*" şarkısının melodisi ve sağ elinin masayı tıkırdatan parmaklarında gene aynı melodi.

"... Don automobile
cual pluma al viento."

Birazdan, yemeği bitirince, odasına çekilecek ve yüreğinin "don automobilé cual pluma viento"suna ilk mektubunu yazacak ve ona, kendisinden uzakta geçen ilk günün izlenimlerini, kamelyaları nasıl kaybettiğini, ondan geliyor sanarak heyecanlandığı telgrafın trende rastladığı Mondragon isimli birinden geldiğini anlayınca nasıl üzüldüğünü, Juan Pablo Mondragon'u doğru dürüst hatırlamadığını, adamın hayalini gözünün önüne getiremediğini, sadece köşeli bir Moğol suratı ve incecik dudaklarını hatırladığını anlatacaktı...

Chanta kadın girdi içeriye, domates salçasının içinde kâğıt kayıklar gibi yüzen Chilaquilas yemeğini getirmişti ona. Mısır ununda yufkaların arasına sarılmış peynirli, yumurtalı ve kı-

zarmış küçük lokmalardan ibaretti yemek. Chilaquilas'ı, tavada kızartılmış muzlar izledi, domuz yağının içinde pırıl pırıl görünüyordu, ayrı bir kabın içinde muzları banıp yiyebilmek için süzme bal vardı.

"Size fikrimi söyleyeyim mi..." Daha girer girmez böyle başlamıştı söze. "Benim adım Chanta Vega Solis, küçük hanım, haber veriyorum size, burada kalmaya karar verirseniz eğer, bir daha gidemezsiniz..." Güzel ve beyaz dişleri parlıyordu bunu söylerken. "Tecrübeme ve gördüklerime dayanarak söylüyorum hem. Buraya gelir gelmez, karar verip de gerisin geriye dönmezse bir kadın, hiç gidemez artık, günler günleri, yıllar yılları izler ama o, kıpırdayamaz buradan... Sigara, içiyor musunuz?.. Öyleyse şu izmariti tellendireyim ben... Benimle mutfağa gelsenize... Bu dağ başında yaşı bile belli değildir insanın..." Bir yandan, elindeki izmariti küçük bir kor parçasına bastırarak yakmaya çalışıyordu. "Hani, şu sizi arabasıyla getiren Cayetano Duende var ya, Duende (yani hayalet) denmesi boşuna değildir ona, üstelik herkesten iyi anlatır bu benim size anlatmaya çabaladığım şeyi; burada, zamanın dışında yaşadığımızı."

"Aziz'lerin, din büyüklerinin kendilerinden geçmeleri gibi bir şey," diye mırıldandı Malena.

"'Sonsuz bir boşlukta yaşanıyormuş gibi' der bizim Cayetano Duende. Ne isterseniz düşünün hakkımda ama onun sözleri korkutuyor beni, çocuk gibi korkuyorum bunca yaşıma rağmen, zamanın zaman olduğu yerlere gitmek isterim bu yüzden; insan ruhu bu, zamanın farkına varmak istiyor... Cayetano umutsuzluğa düşürüyor beni, sonunda keçileri kaçıracağım onun yüzünden! Gözleri bile, asılmış bir adamın gözlerinden farksız, bin bir şeytanlık geçiyor aklından!.. Hayır, küçük hanım, hiç durmayın buralarda, hemen yarın dönün geldiğiniz yere, bütün öbür bayan öğretmenler gibi yapın siz de, burada kendilerini bekleyen uğursuzluğu bile fark etmeden dönüp gittiler hepsi... Bu dağ başında, güneşin altında, erimiş, şuursuz bir hayat yaşamaktansa!.."

"Sakin olun şimdi... Yarın konuşuruz bunları... Hem söyledim size, kalacağım; mesleğime karşı sorumluluk duyuyorum çünkü!.."

"Uğursuzluk gelişinizle başlıyor asıl, Cayetano Duende değil mi sizi arabasında getiren? Yıllarca önce, beni de o getirmişti. Tıpkı böyle. Geldim, dönebildim mi? Ya şu bizim Çinli? Çinli olduğu hâlde gidemiyor herif, morukladı burada, posası çıktı. Gidin, konuşun onunla, yalan söylemediğimi göreceksiniz."

"Affedersiniz ama bütün öbür öğretmenlere de söylediniz mi bunları?"

"Lüzum kalmadı ki. Böyle, zamanın dışında, geçmişi ve geleceği belli bile olmayan bir dağ başına geldiklerini anlayınca koşarak kaçtı hepsi. Fakat kalacağınızı söylüyorsunuz siz. İşte, bu sebeple bütün bunları söylemek, cesaretinizi kırmak istedim. Haberiniz olsun diye... Yarın bir gün, tutar pişman olursanız, Chanta Vega kadının sözlerini hatırlayın; 'Söylemişti, baştan söylemişti' dersiniz o zaman."

VIII

"Tam on bir yıl geçti aradan..." Sinirli bir tikle elindeki kalemi masaya vuruyordu Malena. Duvar saatinin tik tak seslerine tempo tutuyordu sanki. Kaleminin ucuyla dakikaları hesaplar gibi.

"On bir yıl," dedi tekrar.

"Pişman mısınız?.."

İçini çekti, ne cevap vereceğini bilemiyordu, kalktı sonra ve karşısında; duran Devlet Yol inşaatı bölge şefine uzattı elini, tam on bir yıl önce, buraya, Cerropom'a gelirken trende rastladığı adamdı bu.

"Ziyaretimi uzattığım için beni bağışlamanızı isterim," dedi adam. İskemlelerden birine bıraktığı kasketini alıyordu konuşurken. "Fakat bu karşılaşma, beklenmedik bir şeydi benim için, hoş bir sürpriz oldu..."

Kapıya yürürken ekledi:

"Çok hoş oldu sahiden! Umarım, şantiyemizi görmeye gelecek ve bize şeref vereceksiniz. Cerropom'dan pek uzakta değiliz. Gerçi, öyle size göstermeye değecek bir şey yok ama hiç olmazsa sizi

görmüş oluruz, işte gidiyorum şimdi, kamelyalarınızın hesabını sormadan bana, kurtulayım elinizden!"

"Çoktan kurumuştur onlar, kolay değil, on bir yıl geçti..." dedi Malena. Artık geçmişte kalan ama her hatırlayışında ona paramparça olan aşkının acısını tazeleten bu hatırayı unutmak istiyordu. Kırmızı toprak rengine bürünmüş yanık yüzünde, bu acıyı ele verecek hiçbir değişiklik olmadı. "Hem hesap filan soran yok ki sizden..." dedi.

Adamı çabuk gitmeye âdeta zorladığı için pişmandı şimdi. "Vaktiniz varsa eğer, okulumu gösterebilirim size."

"Güzel bir bina..."

"Çok hoşunuza gittiğini söylemezsiniz, umarım? Biraz benim eserim sayılır, benim istediğim tarzda yapıldığını da söyleyebilirim; bu yüzden 'benim okulum' diyorum ya zaten. Cerropom'a ilk geldiğimde okul filan yoktu. Büyük bir salonda ders okutuyorduk. Köylüler ve yetkililer gerekli malzemeyi temin etti bana. Ben de papazla işbirliği yaptım, eğlenceli şenlikler, panayırlar düzenledik ikimiz, masraflar çıkınca geriye kalan parayı bölüşüyorduk, o, yarısını kilisenin onarımı için alıyordu, ben de, öbür yarıyı, okulun inşaatı için."

"Yıllarca sürdü herhâlde..."

"Bilmem. Burada zamanın hükmü yoktur, zaman yaşamaz, insan yaşlansa bile farkına varmaz, ancak başkaları söyleyince inanır."

"Artık 'yaşlı' olduğunuzu söylemek istemedim, fakat böyle bir binayı, böyle, şenliklerden sağlanan gelirle kurmak çok vakit almıştır, demek istiyordum..."

"İnce ruhlu bir insan olduğunuzu on bir yıl öncesinden biliyorum, birlikte yaptığımız tren yolculuğundan. Ama bırakın da, şu hiç yaşamayan 'zaman'ın hikâyesini anlatayım size; buralara yeni geldiğinize göre, zamanın yokluğu sizi çok ilgilendirir... Nasıl anlatsam bunu? Anlatmak imkânsız aslında. İlk geldiğim gün, evine yerleştiğim kadın söylemişti bunu bana, durun hele, neydi adı, daha doğrusu, nedir adı?.. Hâlâ yaşıyor çünkü. Tamam, Chanta Vega, Chenta olmalı aslı, Vicenta adından geliyor sanıyorum

ama Chanta diyorlar burada. Ona göre 'zaman' konusunda, sonsuz olan, yaşamayan, burada, hepimizi bir rüya gibi çepeçevre saran, emen, ezen, tüketen zaman konusunda en bilgili kişi, o zaman beni arabasıyla köye getiren Cayetano Duende'ydi."

Sustu Malena, kendi söylediklerine kendisi de şaşmıştı biraz; suskunluğunun içinde çevredeki tepelere dalgın dalgın bakıyordu, oysa yanındaki adam, yarı inanmış, yarı şüpheci gözlerle onu seyrediyor, kendi dilinde Malena'nın söylediği şeyin karşılığını arıyordu.

"Evet, zamanın geçmediğini anlıyorum ben de..."

"Hayır, doğru değil sözünüz!" diyerek tedirginlikle onun sözünü kesti Malena. "Zaman hiç yaşamadı."

"Kabul, zaman hiç yaşamadı, bundan ötürü demezler mi, 'sonsuzluk hareketsiz bir bütündür' sözünü, işte ben de sizi karşımda tekrar, trendeki hâlinizle, başınızda o sarı kenarlı, kocaman, hasır şapkanızla, üstünüzde koyu renk tayyörünüz ve yakanızda..."

"Kalbim dışarıda, değil mi?.."

"Hatırlıyorsunuz! Yakanızdaki kıpkırmızı kamelyaları görünce söylemiştim bunu..."

"Siz de unutmamışsınız..."

"Sizi ezbere biliyordum o zaman. Ne yazık ki 177'nci kilometrede durdu tren..."

"Bir peri kızını indirmek için durdurulan koca bir nehir gibi..."

"Her şeyi hatırlıyorsunuz... Bütün sözlerimi ezberinizde tutmuşsunuz!"

"Benim de hatırlama yeteneğim var; asıl konumuza dönelim isterseniz, burada, dağ başında, zamanın nasıl ağır ve hareketsiz, kıpırtısız olduğuna. Bırakın da, canlıyken, hayatta ve diriyken, nasıl yaşamaz hâle gelir insan, anlatayım size. Kendi başımdan geçen bir tecrübe. Başlangıçta, büyük bir huzursuzluk, sahici bir can çekişme. Cayetano Duende'ye göre, her birimizin içinde günlük hayatını yaşayan, sürdüren yaratık, burada günlük hayatıyla ölür ama yerini o hiç yaşamayan, ölmeyen fakat hep var olan öbür insana bırakır..."

"Biraz Hintli yogiler gibi, desenize..."

"Yok, bu daha farklı. Yogi filan, tek tek sürdürülen, kişisel disiplindir onlar. Mesela burada da, portakal rengi zehirli mantarları yiyenler var, bu mantarların hayatın başladığı yerde kanı durdurduğunu söylüyorlar sorunca, kahramanca bir direnme onlarınki, çoğunlukla bu mantarlar yüzünden ölüyorlar çünkü veya çıldırıyorlar, siyah kaktüsü yiyebilmek için günlerce yol gidenler de aynı. Fakat bütün bunlar, özel durumlar hepsi. Benim asıl anlatmak istediğim, hepimizi kapsayan bir hareketsizlik, kendi zamanımızı sürdürmek için gerekli mekanizmayı kuramayışımız. Dikkat ederseniz, okulun her köşesinde zamanı mekanik dilimler hâline getirme çabasının izlerini göreceksiniz. Mesela her tarafta duvar saatleri göreceksiniz: Sınıflarda, müdür odasında, okuma salonunda, girişte, dinlenme salonunda; benim gözümde en önemli şey, buranın insanlarının zamanını mekanik dilimlere bölmek, bakın pek vaktim de kalmadı size ayıracak, karnımı doyurmalıyım şimdi, saat bir... İkide öğrenciler gelecek..."

"Ayrılmadan önce, son bir soru size. İsmimi hatırlıyor musunuz?"

"Mondragon... Elbette hatırlıyorum, gönderdiğiniz telgraftan..."

"Soyadımı biliyorsunuz, ya ismimi?.."

"Biliyorum, hatırlayamıyorum ama..."

"Juan Pablo, Marat gibi..."

"Jakoben misiniz?.."

"Jironden olmaktan yeğdir!.."

"Ne sanıyorsunuz kendinizi, kuzum?.." diye sözünü kesti onun Malena. Ve şöyle ekledi: "Ben daha Jakoben bir insanım sizden!"

Fakat onun bu son sözünü duymadı Juan Pablo Mondragon. Cipine atlamıştı çoktan.

Çalışma yerlerinin bu tipik taşıt aracı, içine oturanları kaskatı yapan sarsıntısı bol bir araç olmasına rağmen, gücü bu sefer Juan Pablo Mondragon'un kafasında uçuşan, birbiriyle çelişen düşünceleri susturmaya yetmemişti. Genç kadını hem kültürlü, hem basit buluyordu Mondragon, onda gelişmiş bir pratik zekânın yanı sıra batıl inançların kalıntısını, alçak gönüllülüğün yanında kendini

beğenmişliği görüyor, umutsuzluğun yanında yeniden inanmaya hazır bekleyen bir olgunluk taşıdığını düşünüyordu genç kadının; onun, her yerde kolaylıkla rastlanabilecek basit yüzündeki hatları, ayrı ayrı ve bütün ayrıntılarıyla düşündükçe hep bu türden karşılaştırmalar yapıyordu. Ayrıca kadının, dinleyen, dikkatli gözleri, kederli kıvrımlarla şekillenen ağzı ve etli dudakları geliyordu gözünün önüne. Düşüncelerindeki bu karışıklığa, bir de, genç kadını, hiç olmazsa bu sefer elinden kaçırmamak için kendini kaptırdığı telaşlı arayış ekleniyordu... Hayır, 177'nci kilometre hikâyesi bir daha tekrarlanmayacaktı... Bu defa hayat, genç kadını ondan ayırmak için bir tren gibi durmayacaktı! Şimdi aynı vagonda, zamanın dışında ve dağların arasında yolculuk ediyordu ikisi de... Mondragon'un geçmişinde, kullanılmamış, hiçbir işe yaramadan boşa harcanmış uzun bir hayat vardı ve artık şimdi aşk yüzünden yara alırsa, bunun acısını, eskiden olduğu gibi kolaylıkla göğüsleyemeyeceğini biliyordu... Mondragon'un çözemediği bir şey daha vardı; bundan on bir yıl önce trende gördüğü, bu ince, hoş kız nasıl olmuştu da burada yerli İndios'ların cezalandırmak üzere karlı dağların tepesine bağladıkları günahkâr kadınlar gibi, böyle yıllar boyu boşu boşuna kendini harcamış, çökmüş ve solmuştu? Asıl çözemediği soru buydu onun.

İşte tekrar şantiye yerine gelivermişti, aşağısı, şantiyenin dört bir yanı işçilerle, makinistler ve teknisyenlerle, ustabaşılarla kuşatılmıştı, karınca yuvası gibi kaynıyordu. Gelecekteki günlerde yaşayabileceği "cepheden dönüş" anılarını hayal etti Mondragon, öyle ya, aşk bir "savaş" değil midir?.. Kim bilir kaç defa, onunla okuldaki kitaplıkta saatlerce baş başa yaşadıktan sonra –kitaplıkta şiir, deneme, antoloji kitaplarının ve romanların yerini, hayvan ve çiçek bakımı, hayvan sağlığı, ilk yardım, insan sağlığı üstüne yazılmış kitaplar almıştı çoktan– veya gene onunla birlikte, bir bölmeye uzun bir masa yerleştirip bu masanın her yanına on beş çocuk oturtarak otuz kişilik yemekhanesinde veya genç kadının yarattığı küçük bir çanak çömlek atölyesinde, onunla göz göze bakışarak, yaşlı ve çok becerikli bir Yerli ustanın çalışmasını seyrettikten sonra tekrar yuvaya, inşaat yerine dönecekti.

"Bu heykeltıraşı nerede ve nasıl tanıdığımı bir söylesem size!.." diyordu Malena ve devam ediyordu: "O gün, öğleden sonra, Cerro Vertical'den çok çok uzaktaki denizi görmeye gitmiştim. Aslını ararsanız, çok yüksek yerlerden denizi seyretmek acı veriyor bana, dünyayı gezebilmek, yolculuk edebilmek için nasıl da çok para sahibi olmak gerektiğini hatırlıyorum hemen. Uçsuz bucaksız ve sessiz denizden yukarıya, gökyüzüne doğru yükselen masmavi buharlaşmayı görünce, bu denizin Cerro Vertical'den öyle pek göründüğü kadar uzak olmadığını getiriyor aklına insan, dev çam ve meşe ağaçlarına bakıyor ve çevredeki dağların üzerinde alçak bulutları süsleyen bir taç gibi duruşlarına imreniyorum."

"Orada mı tanıdınız heykeltıraşı?" Hafifçe sararmıştı Mondragon, içini kemiren kıskançlıkla çelişme hâlinde, yapmacıklıydı sesi. Bu adam, bu heykeltıraş, böylesine muhteşem bir manzaraya layık yaratıcı kim olabilirdi?

Malena, kolunu cevap isteyen bekleyişi içinde biraz dostlukla ve biraz da katı bir ısrarla tutan Mondragon'dan sıyrıldı.

"Hayır, heykeltıraşımı o gün tanıdım ama orada değil..." "Heykeltıraşım" sözünü, yakaladığı fareyle oynayan bir kedi kurnazlığı ile sapladı Mondragon'un yüreğinde kabaran kıskançlığa. "Denizi hiç o günkü kadar güzel görmemiştim, bu yüzden o günün hatırası unutulmaz bir şey olarak kaldı bende."

Bir sigara yaktı Mondragon ve eskiden Roncoy Dominguez'e yaptığının benzerini hemen orada tekrarlamamak, yerdeki toprak çanakları ve çömlekleri tekme yumruk ezmemek, dağıtmamak için zor tuttu kendini ve hırsı geçsin diye derin nefesler çekmeye başladı sigarasından.

"At arabalarının orada tanıdım heykeltıraşımı," diye devam etti Malena. "Cerro Vertical'den dönerken bir bakayım dedim ve o zaman, çöp ve gübre yığınlarının tam orta yerinde hareketsiz duran bir gölge çekti dikkatimi. Hayvan leşi sandım ilk önce. 'Populaca'dır o,' dedi biraz ötede gezinen kurbağa suratlı kadın. 'Ne demek Populaca?' dedim ona. 'Populaca,' diye cevap verdi tekrar. Yaklaştım yanına ve ilk bakışta hayvan leşi sandığım şeyin aslında, yaşlı, uzun sakallı, bir kadın kadar uzun saçlı, üstü

başı perişan, çıplak ayaklı ve uykulu bir adam olduğunu anladım. 'Populaca kımıldamaz hiç,' dedi kadın, 'hep böyle kalır ve yatar burada, kimse vazgeçiremez onu; mavili, yeşilli, kırmızılı ve hatta kara sinekler hücum eder üstüne, sararlar vücudunu, gene de kımıldamaz Populaca. Oluk oluk karınca sürüleri girer sakallarının arasına, üstünde dolaşırlar, onun kaşınırken yolduğu sakalları ağızlarına kıstırıp götürürler, kılını kıpırdatmaz Populaca; daha becerikli olan zompopo'lar ağzının içine girer, dişlerinin arasına takılıp kalmış yiyecek kırıntılarını söküp alırlar, Populaca bana mısın demez; sivrisinekler göz kapaklarına konar, bir defasında, cırcır böceği girmiş burnuna, uzun zaman ötmüş orada, Populaca, şöyle dönüp bakmamış bile... Hiç kımıldamaz, öyle ki ilk bakışta ölü sanırsın, arabaların boş dönerken çıkardığı gıcırtıyı işitmese kımıldamaz bile... Araba dolu olursa gıcırtı yapmaz, boş olursa ses verir. İşte Populaca arabaların gıcırtısını duymaya görsün, o yaşlı hâlinden umut edilemeyecek kadar çevik bir hareketle fırlar yattığı yerden, adalelerini yumruklar ve gerinir, üzerinden yığınla pislik dökülür o zaman, kocaman kocaman açar gözlerini, sadece sinekler, karıncalar, zompopo'lar, bitler, pireler değildir o titreyince korkan, onun vücudunun sıcaklığına komşuluk ederek uyuyan tavuklar, köpekler, kuzular ve kuşlar da kaçışırlar. Uzun uzun esner Populaca ve ayaklarının ucuna basarak, hafif adımlarla arabacılara sokulur, Putlar Dağı'ndaki geçidin açık olup olmadığını sorar. Ona bakarsanız, kendi elinden çıkma güzelim heykelleri çalanlar o tarafa götürmüşlerdir bunları ve sonunda uçurum yutmuştur heykelciklerini, artık sadece rüyasında görmektedir onları, uyusa da, uyanıkken hayal de etse ancak kafasının içinde yaşatır heykellerini.' İşte böyle tanıdım heykeltıraşımı, Populaca'yı."

Keyfinden, genç kadının kemiklerini çatır çatır kırabilirdi Mondragon. Kollarıyla sardı Malena'yı ve şunu söyledi:

"Tedavi ettirmeli, deli bu adam..."

"Hayır bayım, tedaviye filan ihtiyacı yoktu, deli de değildi üstelik." Mondragon'un kendisine iyice sarıldığını fark edince usulca sıyrıldı onun kollarından ve ekledi: "Ona çalışması, mesleğini sürdürmesi için fırsat tanıdık, işte görüyorsunuz: Burası, çanak

çömlek atölyesi onun, öğretiyor genç insanlara, öğrencilerine 'populakist' diyorum ben."

"Bazı kimseler vardır Malena, insan onları seviyor mu, hayranlık mı duyuyor, kolay kolay ne söyleyeceğini bilemez. Aynı şey, sizi tanıyınca başıma geldi benim, kendi kendime soruyorum şimdi: 'Seviyor muyum onu, hayran mıyım yoksa?'"

"Hayranlık duymamalısınız bana, bir arkadaş olarak sevmelisiniz hem. Kim olsa yapabilir benim burada yaptıklarımı. Elleriniz rahat dursun ama..." Ve Malena onun, okşayan bir yumuşaklıkla omuzlarında dolaşan ellerini aldı, birbirine kavuşturdu. Sonra da devam etti: "Başarımın sırrını söyleyeceğim size. Sır saklamasını bilir misiniz?.."

"Taş bir mezar kadar, inanın..."

"İş yapmak! O kadarı bile değil aslında, yapmaya başlamak sadece. Anlatayım da kendiniz karar verin: Bir gün en büyük öğrencilerimden ikisini yanıma aldım kitaplık kurmak için. Kızlar, çocuk kitaplığı nedir bilmiyorlardı ve ben de sadece genel şeyler biliyordum bu konuyla ilgili olarak. Durmadan çalıştık, her yere başvurduk ve sonunda oldu. Kitaplar getirttik ve tıkır tıkır çalışıyor şimdi kitaplığımız. Sonra, işi daha da düzenli hâle koyabilmek için o kızlarla birlikte inceledik konuyu, kitapları sınıflandırma ve fişleme işlerini el birliğiyle yaptık."

"İş yapmak, kabul. Ama belli bir plan izleyerek..."

"Elbette," dedi Malena ve devam etti: "Kendi kendime söz verdim, burada yepyeni bir Yerli kadın kuşağı yetiştireceğim, biliyorum aslında çok güç bir iş bu, böyle maddi imkânları sıfır olan ve fizik gücü yok denecek kadar az bir insan malzemesiyle hele... Günde bir defa karınlarını doyurabiliyorlar sadece, topu topu bir defa. En zor hallettiğim şey, kızları öğlenleri yemek yemeye alıştırmaktı, 'Ben gündüzleri yemem, buna alışkınım,' diyordu bazı kızlar. Eskiden kız ve erkek öğrencileri bir arada okutuyorlardı ama sanıyorum, sonradan ayırdılar, ayrı okullara verdiler. Erkek öğrencilerim okulu bitirince bayağı gözü açık, iyice uyanık insanlar oluyorlardı, koyun gibi çalıştıramıyorlardı onları, kontrat istiyor-

du hepsi, garantiler istiyorlardı ve işin garibi, büyük bir çoğunluğu, isyan çıkartmakla suçlanarak hapse atıldı."

"Yüz tane daha öğretmen olsa sizin gibi!"

"Ne gereği var, bölgeyi hapishane veya mezarlığa çevirecekse? İnsanları bu kadar uyanık yetiştirirsek hapishaneleri ve mezarlıkları çoğaltmak gerekecek."

Mondragon'un elini öpmesine ses çıkarmadı Malena.

"Evet, Bay Jean Paul, sizden daha jakobenim ben, dev bir teşkilatta çalışıyorsunuz; gelgelelim binlerce işçi bedavaya ve üstelik yemek parasını da cebinden vererek eziyet çekiyor teşkilatınızda..."

"Yol vergisini ödeseler bu eziyeti çekmeyecekler."

"Bunun kocaman bir yalan olduğunu gayet iyi biliyorsunuz siz de, vergiyi ödeseler bile en azından kırk gün yol onarımında çalıştırılacaklar gene."

"Bütün ülkeyi saran büyük hoşnutsuzluğun en büyük sebeplerinden biri de bu zaten," dedi Mondragon ve sağa sola dikkatle bakındıktan sonra omuz silkti.

"Endişelenmeyin, bizim gibi dağ başında unutulmuş, önemsiz bir okul en elverişli yerdir hükümet aleyhtarı fikirleri söylemek için..."

Mondragon, onun sesindeki tonda, bu cümleyle asıl hükümet politikasını eleştiren ılımlı bir söz söylemeden önce sağa sola bakmasını, yani böyle bir ürkekliği beğenmediğini hissettirdiğini anladı. Küt küt atıyordu yüreği, heyecan sarmıştı içini, iki ihtimal düşündürmeye başlamıştı onu şimdi: Hayatta en fazla sevdiği insan, bu genç kadın, hükümet aleyhtarı bir komplodan haberliydi, böyle bir harekete katılıyordu veya kendisi, böyle bir komployu hazırladığını hissettirecek şüpheli bir davranışta bulunmuş, belki de biçimsiz bir söz kaçırmıştı ağzından. Fakat en çok Malena için tedirgindi şimdi, kıpırdayacak hâli kalmamıştı bu yüzden. Bir de, sarsak tutumuyla kendi kendini, durumunu ve niyetlerini budalaca ele verdiğini fark ediyordu.

"Ne var ki?" dedi Malena, ılık bir hararetle yanan ellerini Mondragon'un buz gibi soğuk ellerine bastırdı, göz bebeklerinde, ilk olarak iki kocaman okşayışın, iki kocaman tedirginliğin ve iki uçsuz bucaksız kadın bakışının parlaklığı belirdi.

"Malen!" dedi.

Baş başa kaldıkları zaman onu böyle çağırıyordu Mondragon, bundan böyle de hep Malen diye çağıracaktı genç kadını.

"Malen, şu son sözünüzü tekrarlamayın bir daha..."

"O kadar tehlikeli mi?.."

Ortalık casus ve muhbir doluydu, Malen'in söylediklerinden daha azı için deliğe tıkılmış insanlarla kaynıyordu hapishaneler.

"Hayır, yüzünüzdeki ifadeyi değiştiren sebep bu değil..." Rengi değişmişti genç kadının, sesi kırıktı, soğuk terlerin bastığını hissediyordu.

"Doğru söylüyorum..."

"Juan Pablo, Malen'e söyleyin gerçeği, saklamayın benden, umut olduğunu, kurtulacağımızı söyleyin! Çok şey biliyorsunuz, söylemek istemiyorsunuz ama..."

"Sandığınız gibi değil..."

"Bir şey sandığım filan yok, anlatmanızı bekliyorum... Öyle feci durumdayız ki, umut dolu sözler duymak bile kuvvet veriyor hepimize..."

"Malen, sizin için korktum ben..."

"Benim için mi?"

"O sözünüz, sonra konuşma tarzınız, her şey politika yaptığınızı açıkça gösteriyordu, ele veriyordu durumunuzu."

Malena sustu, önce bir şey söylemek istedi, fakat kelimeler takılıp kaldı dudaklarının ucunda, elinin kaçamak işareti adamakıllı endişelendirmişti Mondragon'u.

"O, hiç beklenmedik bir anda, 'komplo' habercisi sözünüz korkuttu beni..."

"İşe sizi de bulaştırırım diye korktunuz..."

Uzaktan uzağa sokağın gürültüleri duyuluyordu, Malena sanki bir anlaşmayı pekiştirmek istercesine Mondragon'un elini aldı iki avucunun arasına, usulca fısıldadı sonra:

"Sizin inşaattaki yol bakıcıları arasında bir şeyler yapabiliriz... Çok işe yarar kimseler vardır mutlaka."

"Malen, ben tek başıma komployа bile girerim, yalnız ne var ki arkadaşlarımı bulaştıramam böyle bir duruma..."

"Söyleseniz, reddetmezler..."

"Nasıl, reddetmeyecekler?.. Bir kere kim konuşacak onlarla?.."

"Ben..."

"Siz mi?.."

Ellerini çekti Malena'nın avuçlarından ve sarıldı genç kadına, gözlerinin içine dikti bakışlarını, devam etti sonra:

"İhbar ederler sizi, ihbar etmeyenler de evlidir zaten, çoluk çocuk sahibidirler, işe yaramazlar... Sonunda, insanı ya ölüme ya iktidara götüren böyle bir maceraya her önüne gelen katılır mı sanıyorsunuz?.."

"Aman Tanrım, neden bahsediyorsunuz, kuzum siz?.."

"Sizin demin bahsettiğiniz meseleden..."

"Şantiyenizde bir şeyler yapmama yardım etmenizi istemiştim ben..."

"Evet, bunu söylediniz..."

"İşçiler için gece kursları, daha doğrusu gece okulu açmak istiyorum..."

Malen, Mondragon'u iyice şaşırtmıştı.

"Neredeyse yüreğime indirecektiniz!.."

Başını kadının göğsüne yasladı Mondragon, kalktı yerinden Malena, onun kıvırcık saçlı başını iki eliyle tutarak sıyrıldı yanından ve uzaklaşırken seslendi:

"Bay Jean Paul, Charlotte'u getiriyorum yanınıza."

Ve elinde bir kâğıt keskisi, Charlotte Corday'ı taklit ederek döndü onun yanına.

• • •

Şantiyede oradan oraya dolaşıyordu durmadan, kafasının içi Malen'e duyduğu tutkulu aşkın ezikliği ve karma karışık düşünceleriyle çalkalanıyordu. Artık Malen, onun sarılmasına, parmaklarıyla saçlarını okşamasına ses çıkarmıyordu. Mondragon, onu, şantiyedeki odasında nasıl karşılayacağını hayal ediyordu, odasının derme çatma mobilyasını nasıl düzenlemesi gerektiğini araştırıyordu hep. Evet, kıpkırmızı kamelyalar getirtmeliydi şehirden. Şarap mı aldırmalıydı, viski mi? İki içkiden de birer şişe getirme-

liydi belki. Sandviçler ve peynirli çörekler de aldırmalıydı yanında. Fakat genç kadına olan bağlılığının en sevimli yanlarını ne kadar düşünse, kafasını toparlayamıyor ve tam on bir yıl önce tren yolculuğunda tanıdığı Malen'i tekrar, bu defa on dokuz değil otuz yaşında bulmaktan doğan keyif, Malen'in komplo ile ilgili sözlerini hatırlayınca siliniveriyordu aklından. Ne demişti Malen: "Dağ başında unutulmuş, önemsiz bir okul en elverişli yerdir hükümet aleyhtarı fikirlerin gelişmesi için." Aşağı yukarı buna benzer bir şeyler söylemişti işte; gerçi hemen sonra, bu sözleri, yol işçilerini eğitecek masum gece okulu fikrine bağlamıştı ama bu bile, hükümet yetkililerinin gözünde herhangi bir komplo kadar tehlikeli kabul edilecekti. İşte yaklaşıyordu şantiyeye, son virajlar, kocaman kayaların arasından kıvrılıyordu. Ve şimdi, bulunduğu yerden, aşağıda, kamp yerinde, işçilerin çevresine kümelendiği ateşleri, beyaz şapkalarını, ateşte et közleyen adamların siluetlerini, kahve ocaklarında kahve pişirenleri, yakaladıkları av hayvanlarını ateşte çevirenleri rahatlıkla görebiliyordu.

"Eeee!.."

Sımsıkı yapışmak zorunda kaldı direksiyona, çarpışmanın şiddetinden önce direksiyonu kaçırmıştı elinden, bastı frene, durdu ve bunun iyi bir av fırsatı olduğunu düşünerek cipten atladı, tabancasını çekti.

Sadece bir çift göz görebildi ve bir de zikzaklar çizerek kalın, sık çalılığın arasına kaçan bir hayvan gölgesi fark edebildi. Koştu peşinden, zıpladı, düşüyordu neredeyse, dağın yamacına doğru uzaklaşan hayvanı kaybetmedi gözünden. Ama birden, çalılık derin bir hareketsizliğe gömüldü, herhangi bir hayat belirtisi kalmadı ortalıkta. Kendisi de bir süre hareketsiz bekledi, hayvanın bir köşede tuzak kurabileceğini düşünmüştü. Cipe dönmeye hazırlanıyordu ki, şiddetli bir uğultu geldi kulağına. Elini kaldırıp rüzgârı yokladı, çok zayıftı rüzgâr ve bu uğultu başka bir sebepten geliyordu. Çalılıklar ve otlar usul usul kıpırdıyordu bulunduğu yerde. Yavaşça, dalları aralayarak, karanlıkta düşmemek için, her adımdan önce önüne iyice bakarak yürüdü, ay ışığının ölü aydınlığında bir yeraltı geçidinin ağzına vardı. Ne yapmalı? El lambası

yoktu yanında, yolu aydınlatamazdı. Kocaman yarasalar uçuşuyordu mağaranın önünde, oyuktan girip çıkıyorlardı: En iyisi şimdi gitmek ve sonra gündüz gözüyle geri gelip bakmaktı. Bulunduğu yeri iyice bellemek için çevresine bakındı, yerin kamp yerine olan mesafesini göz kararıyla ölçtü. Cipin durduğu yola kıyasla mağaranın yerini belirledi sonra; adımlarını sayarak döndü cipin yanına, gerektiğinde bu geçitten kaçıp kurtulabilirdi, yerini kaybetmek istemiyordu bu mağaranın.

Bir an daldı. Geceler boyunca didiştiği, ona bazı imkânsızlıkları hatırlatan düşünceler yine doluşmuştu zihnine. Yoldaşlarına, birlikte özgürlük ve insanca bir yaşam mücadelesi başlattığı yoldaşlarına karşı olan sorumluluklarını, bir yandan da, her gün benliğini biraz daha saran, yüreğine gittikçe hâkim olan aşkını düşünmüştü. Kimin emrine vermişti yüreğini, hayatını kimin uğruna gözden çıkarmıştı? Mücadele arkadaşları için... Malen! Malen!.. Kaç gece yatağında bir o yana bir bu yana dönüp durmuştu; sana verecek hiçbir şeyim yok, her şey görünüştür sadece, kendime bir iç zenginliği kuruyorum ben, yeni bir hayat kuruyorum...

Başını hızla salladı iki yana, düşünceleriyle birlikte saçlarından da kurtulmak istiyordu sanki. Kafasının içinde dolanan düşüncelerin ateşi saçlarını tutuşturmuş gibi hissediyordu. Kasketini koltuğunun altında tutuyordu, cipe binmeden önce bir an, daha sonra geldiğinde mağaranın girişini tekrar kolaylıkla bulabilmek için, bir iki el ateş etmeyi ve işaretlemeyi düşündü kayalıkları, vazgeçti sonra bu düşüncesinden. Tehlikeli olacaktı böylesi, peşinden gelenler de aynı işaretlerden kolayca bulurlardı geçidin yerini. İyi bellemişti yeri zaten, artık aldanmazdı...

IX

"Mekanik... Mekanik hâle getirmek... Bu insanların zamanını mekanik dilimlere bölmek... İzin verirseniz, sizinle aynı fikirde olmadığımı hemen belirteyim!.." Erkek okulunun öğretmeni Guirnalda böylece açıyordu tartışmayı.

Müdüriyet odasındaki iskemleler sayılı günlerde dışarıya -kız okulunun dışarıdaki geniş avluya bakan ve boy boy saksılarda yetiştirilmiş türlü çiçeklerle, güllerle, açelyalarla, sardunyalarla ve ortancalarla süslü koridoruna- çıkarılırdı.

İşte orada, her pazar günü, papaz efendinin ve erkek okulu müdürü Costantino Piedrafiel'in -dostları Guirnalda diye çağırırlardı onu- katıldığı toplantılar yapılırdı.

"Şafak sökerken kapalı değildi hava," diyerek söze girdi papaz efendi. Sakin görünüşlü, sarışın, ufak tefek bir adamdı. "Hava açıktı, ne olduysa oldu, sonradan bulutlandı, pek açılmaz bundan sonra."

"Hangi hakla..." diye söze başladı öğretmen Guirnalda, ufak tefek papazın hava raporu aklına yatmıyordu bir türlü. "Bu insanları bugünkü durumlarından alıkoyacağız şimdi, dünyada olup bitenden, hayattan yana habersiz yaşayıp giderlerken hangi hakla... Ve söyler misiniz neden?"

"Hava açılmazsa..." diye söze başlayan gene muhterem pederdi ve ısrar ediyordu; "Cerro Vertical'den Pasifik Okyanusu'nu seyretmeyi teklif edenlerin hevesleri kursağında kalacak, haber vereyim size..."

"Neden?.." dedi Malena, öğretmen Guirnalda'ya cevap veriyordu. Öğretmenin, deminki sözleriyle kendisini hedef aldığını anlamıştı. "Onlara yararlı bir meşgale sağlarsak, çağdaş uygarlıkla alışveriş yapmalarını kolaylaştırırsak fena mı olur?"

"Meşgale... meşgale... uygarlık..." diye kendi kendine tekrarladı öğretmen Piedrafiel.

"Sanmıyorum," dedi papaz efendi Mondragon'a dönerek. Mondragon da hazır bulunuyordu toplantıda, şimdiye kadar hep susmuştu. "Cerro Vertical'e gidebileceğimizi sanmıyorum. Yazık olacak, ay ışığının çok güzel olacağını söylediler çünkü..."

"Onlara yararlı bir meşgale sağlamak?.." Yüksek sesle düşünüyordu Piedrafiel, sonra, biraz kendisi, biraz da orada bulunanlar için devam etti konuşmasına: "Bildiğim kadarıyla, burada, işsizlik diye bir mesele yok."

"Görünüşte yok." Mondragon, papaz efendiyi yarım kulakla dinliyordu, bütün dikkatini, iki öğretmen arasındaki tartışmaya vermişti, sözünü kesti Guirnalda'nın: "Çünkü burada, sosyal sınıflar hazırlıksız oldukları için, işe ilgi göstermiyor, sadece karınlarını doyurabilmek niyetine çalışıyorlar; gittikçe karın doyurmaktan vazgeçtiklerine göre..."

"İyice kapanıyor hava. Yeniden açmaz artık. Yazık doğrusu, şöyle güzel bir kır gezisi yapacaktık, keyifli olacaktı sahiden."

"Evet, bir bakıma haklı sayılabilir Bay Piedrafiel," dedi Malena. "İtiraz ettiği anlamda tabii. Fakat Mondragon'un da söylediği gibi işsizlik milli bir tehlike hâline geldi ülkemizde."

"Daha da yoğunlaşacak zamanla," dedi Mondragon. "Küçük el tezgahları ve çeşitli milli endüstriler gittikçe kayboluyor, çünkü tarım sınırlanıyor. Mesela hükümetin, tütün ekicilerine vurduğu haksız darbeyi ele alalım..."

"Çok karışık bir mesele..." dedi papaz efendi, tartışma dışı kalmak istemiyordu.

"Bilmiyoruz, acaba Aziz Peder..."

"Aziz Peder, Aziz Peder filan yok!.." Papaz efendi öğretmen Piedrafiel'in deminki sözüne karşılık söylüyordu bunu.

"Peder Santos, bizim tartıştığımız zamanla sizin sözünü ettiğiniz zaman aynı şey mi acaba? Belki havayı söylüyorsunuz, usta bir meteoroloji uzmanı olduğunuzu biliyoruz hepimiz."

"Tartışma dışına çıkmasak," dedi Malena. "Bu insanlara, yaşanan zamanın değerini anlatsak, bunun bilincini kazandırsak diyorduk, o zaman yeni bir zenginliğe kavuşacakları şüphe götürmez, ülke halkının gerilemesine yol açan sebeplerden bir tanesi de, bu halkın 'zaman' bilincine alıştırılmamış olması... Bize ayak uydurmaları için hiç zorlamadık onları, zaman dışında kaldılar bu yüzden."

"En kötüsü, iyi değerlendirilen zamanın büyük bir zenginlik olduğunu anlamamış olmaları değil bana kalırsa," dedi Mondragon. "En kötüsü zamanı üretici biçimde kullanmayı bilmeyişleri."

"Time is money!"* diyerek söze girdi Peder Santos.

---

* Vakit nakittir!

"Eski bir türkü vardır ki, çok daha esaslı anlatır bunu Aziz Peder..." Türküyü söylemek üzere sesini şişirdi Guirnalda: "Zaman bir toz yığınıdır, altından yapılmış filin savunmasıdır kendini ve devekuşunun tüylerine benzer..." Daha sonra, öğrenciliği sırasında bu "Altın Hayvan" türküsünü söylerken kendisine çok alkış sağlayan ses tonunu bıraktı ve şöyle dedi: "Evet, Bayan Tabay ve Bay Mondragon, mekanik dilimlere bölüyoruz bu insanların zamanını, işte saat... laştırdık sayalım onları."

"Saat...laştırmak... Küfür gibi bir şey bu..." diye kahkahalarla güldü papaz efendi.

"Peder Santos, kesmeyin sözümü. Evet, mekanik hâle getirdik bu insanları. Daha mı mutlu olacaklar sanki böyle?.."

"Gözyaşlarından örülmüş bir vadiye benzer dünyamız, geçicidir," dedi papaz efendi. "Asıl mutluluk, yukarıda, gökyüzündedir..." Sonra, bir türkü mırıldanır gibi devam etti sözüne: "Gökyüzüne, cennete gideceğim ve seni takdis edeceğim!.."

"Mutluluk konusu değil bizim tartıştığımız," dedi Mondragon ve Malena'ya dönerek sordu: "Sen ne dersin?"

Onu bakışlarıyla azarladı Malena, oradakilerin hiçbiri, ikisinin senli benli konuştuğundan haberdar değildi.

"Ayrıca," diye devam etti Mondragon, "onlara, çektikleri bütün acıları, sessizce, hatta tevekkülle göğüsleten pasif bir tutumları var, pasif bir mutluluk bu. Ülke halkını gören her sivri akıllı hemen yargısını veriyor, 'çok yoksul bir hayat yaşıyorlar ama hepsi mutlu,' diyor! Böyle bir mutluluğu kaybetmeleri mi sizi rahatsız ediyor?"

"Asıl tartıştığımız mesele," diyerek hemen söz girdi Malena, Mondragon'a cevap vermeye hazırlanan Piedrafiel'den önce davrandı –kravatını düzeltmişti Piedrafiel, kollarını sıvamış, manşetlerini düzeltmişti parmağıyla, cevap vermeye hazırdı–. "İzin verirseniz, biraz açıklamak istiyorum; bizim tartıştığımız şey, bu insanlara zamanı bizim gibi değerlendirmeleri konusunda baskı yapıp yapmamak meselesidir. Gerisi, sayın öğretmen, biraz şuna benziyor: Ağır bir hastanın başında oturmuş, can çekişmeye devam etsin mi diye soruyoruz. Neden peki? Can çekişmeyi mutlu-

luk sayıyoruz da ondan. Veya doğru dürüst yaşayabilmesi için canlandırmalı mıyız bu hastayı? Bütün bunları göz önüne aldığımızda, zamanı mekanik dilimlere göre yaşamak gerekli mi, değil mi?"

"Hiç şüphesiz, evet diyorum ben buna," dedi Piedrafiel.

"Onların hatası bütün değerlendirilmeyen, ölü geçen zamanı bizim sırtımıza yüklüyor, bu da bizim bütün ilerleme çabalarımızı sıfıra düşürüyor; fakat mutluluk sözünü kullanmasak bile, gene de sormalıyız kendi kendimize: Onların iyiliğine mi olacak bu değişiklik, yoksa kötülüğüne mi?"

"Onların iyiliğine tabii, benim gibi düşünmüyor musun sen de?.." dedi Malena, Mondragon'a dönerek. O da, "senli benli" konuştuğunu ve bu yüzden de öğretmen Piedrafiel'in gözünde itibarından olacağını fark etmemişti.

"İyilikleri için mi acaba?" diyerek kendi kendine tekrarladı öğretmen Guirnalda, sonra onlara dönerek sordu: "İyilik denen şeyin ne olduğunu bilen biri var mı aramızda?"

"Ben varım..." dedi Peder Santos; "İyiliğin de, kötülüğün de ne olduğunu bilirim ben... Din bilginiyim, unuttunuz mu?.."

"Bilgeliğinizi kimse almıyor elinizden!" Piedrafiel'di onun sözünü kesen, kravatını toparlamış, kollarını sıvamış, manşetlerini de düzeltmişti parmağıyla, devam etti konuşmasına: "Kimse inkâr etmiyor din konusundaki üstünlüğünüzü! Fakat sanıyorum, Peder papazlığını, beyefendi üniformasını, Tabay öğretmen de öğretmen kıyafetini çıkarır ve unutursa, gerçekten tartışabileceğiz bu konuyu..."

"Çırılçıplak mı?.." diye bağırdı Peder Santos, aceleyle haç çıkardı bir yandan da, Malena ve Mondragon katıla katıla gülüyorlardı o sırada...

"Peder Santo..."

"Peder Santos, Tanrı aşkına! Peder San...tos!"

"Aldırmayın siz," dedi Malena papaza dönerek, "Sizi kızdırmak için böyle yapıyor, aslında Nikaragualıdır o, 's'leri söyleyemez bir türlü."

"Bırakın da anlatayım derdimi. Demek istiyordum ki, mesleki baskılarla tartışmayı sınırlayacağımıza, kilisenin, üniformanın ve

öğretmen cübbesinin bizi sınırlamasına baş eğmeyelim ve sadece insan olarak..."

"Şu Darwin meretini tekrar çıkarma karşımıza!" dedi papaz efendi.

"Gördünüz mü, kızdı işte..." diye söylendi Mondragon. "Aziz Peder, ufak tefek günahlarımızı hoş görecek mi acaba? Hiç sigaram kalmamış da..."

"Rica ederim Mondragon, buyurun," dedi Peder Santos ve bir yüzünü Guadalup'taki Notre-Dame kilisesinin, öbür yüzünü ise Meksika armasının süslediği, Meksika yapısı deri sigaralığını uzattı Mondragon'a. "Şu sizin ufak tefek günahlarınızı hoş gören insan, Tanrı biliyor ya, ne hakaretlere göğüs germek zorundadır. Hakkınızdaki türlü çekiştirmelere, aşağılayıcı sözlere ve türlü hakaretlere..." Bu son sözü, yan gözle öğretmen Guirnalda'ya bakarak söyledi. "Anlıyorsunuz ya... Bir şişe tatlı şarap getirdim size, hoşunuza gidecek mi bilmem, ama bir de tuzlu ve kavrulmuş bademgetirdim bir kutu, hani o üzerinde 'made in' yazan kutulardan, anlarsınız ecnebi malı olduğunu."

Malena karıştı söze:

"Kahve hazır, bilmiyorum, beyler önce kahve içmek mi isterler yoksa şarap içmeleri için kadehleri mi bekleyecekler?.." Ve Peder Santos'a dönerek devam etti: "Hediyesiz hiç gelmezsiniz buraya, gönül almayı pek iyi bilirsiniz doğrusu..."

"Şarap! Şarap!" diye bağırdı öğretmen Guirnalda, çoktan fırlamıştı ayağa, şarap şişesi elindeydi, öteki eliyle de anahtarlığına astığı tirbuşonu çıkarmaya çalışıyordu.

"Gidip kadehleri getireyim," dedi Malena ve ayağa kalktı sonra.

"Cipe kadar gideyim, ben de bir şeyler getirdim," dedi Mondragon ve çıkış kapısına doğru uzaklaştı.

"Peder..." dedi Piedrafiel, öbür ikisinin yokluğundan faydalanmak istiyordu, "Durum adamakıllı kötüye gidiyormuş."

"Türlü söylentiler var," dedi papaz efendi. "Fakat işin aslını hiçbirimiz bilmiyoruz."

"Hükümet aleyhinde bir komplodan bahsediliyor. Bir şey öğrenebildiniz mi bu konuda?"

"Oooo!.." Mondragon'un sesiydi bu, "Mucizelere inanmak gerekiyor; sizi böyle gören sayın öğretmenin günah çıkarttığını düşünebilir."

"Aziz Peder'e ortalıkta dolaşan söylentilerden bahsediyordum," dedi Piedrafiel. "Bütün ülkede teşkilatı olan bir komplo hareketinin varlığı söyleniyor ısrarla. Devlet Yol Teşkilatı'nda çalıştığınıza göre yarı askerî şahsiyet sayılırsınız, siz de bir şeyler biliyorsunuzdur belki, küçük peder çok şey biliyor, gelgelelim bize söylemiyor bildiğini..."

Masanın üzerine büyükçe bir çıkın koydu Mondragon, papaz efendi kokladı bu çıkını, çocuksu bir sevinç yerleşti gözlerine, ellerini ovuşturdu, ağzı sulanmıştı.

"Kızarmış domuz eti... Harikanın ta kendisi bu!" diye bağırdı.

Yemyeşil, yumuşak ve yağlı muz yaprakları arasında kızarmış domuz eti vardı ve buna en fazla sevinenler papaz efendi, bir de o sırada kadehleri getiren Malena oldu. Önüne ilk çıkana, Mondragon'a devretti kadehleri Malena ve iki eliyle yemeye koyuldu kızarmış eti.

"Sayın öğretmen, siz karar veremediniz mi hâlâ?" dedi Malena.

"Bayılırım bunlara ben de," dedi ve eliyle papaz efendiyi işaret etti. "Onun gibi, domuz etinin hazırını bırakın bir yana, ne zaman canlı domuz görse ağzı sulanan takımındanım; fakat karaciğerim isyan ediyor bu işe."

Peder Santos, iki kolunu öyle garip ve sımsıkı biçimde bitiştirmişti ki üzerindeki cübbeye, kolsuz gibi görünüyordu ilk bakışta; alnına doğru adamakıllı kalkık, gaga burnu hayli uzaktaydı çenesinden, çevresini koklamak istemeyen bir görünüşü vardı gerçekte ama şimdi, kollarını sıvamış, burnunu domuz etine iyice sokmuş, kızarmış yağı kokluyordu.

"Çok güzel şey bunlar, Juan Pablo; nereden buluyorsunuz bunları?"

"Şantiyenin yakınında bir yerden," dedi Mondragon ve Malena'ya döndü: "Malen, bunları böylesine çok sevdiğini hiç bilmiyordum..."

"Asıl ben hiç bilmiyordum ikinizin bu kadar büyük ve eski birer dost olduğunuzu," diye söze girdi Piedrafiel; "Hayat ne tuhaf, işte tekrar karşılaştınız! Görgü tanığı olarak rahatlıkla söyleyebilirim şunu, eskiye kıyasla büyük bir değişiklik var Tabay öğretmende."

"Değişiklik mi?.." dedi Malena, işkillenmişti Piedrafiel'in sözünden. "Aman üstadım, siz de öyle şeyler yaratırsınız ki..."

"Çok değiştiniz ya! Kendinize güveniniz arttı, daha sevimli, daha açık yürekli..."

"Ve daha saldırgan," diye ekledi Mondragon. Herkes bastı kahkahayı.

"Büyükler için kocaman bir gece okulu kurmalıyız diye tutturdu şimdi," dedi Guirnalda.

"Şarap gibidir dostluk, tadını, kıvamını bulabilmesi için eskimeli," diye söylendi Peder Santos, bir yandan da, yağ içindeki ağzını ve ellerini silebilmek için cebinden mendilini çıkarmalarını işaret ediyordu onlara.

"Özür dilerim, peçeteleri getirmeyi unutmuşum," dedi Malena.

"Peçetelerin yerini biliyorum ben," dedi Mondragon ve Malena'dan önce davranarak yürüdü içeriye.

"Tabay öğretmen, onun yanında söylemek imkânsızdı," diye başladı Guirnalda: "Fakat gençlik arkadaşınız geldiğinden beri, yüzünüz bir bayram yeri kadar canlı ve neşeli..."

"Çok tabii karşılıyorum ben bunu," dedi Peder Santos; "Yıllarca önce tanışmışlar ve şimdi, tekrar karşılaşınca, neşeli ve mutlu oluyor ikisi de... İnsanın yüzünden anlaşılır mutluluk, ne kadar gizlemek istesen beceremezsin..."

"Buyurun tabakanızı, Aziz Peder," dedi Mondragon. "Bunlar da peçeteler. Geri vermeseydim tabakanızı, unutup götürecektim yanımda."

"Pek memnun olmazdım doğrusu, değerli bir hatıradır benim için, eski bir ziyaretten kalma..."

"Üzerimde kalmasını istemezdim ben de, kutsal bir eşya çünkü..."

"Belki inanmayacaksınız ama çok uğurludur benim elim: Hangi tohumu eksem filizlenir, takdis ettiğim evlilik bozulmaz. Fakat

ne diyordum, Tepeyac tapınağına yaptığım ziyaretten kalmadır bu tabaka. Küçük el tezgâhları konusuna dönersek; Meksikalıların hünerli ve becerikli kimseler olduğuna işaret sayabiliriz bunu, belki inanmayacaksınız sözüme ama emin olun, öylesine güzel ve çeşitli eşya var ki çarşılarında, insan hangisini seçeceğini şaşırıyor."

"Bizde de yapılır bu cins işler," dedi öğretmen Guirnalda.

"Yardım edilmediği, desteksiz kaldıkları için kaybolmaya yüz tutuyorlar artık," dedi Malena. "Ya ölüme terk ediliyorlar ya dışarıdan gelen ecnebi baskısı altında baş eğmeye zorlanıyorlar, böylesi de ölümün bir başka biçimi sayılır zaten."

"Bakan olmalıydınız siz..."

"Olacağım üstadım, bakan da olacağım..."

Geçmişteki bir şeyi hatırladı ansızın. Kolunu, sinirli bir hareketle kaldırdı ve simsiyah saçlarını avuçladı. Cerropom... Onu köye getiren at arabası... Cayetano Duende... Onun söyledikleri... "Bu delikleri (gökteki yıldızları) görüyor musunuz? Parmaklarınızı sokacaksınız bu deliklere!"

Kahve, sandviçler (dört duvar arasında hapis, derdi bunlara, Piedrafiel), türlü söz ve zekâ oyunları, dedikodular ve Mondragon... öğretmen Guirnalda ve Peder Santos'la birlikte çıkarken dışarıya, yıldızlı gecede yusyuvarlak ve ışıklı bir ay.

"İşte gezegenlerin kraliçesi bu!.." diye bağırıyordu Guirnalda sokakta. Sonra, kralcılıktan cumhuriyetçiliğe getirip sözü; "Gökyüzünün bir numaralı kadını!.." dedi ve arkasından cumhuriyetçiliği kilise düşmanlığına çevirip devam etti: "Peder Santos, baş eğmez bir dev değilsiniz siz!"

Peder, sımsıkı sarılmıştı cübbesine, yünlü başlığını geçirmişti kafasına, kulaklarını iyice örtmüştü, bu yüzden duymadı öğretmenin sözünü ama Malena ve Mondragon kahkahalarla gülünce, o da sebebini bilmeden katıldı onların neşesine.

Başlarını eğerek girdiler cipe, kilisesine gidiyordu papaz efendi, Guirnalda, erkek okulundaki odasına ve Mondragon da hayli uzaktaki şantiyeye dönüyordu.

Cerropom'u geçerken ve daha sonra yolda, takip edilip edilmediğini anlamak için birkaç kere durup etrafı kolaçan etti Mond-

ragon. Sadece gökyüzünde nazlı nazlı ilerleyen, bulutları aşarak koşan ay dede geliyordu peşinden.

Öğretmen Guirnalda, cipin iyice uzaklaştığını anlayınca, dosdoğru kavşak yerine döndü ve oradan da ilerideki kız okulu binasına doğru saptı. Sırtındaki kahverengi pardösü çok uzundu, kocaman kafasında, gösterişli ve tüylü bir şapka, hafif sürmeli, gür bıyıkları ve boyadan daha da sık görünen kalın kaşları vardı. Canı ne zaman uzun etekli kadın cinsiyle haşır neşir olmak istese, her zaman için işine geliyordu böylesi, ağır gövdesi hafifliyor ve öğretmen Guirnalda bir kuş kadar hafif yürüyordu.

Mondragon, birkaç gün önce kaderin bir hayvan kılığında karşısına çıktığı yerde durdurdu cipi ve takip edilme ihtimaline karşı tedbir olsun diye yan taraftan dolaşarak çalıların arasında kayboldu. Daha önce yerini keşfettiği yeraltı geçidini kolaylıkla buldu. Mağaranın ağzı, ay ışığında, gotik bir kilisenin girişini andırıyordu. Ay ışığının soluk ve yumuşak aydınlığında yarasalar kanatlarını açmış, sessiz, hiç kımıldamadan duruyorlardı. Cep fenerinin ışığı hepsini uyandırdı uykularından; yarasaların kimi silkelendiler, kimisi de kanatlarını çırparak, ay ışığına doğru havalandılar. Mağara, biraz ilerledikten sonra, hayli dik bir meyil alıyor ve sonunda kocaman bir boşluğa açılıyordu. Oraya çökerek, duvara tutunup kaymamaya çalışarak indi Mondragon. Kocaman bir salondu burası; dört bir yana açılan dar koridorların kavuştuğu bir genişlikti.

Mondragon, geriye dönerken gayet memnundu hâlinden. Şantiye derin bir sessizlik içindeydi, bütün makineler bir ölü hareketsizliği içinde susuyordu. Ay ışığında, heybetli yol düzleme makinesi, boşlukta dondurulmuş bir şelaleyi andırıyor ve sanki arkların içindeki suda yankılanan aydedenin taş kırma makinesinde öğütülmesini, parçalanmasını hasretle bekliyordu. Havuzlarda durmadan akan su ışıklı halkalardan bir ağ örüyor, bu halkalar bazen kavuşuyor, bazen de birbirlerinden uzaklaşıyor ve ayrı yönlere doğru gidiyorlardı. Peki kendi yolu ne olacaktı? Malena'nın yolu ne olacaktı?..

"Yanlış iş yapıyorsun," dedi Malena, birkaç gün sonra onu gördüğünde, Mondragon'un ansızın çıkıp gelmesine telaşlandığı belliydi: "Vakit çok geç oldu, cipi okulun önünde görecekler..."

"Yayan geldim bu defa. Seni görmeden koca bir hafta nasıl geçer! Gelecek pazar gününü beklemek imkânsızdı benim için! Cipe de boşverdim, üniformaya da, sivil dolaşmak daha iyi."

"Bugün pazartesi ama topu topu bir gün geçti aradan."

"Kocaman bir yüzyıl geçti... Yüzyılların bir tek dakikaya sığdırıldığını, bazen da birkaç dakikanın yüzyıllardan daha uzun olduğunu söyleyenleri anlıyorum şimdi... Ve benim hayalim sensin..."

"Juan Pablo!.."

"Ellerin ve susuşundaki güzellik yeter bana!"

"Canımı acıtıyorsun..." Mondragon'un kuvvetle sıktığı ellerini çekmek istedi Malena, fakat bırakmadı Mondragon, sonra kollarının arasına aldı genç kadını.

"Fakat imkânsız..." dedi Malena.

"Bütün aşklar imkânsız değil mi?.."

"Bizimki kadar imkânsız olamaz hiçbiri..."

"Ne kadar yabancı bir sesin var bugün! Sanki sen değilsin karşımdaki, sen değilsin, başka bir insan var sanki... Malen!.. Malen!.."

Sarıldı ona Mondragon, uzun bir öpüştü bu.

"Soluksuz bırakıyorsun beni!"

Sesleri titriyor, solukları birbirine karışıyor, ikisinin de elleri bazen birbirine kavuşuyor, bazen ayrılıyor, sonra tekrar birleşiyordu. Bir yangından fışkıran alevler gibi.

Seven insanın elleri nasıl aç ve yırtıcı oluyor!

"Fakat budur aşk, imkânsızın üstüne kurulan bir sanattır, sen, hayatın kollarına nasıl bıraktıysan kendini, öyle..."

"Ben bırakmadım ki kendimi," diye mırıldandı Malena. Onun dudaklarına bastırdı parmağını, susturmak için. "Büyülendim ben..."

"Aşk yoksa imkânsızdır büyülenmek..."

"Aşk..." dedi Malena, gözleri yaşlıydı, "...bilmiyorum..."

Kısa bir sessizlik oldu ilkin, sicim gibi yaş akıyordu genç kadının yanaklarından, çaresizlikle salladı başını ve devam etti:

"İnsan hayalinin uçsuz bucaksız bir güzelliğe ulaşmasıdır aşk, benim hiç başıma gelmedi."

"Malen, söyledin sen bunu! Gerçek aşk, bencillik sınırlarını aştıkça, insanların hayalindeki güzelliklerin gerçeğe dönüştürülmesine, insanı kendi insanlığını kazanmaya ve evrenin kanunlarına daha çok hâkim olmaya götürür ve sorarım sana Malen, bizim aşkımız bu değil midir?"

Malena dudaklarını Mondragon'un alev alev yanan dudaklarından kurtardı. Ama nasıl istemeyerek, nasıl acıyla uzaklaştı bu öpüşten! Bu öpüşün de, bütün öbür, hayatı boyunca sonuçlandıramadığı, kendisinden esirgenen öpüşler gibi içini zehirleyeceğini biliyordu!

"Ben o güzelliğe ulaşamadım!.." dedi, papaz önünde günah çıkartıyordu sanki, sesi alabildiğine kederliydi şimdi, kendi sözleri yakıyordu içini, buna rağmen devam etti: "Küçük aşklarla yetindim!"

"Malen!"

"Temize çıkarmıyorum kendimi! Hiçbir zaman da temize çıkarmayacağım!.."

Kör bir yürüyüşle kalktı yerinden, hüngür hüngür ağlayarak, kitaplığın yanına gitti, üzerinde *Hayvan Hastalıkları* yazan, ciltli iki kocaman kitabı çekip onların arkasından küçük bir kutu çıkardı, kutudan çıkardığı defteri getirip Juan Pablo'nun eline tutuşturdu.

Tek bir kelime bile konuşmadan tekrar kitaplığın yanına döndü, sırtını kitaplara yasladı, dimdik, güzel ve kederliydi bu hâliyle omuzları geniş ve biçimli, endamı, bacakları, kolları, ensesi, her şeyi alımlı ve güzeldi.

Arada, dikkatini çeken bazı pasajlara göz atarak karıştırdı defteri Mondragon –genç kadının "hatıra defteri"ydi bu– ve daha dikkatle okumaya başladı:

Cumartesi, 3 Aralık. 192... Luis Fernando'dan bir mektup aldım bugün, doktor olabilmesi için sadece büyük imtihan kalmış önünde. Çok mutluyum! Bu haber aşkımın zaferini ve evliliğimizi müjdeliyor.

Cuma, 15 Şubat, 192... Çinliye gittim, küçük Poncio'ya bir pantolonluk kumaş aldım, küçüğün ilk pantolonu olacaktı ama yapmadım. Doyasıya ağlayabilmek için odama kapandım. Luis Fernando bir veda mektubu gönderdi bana, gayet soğuk sözlerle, "öğrencinin nişanlısı, doktorun karısı demek değildir," diyor, bir klinik açmak istediğini ve zengin bir kadınla evleneceğini yazıyor.

Pazartesi, 4 Temmuz, 192... Garnizon subayı, uzun bir süre, çeşitli vaatlerde bulunduktan sonra beni kendine metres yapmak istedi. Sarhoşken açık açık anlattı bunu. Sırtımı çevirdim ona. Amerikan Bağımsızlığı'nın kutlandığı balo gecesi oldu bu olay. Tabancasını çıkardı ve bir kelime daha konuşursam ateş edeceğini söyleyerek beni tehdit etti. "Ölmeyi tercih ederim," diye bağırdım suratına, çıktım oradan, ben giderken tabancasını tekrar kılıfına sokuyordu adam.

Salı, 17 Ağustos, 192... Evet, vakit geldi. J.E.'nin çiftliğindeydim ve mutluydum. Hayvan yetiştiriyor. Nişan yüzüğünü takmak istiyordu parmağıma, fakat ben, evleneceğimiz gün, kilisede yapılacak dinî töreni tercih ettim, acelecilik uğursuzluk getirir diyordum. İyi etmişim. Öğleden sonra ücret meselesinde anlaşmazlık çıkaran işçilerden birini dövdü. Kocam olacak adamın eşek sudan gelinceye kadar dövdüğü bu işçiyi, kolları bağlı olarak askerî bölge kumandanına götürdüler, adamcağıza "hayvan çaldı" diye yapmadığı bir suç yüklediler fazladan. J.E. bana döndü ve şunu söyledi: "Böyle haber gönderdiğimiz için kurşuna dizerler eşek herifi. Geçen gün, onun gibi iki dik kafalıyı -fazla ücret istiyorlardı onlar da- gönderdim Kumandan'a, diri diri gömdürdü ikisini de. Başkan, onların ücret artışı isteyenlerle işbirliği hâlinde olduklarını öğrenince ölü veya diri, derhâl toprağa gömülmeleri için emir verdi." Bu adamı, o günden sonra bir daha görmedim, ne zaman aklıma gelse, ağır bir hastalığa tutulmuş gibi başlıyorum titremeye.

9 Kasım, 193... Başkente gittim tatili geçirmeye, Askerî Gazino'da tertiplenen bir baloda L.C.'yu tanıdım ama bütün gece boyunca süren çılgınlığım -şampanya içtim, dans ettim, onunla birlikte taraçaya çıktım, yıldızları saymaya, saçlarımı öpmesine izin verdim, bana "sen" diye hitap etmesine ses çıkarmadım- onun benden çok daha genç olduğunu öğrenince sönüverdi ve...

Malena, Mondragon'un konuşmasına bile fırsat vermedi. Deminki yerinde duruyordu hâlâ, sırtını kitaplığa dayamıştı, şöyle söyledi ona:

"Şimdi gitmeni istiyorum buradan. Haftaya, şantiyeye görmeye gelirim seni, tekrar konuşuruz bu meseleyi. Ama şimdi yalnız kalmak istiyorum..."

Mondragon dışarıya çıkarken, o, sırtı kitaplara dayanmış, başı dik, kolları iki yana düşmüş, sararmış yaprakların soluk rengine bürünmüş, yüzünden ve yanaklarından iri inci taneleri gibi süzülen gözyaşlarıyla, çaresiz, hüngür hüngür ağlayarak sustu...

X

Gençecik kız öğretmen Cerropom'a ilk geldiği zaman Chanta Vega'nın pansiyonundaki duvar aynasında çehresini uzun uzun ve dikkatle seyretmişti, bundan tam dört bin on beş gün önceydi -koskoca on bir yıl aynı yerde yaşamışsa insan, bir gün fazla, bir gün eksik saysa da günleri, fark etmez- şu senin şimdiki hâlinden hiç farklı değildi o gün; benzi sapsarıydı, gözlerinin altı çökmüştü, saçları dağınıktı ve yüzünde ağlamaktan yorgun düşenlerin ifadesi vardı.

Başka şeylere üzülüyordun o zaman, daha genç, daha kendine hâkim ve daha dayanıklıydın; aynadaki suretini paramparça etmek geçmemişti içinden, kendi gözyaşlarını görmemek için, şimdi yaptığın gibi, yüzünü buz soğukluğundaki ayna camına yaslamamıştın o gün...

İşte, on bir yıl boyunca, yüreğinde kabaran gözyaşlarının hücumuna karşı koydun hep, oysa şimdi, kirpiklerine asılı duran hayallerin, döktüğün gözyaşlarından öylesine ıslandılar ki, artık ağladığının bile farkında olamıyorsun, aynanın gözyaşı olup mendiline aktığını sanıyorsun.

Karar ver artık! Şenlik düzenlemek bahanesiyle git, gör papazı ve söz arasında sor bakalım: "Peder Santos, Mondragon'dan haber alıyor musunuz? Hafta içinde bir gün gelip Cerro Vertical'e götürecekti hepimizi, kaç zamandır görünmüyor ortalıkta..."

Rezil!..

Hah şöyle, küfür et, dök içini ve rahatla...

Kendini beğenmiş adam... Kaba adam... Zıpır... Budala... Çocuk yapmaz onun yaptığını... Sahtekâr... Böylesine muhafazakâr davranmak!..

Fakat onu bu kadar gücendiren, yaralayan, öfkelendiren ne vardı verdiğin "hatıra" defterinde, bu defterin zavallı anlamsızlığından başka?..

Gururlu adam, Cerropom'daki kız okulunun müdiresi ile neden ilgilensin?

Ağlama!.. Ağlama! Senin hayatını altüst etmeye geldi o... Böylesi görülmüş mü hiç?.. Nerede görülmüş böylesi?..

Suç onun değil ama. Suç senin. Neden verdin hatıra defterini eline, neden istedin okumasını? Budala aşklarının hesabını tuttuğun o anlamsız bakkal defterini ne diye verdin eline. Geçen günkü itirafını, gerçek aşka ulaşamadığını en gülünç, en köylüce biçimde ispat etmekten ne farkı var bu yaptığın işin, hangi işe yaradı kendi kararsız, zavallı durumunu belirlemekten başka? Kendine sakladığın gizli duygulara ortak etmeye çalıştın da ne oldu, onu, fikirleri yönünden ilerici bir adam sanarak kendi açıklarını düpedüz ele verdin de ne oldu? Kendi yalnızlığını ona göstermek ve kendini acındırmak için miydi bu?..

Hayır, bunu neden yaptığını sen de bilmiyorsun aslında. Yıllar geçtikçe kimsesiz, tek başına kalan ve hayalî aşklarla, erkeklerle kendini avutmaya çalışan –birkaç saat için, birkaç gün için bile olsa– kadının dünyası ne meraklıdır, ne çekicidir, kim bilir?.. Hele kişisel yatkınlığından ötürü öğretmenliği seçmişse bu kadın... Ama sen ihtiyaç yüzünden öğretmen oldun ve bu kuş uçmaz kervan geçmez yere, bu dağların arasına hapsettin kendini, dünya nimetlerinden vazgeçip manastıra kapanan bir kadın gibi tıpkı, ilk aşkının kötü bitişiyle içine dolan acı yaptırdı sana bu işi. İlk sevdiğin adam, orada, çok uzakta kaldı... Ona klinik açması için gerekli parayı sağlayan zengin kadınla evlendi, kendisinden daha yaşlıydı kadın... Ve bu kadın öldü sonra, bir başına kaldı sevdiğin adam, tekrar evlendi ama. Bir yığın çocuk sahibi şimdi... Tekrar

hiç görmedin onu ama başında hiç saç kalmamış, öyle söylüyorlar... Öğretmenliği bir zorunluluk olarak seçtiğin hâlde, mesleğin ilk yıllarında, küçücük oğlan çocuklarının ve çipil çipil kızların varlığı bir ana şefkatiyle bağladı seni onlara, içindeki acı küllendi böylece, fakat buna da alıştın sonunda ve katılaştın, hele onların sana ait olmadığını, senin dışında, sana yabancı ve senden uzak, ayrı birer varlık olduklarını fark ettiğin zaman daha da büyüdü yüreğindeki sızı, okuldaki birlikte yaşanan saatler tükenince tek başına bırakıp gidiyorlardı hepsi, senin hayatını paylaşmıyorlardı... Küçücük birer düşmandılar sana... Küçük düşmanlarındı onlar senin, hayatlarına gerekli ilk bilgileri senin elinden koparıp aldıktan sonra senden uzaklaşıyor ve seni gittikçe daha yalnız, daha kimsesiz bırakarak kendi hayatlarına doğru koşuyor, uzaklaşıyorlardı, boşluğa açıktı ellerin ve bir dilenciden farksız kalıveriyordun geride ve bakıyordun arkalarından. İşte böyle, ellerin boşluğa çaresiz bir atılışla açılmışken, kaskatı ve hayatını değiştirecek büyük aşkın bekleyişi içinde buldu seni Juan Pablo ve tekrar gelmedi...

Bütün Salı günü bekledin onu, Çarşamba bekledin, Perşembe, Cuma, Cumartesi gününün bu geç saatlerine kadar... Ve hâlâ bekliyorsun...

Tam dört gün ve bunca saat boyunca dile kolay beklemek.

"Gelmeeediii!"

En çok korkutan şey seni, hiç ama hiç gelmemesi. Sevilen insanın bir anlık yokluğu, sonsuz bir bekleyişin acısını doğurabilir.

O öperken seni, ışıklı fenerlerdi gözlerin. Ama şimdi ağlayan bir gecedir onlar. Yumma gözlerini sakın. Bak çevrene, gözünden akan yaşların sisli ve buğulu körlük yumağının gerisinde onun adının ve seslerinin hâlâ yankılandığı odalar var, kim diyebilirdi ki bu onu son görüşün olacak, işte oldu, artık hiç göremeyeceğini sanıyorsun onu. Kapama gözlerini, sevdiğin adam, canlı, yaşayan bir varlık olarak yanında değilse, gölgesi süslemesin hayalini! Etinin tadını ve gerçekliğini saklama içinde! Geri gelmeyecekse eğer, sana gelmeyecekse, hayalini de kov içinden, yaşanmamış bir hasret olarak kalmasın kafanda!

Fakat onu yücelten yıldız kümeciklerini nasıl kovmak istersin, taştan yüreğini kocaman bir sevgiyle şişiren adamın hayalini nasıl silebilirsin içinden?..

Vazgeçmek, hayır!.. Onu, kafandan silip atmak, hayır!.. En iyisi beklemek onu, beklemek, şifalı bir suyun sabrıyla doldurarak göğsünü!..

Bütün Salı... Bütün Çarşamba, Perşembe, Cuma ve Cumartesi, akşamın bu geç vaktine kadar hep onu bekliyorsun ve yarın, her hafta olduğu gibi toplantıya gelip gelmeyeceğini bilmiyorsun.

Yarın gelmesi mümkün. Rahatlıkla katılabilir toplantıya, bekârlığının rahatlığını sürdürebilir karşında, onun yönünden hiçbir sakıncası yok çünkü. Peder Santos'un ve öğretmen Guirnalda'nın sabırsızlıkla kendisini beklemekten yorulup homurdanacaklarını düşünerek geç gelecektir mutlaka, sonra ortaya atılan tartışmalara yarım yamalak katılıp onlarla birlikte gidecek, ikinizin arasında geçmiş olanları unutmuş görünmek isteyecektir.

Böyle olacaksa eğer, hiç gelmesin, otursun oturduğu yerde ve yer yarılsın, yutsun onu!

İçindeki korkuyu ele vermemelisin, en küçük bir davranışın, küçücük bir susuşun, perişanlığını ele vermemesine dikkat etmelisin.

"Ne haber, Malen?" diyecektir sana toplantıya gelince, iyice rahat davranacak ve umursamaz görünecektir sana, aynı tonla sesini şekillendirerek cevap vermelisin sen de: "Çok iyi... çalışıyorum... memnunum..." demelisin.

"Memnunum" sözü takılıp kalıyor dudaklarında ve burada, şimdi, o karşında değilken bile söyleyemiyorsun bunu!

Bunu söylemek zorunda değilsin işin aslında. "Çok iyi" desen bile yeterli ve böyle yaparsan o da seni değişmiş, rahat, umursamaz ve dost bilecektir...

Ama böyle, umursamaz bir tavır takınman doğru olacak mı?

Ah, hani o, bir yığın gerçek dışı şeyler misali aşkı da hafife alan kadınlar gibi davranabilsen, onlar gibi olabilsen!

Nasıl da yakışıklı, hoş bir adam oluvermişti üniformasını çıkarınca; sivil kıyafetle, o koyu elbisesiyle, kırmızı kravatıyla (177'nci

kilometrede dalgalanan işaret bayrağı kadar kırmızı)... Bundan tam on bir yıl önceydi, hatırlasana, trenin öyle boşlukta durmasını, bir peri kızını indirmek için koskoca bir nehrin durdurulmasına benzetmişti...

Acaba nasıl gelecek yarın, üniformasını giyecek mi, sivil mi gelecek yoksa? Ya sen, o seni, öksüzler yurdu müdirelerine döndüren gri ve tatsız elbiseler yerine hangi güzel elbiseyi geçireceksin sırtına?

Hadi, en güzel elbiseni çıkar, mücevherlerini, süs eşyalarını çıkar, parfüm şişesinin incecik boynu ateşten korkmadığı, kapağını ateşe teslim etmediği hâlde nasıl alımlı, nasıl bir çiçek kadar nazlı duruyor, baksana! Dur, dur; öyle şık giyinmiş, süslenmiş ve güzel kokular sürünmüş olarak çıkamazsın toplantıya, bayram değil ki! Tartışılacak konulara ver aklını en iyisi... İşleyebileceğin bir konu yarat kendine... Artık, konuşulan şeyler değil senin gözünde önemli olan, sadece o önemli, onun toplantıya gelmesi önemli ve tesadüfen, umursamaz tavrının arkasında, sözlerinde seni kemiren, günler ve geceler boyunca kemiren acıyı fark ederse, çektiğin acıyı anlarsa... Okuldaki işler olmasaydı seni avutan, biraz olsun oyalayan; çıldırabilirdin onu düşünmekten. "Mondragon Cerropom'a geldiğinden beri Tabay öğretmen çok değişti," diyordu geçen hafta ve devam ediyordu Guirnalda: "Cıvıl cıvıl kaynayan bir bayram yerine benziyor yüzü." Ama bayram yerini mateme bürümeye, yüzünü acılı gözyaşlarıyla doldurmaya yetti son dört buçuk gün...

Başın eğik yürüyorsun bomboş dershanelerde. Ah, geçen cumartesi, daha önceki cumartesi, bu dershaneler nasıl da dolu görünüyordu gözüne. Hiç öğrenci yoktu içeride ama boş gelmiyordu sana. Yüreğini hoplatan umut, dershaneleri de dolduruyordu.

Toparlan artık, kendi tuzağına düştün sen. Hep böyledir aşkta. Tuzak kurarsın önce, tuzağa kendin düşersin sonunda. Sonra hâlinden yakınır ve ağlarsın. Bu adamın seni ciddiye almadığını, sadece hoş vakit geçirmek istediğini nasıl da anlamadın? Kendine âşık etmesi seni, görmeye gelmesi, sana bağlı yaşaması...

Hayatında yeni bir duraktı bu, yeni bir "ihtiyari durak"tı, çıkar veda mendilini ve salla artık, hayatını zehirleyen son hayale veda et!

Vakit öğleden sonra ve hava pırıl pırıl, aydınlık ve güzel. Sanki ölmek istemiyor bu güzellik, tükenmek bilmiyor bu yüzden, sürüp gidiyor veya koynunda beslediği bütün ışık zenginliklerini gün batışının eşi bulunmaz güzelliğine saklıyor. Bir piyano sesi. Ve insan sesleri şarkı söyleyen. Kolunu, kanadını iyice kırıyor bu. Sil gözlerinin yaşını. Saçlarını düzelt hemen. Gençliğinden beri sana ait olan bu dünyanın çekiciliğine kaptırma kendini, bırak artık ışığı, dershaneleri, küçük okullu kızlarını.

"Tünaydın, öğretmen hanım!.. Tünaydın!.." Önüne çıkıyorlar işte, ellerine sarılıyor hepsi, onlara koro dersi vermekle görevli genç kız öğretmen, Anna Maria Cantala kalkıyor piyanonun başından, selam veriyor sana.

"Rahatsız mısınız, efendim?" diyor, Anna Maria Cantala. Sesinde senin rahatsızlığına inanmış bir ifade var, seziliyor.

"Biraz başım ağrıyor da..."

"Yalan söylüyorsun ve elini başına götürüyorsun, oysa kalbinin üzerine koyman gerekir elini."

"Geçmiş olsun öğretmenim..." diye bağırıyor öğrenciler. "Geçmiş olsun öğretmenim... Çabuk iyileşmenize duacıyız..."

Git artık odana, nedir bu, böyle hasta, dalgın, her şeyden uzak hâlinle dolaşman, saklamayacak mısın kendini?..

Hiç işitilmemiş, görülmemiş şey bu senin yaptığın. Eski, kırık dökük eşyalarla, türlü pisliklerle dolu olan ve depo niyetine kullanılan küçük binalara dalıyorsun, her yeri altüst ediyor, tenha ve karanlık köşelerde, uykuda dolaşır gibi gezinen kedilerin, şamatacı köpeklerin arasında bir şey arıyorsun durmadan.

"Bayan... Bayan... Bayan..."

Papağan bu! Uyanır uyanmaz uykusundan, başlıyor bu bitmez tükenmez sözü tekrarlamaya ve susmak bilmiyor bir türlü...

Korkudan sıçrıyorsun bir kenara. Ortalıkta cirit atan farelerin korkusu var içinde ama işte farelerden değil, uykusundan uyanan papağandan korkuyorsun.

"Bayan... Bayan... Bayan," diye boyuna söyleniyor, sesini gagasıyla dili arasında yuvarlayıp duruyor... "Bayan... Bayan... Bayan..."

Ve sonunda buluyorsun aradığın şeyi. Boş bir su testisi bu. Parmağınla tıklatıyorsun önce, çatlak olup olmadığını anlamak istiyorsun. Neredesin şimdi sen, bir düşünsene! Sanki okulda değilsin de, başka, yabancı bir evdesin, korkarak alıyorsun testiyi ve ayaklarının ucuna basarak uzaklaşıyorsun, odana varıncaya kadar kendi gölgenle maskelemek, kapatmak ve kimseye göstermemek istiyorsun testiyi, çalınmış bir eşyayı kaçırır gibi. Dünyanın en uzun gecesi başlıyor artık senin için. En eski ve en uzun gecesi dünyanın...

Fakat hiç görülmüş şey mi bu şimdi yaptığın? Koskoca bir okul müdiresi, dayamış ağzına boş testiyi, bir adamın ismini haykırıyor durmadan.

Ürperiyorsun, titriyor ve terliyorsun, olayları bir mantık düzeni içinde seyretmekten kurtuluyorsun, mucize denen şeyin, gerçekleşen imkânsızın bir adım ötesindesin artık...

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.." bağırıyorsun işte. Umutsuz da olsa senin sesin bu, yankılanmıyor, ateşin pişirdiği bu toprak testinin karanlıklarında boğuklaşıyor.

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

Testi ve testinin mayası olan toprak, senin yakarışlarla dolu çağrını taşıyamazlar omuzlarında, sonsuz geceye sevdiğin adamın ismini haykırabilmek için çıkıyorsun dışarıya.

Rüzgârın serinliği sakinleştiriyor seni. Yıldızlar düşüncelerini berraklaştırıyor. Düşünüyorsun. Düşünüyorsun. Hastalandı, o yüzden gelemedi belki! Bir kaza geldi başına, bilinmez ki.

Evet ama öyle olsa, bir haber gönderemez miydi sana? O kadar çok yardımcısı var ki yanında, herhangi bir işçiyle bile iki kelimelik bir haber ulaştırabilirdi istese. Kısacık bir mektup. Belki acele başkente çağırdılar onu, kolay değil, epey yol var burayla başkent arasında. Bir telgraf gönderebilirdi öyle olsa. Kısacık, basit bir telgraf. Hayat ne tuhaf! Şimdi, en basit sözlerle yazılmış bir telgrafın altında "Mondragon" imzasını okuyabilsen, havaya uçacaksın mutluluktan. Oysa bundan on bir yıl önce, acele bir telgrafın altında onun ismini ve "İstemeden kendinizden bir parça bıraktınız bana, Teşekkürler. Mondragon" sözünü okuyunca umursamamıştın bile.

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.." Testinin karın boşluğunda yankılanıyor sesin ve onun sesini işittiğine olan inancın, içindeki tedirginliği, umutsuzluğu koyulaştırıyor, onun ismini bağırırken testinin toprağına kenetlenen dudakların, o çok hassas kulakları olan toprak testi, ay yuvarlaklığındaki testi, bir put görünüşündeki testi birleşiyor yüreğinde büyüyen huzursuzluklarla.

Basit ve ilkel bir telefon, ahizesinde ses ve sesin kalbi sayılan yankılanma, boşlukta soluk alıp veriyor. Çağrıları her seferinde insanı altüst eden bir telefon. Yemin ederim ki işitiyor seni, mutlaka gelecek yarınki toplantıya. Bir kadın olarak "hatıra defteri"nde yazdığın, sıraladığın küçük aşklara hak kazanmış saymadı seni, kendisini beklemen gerektiğini, buna mahkûm olduğunu düşündü, onu, daha önce, sadece bir defa ve bir tren kompartımanında şöyle yarım yamalak gördüğünü ve tanımaya vakit bile bulamadan ayrıldığınızı hiç hesaplamadı... Tanrım, nasıl da boş ve anlamsız bir gurur var erkeklerde!..

Ama aslında sen de, ertesi gün Mondragon'un tekrar geleceğini ve defterde yazılı olayların hesabını soracağını ve bunu bahane bilerek seni tekrar şantiyedeki odasına davet edeceğini düşünüyordun, hatta emindin böyle olacağına, yalan mı?

Şimdi, söyle bakalım bunun doğru olduğunu, seni çileden çıkaran da bu zaten: Gelmemesi ve onun dairesinde, her şeye hazır, sevdiğin adamın karşısında olamamak seni çılgına çeviren şey, hayıflandığın şey...

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

İsmini haykırmakla yetinme, yarın gelmesini, toplantıda bulunmasını iste ondan, yarının pazar olduğunu hatırlat ona, mademki sesinin ona rahatlıkla ulaştığına inanıyorsun, işe yarasın bu mucize, boşa gitmesin bu gerçekleşen imkânsızlık... Kulakları çınlıyor ve sen, ne zaman testiye onun ismini haykırsan, seni düşünüyor olmalı.

"Güzel testi! Canım testi! Tılsımlı sözleri ilet sevdiğime; seni yaratan toprağın, toprağını yakan ateşin, yüreğini serinleten taze suyun ve ismi dudaklarımdan dökülen sevdiğimin başı için söyle ona... Tekrar görmek istediğimi söyle... Buraya gelmezse hiç rahat

ve huzur verme içine, öyle yap ki, toprağın, ateşin, suyun ve havanın çağrısına karşı koyamasın, gelsin yanıma..."

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

Fakat sen değilsin onu çağıran, serin gece rüzgârı çağırıyor onu benim yanıma, en büyük, en kocaman boş testinin, ay dedenin ağzıyla sesleniyor hem.

Uyanıyorsun ama saatin kaç olduğunu bile bilmiyorsun. Donmuş bir nehrin üstünde yüzer gibi, bütün duyguların taş kesilmiş sanki. Uyudun mu yoksa yürüdün mü, hiç bilmeden, hizmetçi kadının yemeği getirip getirmediğini, kiliseye Pazar duasına yetişip yetişemeyeceğini bilmeden geriniyorsun, kaskatı kesiliyorsun sonra, günlük hayatının umutsuz ve acılı zehiri tekrar iliklerine işliyor.

"Hayli geç olmalı vakit," diyorsun kendi kendine ve yataktan fırlıyorsun, ayakların çıplak, banyoya koşuyorsun, geceliğini çıkarıyorsun önce ve başına kauçuk bir başlık geçiriyorsun saçların ıslanmasın diye ve işte, taze, berrak, mavi dağ suyunun altındasın şimdi, şıpır şıpır ıslanıyorsun.

"Odanızdaki eski su testisini ne yapalım, efendim?" Suyun şırıltısı uğulduyor kulaklarında ve çok uzak, çok yabancı bir ses olarak geliyor hizmetçi kadının sesi... Gülüyorsun bir de!.. Testinin içinden seslenmek eğlenceliydi Mondragon'a ama işin aslına bakılırsa, yapabileceğin, elinden gelen başka bir şey de yoktu ki...

"Testiyi ne yapayım, efendim?.." diye ısrar ediyor kadın.

Cevap vermiyorsun hemen, banyodan çıkınca testiyi nasıl anlatacağını düşünüyor ve çocuklar büyük dinî bayramda onunla oynasınlar diye ayırdığını söylemeye karar veriyorsun.

Sabunlanırken, bir başka hizmetçi kadın sesleniyor bu sefer, her pazar günü yapıldığı gibi, odandaki iskemlelerin koridora konulup konulmayacağını soruyor.

"Evet" de ve saatin kaç olduğunu sor kadına.

"Saat iki buçuk, efendim..."

Aceleyle banyodan çıktığını, askıdan bir havlu kaparak kurulandığını, bir yandan da gardırobun çekmecelerini aceleyle açıp kapadığını işitince yemek için ayrıca bir isteğin olup olmadığını

soracak sana, geceyi iyi geçirip geçirmediğini, kendini iyi hissedip hissetmediğini soracak; iyi olduğunu söylersen, hınzır bir ifade belirecek sesinde ve mışıl mışıl uyuduğunu görünce çok zamandır aşırı derecede yorgun olduğunu bildiği için sabah duasına kaldırmadığını söyleyecek seni.

Yemek işi, yani karnını doyurman pek önemli değil senin gözünde –kahve içecek, kızarmış ekmeğe tereyağı sürüp yiyeceksin alt tarafı– ama toplantıya gelecek misafirler için bir şeyler hazırlamak gerekiyor asıl, sandviç ve küçük pastalar filan...

İşte, aceleyle tarıyorsun saçlarını, bir elbise geçiriyorsun sırtına ve bir koşuda, yan taraftaki küçük yemek odasına geçiveriyorsun.

"Çiçek mi?.." Neden sormuyorsun bunu kimin gönderdiğini... Bir kamelya demeti!.. Kırmızı kamelyalar!..

Sormuyorsun kimin gönderdiğini...

Tam on bir yıl önce trende unuttun sen bu kamelyaları ve işte, on bir yıl sonra tekrar karşında görüyorsun.

Yaklaş biraz, rüya değil bu... Bak şu çiçeklere... Dikkat et! Bozacaksın onları... Ellerin titriyor; kamelyaları sevgiyle koklayan dudakların titriyor... Mutluluktan ışıl ışıl parlıyor gözlerin. Yakana takmak istiyorsun kamelyaları, toplantıda herkes görsün istiyorsun, kalbini dışarıda taşıyorsun sanki. Olmaz ama garip gelecek herkese, özellikle öğretmen Guirnalda'nın iğneli sözlerine fırsat vereceksin böyle yaparsan.

Yüreğinde ve kafanda kol gezen türlü seslerin dünyasından, seni mutlu yapan bu dünyadan Peder Santos'un sesini duyunca silkinip çıkıyorsun –Mondragon'a testiden seslenmek fena olmadı aslında– ve daha dün, yorgun, ne yapacağını bilmeden, büyük bir çaresizlik içinde hop kalkıp hop oturduğun iskemleye çöküyorsun bu sefer, alabildiğine sakinsin şimdi, hareketsiz duruyorsun, kamelyalarla kaybolan eski mutluluğu tekrar bulduğunun farkındasın ve bu yeni mutluluğun ağırlığı seni eziyor, ne yapacağını bilemiyorsun.

Peder Santos'un neden böyle herkesten önce geldiğini anlamak zor değil. Henüz kimseler gelmemişken seninle baş başa kalmak ve sabah duasına gelmediğin için sitem etmek istiyor.

"Tünaydın, Malena..." Çabuk adımlarla yürüyor, soluk soluğa görünüyor, dönüp önce arkasına, sonra çevresine bakınıyor, senin konuşmana fırsat bırakmadan devam ediyor konuşmaya: "Toplantıdan önce geldim, seninle baş başa görüşeyim diye, Mondragon'la ilgili çok ciddi ve çok tatsız olaylar var sana anlatmak istediğim. Konuşabilir miyiz burada?.. Başka bir yere gitsek hiç fena olmaz..."

"Müdür odasına gidelim, isterseniz..." Malena'nın korkudan ve heyecandan kuruyor dudakları, en kötü ihtimaller geliyor aklına. Yolda bir toprak kayması mesela, mesela cipin uçuruma yuvarlanması, şantiyede bir dinamit kalıbının vakitsiz patlatılması ve...

"Öldü mü yoksa?.. Yaralı mı?.. Çabuk söyleyin, n'olur!.."

"Yürü, kızım. Yürü, gidelim..." Papaz efendi onu, Müdüriyet odasının kapısına kadar telaşlı adımlarla takip etti, içeriye girdikleri zaman da kapıyı kilitlemesini istedi Malena'dan.

Kısa bir an, kararsız kaldı Malena.

"Kilitle kapıyı..." diyerek ısrar etti papaz efendi ve anahtarın kilidin göbeğinde dönerken çıkardığı gıcırtıyı duyar duymaz, cübbesinin düğmelerini çözdü ve bir gazete çıkardı koynundan.

"Bak şu gazeteye!.." Malena'nın gözüne doğru uzatarak açtı gazeteyi, elleri titrediği için güçlükle tutuyordu zaten.

Korkuluydu Malena, öğrenmek telaşına kaptırmıştı kendini, müthiş bir kaza olduğunu sanıyordu hâlâ. Nerede? Öldü mü? Yaralı mı? Ama nerede oldu bu kaza? Dün mü oldu acaba? Yoksa bugün mü oldu?

"SON DAKİKA..." Gazetenin baş sayfasını heyecanla tarıyordu bakışları... "BAŞKANIN ÖLDÜRÜLMESİ İÇİN TERTİPLENMİŞ BİR KOMPLO MEYDANA ÇIKARILDI... ÇETENİN SUİKASTI!.. İNONADOS'LAR HAZIRLAMIŞTI..." Ve sonra sayısız isim ve sayısız resim vardı gördüğü. "Suikastçilerden bazıları yakalanmıştır. Bazıları kaçak durumdadır. Fakat hepsinin izi tespit edilmiştir, yakında polis pençesini onlara da vuracaktır."

Juan Pablo Mondragon'un fotoğrafını hemen görüyor Malena, hem fotoğrafların arasında en kocamanı onunki; resmin altında da kocaman puntolarla Mondragon'u ölü veya diri getirene 5.000 dolar ikramiye verileceği yazılı.

Gazeteyi masaya bırakıyor Malena ve bir an masaya dayanıyor, gücünün eksildiğini ve eğer papaz efendi ona bir iskemle uzatmazsa, şapkasıyla bir yelpaze gibi serin bir rüzgâr yaratmazsa, düşüp bayılacağını hissediyor. Sürahiden biraz su dolduruyor bardağa papaz efendi ve ona içiriyor suyu.

"Anlıyorum, kızım, sıkıntını anlıyorum. Bu haberi okurken tepeden tırnağa ürperdim ben de, onun dostları olduğumuz için böylesine karışık bir meseleye ister istemez biz de karışacağız diye düşündüm. Başına mükâfat konduğuna göre en önde gelenlerden biri bu suikast işinde: Dostumuzu ölü veya diri getirene 5.000 dolar verecekler, baksana. Üzülme, yakalanmaması için dua ederiz biz, fakat sen sabah duasına gelmedin bugün."

"Gelemedim, benden hesap sormaya geldiğinizi düşündüm sizi görünce."

"Yok, bu değil erken gelişimin sebebi. Guirnalda bilmemeli bu durumu; bizden öğrenmesin hiç olmazsa. Dün gece aldım gazeteyi, bu sabah, gazetenin gelip gelmediğini sordurdu Guirnalda, gelmedi dedim, yalan da söylemiş değilim, ben almadım gazeteyi, hizmetçi aldı."

Malena tekrar aldı gazeteyi, yüksek sesle okudu:

"Geçmişi gayet karanlık işlerle ve tehlikeli çalışmalarla dolu bir adam olan Juan Pablo Mondragon, komplo meydana çıktığı sırada, Devlet Dağ Yolları Teşkilatı'nda bölge şefi olarak çalışıyordu. Kendisi, teşkilatın patlayıcı madde deposundan aşırdığı malzemeyi suikastta kullanılacak bombalar için göndermekle ve devlet başkanının otomobilini durduracak kamyonu kullanmakla suçlanıyor. Başkanın otomobili yavaşladığı zaman, harekete hazır bekleyen 'inonados'lar bombaları otomobile fırlatacaklardı..."

"Bu, 'inonados' sözü bir şeyler hatırlatıyor bana... Ama tam çıkaramıyorum ne olduğunu!"

"Mondragon," diye okumaya devam etti Malena, "Panama asıllı olduğunu söylemektedir ve kendi ülkesinde çeşitli karanlık işlere girmiş, silah ve esrar kaçakçılığı, beyaz kadın ticareti yapmıştır. Dağda görevli olduğu şantiyeye bir polis birliği sevk edilmesine rağmen geçen pazartesi gününden beri ele geçirilememiştir. Si-

vil elbiseler giyinmiş ve her zaman kullandığı cipi bırakarak ortadan kaybolmuştur. Mondragon'un bundan on yıl kadar önce, kuşçu Roncoy Dominguez'in dükkânına, onu soymak amacıyla, eli silahlı olarak girdiği ve bütün kafesleri açarak kuşları serbest bıraktığı polisin tahkikatından ve ele geçirdiği yazılı belgelerden anlaşılmıştır..."

"İnonados..." dedi tekrar Peder Santos. "Öfkelendiriyor bu söz beni, sinirlerimi bozuyor..."

"Bana sorarsanız Cerropom'un tek avantajı kuş uçmaz kervan geçmez bir yer oluşu, sanıyorum, haritada bile yeri belirtilmemiş, Cerropom isimli bir yerin varlığı çabuk unutulur sanıyorum..."

"Devam et bakalım... Ne yazmışlar başka..."

"Başka bilgi vermiyor gazete." Malena elinden bıraktı gazeteyi. "Mondragon hakkında da başka bilgi vermiyor..."

"Başka şeyler yazıyor galiba..." diye ısrar etti Peder Santos.

"Zaten bildiğimiz şeyleri yazıyor, Aziz Peder, onu ölü veya diri getirene beş bin dolar mükâfat verileceğini..." Gazeteyi tekrar aldı eline, devam etti: "Polisin şantiyedeki bütün personeli sorguya çektiğini, bütün yollarda sıkı güvenlik önlemleri aldığını, limanlarda, sınırda ve bütün tren istasyonlarında sıkı bir aramaya giriştiğini, suçlunun kaçmaması için gerekli bütün tedbirleri aldığını yazıyor..."

"Cerropom'da saklanıyor belki, ben kiliseyi aradım bile..."

"Ne demek istiyorsunuz?.." dedi Malena, kaşları çatılmıştı, Peder Santos'a çevirdiği bakışlarında şaşkın bir ifade belirmişti.

"Hiiiç... Ha, anladım. Ama herhangi bir insanın da aklına gelebilir bu, Mondragon'un okulda saklandığı."

"Saçma..."

"Hayır kızım, sandığın kadar saçma değil! Hem biz, ne söyleyeceğimizi, adamlara ne cevap vereceğimizi kararlaştırmalıyız seninle, bizi de sorguya çekecekler çünkü, bundan emin olabilirsin..."

"Hiçbir şeyimiz yok ki saklayacak," diyerek içini çekti Malena. Kımıldanacak, kendini toparlayacak hâli kalmamıştı şaşkınlıktan.

"En son geçen Pazar günü görmüştük onu... Beraber konuşmuştuk. Ne konuştuk onunla?"

"Her şeyi... Havadan, sudan..."

"Evet, evet, havadan bahsetmiştik, Cerro Vertical'den bir de. Hatırlıyor musun? Ben havaların gittikçe bozduğunu, yağmur dolu bulutların yaklaştığını anlatıyordum." Kısa bir süre sustu Peder Santos, devam etti sonra: "Kızarmış domuz eti getirmişti bize, cipiyle götürdü hepimizi, önce beni bıraktılar kiliseye, sonra Piedrafiel'i bırakmış olmalı... Çok önemli bu. Önce beni bıraktı, sonra öğretmen Guirnalda'yı. Yani, ikisinin komplo hakkında neler konuştuğunu benim bilmeme imkân yok, zaten pek sanmıyorum bu konudan söz açıldığını, dostumuz Mondragon pek ketumdu çünkü. Demek istiyorum ki, ben varken, sadece havadan sudan bahsedildi."

Malena, Mondragon'u bir sonraki gün, Pazartesi günü tekrar gördüğünü söylemekten dikkatle kaçındı. –O Pazartesi!– Sivil elbise giyinmişti Mondragon, cipini bırakmıştı şantiyede ve yayan gelmişti, şimdi Malena o gün, bütün öbür günler gibi, en sıkışık anında bile, durumunu gizleyebilecek kadar nasıl soğukkanlı olabildiğini düşünüyordu sevdiği adamın ve bu yüzden büyük bir hayranlık duyuyordu ona. Sadece bir defa, soğukkanlılığını kaybeder gibi olmuştu Mondragon. Malena, sebebini bile bilmeden ona dönüp, hükümet aleyhine komplo kurmak için en elverişli yerin Cerropom gibi dağ başında, kimselerin uğramadığı okul olduğunu söylemişti o zaman. Fakat çabucak toparlamıştı kendini Mondragon ve onun yanlış bir davranışta bulunacağını düşünerek üzüldüğünü söylemişti.

Hele o Pazartesi günü, okula geldiği zaman, sivil elbise giyişinin, cipi bırakıp yaya gelişinin gerçek sebebini hiç belli etmemişti Malena'ya, oysa öğleden sonra kendisini tutuklamaya geleceklerini biliyordu. Akla en uygun olasılık, onun Malena'yı görmek arzusuyla yanıp tutuştuğu ama o tehlikeli ve karışık anda Malena'yı işe karıştırmamak için sivil ve yaya geldiği, sonra kaçıp gittiğiydi. Onun nasıl, hangi yoldan kaçtığını bilemiyordu Malena, fakat "aşkım kurtardı onu," diyordu kendi kendine...

"Haklısın galiba..." dedi Peder Santos. Yüreği küt küt atmaya başladı Malena'nın, papaz efendinin son sözünde kendi kafasındaki düşünceleri onaylayan bir havanın varlığını hissetti; "Aşkın kurtardı sevdiğin adamı, haklısın..." dedi Peder Santos. "Sorguya çekerlerse bizi, hiçbir şey saklamamalıyız onlardan... Mondragon dostumuzdu bizim, başka dostlarımız gibi, herhangi bir dost..."

"Herhangi bir dost değil!.. Öyle değil! Hayır!"

Yanaklarından süzülen yaşlar gözlerinden akmıyordu sanki, durmadan hançerlenen vücudunun dört bir yanından fışkırıyordu bu yaşlar. Başlangıçta her şey siliniyordu gözünde ve her şey yerini tek tek gözlerinden akan yaşın her damlasından fışkıran isyana bırakıyordu yerini, sonra, yavaş yavaş, etini zehirleyen sızı azaldıkça, sesindeki kavgacı, saldırgan ve gürültücü yakarış daha sakin bir acıya, daha sessiz gözyaşlarına bırakıvermişti yerini.

"İmkânsız bu... İmkânsız..." diye tekrarlıyordu durmadan, ellerini sıkıntıyla ovuşturuyordu! Papaz efendinin kollarında teselli arıyordu, şöyle diyordu Peder Santos ona:

"Konuş, kızım, rahatla... Hiçbir şeyi saklama benden... Çoktan anlamıştım bu adamı sevdiğini."

"Ona bir şey olmasın, Aziz Peder! Ona bir şey olmasın yeter ki!.. Kendi durumum önemli değil. Ne yapabilirim onun için, söyleyin, ne yapabilirim? Aşkım kurtardı sevdiğimi, şimdi ne yapabilirim onun için..."

"En önemlisi sakinleşmen, yavrum. Biraz toparlayacaksın kendini, aklın başında olacak ve bir hâl çaresini arayacağız birlikte. Hele bir sakinleş, onun iyiliği için ne gelecek elimizden, oturup düşünelim; öyle pek fazla bir iş gelmez elbette, başına mükâfat vadedilen bir adam için ne yapabiliriz ki?.."

"Bir kitapta okudum, siyasi suçlular kiliseye sığınırlarmış eskiden, kutsal yerler olduğundan... (Aşkım kurtardı sevdiğimi, kiliseye sığınabilir sevdiğim...)"

"Nerede o günler!.. Eskidendi o, eskidendi kızım. 'Barbar Milletler'in zamanındaydı, şimdi kiliseyi de arıyorlar, hatta papazın anasını da belliyorlar fazladan. Bu yüzden aradım ya kiliseyi, 'Aman beni bulaştırmasın,' dedim bu işe."

"Fakat ne biçim papazsınız siz?" dedi Malena, Peder Santos'u itti eliyle ve uzaklaştı ondan.

"Etten, kemikten bir papazım kızım, etten, kemikten..."

"Bilin öyleyse, eğer gelip buraya saklansa, okul..."

"Söyleme, kızım. Söylenmemesi gereken şeyi söyleme!" dedi papaz, şaşkınlıkla iki yana açmıştı kollarını. Konuşurken boğulacak gibi oluyordu: "Çok şanslısın kızım, karşında ben varım çünkü... işleri daha da karıştırmak istemiyorsan dilini tutmalısın! Düşün ki, o sevdiğin bedbaht adam, gizlenmiş de olsa, sana bağlı, senin başına açılacak her iş yüzünden kendini tehlikeye atmaya hazır durumda... Söyle bana, seni kendisi ile ilgili olarak tutukladıklarını duysa ne yapar, düşün, ne yapar?.. Gizlendiği yerden çıkar, gider, teslim olur..."

Malena minnetle baktı papaza, "Aşkım kurtardı sevdiğimi, şimdi nasıl kötülük ederim ona, tedbirsizlik yüzünden nasıl felaket getiririm ona?" diyordu içinden.

"Elçiliklerden birine de sığınabilir," dedi papaz efendi.

"Haklısınız..." Yeniden ağlamamak için Malena zorluyordu kendisini, üzüntüden buz kesilen parmaklarında tuttuğu mendil ıslanmış, sırılsıklam olmuştu gözyaşından, ayaklarında bir ağırlık, bütün vücudunda bir uyuşukluk hissediyordu şimdi.

"Gidiyorum ben, dörde geliyor saat, dua vaktidir..." dedi papaz; duvar saatine bakmak için doğruldu Malena (aşkım kurtardı sevdiğimi ve onun yakalanmadan, serbest yaşadığı her saat...) "Sonra gelirim toplantıya, fakat Guirnalda benden önce gelirse buraya..."

"İstemiyorum, gelmesin!.." diye bağırdı Malena ve sonra, daha yumuşak, âdeta yakaran bir sesle devam etti: "Hasta olduğumu söyleyin ona Aziz Peder, bugün toplantı olmayacağını söyleyin, ateş içinde yattığımı anlatın, n'olur..."

"Evet evet, söylerim. Yolumun üstünde zaten, sen üzülme kızım; hasta olduğunu anlatırım ona..." Biraz düşündü papaz efendi, hemen ekledi: "Başka bir bahane uydurmalıyız, komplo meselesinden haberdardır, dostumuz Mondragon'un o adamlardan, 'inonados'lardan biri olduğunu öğrenmiştir belki... Ne tuhaf kelime bu!.. En iyisi doğruyu söylemek ona..."

Başını hafifçe kaldırdı Malena, öylesine eğik duruyordu ki başı; kesikmiş hissini veriyordu ilk bakışta, derin bir endişe ile dolu bakışlarını Peder Santos'a çevirdi; papazın kül gibi beyaz yüzünü, sarı saçlarını ve kalkık burnunu dikkatle seyretti.

"Gerçeğe uygun olmalı şimdi yapacağın iş," dedi Peder Santos. "Öğrencileri alırsın yanına, havanın güzelliğinden yararlanıp Cerro Vertical'e kadar uzanır, şöyle bir hava alırsın..."

"Kim? Ben mi?" dedi Malena, geriye çekildi ve daha inandırıcı görünmek için göğsüne bastırdı ellerini.

"Evet, Piedrafiel'e de işin doğrusunu söyleriz, olur biter; öğrencileri gezmeye götürdüğünü söyleriz."

"Odaya kapanmak ve kimseyi görmemek geliyor içimden... kimseyi... Cerro Vertical'e tek başıma gitmek isterim aslında..."

"Hayır, kızım! Gereksiz yere heyecanlanıyorsun sen! Odana filan kapanmayacaksın, dağ başına da yalnız gitmeyeceksin. Düşün hele, ya dağda onu arayan polis birliklerinden biri rastlarsa sana, odana kapanmayı da çıkar aklından..."

"Hasta görünmezsem daha mı iyi olur yani?.."

"Bu durumda, evet. Odana kapanırsan şüpheyi çekersin. Ah, Tanrım!" Kollarını tekrar havaya kaldırdı papaz efendi ve devam etti: "Her şeyi, nasıl da içinden çıkılmaz hâle sokuyor kadınlar..."

"Dışarı çıkamam, insan yüzü görmeye katlanamam şimdi, gücümün ötesinde bir şey bu."

"Ama hem onun iyiliği bakımından, hem senin için gerekli bu. Gazetede yazıyordu, söylemeyi unuttum sana, başkentteki bir okul müdiresi saklıyormuş bombaları, polis gelince bir kuyuya atmış hepsini. Hangi duruma hazırlıyorsun kendini bilmiyorum, fakat böyle durumlarda, ufacık bir şüphe bile felaket getirir insana, bilmiş ol..."

"Gazeteyi bırakacak mısınız bana?"

"Evet, sana getirdim zaten fakat gerektiği anda hemen yok edebilmelisin ortadan, ona göre tedbir al."

Peder Santos kapıya yürüyordu ama çöktüğü iskemleden doğrulacak cesareti yoktu Malena'nın. Bu andan başlayarak, kendi ha-

yatının Mondragon kurtulursa aşkla dolacağını, yakalanırsa kendisinin de öleceğini fark ediyordu artık.

"Eskiden olduğu gibi soğukkanlı davranmalısın," diyordu Peder Santos ve Malena'nın kapıyı açmasını bekliyordu. "Hep, kendine hâkim oldun sen, gene aynı şekilde davranmalısın. Gece, tek başına kalınca boşalabilirsin. Bilgelik uğruna kurulmuş şu dört duvar arasında kimse göremez senin acılarını, kimse tanık olamaz acına, fakat gündüzleri... Göz önündesin. Okul müdiresi gibi yaşamalı, öyle davranmalısın, en çok sevdiğin insanın en felaketli gününde kendini kaybetmemeli, batan bir geminin metanetli kaptanı gibi olmalısın yani; gemiyi kendi kaderine terk etmemeli, dalgalarla boğuşmalı ve sevdiğin insanı da, kendini de, mesleğini ve okulunu da selamete çıkarmalısın..."

Boğazında düğümlendi sesi. Daha çok şey söyleyebilirdi, işi aceleydi ama dua vakti gelmiş geçiyordu bile, uzun nutuklara, güzel sözlere elverişli değildi vakit, şartlar da öyle, hele bu zavallı kadının, dokunsalar hüngür hüngür boşanacak hâldeki bu kadının önünde hiç sırası değildi bu cins nutukların.

Papazın gölgesi gözlerinden silinince, yaşadığı Pazar gününün ağır sessizliği daha derinleşti kulaklarında, toplantı için koridora sıralanmış iskemleler daha kimsesiz göründüler gözüne ve Malena, kurulu bir yay misali önce gazeteyi kilitledi çekmecesine, Müdüriyet odasını kilitledi sonra ve yemek salonuna yöneldi, öylesine tedirgindi ki oraya hiç varamayacağını sanıyordu.

Şu kamelyalar bir hayal, bir rüya olsalardı keşke! Keşke gerçek olmasalardı...

Kalbi yırtılmıştı sanki ağlamaktan, göz kapakları şişmişti, soluğu kabarmıştı heyecandan, yatıştıramadığı bir coşkunlukla sevdiğinden gelen çiçekleri, şimdi hayatta en değerli şey saydığı kamelyaları öpücüklere boğuyordu... Ölüme mahkûm bir adamdan gelmişti çiçekler ve belki de bu adamın ona son mesajı, gönderdiği son haberdi, yakalanırsa, polise karşı koyarsa, orada kurşuna dizeceklerdi onu, öldüreceklerdi...

Fakat kim getirmişti bu çiçekleri... Ne korkusuz, kendini hiç düşünmeyen bir adamdı bu sevdiği... Başına ödül konduğu hâlde...

ölü veya diri, ele geçirilmesi istendiği hâlde... Onu ölü veya diri, polise teslim edene beş bin dolar mükâfat vadedildiği hâlde... Ama, çiçekler... Kırmızı kamelyalar... Çiçekleri getireni bulsa şimdi, saklandığı yeri öğrenebilir Mondragon'un ve gider yanına, kurtarabilir onu...

Hemen çağırmalı hizmetçiyi. Kaybedilecek vakit yok önünde. Okulda bu çiçekleri kimin getirdiğini hizmetçilere sormak, öyle ağrına gidiyor ki aslında.

"Küçücük bir Yerli çocuk getirdi çiçekleri," dedi hizmetçilerden biri.

"Kimin gönderdiğini söylemedi mi?.." diye sordu telaşla.

"Hayır, söylemedi..."

"Nasıl bir çocuktu çiçekleri getiren?" dedi Malena, umutsuz, kırık bir ifade vardı sesinde.

Hizmetçi hiç beklemiyordu bu soruyu, kekeledi:

"Nasıl mıydı?.. Üstü başı perişan, ayakları çıplaktı, başında şapkası yoktu."

"Kızım, nereden ve kimden geldiğini sormadan neden alıyorsunuz böyle şeyleri? Bunları gönderene teşekkür etmeliyim, kim gönderdi ama..."

"Her zaman soruyorum, efendim. Bu seferki küçücük bir çocuktu, vakit bırakmadı sormama. 'Buyurun' dedi, koşarak uzaklaştı sonra."

"Hatırlamıyor musun nasıl bir çocuk olduğunu? Yüzünü de görmedin mi? Tanıdığın bir çocuk değil mi bu?"

"Hayır, efendim..."

"Dışarıdan bir şey getirdikleri zaman, sorun, Tanrı aşkına sorun, unutmayın," diye öfkeli bir sesle söylendi ve ekledi: "Kimse yardım etmezse ne yapabilirim ben?.."

"Hatırladım efendim!.." diye seslendi hizmetçi, sıkıntılı durumdan kurtulmanın sevinci vardı sesinde. "Çiçekleri getiren çocuk kim, biliyor musunuz? Populaca'nın yanında çanak, çömlek yapmayı öğrenen küçüklerden biri..."

"Emin misin?.."

"Evet, öyle sayılır..."

Umudun ateşi kadar çabuk büyüyemez hiçbir ateş. Şimdi, hemen Populaca'ya gitmesi gerekiyor. Çiçekler, Populaca'nın yanındaki çocuklardan birinin getirdiği doğruysa, Mondragon'un saklandığı yeri kolaylıkla bulacak demektir. Odasına gidiyor telaşla, biraz pudra sürüyor yüzüne, dudağını boyuyor, saçlarını düzeltiyor çabucak, kendi odasına, Müdüriyet'e dönüyor tekrar, basıyor zile... Bir daha... bir daha... bir daha basıyor. Cantala öğretmen mi?.. Geldi, işte...

"Korodaki kızları çağırdınız mı bugün?"

"Bir kısmı gelecek, efendim," diye ciddi bir sesle cevap veriyor öbürü. "Bir kısmı gelmiştir bile, yazık, sizin koroyu dinlemek isteyeceğinizi bilmiyordum... Bugün, en beceriksiz olanları çağırdım, çalıştırmak için, hep beraber çalışırken vakit kaybetmeyelim diye..."

Malena, kendisine çok uzun gelen on beş yirmi saniyeyi Cantala öğretmene bırakıyor, genç kadın adamakıllı ürkek, Malena koroyu beğenmeyecek sanıyor. Malena'nın sessizliğini kendine yöneltilmiş bir ihtar, hatta bir azar olarak kabul ediyor ama Malena'nın sözlerini dinlerken gittikçe dağılıyor içindeki sıkıntı, yerini geniş bir neşeye bırakıyor:

"Bizimle gelsin okuldaki öğrenciler. Civarda kısa bir gezinti yapacağız hep birlikte. Hava çok güzel..."

Sesi boğuklaşıyor heyecandan ve deminki sözlerinden ötürü bir garip pişmanlık yayılıyor içine. Onun gözünde, her şeyin bir anda yabancılaştığı, kendisine düşman kesildiği uğursuz bir öğleden sonra bu. Fakat ne yapabilir ki, sözlerin ve sıfatların, herkesten bağımsız olan, alabildiğine hür varlıkları var, garip bir güç var onlarda... Her şey söylenebilir... Ne kadar dehşet verici bir şey...

"Hava çok güzel, öyle değil mi?" diye ısrar ediyor Malena, tepeden tırnağa titriyor aslında ama benliğinde kaynayan fırtınayı açığa vuracak en küçük bir belirti bile yok yüzünde.

Yumuşacık bir "evet" dökülüyor Cantala öğretmenin dudaklarından, müdire hanımla birlikte gezintiye çıkmak işine geliyor, gezinti sırasında bir fırsatını bulup ona sokularak, ders saatleri dışında piyano çalışabilmek için izin koparmayı düşünüyor.

"Kilere kadar gidin," diyor Malena. "Küçüklere dağıtmak için meyve alın oradan..."

Cantala öğretmen kilere yönelirken Malena, kendi odasına komşu yemek salonuna döndü tekrar. Yürümek ve hareket etmek, üzerine çöken ağırlığı biraz olsun almıştı, hâlâ kararsızlık içindeydi, çabuk karar veremiyordu ama yavaş yavaş, ne yapacağını bilen, kendine güvenli bir insan olmaya başlamıştı.

Ah, bir rastlayabilse sevdiği adama, hep bu vardı aklında, yakasına taktı kamelyaları, karşıma çıksa ve "gene kalbim dışarıda sanki" dese, dünyaları veririm bu sözü tekrar duyabilmek için, diyordu kendi kendine.

İri yapılı bir kızdı Anna Maria Cantala, hafif şişmandı, ufacıktı kafası ve gözleri kocamandı, yanındaki çocuklarla beraber sokak kapısının önünde bekliyordu onu, küçük kızlar selam verdiler Malena'ya, Cantala öğretmenin deminki sözlerini hatırladı onlara bakınca: "En beceriksiz olanlar bunlar," demişti Cantala.

Ayakları çıplaktı kızların, üstleri başları perişandı, ürkek bir sürüyü andırıyorlardı bakınca. Cantala öğretmenin kolundaydı meyve torbası, sıraya sokmaya çalışıyordu öğrencileri ama her istediğinin tersini yapıyordu çocuklar. Küçüklerin adımlarındaki zavallı, gıdasız ve bıkkın yorgunluğu gayet iyi anlıyordu Malena. Zaten ona kalsa, odasına kapanacak, kimsenin yüzünü görmeyecekti. Populaca'ya doğru bir yolculuktu başladıkları, kırmızı kamelyaları yanındaki çocuklardan biri getirdiğine göre, ihtiyar, Mondragon'un saklandığı yeri biliyordu mutlaka.

"Vakit kalırsa, Cerro Vertical'e kadar gideceğiz çocuklar," dedi Malena. "Fakat önce, Populaca amcanın kulübesine uğrayacağım ben, orada meyve dağıtılacak size."

"Çok teşekkür ederiz! Teşekkür edin müdire hanıma!" dedi çocuklara Cantala öğretmen ve Cerropom'un taşlı yollarında hep bir ağızdan bağıran çocukların sesi duyuldu: "Teşekkür ederiz efendim, teşekkür ederiz!"

"Sırayı bozmayın ama... Nedir bu karışıklık?" diyerek üzerine yürüdü çocukların, elindeki meyve torbasını hafifçe sallıyordu kızlara doğru, hele karşıdan öğretmen Piedrafiel'in geldiğini gö-

rünce daha da telaşlandı Cantala öğretmen: "Bakın, erkek okulunun müdürü sizi böyle görecek, bu başıbozuk hâlinizle, ne kadar ayıp! Hadi, çıkın kaldırıma, ikişer ikişer yürüyün bakalım!"

Kızlar, o çıplak ayakları ve toprak rengi lekeler hâlinde ilerleyen gölgeleriyle, başlarındaki her çeşitten ve renkten kurdeleleriyle ikişer ikişer kaldırıma sıralanırken, Malena Guirnalda öğretmenle konuşmak üzere durdu.

"Almışsınız çiçekleri, üstelik çok yakışmış size!" dedi Piedrafiel ona yaklaşırken.

Neyi hatırlatıyordu Piedrafiel? Çiçekleri? Yakasına taktığı kırmızı kamelyaları. Fakat ona çiçek gönderileceğini nereden biliyor Piedrafiel?

Yağcı, numaracının biri bu adam.

"Geçen Pazar, toplantı bitince, Yerlilerin papazını kiliseye bıraktıktan sonra (Peder Santos, daha ona sırtını döner dönmez, fikrince hakaret saydığı bu ifadeyle ondan söz ediyordu Piedrafiel) Mondragon okula kadar götürdü beni, baş başa kalışımızı fırsat bilip başkentten adresime gönderilecek bir demet kırmızı kamelyayı almamı ve alır almaz da size göndermemi rica etti. İsteğini yerine getirdim. Onu tekrar görmedim henüz, bugün toplantı olmadığı için meraklandım..."

"Peder..."

"Evet, Tabay öğretmen, Peder Santos gelip haber verdi bana, çocuklarla gezintiye çıktığınız için toplantı yapılmayacağını söyledi..." Piedrafiel omuz silkiyor önce, gömleğinin kollarını düzeltiyor, manşetlerini yokluyor parmağıyla ve devam ediyor: "İşte böyle, o günden beri bir daha görmedim Mondragon'u. Siz benden önce görürseniz, çiçekleri aldığınızı, istediğini aynen yerine getirdiğimi söyleyin kendisine: Çiçeklerin solmamasına çok önem veriyordu... Kutudan çıkarıp bir öğrencinin eline tutuşturdum hemen, değerli ellerinize aldınız işte, solmak bir yana, tam tersine daha çok açmışlar yakanızda... Ah, kadınlar böyledir, çiçeklere bile yeni bir hayat, yeni bir tazelik verir... Hem söylemenize bile lüzum yok, kalbinizi böyle dışarıda görünce, ricasını yerine getirdiğimi hemen anlayacak. Mondragon trende karşılaştığınız zaman, sizi ta-

nımadığı hâlde, kamelyaları böyle şimdiki gibi yakanızda görünce söylemiş size, 'kalbiniz dışarıda sanki' demiş, anlattı bana. Hiç şaşmadım aranızda geçmiş bu olayı bana anlatmasına, çünkü bilirim, aşkta mutlu da olsa insan, acı da çekse, içini döker dostlarına rahatlamak için. Hem biliyor musunuz, Mondragon öyle sevimli, öylesine sıcak bir insan ki, müthiş güveniyorum ona, tanışmadan önce dost olmuş gibiyim onunla. İyi adam, açık fikirli, büyük bir maceracı, genç üstelik, geleceği çok açık bana sorarsanız!"

"Üstat, başka bir gün daha geniş konuşuruz bu konuyu..." diyerek onun sözünü kesti Malena, soğuk bir ter tabakası inmişti şakaklarına, karşısındaki konuşurken cereyana çarpılmış gibi titreyen bu adamın gevezeliği şaşkına çevirmişti onu; konuşurken bir yığın tik beliriyordu Piedrafiel'in yüzünde, boyuna kırpıştırıyordu gözlerini, düzensiz hareketlerle kalkıp iniyordu omuzları. Belli ki, gazetelerin suikast konusunda yazdıklarından ve Juan Pablo'nun durumundan haberli değil, bilse, yolda karşısına geçip uzun uzun Juan Pablo'ya övgüler yağdırmaz, hele kırmızı kamelyaların sözünü hiç etmezdi, şu anda ölü veya diri olarak hükümetin aradığı bir adamın başkentten getirttiği, üstelik kendi adresine gönderttiği çiçeklerin adını bile almazdı ağzına.

"Üstat, başka bir gün konuşuruz bunları..." diye tekrarladı Malena. "Siz de gelmek isterseniz bizimle, şimdi de konuşabiliriz –artık Piedrafiel'in de yanında olmasında hiçbir sakınca görmüyordu Malena, artık Populaca'ya soracak, Populaca'dan öğrenilecek bir şey olmadığını düşünüyordu– gezintiye çıkıyoruz biz, Cerro Vertical'e kadar uzanacağız belki, havanın güzelliğinden faydalanmalıyız."

"Hava bir pırlanta kadar güzel bugün... Mutluluk veriyor insana!" diye güçlükle konuştu Malena, zor tutuyordu kendini ağlamamak için, neyse ki hemen kurtuldu Piedrafiel'den ve önde yürüyen çocuklara yetişebilmek için sıklaştırdı adımlarını.

Bir tek şey var istediği, odasına, karanlığa hapsetmek kendini ve şimdi, aç, susuz, hiç uyumadan dağdan dağa kaçan sevdiği adamdan bir haber alıncaya kadar hiç çıkmamak bu karanlıktan. Kendisi gezerken şimdi, bir av hayvanı gibi kovalanıyor Mond-

ragon... Populaca'ya gitmek de bir işe yaramaz artık, kamelyaları Piedrafiel'in öğrencilerden biriyle gönderdiğini biliyor ya... Kim bilir, belki de yakaladılar sevdiği adamı, belki de işkence ediyorlar ona şimdi... İşkenceden sonra bir müfrezenin karşısına dikecek ve kurşuna dizecekler onu, bir çukura, bilinmeyen bir mezara atacaklar cesedini, bir köpek gibi... Ama kendisi gezip tozuyor; başında şapkası, eldivenleri elinde, şemsiyesi yanında ve yakasında kırmızı kamelyalar...

Adımları emin değil Malena'nın, ilerlemiyor ayakları, Piedrafiel'in dudaklarından işittiği sözler, içinde yaşayan umudu, ihtiyar Populaca'dan Juan Pablo'nun izini bulacağına dair umudu silip götürdü biraz önce. Artık sosyal bir tehlike sayılan, hükümetin dirisini veya ölüsünü istediği bir adam, gece gündüz vızır vızır aranan bir adam hakkında ona ne söyleyebilir Populaca? Çıldıracak Malena! Dün, bu meselelerin, bu sıkıntıların hiçbiri yoktu karşısında, oysa hepsi birer gerçek şimdi... Ne güzel, oturmuş konuşuyor olacaklardı her hafta olduğu gibi...

Köyden çıkınca insan nereye bakarsa baksın, birbiriyle kesişen, kavuşan, uzaklaşan sıra dağlar görür; tepesi dumanlı dağlardır bazıları, zirvelerinde bulut kümecikleri vardır dolaşan; bazılarının çok uzakta göğün mavisini bir bıçak gibi kesen silueti belirir; bazısı ise iyice yakındır insana, elini uzatsan avuçlayacaksın sanırsın... öğretmen Cantala yürüyor en önde ve uyanık kız çocuklarının da yardımıyla her biri birer taş ve toprak yığını olan bu dağların neye benzediklerini anlatıyor öğrencilere.

"Savaş dağı bu!.. Büyücü dağı!.. Bu da aslana benziyor!.."

Kızların sevinç çığlıkları ve yerden yükselen toz bulutu arasında kısa bir süre duruyor hepsi, Cantala öğretmenin parmağıyla işaretlediği kocaman dağın bir savaşçı askere benzeyen profilini seyrediyorlar birlikte, küçük bir kız, bir büyücü başını andıran başka bir dağı işaretliyor parmağıyla, başka bir öğrenci heybetli bir aslan gibi kükreyerek gökyüzüne meydan okuyan dağı gösteriyor ve daha uzakta, sayısız, hepsi birbirinden farklı, hepsi ayrı ayrı şeylere benzeyen ama hepsi göğün mavisi ile güneşin altın ışıkları arasında şekillenen dağlara bakıyor ve birbirlerine gösteriyorlar onları.

"Düzensiz yürüyorsunuz gene," diyor Cantala öğretmen, sesini yükseltiyor bu sefer: "Çok toz kaldırıyorsunuz hem... Yürürken biraz kaldırın bakalım ayaklarınızı, yerde sürümeyin öyle, yoksa döneriz geriye, gezinti filan suya düşer!"

Ah, nasıl isterdi geriye dönebilmeyi Malena! Kırmızı kamelyaları Piedrafiel'in gönderdiğini biliyor artık, neden gitsin ki Populaca'ya.

"Bakın şuraya, kızlar!.. Bakın, bir testiye benziyor şu dağ... Testiden su içen bir kadına benziyor, bakın!.."

O ana kadar, bu benzetme oyunlarına yabancı kalan Malena, bir testi ile bir kadından söz edildiğini duyunca ürperiyor. Gerçekten de, taştan bir kadının bir testiden su içmesi değil ama testinin ağzına doğru haykırmasına benziyor dağın şekli, bütün gece onun yaptığı gibi tıpkı, tıpkı Juan Pablo'nun ismini haykırışı gibi.

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

Çevresine bakınıyor telaşla, hayır, ağzından kaçırmamış sevdiğinin ismini, kafasının içinde haykırmış sadece...

Ölü veya diri... Ölü veya diri.

Cantala öğretmen yaklaşıyor yanına:

"Populaca'nın kulübesine geldik efendim..." diyor.

"Evet," diyor Malena, "bir süre onunla görüşeceğim ben. Kızlar oynasınlar biraz, Populaca ile konuşmam bitince Cerro Vertical'e doğru devam ederiz yolumuza. Bırakın oynasınlar şimdi, hem dağıtın meyveleri, yesinler burada."

Fakat ne konuşacak Populaca ile? Elleriyle tık tık vuruyor kapıya, dev bir ağacı bir kuşun gagalamasına benzetiyor şimdiki hâlini. Kapı açılıyor biraz sonra, bizzat Populaca görünüyor kapıda, sakalı âdeta istila etmiş yüzünü, iki su damlasını andırıyor gözleri, küçücük ve dalgın gözler, kısa bir an Malena'nın yanında gelenlerin kimler olduğuna bakıyor. Cantala öğretmeni selamlıyor, onu ansızın karşılarında görüp de şaşıran küçük kızlara göz kırpıyor ve sonra kapatıyor kapıyı. Şimdi, bir tek odadan ibaret kulübenin içindeler ikisi de...

XI

Tanrı gönderdi sizi! Tanrı çağırdı buraya sizi! Tanrı bu, bazen öyle şeyler söylüyor ki, farkında bile olmadan öyle tabi oluyoruz ki O'nun buyruklarına!"

Ağzında bir söz kalabalığı, elinde şapkası, öbür eliyle durmadan alnında biriken terleri silerek karşıladı Malena'yı Populaca ve konuşmasına bile fırsat vermedi. Şapkasını tekrar geçirdi kafasına, koluna girdi Malena'nın, atölyenin dip tarafına doğru, çanak çömlek yaptığı yere doğru sürükledi genç kadını. Bölmelerle ayrılan odayı geçip de dip tarafa geldiklerinde, beklemesini işaret etti ona. Çıktı dışarıya, çevreyi dikkatle kolladı, yabancı kimsenin bulunmadığını aklı kesince ayaklarının ucuna basarak döndü, yaklaştı ona ve kulağına fısıldadı: "Buraya geldi..." ve Malena'nın şaşkın yüzüne, bir ölü yüzü kadar rengi uçmuş yüzüne bakarak devam etti: "Salı günü buradaydı, dört gün oluyor tam, şafak vakti geldi buraya... Hava kararınca gitti..." Populaca geniş bir nefes aldı, rahatlamıştı, tekrar dışarıya bakmaya gitti, her an kirişteydi kulağı, tedbirli davranıyor, sık sık çevreyi kolaçan ediyordu.

Olduğu yerde kalıyor Malena, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyor; fakat Populaca'nın geri döndüğünü fark edince, soğuk terlerden sırılsıklam olmuş yüzünden çekiyor ellerini, parmaklarını dudaklarında ve ağzında dolaştırıyor... Konuşmak geliyor içinden; boşanmaya hazır gözyaşlarını zorlukla zaptediyor, sakinleşiyor ve temsil ettiği üstün insanın, müdire hanımın rolünü yeniden oynamaya hazır bekliyor; sesinde bir ciddiyet, o zaman, neden kendisine haber verilmediğini soruyor Populaca'ya.

"Elbette, benim aklıma önce siz geldiniz..." Populaca, şapkasının başında olduğunu hatırlıyor ve alıyor onu. "Hemen yanınıza koşmak ve durumu haber vermek istedim, fakat o engel oldu..."

"Engel mi oldu? Çok garip!.." diyor Malena.

"'Kapı önüne bile çıkmayacaksın ben buradayken,' dedi bana..." Malena, anlamaya başladığını belirten bir işaret yapıyor Populaca'ya. "Sadece bugün kalacağım burada. Ben gidince, çıkarsın kulübenden, tekrar girersin, canın ne isterse yaparsın ama ben

gitmeden burnunu bile göstermeyeceksin dışarıya ve benim burada kaldığımı kimseye söylemeyeceksin; sadece Tabay öğretmene söyleyeceksin, tek başına olduğu zaman, yalnız göreceksin onu, o zaman söyleyeceksin."

"Yoldaşa ihtiyacı vardı oysa. Kim bilir ne kadar yalnızlık çekmiştir?"

"Evet, yoldaşa ihtiyacı vardı," diyor Populaca. "Yahut hiç güveni yoktu bana, yanından uzağa gitmemi hiç istemediğine göre." Populaca başını sallıyor, sakalına karışıyor saçlarının beyazı.

"Neden güveni yoktu?"

"Neden mi? Anlatayım size..." Populaca tekrar dışarıya, birinin gizlice onları dinleyip dinlemediğini kontrol etmeye çıkıyor.

Giderken de, gelirken de telaşsız, alabildiğine sessiz adımları var bu adamın. Sakalını sıvazlayarak tekrar dönüyor içeriye. Dişlerinde bir garip gülüş; bitkisel bir gülüş denebilir böylesine.

"Neden, biliyor musunuz? Kaçıyordu çünkü, kendi şapkasının gölgesinden bile kuşkulanıyordu, büyüklerin kovalattığı, ölü veya diri ele geçirilmek istenen her adam gibi davranıyordu o da."

"Biliyor muydu arandığını?"

"Söyledi bana, burada anlattı, tesadüfen öğrenmiş kendisi de. Cerropom'da, kendisini arayan birliğin kumandanından öğrenmiş hem, bu size durumu anlatmıyor mu?.."

"Pazartesi gecesi mi olmuş bütün bunlar?"

"Pazartesi gecesi tastamam..."

"Gecenin geç vaktinde ne işi varmış Cerropom'da?.."

"Gidiyormuş..."

Tekrar dışarıya çıkıyor, gizlice yaklaşıp ne konuştuklarını dinleyen biri var mı, yok mu, onu kontrol etmeye gidiyor gene. Biraz sonra dönüyor ve devam ediyor anlatmaya:

"Evet, dolaşıyormuş ama asıl inanılmaz başka bir tarafı var bu işin. Ölü veya diri yakalanması için emir çıktığını birlik kumandanından duymuş olması da değil bu. Hatta en önemsiz olanı o. Bunu ben anlatmasaydım size, başkasından dinleseydiniz, inanmazdınız, biliyorum... Fakat bırakın da bir iskemle getireyim oturmanız için..."

"Sanmıyorum oturabileceğimi, bütün bu anlattıkların öylesine altüst etti ki sinirlerimi..."

"O gece şantiyede yatıp uyumaya hazırlanıyormuş, üniformasını bile çıkarmış hatta, işte tam o sırada şöyle bir çıkıp dolaşma arzusu uyanmış içinde. Sonra, vakit geç oldu, demiş kendi kendine, yorgunluğunu düşünmüş, yatağa girip yatmaya karar vermiş, yarın yeni bir gündür diye geçirmiş aklından. Fakat gittikçe daha tedirgin oluyor ve bir türlü uyku tutmuyormuş gözünü, çıkıp dolaşma arzusu ağır basıyormuş. Daha hafta başı, demiş, yarın giderim dışarıya demiş. Karar verememiş ama. Derken, fırlamış yerinden, geçirmiş sivil elbiseyi sırtına, üniformasını da, ütü tutsun diye sermiş şiltesinin altına ve çıkmış, büyülenmiş gibi: Anlaşılmaz bir kuvvet boyuna dışarıya çekiyormuş onu. Eğer o gece, bu kuvvet onu çıkarmasaymış dışarıya, yakalanacakmış; doğru, öyle boşu boşuna gelmez insanın içine bu cins istekler. O, daha yeni çıkmış ki, görevli birlik odasını basmış, ölüsünü veya dirisini teslim almak üzere gelmişler. Böyle emirler verilince işin sonu neye varır, hepimiz biliriz; teslim olmadı, direndi derler ve bu bahaneyle orada vurur, öldürürlerdi onu."

Malena, titreyen eliyle, düşmemek için iskemlenin arkasına tutundu; hislerini gizlemeye çalışarak, basit, durumunu ele vermeyecek bir sesle cevap verdi:

"Şans yardım etmiş ona!"

"Şans yardım etmiş, asıl aşk yardım etmiş ama!" diyerek onun sözünü kesti Populaca, küçücük gözlerinde eğlenceli bir gülümseme belirmişti, bu gülüş, kulaklarına kadar yayılan sakalına, yumak yumak olmuş kaşlarına bile sıçramıştı bir anda. "Tanıdığı bir kadın su testisiyle seslenmiş ona, yanına çağırmış," dedi gülerek...

Sarardı Malena. Başka bir kadın olamazdı onu çağıran, kendisi testiden seslenmişti Mondragon'a... Bu ihtiyar biliyor her şeyi, dedi içinden, utandığını fark etti sonra, ama düşündü: "Neden utanacakmışım?" dedi bu sefer. Medeni insanlar telefonu kullanmıyor mu sevdikleriyle konuşmak için... Ya radyo? Bir testiden seslenmekle ne fark var radyo arasında, sözler ulaşıyor ya sevilen adamın kulağına ve yüreğine... Fakat başka bir kadındı onu çağıran Pa-

zartesi gecesi, onu kurtaran başka bir kadındı; sadece Cumartesi gecesi testiyle seslenmişti Malena, toplantıya gelmesini istemişti... Başka bir kadın mı yoksa?.. Fakat Pazartesi gecesi, saat on bire kadar kendi yanındaydı Mondragon, budalalık edip de "Artık git," deyinceye kadar kitaplıkta, yanındaydı. Onu sokağa gönderirken yirmi kadar silahlı adamın kurşunlarına hedef olabileceğini nereden bilsin... Ama işte, düpedüz ölüme göndermişti Mondragon'u, kendisi de oturmuş bir yığın budalalık uğruna ağlamış, gözyaşı dökmüştü, ona "hatıra defteri"ni verdiği için duyduğu pişmanlığın kefaretini ağlayarak ödeyeceğini sanmıştı.

"Peki, Cerropom'da nerede saklanmış o gece?.." diye sordu kendi kendine, Populaca'nın anlattıklarını dinliyordu bir yandan da. Dudakları titriyordu, Juan Pablo'nun köyde saklanacak başka yeri olup olmadığını Populaca'ya soramıyordu bir türlü, ihtiyarın yeri hemen tarif edeceğini sanıyor ve bu korkuyla cesaret edip soramıyordu.

"Nereye saklanmış o gece?.. Sokaklarda yürümüş; önce, arandığını bilmediğinden saklanmamış, hatta kendisini vızır vızır arayan birliğin yanından geçmiş o sırada, bir yol kavşağına dağılmış, yolları tutuyormuş birlik. O gece kaderi titreten bu adam... sokakları arşınlayarak başladıysa işe... Sonra, kim bilir..."

Populaca beklemesini işaret ediyor yeniden. Atölyeyi kontrol ediyor önce, yola açılan kapıya gidiyor, dışarıda oynaşan kızların gürültüsü geliyor oradan, tekrar dönüyor Populaca.

"Kilisenin yanındaki asırlık meşe ağacının altında saklanmış bir zaman, bu dev ağacın dalları yandaki mezarlığın duvarını örter, bilirsiniz. İşte, her şeyi oradan dinlemiş. Tapınağın kenarındaki taşın üstüne oturup beklemiş bir süre, sonra şantiyeye giden kamyonlardan birini beklemeye başlamış orada. O sırada, askerî birlik yaklaşıyormuş bulunduğu tarafa. Ayak sesleri duymuş, derken sesler, esnemeler, gürültüler, tükürmeler filan. Gecenin sessizliğinde adamakıllı yankılanıyormuş bu sesler. Derken, askerler görmüş, hepsi durmuşlar, Kumandan gelmiş yanlarına, iyice yaklaşmışlar durduğu tarafa. Başını kaşımış Kumandan, kafasının içindeki sıkıntıları kovmak istercesine, toplamış adamlarını çev-

resine, bağıra bağıra anlatmış hepsine: Bu Mondragon herifini ele geçirmeliyiz mutlaka, ölü veya diri... Kurtulamaz elimizden, kaçması imkânsız, gelgelelim uğraştırıyor bizi, demiş..."

"Bana sorarsanız," dedi Populaca, "Kimse yakalayamaz onu, kadere üst üste üç kere çalım atmış bir adam o. Birincisi, dışarıya, dolaşmaya çıkmasaydı, uykusunda yakalayacaklardı. İkincisi, askerî birliğin ortasından geçiyor da hiçbiri tanımıyor onu, sivil elbise giydiğinden ötürü tabii, hepsi üniformalı adam arıyor etrafta. Üçüncüsü de Kumandan onu, ölü veya diri aradıklarını söyleyince... Fazla söze lüzum yok. Artık kimse tutamaz onu bana göre..."

"Nereye gittiğini söylemedi mi sana?" dedi Malena, sesini titretmemeye çalışıyordu.

"Söylemedi. Hava iyice kararınca çıktı kulübeden, çıktı gitti. Gidişini gördüm, sonra karanlık, bir perde misali kapandı üzerine ve bir daha hiçbir şey öğrenemedim hakkında."

"Neden burada kalmadı peki, onu anlayamadım..."

"Tehlikeliydi burada kalması..."

"Dolaşması daha tehlikeli değil mi?.. Ya karşısına çıkarlarsa, ya anlarlarsa o olduğunu ve..."

Tökezlemişti dili, devam etti:

"Artık üniformasız dolaştığını biliyor herkes."

"Tanınması çok zor artık... Bizim buranın köylüleri gibi giyindi giderken, bıyık yapıştırdı yüzüne, sarı sandalları ayağına geçirdi, başına da çekti şapkayı... Verdiğim torbalara yiyecek koydu, tuz koydu, içi dolu bir su kabağı koydu fakat sigarasını, çakmağını unuttu burada..."

"Populaca, bu yardımını nasıl ödeyeceğim!"

"Siz mi, nedenmiş o?"

"Doğru, haklısın!" diye kekeledi Malena, telaşla ekledi: "Sırtındaki elbiseleri ne yaptı peki?"

"Ateşe verdi..."

"Saklamadı mı?"

"Kül oldu hepsi, yandı... Elbise, pabuçlar, hepsi yandı... Gerisini de; cüzdanını, kalemini, mendillerini, anahtarlarını filan, bunları götürdü yanında... Kalem dedim de aklıma geldi; buraya geldiği-

niz vakit veya benim yolum okul tarafına düştüğü vakit size verilmek üzere küçük bir kâğıt bıraktı..."

"Fakat Populaca!.."

Sözler dondu kaldı dudaklarında. Populaca kaybolmuştu ortadan, mektubu getirmeye gitmişti herhâlde, çok uzun bir veda mektubu bekliyordu Malena. Aslında, çevreyi kolaçan etmek için çıkmıştı Populaca, dönünce, mendilinin düğümlerinden birini çözüp, yumak yaptığı bozuk paraların arasından ufacık bir kâğıt parçası çıkardı.

Sevdiği adamın kendisine yazdığı şeyi bir an önce okuma sabırsızlığı, kocaman, uzun bir mektup beklerken, ufacık bir kâğıt parçasıyla karşılaşmaktan duyduğu şaşkınlığı bastırmıştı.

Mektubu almıyor da sanki saldırıyor Populaca'nın ellerine, çabucak açıyor ve okuyor: "Yakında görüşeceğiz, sevdiğim! Jean Paul."

"Yırtmalısınız kâğıdı... Öyle söyledi, okur okumaz yırtsın, dedi..."

"Evet, evet..." Avucunda sımsıkı tutuyordu kâğıdı, o kadar ki etine batıyordu tırnakları, kendi başını kurtarmak isteyen insanın atılışı içinde diklendi Populaca'ya: "Hayır, hiçbir şey aramıyorum, Populaca! Onun bütün bir gün yaşadığı yerdeyim şimdi, duyuyorum, düşünüyorum... Soluk alıp veriyorum... yaşıyorum!"

"Bütün gün kaldı burada, hava kararıncaya kadar..."

"Kimse anlamadı mı onun burada olduğunu?"

"Hayır. Askerler durmaz ki aynı yerde, gelir giderler..."

"Girdiler mi buraya?"

"Su istemek, çocukların nasıl çanak çömlek yaptığına bakmak için... Şüphelenmezler benden..."

Dışarıda, koşan, zıplayan, oynayan, bağrışan çocukların gürültüsü işitiliyor, saçını çekiyorlar birbirlerinin, dövüşüyor, yerde yuvarlanıyor ve boyuna Cantala öğretmenden azar işitiyorlar.

Tekrar okuyor Malena: "Yakında görüşeceğiz, sevdiğim! Jean Paul." Kâğıdı dudaklarına götürüyor sonra, hem öpüyor hem parçalıyor dişleriyle ve bir yandan da kendi kendine fısıldıyor:

"Yakında... yakında... yakında, sevdiğim..."

İhtiyarın, küçücük gözleriyle kendisini süzdüğünü, gözlerinin şefkatle ve anlayışlı bir ifadeyle parladığını, sakalının içinde kaybolduklarını fark ediyor, her şeyi anlatmaya karar veriyor ona, dönüyor.

"Populaca..."

"Söylemeyin," diyor ihtiyar; "Cerro Vertical'de rastladım size, Bay Mondragon'la beraberdiniz..."

"Denizi seyretmeye gitmiştik oraya..."

• • •

... Şimdi gitmeni istiyorum... yalnız kalmak istiyorum... gitmelisin şimdi... yalnız kalmalıyım, bir başıma.... ayaklarının altında Cerropom sokakları... sessiz, taş ırmaklar hepsi... sokaklar... meydan; meydanda birkaç defa bir baştan öbür başa yürümüştü zaten, tekrar yürüyordu... aynı sokakta bir kere daha yürüyordu, bunda da, öbür sokaklarda da yürüyordu, ayakları hareketsizdi, sokaklardı yürüyen, ırmaklar gibi akıyordu ayaklarının altında, Malena'nın onu kapı dışarı ederken kullandığı sözler dondurmuştu ayaklarını... şimdi gitmeni istiyorum... haftaya, şantiyeye geleceğim, seni görmeye, yeniden konuşacağız... yalnız kalmak istiyorum şimdi...

Şapkasını yana yatırdı yürürken. Sokaklar ayaklarının altından akıp gitmiyordu artık. O yürüyordu, adımlarının gürültüsü köyün her tarafında yankılanıyordu, uçurumlarla çevriliydi köy ve bu çevresi uçurumlarla kaplı taş adasında başka sokaklar yoktu yürünecek, başka meydanlar yoktu. Ansızın kanatlanıverse, değişecek her şey, kanatlı olsa... Hep aynı sözü tekrarlayan ayaklarını bırakıp uçuverse... "Şimdi gitmeni istiyorum... Haftaya şantiyeye gelirim, seni görmeye, gitmelisin şimdi" ve boşluğun sonsuz ve sessiz koynuna doğru uçuverse...

Ölüsünü veya dirisini ele geçirmek için vızır vızır aranan askerî birliğin ortasından geçerken farkında bile değildi gerçeğin, başka sessizliğin, sonsuzun ortasındaydı. İçkiye doymak bilmeyen bu adamlar, boğazlarında düğümlenen susuzluğun etkisiyle kapalı bir meyhanenin önünde bekleşiyorlardı o sırada, Kumandan hep-

sinden fazla hasretti içkiye. Sorumluluğun ve rütbesinin verdiği bir susuzluk içindeydi, geriye doğru kaykılmıştı kafası, şapkası yere düşecekti neredeyse, bir litre dolusu birayı bir dikişte, soluk bile almadan içiyordu, kılıcı belinden sarkıyordu, şişkin göbeğinin üstünde iyice gerilmişti kemeri. Mondragon'u görmediler mi? Aralarından geçiyordu, fark etmediler mi? Evet, gördüler görmesine ama kendi havasında, sakin tavırlı bir siville uğraşmak için gelmemişlerdi ki oraya, üstelik o anda, en önemlisi susuzluklarıydı, beyaz üniformalı, yıldızlı rütbeli bir inşaat şefinin peşindeydiler, üniforma aradıkları için, yanlarından üniformasız geçen adama aldırış bile etmediler.

Fakat Mondragon'un içinde, dayanılmaz bir istek uyandı o anda, bir kadeh içki istiyordu canı, gerisin geriye döndü, Peder Santos'u uyandırıp "Bana içki verin, Peder," demeyi koymuştu kafasına. Yatak odasının camını tıklatırım, diyordu kiliseye doğru yürürken, hemen açar kapıyı bana, günah çıkartmak isteyen bir hasta geldi zanneder veya öğretmen Guirnalda'nın son duyduğu espriyi anlatmaya geldiğini düşünür...

Cerropom'da Malena'yı tekrar gördüğünden beri, onu kendisinden, yeniden karşılaşmamak üzere koparacak en küçük aksilikten bile korkmaya başlamıştı Mondragon. Çok tehlikeli bir hazırlık içindeyken onunla karşılaştığına üzülüyor, bağlarını koparamayacağını biliyor, yüreğine sıkıntı veren bu düşüncelerden kaçarak içinde yeni doğan aşkın kollarına sığınıyor ve er veya geç hayatının yeni bir olayla noktalanacağını, yeni bir dönüm noktasına yaklaştığını unutuyordu. Kiliseye doğru adımlarını sıklaştırdı. O anda, her şeyin ortaya çıktığını ve biraz önce yanından geçtiği askerî birliğin kendisini aradığını, ölü veya diri yakalamak istediğini, gizli bombaların yapımı için gerekli patlayıcı maddeyi kendisinin temin ettiğini, Başkan'ın otomobili geçerken, arabanın yolunu kesecek kamyonu kullanacağını artık polisin ve hükümetin bildiğini bilmiyor, durumun açığa çıkmış olacağını aklına bile getirmiyordu.

Ve işte, bir tümseğin üstüne kurulmuş olan kilisenin yanına gelmişti, üzeri örümcek ağlarıyla kaplı ağaçlar doluydu kilisenin

avlusunda. Yaprakları dökülmüştü çoğunun. Heybetle yükselen tapınak fark ediliyordu biraz ötede. Mondragon iyice sıklaştırdı adımlarını, adamakıllı kararlıydı yürürken, tıklatacaktı Peder Santos'un camını, içki isteyecekti ama nedense, bir süre kararsız kaldı. Sevdiğinin penceresi önünde ne yapacağını bilemeden gezinen bir âşık gibi, bir aşağı bir yukarı gezindi durdu, defalarca yaklaştı papazın penceresine, elini defalarca kaldırdı cama vurmak için, her seferinde, cesaret edemedi ve vazgeçti, sonunda, tapınağın cephesinden başlayarak, duvar boyunca uzayıp giden, ilerideki dev söğüt ağacının kocaman dalları arasında kaybolan ve mezarlığa açılan mermer sıraya oturdu. Ölülerin dünyasındaydı söğüt ağacının kökleri, mezarlığın yüksek duvarlarını aşıyor ve canlıların dünyasına uzatıyordu kollarını; ilkin, ağaçtan uzakta bir yere oturmuştu Mondragon fakat soğukta üşüyünce, usulca, ağacın dalları altına kaydırdı kendini, hemen oracıkta korunaklı bir yer bulup oturdu. Pantolonunun ceplerine soktu ellerini, sonra ayaklarını ileriye uzattı, Malena'yla arasında geçenlerden ötürü umutsuzdu, ne yapacağını çözemiyordu bir türlü. Kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, Malena'nın davranışını açıklayamıyordu: Kitaplığa yürümüştü sevdiği kadın, onun ayağa kalkmasını ve öpüşlerindeki sıcaklıktan, kollarından, dost bağrından bir an kopup uzaklaşmasını ses çıkarmadan seyretmişti, sonra, kitaplıktaki bir raftan yaldızlı ve renkli kitapları kaldırıp arka taraftan bir şey çıkardığını, kitapları tekrar yerine koyup kendisine doğru yaklaştığını ve okumak üzere kendisine bir defter uzattığını görmüştü. Defteri eline alıncaya kadar, bunun bir hatıra defteri olduğunu aklından bile geçirmemişti. Okudu defterde yazılanları. Sonra, ansızın Malena gitmesini istedi ondan. Hüngür hüngür ağlıyordu, sırlarını ona açtığından dolayı pişmandı sanki. Aldı şapkasını Mondragon ve tek bir söz bile söylemeden çıktı Malena'nın yanından...

Ne olmuştu? Malena, neden okutmuştu ona "hatıra defteri"ni? Güven duygusu vermek için mi? Aslında açmamalıydı defteri. Merak etmiyordu zaten. Mademki defteri açmış ve okumasını istediğini belli etmişti Malena... Ama o zaman, kadının özel hayatının sırlarını görünce defterde, pekâlâ kapatabilirdi defteri, incelik

gösterip geri verebilirdi Malena'ya... Deftere hiç dokunmadan, hiç göz gezdirmeden, öylece bırakabilirdi genç kadının eline ve kendi durumunu anlatmak için saçlarından öpebilirdi Malena'yı veya şöyle söyleyebilirdi: "Saçlarının gecesini öpen dudaklarım, senin geçmişte yaşadıklarını mühürlüyor işte ve ben senin geçmişini tanımak istemiyorum..."

Zavallı kız, bu kadar alınmakta haklıydı. Hayatının bütün sırlarını önüne sermişti onun ve o, buna karşılık, adamakıllı çiğ davranmış, alabildiğine şüpheci bir tavır takınmıştı... Sırtı kitaplığa dayalı, ayakta ve bir suçlu gibi beklerken Malena, o, gözleriyle parçalamıştı defterde yazılanları, yüreği ağzında, Malena'nın başkasını sevdiğini anlatabilmek için bu yolu seçtiğini düşünerek heyecan çekmişti okurken, başka birisine sözlü olduğunu düşünüyordu Malena'nın ve öbür adama dinsel bir bağla yapıştığını, ondan kopamayacağını düşünüyordu...

Ama hiç olmazsa anlatmalıydı kadına, öyle çıkıp gitmemeliydi, telaşla, şapkasını kapıp uzaklaşmamalı, Malena'nın sözlerinden başka şeyler bulmalı ve onun söylediklerini tekrarlamakla yetinmemeliydi... "Gitmeni istiyorum şimdi... Haftaya, şantiyeye geleceğim, seni görmeye... Şimdi yalnız kalmak istiyorum..."

Bir sigara yerleştirdi dudaklarına, yaktı sigarayı ve dumanla birlikte, Malena'nın tedirgin, sert görünüşlü hayali silindi gözlerinden, onun yerini; etli dudaklarının kıvrımlarında, ırkının kederli gülümseyişini taşıyan, sadece görmek için değil, biraz da dinlemek için yaratılmış, dikkatle dinleyen gözleri ve bir taş kadar soluk yüzü ile genç öğretmen kızın çehresi aldı.

Azalan sigaralarını saydı Mondragon, saatine baktı sonra. Şafak sökünceye kadar yetişmeyecekti yanındaki sigara, açık bir yer bulup sigara alması gerekiyordu daha. Şantiyeye giden ilk kamyon sabahın dört buçuğunda geçiyordu Cerropom'dan.

Sigarasından son nefesi çekerken üst üste durmaktan yorulan bacaklarını ayırdı, kıvırarak topladı ve ayak ayak üstüne attı sonra, soğuktan korunabilmek için ceketinin yakasını kaldırdı, iyice büzüldü. Nefesinin sıcaklığıyla yüzünü ısıtabilmek amacıyla başını eğdi. Söğüt yaprakları sayesinde biraz olsun korunuyordu so-

ğuktan. Yeşil ipekten bir cibinlik gibi duran ve arkasında, yaldızlı sineklerin sürü hâlinde uçuştuğu dalları ve yaprakları seyretti bir süre, çevreyi kaplayan sessizlik öylesine derindi ki, gökte ışıldayan yıldızların sesi ve hatta kafasında gezinen düşüncelerin gecenin sonsuzluğundaki yankılanması bile geliyordu kulağına.

Malena'nın bütün davranışları, en önemsiz şeyler hakkında söylediği sözler beliriyordu Mondragon'un zihninde, sevdiği kadının tavrını, düşüncelerini, sesini hatırlamak bile zevk veriyordu ona; Malena'yı, şantiyeye gelmeyi teklif ettiği andaki hâliyle getiriyordu gözünün önüne, karısı olarak görüyordu genç kadını, onu, çırılçıplak ve kolları arasında inleyen hâliyle düşünüyordu, uzun uzun seyrediyordu hayalini ve sahip olma duygusunun keyfini çıkarıyor, her öpüşte, ağzının içinde şaklayan tükürük sesi, zevk anında, söylemek isteyip de söyleyemediği, boğazında düğümlenen sözlerin gürültüsü içinde düşlüyordu Malena'yı. Ondaki bazı yıllanmış küçük kız acemiliklerini, öğretmenlikten gelen utanmaları, bu hepsi de ayrı ayrı hoşuna giden küçücük şeyleri bile hatırlıyordu.

Ne zaman gözleri kendiliğinden kapansa, hemen, büyük bir çaba göstererek tekrar açıyordu onları, bazen sevdiği kadının hayalini kaybetmek korkusuyla, bazen de Malena'nın hayali ansızın yok olunca, pişmanlıktan açılıyordu gözleri, gecenin pırıl pırıl mavisinde, Malena'nın uykulu varlığını, karanlığın yüküyle ağırlaşan saçlarını ve sıcak, hafif etini ona bağışlayan anları hiç kaybetmek istemiyordu. Kapanıyordu gözleri, hemen açıyordu bir daha. Kendini onunla baş başa hissetmek, üstelik bu yaldızlı gök kubbenin altında yaşamak bu mutluluğu. Açılıp kapanıyordu gözleri, çiğ yağdığı zaman, ufacık, tatlı gözyaşlarıyla ıslanan, söğüt yaprakları gibi kafasında yaşayan düşüncelerin nemli kirpiklerine indirdiği birer küçük sigara ateşiydi onlar. Malena'nın hatıra defterinde okuduğu o "ve" sözünü nereden hatırlamıştı gene? Askerî Gazino'da tanıştığı genç subayla yaşadığı macerayı sonuna kadar yazmamıştı Malena, "ve" koymuştu en sona, askıda bırakmıştı hikâyeyi. Gözünün bebekleri de göz kapakları kadar hareketsiz, ağır ve durgundu, sanki gözlerine hareket veren mekanizma ansızın bozulmuştu. Kelimesi kelimesine hatırlıyordu Mondragon,

defterde yazılı son cümleyi hatırlıyordu: "Onun benden çok genç olduğunu öğrendiğim zaman her şey bitti ve..."

Ve, ve, ve... Bu kısacık, türlü anlamlar yüklü, bilinmedik sırların anahtarı durumundaki söz hangi gerçeği saklıyordu? Aralarında, Malena'nın kâğıda dökmeye cesaret edemediği bir macera geçtiğini mi düşünmeli? Ya da, bu aşkın sürüp gittiğini, geriye, hiç kimsenin bilmemesi gereken bir hatıra kaldığını mı çıkarmalı?..

Ve, ve, ve... Bunun bir devamı vardı mutlaka, cesaret edip yazamamıştı Malena ya da o bilinmedik engeli aşamamıştı bir türlü, defterindeki soru işaretleriyle düğümlenen bir sözleşmenin devam edip giden baskısından kurtaramamıştı kendini...

Ve, ve, ve...

Görünüşe aldanıp oltaya yakalanan bir balık gibi kıvranıyordu Mondragon; boğazına bir "ve" sözü düğümlenmişti, hep belli bir biçimde oturmaktan da kalıp kesilmişti gövdesi, uyuşmuş kalmıştı, kurtulmak istiyordu bütün bunlardan ama bırakmıyordu "ve" sözü, tıpkı bir olta gibi asılıyordu... "Ve... ve... ve..." diye kendi kendine söyleniyordu o uykulu hâlinde...

Zordu işi: Pantolon ceplerinde duran elleri sımsıkıydı, karanlıklar kendisini tepeden tırnağa sarsın diye bekliyor, başını iyice arkaya, duvara doğru deviriyor, bir hıçkırık gibi beynine mıhlanan şüpheden kurtulamıyordu... Ve... ve... ve... Soru işaretleri, titreyerek, hıçkırarak, ayaklarının altında ezdiği küçük kum taneleri... Ve... ve... ve... Yeniden, sonsuz bir yalnızlığın, kimsesizliğin, uçsuz bucaksız bir çölün bütün benliğini kapladığını, çepeçevre sardığını anlıyordu... Ve, ve, ve... Mutluluk hayalleri gölgeler hâlinde iniyorlardı sıkışan göğsüne, genç bir subayla, tatil günlerinin tadını çıkarmaya hazır, başkentteki vaktini, subayla her karşılaştığı, her birlikte olduğu anda ve yerde değerlendirmek için sabırsızlanan, hatta yanıp tutuşan bir köy öğretmeni arasında neler olup biteceğini geçiriyordu aklından; öğretmen kadın, subayın gönlünü çalacak bütün öbür kadınlardan daha fazla teslim olmaya hazır, kendini okşattırmak, sevişmek için herkesten daha iştahlı, genç subay ise, gençliğinin ve kadınsızlığının ateşiyle coşarak, kendisine teslim olan bu yaşlı ve anaç kadında doyurmaya hazırdı

erkekliğini; kadın için de, kaybolmuş, boşa harcanmış, erkeksiz yaşanmış günlerin arkasından gelen dolu dolu bir sarhoşluktu bu ve... ve... ve... Yani, Malena'nın, kendi durumunu kurtarabilmek için elinde olmayan her şey, ahlak, hatıra defterine daha fazlasını yazmasına engel olmuştu, ama aslında, birlikte yaşadıkları derin bağlarla bağlanmıştı subaya. Hayır, işi bu noktada yüzüstü bırakamazdı Mondragon, tekrar görmesi gerekiyordu Malena'yı, "ve" sözünün gerisinde saklı şeyleri öğrenmeliydi ondan... Onu yaralayan şüphe dolu bir hıçkırıktı bu söz... Ve... ve... ve... Binlerce ve binlerce cırcır böceğinin sesinde çoğalıyordu bu sözler... Onların çığlığı... ve... ve... ve... ve...

Kırbaç darbelerinin altında yaşıyormuşçasına iliklerine kadar sarsıldı acıyla. Hıçkırıktan hıçkırığa yayılan "ve"ler yaralıyordu ruhunu, binlerce ve binlerce cırcır böceğinin haykırışında düğümlenen bu söz batıyordu etine, canını yakıyordu onun, cırcır böceklerinin çığlığı... Ve... ve... ve...

Ne yapması gerekiyor? Nefesi, bir at nalının yankılanmasını andırıyor burnunda. Bulunduğu yerin, güneşte kurumuş, buharlaşmış sidik kokusuyla çevrelendiğini fark etmemişti o ana kadar. Dikkatle ve aranarak baktı çevresine, aklından geçirdiği düşünceleri donduran göz bebeklerini kaçırabileceği, saklayabileceği bir boşluk aradı, cırcır böceklerinden ve hıçkırıklardan kurtulmak istiyordu. Çok düşünmüş ama Malena'nın, kurulu bir yay gibi, ansızın fırlayıp kitaplığa yürümesinin ve eline bir hatıra defteri tutuşturmasının nedenini bir türlü bulamamıştı. Olanca dikkatiyle seyretmişti Malena'yı, en açık şekliyle görmüştü ne yaptığını. "Ve" sözünde gizliydi meselenin çözümü... Bu subayla olan macerasını bilsin diye okutmuştu ona defteri Malena ve... ve... ve (bir hıçkırık, şüpheyle ve dışarıdaki cırcır böceklerinin sesiyle çoğalan bir hıçkırık)... ve... ve... Ya her şeyi toptan bırakmalı ya da toptan kabul etmeliydi.

Ağzında biriken salyası, bir gülüşün gürültüsüyle yankılanıyordu kulaklarında. Hayır, imkânsızdı bu. Pantolonunun ceplerinde bekleyen elleri, şiddetli bir öfkenin ateşiyle tutuşmuş hâldeydi. Evet, bırakması gerekiyordu onu ya da subaydan sonra

bile olsa... alması gerekiyordu... Ne yani!.. O gece, Malena'daki kadınca heyecanın, hıçkırıkların, gözlerinden boşanan yaşların, geriye doğru atılmış kollarının, fırlayacakmış gibi öne doğru şekillenen gövdesinin nedeni buydu aslında. O ise budala romantizmi içinde şaşırmış, anlamamış, kendisini bekleyen bu kadını almamıştı kollarına, ona hâkim olmak, onu teslim almak için duvarla kendi gövdesi arasına sıkıştırmamıştı Malena'yı. Fakat gecikmiş sayılmazdı daha... Hayır, teslimiyetin coşkunluğu sürüp gitmez ki, kısadır bu coşkunluk!.. Bekleyecekti Mondragon, Malena'nın şantiyeye gelmesini bekleyecekti, koca bir hafta bekleyecekti ve şimdi "ve" sözünün hangi anlama geldiğini bildiği için, Malena şantiyedeyken yararlanacaktı bu durumdan. "Hatıra defteri"ni ona verişindeki sebebi Mondragon'un anlamadığını görmüştü Malena, onun aklından bile geçirmeye cesaret edemediği şeyi kendiliğinden söylemişti sonunda; şantiyeye geleceğini bildirmişti, rahatlıkla girecekti Mondragon'un şantiyedeki odasına.

Masmavi ve berrak geceye çevirdi bakışlarını, birçok yönden çırılçıplak bir kadına benziyordu gece; esrarengiz, derin, mücevherlerle donanmış, ama insanın kolları arasına alamadığı, sadece bakışlarıyla okşayabildiği bir kadına benziyordu.

Artık her şey değişecekti. Malena'nın şantiyeyi ziyaretinden sonra şey... olacaklardı ikisi... Şimdi, üzerinde oturduğu mermer sütundan fırlayıp okula kadar koşmaya, okulun kapılarını, pencerelerini tıkırdatmaya ve orada, Malena uyanıncaya kadar, dışarıya çıkıp "ve" sözünün aslında, kilise kulelerinde rüzgârın hareket verdiği, insanın uykularını altüst eden çanların gürültüsü olup olmadığını söyleyinceye kadar bekleyecekti... Geceyi mıknatıs gibi kendine çeken, yıldızların tozlu gecesini... ve birbirine sarılmış âşık vücutları, âşıkların tozlu uykusunu mıknatıs gibi çeken... mıknatıs!.. Evet, koşmalıydı şimdi, okula koşmalı ve içini kemiren o "ve" sözünün mıknatısın "ve"si olup olmadığını sormalıydı Malena'ya... Mıknatıs... mıknatıs... Yani, çanların rüzgârdaki sesi, mıknatısın koynunda akıp giden demirin yumuşak çıtırtısı...

Kalkmadı yerinden, kalkamadı ama etrafında dönerek uçuşan yarasaların etkisiyle hareketsiz kaldı, bir dövme acısı vererek eti-

ne yapışıyordu yarasaların verdiği tedirginlik, sayısız, milyonların ötesinde sayısız olan bu kör kuşlardan kaçamıyordu işte, şeytan kanatlarıyla örülü ağı yırtamıyordu bir türlü, bu ağır dövmelerin yükünden sıyrılamıyordu nedense...

Kafasını ve gövdesini bu kanatlı gömlekten çekip alabilmek amacı ile debelendi önce. Koşması, Malena'ya gitmesi ve onun ağzından, onun mıknatıslı dudaklarından, uykulu madenle dolu dudaklarından, bu gök kubbesi pırlantalarla dolu gecede, birlikte olduklarını işitmesi gerekiyordu.

Yarasalar, aynı insafsızlıkla, onun elini kolunu bağlıyor ve onu dövmelerin kurbanı yapan nefeslerle, bulunduğu yerden alıp eski yıllara götürüyordu. Onu berberlikle geçen delikanlılık yıllarının teori dolu gevezelikleriyle, makasların tıkırtısına uygun bir hız içinde, saçlarını kestiği müşteriyle giriştiği ve makasların gıcırtılı müziğinde şekillenen "aşk ve toprak sevgisi" konulu tartışmalar yaptığı zamana, en ciddi hâliyle ideal çizgilerin, aşkın mıknatıslı kollarına tutunarak yaşayan insanları anlattığı zamana gönderiyordu.

Çan seslerinin gürültüsünü bir dolu yağmuru izledi, gecenin sessizliği minicik zerreler hâlinde çevresine düşüyordu sanki. Üst üste tekrarlanan bir dolu yağmuruydu bu, yandaki mezarlıkta yatanlar için dökülen bütün gözyaşları şahlanıp bir araya gelmişlerdi sanki, donuk ve çıplak göz bebeklerine keskin bir iğne gibi batıyorlardı. Biraz kımıldadı Mondragon. Kollarını, yarasaların dövmelere bağladığı kollarını kurtardı hemen, onların verdiği sarhoşluğa aldırmadan birkaç adım yürümeyi bile başardı, gözleri yuvasından fırlamış, kirpiksiz, kaşsız, göz kapakları düşmüş insan yüzlerinden, bir yağmur gibi üstüne yağan bu yüzlerden koruyordu kendi yüzünü. (Kim orada yürüyen? Ben!.. Bu sesin ayrı ayrı her mezarda yankılandığını işitiyordu... Sen!.. Ben!.. "Sadece ben miyim, ya bütün bu ölüler?" diye sordu tekrar. Yankı cevap verdi ona... Bütün bu ölüler!) Ahhh! Kahkaha, dişlerden yapılmış vagonlardan bir tren hâlinde fışkırıyordu ağzından, tükürdüğü bir şeydi bu, korkulu salyasında şekilleniyordu ağzının, insan gözleriyle dolu yağmur donuklaşıyordu bir anda, bakışı olmayan koskoca göz bebekleri boşluğu dolduramıyordu, tam tersine boşluk gittik-

çe eriyip gidiyordu. Ter içinde titriyor, üşümüş ve uykulu ürpertilerle sarsılıyordu vücudu. Kadın, erkek, ihtiyar, çocuk, budala, aziz bakışlı gözler birbirlerine çarpmadan buluşuyordu boşlukta, birleşiyor, uzaklaşıyorlardı sonra, birbirinin yanından geçiyordu hepsi ve her biri onun etrafını almışlardı, ayaklarının altındaydılar, gövdesiz kalabalıklardı, gözlerle çoğalan kalabalıklar... Nemli, karanlık, aydınlık, parlak, uykusuz bir kalabalık, uyanık kocaman kocaman açılmış, yağmurlu göz bebekleriydi hepsi.

Başını kaldırdı şaşkınlıkla... Ya rüzgârın çanlardaki gürültülü sesi?.. Ya durmadan uçuşan yarasalar?

Parmaklarıyla kıskıvrak yakaladığı insan gözlerinden birini alnına bastırarak ezdi, öyle şiddetle, o kadar sert bastırdı ki parçalandı göz, akıverdi oracıkta, şakaklarının zonklamasında yamyassı etti gözü, bitmek tükenmek bilmeyen bir ürperti sarsıyordu vücudunu, parmaklarının arasında, alnında ve şakaklarında tuttuğu, yamyassı ettiği şeyin insan gözü değil, söğüt yaprağı olduğunu fark etmişti daha sonra...

Hep ilk oturduğu yerdeydi... Mezarlığın kapısında bağıran kimdi öyleyse?

Kendi üstünü yokladı eliyle, oturduğu mermeri yokladı, o deminki insan gözlerinin nereye düştüğünü anlamaya çalışıyordu; daha biraz önce gördüğü, ona bakan, bembeyaz hatlı yuvalarında göz bebekleri durmadan kıpırdayan insan gözlerinin nereye gittiğini bilmek istiyordu...

Büyük ve derin bir sessizliğin koynunda susuyordu her şey, söğüt yapraklarıydı gözler, söğüt yaprakları, bitkisel görünüşlerinin ardına, dallardan sarkan binlerce ve binlerce insan gözü gizlemişlerdi. Mezarlığın içindeydi söğüt ağacı, toprağın altında susan kafatasları ve insan kemikleriyle iç içe duruyordu kökleri, artık insanlar gibi bakmayan, artık sadece yapraklı bitkiler gibi seyreden gözlerle anlaşılmaz bir dostluğun içindeydi...

Adamakıllı üşümüştü Mondragon. Birbirine kenetlemişti dizlerini. Sıradağlara benziyordu dizleri. Toprak olmuşlardı. Sabahın ilk ışıkları! Başıboştu şimdi, bu geceyle gündüzün ortasındaki sonsuzlukta başıboş ve yalnızdı.

O anda, Malena'nın yanında olduğunu hissetti Mondragon, kendisinden ayrı bir varlık değildi ama ondan bir parçaydı Malena, etinin bir parçasıydı, havanın berrak ve temiz dokusunda o da gökteki ışıklı fenerleri seyrediyordu ve bu, rüyalarının eseri olan kadın onu kaldırdı ayağa, ufalmış hissediyordu kendini, duyduğu kıskançlık, içini kaplayan şüphe kaybolmuştu artık, aşkının hiç umulmadık, ateşli zirvelere yükseldiğini ve o zaman, teninin yandığını, gözlerinin kapandığını, dokunma duygusunun bir başka deride eriyip kaybolduğunu, ruhun bir göğüsten öbürüne geçebilecek kadar güçlü olduğunu, bakıştan bakışa, dudaktan dudağa bulaşıcı bir hastalık gibi yayıldığını, sözden söze geçtiğini anlıyordu.

Yüreğinden yükselen bu acı çığlığı boğdu önce, söğüt ağacının gölgesine sığındı. Daha önce, Malena'nın yanından çıktıktan sonra rastladığı askerî birlik tekrar belirdi karşısında. Başlarındaki kumandan, elindeki izmariti kilisenin önünde ateşlerken, onu bekliyorlardı hepsi. Mondragon, kibritin alevinde belli belirsiz aydınlanan yüzünü gördü başlarındaki subayın, ama rüzgâr, ateşi daha sigara yanmadan söndürünce yeniden karanlığa gömüldü adamın yüzü. Yeni bir kibrit daha. Ve bu sefer, parmaklarının arasına hapsetmişti kibritin alevini, ölgün bir ışıkla aydınlanan avuçlarını yüzüne yaklaştırdı, ateşi içecekti sanki.

Ve orada, askerî birliğin, Mondragon adında birini, ölü veya diri ele geçirmek istediğini, vızır vızır aradığını öğrendi. Kolayca sıyrılmıştı ellerinden, şantiyedeki odasına baskın verildiğinde dışarıya çıkmıştı. Bütün şantiyeyi altüst etmiş, onu bulamayınca, köyde aramak için gelmişlerdi buraya. Gece zifirî karanlıktı henüz. "Ama bu onu kurtarmaz," dedi kumandanları, derin nefesler çekiyordu sigarasından, mademki beyaz üniforma var sırtında diyordu, yani, karşılarına ilk çıkacak canlı ve beyaz lekeye ateş açtıracaktı, öyle ya, emir çoktan verilmişti, dirisi olmasa ölüsü gerekliydi onlara. Fakat, suç ortaklarını itiraf ettirmek için canlı ele geçirmeyi tercih ederlerdi.

Birliğin önemli kısmı, sert adımlarla geçip gitti kilisenin önünden, söğüt dallarının arasında saklanan adam için bitmek tükenmek bilmeyen bir geçişti bu, güçlükle ayakta duruyordu Mondra-

gon, bir ara, başının döndüğünü, dizlerindeki bağın çözüldüğünü, tutunmasa yere düşeceğini hissetti, tehlikede olduğunu ve kendisini, ölü veya diri aradıklarını ansızın öğrenmekten doğan bir şaşkınlık ve korkuyla ürperdiğini fark etti. Başkan'ın hayatına kasteden komployа "bomba" temin etmekten ötürü aranıyordu –böyle söylemişti Kumandan–. Sayın Başkan'ın arabasının karşısına çıkıp yolunu kesecek kamyonu kullanmak üzere "gönüllü" yazıldığından ötürü de suçluydu ayrıca.

Kilisenin önünde bir an durdu askerler, mezarlığa kadar yürüyüp yürümemekte kararsızdılar, Kumandan gereksiz buldu bunu. Onlar gözden kaybolurken Mondragon'un planı tamamdı, ne yapacağını biliyordu artık. Toparlamıştı kendini, kanı deminki donukluğundan çıkmıştı. Mezarlık tarafından kolay olmadı kaçması; dev ölü kafalarını andıran, beyaz mezar taşları arasından sıyrılmak ve Populaca'nın kulübesine sığınmak hayli zor oldu. Mondragon kulübeden içeriye süzüldüğü zaman, gökyüzü sabahın ilk ışıklarıyla aydınlanıyordu.

• • •

"Artık çok uzak gibi görünen bütün bu olaylar Salı günü geçti başımızdan," dedi Populaca. "Geçen Salı, bundan beş gün önce tastamam..." Eliyle sakalını sıvazladı tekrar, boş ana memesini sağmaya çalışan küçücük bir kuzunun dilini andıran parmaklarıyla göğsüne vuruyordu.

Konuşması mı, yoksa susması mı gerektiğine bir türlü karar veremiyordu. Konuştu sonunda.

"Bir felaket gelmedikçe başına, kolay kolay öğrenemeyiz saklandığı yeri... Zaten bu meseleyi konuşmak da pek iyi olmaz galiba... Hani, tesadüfen bir şey öğrenirsem, hemen bildiririm size, içiniz rahat olsun bu bakımdan... İzin verirseniz, ikaz edeyim sizi, her ne kadar sizin gibi yüksek bilgili bir insanı uyarmak haddim değilse de, söylemek istiyorum: Kimseye açmayın bu meseleyi ve hiçbir yere gitmeyin sakın."

Malena, fırtınanın limandan söküp aldığı başıboş bir gemi gibi çıktı Populaca'nın kulübesinden. Hava kararıyordu, gece olacaktı

neredeyse. İleride, yükseklerde, Cerropom'un ışıkları görülüyordu şimdi. Küçük kızlar... Cantala öğretmen. Cırcır böceklerinin kuru, gıcırtılı sesi. Donmuş, kaskatı kesilmiş gibiydi her şey. Sadece Malena yürüyordu, ilerleyen kendisiydi sadece...

XII

Mason değildi öğretmen Guirnalda, liberaldi, "guanako,* sığırcık kuşu ve papaz gibileri, kanun öldürmeli," diyenlerdendi. Kilisenin bakıcısı Tancredo, bir çeşit İsa ve Hristiyanlık düşmanı kabul ediyordu onu. Öğretmeni kilisenin önünde görünce, parmaklarını birleştirip üst üste haç çıkardı. Öğretmen Guirnalda ise o esnada kapının önünde durmuş, Peder Santos'un duasını dikkatle izlemekteydi.

"Tanrıya öyle inanıyorum ki Aziz Peder, ismim bile Tancredo (çok inanan) benim, fakat şeytanı kilisede kimse görmemiştir, emin olun, benim başıma geliyor böylesi!" diye homurdandı. Daha sonra da ayin eşyasının istif edildiği odaya gitmek için sıraların arasından yürüyüp uzaklaştı.

Son dualarını mırıldanan Aziz Peder'i orada, ayin odasında bekleyecekti, papaz efendi şöyle seslenecekti ona: "Mağripliler göründü!" Arada, bütün çekmeceleri, dolap ve komodini kilitleyip aceleyle dua etmeye başladı: "Aziz ve Yüce Tanrım, Aziz ölümsüz, bizi kurtar şu liberal heriften!.." Bunun Latincesi kim bilir nasıl söylenir? Papaz efendi biliyordu Latincesini, başka şeyler de biliyordu papaz efendi. Duanın sonunda, yeryüzüne gönderilen kötü ruhlarla baş etmek için Aziz Mişel'in yardımını isterken, "kötü ruhlarla" sözü yerine "kötü liberallerle" diyordu Aziz Peder, çünkü ruhlar ne olsa "ruh"tan başka şey değildiler ama liberaller etten, kemikten, dipdiri, sapasağlam insanlardı.

Aslında içeriye erkek okulunun müdürü öğretmen Constantino Piedrafiel yerine, omuzladıkları kocaman tüfeklerin yanında ufacık görünen askerler dalıverince değişti her şey, ayin odasına girmişlerdi önce. Tüfek ve kılıç seslerinden kuşkulanan Peder

* Güney Amerika'nın güney va batı kesimlerinde yaşayan bir lama türü.

Santos çabucak getirdi duanın sonunu. Ayin odasına girdiğinde, Tancredo'yu ölüm tehdidi altında ve duvara yapışmış hâlde buldu, beline bağlı duran ve kilisenin bütün odalarını açan anahtarları askerlere teslim etmek istemediği için bu hâle koymuşlardı onu.

"Credo, ver anahtarları beylere..." diye emretti ona papaz. Elindeki kutsal çanağı dolabın üzerine bırakıp üstündeki kutsal süsleri anında çıkarıverdi, siyah beresini aldı askıdan.

"Gerekli gördüğünüz her iş için emrinizdeyim efendim," dedi askerlere kumanda eden subaya; burnunu sanki kurtlar kemirmişti subayın, kemiksiz bir et yığını gibi gözüküyordu. Peder Santos'a boğuk bir sesle cevap verdi:

"Arayabilir miyiz kiliseyi?.."

"Derhâl, yazılı emir aldınız mı?" diye sormaya cesaret etti Peder Santos.

"Sözlü emir aldık," dedi burnunu kurtların oyduğu subay.

"Credo, ver anahtarları ve refakat et beylere."

"Şart değil," dedi subay. "Bizimle gelebilir ama gösterdiğimiz kapıyı açar biz söyleyince."

"Haydi oğlum, git beylerle," dedi papaz. Ağlamaklı bir sesle onun kulağına fısıldadı Tancredo:

"Haber verin herkese... Çanları çalın!"

Fakat ellerini göğsünde kavuşturdu Peder Santos ve İsa'nın ünlü sözlerini tekrarladı: "*Regnum meum non est de hoc mundo...** Öyle değil mi, öğretmen bey?.." Göz ucuyla, ayin odasının kapısında beliren Piedrafiel'e bakıyordu.

"Peder!.." diye sızlanarak sözünü kesti Guirnalda: "Nerede konuşabiliriz? Çok acele ve fevkalade önemlidir..."

"Günah çıkartma yeri en emin yerdir bu iş için," diye mırıldandı Peder Santos ve peşinde Piedrafiel olduğu hâlde hızlı adımlarla yürüdü ileriye. Ayaklarının ucuna basarak yürüyordu Piedrafiel, korkusu daha da büyüktü utancından.

"Diz çökün..." Piedrafiel tereddüt etti. "Geliyorlar," dedi Peder Santos, askerlerin ayak sesini duyunca dizlerinin bağı çözüldü öğretmenin, diz çökmekle yetinmedi, günah çıkartma kabinesine de

* "Krallığım bu dünyaya ait değil"

giriverdi telaşla, tanınmamak amacıyla sımsıkı sarıldı papaza. Devlet Erkek Okulu'nun müdürüydü, günah çıkarttığı bir fark edilse, başına gelecekleri biliyordu, beterin beteri işler açılacaktı başına.

Bakıcının kılavuzluğunda kiliseyi arayan askerler ve başlarındaki subay, çan kulesinin merdivenine açılan küçük kapıya yönelmişlerdi çoktan ve birbirinin peşi sıra kuleye tırmanıyorlardı. Piedrafiel rahatladı. Papaza "kırmızı kamelya" hikâyesini anlatacak vakti vardı şimdi.

"Ne kırmızı kamelyası?" diye sordu papaz, kuşkulanmıştı.

"Gazetede yazıyor, okumadınız mı yoksa?"

"Okumadım..."

"Dostumuz Mondragon'un ricası üzerine, anlıyorsunuz ya?.."

"Evet" anlamında başını salladı papaz.

"Başkentten adresime gönderilmişti bu kamelyalar, kutu içinde hem, çiçekleri Tabay öğretmene göndermiştim o zaman, bu sabah gazetede okudum, komplo ile ilgili haberler arasında, asilerin parolası 'kırmızı kamelyalarım' imiş, okuyunca şaşkına döndüm tabii. Ah, Aziz Peder! Yardım etmelisiniz bana, kız okuluna gitmelisiniz hemen, öğretmen hanımın göz bebeği gibi baktığı o kırmızı kamelyaları alıp yok etmelisiniz ortadan."

"Gazete nerede?"

"Burada, cebimde..."

"Verin gazeteyi bana, vaktinde yetişirsem eğer, o unutulması gereken çiçek buketini yok ederim ortadan."

"Tanrı sizden razı olsun!" diye bağırdı Piedrafiel.

"Her şey değişti..." dedi Peder Santos, günah çıkartma yerinden dışarıya çıkarken, üstündeki cübbenin eteklerini silkeliyordu bir yandan da. Ne zaman günah çıkartsa, sanki günahların üstüne yapışmasını önlemek için yapıyormuş gibi üstünü silkelerdi. Günahları da bitlere, pirelere benzetirdi Peder Santos. Tabii, bit ve pire takımının günahlardan daha sahici ve daha yapışkan olduğunu da iyi bilirdi.

"Bütün köyü arayacaklarmış, ev ev dolaşacaklarmış, öyle söylüyorlar..." diye fısıldadı Piedrafiel, bir yandan da papaza yetişmeye çalışıyordu.

"İşte, gördüğünüz gibi öğretmen bey, Tanrının evini aramakla başladılar işe, ne saygısızlık! Rahibe okulunu da, manastırı da arayacaklar demektir bu!.."

"Bizim okulları da!" diyerek onun sözünü kesti Guirnalda, "Kız okulundan başlayacaklar üstelik. Fakat Aziz Peder, hemen yola çıkmazsanız oraya vaktinde yetişemeyeceğinizden korkuyorum. Düşünün bir kere, o çiçekler yüzünden ipucu bulur da hepimizi 'inonados' olmakla suçlayıverirlerse..."

"Siz de kullanıyorsunuz demek, sözlükte olmayan bu garip sözü..."

"Gazete? Almıyor musunuz gazeteyi?.. Alın, dünkü gazete bu..." Ter içinde, bir kâğıt yastıktan farksız hâle girmiş buruşuk gazete, öğretmen Guirnalda'nın elinde belirdikten çok kısa bir süre sonra papazın cübbesi altında kayboldu. "Gösterin gazeteyi Tabay öğretmene, askerler gelmeden, çiçeklerle birlikte gazeteyi de yok etmesini söyleyin ama!"

"Yukarı kısımdan başlarlarsa köyü aramaya, biraz sonra kız okulunda olur askerler."

"Fakat Aziz Peder, ne biliyorsunuz, belki de koskoca bir alay gönderdiler buraya, o zaman, her yeri ayrı ayrı birlikler arıyor demektir. Et bulabildik mi bu sabah? Zerresini bulamadık! Şafakla birlikte, Rolman'ların en gencini sıkıştırıp kestiği hayvanın etini almışlar elinden, koca hayvanı, olduğu gibi onlara vermekten başka çare görememiş zavallı; ekmek sıkıntısı da çektik fazladan, köydeki iki fırın da askerlere vermekten köylüye ekmek dağıtamadı bugün. Ekmek de yok, et de. Fakir fukara ne yiyecek diye soruyorum kendi kendime..."

"Sebze yiyecekler çaresiz..."

"Sebze de yok bu dağ başında, meyve ve sebze taşıyan seyyar satıcıları köye bile sokmamışlar, bütün yolları kesmişler zaten, seferberlik gibi bir şey... Fakat Aziz Peder, gidin artık siz, daha fazla vakit kaybetmeyelim, buradakiler bulmasa, öbür birlik bulacak çiçekleri geç kalırsak, duyuyor musunuz, kuleden iniyorlar işte."

Cerropom'da, öğretmen Guirnalda'nın deyişiyle, bütün hafta boyunca Pazartesi gününden başlayarak Perşembe gecesine kadar

normal hayat yaşanmadı. Askerî birlik ve motorlu polis kuvveti kamp kurdu köyde ve eli silahlı adamların telaşlı ve gürültülü dünyası Cuma gününe kadar sürdü gitti.

Populaca'nın kulübesinden köye, okula dönünce, bütün gece uyumamaya karar verdi Malena, biraz olsun umutluydu, sıkıntıdan boğulacak gibi oluyordu ama şafak söküp de günün ilk ışıkları ortalığı aydınlatınca, ağlamaktan kıpkırmızı kesilmiş uykulu gözlerle çıktı ortaya. Nasıl kapatabilirdi gözlerini, içinde sürüp giden geceyi, karanlığı aydınlatan bu iki ateşi nasıl söndürebilirdi? Karanlıklarda aklını kaybedeceğine gerçeğe bakmak, her şeyi olduğu gibi anlamak daha doğruydu. İşte, Pazartesi sabahı, günün bu erken saatinde dışarıda ayak sesleri duyunca siyah gözlüklerini taktı hemen ve masasına geçip oturdu, kendi deyişiyle "siperine" yerleşti; her şeyin yerli yerinde olup olmadığını kontrol etmek için Müdüriyet kısmına bir göz gezdirdi önce. Bakanlıktan gönderilen bir yetkili, bir müfettiş olabilirdi bu gelen. Yanı başında, kurutma kâğıdıyla mürekkep hokkasının yanında, masasının üzerindeydi kırmızı kamelyalar, küçük bir vazonun içine yerleştirmişti onları. Fakat Peder Santos'u görünce karşısında, matemli camların gerisine sakladığı gözlerinden yaşlar aktı tekrar, yanaklarına süzüldü bu yaşlar. Tek kelime bile konuşmadı Peder Santos, elindeki gazeteyi çarşaf gibi açtı sadece. Birinci sayfada, kocaman harflerle basılmıştı "çiçekleri":

"KIRMIZI KAMELYALAR"

Malena, önce gazeteyi mi, yoksa çiçekleri mi alması gerektiğine karar veremedi bir süre. Gazete. Gazeteyi seçti sonra. Titreyen parmakları arasında hışır hışır ötüyordu gazete. Gözleriyle yiyip bitirecekti gazetede yazılanları. Peder Santos çoktan yakalamıştı kamelyaları. Kırmızı kamelyalar, asilerin işareti, parolası.

"Bu çiçek demeti..." diye söze girdi Peder Santos, dua niyetine söylüyordu bunları sanki; "Hiç gelmedi buraya, kimse almadı bu çiçekleri ve kimse görmedi! Böyle bir demet yok ve hiçbir zaman da olmadı!"

Uzun uzun tartışması gerekti Malena'yla. Başka türlü nasıl başa çıkılır ki kadınlarla? Bütün demet olmasa bile... tek bir çiçek, çiçek de olmazsa, bir yaprak, sadece, yaprağın yarısına bile razıydı...

"Tehlikeli olur yavrum, tehlikeli olur... Neden istiyorsun bunu?"

"Yemek için!.." dedi Malena, bütün kalbiyle ve inanarak söylemişti bunu, sonra, şeytanca bir atılışla ve biraz da papazı yaralamak, çiçeklerini elinden alan papaza acı vermek amacıyla devam etti: "Ona erişebilmek, onunla her şeyde ve her yerde bir olabilmek için..."

"İzin veriyorum buna, kızım... yapabilirsin..." dedi papaz, bir yandan da düşünüyordu: "Böyle tecrübeli bir ruh için başka türlü davranamazdım işin doğrusu, biraz önce hiç günah çıkartmayan bir liberale bile günah çıkarttım ya..."

Malena, çiçeğin kan kırmızısı renkteki yaprağını diline yapıştırdı, ağlayarak öne eğdi başını, kamelyaları cübbesinin altına gizlemişti papaz ve aceleyle dışarıya çıkıyordu. O sırada önüne bakınca, sadece boş vazoyu ve gazetenin baş sayfasındaki yazıyı gördü Malena: Kırmızı kamelyalar... Saydı harfleri... On üç harf vardı tam. Komplocular düşünmüşler miydi bunu, sanmıyordu... Ama belki de, onlar da düşünmüşlerdi, böyle olduğu için seçmişlerdi belki de... Uğursuzluk! On üç harf...

Biraz sonra, iyice dağınık duran saçlarını düzeltti Malena, gözlüklerini silerek oyalandı ardından, zili çalmak üzere müdür odasından dışarıya çıktı, çan nasıl çalınırsa öyle çalıyordu zil, aradaki tek fark teneffüs vaktini haber vermesiydi zilin. Demin kiliseyi arayan askerî birlikten daha kalabalık bir grup gelmişti okulu aramaya, bu yüzden çabuk ve kısa kesildi çocukların teneffüsü. Zil sesi duyuldu ilkin, hemen arkasından küçücük kız öğrencilerin cıvıl cıvıl sesleri ve sonra derin bir sessizlik. Peder Santos tam vaktinde yok etmişti kamelyaları. Sessiz bir teneffüs havası içinde aradılar okulu. Erkek okulundan gelmişlerdi buraya. Sınıflar, müdür odası, Malena'nın dairesi, iç avlular, hizmetçi ve personel odaları, mutfak, odun deposu ve tavan araları bir bir arandı hep.

Askerî birliğin başındaki subayların en genci, iri yarı, kemikli, pırıl pırıl parlayan çizmeleriyle dikkat çeken bir adamdı. Başkentten geliyordu, çıkarken şöyle bağırdı çevresindekilere:

"Bütün kız öğretmenler, iyi tanıdığım birini keyiflendirecek bir şey saklıyorlar koyunlarında!"

"Susacak mısın, kurşunu yapıştırayım mı!" diye seslendi öbür subay, tabancasını kılıfından çekmişti bile.

"Ne oluyor sana? Seninle alıp veremediğim yok ki benim... Köyle ilgilensene, insanlarla, manzarayla ve bak şu ilerdeki köpekle ilgilensene sen... Büyüklerinin sözünü duymazsın o zaman, tamam mı çocuğum, erkek kısmının hakkıdır kadın milletine bakmak..."

"Şişştt... Sus, vururum seni susmazsan," diye cevap verdi öbürü tekrar, ateş etmeye hazırdı gerçekten de.

"Hadi, gönlün olsun, bir de şu gereksiz tehditlerden vazgeçmen için diyeceğim ki, Yerli olmalıydın sen ve devam edeceğim; iş yok bu öğretmen kızlarda, vücutları çirkin, göğüsleri beş para etmez, bacakları biçimsiz, çirkin kısacası, çirkin hepsi..."

"Sus..." dedi öbürü, yakaran bir ifade belirmişti sesinde, güçlükle konuşuyordu: "Düşündükçe diken diken oluyor saçlarım ve dizlerimin bağı çözülüveriyor."

"Hastalık canını sıkıyor senin, dizlerindeki hastalık..."

"Askerlik hastalığı dersen, kabulüm... Yenidir ama... Daha yeni sardım bacağımı, memnun olursanız... Acıdan kıvranıyordu, bitkindi." Dişlerinin arasından soluyarak güçlükle konuştu: "Bir kurşun sıkacağım beynime, bitsin artık bu acı..."

"Budala olma, iyileşeceksin nasıl olsa!" dedi öbürü. Arkadaşının dediğini yapmasından, beynine bir kurşun sıkarak intihar etmesinden korkuyordu. Onun elinden tabancasını almalarını emretti yanındakilere. "İyileşmesen bile tahammül edeceksin, katlanacaksın, erkek dediğin acıya katlanmak için yaratılmıştır biraz da..."

"Sen kimsin ki böyle konuşuyorsun be kardeşim?"

"Tam otuz üç defa başıma geldi... Birincisi iyileşmez hiç, doğrudur, geri kalanını boşver!"

Subay bırakmak istemiyordu tabancayı. En sonunda bir çavuşa bırakmaya razı oldu. Onun eline, silah yerine içi viski dolu bir matara tutuşturdu çavuş.

"Şöyle kocaman bir yudum alırsan, sızıyı dindirir teğmenim..."

"Teşekkür ederim, çavuş..." Ve matarayı ağzına götürmeden önce bağırdı: "Bütün orospular yerin dibine batsın, onları doğuranlar da!"

Bir yudum aldıktan sonra, dikti matarayı, soluk aldı, hınç doluydu içi, ayaklarını açtı iyice, kemerini çözdü ve birkaç adım ileriye yürümek istedi...

At arabaları, atlılar, yayalar, ağaçlar, rüzgâr ve rüzgârın havalandırdığı toz kümecikleri...

Kendi deyişiyle siperine dönmüştü Malena, masasına oturmuştu ama yazısını yazamıyordu bir türlü. Sinirli bir tik gelip yerleşmişti eline, boyuna kaleminin ucuyla masaya vurup duruyordu şimdi. Duvardaki saatin ritmine uygun tik-tak'larla vuruyordu hem; tik... tak... tik... tak... Nabzının atışına uygun bir hızla vuruyordu, zamanın akışına uydurarak vuruyordu kalemi, tik-tak ve tak; noktalar koyuyordu önündeki kâğıdın üstüne ve çizgiler çiziyordu, dışarıda bıkmadan usanmadan yağan yağmurun sesiyle şekillenen eğriler karalıyordu. Bazen, kalemini vurmaya devam ederek ve dışarıdaki yağmuru hiç unutmadan, Peder Santos'un alıp götürdüğü kamelyaların, bundan yıllarca önce trende unuttuğu kamelyalar olup olmadığını düşünüyordu. "Hayır" anlamında sallıyordu başını, inanmıyordu böyle olduğuna, aksini düşünüyordu... Açıklaması biraz güç oluyordu, açıklıyordu gene... Trende unuttuğu kamelyalar, ilk aşkının son şahlanışı, son aleviydi, tesadüfen karşılaştığı bir yabancının elini yakmıştı onlar ve bu yabancı, yıllar sonra, aynı ateşi yeni bir kamelya demetinin içinde, alevli, tutkulu bir ateşle, ihtilalcilerin ateşiyle süsleyerek tekrar karşısına çıkarıyordu.

Sabahın on bir buçuğunu vuran duvar saatinin bir parçasıymış gibi doğruldu ve ayağa kalktı Malena. Küçük öğrenci kızlar ikişer ikişer dışarıya çıkıyorlardı sınıflardan, onun uyanık bakışları arasında sokak kapısına doğru yürüyorlardı; öğretmenler kendi dairelerine çekildi onlar gidince. Malena, bir kez daha koca okulda tek başına kalıverdi.

O da kendi dairesine çekildi hemen. Hizmetçilerin ayak sesleri. Kendi adımlarının sesi. Yemek. Bir zaman, ellerini seyrederek oyalandı. Yemek odasına, kendisini bekleyen, sıcak, dumanı tüten çorbanın başına gitmeden önce, yatağının başucunda duran yastığı aldı eline, şefkat dolu şaplaklarla düzeltti ve yumuşattı yastığı. Onun sırdaşıydı bu yastık. Sürekli bir hıçkırık ve gözyaşına dönü-

şen düşüncelerine tek tanıktı bu yastık, her şeyi bir otomat gibi, mekanik gelgitlerle yaşamaya başladığı ve içini sonsuz bir pişmanlıkla dolduran günden beri, uyusa da uyumasa da sadece ağladığını bilen tek varlıktı bu yastık.

Cerro Brilloso'dan düşerek ölen küçücük bir keçi çobanının cenazesi, marimba ve füze gürültüleri arasında verildi toprağa. Cerropom mezarlığı çok kalabalıktı o gün. Erkek Okulu öğrencilerinden birinin kardeşiydi ölen küçük, cenaze törenine köyün önemli kişileri de katıldı bu yüzden: Peder Santos, her iki okulun müdürleri ve öğretmenleri hazırdılar törende.

Dua faslı bitince Peder Santos, Malena ile Piedrafiel'in yan yana durdukları yere geldi ve onların arasına geçti, mezarın kazılması bekleniyordu o sırada.

"Rahat konuşabiliriz burada. Yeni haberler var mı?"

"Pek bir şey bilmiyoruz, Aziz Peder," diye cevap verdi Piedrafiel.

"Öyleyse yakalayamadılar onu. Bana sorarsanız kurtuldu pençelerinden."

Peder Santos'un böyle ortaya konuşması, Mondragon'dan yana çıktığını hiç belli etmemesi, mesela "bana sorarsanız, kurtuldu pençelerinden" deyişi, kuşkulandırmıştı Malena'yı aslında. Sevdiği adamın henüz ele geçmediğini öğrenmek, yabancıların ağzından işitmek keyiflendiriyordu onu ama papazın tavrını pek saygılı bulmamıştı doğrusu.

"Peder, öyle konuşuyor ki, Mondragon'un onların elinden kurtulamayacağına inanmış bir hâli var sanıyor insan..." dedi Malena.

"Tanrı saklasın kızım!" dedi papaz, göğsünde kavuşturmuştu ellerini. "Çok yanlış düşünüyorsun."

"Şükürler olsun, vaktinde yok ettik çiçekleri!" dedi öğretmen Guirnalda, manşetlerine uzattı parmaklarını ve ekledi: "Bütün bu hikâyede en çok üzüldüğüm şey, o subayın intihar etmesi..."

"Kim olabilir bu adam?" diye sordu Malena.

"Askerî birliğin başında Cerropom'a gelen subaylardan biri. Alaya varır varmaz, tabancasını çıkarıp ağzına dayamış ve basmış tetiğe."

"Zavallı, komployа karışmış olmalı," dedi Peder Santos...

"Tabanca kurşunuyla öldü," dedi Piedrafiel. "Kurşuna dizildi sayılır."

"Hayır efendim, bildiğiniz gibi değil, kurşuna dizilen adamın yanında papaz vardır mutlaka!"

"Ne güzel teselli... Karga kılıklı bir adam."

Gökyüzüne yükselen füzelerin varlığı, o anda toprağa verilen küçük ölünün aslında gökyüzüne çıktığına bir işaretti. Bu, Peder Santos'un hemen kulaklarını tıkamasına ve Piedrafiel'in deminki kabalığına cevap vermesine engel oldu; sadece, papaz cübbesini eşek kulaklarına veya şeytan boynuzuna tercih ettiğini işaretle anlatmaya çalıştı ona.

Mezarın toprağını atıp örtmek kalmıştı geriye, sonra da hazır bekletilen haç konulacaktı ölünün başucuna. En zoru, ayrılmak ve özellikle çocuğun anasını ayırmaktı mezarın başından, sanki çocuğunun mezarına kök salmıştı kadın. Doğru, gözyaşı kadar bereketli hiçbir şey yoktur, hiçbir şey gözyaşı kadar çabuk kök salamaz. Kaldırmak zorunda kaldılar kadını. Kadın uzaklaşmak, üzerinde "VENANCİTO" yazılı mezar taşına sırtını dönüp gitmek istemiyordu.

Kilisenin bakıcısı Tancredo, kilisenin kapısında rastladı Malena'ya, selamı yapıştırdı hemen. Öğretmen Guirnalda, mezarlığın kapısında izin isteyip ayrılmıştı yanından ve papazla baş başa bırakmıştı Malena'yı. Koskocaman dudakları vardı Tancredo'nun, kocaman pabuçlar giymişti ayağına, üstelik çok bol bir pantolon giymişti üstüne; kafasının büyüklüğü gövdesini unutturuyordu bakınca, saçlarının çokluğu ve kabarıklığından ötürü de yüzü görünmez oluyordu. Gülümseyerek baktı önce, kelimeleri tane tane yutarak konuştu:

"Cayetano Duende arıyordu sizi..."

"Beni mi?"

"Evet, efendim."

"Ne istediğini söylemedi mi?"

"Hayır, söylemedi..."

"Hemen şuracıkta, mezarlıkta olduğumu bilmiyor muydunuz?"

"Söyledik ama dört bir yanına baktı Duende, çekip gitti sonra..."

Boru sesleri işitildi o sırada. Kilisenin kulelerine doğru uçuşan masmavi kuşlar görüldü arkasından.

Malena sordu:

"Şu söğüt ağacı kimin, peki?"

Şaşkın şaşkın baktı ona Tancredo, kendisiyle alay mı ettiğini, yoksa aklından zoru mu olduğunu kestirmeye çalışıyordu Malena öğretmenin. Tanrının ağacına bakıp, "Bu kimdir?" diye sormak... Öyle ya...

"Kimin olsun istiyorsunuz ki ağacın... Siz, nasıl kendinize aitseniz bu da böyle, ağaç ağacındır."

"İyi anlatamadım galiba, yani ağaç mezarlığa mı, yoksa kiliseye mi ait demek istiyordum."

"Kökü mezarlıkta fakat bizim tarafa sarkıyor dalları..."

"Çok güzel bir ağaç."

"Sadece Tanrınındır güzel olan!"

"Tanrının yarattığı her şey güzeldir, Tancredo!"

"Fazla derine girmeyin efendim, derine inmeyin!"

"Peder dönmedi mi daha?.."

"Bir şey mi getirmiştiniz Peder'e?"

"Kendisini beklememi söylemişti de..."

"Beklediğinizi haber vereyim öyleyse, belki unutmuştur..." Uzaklaştı Tancredo ve kilisenin kapısını açar açmaz kendi kendine mırıldandı: "Ağaçların sahibini sorduğuna bakılırsa, kadın kaçırdı aklını galiba, hepsi Tanrının elbette, kimin olacak ki başka! Papaz efendi de ondan hırlı değil pek. Çok okuyan, cahil kalıyor işte sonunda..."

Söğüt ağacının yanına vardığında belirgin şekilde heyecanlıydı Malena fakat kendi gövdesini sarsan titreyişten pek de farklı olmayan bir ürperti ile hışırdayan ağacın yanında bir süre durup seyretti ağacı, aralanmıştı dudakları, kendi kendine böğründe yükselen bir sesin varlığını hissediyordu; soluğuyla, gözleriyle, ürkek yüreciği ile her an biraz daha yatışarak, sakinleşerek seyrediyordu salkım söğüdü. Sevdiği adamı gizlediği için binlerce teşekkür borçluydu ağaca, askerî birlik sevdiğinin yanı başına

kadar geldiği hâlde salkım söğüt saklamıştı onu, vermemişti düşmana, üstelik hakkındaki hükmü, burada, bu ulu ağacın gölgesinde duymuştu sevdiceği. Burada, bu dalların altında bekledi, diyordu kendi kendine ve aklına hep onu kitaplıktan çıkarışı geliyordu sonra, kendisi kovmuştu sevdiğini... Ama işte bu, ölülerin dünyasına kök salan salkım söğüt bağrına basmıştı Mondragon'u... Ah, eğer kovmasaydım onu, "Gitmeni istiyorum şimdi," demeseydim o gece; yakalanacaktı, kurdukları tuzağa düşecekti. Senin gibi hünerli değilim ben salkım söğüt, gölgeli bir ulu ağaç değilim!

Yüreğinin çarpıntısını kimseye belli etmemeye çalıştı, salkım söğüdün hikâyesini, kendisinden ve Populaca'dan başka bilen yoktu, Peder Santos'un yanı sıra okula doğru yürümeye başladı.

"Yeni gazeteler geldi ama telaşlanmanı istemem," dedi papaz, yürümeye devam ediyordu bir yandan da.

Önce kekeledi Malena:

"Yoksa... Yoksa ele mi geçirdiler onu?"

"Hayır, kızım, hayır... Böyle konuşmamalısın hem. Sınırda kontrolü arttırmışlar sadece, komployа karışanların hepsi ölüme mahkûm edilmiş bu gece, yarın kurşuna dizeceklermiş hepsini."

"Beni asıl korkutan şey başka, onu yakalayıp oracıkta öldürecek, adını bile anmayacaklar sonra."

"İmkânsız. Çıkar bunu aklından; hükümetin itibarına zarar verir bu."

"Hükümetin itibarı mı?"

"Dur, anlatayım kızım; bu hükümet de, bütün kaba kuvvete dayanan hükümetler gibi, itibarını terör yaratmakta, insanları dehşete boğmakta görüyor ve biliyorsun, insanı en fazla dehşete düşüren şey de ölüm korkusudur. Tam tersine..." Alnında biriken terleri silmek için mendilini çıkardı cebinden, boynunu da sildi ayrıca, ensesini temizledi mendille. "Ne diyordum, tam tersine, herhangi bir adamı vururlar da 'buydu' deyiverirler..."

"Yirmi yedi gün, tastamam yirmi yedi gün oldu bugün," diye içini çekti Malena. "Aklımı kaçırmadım henüz, delirmek pek öyle kolay değil çünkü..."

"Tanrı çok büyük ve merhametlidir, yardım dilemek gerekir ondan!"

"Siz de çok iyisiniz, aziz birisiniz!"

"Günaha girme kızım!.. Aziz olan Tanrıdır sadece. Gazeteleri okumak ister misin, bırakayım mı sana?"

"Juan Pablo hakkında bir şey yazmamışlarsa, okumasam bile olur. En iyisi, Guirnalda öğretmene verirsiniz gazeteleri, heyecanla yeni haberleri soruyor çünkü..."

"Suç ortağımız bizim!.." dedi papaz, gülüyordu bir yandan da. "Hi, hi, hi, büyük bir liberal o. Çiçek meselesinde tuzağa düştü, inan bana. Titriyor korkudan, ne zaman görse beni, dudakları kuruyor, kötü bir haber getireceğim diye ödü kopuyor."

Akşam karanlığı bastırmıştı, farkına bile varmamışlardı. Uzakta, sahil tarafında sicim gibi yağan yağmurun kokusu burunlarına kadar geliyordu, Malena yağmurun sesini işitir gibi oluyordu hatta. Papaz gittikten sonra yalnız kalınca okulu kapalı görmek bir garip sızı uyandırdı içinde, şaşırmıştı. O ana kadar, günlerden Cumartesi olduğunu bile fark etmemişti.

"Öğretmen hanım, misafir geldi sana," dedi hizmetçi kadınlardan biri. Cumartesi günleri adamakıllı temizlik yapılıyordu okulda, örümcekleri temizlemek için palmiye dalları kadar uzun süpürgelerle bütün duvarlar silinirdi. Teneffüs salonları ve koridorlar sulanır, defalarca silinir, sütunlar pırıl pırıl hâle getirilir, toplantıların yapıldığı kısım iyice parlatılırdı, ayna gibi olurdu burası. Toplantılara ve papazın gelişine hizmetçi kadınların biraz canı sıkılırdı, günah çıkarttıkları ve yedikleri haltı papaza anlattıkları için bu kısmı temizlerken biraz isteksiz çalışırlardı.

Malena, öfkeyle kaldırdı başını. Belli iş saatlerinin dışında ziyaretçi kabul etmezdi. Hele cumartesi günleri, hiç ziyaretçi istemezdi, üstelik bugün kapalıydı okul ve personel dışında okulun kapısı kimseye açılmazdı.

"Kimmiş beni görmek isteyen?" dedi Malena, öfkeliydi sesi.

"Bir adam görmek istiyor sizi, arıyor..."

"Bir adam mı arıyor?"

"Evet, şuraya girdi demin..."

"Hizmetkârınız..." dedi arkasından bir ses, kocaman, tanıdık ama kaç zamandır işitmediği bir sesti bu.

Cayetano Duende, onu selamlamak amacıyla yaklaştı yanına, elini kaldırıp şapkasını aldı başından, hafifçe eğildi.

"Şafakla beraber gelmek istiyordum Cerropom'a, gelgelelim birçok şey engel oldu bu işe, uykudan başladı aksilik, uyumuş kalmışım, sabah serinliğinde çıkamadım yola, çok uzaktan geliyorum sonra. Sizi böyle iyi ve sıhhatli gördüğüme sevindim, Tanrı sayesinde tabii!"

"Gelin, oturun bakalım. Sizi gören, zamanın geçmediğini sanacak. Hep aynı, bildik Cayetano Duende. Girin, Müdüriyet odası burası. Oturun, bırakın şapkanızı şuraya."

"Hayır kızım, şapkamı hiç ayırmam yanımdan. Yeni haberler var mı? Sanki yıllarca önce değil de dün getirdim sizi Cerropom'a, çok gençtiniz o zaman, dikensiz bir gül gibiydiniz, yalan mı? Hatırlıyor musunuz, okul bile yoktu o zaman? Zonicario Barillas'a acele tarafından boyattığımız kocaman bir oda vardı sadece, okuldu bu... Şimdi toprakta yatan Chanta Vega kadının yanına inmiştiniz. Burada ölmedi Chanta Vega, başka yere gitti ölmek için. Bir oğlan çocuk bıraktı geride; Poncio Suasnavar, siz tanıdınız onu, Panzos diye bir heriften peydahlamıştı bu oğlanı, felaketin tuzu biberi olarak da üç çocuk daha bıraktı ayrıca. Bazı kadınlar var, çocuk doğurarak kendilerinden intikam alıyorlar, işte böyle. Bir de şu bizim Cayetano Duende vardı, hatırlıyor musunuz? 'Şu' diye bahsediyorum kendimden, artık bir başkasıyım çünkü, hem aynı adamım, hem de farklıyım ondan, biz Duende'lerin hayattaki en büyük hünerlerimizden biri de budur zaten; hem farklıyız, hem aynı kalıyoruz, ikisi bir arada. Kasım yortusu hariç, o gün bütün Duende'lerin bayramı çünkü. Her Duende'nin peşinde bir Aziz vardır onu gözleyen, her Aziz'i koruyan ve savunan bir Duende vardır mutlak Kasım yortusunda, bütün Aziz'ler buluşursa, bütün Duende'ler de buluşur. (Başının döndüğünü hissetmeye başladı Malena.) Chanta Vega, Cayetano Duende, Çinli... aşağıda tren istasyonu olmadığı günler; ihtiyari durak... bir telgraf... ha, hatırlıyor musunuz, tam siz arabadan inmiştiniz, bir telgraf getirdiler,

size gelmediğini sandınız önce fakat size gönderilmişti, ama aklınıza ve kalbinize taht kuran adamdan gelmiyordu. Unutulan ve günün birinde tekrar karşınıza, yepyeni bir ışık altında çıkan her şeye 'hoş geldin!' diyelim, 'nanacastes' yediğimiz zamanki gibi başımızı döndürdüğü için teşekkür edelim!"

Her şey, ansızın yeniden canlandı Malena'nın gözünde. Müdür odasında, masasının başında değildi artık; at arabasının arka tarafındaydı, Cayetano Duende vardı önünde, bir dağın sırtını andırıyordu sırtı, tepesi dumanlı dağları andıran bulutlu bir şapka vardı başında, yol boyunca hikâyeler uyduruyordu ona...

"Hatırlıyor musun, o zaman, gökteki yıldızların küçücük delikler olduğunu söyledim sana, 'günün birinde parmağınla tıkayacaksın bu delikleri' dedim?.. Daha gerçekleşmedi ama olacak ve eğer benimle yukarıya, dağlara doğru gelirsen, rüzgârda, denizin rüzgârında, dağların birer bayrak gibi dalgalandığını göreceksin..."

Malena ayağa kalktı (bundan tam on bir yıl önce de arabanın içinde, aynı istekle yanıp tutuşmuş, yola devam etmek istememiş, arabadan inmek gelmişti içinden...) ve masasına dayadı ellerini, daha doğrusu, masayı tuttu elleriyle, şimdi on bir yıl önceki at arabası gibi hızla yol aldığını hissediyordu masanın, uçurumlar ve karanlıklar arasında ilerlediğini hissediyordu. Bir fincan kahve içmelerini teklif etti Duende'ye, dayanılmaz bir tutku gibi bir şey gelip yerleşmişti böğrüne. Bir şey içmek istiyordu o da, gerçeğin tılsımı sayılan bir şeyi içebilmeyi; "hava" almayı istiyordu ayrıca.

Şarkı söyleyen çocuk korosunu duydu uzaktan. Aynı yöne doğru koşarak ilerledi, Cayetano Duende'nin peşi sıra gelmesinden ürküyordu.

"Cantala öğretmen," diye seslendi kapıdan. Telaşla Cantala öğretmeni çağırıyordu. "Şey var..." Bir hayalet var, diyecekti kendini tutmasa. "Müdür odasında bir bey var, benim misafirim, söyleyin de bir fincan kahve götürsünler ona, çok acele bir iş yüzünden hemen dışarıya çıktığımı söyleyin ayrıca. Tanrı biliyor ya, nasıl yorgun olur insan Cumartesi günleri, hele ziyaret filan kabul edecek hâlimizin olmadığını Tanrı bilir herkesten iyi."

"Derhâl yaparım, efendim..."

"İşinize ara verdirdiğim için de bağışlayın beni, dayanamadım daha fazla; öyle insanlar var ki, en eski, en köklü ve hiç aklımızdan çıkmayan hatıraları tekrar uyandırıverirler içimizde."

"Kahveyi hazırlatayım ben..."

"Kızlardan birine söyleyin, ona götürsün kahveyi..."

İkisi de sustular; kendi dairesine girdi Malena, yatağın üstüne attı kendini, çabuk kalktı ama yatak değildi onu Cerropom'a getiren, fakat şimdi, yatağın da on bir yıl önceki arabadan farkı yoktu gözünde. Cayetano Duende gene yerleşmişti ön tarafa, o dayanılmaz yeşil servi kahkahasıyla, evet, ağzından çıkan servi, yeşil servi misali bir kahkaha; evet, evet, makasla kesilmiş gibiydi saçları ve yemyeşildi gözleri, yeşil bir servinin gözleriydi, öldü mü, hayır!.. Bağırarak atladı yataktan, ne aynayı görebildi, ne de aynadaki hayalini, ayna boş bir çerçeveydi şimdi ve Malena eliyle yokluyor, ayna camının gerisinde yaşayan şeyi, kendi hayatının aynasını arıyor, bulmaya çalışıyordu... Soluk alışı... Soluk alışının ispatı yani... Yaşayıp yaşamadığına ancak soluğu tanık olabilirdi. Kendi hayalinin resmi önünde sevinçle titredi, başlangıçta şaşkın, allak bullak olmuş bir resimdi bu, gittikçe aydınlandı resim, belirginleşti, baştaki bulanıklığından sıyrıldı; soluğu aynanın camına yapıştıkça, kendi kendine ulaşabilmek, kollarını uzatıp kendi resmini kucaklayabilmek ve kendini öğrenmek amacıyla yanıp tutuşuyordu!

"Müdire hanım..."

Cantala öğretmenin sesini duyunca ayrıldı aynanın önünden. Durdu bir an, gözlüklerini taktı hemen. Gözlerinin altındaki halkalar, küfün kemirdiği iki zincir halkasından farksız duruyordu.

Kapının önündeydi Cantala öğretmen, kahve fincanı elindeydi.

"Müdür odasına gitmemi söylemiştiniz ama orada kimse yok ki efendim."

"Fakat orada bıraktım adamı. Gitmiş olmasın..."

"Nereden çıkacak efendim? Sokak kapısı kilitli."

"Gidip bakalım öyleyse."

Peşinde Cantala öğretmen olduğu hâlde müdür odasına girdi Malena. Cayetano Duende'nin, ansızın ortadan kaybolduğunu anladı o zaman.

"Tanırlarsa onu, kötü. Becerikliyse daha da kötü."

"Hayır, sakın korkmayın siz; çok iyi adamdır, güvenilir insandır, beni bundan... çok... çok zaman önce Cerropom'a getiren arabacıdır. Asıl mesele, beni eski günlere ait hikâyelerle, olduğumdan daha yaşlı göstermesi..."

"Fakat siz yaşlı değilsiniz ki efendim..."

"Okula geldiğim zaman sizin yaşınızdaydım Anna Maria, on dokuz yaşındaydım. Tam on bir yıl önceydi, sayın isterseniz. Fakat vakit kaybettiriyorum size, siz gidin kızların yanına, çalışmanıza devam edin; ziyaretçim kahvesini mutfakta içmek istiyor olmalı."

"Hayır efendim, kahveyi siz taşırsanız olmaz!"

"Olsun. Rica ederim. Bırakın fincanı bana, bırakın şuraya, verin bana siz, tesadüfen onu öğrencilerle gevezelik ederken görürsem veririm kahvesini. Benim kendisini aradığımı sanacak, işin doğrusunu söylemek gerekirse benim yaptığım, yani onu orada öylece yalnız bırakmam da bir kabalıktı aslında."

"Madem öyle..." diyerek kahve fincanını ona bıraktı öğretmen Cantala, "Fakat unutmayın, ben severek götürecektim kahveyi."

Servis kısmının bulunduğu tarafta belli bir değişiklik vardı, önce anlamadı bunu Malena. Sonra fark etti ki papağan ortada yoktu. Günün her saatinde zırlayıp dururdu hâlbuki bu papağan. Ama Cumartesi günleri, belki de ortalığı kaplayan sessizlikten, bütün hafta boyunca alıştığı çocuk seslerinin yokluğundan ötürü çekilmez hâle gelirdi. Cayetano Duende'yi bulamayınca, onu görüp görmediklerini sordu hizmetçilere.

"Evet, biraz önce buradan geçerken gördüm onu," dedi hizmetçilerden biri.

"Goya kadın mısınız siz?"

"Hayır, Goya kadın tabakları yıkıyor orada. Nicolasa Turcios'um ben. Hayli yaşlı olan bu bey biraz önce geçti buradan. Sizi gördüğünü, sağlığınızın yerinde olduğunu, gideceğini söyledi. Goya kadınla da konuştu ayrıca..."

Öbür hizmetçi geldi o sırada. Dirseklerine kadar ıslanmış olan kollarını ve ellerini önlüğüne siliyordu.

"Demin size Culacha'nın anlattıklarını söyledi. Sağlığınızın yerinde olduğunu ve gideceğini söyledi. 'Yakında görüşürüz,' dedim ona. 'Yakında görüşürüz,' diye cevap verdi. Kapıyı çekti, çıktı dışarıya."

"Ben de kahve vermek için arıyordum onu..."

"Culacha, gel, öğretmen hanımın elinden al şu kahveyi, kütük gibi durma orada!" dedi Goya kadın ve sonra alçak sesle devam etti: "Yüzde yüz içecek o kahveyi, yemek içmekte üstlerine yoktur bizim gençlerin, bayılırlar bu işe. Bulaşık yerine koy fincanı, yıkadığım tabakları kurulamaya başla, üst üste yerleştir sonra."

"Fincandaki kahveyi dökeceğinize için tabii, kimse elini sürmedi..." dedi Malena.

"Henüz sen bile... Değil mi, Culacha? İnsan canı isterse nazlanmamalı, gençlerin karnı hep acıktığına göre fırsattan faydalanmalı..."

"Tanrı sizden razı olsun, içeceğim kahveyi, hâlâ sıcak zaten!" diyerek kahveyi aldı ve teşekkür etti Nicolasa, bulaşık yerine doğru uzaklaşırken kendi kendine söyleniyordu: "Şu, Goya ihtiyarı cadının teki, büyücü. Bu kahveyi içmek istediğimi nasıl anladı! Bazı geceler, nopal kaktüsünün yaprağından tütsü hazırlıyor; bazı geceler, siyah paçavranın üstüne bembeyaz ve yusyuvarlak bir şey yerleştirip oynuyor onunla, sık sık da papağanla konuşuyor hem, meretin kuşu insan sanki... Sahi, papağana ne oldu, ortalıkta görünmüyor, sesi de işitilmiyor artık, uçtu gitti galiba, keşke gitse, hiç çekilmiyordu çünkü..."

"Hanımefendi!.." dedi Goya kadın, Malena ile yalnız kalışını fırsat bilmişti. "Bu adamın ismi Cayetano Duende'dir."

"Tanıyor muydun onu?"

"Evet, o beni tanımaz gerçi, ben onu tanırım, hem de kaç zamandır tanırım, belki bilmiyorsunuzdur, gene de olduğu gibi göstermeli her şeyi. Hayatını, uzun yolu olup da kestirmeden gitmek isteyenlere, kaçakçılara, kanun kaçaklarına kılavuzluk ederek kazanır o. Yeraltı geçitlerine getiriverin sözü, bakın, ne olağanüstü hikâyeler anlatacaktır size. Susmaz da. Lavların dağların koynunda açtığı dehlizleri sadece o bilir, yüzyıllarca önce açılmış delikle-

rin hepsini tanır, bütün yolları, yerin altındaki bütün mağaraları bilir ve bu dehlizlerin ağzındaki aydınlıkta, bütün yeraltı yollarının kıvılcım dolu ırmaklara benzediğini söyler."

"Fakat kimse bilmiyor bunları Cerropom'da, hiç sözü edilmiyor, ilk defa duyuyorum mesela, oysa yıllardır buradayım..." dedi Malena, kafasında türlü düşünceler kol geziyordu, alevler kadar hızlı düşünceler... "Ve yollar... yerin altındaki yollar... sahile, denize çıkan yeraltı yolları... polis... devriyeler... atlı polisler... Cayetano Duende, nerede bu adam şimdi... Cayetano Duende... sahile kadar uzanan yeraltı geçitleri... ölü veya diri... konuşacaktı bu adamla... Cayetano Duende... Cayetano Duende..."

"Herkes iyi bilir bunu. Cerropom'da her şey bilinir efendim ama yine de gizlidir her şey. Konuşurken ağzımdan kaçtı bunlar ve söyleyiverdim size, kimseye bir şey fısıldamayın sakın, aramızda bütün bunlar. Ben çabuk öğrendim bunu, genç yaşımda dul kaldım da ondan, gençtim o zaman, tekrar evlendim, Celestino Montes'le evlendim bu sefer, birincisi gibi esaslı bir adamdı o da. Öyle ki, kayıp bir at yüzünden bir jandarmayı öldürdü sonunda, satış vesikasını sormuş jandarma ona; inanın, Cayetano Duende olmasaydı ve kocama yeraltı geçitlerini göstermeseydi çabucak yakalayacaklardı Celestino'yu, basacaklardı kurşunu adamcığıma. Bilemezsiniz, nasıl vızır vızır aradılar onu. Çiftliğimizi yaktılar sonunda, dağa kaçtım ben, az kalsın ölüyordum. Karnımdaki çocuğu düşürdüm bu yüzden."

"Kocanı bulamadılar ama değil mi?"

"Hatırladıkça titriyorum efendim, yerin altına girip de ellerinden nasıl kurtulduğunu düşündükçe tir tir titriyorum korkudan. Bindirilmiş polis kuvveti kesmişti bütün yolları, tozu dumana katıyor, rastgele kurşun sıkıyorlardı, Celestino Montes ise, sadece ölülerin girebileceği dehlizlerden sıvışıp gitti."

"Tekrar çıktı mı ortaya?"

"Elbette... Ama bu sefer, başka bir şehirde, başka bir isim altında çıktı ortaya ve başka bir kadınla evlendi herhâlde, bilirsiniz, bu bütün erkek milletinin hastalığıdır; becerebildikleri kadar çok nikâhlı karı değiştirmek isterler, fakat bu sessizlik nereden geliyor

böyle? Papağan nereye gitmiş olabilir diye düşünüyorum, bulamıyorum bir türlü. Ulacha!" diye bağırdı, ilerde bulaşık yıkayan genç kıza doğru, "Tarquino'yu arasana, ne oldu, nereye uçtu bu, kaybetmemeliyiz onu!"

Nicolasa, sokak kapısına kadar gitti, açtı kapıyı, döndü tekrar; bir yandan kahkahalarla gülüyor, bir yandan da anlatmaya çalışıyordu:

"Deminki ihtiyar alıp götürmüş papağanı, geri getiriyor şimdi, işte geliyorlar ikisi de!"

"Böyledir erkek milleti," dedi Goya kadın, Cayetano Duende'nin önüne çıktı. "Bizi gezmeye götüreceğine, yoldaş diye papağanı götürdü yanında!"

"Goya!.. Goya!.." diye azarlayarak seslendi Malena; "Söyle Duende'ye, müdür odasında bekliyorum onu..."

"Papağanı almasın ama yanına efendim, Tarquino'yu bırakmasın... İkisi yan yana olunca kimse tahammül edemez onlara!"

XIII

Malena başladı dolaşmaya... Günün Cumartesi oluşundan yararlanıp daha karanlık bastırır bastırmaz Cayetano Duende'nin peşine takılmak gerekiyordu. Ertesi gün, yani Pazar günü öğleden sonra geri dönecekti. Bir valiz gerekliydi Malena'ya. Bir valiz veya büyükçe bir torba... Çuhadan bir torbası vardı ama önce valizi denedi. Kilidi bozulmuştu, kapanmıyordu. Sicimle bağlamaya karar verdi. Fakat birdenbire çuha torbası ilişti gözüne, kâğıt yığınlarının altında unutulmuş kalmıştı. Onu götürmeye karar verdi. Müdür odasına girip çıkıyordu durmadan. Kendi dairesine de gidiyordu arada. Anahtar doluydu eli, hiç durmadan çekmeceleri açıp kapıyor, hazırlık yapıyordu. Para gerekliydi sonra. Müdür odasında, masanın çekmecesinde duran parayı aldı yanına. Birkaç kitap almak için kitaplığa girdi arkasından. Ayağındaki pabuçları değiştirdi, mantosunu, ayrıca bir mendil ve bir başörtüsü aldı yanına. Cantala öğretmene de birkaç satırlık mesaj yazıp

bıraktı. İmzaladı. Kilere uğrayıp bir kutu konserve, içki, galeta, sözün kısası, elinin altında ne bulursa aldı götürmek için.

Ansızın Cayetano Duende belirdi karşısında. Mutfakta göründüğünde, hareketsiz, parlak ve canlı gözleriyle Goya kadını da bir hayli korkuttu. Goya kadın, onun gözlerini, küllenmiş birer kor ateşi sanıvermişti karanlıkta ve ateşin konuştuğu şüphesine kapılmıştı. Duende müdire hanımla birlikte gideceğini söylüyordu ona.

"Gelişimin sebebi bu zaten," diyordu, sesi çın çın ötüyordu mutfakta, herkes işitsin diye bilhassa bağırıyordu Duende: "Çok hastalandı Populaca, müdire hanımı götürüyorum onun yanına, ciğerinden sakatlığı var Populaca'nın."

Goya kadın, uykulu hâlinden sıyrılmamıştı henüz, ağzı, gözleri, koynundaki kan emmekten şişmanlamış bitler bile uykuluydu daha. Uyanamadı bir türlü. Esnerken ağzından fışkıran yusyuvarlak hava kabarcığı, bir yumurtadan farksızdı.

"Populaca'nın ciğerine ne oldu ki?" diye mırıldandı. "Ave Maria, biri daha ölmüştü ciğer hastalığından. İsmi de..." Ölen adamın ismi eriyiverdi uykulu ağzında ve boşluğa doğru şiddetle kafasını salladıktan sonra devam etti: "Evet, evet, bu hastalıktan ölmüştü herif..."

Öylesine uykuluydu ve kendini ölen adamın ismini bulmaya o kadar çok vermişti ki, Cayetano Duende'nin usulca yanından geçip çinko kaplı olduğu için gıcırdayan arka kapıdan çabucak çıktığını ve komşuların veya papağanın uyanıp da Malena'yı görmemesi için çabucak kapattığını, hatta Malena'nın çıkışını bile fark etmedi, gittikçe uzaklaşan ayak seslerini dahi işitmemişti.

"Karanlıkta mesafe yoktur hanımcığım, bu sebepten uzağa gideceğimiz hâlde, göreceksin, çabucak varacağız oraya," diye söyleniyordu Duende. Ne zaman Malena'ya yaklaşsa tekrarlıyordu bu sözü, ona yaklaşmak için de her seferinde yavaşlıyor, Malena'nın kendi hizasına gelmesini bekliyordu. Çoğu zaman önde yürüyordu Duende, Malena'yı fersah fersah geçiyordu yürürken.

Cayetano bir yandan yürümesini sürdürürken, bir yandan da çevreyi tanıtıyordu:

"O büyük ve kapkara lav var ya, odur bu gizli yolları açan. Ama şimşeğin ve yılan balığının açtığı dehlizler de vardır. Hangi yoldan mı gideceğiz? Burada, sadece, şimşeğin toprağı delerek açtığı yol var önümüzde, yılan balığı oymuş yolun geri kalan kısmını. Başka yol da yok zaten. Büyük lavların açtığı yolları, yani dağın öbür tarafına, sahile açılanları takip etmeyeceğiz şimdi, şimşeğin ve yılan balığının yolundan yürüyeceğiz, hep yürüyeceğiz, Caverna Viva'ya varıncaya kadar; o orada bekliyor bizi..."

Dört bir yanına dikkatle bakıyordu Malena, ayakları kendisinden ayrı birer varlıktı sanki. Boyuna yürüyordu, takip edilip edilmediklerini anlamak için de sık sık arkasına ve çevresine bakınıyordu, kuşku içindeydi. Buluşma yerine zamanında gidemezse, ulaşamazsa ne olacaktı peki!.. Ayakları yürüyor... hızla koşan atlar sanki... hançeresinden fışkıran sesler... koşan adımlar... koşan bulutlar... aralıksız, durmadan, boyuna yürüyor ayakları. Cerropom'dan geçerlerken, Duende yanında yürümemişti onun, hayli önden gitmiş, sanki birlikte değilmiş gibi davranmıştı, Malena şimdi işitmiyordu onun sözlerini, söylediklerini anlamıyordu. Torbayı kaybetmemesi gerekiyor, yolu şaşırmaması bir de, durmadan bunları tekrarlıyor içinden fakat bir yol kavşağında, önce kendisi şaşırıyor hangi tarafa gideceğini; gözleri de yaramıyor bir işe, baktığı yeri görüp görmediğini bile iyice bilemiyor, yürüyor, yürüyor... Cayetano Duende'nin peşindeydi hep, Kıvılcım Mağarası'na doğru ilerliyordu, yürüyordu. Samanyolunu andıran buğulu, bulanık bir şehirde ilerliyordu. Güneye doğru yürüyorlardı ikisi. Ansızın kiliseyi fark etti önünde, Peder Santos geldi aklına. Ertesi gün, onu sabahın sekizindeki dua töreninde göremeyecekti papaz efendi. Tedirgin olacaktı. Onun Populaca'nın yanına gittiğini söyleyeceklerdi papaza. Belki o zaman, Peder Santos'un ilk anlardaki tedirginliği, kuşkusu yatışacaktı. Hiç olmazsa biraz yatışacaktı. Kilise geride kalıyordu şimdi, rüzgâr, kilisenin kulesindeki çanlarda yankılanıyordu, uykulu bir yağmur gibi çıtır çıtır ötüyordu. Tapınak geride kalıyordu işte, tapınak ve kireç kuyusu ve kilisenin önündeki mermer sıra, taş bir heyula gibi: Juan Pablo'nun geceyi koynunda saklanarak geçirdiği ve Kumandan'ın ağzından kendisini aradıklarını, ölü veya dirisini

aradıklarını öğrendiği salkım söğüt geride kalıyordu işte. Köşeyi dönünce mezarlığa girdiler, birdenbire mezar taşlarının üzerindeki bütün haçlar hareketlendi, önce tek sıra hâlinde, sonra ikili bir sıra yaparak, sonra üçlü, sonra yelpaze biçiminde ve en sonunda, onları engellemek, kıskıvrak kuşatmak amacıyla kocaman bir halka oluverdiler etraflarında; önde, arkada, her yanda, kimi yakın, kimi uzaktı haçların, onların çevresinde dön babam dönüyordu hepsi, kızıl ateşlerle doluydu karanlığı gecenin, gök alev alev ışıldayan kor ateşleriyle doluydu boydan boya.

Malena'nın tepesinde dön babam dönen mezar taşlarındaki haçlar değildi sadece; köyün ışıkları da, kenar mahallelerin birbirinden ayrı ve uzak evleri de, köyün girişindeki son köprü de, karanlığa bürünmüş çiftlik bahçeleri de, hatta ağaçların dalları da dönüyordu gözünün önünde. Upuzun bacaklarıyla, ayaklarından kopan ve derece derece böcekli, ağaçlı, otlu, nemli bir bitki dünyasının sıcaklığından çıkarak, taşın ve kayanın saltanat kurduğu bir dünyaya, şimşeklerin açtığı bir yolda ilerliyordu.

Bütün bu garipliklere, dumanlaşan bacaklarına, gövdesinden ayrılmış ayaklarına rağmen, kendini kaybetmemeye çabalıyordu Malena ve içine girdikleri karanlık dehlizin, ilerledikçe, çakıl dolu ve kuru bir düzlüğe açıldığını ve burada tavandan sular damladığını görüyordu. Kıvılcım Mağarası idi işte burası.

Bir parmağından garip bir aydınlık yayılıyordu Cayetano Duende'nin, dumanlar yükseliyordu parmağından, kıvılcımlı bir ateşin yandığı görülüyordu.

"Gördüğünüze sakın inanmayın hanımcığım, yani sanmayın ki yanan benim parmağımdır. İlk bakışta öyle görünebilir ama hiç ilgisi yok; karanlıkta yolumuzu bulalım diye hazırladığım elli tane küçük ateşten ilkidir bu. Yeter bize. Ceketimin her cebinde beş tane el var, her birinde de beş parmak, hepsi ateşten yapılmış. Dışarıda yakamazdım ateşi, korunaklı yerde olmadan yakılmaz çünkü. Girişte, atacağın adımı şaşırıp güçlük çektiysen kusuruma bakma, fakat..."

"Hayır, hayır, daha iyi oldu böylesi, tedbir aldık sayılır, yaktığımız ateşi görebilirdi birisi, peşimizden gelebilirdi..."

"Sadece bu değil sebep, bu gizli geçidin ağzında ateş yakmak imkânsız, asıl ondan oldu."

Ansızın tıkanan ve sonra tekrar açılan, tekrar tıkanan, sonra yeniden açılan bir dehlizin içinde ilerliyorlardı. Gökyüzünde parlayan bir şimşek gibi kıvrımlı zikzaklar çiziyordu dehliz, duvarları camlaşmış kayalarla kaplıydı, soğuk yapmıştı bunu; müthiş boğucu bir kükürt kokusu sarmıştı dehlizi, yukarıda, tavanda, bakınca insanı "çökecekmiş" gibi tehdit eden boşluklar birer leke olarak görünüyordu. Malena, tam başının üstünde kalan kısmı eliyle yoklayınca, sallanan şeyin tavan değil, kendi gölgeleri olduğunu fark etti, kayarcasına, yaktıkları ateşin alevleri büyüdükçe büyüyen ve genişleyen aydınlıkta yürüyorlardı boyuna.

"Bu ağacı ne zaman ateşlesen, ay ışığından farksız olur şavkı," dedi Duende. "Sarı ışık bu, çam ağaçlarına reçinesini veren ay ışığıdır zira altın alevler saçarak yanar reçine... Şavkın en iyisi, ay ışığında çok dinlenmiş çam ağacından alınır... Sabun gibi, kaygan, şimşekten kaçan bir şavktır onunki..."

Lekeler devam ediyordu üzerlerine doğru gelmeye, başlarının üstünden akıp geçiyorlardı durmadan; bulut kılığında değildiler artık, kocaman yeşil kurbağalar gibi, bakır renkli dev örümcekler gibi, hayalî sularda yaşayan demir balıklar gibi, kumlu dantelalar, cins cins madenlerin yuvalandığı süsler hâlinde geçiyorlardı ve Malena her birini ayrı ayrı bellemeye çalışıyor, her dehlizi bu lekelerle isimlendirmek ve bilgisini bu yönde kullanarak kendisine olan güvenini kaybetmemek, içini kemiren kuşkulardan kurtulmak istiyordu.

Fakat öyle kuşkulu ve ürkekti ki aslında –her şeyi yüzüstü bırakmıştı okulda– olayların gerçekliği içinde bu yarım yamalak bilgiye zaten ihtiyacı yoktu uyanık kalmak için, mağaraların oluşumu hakkındaki düşünceleri kovdu kafasından, hepsine boşverdi bir anda. Bembeyaz ve daracık geçitlerden örülü bir bölmeyi geçiyorlardı şimdi: Bu hücrecikler, atmosfer basıncının bir sonucu olarak mı çıkmışlardı ortaya, gaz patlaması mı olmuştu yoksa şimşeğin hünerli elleri buraya kadar inmiş miydi? Onu, büyük bir korkuya iten şey, okulu yüzüstü bırakmış olması değildi, ilk defa başına

geliyordu böyle bir durum, içine atıldığı tehlikeli oyun da değildi ürktüğü, vaktinde yetişememek, Mondragon'u görememekti onu tir tir titreten şey. Bu karanlık, uçsuz bucaksız dehlizlerde kaybetmekten korkuyordu sevdiğini, öyle ya, şu etrafı aydınlatan alevin sönmesi yeterliydi her şeyin kaybolması için, karanlıkta birbirlerini ancak bağırarak bulabilirlerdi olsa olsa. Ama bu engin sessizliğin ortasında, hangi yöne doğru ilerleyebilirdi ki insan, bu aldatıcı ve türlü alaylarla dolu yankılanmalar arasında doğru yolu nasıl bulabilirdi? Hayatı şu yanan aleve bağlıydı. Duende'nin elindeki çam dalından, karanlığa şavk ve hayat veren ağaç dalından bir an olsun ayırmıyordu gözlerini, hatta Duende'nin yanında getirdiği stokun tükendiğini görünce, tedbirsizliğinden ötürü azarlamak bile geçti içinden Duende'yi, çarçabuk yanıp tükeniyor, akıl almaz bir hızla bitiyordu elli parçalık stok. Neden ona böyle bir meselenin varlığını hatırlatmamıştı Duende, neden hazırlık yapmasını hatırlatmamıştı ona? Fakat o... kendisi... Öğretmen olmak, kâhin olmak değildi ya... Bilseydi, elektrik fenerini alırdı yanına... Oysa, fenere ihtiyaç duyabileceklerini aklına bile getirmemişti yola çıkarken... Okuldaki fenerlerden birini de getirebilirdi haberi olsa. Hani şu, bayram günleri fener alaylarında kullanılan cinsten fenerler vardı okulunda, onlardan getirebilirdi. Ah! Varamazlarsa eğer, kaybederlerse buluşma yerini... Karanlıkta yolu kaybediverirlerse... Yarı yolda kalıverirlerse. Pişmanlığın dondurduğu, sakatladığı dudaklarla konuşmak kolay değil.

"İçeride iyiyiz ama!" dedi Cayetano Duende, sesini yükseltmişti ansızın, soluk alamıyormuş gibi bir hâli vardı. Bağırırken bir yandan da, küçük meşaleyi tutan elini kaldırdı havaya.

Sesi yankılanarak dağıldı etrafa ve meşalenin ışığında, içinde ilerledikleri beyaz dehlizin ölmüş hayvan iskeletleriyle dolu olduğunu gördüler. Zaman zaman, Duende'nin çarığının iskeletlere çarpmasından doğan sesler işitiliyordu, çene kemiklerine, göğüs kafeslerine ve boynuzlara basıyordu Duende, çiğniyordu hepsini... Ölümün habercisi saydığı bu kemik artıklarının işini kesinlikle bitirmek istiyordu.

Kimi zaman içine daldıkları, kimi zaman da geride bırakıp geçtikleri karanlığın tek arkadaşı olan sessizlik de, en az karanlık kadar mutlak ve gerçekti. Kendi vücutlarının hareket eden gölgesi, meşalenin aydınlattığı her yerde, mutlak bir gerçek olarak çıkıyordu karşılarına. Yürüyüşleri sonsuz, sürekli ancak bir türlü hedefe yaklaşamayan, buluşma yerine varamayan, hatta hiçbir yere ulaşamayan ve eğer gidilecek yol bilinmezse, boşluğa çıkacak olan, hiçe açılan bir yürüyüştü. Bundan ötürü, zaman zaman sinirlerinin boşandığını, artık kendisine hâkim olamadığını hissediyordu Malena. Dizlerinin bağı çözülüyor, şakaklarında soğuk terler birikiyor, titriyor, kendisini asıl ezen ve küçülten acıyı unutuyor, bu yeraltı dünyasının henüz bilmediği bir köşesinde kendisini bekleyen sevdiği erkek adına duyduğu acıyı unutuyordu. Görmeye gidiyordu onu. Elindeki meşalesi boyuna yanan Duende'ye soruyordu sık sık, onun ağzından duymak istediği için soruyordu. İşte görmeye gidiyordu sevdiğini, görmeye gidiyordu! Tanrıya, Meryem Ana'ya ve bütün azizlere yakarıyor; yorgunluğuna ve gözyaşlarına acımalarını diliyordu.

"Bu işin kuralı şu..." diyerek söze girdi Duende; "Herkes hem kendi gövdesini taşıyacak sırtında hem de gölgesini. Gölge sakin ve uysal olduğu zaman geçecek buradan. Ancak gölge dans eder bazen... Ölümün kol gezdiği yollarda, hele geceleyin, şavksız yürümek imkânsızdır. Senin anlayacağın, hem sevimli hem de kaçınılmaz bir sıkıntıdır bu hanımcığım. Ateş etrafa alev saçmaya başladığında, insanın gölgesi de dans ediveriyor, rahat durmuyor ki. Bereket, gölge dediğimiz meretin bir ağırlığı filan yok! Gelgelelim insanı bunaltan pişmanlıklara benzer biraz, neyse ki bütün benzerlik bu kadardır, gerisi de dans eder ışıkta! Bazen acelesi vardır insanın, gölgesi aldırmaz, gene dans eder... Bazen ciddi ve hatta kederli olursun, gene durmaz, dans eder meret... Zamanı gelir, zahmet çekersin, şu bizim şimdiki hâlimiz yani, namussuz bırakmaz ki öne geçelim, gene o bizim önümüzde, bazen da ardımızda, hep dans eder köpoğlusu... Dans etmemesi için alıştırmak gerek, yeni yeni hünerler bulmak gerek, bir bakarsın bazen yanındaki adamın yanına gelir, başlar zıp zıp zıplayarak dans etmeye, öylece

alır komşunu, götürüverir, en kötüsü de böyle zamanda patlak verir, çünkü bizim yaptığımızın eşini yapmak gerekir öyle anlarda, hem yürümek hem de dans etmek..."

Ve yürüyorlardı işte, ayakları yürüyordu ve ateşten salkımların filizlendiği alevlerin çıtırtısında dans ediyordu gölgeleri... ayakları yürüyordu ve gölgeleri, ağır ağır soluk alıp veren alevlerin temposuna uyarak ağır ağır dans ediyordu... ayaklar ve gölgelere düşman gölgeler ve yine ayaklar... dehlizlerin tavanına yayılan ışıklı siyahlıklar kadar hızlı, zemin üzerinde küçücük zilleri andıran harelerle yansıyan ışık dairecikleri kadar hızlı ve çabuk yayılan gölgeler... ayaklar ve gölgelere düşman ayaklar ve yine gölgeler... omuzlarına zıplayan, üzerlerinden aşıp giden, yolunmuş ve tüysüz, yaralı kuşlara benzeyen gölgeler... yürüyorlardı işte... ilerliyorlardı... baş dönmesine ve kapıldıkları dehşete rağmen ilerliyorlardı... binlerce parçaya bölünüyordu vücutları ve bu parçalar ayrı ayrı dans ediyordu dehlizin içinde, kolları ve bacakları boşlukta uçuşuyordu... elleri ve kafaları boşlukta uçuşuyordu... karmakarışık... birbirine dolanarak... Duende'nin gövdesinin üzerinde Malena'nın kafası... onun ellerinde adamın elleri... Duende'nin başsız gövdesi... Malena'nın iki başlı gölgesi... Duende'nin yürüyen dört bacağı... ve kolsuz... tek bir kafa boşlukta... ve ansızın, sanki hiç dokunulmamış, hiç bölünmemiş kadar tam ve eksiksiz oluveriyordu gölgeler... hiç dans etmemiş gibi sanki... yürüyorlardı, korkuya ve baş dönmesine rağmen ilerliyorlardı işte... birbirlerini dişleyip parçalayan etobur gölgeler gibiydiler... yürüyorlardı boyuna...

Yeni bir meşaleyi ateşlemek için durdu Duende, dört el meşalesinin tükendiğini, yani kırk meşale tükettiklerini söyledi ve sonra, geriye ancak otuz meşalelerinin kaldığını, acele etmeleri gerektiğini ekledi bu sözlerine.

Acele etmek mi?

Titriyordu Malena, canı yanıyordu her yeni adımda, toprağın altında devam eden bu yürüyüş uzadıkça daha çok üşüyor, her tarafının âdeta donduğunu hissediyordu. Korkulu adımlar atıyordu boyuna, elleriyle dehlizin duvarlarına tutunuyordu, dirsekleriyle,

kollarıyla destek almaya çalışıyordu; ensesinde bir sızı ve başını tavana çarpmamak, sakınmak için hep eğik yürümekten değirmende öğütülmüş gibiydi bütün vücudu; dudaklarında bir nem, dumanlı ve yanmış reçine kokusunun tadı vardı artık, öylesine titreyerek yürüyordu ki, dua edip etmediğini kendisi de söyleyemezdi sorsalar, çıkış yerini sormak arzusuyla yanıp tutuşuyordu biraz da. Cesaret edemiyordu sormaya ama çıkış yerinin uzakta olduğunu, belki de hiç olmadığını hissediyordu... Önlerindeki dönemeçten sonra yeni bir dehlizde yürüyeceklerini, sonra tekrar bir dönemeci aşacaklarını ve tekrar bir dehlize çıkacaklarını, bu ucu bucağı olmayan labirentin içinde yürü babam yürüyeceklerini hissediyordu... Katlanmak, direnmek yani... gücünü kuvvetini toplamak... ve orada, belki... orada... hep daha uzakta... ve dans ediyordu gölgeleri... evet... evet... Cayetano Duende haklıydı... Acı çekiyorlardı şimdi ve gölgeleri dans ediyordu...

Serin bir rüzgârın kokusu doldu burnuna, meşalenin alevinden sadece tüten bir beyaz duman kümesi kaldı geriye. Küçücük bir çayıra çıkmıştı yolları, oradan bakınca gökteki yıldızları gördüler, gecenin taze kokusu ve serin rüzgâr okşadı yanaklarını. Ama çok kısa sürdü bu mutlulukları, toprağın üzerinde kaldıkları çok kısa bir süre için devam etti, yürüdüler sonra, ayakları da onlarla birlikte, onlara rağmen yürüyordu, döne döne, kıvrılarak ve tekrardan önünde buğulu bir ağ örülü delikten toprağın karnına girinceye kadar sürdü bu mutluluk.

"Şimşek delmemiş bu yeraltı geçidini..." diye anlatıyordu Cayetano Duende ve yeni bir meşale yakıyordu bir yandan da. Ayna misali parlak bir geçide dalmışlardı şimdi, meşalenin alevleri, binlerce ve on binlerce yağmur tanesi olarak yansıyordu geçidin duvarlarında. "Nereden mi biliyorum şimşekle açılmadığını?.." diyerek devam etti Duende: "Taşlar kırılmamış, parçalanmamış hiç, meyilli çizginin istikametinde ilerlemiyor geçit... Sakin bir yılan balığı yolu burası. Bir hortum geçmiş buradan ve bizim de geçebilmemiz için delmiş toprağı... Birkaç meşale sonra Caverna Viva'nın ağzına geleceğiz zaten, yalnız daha önce çok tehlikeli bir uçurumun yanından geçeceğiz, çok meşale yakacağız o zaman, en

büyüklerini yakacağız hem de, uçurumun yanından geçerken 'Canım meşale, güzel meşale, koru bizi!' diye dua edeceğiz."

Ve Cayetano Duende'nin anlattığı gibi oldu her şey. Caverna Viva'ya yaklaştıklarında, "güzel meşale"nin parmaklarını ateşledi Duende. En tehlikeli yere girmişlerdi işte, yarasalarla dolu kocaman kayalıkların arasındaydılar, yarasalar ölü mü yoksa canlı mı, belli olmuyordu, çamura bulanmıştı gövdeleri, kanatları kaskatı kesilmişti.

"Yeraltındaki geçitlerde en tehlikeli şey, ışıksız kalmaktır," dedi Duende. "Meşaleyi rüzgârdan korumak kolaydır aslında, elinle perde yaparsın, olur biter. Fakat böyle yerlerde, asıl, meşaleyi rutubetten korumak zordur, rutubet şeker emer gibi emer alevi, yavaş yavaş, hiç anlamazsın bu yüzden. Böylesi kötüdür işte. Dertli yapar adamı. Rutubet bozmasın diye hep kollamak zorundasındır, ona engel olmak gerektiğini bir an ile unutmamalısın. Sonra, insanın gölgesi kaybolmayacak böyle yerlerde, kaybolursa gölgelerimiz çok tehlikeli olur. Bir de, bilmediğin yerde, hiç beklemezken bir uçurum çıkıverir karşına, burası gibi mesela, en kötüsü de budur. Sonra, uçurumun dibinde gölgesi aldatır insanı, gölgesi tökezleyen adamın şansı da tökezler..."

Yaşlı adama sarıldı Malena, önünde açılan uçsuz bucaksız yeraltı uçurumlarından çok adamın sözleri korkutmuştu onu, geniş ve derindi ayaklarının dibindeki uçurum, kapkara ve kocaman birer delik gibi görünüyorlardı. Gölgesi kaybolursa, bu yanındaki adam dans eden gölgesine sahip çıkmaz da onun dengesini bozarsa, şansı tökezler de buluşma yerine –kendi varlığının bu dengesiz, hem gerçek ve hem de gerçekdışı olan yönü yüzünden, yani bu, titreşen meşale alevinin elinde tutsak oluşu yüzünden– varamazsa ne olacaktı peki?

"Taşların kaydığını görsen bile, korkmayacaksın," diyordu Duende, meşalenin alevinde adamakıllı büyüyordu kare şeklindeki kafası. "Taşların veya kayaların yuvarlandığını görsen de, ayağının altında toprağın kaydığını hissetsen de korkmayacaksın, bağırmayacaksın ve hangi taraftan düştüğünü duysan bile kasılmayacaksın olduğun yerde... Aşağıya, yukarıya, sağa, sola hiç bak-

mayacaksın, önündeki yola bakacaksın sadece, önüne bakacaksın, bilhassa şimdi geçtiğimiz tehlikeli yerde, Caverna Viva'ya varmak için başka zorluk da kalmadı önümüzde zaten, Caverna Viva'dan büyük bir..."

"Biz Caverna Viva'ya gidiyoruz, daha öteye gitmiyoruz ki," diye sözünü kesti Malena, bu bitmek tükenmek bilmeyen labirentin içinde, her an, biraz daha eksildiğini fark ediyordu gücünün.

"Evet, elbette öyle..." diyerek onu doğrulamakta acele etti Duende. "Benim anlatmak istediğim şu: Caverna Viva'dan başlar asıl büyük geçit, büyük lavın açtığı delik yani, o denize uzanan geçit. Lav, susuzluğunu gidermek için denize ulaşmak isteyince açmıştır orasını. Buraları aşmak tehlikeli olmasaydı çoktan Caverna Viya'ya varmıştık biz koskocaman bir salondur orası, bir saray kadar büyük, o kadar geniş ki, orta yerde duran ve yeşil taşa oyulmuş olan 'Galibal de los Tunales' ufacık görünür bakınca, oysa bu taht dokuz kralı yan yana sığdırabilir gövdesine ve..."

Malena'ya çabuk olmasını bile söyleyemedi Duende. Sesi, soluğu boğazında tıkandı, karşılarına dikilen büyük tehlikeyi sezince. Koşmaktan başka bir şey yoktu yapılabilecek, fırladı, kuşlar gibi sekerek başladı koşmaya, gölgelerin, yankılanan seslerin ve meşaleden süzülen dumanın ortasında koşuyordu; alevler korkulu yüzünü, yuvalarından fırlamış gözlerini, ters yüz edilmiş çekiçleri andıran kulaklarını yalıyordu, peşindeki Malena'nın ayak seslerine dikkat kesilmişti, tehlikeden haberli değildi Malena, takip edildiklerini, peşlerinde adam olduğunu sanıyordu koşarken, ama hemen kafasından kovdu bu düşünceyi, öyle olsa meşaleyi hemen söndürürdü Cayetano Duende, şimdi koruduğu şekilde korumaya da kalkmazdı onu. Hayvanca bir korku. Usulca bütün vücuduna yayılan bir ter. Yüzü kırıştı. Çılgın hareketleri vardı gövdesinin, elinin, kollarının. Çığ mı bu gelen? Yeraltında toprak kayması mı? Ah, bir sorabilse Cayetano'ya... Biraz sonra, toprağın altına mı gömülecekler diri diri? Bir sorabilse... Nasıl anlamıştı Cayetano... Ne görmüştü ansızın?.. Ne işitmişti?.. Ona felaketi önceden haber veren şey neydi acaba?

Hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey işitmemişti Duende fakat ölümün pençesine yakalanmak korkusu içinde alabildiğine koşuyordu. Karanlıklarda toprak kayıyor ve bir kâbus gibi tepelerine devriliyordu. Hiçbir şey göremeyeceklerdi birazdan. Meşale sönmek üzereydi, tek bir tane bile kalmamıştı ceplerinde, meşaleler tükenmişti artık. Sekiz yüz metre uzunluğundaki bir uçurumlu kayalığa yaklaşıyorlardı işte. Genişliği yarım metre ya var, ya yoktu, üstelik meşale olduğu zaman bile güçlükle geçilebilirdi oradan. Kayalık ve uçurum, başka da bir şey yok. En iyisi, meşale sönmeden geçmekti orayı. Tükenmek üzere olan ve artık elini yakmaya başlayan alevlerden korunabilmek için adamakıllı büzdü parmaklarını Duende. Gittikçe tükenen meşaleyi neresinde tutacağını şaşırmıştı şimdi, dayanabildiği sürece havada götürecekti meşaleyi. Ama gittikçe ve artık akıl almaz bir hızla tükeniyordu meret, alevleri bile ölgünleşmiş, sönmeye yüz tutmuş bir kor parçası hâline gelmişti. Tırnakları yanıyordu şimdi. Uçurumlu yola yetişip yetişemeyeceklerini düşünmüştü bir ara. Yetiştiler sonunda, o zaman Malena alevlerin ölgün ve tükenmiş ışığında, kendilerini bekleyen ve havada asılı gibi duran köprüyü dehşetle seyretti. Öylesine boşluktaydı ki bulundukları yer, dayanamadı artık, bağırdı, bağırdı, bağırdı... Biraz önce Cayetano'nun bağırmaması için yaptığı hatırlatmadan çok daha öndeydi, çok daha büyüktü içindeki korku...

Bağırdı, bağırdı, bağırdı...

"Bu taraftan, bu taraftan..." diye söyleniyordu Duende. Bileğinden yakalamıştı Malena'yı ve o görünmeyen eliyle, ilerlemek istemeyen ayaklarına rağmen sürüklüyordu onu.

"Bu taraftan, bu taraftan..."

Duende, bir körün kafasında belirecek en net şekilde, ezbere biliyordu bulundukları yeri, ölçülü ve tedirgin adımlarla ilerliyordu yine de. Bu yanındaki, gözü olmayan, sakat, kaskatı kesilmiş kadının elinden kurtulup boşluğa yuvarlanmasından çekiniyordu. Gövdesini ve sırtını kayalığa âdeta yapıştırarak yürümekte fayda gördü. Asıl tehlike, her an kayma ihtimalinin belirmesindeydi. Kayalara yapışmış hâlde ilerlemek, hiç ayrılmamak, usul usul,

küçük adımlarla yürümek gerekiyordu. Az sonra Caverna Viva'ya ulaşacaklardı nasıl olsa. Yanına yeterli sayıda meşale almamakla akılsızlık etmişti.

"Görüyorum ben etrafımı, görüyorum..." diye boyuna tekrarlıyordu Cayetano Duende, sımsıkı yapıştığı elini hiç bırakmıyor ve Malena'ya daha fazla güven verebilmek için, toprağın altında, yukarıdakinden daha iyi görmeye alıştığını, sessizlikte daha iyi işittiğini söylüyordu. Aslında kayalara sürtünen gövdesinin hışırtılarından başka bir şey işitemiyordu. Yürüyüş zorlaştıkça, kayaların keskinliği ayaklarını acıttıkça, hedefe biraz daha yaklaştıklarını fark ediyordu sadece. Geride bıraktıkları kum ve çakıl yağmurunun önünde, kendilerine rağmen ilerliyordu ikisinin de ayakları...

Hâlinden artık şikâyet etmiyordu Malena. Fakat vücudu acılar içindeydi, tüm bedeni şikâyetçiydi âdeta. Ayaklarına daha öteye gitmeleri için izin vermiyordu artık, iskeletinin bembeyaz ve vefalı yoldaşları, kemikleri yani, sonsuz bir uykuyu özlüyorlardı her an. Yorgunluktan bitmiş, bütün eklem yerleri, bütün uzuvları kaskatı kesilmişti, kasları boşlukta sallanan örümcek ağlarından farklı değildi artık. Ve bir an dursa veya Cayetano Duende elini bir an için bıraksa, hemen oracıkta düşüp bayılacağını, o zaman her şeyin biteceğini, daha fazla yürümenin gereksiz olduğunu, nasıl olsa varamayacağını, buluşma yerine ulaşamayacağını düşünüyordu.

"Altı yüz metre yol yürüdük tastamam..." Duende'nin sesini duyuyordu ama iyice uzaktan geliyordu bu ses sanki; yankısı bile uzaktı ona, elini sımsıkı tutan yaşlı adamın sesi değil gibiydi. "Görüyorum ben, görüyorum..." diyordu adam, "bu taraftan, bu taraftan..."

Beceremeyecekti Malena, ulaşamayacaktı hedefe.

Varamayacaktı oraya... Yürüyemeyecekti, bilekleri bükülüyordu ayaklarında...

"Bu taraftan, bu taraftan."

Dizlerinin bağı çözülüyordu, bacakları tutmuyordu artık... Her yeni adımda biraz daha düşkünleştiğini, biraz daha diz çöktüğünü hissediyordu ve galiba diz üstü kapaklanmak istiyordu yere, dizlerinin üstünde yürümek sonra...

"Bu taraftan, bu taraftan."

Dizlerinin üstünde yürüyebilse, gidebildiği kadar gitse... Ne olacak sonra...

"Görüyorum ben önümü, görüyorum... Bu taraftan."

Hareketsiz, kaskatı bir eşya gibi sürüklüyordu onu Duende... Malena, gücünün son zerresini harcayarak, ona kendisini böyle elinden tutarak sürüklemesini söyleyecekti, ölse bile böyle sürüklenmek istiyordu, buluşma yerine kavuşabilmek için.

"Bu taraftan, bu taraftan..."

Yaşlı adamın sesi boğuklaştı ansızın ve eli boşlukta kaldı Malena'nın, ilk anda tanıyamadığı bir adamın güçlü kolları sarılmasaydı ona, devrilip gidecek, yüz üstü kapaklanacaktı yere. İki kol birden kavradı onu belinden, titreyen, katı, üşümüş iki kol kavradı onu ve kulaklarında bir ses aynı anda çınladı:

"Kırmızı... kamelyalar!" Juan Pablo'nun sesi.

Bir makine gibi, hiç soluk almadan cevap verdi Malena, o ana kadar her şeyin kötü bir rüya olmasından korkarak hep açık tuttuğu gözlerini yumdu, bu karşılaşmanın sevincinden ötürü titreyen, sarsılan vücudunu bu güçlü erkek kollarının ezmesine aldırmayarak yumdu gözlerini. Onu sessizce, titreyerek sarmıştı kolları sevdiğinin, anlatılması imkânsız sanılan bir şeyi, sessiz, dilsiz sarılmayla anlatabilmek için belki de. Ve mutluluğun o en çılgın anı geçince, aynı kolların, bu sefer de karanlıkta sadece onu düşünerek yaşayan ve ayakta kalan bir adamın yumuşak ve şefkat dolu hasretini anlatabilmek için başka türlü sarıverdiğini hissetti kendisini.

Nasıl da acele ediyorlardı konuşmak için! Yeniden dünyaya gelmiş iki insandı şimdi onlar, yerin altında yeniden birbirine kavuşmuş iki ölüydüler, soluk soluğa kalmışlardı, çocuksu gözyaşları süzülüyordu yanaklarından, her şeyi bir çırpıda birbirlerine söyleyebilmek için sabırsızlanıyorlardı, onların acelesi konuşmaktaydı şimdi...

XIV

Omuzlarının varlığından bile haberli değildi Malena, ayaklarının, bacaklarının ve sırtının varlığından da haberi yoktu pek; hem saçları hem de sırtındaki elbiseler ıslanmıştı. Juan Pablo kollarını açarak karşılamıştı Malena'yı Caverna Viva'ya gelişinde ve bahtsız bir komplo girişiminin parolasını fısıldamıştı genç kadının kulağına, bu parola bir çeşit yeniden doğuş çığlığı olmuştu onun gözünde. Kavuşmanın ilk heyecanları yatışınca, karanlıktan ötürü göremediği, yalnızca sesini duyduğu ve varlığını hissettiği adama bıraktı kendini Malena, karanlığın en derin ve kuytu köşesine, "Galibal de los Tunales"e, yeraltındaki krallar tahtına oturdular ve şafak vaktini, iki belirsiz siluet olmaktan, karanlığın tozunda savrulmuş iki zerre olmaktan kurtulmak için sabahı beklediler orada.

"Oh..." dedi Malena, vücudunu gittikçe daha fazla saran kollardan kurtulmak istemiyormuş gibiydi, "Cayetano Duende nereye kayboldu şimdi?"

Ve birdenbire hatırladı Duende'nin yokluğunu, onu aramadığı, hiç olmazsa arkasından seslenmediği için pişmanlık duydu ansızın, bağırabilirdi yaşlı adama, fakat Juan Pablo, yeraltı dünyasının bu yaman kılavuzunun sağlığının yerinde olduğunu ve Malena'nın elini ancak uçurumu aştıktan sonra bıraktığını anlattı; Juan Pablo'nun onu sımsıkı tutacağını hissedince bırakmıştı zaten elini.

Malena'nın elini bırakır bırakmaz, hiç durmamış, koşmaya devam etmişti Duende. Mağaranın üst tarafına doğru ilerlemiş, ilerideki giriş yerinden dışarıyı, yol şantiyesini ve çevreyi gözlemeye gitmişti. Mondragon'un cipiyle bir hayvana tosladığı ve hayvanın peşinde koşarken bulduğu mağara deliğine iyice yakındılar şimdi. Mondragon, peşinden koştuğu hayvanı yakalayamamıştı ama tesadüfen bu mağarayı bulduğunda, ileride gerekirse ve komplo başarılı sonuç vermezse burada saklanabileceğini hemen hesaplamıştı.

İşte, aynı mağaranın ağzından çevreyi gözetliyordu Cayetano Duende şimdi, Caverna Viva'nın iç kısımlarına ancak bu delikten girebilirdi insan, öbür giriş yerlerinden Caverna Viva'ya

ulaşabilmek için bitmek tükenmek bilmeyen, kapkara dehlizleri aşmak gerekiyordu; yeraltı geçitlerinde ayak sesleri ve gürültüler çok uzaklardan bile duyulduğundan insan kolayca saklanabilirdi gerektiğinde. Zaten, Juan Pablo'yu da, bu karmakarışık dehlizlerden ve uzun geçitlerden geçirerek Duende getirmişti buraya. Şantiye tarafındaki mağaraya da getirebilirdi onu, hayli kolay olurdu bu, fakat büyük bir rizikoyu göze almış olacaklardı o zaman. Bu yüzden, en uzun ve en zahmetli yolu seçmişti Mondragon ve bu yol, hiç dikkati çekmeyecek bir yoldu. Cerropom'dan çıkar çıkmaz kaybolmuşlardı ortalıktan, sanki yer yarılmış ve yutmuştu ikisini birden. Şimşeğin açtığı, toprağın karnını deldiği yolda, o dar, korkulu ve zikzaklarla dolu yolda ilerlemişler ve bir süre sonra bir dağın tepesinde bulmuşlardı kendilerini. Bir süre dinlenmişlerdi orada, tertemiz dağ havasını çekmişlerdi ciğerlerine ve sonra tekrar dalmışlardı bir yarıktan toprağın karnına, yılan balığının mağarasına girmişlerdi bu sefer. Talihleri yoktu ama meşaleler tükenmişti yarı yolda, yolun, kayalıkla uçurum arasındaki son kısmını zifirî karanlıkta aşmışlardı, dehşet verici bir yolculuk olmuştu bu.

"Biliyor muydun sana geldiğimi?"

"Çığlıklarını duydum..."

"Akılsızlıktı bağırmam, karanlıkta çok korktum ama."

Sesinin geldiği yöne doğru koşmak istedim önce, sana yardıma gelmeyi düşündüm, fakat Cayetano Duende ile kararlaştırdığımız buluşma yerinden ayrılmamak zorundaydım, yolu ve buluşma yerini bir daha bulamam diye çekindim, bu labirentlerin içinde çok kolay şaşırabilir insan yolunu.

"Çok vakit aldı, uzun bir yürüyüştü buraya kadar."

"Evet, gelmek bilmiyordunuz bir türlü. Meşalenin ışığını aradım durdum karanlıkta, meşaleniz kalmadığını bilmiyordum."

"Elimizdekiler tükenmişti..."

"Karanlığı, bu uğursuz kayalıklara yayılan sessizliği dinlemeye yetmiyordu kulaklarım, ayak seslerini bekliyordum hep, buradasın işte..."

Mondragon göğsüne bastırıyordu onu, sımsıkı sarılmıştı Malena'ya ve sevdiği kadının yüzündeki hatları parmağıyla yeniden

çiziyordu, Malena'nın ince burnu, nemli gözleri, kederli kıvrımlarla şekillenen dudakları, ensesi, Yerli peri kızlarını hatırlatan omuzları hep onun parmağında resimleniyordu, Malena'nın saçlarındaki kokuyu yudum yudum içiyordu Mondragon, sevdiği kadının kafasındaki düşünceleri bile koklamak istiyordu, bu, incecik ipliklerden örülü yağmurun enfes kokusunu çekmek istiyordu ciğerlerine.

"Sen çağırınca mutlaka geleceğimi biliyordun. 'Kırmızı Kamelyalar' dedi bana Cayetano Duende, büyülenmiş gibi peşine takıldım hemen."

"Görmek istiyorum seni. Güneşin doğuşu gecikiyor boyuna. Şafak vaktinde, olağanüstü güzellikte bir ışık yayılır buraya, sanki taşların içinden fışkırır."

"Burasını bilmen ne iyi! Cerropom'un nasıl altını üstüne getirdiklerini bilemezsin, ev ev aradılar her yeri, her tarafa baktılar, askerî birlikler, jandarma ve polis kuvvetleri vızır vızır dolaşıyordu ortalıkta, günün ve gecenin her saatinde karşımıza çıkıyorlardı. Bizim okulu gözümün önünde aradılar, erkek okulunu da aradılar, dehşete kapılmıştı öğretmen Guirnalda..."

"Kamelyaları gönderdi mi sana?"

"Evet, evet, anlatacağım hepsini! Kiliseyi de aradı askerler, aramadıkları yer kalmadı zaten. Populaca'nın kulübesine günün ve gecenin her saatinde girip çıkıyorlardı, çeşitli sebeplerle hem... Senin orada saklanmış olabileceğini düşündüklerinden değil, hayır, ama gözden uzakta bir yer oluşu ve içerideki atölye çekiyordu onları. Tanrı korusun! Şüphelenselerdi sana yardım ettiğinden, çok işkence ederlerdi adamcağıza. Orada, seni kimsenin görmemesi çok güzel oldu bu bakımdan."

"Sadece Cayetano Duende gördü beni orada, fakat bırak şimdi bunları, asıl cevabını ver bana, söyle."

"Ne söylememi istiyorsun?"

"Biliyorsun sen..."

"Eğer oysa sorduğun, evet diyorum işte, evet, evet, evet..." Ve Mondragon onu öpüyordu şimdi... evet, evet... Mondragon öpüyordu onu, taşların bağrından yavaş yavaş garip, kederli bir beyazlık, kederli bir aydınlık beliriyordu.

"Populaca, o benim için bıraktığın küçücük kâğıdı verdi bana," diye devam etti Malena: "*Yakında görüşeceğiz, sevdiğim*! Ne yalan söyleyeyim, korku şaşkına çevirmişti beni, kısa zaman sonra tekrar kavuşacağımızı söylediğini anlayamamıştım o zaman, olanaksız, çok güç bir şeymiş gibi anlıyordum tekrar karşılaşmamızı, yine de her gece yatağımdan fırlayıp fır döndüm okulun çevresinde, belki gelirsin diye, her an dışarıyı gözlüyordum pencereden. Ne zaman ayak sesi duysam, sokak kapısına koşuyordum, belki sen geliyorsun diye bir umut kaplıyordu içimi, sanki kapıyı vurup 'Malen, beni sakla,' diyeceksin gibi... Sonra uzaklaşıyordu ayak sesleri, o zaman, bu seslerin, seni vızır vızır arayan adamların ayak sesleri olduğunu anlıyordum..."

"Ölü veya diri..." Juan Pablo, göğsüne bastırdı onu.

"Biliyorum, sevgilim, biliyorum..."

Ve uzun süren bir sessizlikten sonra:

"Şans yardım etti bana, şantiyedeki dairemde bulamadılar beni, tam o sırada senin yanındaydım çünkü."

"Sevgilim!"

"Cipi almayışım, dedikoduları önlemek için o beyaz üniformayı giymeyişim, sivil elbise giyişim, hepsi şans bunların."

"Seni yakalamaya gelen askerî birliğin ortasından geçmişsin, Populaca söyledi bana."

"Evet, doğru ve hatta gerisin geriye dönüp, başlarındaki kumandanlarından içecek bir şeyler isteyecektim neredeyse, öylesine açlıkla dikti ki şişeyi ağzına, fakat her içkiyi içemiyorum, düşündüm ki Peder Santos'u uyandırıp içki istemek en iyisidir..."

"Populaca bütün ayrıntılarıyla anlattı bana bunları. Ama nasıl olup da buraya kadar geldiğini bilmiyorum mesela, Cayetano Duende'ye göre çok az insanın bildiği bu mağaraları nasıl buldun, asıl merak ettiğim şey bu."

"Tesadüfen buldum mağarayı. Şantiyeye dönüyordum bir gece, senden dönüyordum ve ansızın bir hayvana çarptım orada, bilmiyorum nasıl bir hayvandı, sadece çok büyük bir hayvan olması gerektiğine eminim, ön tekerleri zorladı ve direksiyon yana kaydı çünkü. Durdum ben de, peşinden fırladım. Yaban kedisi olduğu-

nu düşündüm bir ara, beneklerini bile seçer gibi oldum ama yeşil çalıların arasında kaybolup gitti, sonra baktım ki hava gayet sakin ve rüzgârsız olduğu hâlde oradaki bütün çalılıklar sallanıyor, rüzgârda nasıl kımıldanırsa yapraklar, tıpkı öyle. 'Hayvan oradan geçti galiba,' dedim kendi kendime, yaprakların hareketini izleyerek, mağaranın kapısını buldum; şimdi Cayetano Duende'nin nöbet beklediği kapıyı yani."

Mağaranın yukarıdaki deliğinden içeriye sızan gün ışığı, mağaranın içinde ve duvarlarında gotik görünüşlü kemerler çiziyor, sütunlar şekillendiriyordu; oyuklar, boşluklar beliriyordu Malena'nın her baktığı yerde. Ne yana bakacağını şaşırıyordu Malena, korkuluydu, belli etmese de titriyordu. Karanlıkların arasından karşısına çıkan bu adam Juan Pablo Mondragon olamazdı, imkânsızdı bu! Yüzünün derisi adamakıllı değişmiş, pis bir cilde dönüşüvermişti, burnuna çok yakın duran gözlerinin yerini dolduran göz bebekleri çocuksu bir görünüş almış, dudakları ve kulakları bir garipleşmiş, neredeyse bir kösele yığınından farksız hâle gelmişti.

Malena'nın şaşkınlığını görünce, Juan Pablo, bembeyaz dişlerini gösteren kederli bir gülüşle baktı ona ve yanından uzaklaşır gibi yaptı. Malena engel oldu. Çekingen bir tavırla onu tuttu. "Evet, o, ta kendisi!.." diye tekrarladı içinden, karşısında duran bu zavallı ve hatta hayvan görünüşlü adamın hayalini söküp atmaya çalışıyordu bir yandan da. Sessizce oturdular, mağaranın içini kaplayan kederli ve kimsesiz aydınlıkta kaybolmuş gibiydiler ikisi de.

"Tanımadın mı beni?.." Ve cevap alamayınca, yeniden tekrarladı soruyu: "Malen!.. Tanımıyor musun beni?"

Dudaklarını kımıldatmadan önce başını salladı Malena:

"Hayır, gerçekten tanıyamadım!"

"Endişelenme sakın. Bir hastalık değil bu. Geceleri çiğnediğim bir kaktüsün hüneri, geçici bir deformasyon yüzümde. Zavallı ve fukara bir köylü gibi de giyinince kim tanıyabilir ki beni?"

"Kimse tanıyamaz, sahi!.." dedi Malena, "Ben bile sen olduğuna inanamadım önce..."

"İltifat sayıyorum bu sözünü, başarmışım demek ki!"

"Fakat... Tehlikesi yok mu hiç? Ya böyle kalırsan ömrünün sonuna kadar, dehşet verici bir şey olur bu!.. Korkunç bir şey olur!.." Ve elleriyle yüzünü, birer cam parçası misali hareketsiz duran gözlerini, karşısında gördüğü dehşet verici manzaranın etkisiyle şaşkına dönen gözlerini kapadı Malena.

Ancak daha sonra, biraz daha sakinleşince konuşabildi tekrar:

"Hiç baktın mı kendi yüzüne, nasıl olduğunu hiç gördün mü?"

"Cayetano söz vermişti, bir ayna getirecekti bana, unuttu galiba."

"Dur, çantamda bir tane olması gerekir," diyerek aceleyle karıştırdı çantasını. "Al, pek büyük değil ama gene de seyredebilirsin kendini."

Juan Pablo, aynanın pudralığından üfürerek toz kümeleri havalandırdı önce, aynayı kaldırdı ve bir süre yüzü hizasında tutarak büyük bir ciddiyet içinde kendini seyretti:

"Mükemmel!"

"Doktor Kaligari'nin kabinesinden mükemmel bir tip!" diyerek onun sözünü kesti Malena, dehşet içindeydi ve kederliydi alabildiğine.

"Yok canım, o kadar değil artık. Sahilde, muz tarlalarında hayvan gibi çalıştırılarak ihtiyarlamış, kocamış bir işçi suratı benimki."

Bir yandan aynaya bakmaya devam ediyor, bir yandan da, yüzünün hatlarındaki değişiklikten memnun olduğunu belli edecek tarzda konuşuyordu:

"Hem endişelenecek bir taraf göremiyorum bunda. Cayetano'nun getirdiği kaktüsü çiğnediğim sürece kalır yüzümdeki bu şişkinlik. Populaca salık verdi bana bu kaktüsü, kolay kaçabileceğimi söyledi. Bulmak kolay olmadı üstelik, çiğnemeden önce bir sürü merasim gerekti fazladan. Diz çöktüm, yapacağım değişiklikten ötürü kendi adıma özür diledim tabiattan, çehre değiştirmek kolay değil... Başka bir insan oluyorsun, düşünsene..."

"Ses hariç, sesini değiştiremezsin..." dedi Malena.

"Burnumdan konuşacağım ve tabii, mümkün olduğu kadar az konuşacağım."

"Aynayı istiyor musun? Kalsın mı sende?"

"Ödünç verdin aynayı, hediye etmedin ki," diye cevap verdi Mondragon. "Eğer para kaldıysa cebimde, satın alırım senden."

"Nasıl istersen..."

"Al bu onluğu, kötü talihimizi yenmek için saklarsın."

"Sakın kırma aynayı, olur mu?"

"Neden kırılsın? Yüzümü seyrettim ya işte, parçalanmadı ki!"

Güldüler ve etrafında Mondragon'un kollarının gittikçe çoğalarak kendisini sardığını hisseden Malena, başından geçenleri anlatmasını istedi ondan. Juan Pablo, Populaca'nın kulübesinden çıktıktan sonra, Salı gecesi yani, neler yaptığını anlattı ona: Kendi sezgisinden başka pusulası olmadığını biliyordu Mondragon, ilk işi mağaranın girişini aramak olmuştu. Şantiyenin yanına kadar sokulmakla büyük bir tehlikeye atıldığını, büyük bir kumar oynadığını biliyordu ama seçim yapacak hâli yoktu, önemli olan mağaranın yerini şaşırmamaktı. Mağarayı bulamazsa ne yapacaktı, Populaca'nın yanına dönecek miydi? Yoksa oradan oraya yoluna devam edecek ve sonunda yakalanıncaya veya vurulup öldürülünceye kadar serseri gibi kaçacak mıydı? Cipini bıraktığı yeri adamakıllı hatırlamaya çalıştı ilk iş olarak ve orada, çalıların arasına girdi hemen. Takip edilip edilmediğini anlamak amacıyla, bir süre durup etrafı dinledi. Soluk bile almıyordu. Kimse yoktu peşinde. Mağaradan içeriye girer girmez takip edildiğini sandı bir an, rüzgârdı bu. Mağaranın ağzında, çıplak ve öfkeli bir hayvan gibi hırlıyordu rüzgâr. Sonra, sadece bir koyu sessizlik ve insanı korkutan koyu, insafsız bir karanlık başladı önünde. Giriş yerinden uzaklaşmadı pek, tehlikeliydi. Uzakta, gökteki yıldızları görebildiği bir yerde durup uzak bir altın yağmuru hâlinde kayan yıldızları seyretti bir süre. Mağaranın derinlerine gidebilmek için gün ışığını bekledi orada, yani tam burada, şimdi Malena'yı, sırılsıklam âşık, heyecanlı ve ürkek Malena'yı kolları arasına aldığı, ona başından geçenleri anlattığı yerde bekledi sabahı.

Malena ona bakmak, onu seyretmek için açıldı biraz. Gözlerine inanamıyor, ne kadar fazla baksa, o kadar inanamaz hâle geliyor onun Mondragon olduğuna. Trende, aynı kompartımanda yolculuk ettiği adam değil bu adam, beyaz üniformalı şantiye şefi de de-

ğil... Populaca'nın anlattığı köylü kılıklı adam da değil. Bu... garip bir adam şimdi, bir masal kahramanı belki... yeraltı dünyasının insanı.

Tekrar yumuyor gözlerini Malena, yeniden sığınıyor adamın kollarına ve mağaraya girdikten sonra neler olduğunu anlatmasını istiyor ondan.

"Ne mi yaptım? Uyudum!" diyor Mondragon, "Uykusuzluktan ölüyordum, çok uzun saatler boyunca gözümü bile kırpmamıştım; Cerropom'da, küçük bir kadının 'Gitmeni istiyorum şimdi' dediği andan beri kırpmamıştım gözümü, beni evinden kapı dışarı ettiği andan beri..."

Eliyle onun ağzını tıkadı Malena, usulca yaptı bunu, biraz korkarak; demin ilk ışıklar mağarayı aydınlatırken, Mondragon onu öptüğü zaman, şişmiş dudaklarıyla, sıcak ve alevli dudaklarıyla onu öptüğünde nasıl korkmuşsa, şimdi de onu sustururken aynı korku vardı içinde. Ve böyle tehlike içinde yaşarken, önemsiz bir şeye alınmış olduğu ve bu kadar önemsiz bir meseleye kafa yorduğu için azarladı Mondragon'u:

"Sandığın gibi değil..." diye açıklamaya girişmişken Mondragon kaptı onun ağzından sözü:

"Sandığım gibi önemsiz değil miydi; beni kovmasaydın eğer, hemen yakalanacaktım hâlbuki!"

"Bu bakımdan haklısın ama seni kovduğumu söyleme, n'olur, gitmeni istedim sadece..."

"Daha ince bir deyiş, aynı şey ama birbirinden farksız sözler..."

"Çok kötüsün!"

"Canavar bile diyebilirsin!"

"Neden canavar diyeyim, sahilde çalışan işçilerin yüzü de böyleymiş, demin anlattın ya bana."

"Doğru, ben de onlardan biri olacağım bundan böyle; muz tarlalarında çalışacağım, tıpkı o yarı hayvan durumuna düşürülmüş, sıtmanın pençesine terk edilmiş zavallılar gibi aşağıdan başlayacağım işe..."

"Mağaraya dönsek..."

"Mağaradayız zaten."

"Alaycı adam!" dedi Malena ve kadınca bir hareketle ellerini avuçladı Mondragon'un: "Gayet iyi biliyorsun ne istediğimi, bir aya yakın zamandır nasıl yaşayabildin burada, nasıl doyurdun karnını, merak ediyorum. Cayetano Duende'yi nasıl buldun sonra?"

Günün ilk ışıklarından süzülen aydınlık, bembeyaz bir duman hâlinde yayılıyordu mağaranın karanlıklarına. "Galibal de los Tunales"den kaldırdı Mondragon Malena'yı. Yukarıda, Duende'nin giriş yerini gözlemesine rağmen, bulundukları yerde kalmaları tedbirsizlikti, daha içeriye gitmeleri gerekiyordu; büyük salondan çıkıp aradaki dar geçitte, Mondragon'un kendine yuva olarak seçtiği ve şimdi, günün bu saatinde iki bin tonluk taşlaşmış bir lav kümesinin altında ışıklı huzmelerle aydınlanan özel yerine geçmeliydiler. Burada yaşayabilmek için neler yaptığını anlatması şart değildi Malena'ya. Kendi gözleriyle görecekti zaten. Seçtiği yerden yüz metre kadar uzaktaki giriş yerini büyük bir rahatlıkla kontrol etmek mümkündü, ancak o taraftan gelebilirlerdi, öbür taraftan gelmek birkaç kişiye vergiydi sadece, yılan balığı yolu denen uzun yolu bilen yoktu pek. Bu sebepten ötürü seçmişti zaten orayı, ilk günlerde geçici olarak seçmişti ama sonra iş değişmişti. Yanında getirebildiği yiyecekler de sınırlıydı; mısır unundan pişirilmiş altmış dört galeta, on ikisi peynirli yine mısır unundan börek, küçük bir kutu tuz, biraz pasta, birkaç parça söğüş et, bir matara dolusu su getirebilmişti ancak. Buna karşılık, kibrit, mum, meşale reçinesi ve sigara gibi çok önemli şeyleri de unutmuştu; oysa mesela Populaca'nın kulübesinde bıraktığı torbada sigarillos bile vardı, bir kanun kaçağını sigaranın, yiyecekten daha çok memnun ettiğini biliyordu ama unuttuğuna en fazla yandığı şeyler, mum, meşale reçinesi ve kibritti. Yanında ışık olmayınca, bu karanlık dehlizlerde yoluna devam etmesi ve ilerlemesi neredeyse imkânsızdı, hiçbir şey görünmüyordu çünkü. Nereye baksa zifirî karanlıktı, korkuya kapılmıştı bu yüzden, ışık olmayınca karanlık dehlizlerden bir yol bulup öbür tarafa çıkma umudu suya düşmüştü, işte böylece orası geçici bir yer olmaktan çıkmış, onun gözünde belli bir süre içinde yaşayacağı yer oluvermişti. Bıraktı eşyalarını. Ama asıl yüreğini hoplatan su meselesi oldu. Su kabını kaldırıp da ancak birkaç gün

yetecek miktarda su olduğunu anlayınca içinde, dizlerinin bağı çözüldü, bu mesele yiyecek işinden kat kat önemliydi. Tuzlu söğüş et vardı elinin altında, mısır unundan yapılmış galetalar vardı fakat bütün bunlar, susuz yenilmesi kolay olmayan yiyeceklerdi. Tek umudu, civarda bir yeraltı kaynağı bulabilmekti. Küçücük bir taşı kaldırdı yerinden ve gözünün önünde bir yere yerleştirdi. Böylece günleri sayacaktı. Bu ilk çakıl taşı, Çarşamba gününe denk düşüyordu, öyle ya şantiyeden Pazartesi akşamı ayrılmış, aynı gece Malena'yı görmeye gitmiş, gece arandığını öğrenmiş, Salı gününü Populaca'nın kulübesinde bekleyerek geçirmiş ve gece tekrar yola çıkmıştı. Çarşamba sabahının şafak vakti mağaranın içindeydi... Fakat ayın kaçıncı günü olduğunu hatırlayamamıştı bir türlü... İmkânı yok, hatırlayamamıştı!

İlk on çakıl taşının biriktiği on gün içinde, tek bir defa bile kendine çizdiği programın dışına çıkmamış, eksik bir şey bırakmamıştı: Söğüş et ve galeta yiyerek doyuruyordu karnını, hareketsizliğe alıştırmaya çalışıyordu kendini, uzun süren uykulara dalıyor, tünellerin, galerilerin, dehlizlerin arasında kör yürüyüşüyle, elleriyle duvarları yoklaya yoklaya gezintiler yapıyordu, bir su kaynağı, bir su birikintisi arıyordu hep. Sessizlik bir miktar kulaklarını bozmuştu, dudakları kurumuş ve hafif hafif çatlamaya başlamıştı, sık sık nemli kayalara yapıştırıyordu dudaklarını, uzakta bir yerde şıp şıp damlayan su taneciklerini yalamak geliyordu içinden; her attığı adım genişleyerek yankılanıyordu mağaraların derininde fakat çok uzaklaşmaya da cesareti yoktu, yolu şaşırıp bir daha aynı yere dönememekten çekiniyordu ve matarasındaki su azaldıkça kendi kendine karşı daha kesin davranıyor, bütün suyu bir dikişte içip bitirmemek için zor tutuyordu kendini. İlk günler beş yudum su içiyordu, sonra üç yudum, iki yudum ve derken su kabının boşaldığını, tek damla su bile kalmadığını haber veren sesi duydu. Ah, o gün... hele o gece... ne yapacaktı? Hemen öfkeye kapılıp parçalamadı su kabını, su bulursa işe yarayacağını düşündüğünden bir kenara koydu. Gözünün önünden kaldırıp saklamakla yetindi. Bu yetecekti susuzluğuna. Gün kazanmak istiyordu sadece. Yemek yememek. Bütün bütüne hareketsiz oturmak. Fakat her geçen gün,

iş biraz daha karışacağına ve zorlaşacağına göre gün kazanmak neye yarayacaktı ki? Yemek yemezse ne kazanacaktı sonra, sadece susuzluk değildi ki derdi, o yediği söğüş etin tuzunun, mısır unundan galetaların getirdiği susuzluk değildi bu, bir de gözlerini yumduğu anki o küçük dilinin altından şırıl şırıl akan dereleri hayal ettiren, o anlatılmaz susuzluk vardı asıl; şehvet dolu bir zevkle yaladığı dondurmalar geliyordu aklına, Panama'daydı o sırada, genç bir adamdı; ananas suyu veya nane likörünün yeşil ve taze yudumları geçiyordu gözlerinin önünden, bıyıklarında kan kırmızı lekeler bırakan meyve sularını hatırlıyordu bir de...

Budalaca bir şeydi hareketsiz oturmak, susuzluktan kurtulamazdı oturunca. Bazen mağaraya yayılan sis kümesinden parçalar avuçluyor ve sanki bu, içilebilecek bir şeymiş gibi ağzına götürüyordu elini.

Karar verdi sonunda. Susuzluktan ölemezdi. Su orada, yukarıda, mağaradan dışarıya çalıların, yeşilliğin bulunduğu yere çıkınca karşılayacaktı onu, selam verecekti tatlı tatlı. Su bulamazsa, yeşil otları emecekti, gerekirse dikenleri bile emecekti...

Fakat durdu ansızın. Güpegündüz nereye gidecekti ki... teslim mi olacaktı yani... ölüsünü veya dirisini arayan adamların pençesine kendiliğinden mi gidecekti... Hayır, dışarıya çıkmayacaktı. Tekrar dalacaktı karanlığa, hiçbir şey bulamayacaktı içmek için ve içine düştüğü bu tuzakta susuzluktan ölecekti...

Hayır! Hayır! Dehlizlerde aramayacak, hayır!.. Geceyi bekleyecek, karanlık bastırınca çıkacak mağaranın önüne, ağaçların ve çalıların yeşiline saklanacak... Ah!. Yağmur yağsa bir... Yağmur altına boylu boyunca uzanacaktı o zaman ve keyifle içecekti yağmuru.

Titriyordu... Hareketleri dengesizdi, elleri titriyordu hep ve geceyi beklerken, bütün vücuduyla titriyordu, yarasaların filo hâlinde uçuşmasını, aydınlık bir gecenin yıldızları gibi göz kırparak, cıvıldaşarak gelmesini bekliyordu

Ansızın, bir deli gibi, tabancasını ve eşyalarını toparladı oradan ve mağaranın ağzına, yukarıya doğru yürüdü; yakalasınlar isterlerse... öldürsünler... fakat önce su versinler ona!.. Su içirsinler

önce ve sonra, ne isterlerse yapsınlar, önemli değil hiçbir şey... su içirsinler ama!

Şuurunun bir anlık hâkimiyeti geriye çevirdi onu, öbür çıkış yerine doğru sürükledi... Hangi çıkış yeri bu? Lav dehlizi mi? Taştan oyulmuş mağaralar mı? Tüneller mi? Tuzak... Susuzluk... labirent... susuzluk... neden düşecekmiş tuzağa... neden mağara karanlıklarında ölsün, su içerek teselli bile bulamayacaksa... En iyisi çıkmak buradan! Çıkmak!..

XV

"Çıkış yerine doğru yürüyordum, her şeyi göze almıştım," dedi Mondragon. "Teslim olmayı bile, öldürülmeyi bile göze almıştım, susuzluktan ölmemek istiyordum sadece, işte o sırada karşıma çıktı Cayetano Duende."

İkisi de aynı anda, ileride Cayetano Duende'nin bazen otururak, bazen bir kilise çanı gibi oradan oraya yürüyerek nöbet tuttuğu mağara kapısına doğru çevirdiler gözlerini, şükran dolu ışıltılar vardı bakışlarında.

"Fakat," dedi Juan Pablo, "buradan gitsek daha iyi olacak. Benim 'yuva'da daha rahat ederiz, hem tehlikesi de yok..." Bunu söylerken belli belirsiz bir gülümseme belirdi dudaklarında. "Böyle herkesin görebileceği bir yerde pineklemek doğru değil..."

Tanınmayacak hâldeydi Mondragon. Malena ona baktıkça, bu karşısında gördüğü, dudakları ve kulakları yarılmış, kavruk et yığını hâlindeki maskenin Mondragon olduğuna inanası gelmiyordu hiç. Yarası kanayan bir hayvanı andıran bu adamın Juan Pablo olduğuna, ince yüzlü, güzel ve biçimli ağızlı Juan Pablo olduğuna bir türlü inanamıyordu. Eski çehresinden geriye kalan tek şey hâlâ bembeyaz duran dişleriydi.

Geriye kalan tek şeyin dişleri olduğunu, Mondragon'a da söyledi Malena; Mondragon, dişlerini sökeceğini söyledi bunu duyunca.

"Bunu yapmayacağına söz ver bana!.." dedi Malena, kolundan tutmuştu Juan Pablo'yu, kenarları kızarmış küçücük gözleriyle kendisine bakmasını istiyordu.

Juan Pablo sessizce baktı ona, gülümsedi ve sonra sarılıp öptü Malena'yı, demin "dişlerimi sökeceğim" sözünü laf olsun diye söylediğini anlattı ona. Malena, onu rahatça görebilmek için ortalığın ışıl ışıl bir aydınlığa kavuşuvermesini çok istedi o anda, sonra yumdu gözlerini, vücudunu sımsıkı saran bu canavar görünüşlü yaratığın kendisini her öpüşünde tepeden tırnağa titriyordu.

"Çok korktum," dedi Malena. "Ah..." Ona sarılırken yaptığı gibi, gözleri kapalıyken konuşabilseydi keşke. "Çünkü canını kurtarabilmek için her şeyi göze alırsın sen, sandım ki yüzünü bir daha hiç düzelmemek üzere bozdun, ömrünün sonuna kadar böyle kalmaya razı oldun."

"Canımı kurtarmak için değil!.." diyerek onun sözünü kesti Juan Pablo ve öfkeyle sol elinin derisini çekti yukarıya; "Hayır, canımı değil, fikirlerimi kurtarmak için, sadece dişlerimi değil, gözlerimi de feda ederim bu uğurda!"

Juan Pablo'nun "yuvasına" gelmişlerdi, bereket adamakıllı karanlıktı burası. Malena'nın okulda içine öteberi doldurduğu ve yol boyunca Duende'nin sırtında taşıdığı yiyecek torbasını da taşımışlardı oraya. Daha sonra yanlarına çağıracaklardı Duende'yi, yiyecek ve içecek ikram edeceklerdi ona ama şimdilik, gözcü yerinde kalması daha doğruydu. Mağaranın ağzını maskeleyen büyük kayalığın yanına yerleştiler ikisi. Titriyordu, mutluydu Malena. Juan Pablo'nun feci hâlini o karanlıkta göremiyordu çünkü, bir karınca çalışkanlığı ile torbayı çözerek ekmekleri, galetaları, peynirli börekleri, bira şişelerini, salam kutusunu, sardunyaları ve madenî bir kap çıkardı torbadan, o sırada Juan Pablo, genç kadının başka bir işe kendini kaptırmışlığından yararlanarak okşuyordu onu, parmaklarını vücudunda gezdiriyordu Malena'nın, genç kadının diri ve yusyuvarlak göğüslerini avuçlarıyla kapatıyordu bazen; Malena, ona ne zaman bir lokma yiyecek uzatsa, Juan Pablo durumdan yararlanıp avuçluyordu genç kadının göğüslerini veya Malena onunla birlikte, birayı aynı bardaktan yudumlamak istese, Juan Pablo'nun elleri kalçalarına, oradan bacaklarına doğru geziniyordu genç kadının; Juan Pablo'nun ileriye uzattığı işaret parmağının gösterdiği yöne doğru eğilince de sevdiği adamın kendisini sım-

sıkı kavradığını, kollarını beline doladığını hissediyordu Malena; taşlarla yaptığı takvimi gösteriyordu ona Mondragon, susuzluktan çılgına dönene kadar yan yana dizdiği yirmi, yirmi beş kadar küçük taşı işaret ediyordu parmağıyla; saatler boyunca konuşma alışkanlığını kaybetmekten korkarak, yüksek sesle konuşmaya başladığı ve oradan oraya yürüdüğü yerleri gösteriyordu Malena'ya ve nasıl, kulaklarının sağır olup olmadığını anlayabilmek için durup kendi sesini dinlediğini anlatıyordu; bir de, ilk defa Cayetano Duende ile karşılaştığı yeri işaret ediyordu Juan Pablo...

"Kim olduğunu anlamadım önce, canlı bir yaratık mı, yoksa taş bir heykel mi, çözemedim; susuzluğun bende yarattığı bir hayal olmasından korkuyordum; bana doğru yaklaşan bir ihtiyarın çehresini görüyordum sadece ve bir de omuzundaki su kabağını. Adama doğru koştum hemen, su kabağını aldım elinden, dişlerimle söktüm kabağın ağzını ve başladım içmeye, ölümün boğazıma yerleşen dehşet verici kuraklığı yatıştıkça, içimdeki kaçaklığın korkusu da yatışıyor ve susuzluğunu gideren hayvanın rahatlığı yerleşiyordu dudaklarıma."

Malena, tekrar bira doldurdu onun bardağına, bardaktaki birayı hemen yudumladı Juan Pablo. Ve ellerine sarılıp öpmek istediği bu gerçekdışı yaratıkla karşılaşmasını hikâye etmeye koyuldu yeniden.

"Bir hayalet olarak gördüğüm adam konuştu benimle, işte o zaman, onun da kendim gibi etten kemikten yaratılmış bir insan olduğunu anladım. Populaca göndermişti onu peşimden, kaç gündür arıyordu beni. Fakat Populaca'nın nasıl olup da bulunduğum yeri tahmin edebildiğini sordum ona, endişeliydim aslında. 'Sebebi çok basit,' dedi ihtiyar. 'Çok mum istemişsin ondan, meşale odunu ve kutu kutu kibrit istemişsin ve bir de kulübesinde unuttuğun sigaraları istemişsin. Ertesi gün toparlamış kendini Populaca, aklı başına gelince de beni çağırdı yanına ve şöyle dedi: İçime doğdu arkadaşım, yerin altında yolunu kaybetmiş, bitkin ve uykusuz bir adam var şimdi, git ve bul onu, yeraltı dehlizlerini, karanlıkları ezbere biliyorsun çünkü. Tanrı mutlaka mükâfatını verecektir. Yeraltında olduğunu biliyorum adamın; baksana bütün

bu kibritleri, meşale odunlarını istedi, ama unuttu giderken... Ben de şöyle cevap verdim ona: Ricanı emir sayarım arkadaşım, gidip bulacağım onu. Tanrı da söyler, insan insana yardım elini uzatmalı, der. Yardım edersen Tanrı da sana elini uzatır! Toprağın altında bir adamın uykusuzluktan kıvrandığını biliyorsam ben de uyuyamam. Üstelik iyilik etmekten hoşlanırım...'"

"Ve kader karşılaştırdı sizi!" dedi Malena, keyifli bir tavırla, olduğu yerde doğruldu sonra, hâlâ içinde biriken susuzluğu gidermek çabasıyla önündeki bira şişesinden son yudumları içen sevdiği adamın omuzuna yasladı başını; şişeyi kaldırıp uzattı Juan Pablo'ya ve ekledi: "Populaca aramızdaki her şeyin farkındaydı. Bıraktığın küçük kâğıdı verdiği zaman her şeyi anlatmak istemiştim ona, içimi dökecek birine çok ihtiyacım vardı o anda fakat daha ağzımı açar açmaz susturdu beni Populaca. İkimizi Cerro Vertical'de görmüştü kol kola gezerken. Sadece bir defa gittik oraya ama Populaca görmüş bizi..."

Bir süre sustu Malena, sesindeki öğretmen katılığı yavaş yavaş silinmişti. Birlikte yaşanmış, yeraltında var olan sessizlikten çok farklı bir sessizlik ile Pasifik Okyanusu'na karşı tüketilmiş anların hatırası, şimdi artık uzak bir rüya gibi sesinin titreyişinde belirmişti.

"Cerro Vertical'deki sesin hâlâ kulaklarımda çınlıyor... Şiir mi söylüyordun, yoksa o anda içinden gelen bir coşkunlukla mı konuşuyordun, bilemiyorum... Hatırlıyor musun?.."

Nasıl coşkun bir kaçma isteği bende
Denize kavuşmak!
Ve hiç dönmemek geri!

Dayanılmaz bir istekle kapamak gözlerimi
Ve duymak kara haberi getiren
O öldü! diyen sesini
Kaşlarını çatmadan beklemek!

Nasıl coşkun bir kaçma isteği bende
Kocaman kapılardan!

"Bir kanun kaçağının sözleri bunlar, sen de öyle bulmuyor musun? Kendi kendimden ve gerçeklerden uzaklaşmak istiyordum..."

"Ya da bir kere namus sözü verdin diye kopamadığın, vazgeçemediğin bir şeyden kurtulmanın hasretiyle yanıp tutuşuyordun o sırada," dedi Malena. Sevdiği adama değildi içindeki isyan, onları birbirlerinden koparan olaylara isyan ediyordu bu sözleriyle. "Nasıl kötü bir tuzaktı bu komplo, her şeyin kötü gitmesini dileyen, komplonun başarılı olmasını istemeyen adamlar da vardı çünkü."

"Umutsuzluk öyle şeyler yaptırıyor ki insana..."

"Başka türlü açıklamak imkânsız zaten..."

"Seni..."

"En azgını sendin aralarında..."

"Suikast için 'evet' demekle yetinmedim ben..." Gözlerini kısarak kafasındaki düşünceleri toparlamaya çalıştı Mondragon. "Diktatörü ortadan kaldırmakla her şeyin düzeleceğini sanan adamlara söz dinletemiyordum, halkı ayaklandırıp her şeyi kökünden değiştirmek gerektiğini anlamıyorlardı bir türlü; iyi anlatamadım, anlıyorlardı aslında fakat halk kitleleri ayaklanınca kendi çıkarlarının bozulacağını biliyor ve bunu istemiyorlardı."

"Madem biliyordun, neden böyle gırtlağına kadar girdin bu batağın içine? Bağışla beni, şimdi böyle sorular sormakla hiçbir şeyi düzeltmek mümkün değil artık, biliyorum ama gene de sormaktan alamıyorum kendimi: Neden bu kadar fazla girdin bu batağa?.."

"Neden mi?.." Sağdan sola salladı başını önce ve devam etti: "Ben de bilmiyordum neden yaptığımı."

"Suikast anında Başkan'ın otomobilini durduracak kamyonu kullanacak kadar bulaşmamalıydın bu işe!" dedi Malena, sesinin onu azarlayan ifadesinde hem kederli, hem sevgi dolu anlamlar vardı.

"Tek başımaydım ben, kimsesizdim, herkesin ailesi, kardeşi, karısı, çocuğu filan vardı... Sadece ben tek başımaydım, ayrıca, düşün hele, her şeyin saniyesi saniyesine tıkır tıkır yürümesini istiyordum, hiçbir şeyin son anda kötü bir terslik yüzünden bozulmasını istemiyordum... Hem biliyor musun, çok iyi nişancıyımdır ben, kamyonda kendi silahlarımı da hazır tutacak ve suikastten

kurtulursa, diktatörü kendi elimle temizleyecektim..." Malena'nın elini sıktı, dudaklarında bir gülümseme belirmişti, devam etti anlatmaya: "Bu hikâyenin içine nasıl olup da karıştığımı bir bilsen..."

"Tahmin ediyorum..."

"Tıpkı av partisine gider gibi, silahlarım ve cephanemle diktatörü avlamaya çıkacaktım..."

"Deli adam!"

"Yüksek sesle söyle, 'O' de!.. O harfini söyle..."

"O!"

"O... O... O... O...!"

"O... o... o... o..." diye tekrarladı Malena. Sesinin yankısı yeraltı bölmelerinde çınlarken "ooo OOO... ooo OOO" sesleri mağaraları dolaşıyordu hiç durmadan!

"Düşün Malena, bütün bu yankıların otomobil tekerleri olduğunu ve bu tekerlerin çok geniş bir caddede dönüp durduğunu; sonunda büyük bir 'hayvanat' bahçesine açılan bu geniş caddede, zavallı bir adamın, benim de yürüdüğümü düşün ve tam o sırada, zırhlı otomobilinin içinde, alabildiğine güçlü, alabildiğine adil, akıllı ve sevgili diktatörün de aynı caddeden geçtiğini farz et; otomobilinin arka kanepesinde adam, kucağında küçücük bir Chiahua köpeği var ve küçük parmağında pırlanta yüzük parıldıyor, amber ağacından yapılmış güzel ağızlığının ucunda da sigarasının dumanı tütüyor. Düşün; mağazaların, sinemaların önünde, sokak köşelerinde, büyük binaların girişinde hiç alışılmadık bir kalabalık görülüyor. Bütün bu karışıklığın sebebi ne acaba? Neden kunduracı önündeki işi, tezgâhını bırakıp dışarıya çıkıyor, neden marimba havaları çalan çalgıcılar birden susuyor, neden cadde üzerindeki mobilya mağazasının sahibi müşterilerini oracıkta bırakıp dışarıya fırlıyor, neden barın barmeni şapkasını kapıyor, papaz efendi kiliseye kilidi vurup sokağa koşuyor ve neden noter, imzalaması gereken yazılı anlaşmalara aldırmadan dışarıya seğirtiyor, doktor önlüğünü çıkarıyor, subaylar ve polisler caddede koşuşuyor ve neden öğretmenlerin okuldan caddeye çıktıkları görülüyor? Ne yapıyor bu insanların hepsi? Birbirinden bu kadar farklı, ayrı yapıda insanın aynı saatte hep aynı caddede birikmesi tuhaf değil mi?"

"Evet, doğru," dedi Malena, adamakıllı meraklanmıştı. "Fakat sonunda nereye getireceksin sözü, bilemiyorum..."

"Şuna getireceğim sözü: O gün, bütün o insanların arasındaydım, çok utanıyordum, yılgın ve öfkeliydim. Ben de, o 'sözde üstün' yaratığın önünde eğilmekle görevli insanlardan biriydim sanki. Ansızın çok tiksindim her şeyden, kendimi temizlemek, arınmak için yoluma ilk çıkan meyhaneye daldım hemen ve kocaman bir rom şişesini kısa zamanda devirdim orada, iyice sarhoş oluncaya kadar içtim. Orada, masaya başımı koyup uyudum belki, bilemiyorum, ama uyandığımda, şehirde ağızdan ağıza dolaşan söylentiyi ben de işittim, öbür sarhoşların ağzından duyduğum haber, bir sinema şeridi gibi, rüyada seyrettiğim bir film gibi yerleşti kafama."

O iğrenç gün, caddede gördüğüm zırhlı otomobil hayvanat bahçesine girince duruyor ve şoför kapıyı açmak için koşarken, bahçe müdürü ve polis şefi vaktinde yetişebilmek için koşuyorlar otomobilin yanına, oradaki halk, şaşkın ve hayranlık dolu bakışlarını çeviriyor otomobile, "alabildiğine sevgili" yaratık arabadan iniyor o sırada. Ağızlığının ve dudağının köşesinde meydana getirdiği kıvrımdan bir gülümseme lütfediyor çevresine, keyifli olduğunun bir müjdesi bu gülümseme. Hiç durmuyor orada ve yusyuvarlak gövdesini hoplatarak yürümeye koyuluyor hemen, ayaklarının ucu içeriye kıvrık, öyle yürüyor ve bir papağanı andırıyor bu yürüyüşüyle, önünde askerî okul öğrencilerinin ve yüksek rütbeli subayların eğlendikleri kafese ilerliyor doğruca; en vahşi hayvan bilinen kaplanın kafesine doğru yürüyor yani. Oradaki askerler O'nun geldiğini fark edince taş kesilip selama duruyorlar. Hepsi dimdik, hepsinin boyunları ileride, bakışları uzakta hep aynı noktaya takılı, hepsinin sağ eli havada, ellerinin üç parmağı sağ şakakları hizasında şapkaya yapışık, "hazır ol"da bekliyorlar. "Alabildiğine lütufkâr ve iyi" yaratık onlara yaklaşıp, "rahat" emri verinceye kadar da bozamıyorlar o pozisyonlarını. O zaman, bir piyanonun tuşları gibi, eldivenli elleri yana, pantolon hizasına düşüyor hepsinin. Bütün bunlar olurken, içeride, kafesinde başladığı akşam gezintisine devam ediyor kaplan, kâh esniyor, kâh geriniyor ve bazen da yakarışlarla dolu iniltiler çıkarıyor. İşte o anda, "Heyy,

bekçi," diye seslendiği duyuluyor "alabildiğine güçlü" şefin. "Kafesi açın şimdi, askerî öğrencilerin arasında en korkusuz olanı kimse girsin içeriye ve okşasın kaplanı!" Kilit ve anahtar gıcırtıları ve aynı anda genç öğrencilerin, titreyerek, solgun yüzleriyle geriye çekilip yer açışları bekçiye. Verilen emri anlamış gibi, artık hareketsiz duruyor kaplan, kaskatı, olduğu yerde bekliyor, yanına gelecek misafiri. Onun bu hareketsizliği daha ürkütücü bir renk katıyor görünüşüne, "Öğrencilerin arasında hiç gönüllü yok mu içeriye girecek? Korkusuz bir öğrenci yok mu içinizde? Erkek yok mu?" diye soruyor o en korkusuz, en erkek, en güçlü yaratık; "Öyleyse, askerî şeflerden biri girsin kaplanın yanına!.. Siz girin, albay!.. Siz, yüzbaşı!.. Kafes açık, neden bekliyorsunuz?.." Albay, upuzun ve nemli, hatta ıslak bir burun hâlinde bekliyor, soğuk bir ter, dişlerin tıkırtısı olmuş artık ve yüzbaşı, bir yer sarsıntısını andıran titreyişiyle dizlerinin, omuzlarının üzerinde, gittikçe ufalan bir kafa hâline geliyor vakit ilerledikçe. "Hah... hah... ha!.." O "alabildiğine büyük ve güçlü" yaratığın dudaklarından dökülen, albay ve çevresindekilere karşı sonsuz bir küçümseme ile şekillenen bir kahkaha bu; "alabildiğine küçük olanlara" ve vahşi hayvanın bakıcısı olan adamın panik içinde çırpınışına, anahtarların elindeki tedirgin titreyişine karşı meydan okuyarak, gittikçe büyüyen, devleşen adımlarla kafese ilerliyor, çevresindekiler korkudan titreşirken giriyor kaplanın yanına ve okşuyor hayvanı. En küçük bir korku belirtisi bile yok yüzünün ifadesinde, elindeki ağızlığın ucunda sigarasının birikmiş külü bile dökülmüyor yere.

"Ya kaplan ne yapıyor o sırada?"

"Titriyordu korkusundan," dedi Juan Pablo, bir çocuk gibi gülüyordu, Malena'yı açmaza soktuğu için çok memnundu hâlinden.

Onun şakasına pek hayran kaldığı söylenemezdi Malena'nın, yine de gururuyla oynandığını falan da düşünmedi. Hikâyeyi, öyle acı ve buruk bir sesle ve anlattığı kişilere öylesine canlı özellikler yakıştırarak anlatmıştı ki Juan Pablo, durumu ve olayları en küçük ayrıntısına varıncaya dek öyle canlı çizmişti ki, Malena, bütün bunları işittikten sonra, onun diktatörü öldürmeye karar verişine hiç şaşmadı.

Bir süre sustular; iyice sokulup sarılmışlardı birbirlerine, zaten pek vakitleri kalmamıştı, ayrılma saati gittikçe yaklaşıyordu; vakit kaybetmemek, pek çok şeyi konuşmak zorundaydılar.

Geçmişteki olayları hiç söz konusu etmemeleri gerekiyordu aslında; şimdi, zavallı ve çirkin bir maske gibi duran şekilsiz suratında, sadece, kıskançlığın insanca bir ifade verdiği gözleriyle, konuşulacak o kadar önemli şeyler varken, nasıl oluyordu da, Malena'nın günlüğündeki küçücük bir söze, "ve" ile biten o anlamsız hikâyeye aklını takmıştı Juan Pablo; Malena'nın şehirdeki askerî gazinoda rastladığı genç subaydan bahsettiği bölümü, nasıl olmuştu da bu kadar ciddiye almıştı?

"Onun benden genç olduğunu öğrendiğim zaman her şey bitti ve... ve... ve..." diye fısıldadı Juan Pablo, genç kadının kulağına "ve... ve... ve sonra ne geçti aranızda?"

"Hiç!"

"L.C. Genç subay L.C.!.."

"Sonra bir daha hiç görmedim onu. Leon Carcamo'ydu ismi..."

"Mektuplaşmadınız mı?"

"Birkaç defa, gönderdiği bütün mektuplara arkadaşça cevaplar yazdım. Hatıra defterimden söz açılmışken, unutmadan söyleyeyim," -Gülüyordu Malena, sevdiği adamın kıskançlıktan kıvrandığını görmek sevindirmişti onu.- "birkaç kitap getirdim sana, okursun diye..."

"Ah... sevgilim... Kitapları tutku derecesinde sevmişimdir hep; ama artık unutmalıyım onları... Şu kılığım köylü kılığı olduğuna göre, okuma yazma bilmemem gerekir herhâlde!"

"Okuma yazma öğrenince mektup yazarsın bana..." Güldüler ikisi de ve yeniden sarıldılar birbirlerine. Malena, dudaklarını kurtarmaya çalışırken, soluk soluğa devam etti konuşmasına: "Veya okuma yazma bilen birine rica edersin, başkasına yazdırırsın mektubunu."

"Evet! Öyle yapacağım zaten... Sen de başka birine okutursun mektubu, benim için mektup yazacak adama diyeceğim ki, 'Bu kız, hiç okul yüzü görmemiş, zavallı bir köylü kızıdır.'"

Kısa bir süre konuşmadı Juan Pablo, sonra birden, dalgın ve ciddi bir ifadeyle devam etti:

"Yok, sana başka bir isim aracılığıyla mektup göndereceksem, bu çevrelerde sık rastlanan bir isim bulmalıyız şimdi, kimse şüphelenmez böylece..."

"Rosa..." dedi Malena, hiç düşünmeden söylemişti bunu, "Rosa Gavidia, nasıl buluyorsun bu ismi?"

"Gavidia ismine sık rastlanıyorsa bu çevrede, tamamdır..."

"Sanıyorum, okuldaki küçük kızların arasında çok var bu Rosa Gavidia."

"Madem öyle, Rosa Gavidia olsun yeni adın... Aslında..." daha konuşacak ve kendince önemli olan bir şey söyleyecekti Juan Pablo ama Malena'nın bu isimden vazgeçebileceğini düşünerek sustu, devam etmedi. Sözü değiştirdi hemen: "Bana gelince, Juan Pablo Mondragon öldü ve polis arşivlerine gömüldü artık, gençliğimin önderi Marat'ya selam olsun ve berber çırağıyken bana okuma yazma öğreten Kosta Rika'lı dostuma selam bir de; çocukluğumun ismine sığınıyorum tekrar. Octavio Sansür oluyorum yeniden, hatta daha da kısaltmak gerekirse Tabio San oluyorum..."

"Güzel bir isim..."

"Duende ile anlaştın mı? Kaç para isteyecek seni sahile götürmek için..."

"Henüz konuşmadık bu meseleyi..."

"Bana söylediğine bakılırsa, yarın çıkacaksınız yola. Para bırakacağım sana, Duende buradan kazanıyor ekmek parasını."

Uzun uzun içini çekti Malena.

"Ayrılıklarımızı yaşatarak kazanıyor ekmeğini."

"Faiziyle geri vereceğim borcumu..."

"Budalasın sen, budalam benim..." Juan Pablo yeniden kollarına almıştı onu, bağrına bastırmıştı; "Benim küçük budalam!"

"Benim olacak mısın?"

"Seninim!"

"Malen!"

"Sadece seninim!"

"Şimdi?"

"Her zaman."

"Şimdi?.." dedi Juan Pablo, umutsuz bir ısrarla tekrarlamıştı son sözünü.

Cevap vermedi Malena. Düşünmek, konuşmak bile imkânsızdı, göğsü kesik ve heyecanlı soluklarla inip kalkan bir et yığınıydı şimdi. Sevdiği adama "şimdi" diyebilmeyi çok isterdi aslında, ona cevap verebilmek isterdi ama ikisinin de vücutları birbirine böyle sımsıkı yapışmışken, dudakları birbirine kavuşmuş ve gözlerinden mutluluk yaşları boşanırken, gözleri garip bir kararsızlıkla sığınacak bir yer ararken, konuşmak neye yarar? "Şimdi sevgilim, şimdi!" der gibi bakıyordu ona Juan Pablo, Malena'nın gözlerinde "şimdiyi kabul eden" ifadeyi arıyordu. Direnmeyen, yumuşacık bakışlarıyla "Bekleyelim!" diye yakarıyordu Malena ama gittikçe kendisini yere, örtülerin üzerine boylu boyunca yatıran ve yanına uzanan erkekten yayılan, kendi saçlarına sıçrayan bir istekle titrediğini, her an biraz daha yenildiğini hissediyordu... "Beklemeliyiz!" dedi Malena, sesi boğuk ve ısrarsız, göğüsleri çıplak, gözleri kapalıydı, kalbinin atışında gittikçe daha iyi beliren bir ağırlaşma fark ediyordu, bu baş başa kaldıkları karanlıklar dünyasında, her an erkeğine daha yakın olduğunu, her an biraz daha ona tutsak hâle geldiğini anlıyordu.

• • •

Cayetano Duende, mağaranın ağzına oturmuş, sigara içiyordu, uzun bir süre hareketsiz kalınca, oradan oraya bir nöbetçi gibi gidip gelmeye başlıyordu; içeride, mağaranın derinliklerinde Malena ve Juan Pablo, baş başa ve rahat olsunlar diye dışarıdaydı Duende. Bir parça içecek tütün vardı yanında, Mondragon'un tütünüydü bu. Populaca'nın kulübesinde unuttuğu tütün, oradan kaçıp da bu mağara karanlıklarına sığındığı ilk günden beri bir daha sigara içmemişti Mondragon. Kendini cezalandırmak amacıyla karar vermişti buna Juan Pablo ve bu, en fazla Duende'nin işine yaramıştı. Kaçak tütünden yapılmış sert sigaraların, kokulu sigarilloların tiryakisiydi Duende, bir ölünün hareketsiz göz kapaklarına benzeyen ve parmaklarıyla yuvarlayarak sardığı, kendi eliyle hazırladığı sigaralar

yapmıştı Mondragon'un tütününden. Fakat sigara tiryakisi olma nın insana verdiği bir terslik de vardı; dumanı içine çekerken ve derin bir soluktan sonra dışa verirken çok derin düşüncelere dalıyor ve şimdi yaptığı gibi, kendi kendine konuşuyordu insan, kaşı babam kaşıyordu başını. Durmadan iki yana sallıyordu kafasını, bazen silkiniyordu aklından geçenleri kovabilmek için; bulutlar geziyordu düşüncelerinde, kuşlar uçuşuyor, kıvılcımlar parıldıyordu... Boynu ağrıyınca gözünü açıyor ve o zaman, bulutlarla, kuşlarla, sincaplarla ve türlü çiçeklerle dolu kafasından bütün bunları kovup kovamadığını bir türlü anlayamıyordu. "Bir sigara daha tellendirsem mi acaba?" diye soruyordu kendi kendine. Kendinden başka cevap bekleyecek kimsesi olmadığından, sigarayı iki dudağının arasına yerleştirip ateşlemekten başka çare bulamıyordu.

Sigaranın dumanı ve bir de kafasında dolanan düşünceler sayesinde geçip gidiyordu zaman; yeni doğmuşluğun keyfinden başı dönen bir ay ile ateş saçan bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla kaybolan ve uzaklaşırken dağları ölgün bir kızıla boyayan güneş arasında asılı duruyordu.

Dumanı tüten bütün öbür maddeler gibi yanıyor sigara, kokusu insanın içini bayıltan lavantaların temposuna uygun bir hızla yanıyor dudaklarda ve parmaklarda, elin bir parmağı, ateşin ucunda kümelenen kül tabakasını ara sıra silkelemek için hep hazır beklerken tükenip gidiyor.

İşte, akşamın ilk yıldızı belirdi gökyüzünde. Geri dönmeleri gerekiyordu. Geceyi beklemek saçma, hemen çıkmalı yola. Cerropom çok uzakta onlardan, üzerine çömeldiği toprak, onu sanki itiyormuş gibi doğruldu Duende ve çevreyi dikkatle dinledikten sonra, soluğunu, göğüs kafesinde büyüyen hırıltıları susturarak kimsenin gelip gelmediğini iyice araştırıp her şeyin mükemmel olduğuna karar verdi; bir sinek vızıltısının yüreğini hoplatmasından sonra, sineğin "sinekliğini" anlayıp rahat ederek, aynı zamanda yarasalara da yataklık eden mağaraya girdi, ıslak bir loşluk içindeki Caverna Viva'ya kadar yürüdü. Az sonra, mağaradaki derin sessizliği bozan şeyin kendi ayak sesleri olduğunu fark etti, biraz daha yürüyünce Caverna Viva'ya açılan ve dört bir yanı taştan

oyulmuş yılan heykelleriyle kaplı, tozlu bir yeşille renklenen bölmeye, "Galibal de los Tunales"e girdi.

Karnı tam acıkmamıştı henüz fakat bir şeyler atıştırmakta fayda vardı. Belki de birazdan yiyecek vereceklerdi ona, bir parça su veya bira bile içecekti belki. O zaman, şu midesine ikide bir batan kör olası dikenin ağrısından da kurtulacaktı. Taş heykellerin çevresinde, başıboş uçuşan yarasalara baktıkça, kendini de bir yarasa sanıyor ve bu his korkutuyordu onu; ayaklarını yere, taşlara, gürültülü bir şekilde vuruyordu bu yüzden, biraz da içeridekiler yaklaştığını mutlaka işitsinler diye yapıyordu böyle; adımları gölgelere ve ayak seslerinin yankısına karışıyordu boyuna, bir hayaletin adımlarına benziyordu adımları, sesleri yeraltı derinliklerinde yankılanan adımlarla toprağın koynunda yaşayan herkes gibi, onun yürüyüşü de ürkütücü boyutlar kazanıyordu.

İleriye bakınca, görünüşüyle yere boylu boyunca uzanmış bir hayvanı andıran delikten içeriye süzülen akşam beyazlığını fark etti; takip edilmesi ihtimaline karşı, kendi deyişiyle "kaçak" adamın saklandığı yere açılan daracık dehlize saptı; gelişini haber vermek amacıyla, öksürüklerle, aksırıklı gürültülerle, esnemelerle yarattığı bir orkestra keşfetti oracıkta; eskiden, yani gençliğinde, köyün çalgıcı takımında çalışıyordu zaten, ama sonra, bünyesinin arabacılığa daha yatkın olduğunu anlayınca çalgıcılığı bırakıp arabacı olmuştu. Köyün belediyesine ait arabada, yıllar boyunca sayısız insan taşımıştı, belediye başkanının oğlu büyüyüp de kocaman bir delikanlı olana kadar sürmüştü Duende'nin hizmeti. Derken, belediye arabasını ondan teslim alan delikanlı, Aziz Piyer ve Pol törenlerinin arifesinde, arabayı, atlarla ve kendisiyle birlikte uçurumdan aşağıya yuvarlayıvermişti. Ölümden kurtuluşu bir mucizeydi, delikanlı uçuruma düştüğü sırada, anası uykusunda onun ölüm tehlikesiyle burun buruna geldiğini görüyor ve papaz duası almadan ölecek diye feryadı basıyordu. "Çilekeşliğin annesi, Aziz Meryem, böyle ölmesine izin vermeyin..." diye bağırıyordu rüyasında ve duası kabul edildi; bugün kilisede, papazların duasına ayrılan yerde, Meryem'in bulunduğu yerde, renkli boyalarla ölümsüzlüğe mal edilmiş olan bu olayı görmek mümkündür: Uçuruma düşen araba,

baş aşağı yuvarlanan delikanlı ve bulutların arasında, delikanlının yardımına koşan Meryem, daha aşağıda, Meryem'in ayaklarına kapanarak yalvaran delikanlının annesi, en altta, olayın geçtiği yerin ismi, tarih ve saat, Meryem'in lütfundan yararlanan insanların listesi, bu yüzden Azize'ye ne denli minnet duygusu beslediklerini ve bir de, her şeyi düşündüğü hâlde, arabaya koşulu atları resmetmeyi unutan ressamın bu unutkanlığını anlatan bir yazı.

İşin aslı aranırsa gerçek bir mucizeydi bu ama atlara göre bir mucize değildi; uçuruma düşerek paramparça olmuş ve üstelik olay üzerine ressamın boyadığı tabloda bile yok edilmişti zavallıcıklar – atsız bir arabanın boşluğa yuvarlanışı görülüyordu resimde.– Arabacılık yaparak üç beş kuruş ekmek parası çıkaran Duende'nin de işine yarayan bir mucize olduğu söylenemezdi pek, Duende geçim yolunu kaybetmişti, işinden olmuştu çünkü. Nasıl da hoşlanırdı arabada gezmekten hâlbuki. Atlar terledikçe o da ter içinde kalır ve tekerlerin temposuna göre soluk alır verirdi âdeta; farkına bile varmadan, yarı yarıya hayvanlaşır; öbür yarısıyla da "arabalaşırdı" Duende. Tren yolundan köye taşıdığı son yolcunun, genç öğretmen kız, yani Malena Tabay olduğu da bir başka gerçekti. Çok yıllar geçmişti aradan. O zaman istasyon yoktu, bataklığın ortasında, kör bir "ihtiyari durak" vardı sadece; trenden inen yolcular, köye doğru yola koyulmadan önce koskocaman ve yemyeşil bir şemsiyeyi andıran büyük ağacın dalları altındaki gölgede serinler ve soluk alırlardı. Şimdi aynı yerde, ufak da olsa bir istasyon binası, binanın içinde görevli bir telgrafçı ve binanın cephesinde, "ölü ilanlarına" benzeyen, koyu kahverengi bir fon üzerine siyah boya ile yazılmış "Cerropom" yazısı bulunan bir tabela vardı. Şimdi bir okulu bile vardı köyün. O zaman yeni gelen öğretmen kız, yani şimdi okulun müdiresi olan Malena Tabay, o günlerin ufacık, çocuk yüzlü genç öğretmeni yaptırmıştı okulu; Chanta Vega kadının Cerropom'un uğursuzluğu hakkında ileri geri konuşmasına aldırmayıp kalmıştı görevinin başında, bu yanılmadan ötürü, Chanta Vega kadının cehennem azabı çekmiş olmasından ürküyordu Duende. Bu konuda iyiden iyiye aldanmıştı Vega Kadın, orası doğruydu. Akı dağılmış gözünü belli bir noktaya diktikten sonra, öbür gözünü, yani sağ-

lam olanını yumarak konuşurdu Chanta kadın; odasında, çılgınlar gibi dolanarak bağıra bağıra şiir okuyan, hep belirli saatlerde ağlayan, sevdiği için değil, ihtiyaç yüzünden öğretmenliğe katlanan bir genç kızın bu işi sonuna kadar götüremeyeceğini, sonu kötü biten bir gönül macerasından nasibini alıp bu uğursuz yere sığındığı için hiçbir işe yaramayacağını söylerdi hep...

Onların bulunduğu yere adamakıllı yaklaşmıştı Duende, öylesine yaklaşmıştı ki onların sesini, yerin altından, ayaklarının altında çıtır çıtır ses veren kuru ağaç yapraklarının arasından duyuyormuş hissine kapıldı. Uykulu kuru ağaç yapraklarının üzerinde geziniyordu ayakları, Juan Pablo ve Malena'nın dudaklarından dökülen ama yerin derinliklerinde yankılanarak toz hâlinde ortalığa saçılan sözleri çiğniyordu sanki yürürken, ansızın duruyor, vardığını sandığı anda henüz gelmesi gereken yere ulaşamadığını anlıyor ve kendisinden biraz ötede, sarmaş dolaş konuşan iki insana ayrılık anını her adımda biraz daha yaklaştırıyordu.

Adım sesleri duyuldu yaklaşan. Aceleyle doğruldu Malena, saçları dağılmış, entarisi buruş buruş olmuştu. El yordamıyla tarağını çıkardı çantasından ve sonra saçlarını toplayabilmek için firketelerini aradı. Çabuk çabuk iş görüyordu elleriyle. Firketenin birini dişlerinin arasına kıstırıp öbürünü saçına yerleştiriyor, hemen arkasından ağzında beklettiği firketeyi de saçına takıyordu. O sırada, Juan Pablo doğrulup ayağa kalkmış, ısrarlı şekilde ağır adımlarla yaklaşan ihtiyar Duende'nin yoluna çıkmıştı. Saçını çabucak toplamıştı Malena, entarisini giymeye çalışıyordu şimdi. Ama sağ kolunu bir türlü sokamıyordu entarisinin koluna, epey uğraştı bu yüzden, giydi sonunda ama kolunu çevirirken canı yanmıştı. Omuzuna bir garip sızı gelip yerleşmişti. Sıra çoraplara gelmişti şimdi. Jartiyerin biri kopmuş, fırlayıp uzağa gitmişti, Malena bir süre aradı onu, bulunca da çabucak bağladı. Entarisinin düğmelerinden bir kısmı da kopmuştu. Kulağındaki küpeler sökülüp alınmıştı sanki. Juan Pablo durdu ve yeniden onun bulunduğu tarafa doğru yürüdü. Son defa öpmeden uzaklaşamazdı Malena'dan. Çenesini tuttu Malena'nın, küçücük bir kızı hazırlar gibi çenesinden tutarak hafifçe yukarı kaldırdı, sanki bir kaynaktan su içermişçe-

sine doymayan bir istekle eğildi genç kadının dudaklarına. Malena, titreyerek yumdu gözlerini. Gözlerini yeniden açtığında Juan Pablo'yu göremedi, oradan ayrılmıştı, fakat Malena tek başına hissetmiyordu kendisini. Ona yoldaşlık eden bir şey veya bir insan var oldukça, kimsesizliğini, onsuzluğunu unutmaya çalışacak, yalnızlık acısı onu fazla kıvrandırmayacaktı. İlk aklına gelen buydu. O, kendisinden ne kadar uzağa giderse gitsin, hep yanında sayacaktı Juan Pablo'yu. Onsuz, yani hiç kimsesiz bir yalnızlık korkunçtu, acılıydı. Ama şimdi yanında... kimse yoktu yanında, ona yoldaşlık eden şey kafasında dolanan düşünceleriydi. Bu karanlık, taş ve yalnızlık dolu dehlizlerin bittiği yerde Mondragon tutuklanırsa kim yoldaşlık edecekti ona? Sadece bir ölü!

Bir çığlık koyverdi Malena. Juan Pablo'nun koluna dokunan eliydi bu, soğuktu. Ayrılma vakti gelmişti. Kollarına aldı Malena'yı, dudaklarını genç kadının dudaklarına yapıştırdı bir kez daha. Bir süre kol kola yürüdüler ikisi, "Galibal de los Tunales"e gelinceye kadar. Cayetano Duende önlerinde yürüyordu artık. Gecenin karanlığı içerisinde, mağara kapısında yarasalar uçuşuyordu. Ayrılmak ikisi için de imkânsızdı şimdi. Daha ileride, çıkışa yakın bir yerde ayrılacaktı Malena'dan. Duende önde yürüyordu hep. Herhangi bir tehlike anında onları uyarabilmek için böyle yapıyordu. Dehlizlerde taşlaşan lav ateşi gibiydiler ikisi, acı yüreklerini kemiriyor, katılaştırıyordu onları. Bu ağrılı yalnızlığı bazen kısa öpüşlerle susturuyorlardı. Az sonra, gökteki yıldızların yanıp sönen ışığını gördüler. Artık ayrılmaları gerekiyordu. Yarasalara yabancı canlılardı ikisi de. Yanlarından vınlayarak geçen, kimi zaman vücutlarına sürtünerek uçuşan bu garip hayvanların gözüne nasıl görünüyorlardı kim bilir! Durdular. Konuşmuyorlardı. Yüz yüze duruyorlardı sadece. Ay ışığında, son defa birbirlerini görebilmek umuduyla çırpınıyorlardı, bir daha hiç görüşmeyecekmiş gibi. Juan Pablo, gittikçe büyüyen bir açlıkla bakıyordu Malena'nın yüzüne, onun resmini, hayalini, göz bebeklerinin arkasına, kafasının içine hapsedebilmek amacıyla böyle bakıyordu sanki. Onu, şimdiki üzgün ve ağlamaklı hâliyle değil, mutlu günlerindeki memnun, güleç hâliyle kendi kafasına hapsetmek istiyordu. Ah! İnsan bir şeyin imkânsızlığını bilir

de, içini tarifsiz bir acı kaplarsa, böyle gözyaşı döküyor demek. Juan Pablo, onu böyle seyrederken Malena, parmaklarını onun yüzünde gezdiriyor ve kelimeleri kırık dökük bir sesle, güçlükle söyleyerek konuşuyordu. Malena da onun çehresini bugünkü hâliyle hatırlayabilmek için okşuyordu yüzünü, onu uzun bekleyişlerinin ve mücadelesinin hiçbir anında tek bırakmamak, kimsesiz bırakmamak istiyor, bu canavar yüzlü, etleri şişmiş adamın uzun bir mücadeleye yeniden başlayabilmek amacıyla sahil boylarında ezilen, horlanan işçilerin kılığına seve seve katlandığını görüyordu. Parmaklarının yumuşacık etiyle, Juan Pablo'nun yüzündeki kemiklerin sızısını ellerinden taşan sevgiyle merhemleyerek, bu yaralı hayvan etinin yarasını sarmaya çalışıyordu.

Malena, ansızın koptu onun kollarından, hızlı adımlarla uzaklaştı ondan. Geriye dönüp baktığı zaman Juan Pablo'yu demin bıraktığı yerde göremedi. Karanlığa doğru, son bir veda işaretiyle salladı elini. Juan Pablo, yukarıdan süzülen ay ışığının aydınlığında onun gittikçe uzaklaşan siluetini seyretti. Hızlı adımlarla mağaranın kapısına çıktı Malena'nın peşinden, onu gözden kaybedinceye kadar arkasından baktı, çıplak avuçlarıyla sakladığı gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Başını kaldırıp bakınca, Malena'dan ve Cayetano Duende'den geriye hiçbir belirti kalmadığını anladı. Sonra, yavaş yavaş, onların gittikçe uzaklaşan ve küçülen gölgelerini yıldızlarla dolu gecenin sonsuzluğu sildi, yuttu.

Üçüncü Bölüm

XVI

"Ah teyze, ah!"

Anastasya, ne zaman Granada'nın kapısından başını uzatıp söylense ufaklığın verdiği cevaptı bu.

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

"Ah teyze, ah!"

Hep böyle cevap veriyordu ufaklık, acemi bir berber çırağının kestiği biçimsiz saçları yüzünden simsiyah bir sünger yumağını andıran başını çevirip, ileriye, kaldırım kenarına yanaşan bir bisikletin gümüş pırıltılı boynuzlarına ve sonra da bisikleti gidonundan tutan adama bakmıştı. Bisikletli hiç gürültü yapmadan yanaşmıştı kaldırıma. Caddeye taşan çalgı seslerinin ve klavsen gürültülerinin ortasında belli belirsiz bir vızıltıyla uçan iri bir böcek gibi konuvermişti kaldırımın kenarına. Ve ona gelmesini işaret ediyordu durmadan. Önce eliyle işaret etmişti yaklaşmasını, şapkasını büyük bir ısrarla sallayarak çağırıyordu şimdi. Yere tükürdü adam. Bir defayla yetinmeyerek tekrar tükürdü sonra. Ağzından söküp fırlattığı tükürük parçasının sesi duyulmuştu sadece. Görülecek bir şey yoktu artık, tükürük kalmamıştı adamın ağzında. *Trin... Trin... Trin...* Hiç istemediği hâlde ve farkında olmadan, dirseğiyle bisikletin ziline basıvermişti işte, gövdesini bisikletine yaslamıştı, sinirli ve hareketsizdi. Zil sesinden sonra, daha da büyüyen bir ısrarla salladı şapkasını. Boğuluyordu sanki.

Onun kendisini çağırdığını sonunda anladı çocuk, daha doğrusu, asıl teyzesini çağırdığını fark etti, fakat Granada'ya dalmıştı teyze hanım, olanca dikkatiyle içeriyi seyrettiği için adamın işare-

tinden haberi bile olmamıştı. Kendi kendine ve hiç durmadan aynı sözü tekrar edip duruyordu salonu seyrederken: "Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

Bir "bisiklet"!.. Bir bi... bir bi... bir bi... Bir bisiklet. Çıplak ayaklarını nemli asfalta vurarak, deminden beri kendisini çağıran adamın yanına koştu çocuk ve ancak yüz yüze gelince tanıyabildi bu adamı.

"Bir biii... Bir biii... Bir biii... Bir bisiklet." Adamla bir süre konuştuktan sonra gerisin geriye koştu; pedal çeviriyormuş gibi savuruyordu ayaklarını, ağzını gittikçe daha geniş, daha büyük açarak esnemeye devam eden teyzesinin yanına sokuldu hemen. Teyzesi ağzını o kadar büyük açarak esniyordu ki, yüzü neredeyse görünmez oluveriyordu böyle anlarda. Açlıktan mı, yoksa uykusuzluktan mı böyle büyük büyük esniyordu, belli değil. Midesi dayanamıyordu açlığa, gözleri uykusuzluk karşısında yenik düşmüştü çoktan, bütün gücü tükenmişti, sadece dili garip bir inatla yaşamaya devam ediyordu:

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

"Teyze..." diyordu ufaklık ve kolundan çekiyordu kadını, "Bay Nepo şurada, yanına çağırıyor bizi!"

"Bay Nepo mu?.. Her kim ki seni yanına çağırır, kazık yemezsin ondan, aldatmaz seni!.." dedi Anastasya, kapıdan ayrıldı ve kaldırımın kenarında bekleyen adama doğru ilerledi. O sırada yolunu kesen ve kendisine bir şeyler anlatmaya çalışan, sepetinin içindeki türlü çiçeklerin yanı sıra, oraya girip çıkan erkeklere sözde bakire kızları ve fuhuş meraklısı evli kadınları da satan çiçekçi kadına aldırmadı bile. Şu dışarıya hep yarı sarhoş hâlde çıkan ve sallanarak yürürken durmadan söylenen kadın, ona şöyle söylenmeye kalkmıştı: "Gumer ablan gökten inmiştir yere, bayılmıyorsa ayılıyordur... Bu içerideki sarışın herifler de öyle hoş adamlar ki, kendini sahici bir filmde, etten kemikten kahramanların yanında sanıyor insan!.."

"Sıcak yüzünden hayal görüyorsun galiba. Bu sarışın, bembeyaz tenli adamların suratları da kıçıma benziyor aslında, fabrikadan çıkma seri imalat gibi birbirinden farksız hepsi!.." diye cevap

vermişti Anastasya ona, fakat Gumer kadının niyetlendiği söz düellosuna hiç aldırmadan kendi yolunda yürüyüp gitmişti.

"Bir çift pabucun yanında iki kocaman bisiklet tekeri ve bisikletin yanında bir bey... Kim tahmin edebilir... Ben içeride sanıyordum sizi, çalışıyor biliyordum..." dedi Anastasya, selam verdi Bay Nepo'ya, bisikletini hemen durdurdu adam. Posta Merkezi yönüne doğru, bayır aşağıya itiyordu bisikleti eliyle, gidonundan kavramış, zorluk çekmeden sürüklüyordu yanında.

"İzin aldım bugün çalışmamak için..."

"Size reva gördükleri iş dayanılır gibi değil zaten," dedi Anastasya. "Suçlu hep suçu işlediği yere gelirmiş sonunda, siz de dönüp dolaştınız ve buraya uğramaktan kendinizi alamadınız anlaşılan!"

"Yoo, şöyle bir geçiyordum sadece, kapının önünde sizi görünce durdum..."

"İçerde ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

"Ne hikâye!"

"Hikâye filan değil, gerçeğin ta kendisi!"

Ufaklık, çıplak ayaklarını yere vura vura peşlerinden yürüyordu, bisikletin arka tekerinin yanında yürümekten çok memnundu aslında, durmadan dönen, dönen ve yeniden dönen tekerleği seyrediyordu; oysa don Nepo, bir ayağını yere değdirerek boşa çeviriyordu pedalları, bisiklet üstünde değildi de sanki yaya yürüyordu. Ne zaman günün birinde bir bisiklet "sahibi" olmaktan bahsetse teyzesine; "Tabana kuvvet yürü işte oğlum, fakir fukaranın bisikleti tabanvayıdır," derdi teyzesi hep ona.

"Evinize mi gidiyorsunuz şimdi?" diye sordu Anastasya, adımlarını sıklaştırmıştı; öyle hızlı kaçıyordu ki adam bisikletiyle, ona yetişmek için "tabanları kaldırmak" şarttı.

"Biraz önce gittim eve, hemen döndüm, torunumu arıyorum şimdi, sabahın köründe çıkmıştı evden, henüz dönmedi. İşin kötüsü, arabayla çıkmıştı, herkesin başı belaya girebilir böyle zamanlarda. Peşinden sık sık kireç götürdüğü inşaatlara gittim, orada bekleyip beklemediğini anlamak için. Ne gezer. Guarda Viejo'ya, Lazaret'e, akla gelebilecek her yere baktım, nerede! Mars tarlasına,

Aziz Clair'e, Guadalup tarafına, inşaat yaptıran Salezyalı papazların oraya bile baktım..."

"Neden doğrudan doğruya polise gitmediniz peki?"

"Neden mi gitmedim?.." Bir süre önce bir kanun kaçağını, bir asiyi yanlarında çırak diye çalıştırdıklarını hatırlayınca buz kesildi yüreği, Anastasya'nın uyarmasına hak veriyordu aslında; torununun başına bir iş gelmiş olsa, dakikada öğrenebilirdi polisten ama şu yanlarında çalıştırdıkları kaçak adam yüzünden sorgu sual açılır korkusuyla cesareti yoktu polise gitmeye, telefonu açıp sormaktan bile korkmuştu.

"Hemen polise başvurun siz," diye ısrar etti Anastasya. "Kodese tıkıldıysa, yaralanıp hastahaneye kaldırıldıysa veya morga götürüldüyse o saat söylerler size."

"Ağzından yel alsın!"

"Şaka olsun diye söylüyorum canım! Neden ölecekmiş? Öyle olsa çoktan gelirdi haberi, yerin kulağı var; hele şimdi her zamankinden fazla, radyo mereti icat edildikten sonra!"

"Radyodan bana ne yahu. Neymiş radyo? Şu bizdeki otomatik plak dolabından bıkmıştım zaten! Adını duyunca kusacağım geliyor!"

"Anladım... Sizi sadece gecenin üçünde, marimbacıların o pon... pon... pon'lu müziği açıyor; eski toprak olduğunuz için belki de yalnızca vals hoşunuza gidiyor..."

"Eskiden çok severdim marimbayı, şimdi ondan bile nefret eder hâle geldim Anastasya, zorunlu olarak dinlediğimden belki."

"Raaadyo gazetesi!.." diye söylenmeye başladı ufaklık, bir ayağı asfaltta, öbür ayağı kaldırımın üstünde, böyle zıp zıp sekerek yürüyor, bir topalın aksak yürüyüşüyle ilerliyordu.

"Duydunuz mu, benim küçük bile haberli 'Radyo Gazetesi'nden."

"Bir de şeyi söylüyorlar, teyze... piyano... piyango... bisiklet piyangosunu..."

"Benim hoşuma şey gidiyor, hani 'Doktor, artık yürüyecek hâlim kalmadı. Ne yapayım? Mavi taksiye binin!' diyorlar ya, o hoşuma gidiyor işte."

"Mavi taksilerin reklamı o..." dedi don Nepo.

"Yok canım, hiç de öyle değil..."

Bir meydan saatinin gonk sesi duyuldu o sırada.

"Bütün umudum evde artık, umarım dönüşte evde bulurum Damiancito'yu. Şimdiye kadar hiç böyle yapmamıştı bu oğlan, gece bastırdıktan sonra geldiği görülmemiştir eve. Bu yüzden keyfim kaçtı ya..."

"Polise başvursanıza..."

"Gelmezse yarın gideceğim artık polise..."

"Torununuzdan haber çıkmazsa, nasıl yatıp uyuyacaksınız şimdi? Hemen gidin polise. Selekt kahvesinin oradan geçerken, don Chaco'dan izin alır, polise telefon edersiniz."

"Yok, yatıp uyumayacağım elbette. Çocuğu arayacağım. Başka ne yapabilirim ki... Evet, polise gitmeli... Fakat polis meselesi tuzaktır aslında, polise sorarken çok dikkatli davranmalı."

"Evet, bu bakımdan haklısınız..." Birkaç adım sonra, tekrar ağzını kocaman açıp esneyerek sözüne devam etti Anastasya: "O zaman torununuzun, Damiancito'nun adını hiç almayın ağzınıza, bir çift öküzle arabam kayboldu dersiniz polise..."

"Aynı şey..."

"Anladım, polisle iş yapmak istemiyorsunuz, gitmeyin öyleyse."

"İleride, Kolomb meydanında birer 'tamal' yeriz," dedi don Nepo ve daha süratli itmeye başladı bisikletini, âdeta koşturan bisikletten geri kalmamak amacıyla adımlarını da sıklaştırdı hemen, Anastasya ve ufaklık da ona uymak zorunda kaldılar.

"Bu hoşuma gitti işte," dedi Anastasya. "Ekmek ısıtınca insanın kursağını, çektiği çile bile güzelleşiveriyor..."

"Veya şu tarafta, Santa Rosa civarındaki zencinin, Raw'ın orada da yiyebiliriz..."

"Hayır beyim, ateş pahasıdır buraları, hem unutmayın, bir de plak dolabı var orada. Colon'a kadar gitmektir en iyisi, en emin yer açık hava, üstelik canınız başka bir şeyler atıştırmak isterse, küçük meydanın öbür başında, o güzelim 'hilacha'lardan satan bir Çinli de var."

"Yok istemem, 'tamal', ekmek ve kahve yeter bana..."

"Ben, insanın şöyle yalana yalana, eliyle yediği şeyleri severim."

"Tamal" satıcısı, mısır ununda yapılmış ve yağda kızarttıktan sonra muz yapraklarına sardığı sıcacık üç börek tutuşturdu, öyle sıcaktı ki börekler, Anastasya'nın parmakları kavruldu. Küçük meydandaki sıraların oraya kadar taşıyabilmek için bunları, sık sık el değiştirmek zorunda kaldı Anastasya. Sıraların birinde yan yana oturdular üçü, muz yapraklarından soydukları yiyeceklerini –ekmeksiz ve kahvesiz yavan kaçacağını hiç umursamadan– yalana yalana bir güzel yediler.

Ansızın, aynı anda belli bir yöne çevrildi don Nepo'nun ve Anastasya'nın bakışları. İleriden kendilerine doğru yaklaşan bir taş arabasının gıcırtılı sesi çınlıyordu kulaklarında. Lokmaları ağızlarında büyümüştü heyecandan. Damiancito ise bu gelen... "Tamal" yemekten vazgeçeli çok olmuştu don Nepo, ayağa fırlamıştı hemen... Damiancito'ydu gerçekten de gelen... Tek başınaydı arabada, "çırak" yoktu yanında. Arabaya doğru ilerledi don Nepo. Torunu o saat yere atlamış ve öküzleri durdurabilmek için ön tarafa koşmuştu. Anastasya da kalktı oturduğu yerden, don Nepo'nun bisikletine binmeye çalışan ufaklığa engel olmak amacıyla fırlamıştı ileriye.

"Dur, bacaksız, yoksa öldürürüm seni!.." diye bağırıyordu Anastasya, çocuğun peşinden koşuyordu bağırarak. "Dur! Dur!"

Damiancito önce selam verdi büyükbabasına, "tamal" kokusuyla sulanan ağzını şapırdatarak kesik kesik konuştu:

"'Tamal'dan payımı almak kaderimde yazılıymış demek ki! Küçük meydanı geçerken, gözüm takıldı seyyar satıcılara, ağzım sulandı o zaman, fazla gecikirim diye durmak istemedim önce, öküzler adamakıllı yoruldu çünkü."

"Senin çırak ne oldu peki, nerede bıraktın onu?"

"Benim 'çırak' mı?.." Bisikleti kaçıran çocuğun peşinden koş babam koşan ama bir türlü onu tutamayan Anastasya'nın "Dur!" diye bas bas bağırdığı işitiliyordu şimdi. "Çırağı, mezbahaların orada, kül yığınlarının önünde bıraktım tam olarak. Geçecek treni beklemek için kaldı orada."

"Juambo ile konuştu mu bari?"

"Bilmiyorum, baş başa bıraktım ikisini, konuşmuşlardır herhâlde."

"'Tamal' soğumadan atıştır bakalım. Bu kadın da deli midir nedir; bisikleti aldı diye kovalıyor ufacık çocuğu."

Parmaklarının dayanabildiği ölçüde, ateş yumağı kadar sıcak olan "tamal"ı ağzına götürdü Damiancito, sanki ilk defa tadına baktığı bir yiyecekmiş gibi evire çevire, keyfini çıkararak atıştırmaya koyuldu. Usulca, âdeta fısıldayarak konuştu büyükbabası:

"Geri dönmediğini görünce bayağı kuşkulandım. İşe bile gitmedim bu yüzden, izin istedim. Nasıl çalışabilirdim ki, imkânsız. Fenersiz, farsız araba kullandığınız için polisin sizi tutukladığını sandım."

"Zaten bu sebepten durdurdum arabayı, bir polis aldım yanıma."

"Deli misin sen oğlum..."

"Tek başımaydım polis geldiği zaman..."

"Büyük şans doğrusu! Ne söyledin de bıraktı seni?"

"Polis şefinin ev inşaatına götürdüğüm kireçten kalma bir fatura vardı yanımda. Bu faturadan bahsettim polise, Santa Clara civarındaydık o sırada, ses çıkarmadı adam."

"Herhangi bir uygunsuzluk yüzünden sizi tutuklarlar diye korkuyordum zaten, bir kere götürdüler mi karakola, yanındaki 'çırak'ın kimliği ortaya çıkabilirdi hemen, bunu düşündükçe soğuk terler boşanıyordu vücudumdan. Seni orada kırbaçladıklarını, hatta darağacına astıklarını aklıma getirdikçe çektiğim sıkıntıyı bir bilsen! Düşman başına vermesin Tanrım, içimdeki korkuyu bisikletimle paylaşarak teselli bulabildim ancak; içimdeki korku o kadar büyüyordu ki bazen, işte o zaman, bisikletin üzerinde değilmişim de azgın dalgaların üzerinde yalpa yapıyormuşum gibi geliyordu bana. Düşünsene, belanın böylesi geldi mi başına hiç? Neden, nasıl diye sorup durursun da kendine; verecek cevap bulamazsın hani. Kader denir böylesine! Bir bakarsın, göz kapayıp açıncaya kadar geçen bir zamanda, gırtlağına kadar bulaşmışsındır belaya. Hiç beklemediğin anda üstelik. Bu adamın ismini, cismini bile doğru dürüst bilmiyorduk zaten. Adının Tabio San olduğunu söylüyordu. Takma bir isim gibi geliyor bana. Tabio San, kim bilir..."

"Tamal"ını atıştıran torunuyla yan yana oturduğu yerden hafifçe doğruldu don Nepo. Damiancito, elinin üç parmağıyla yiyeceğinden kopardığı lokmayı ağzına yerleştirmekle kalmıyor, sadece lokmanın tadına varabilmek için değil, biraz da parmaklarını keyifle yalayabilmek için ağzında bekletiyordu lokmasını, parmakları tertemiz dönüyordu geriye ve yeni bir lokmayı hazırlıyordu. Büyükbaba, oturduğu sıradan doğrulunca, sağa sola savurarak kütürdetti boynunu. Anastasya'yı ve küçük oğlanı araştırıyordu gözleriyle. İkisi de görünürde yoktu. Sadece yemyeşil suyunun içinde, kurbağaların kol gezdiği küçük havuzun karşısında Kolomb'un kaskatı kesilmiş taş heykeli görünüyordu bakınca.

"Bunlar kayboldu ortadan," dedi don Nepo, o sırada deli gibi kaçan ufaklığın ardından fırlatmak için yerden taş toplayan Anastasya'yı göremiyordu. "Bu kadın, tanıdığım en kaçık ve en çirkin karı. Küçük çocuğa acıyorum doğrusu. Ooo, sen çoktan başka âleme dalıp gitmişsin," diyerek dalgın dalgın oturan Damiancito'ya döndü.

"Sizin sözünüzü düşünüyordum... bu çirkin kadın hakkında söylediklerinizi."

"Bitir elindekini de gidelim artık. Bir tane daha yemek ister misin? Kolay kolay doymaz delikanlı adamın karnı."

"Sağol büyükbaba, karnım o kadar aç değil! Bir tanesi yetti midemi şişirmeye!" dedi delikanlı, ileride bisikletin devrilip kaldığı yere doğru yürüdü. "Büyükbaba, isterseniz sizin 'beygir'i de koyayım arabaya, yanıma oturup ayaklarınızı dinlendirirsiniz."

"Nasıl istersen öyle olsun, evlat." Okşamak amacıyla torununun yanına geldi don Nepo. "Değil mi ki yanımdasın, sağ ve sağlıklı döndün, başka şey istemem artık, keyfim gıcır benim!"

Sakin, uysal ve ağır bir yürüyüşle harekete geçti öküzler ve araba ilerlemeye başladı... Arabanın tıngırtısı başlar başlamaz, don Nepo'nun ve torununun kafasında da türlü düşünceler peydahlandı. Hiç dışa vurmuyorlardı, ama ikisi de yabancının trene binip binemediğini geçiriyordu akıllarından o sırada. Acaba trene binebilecek, uzaklara gidebilecek miydi? Belki başaracaktı, trenler orada hız kesiyordu gerçekten de. Fakat ya tesadüfen eve vardıklarında

karşılarında onu buluverirlerse? İşte, sadece don Nepo düşündü bunu. Geçici bir keder, bir sıkıntı kapladı içini. Eğer, bizim eve gelirse tekrar, artık bizde kalamayacağını, bizi suç ortaklığına itmiş olacağını söyleyeceğim. O da kabul edecek sözümün doğruluğunu. Hadi bir kere oldu, neyse. Kim olduğunu bilmiyordum o zaman, uykumun arasında geldi üstelik. Evet, uyuyordum geldiğinde ve uyanınca kimi buldum karşımda? Rüyamda gördüğüm adamı, ateş arabasının üzerinde durmadan bağıran, isyan hâlindeki erkek ve kadınların ellerindeki bayrakları ve sapanları boyuna sallayan, herkesin önünde duran ve sürekli biçimde, "Halk, ileri!.. Halk, ileri!" diye seslenen halk liderini.

Rüyasından silkinir silkinmez bu adamı görmüştü işte karşısında; etten, kemikten, canlı olarak hem de. Üzerinde durduğu ateş arabasından aşağıya inmişti adam; o zaman, don Nepo hep geriye itmişti onu, rüyasından kovmaya çalışmıştı. Adamı, canlı ve sahici bir yaratık olarak karşısında görüp hissedinceye kadar, yatağının kıyısında oturur buluncaya kadar sürmüştü bu, uğraşıp durmuştu onu kovmak için.

Oysa durum çok farklıydı şimdi. Kocaman bir kâbustan uyanmış gibiydi. Uyanıktı artık ve bir küçücük aksilik çıksa, hem torununun, hem kendisinin başına neler gelebileceğini gayet iyi biliyordu... Kendisini pek düşünmüyordu aslında, zaten yaşayacağı kadar yaşamıştı, yakalayıp öldürseler de fark etmezdi pek.

Eğer, tesadüf bu ya, adam tekrar gelirse, onu bir daha kabul etmemeye karar verince, kafasını dolduran düşünceler dağıldı. Başka şey sordu torununa:

"Ya Juambo ne yaptı? O nereye gitti sonra?"

"Çalıştığı yere," dedi Damiancito. "Treni bekleyeceği yerin yakınında bıraktık yabancıyı. Sonra şehrin merkezine kadar benimle geldi Juambo. İşin garibi, çalıştığı yerin köpeği gelip buldu onu, köpeği tekrar götürdü giderken, çok güzel hayvandı ama!"

"Juambo ile konuştu mu yabancı?"

"Konuşmuşlardır herhâlde..."

"Sen işitmedin mi ne konuştuklarını?"

"Hayır, ben ikisini baş başa bıraktım. Gidip bir iş ayarladım sonra kendime, dolaştım biraz. Daha sonra da yabancının bana söylediği buluşma yerinde, Araucarias kavşağında buldum onları."

"Peki evladım, hiçbir şey anlatmadı mı sana?.. Amma ahiret sorusu soruyorum ben de; fakat yaşlılar bir şey sormazsa, kimse olan biteni haber vermez, canlı cenaze gibi bırakırlar bizi köşemizde!"

"Evet, hazırladığı çok büyük bir gösteriden söz etti bana. Bugüne kadar hiç görmediğimiz yeni bir şey anlattığına bakılırsa. Bütün emekçiler kararlaştırılacak bir günün belli bir saatinde, hep birlikte bırakacaklar çalışmayı, her iş duracak ve ücretler yükselmezse, iş saatleri azaltılmazsa devam edip gidecek bu, kimse çalışmayacak, daha hiç bilmediğim bir yığın şey..."

"Koskoca hükümeti bu silahla mı devireceğini sanıyor?" dedi don Nepo, kararsız bir tavır takınmıştı, hiçbir şey bilmiyormuş gibi görünmek işine geliyordu. Tabio San düşüncelerini ona anlatmıştı oysa, adam o konuda hiçbir şey söylemediği hâlde, onun bir lider olduğunu kendi rüyasından biliyordu don Nepo; ama torununu da kurtarmak istiyordu bu adamın etkisinden, Damiancito'yu bu harekete aktif olarak karıştırmasından çekiniyordu en çok, çektikleri sefaletten farkı olmayan bir işe karıştırmasından ürküyordu... "Hadi canım sen de! Silahsız hükümet devrilir miymiş hiç! Nerede görülmüş böyle bir şey?"

Taş ocaklarından havaalanı inşaatına malzeme taşıyan askerî kamyonlar, farlarından fışkıran ışıklarla kör ediyordu onları. Motorlarının gürültüsünden şaşkına dönmüştü don Nepo; ancak kısa süren zaman boşluklarında, gecenin sessizliğini, ay ışığıyla ve gökteki yıldızların pırıltısıyla aydınlanan bu sessizliği yine de sindiriyorlardı içlerine.

"Bu yöntemle..." dedi Damiancito, öküzlerin yürüyüşü gibi ağır konuşuyordu: "Evet, büyükbaba, bu grev denen yöntemle devirmek istiyor hükümeti ve yine bu usulle Muz Şirketi'ne, elektrik ve demiryolu şirketlerine empoze etmek istiyor şartlarını..."

"Yabancının gitmesi bir şans bizim için, Tanrı yardımcısı olsun. Evimizde kalışı çok kötü durumlara düşürecekti bizi. Üstelik Consunsino kadının her geçişinizde size nasıl baktığını bilmem

fark ettin mi; senin yanındaki 'patron' tavırlı yardımcının kim olduğunu anlayabilmek için sonsuz bir merak içindeydi."

• • •

Araucarias kavşağında, Damiancito'nun birkaç günlük yardımcısı Tabio San, tren hattına en yakın yerde, ilk trene atlayıp yoluna devam etmek isteyen kaçak bir yolcunun dikkatiyle pusuya yatmıştı. Ay ışığı demiryoluna düşürüyordu gölgesini; baktıkça, rakamsız ve saat ölçüleri bilinmeyen bir saate benzetiyordu rayları ve her ray traversini sonsuzluğun bir dilimi olarak görüyordu Tabio San. Treni değil de, daha çok, o her şeyin aynı anda duracağı, yani trenlerin ve trenlerle birlikte ay ışığının ve ileride tıngırtılarla uzaklaşan öküz arabasının dahi duracağı saati kolluyor gibiydi.

Sert bir hareketle şapkasını çekti başından ve hiç durmadı artık, yürüdü, yürüdü, yürüdü... Çöp yığınlarını, başıboş gezinen köpekleri ve at gölgelerini aştı o hızla, küllerin beyazlaştırdığı kocaman bir ağacın yanındaki eve geldi, kirli ve rengi bozulmuş kapısını çaldı evin.

"Kim o?" diye sordu boğuk bir ses.

"*Chos... chos... moyon... con...*"

Usulca açıldı kapı, girip çıkanı hiç merak etmeyen kapılardan biriydi bu; çiçekleri dökülmüş, sadece yaprakları kalmış gül fidanlarıyla, kavrulmuş bitkilerle dolu küçücük bir avluda buldu kendini Tabio San. Avludaki bütün bitkiler külün öldürücü beyazlığına bürünmüştü. Giriş kapısının, pencereden bozma bir delik hâlinde fark edildiği ve önünde, kül beyazıyla kirlenmiş, yaşlı, donuk bakışlı bir köpeğin, misafir karşılamayı çoktan unutmuş köpeklerden birinin bekçi durduğu eve doğru ilerledi. Adam kendisini okşamak için yaklaştığı sırada sadece başını kaldırıp baktı köpek ve belli belirsiz kuyruk salladı. Yerin seviyesinden daha aşağıdaydı ev, üç basamak merdiveni iniverdi bir solukta. Bu evde fazla kalmamıştı eskiden ama merdivenin üç basamaklı olduğunu da unutmamıştı. Bir gaz lambası aydınlatıyordu ortalığı: Ayna, komodin, masa, iskemleler, hepsi yeni silinmiş gibi duruyordu ilk bakışta fakat küller tekrar örtmüştü her şeyi. Yaşlı köpek ağır ağır

geldi ardından, kulakları yere doğru devrikti hayvanın, kapının önüne gelince silkelendi, kendini kaptırdığı uyuşuk ve uykulu hâlinden kurtulmak istiyordu sanki; işte o sırada, Judasia belirdi köpeğin arkasında. Sokak kapısının ardında beklemişti demin ve Tabio'nun takip edilip edilmediğine bakmıştı. Şaşırmıştı iyice; ne ağlıyor, ne gülebiliyordu, durmadan kırpıştırıyordu gözlerini, dudakları kımıldıyor ama konuşamıyordu kadın. Onu böyle, sağ ve sağlıklı karşısında tekrar görmekten öylesine mutluydu ki ve...

"Fakat nedir bu hâlin, soytarıya benziyorsun şimdi de..." işte bunu söyleyebildi sadece.

"Hiç yola gelmeyen o 'vahşi' hayvanın soytarısı!.." diye şakaya boğdu işi Tabio San. Kadın çoktan başlamıştı üzüntülü bir sesle söylenmeye, onu bu kılıkta, eski püskü elbiselerin içinde, palmiye ipliğinden şapkasıyla, ayağındaki yırtık sandallarla, bütün elbiselerini saran ve küllerle kaplı bu dekorun ortasında daha bir hastalıklı duran kireç beyazı bir yüzle gördüğü için yakınıyordu.

"Kireç taşıyan bir arabayla gelebildim buraya kadar."

"Bilmiyorum, yüzünüz çok değişmiş şimdi. Böyle değildiniz eskiden. Daha şişman görünüyorsunuz, şişmiş gibi."

"Yıllar geçti Judasita, üstelik sahilde çalışmak kolay değil."

"Konuşuyorum ama unutuyorum..."

Yatak odası niyetine kullanılan öbür odaya geçti kadın, önlüğünün altında sakladığı küçücük bir oturak getirdi dönüşünde ve kararlı bir tavırla, biraz ürkek, biraz utanarak oturağı koydu masanın üstüne. Alman yapısı, vernikle parlatılmış ve fayanstan dökülmüş, dibinde geçmeli iki hücresi olan bir oturaktı bu; kullanılışı gayet kolay olduğu hâlde, Tabio'nun her gelişinde, kullanılış tarzını yüksek sesle hatırlatırdı kadın.

"Ne zaman kapı çalınsa, açmadan önce kullan bu mereti..."

"Bu saçmalıklarla sıkmayın canımı şimdi!"

"Kullanmak zorundasın bunu!"

"İhtiyacım yoksa, hele canım istemiyorsa..."

"Kullanmalısın. Senin çişin koruyacak bizi."

"Tamam, doğrusu bu; kapı çalınınca polisin geldiğini düşünürüm, o zaman çişim gelir, oturağı kullanırım..."

"Yaş kuruyu saklar, unutma... Ha, ha, ha..." başladı gülmeye ve keyifle kucakladı kadını. "N'oldun sen, Judasita? Kaç zamandır kucaklamamıştım seni!"

"Kaburgalarımı kıracaksınız bu gidişle! Asıl, size sormalı ne olduğunuzu, hele arkadaşınız..." Masanın üstündeki oturağı işaret ediyordu parmağıyla: "En iyisi, dolu bırakmaktır mereti, içinde kâğıtlar varsa tabii; köpek bile işeyebilirdi ama o kadar yaşlı ki Blasco, bu işe bile yaramaz."

"Şeytan çişini etse içine, razıyım... Judasita, yeter ki polis bulamasın sırlarımızı!"

"Ben de öyle yaptım zaten, mektupları kaynar suya sokmalıyız önce, yoksa burnunuzun direği kırılır kokudan, zehirlenirsiniz..."

"Ne yaparsan yap, basit bir oturak değil çünkü!"

"Edebiyat yapıyorsun şimdi... Ama kumla iyice ovalamalıyım mereti, bana engel olursan, çiş kokusu dolar evin içine."

"Daha iyi, daha tehlikesiz böylesi."

"Çok büyütüyorsun şimdi de..."

"Bu konu ne zaman açılsa, çok büyütürüm işi, iyi bilirsin böyle yaptığımı..."

"Belki haklısın. Oğlum tedbirli davransaydı eğer, yakalayamayacaklardı onu. Tam altı yıl oldu kurşuna dizileli. Fakat mutlaka alınmalı onun intikamı... Tanrının varlığı kadar sahici olmalı bu intikam!"

"Beni yalnız bırak şimdi, mektupları buldum!" Tabio San'ın 'kocasının dulu' diye isimlendirdiği Judasita, dip kısmında gizli bir bölme bulunan oturağın bu bölmesini açmış ve birikmiş mektuplar çıkmıştı ortaya.

"Bu zarfların hepsi..." dedi Judasita, "Yüzünü hiç göremediğim bir adam tarafından, kül torbalarının içinde getirildi buraya, bu yüzden böyle kirli hepsi. Hep gün aydınlanırken geliyor adam, o vakit hava henüz karanlık olur bizim buralarda. Fukaranın yaşadığı yerde çok erken başlar yeni gün, zengin mahallelerine de çok erken çöker akşam karanlığı. Size daha önce söyledim mi, bilmiyorum. Öbür dünyadan gelen bir ruh gibi kapımızı çalıyor adam, torbasında ölüm külünü getiren bir kül satıcısı gibi geliyor kapı-

mıza ve çok az konuşuyor, hani 'parola' vermek zorunda olmasa hiç konuşmayacak ve ben sesini bile işitmeyeceğim. Son gelişinde sadece şunu söyledi bana: 'Hanım, sana tavsiyem olsun, şu kenara ayırdığın iki torbayı dikkatli boşalt, içindekileri ayrı bir yere...'"

"Dediğini yaptın mı bari?"

"Elbette. Bir elek buluncaya kadar neler çektim, bilemezsin. Ismarlama yaptırmak zorunda kaldım, çok para üstelik. Neyse, sonunda bir elek buldum. Küçücük madenî parçalar pire gibi dökülüyordu torbadan... matbaa harfleri. Çok yoruldum o gün, iki kocaman kül torbasını elekten geçirdim. Bilmem ama belki daha getirecek o torbalardan."

"Asıl öğrenmek istediğim buydu işte, basacağımız şeylerin bir kısım malzemesi gelmiş demek."

"Geldi ya. Fakat asıl, oturun da mektuplarınızı okuyun siz."

Hiç kararsız değildi Sansür'ün eli. Malena'dan geldiğini tahmin ettiği mektuba uzandı hemen ve yanılmadığını anladı.

Bir, iki üçe katlanmıştı mektup, çabucak okudu Sansür. Geniş ve tam bilgi veriyordu Malena. Bu sefer, her şey düşündüğü gibi tıkır tıkır yürürse, kurduğu planın çok iyimser ve aslında tehlikeli sonuçlarını Malena'yla oturup tartışması gerekiyordu, öğretmenler milli bütçeye doğrudan doğruya maaşla, yani mideleri ile bağlı olduklarından en uysal gruplardan biriydi ama yine aynı sebepten ötürü, hoşnutsuzluk bakımından en öndeki grup da onlarınkiydi. Bu noktada Malena haklıydı. Şimdi önemli olan, öğretmenlerdeki hoşnutsuzluğun sınırını iyi tespit etmekti, -sadece ödenmemiş avansların, değerlendirilmemiş başarıların yarattığı bir hoşnutsuzluk da olabilirdi bu- dedikodu havasındaki şikâyetlerden öteye geçmemişti öğretmenlerin huzursuzluğu.

Evin kadını, Sansür'ün "arkadaş"ını, oturağı alıp dışarıya çıkmıştı demin; geriye döndüğünde, bir şeyler yemesini, karnını doyurmasını teklif etti ona, masaya örtü koydu, tabak çatal vs. çıkardı, bunları hiç alışılmadık bir keyifle, anaç bir tavuk gibi sesler çıkararak yaptı. Eskiden o böyle yaptıkça çok eğlenir ve gülerdi oğlu!

"Madem karın doyuracağız, gidip bir yıkanayım," dedi Sansür, o ana kadar Rosa Gavidia'nın, yani Malena'nın mektubuyla doluy-

du aklı, kireçten bembeyaz olmuş, orası burası yarılmış parmaklarının arasında tutuyordu mektubu.

"Bana sorarsanız, üstünüzü silkeleyin sadece, saçınızı ve yüzünüzü sakın ıslatmayın, kireç ıslanınca yakar cildinizi."

"Evet, silkelenmek daha iyi..."

"Fazla keyiflenmeyin hem. Öyle güzel yemekler ikram edemiyorum size. Domatesli, soğanlı yumurta pişireceğim sahanda, biraz da sütlü pirinç koyacağım önünüze. Geleceğinizi bilsem, et hazırlardım."

"Ben de geliyorum mutfağa seninle..."

"Üstünüze vazife olmayan şeye karışıyorsunuz; gelirseniz bırakırım, kavrulur bütün yiyecekler, burada kalıp mektuplarınızla uğraşsanız ne çıkar?"

Sansür, iştahlı iştahlı yedi önüne konan yemeği. Hele sahanda yumurtayı, ekmeğini sahandaki yağa banarak adamakıllı sıyırdı. Sütlü pirincin tanesini bile bırakmadı tabakta. Sonra bir kahve içti üstüne ve bir sigara tellendirdi, kutudan aldığı bir kibrit çöpüyle de dişlerini karıştırdı.

"Yatıp uyumak istiyorsanız eğer, yatağınız hazır..." dedi Judasita, boyuna öksürüyordu o sırada, öksürüğü yatışınca devam etti: "Neden bazı mektupları okuyorsunuz da bazılarını okumuyorsunuz, aralarında en fazla işinize yarayacak olanı nasıl fark ediyorsunuz dışarıdan? Anlatın bana; renginden mi, yoksa kokusundan mı anlıyorsunuz, nedir?"

"Kurnaz olsaydın, hemen anlardın..."

"Pek kurnaz sayılmam ama bilirim, seven adamın eli nereye uzanacağını bilir, kolay kolay şaşırmaz..."

"Bu söylediğin bela getirir insanın başına; bizim mücadelemizde aşka ve tercih ettiğimiz şeylere yer yoktur."

"Evet ama yürek dediğin de, götürüldüğü yere değil, kendi istediği yere gider..."

"Saçma..."

"Hadi, bana laf yetiştireceğinize okuyun şu küçük mektubunuzu..."

"Bir rapor bu..."

"Anladık, satırların arasında başka şeyler de yazmıyor mu yani?.."

"Öbür raporları da okuyacağım."

"Ben gidiyorum öyleyse. İyi geceler."

"Sana da."

"Az kalsın unutuyordum... Şu gaz lambasını alın hele, gelin de şu matbaa harflerini bir görün. Nasıl sıralamışım onları, yatmadan önce bir bakın..."

Oturduğu iskemleden kalktı, kamburlaşmıştı sanki, masanın üzerinden gaz lambasını aldı ve Judasita'nın peşi sıra, orası burası yağmur sularından kalma birikintilerle dolu ve dip tarafında eski bir ocak bulunan avluya çıktı. Orada, bir bölmede, beş küçük yığın hâlinde dizilmiş matbaa harflerini, gaz lambasından yayılan soluk ışığın aydınlığında seyretti.

"Çok iyi. Bak, şu küçücük, parlak kurşunlu yanardağlar mitralyözlerden daha etkili olacak, göreceksin."

"Harflerin dizilişi hoşunuza gitti mi?"

"Elbette. Senin yaptığın bu sıralama Federasyon'un silahlarını hatırlattı bana. Şu küçücük beş volkan, aynı anda ateş püskürtseler, ne soğuk duş olur hükümet için! Fakat böyle ortada bırakmamak gerek bunları, saklamalıyız, çünkü silah ve matbaa malzemesi bulmakta özellikle ustadır polis."

"Yarın saklarız bunları, şimdi gidip uyuyacağım ben. İyi geceler. Gaz lambasını odanıza götürün siz, benim odamda şamdan var. Yarın görüşürüz artık."

Ve gitti kadın. Yüzünün ıslak ve kül rengi hayali, küle bulanmış, tel tel saçları ve küllü tozların kirlettiği entarisi bir anda kayboldu küçük avludan. Odasına doğru yürüdü Sansür; saçları, yüzü ve sırtındaki pılı pırtı kül beyazı içindeydi. Birbirinden kopan iki hayalete benziyordu Sansür'le kadının ayrılışı. Duvarda, zembereği kopmuş bir saat çın çın ötüyor ve "zamanı" doğru göstermediğini ilan ediyordu.

Birbirinin peşi sıra bütün zarfları açarak, mektuplarda yazılanları okudu. Yatağın kenarına oturmuş, masanın üzerinde duran gaz lambasının ışığına doğru eğmişti vücudunu. Ayakları

çıplaktı şimdi, gömleğinin kollarını dirseklerinin hizasına kadar sıvamıştı, arabacılar gibi iki yana, geniş geniş açmıştı bacaklarını. Mektuplar bitince, kirece bulanmış elbiselerini çarçabuk çıkardı üstünden, bu beyazlığın yerini, ölü renginden farksız bir küllü solgunluğun alacağını biliyordu, yatağına girdi. Sıcak bir yataktan uzakta, elbiseleriyle uyuduğu uykuların acısını çıkarmak amacıyla çırılçıplaktı bu sefer.

Başkentten gönderilmişti raporlar. Taksi ve Otobüs Şoförleri Birliği göndermişti. Ehliyetlerin yenilenmesi, plakaların geri verilmesi ve hafif trafik suçlarının bağışlanması gibi konularda aktif dayanışma göstereceklerini bildiriyorlardı. İthalat şirketlerinin yabancı ülkelerden getirtip ateş pahası fiyatlara taksitle sattığı arabalardan almış şoförler de dâhildiler bu birliğe. Aylık taksitleri ödüyor ve sözde kendileri için çalışıyordu bu adamlar. Taksitlere, her gün fiyatı yükselen benzine, tamir masrafına para yetiştirebilmek için, sözün kısası ithalatçı şirketlerin kesesini doldurmak için çalışıyorlardı. Çeşitli şirketlerin taksilerinde şoförlük yapanlar da birliğin üyesiydi; bunlar, gündelik aldıkları için düpedüz gündelikçi sınıfına dâhildiler aslında...

Esnedi. Dışarıda, gecenin sessizliğinde, onun berberlikle geçen delikanlılık günlerinden, bu kül yığınları arasında yaşadığı günlerden geriye kalan romantik bir resim vardı; allı pullu bir gelin gibi duran ay ışığında çılgınca dolanan yarasaların uğultusu duyuluyordu sadece. "Panegirica"nın sesini işitiyor gibiydi, papağan, Juana Tinieblas'la ilgili hatıraları uyandırıyordu kafasında. İşte bir kere daha, eski günlerinin, kül yığınları arasında geçirdiği çocukluğunun resimlerine dalıp gitmişti ama şimdi o zamanki evlerinin, "Bellaluz"un ve onun çocukluğunda bu mahallede yaşayanların yerinde yeller esiyordu, çoktan kül olup gitmişti hepsi. Ayakucuna kadar geldi köpek; kör bakışlıydı, tepeden tırnağa kül tozuna bulanmıştı ve pire doluydu üstü başı. Yaşlandıkça insanlara daha çok benzeyen köpekler vardır. Elini uzatıp okşadı köpeği, hayvanın sırtında, kulaklarında ve burnunda dolaştırdı elini.

Öbür raporlar ve mektupla gönderilen haberler, genellikle mesleki yardımlaşma ve dayanışmaya öncelik tanıyan meslek birlikle-

ri ve sendikaların durumu hakkında bilgi veriyordu. Çoğunlukla, milli bayramı veya kendi kuruluş yıldönümlerini kutluyorlardı, grev konusunda hepsinin cevabı birbirine benziyordu. İşçi dayanışmasından anladıkları tek şey, arkadaşlarından birinin ölümü hâlinde, bütün işçileri ölünün ailesine yardıma çağıran bildiriler yayınlamaktı.

Karşılıklı yardımlaşma... Ölenlere son yardım... Gaz lambasını söndürdü... Malena haklıydı... Bu şartlar altında mücadele vermek, kül yığınından yangın alevi fışkırtmak gibi bir şeydi... Olsun, o tutuşturacaktı bu alevi!

Günlerce sonra, bir şafak vakti çıktı dışarıya, şehirdeki evlerden kül satın alıp sabun imalathanelerine devrederek geçimlerini sağlayan Yerlilerle dostluk kurmak istiyordu.

"Kaç kişisiniz?.." dedi onlardan bir tanesine, sessizdi adam, bir köşede duvara vermişti sırtını, eli cebinde, bozuk paralarını birbirine vurup şıngırdatıyordu; buğday tanelerini tespih gibi elinde yuvarlayarak keyiflenen adamlara benziyordu bu hâliyle.

"Kalabalık değiliz ama kalabalık sayılırız..." diye cevap verdi Yerli, uzun boylu düşündükten, adamakıllı ölçüp biçtikten sonra söyledi bunu; dilini sık sık şaplatarak ağzını açtı ve bekledi öylece, dişleri ince ve keskindi, ısırmaya veya bir kahkaha koyvermeye hazırdı her an.

"Kalabalık değilsiniz ama kalabalık sayılırsınız..." Açıklama, bekleyen bir tavırla konuştu Tabio San.

"Evet, öyle..." dedi Yerli, Sansür'ü küçümseyen bir havası vardı.

"Eğer izin verirseniz, ben de gelebilir miyim sizinle? Fukarayım, ekmek parası kazanmak istiyorum. Yatacak yer buldum buralarda fakat neylersin yiyecek almaya param yok, fasulye almaya bile yetmiyor gücüm."

Cevap vermedi Yerli. Susuyordu.

Tabio San yenik saymadı kendini, devam etti:

"Yarın, sizinle beraber, şehre, kül almaya gitmeme izin verecek misiniz?"

"İzin veririm vermesine de, yarın olmaz, öbür gün gideceğiz..."

"Tanrı senden razı olsun!"

"Külü koyacak çuvalın var mı peki?"

"Bir çuvalım var..."

"Çuvalı sırtlayacak kadar gücün var mı?"

"Dertli adamın gücü her zaman vardır."

"Ya paran? Kül alacak paran var mı?"

"Kaç para gerekli ki?"

"Fazla değil, biraz olsa yeter..."

"Ne kadar yani?"

"Paran var mı yok mu, sen onu söyle..." dedi Yerli, sesi biraz öfkeyle çıkmaya başlamıştı. "Paran varsa, öbür gün benimle beraber gelirsin şehre, kül satın alır, sonra buraya getirir ve daha pahalıya satarsın, ben sana söylerim kaça satacağını. Ucuza satmak yok. Hele öbür arkadaşların istediği fiyattan daha ucuza vermek hiç olmaz, mesleğe ihanet olur böyle yaparsan. Az daha unutacaktım; şu senin çuval, ince toz taşıyabilir mi, sık dokunmuş cinsten mi yani?"

"Evet, un çuvalı aslında..."

"Öldu, aynı şey," dedi Yerli; gene yukarıdan bakıyordu, pek yüz vermiyordu Sansür'e. "Kolay bulunmaz çuvalın o türlüsü, bu yüzden sordum sana, sen de cevap verdin."

"Tanrıya şükürler olsun ki, senin gibi iyi ve bencil olmayan bir arkadaş çıkardı karşıma, hiç unutmayacağım bu iyiliğini!"

"Mesleğin girdisini çıktısını gösteririm sana; başlangıçta, benimle beraber dolaşırsın istersen. Sonra alışınca tek başına, kendi hesabına gezersin. Nerelisin?" dedi sonunda, kül tabakasının altında pek belli olmayan, toprak kızılı bir rengi vardı hareketsiz yüzünün.

"Nereli olduğumu mu soruyorsun?.." Tabio San, kısa bir süre vereceği cevabı aradı kafasında. "Chuacus tarafındanım, bilir misin? Orada doğdum. Sen buralı mısın?" diye sordu San, Yerli'nin dostluğunu kazanmak istiyordu, bir kaya parçasını yumuşatmak ne denli kolaysa, adamın ona yakınlaşmasını sağlamak da o derece mümkündü sanki!

"Ne demek buralı mısın!" Yerli, öbür tarafa çevirdi başını ve hırsla tükürdü yere; "Bir buralı olmam eksik kalmıştı zaten. Halis Solola'lıyım ben, Solola'nın içindenim hem!"

"Gelip gidiyor musun, yoksa hep burada mı oturuyorsun?"

"Dört yıl oluyor geleli fakat tası tarağı toplayıp memlekete dönmek istiyorum yakında."

"Peki, öbür gün nerede buluşacağız biz?"

"Gene burada, sabah tam altıda bekleyeceğim seni; Cecilio Yancor benim adım, herkes beni tanır, ama Cecilio dedin mi bilmezler, Chilo diyeceksin."

• • •

Mondragon, ona, sanki kellesine mükâfat vadedilmemiş gibi şehir sokaklarında elini kolunu sallayarak gezeceğini söylediği zaman, Judasita bütün tüylerinin diken diken olduğunu hissetti.

"Bugüne kadar hiç tedbirsiz davranmadınız siz. Neden tedbirsizlik yapacakmışsınız bundan sonra?" Çaresizlikten parmaklarını büküyordu kadın, elindeki küçük mendilin bir köşesini ısırıyordu durmadan ve lider olarak gördüğü bu adam hep sustukça, bağırarak tehditler savuruyordu: "Sahiden şehre inecekseniz, hemen söyleyin; hiç beklemeden bohçamı yapayım, uzaklara gideyim ben, artık ağlamak, gözyaşı dökmek zorunda kalmayacağım bir yer bulayım da başımı sokayım, yeteri kadar ağladım oğlumu kurşuna dizdikleri vakit."

"Biliyorum, Judasita, biliyorum, belki ihtiyatsızlık benimki!"

"Belki..." sözünü tekrarladı kadın, işittiklerinden şüphesi varmış gibi.

"Tamam, 'belki' sözünü geri alıyorum. Büyük ihtiyatsızlık, kabul, fakat en kısa zamanda nüfuzlu kimselerle bağlantı kurmalıyım, nüfuzlu ve... tedbirli adamlarla, sadece ben tanıyorum onları, iki yıl önceki suikast şebekesinin içindeydiler hepsi, yeni hazırlığımıza yardım sağlamak gerek."

"Onlara inanacak kadar çocuksunuz öyleyse..."

"Hepimizin babası olan Tanrıya inanıyorum ben..."

"Kötü bir şey söyleyecektim demin! İnanıyorsanız haksızsınız, diyecektim! Çünkü sizi evlerine kabul edeceklerini sanacak kadar çocuksunuz. Kapıda bile tutmazlar artık. Kendilerini görmek isteyen adamın Juan Pablo Mondragon olduğunu öğrenince

paniğe kapılmayacaklar mı sanki? Onların gözünde Juan Pablo Mondragon'sunuz ve hep öyle kalacaksınız. Onların ve gizli polisin gözünde."

Kapı vuruldu o sırada, iki, sonra üç kere. Ama o kadar gevşek ve ısrarsız vuruşlardı ki, insan yanılıp başka kapının çalındığına hükmedebilirdi. Sonra, bu sefer daha sert ve ısrarlı şekilde yeniden vurdular kapıya. Biraz önce aldığı haberin etkisiyle sinirleri zaten gerilmiş olan Judasita, tam "gizli polis"ten söz ederken kapının vurulmasından da ürkerek şaşırdı ne yapacağını. Tabio San saklanıyordu o sırada, kadın toparladı kendini ve önce oturağı doldurmaya koştu, sadece tedbirli olmak için değildi böyle davranışı, korkuyordu da aynı zamanda.

"Kiiiiiimm oooo?.." Sesindeki sorgu ifadesini iyice uzatmıştı Judasita, üstelik kuru bir öksürük gelip yapışmıştı boğazına. Kapıya yaklaştı.

"Ben..."

"Sen kimsin?.."

"Cecilio Yancor, Chilo..."

"Chilo milo yok benim evimde..." dedi Judasita, tehlike filan olmadığını anlayınca sesini yükseltmişti.

"Yok hanım, Chilo Yancor benim..."

"Ne istiyorsunuz öyleyse?"

"Burada, öbür gün benimle beraber kül almaya gelecek bir adam oturuyor mu, onu öğrenmek istiyorum."

"Başka kapıya, burası değil..."

"Nerede oturuyor öyleyse bu adam?.."

"Nereden bileyim, hem fazla meşgul etmeyin beni, işim gücüm var..."

"Kusura bakma, hanımcığım..." Yerlinin sesi uzaklaşıyordu gittikçe.

Tabio San gizlendiği yerden çıktı, adamın kim olduğunu öğrenmeye geldi Judasita'nın yanına.

"Budala Yerli'nin biri, öbür gün kendisiyle birlikte kül almaya gidecek bir arkadaşının burada oturup oturmadığını öğrenmek istiyordu..."

"O 'arkadaş' benim!"

"Siz mi?"

"Kül satıcısı kılığına girince, serbestçe dolaşabilirim şehirde, tanıdıklarımın evine rahat rahat girebilirim..."

"Fakat tanırlar sizi..."

"Kuzeydeki kireç ocaklarından şehrin dört bir yanına kireç dağıtan arabada çalıştım, kim tanıyabildi beni? Maske aynı beyaz maske; tek değişiklik, bu seferki biraz boklu Çarşamba maskesi..."

"Kaba sözler söylemeyin şimdi!"

"Kalsiyum oksidi yerine, Çarşamba külü!"

"Gene kelime oyununa getiriyorsunuz işi!"

"Oyun filan oynadığım yok, kireç maskesiyle değil, bu sefer küllü bir maske takıp dolaşacağım şehirde!"

"Neden, çok mu gerekli bu, soruyorum size?"

"Oğlunun intikamını alabilmek için..."

"Beni kandıracağınızı hesaplıyorsunuz ama oğlu kurşuna filan dizilmeyenleri nasıl kandıracaksınız bakalım?.."

"Onlar hürriyet istiyor Judasita, kimileri açlık çekiyor, kimileri de ellerinden alınmış topraklarına kavuşmak istiyor!"

"Herkese uygun bir bahane bulacaksınız anlaşılan."

"Evet Judasita, geldiğim gün, hangi sirkin soytarısı olduğumu sormuştun bana, işte bu yüzden palyaço gibi beyaza boyanmıştı yüzüm. Cafcaflı kafesinde oturan büyük 'vahşi' hayvanın yanından geldiğimi anlattım sana; temsil devam ettiği için, soytarı maske değiştiriyor bugün, kireçli boyayı bırakıp kül sürüyor yüzüne. Acılı bir şey bu, ölüm tozudur kireç, her şey yanıp kül olsa bile kalır ve işte şimdi, yardım dilenmeye çıkıyor yeniden. Matbaa harfleri içeride hazır bekliyor ama önce onları yerleştirecek bir ev bulmak zorundayız; bir el presi, mürekkep ve kâğıt, görevli olarak ülkemizin dört bir tarafına dağılacak arkadaşlarımıza yol parası temin etmek, polisleri satın almak zorundayız; sakın şaşırma, kimi polisleri de elde etmeliyiz diyorum; çünkü polisler de askerler gibi, bizim de kendilerine dolar uzattığımızı görünce satarlar hizmetlerini..."

"Madem öyle, bu sözünü ettiğin 'nüfuzlu' kişiler neden hiç uğramıyorlar buraya?" dedi Judasita, kaşlarını çatmış ve gözlerini onun gözlerine dikmişti sert bir ifadeyle. "Neden hep siz koşuyorsunuz onlara, bunun sebebini merak ediyorum ben? Hem, şu sizi satıcılarının evine götürecek Yerli, bakalım tanıdığınız kişilerin evlerine ulaştıracak mı, ya bilmiyorsa yerlerini? Asıl o zaman boşa gidecek her şey..."

"Bu bakımdan haklısın, evet..."

"Dahası var..." dedi kadın, ürkek ve çaresizdi; "Şu, kapıya gelen Yerli ile giderseniz, adı neydi adamın... Yancor muydu?"

"Chilo Yancor..."

"Çok lafı edilir bu adamın. Kül satıcıları arasında en zenginidir o. Onunla giderseniz, size yardım edebilecek kimselere tanıtamazsınız kendinizi; sanıyorum, kim olduğunuzu söylemediniz Yerli'ye..."

"Tabii ki söylemedim..." dedi, Judasita'nın nasihat yollu sözlerinden sıkılmıştı artık.

"Boşu boşuna tehlikeye atılacaksınız gene."

Yavaş yavaş sakinleşmişti kadın, daha yumuşak davranıyor ve onu fikrinden vazgeçirdiğini sanıyordu.

"Haklısın Judasita, ama öbür gün, kül satıcılığında çıraklığa başlayacağım ben."

"Çıraklık mı?"

"Elbette..."

"Öğrenilecek bir tarafı yok ki..."

"Bir öğreneyim önce, sonra kendi hesabıma, Yancor'u almadan dolaşacağım, asıl o vakit tanıdığım kimselerin evine gideceğim. Bir adres listesi vardı kâğıtlarımın arasında, en önemlisi o listeyi bulmak şimdi."

"Her şey iyi hoş da anlayamadığım bir şey var; tanıdıklarınızın kapısını çaldığınızda, ya satılacak kül olmadığını söylerlerse, ne yapacaksınız o zaman?.."

"Aradan birkaç gün geçmesini bekleyeceğim, sonra tekrar çalacağım aynı kapıyı. 'Kül var' diyecekleri güne kadar hep böyle yapacağım..."

"Adres değiştirmişlerse ne olacak peki?"

"Buluncaya kadar arayacağım, adres değiştirmişlerse oturdukları yeri öğreneceğim..."

"Bazıları ölmüştür belki, kim bilir... Az değil, koskoca iki yıl geçti aradan..."

"Ne yapalım, o zaman onların külünü satın alacağım..."

"Aman Tanrım, büyücülüğe mi dökeceksiniz işi!.."

XVII

Aslında, küçük görülecek hiçbir yanı olmayan, bir büyük şehir mesleğiydi külcülük. Öbür mesleklerden farkı yoktu, üstelik Cecilio Yancor gibi, işindeki başarıdan ötürü ün kazanabiliyordu insan. Yapışkan kül tozunun zerresini bile yere dökmeden, yedi gözlü bir mutfak sobasını bir çırpıda boşaltabilecek kadar ustaydı Yancor. Hizmetçi kadınların öve öve göklere çıkardığı bu temizliğinde değildi Yancor'un bütün marifeti; kendi çalışmasından ötürü hiçbir işin aksamayacağı saatleri seçer ve o saatlerde girerdi evlere, en uygun ve dürüst fiyatı verirdi; yanık kömür parçaları için mesele çıkarmaz, uzun boylu bir pazarlığa da tutuşmazdı. Evlerin mutfağında çoğu zaman yalnız bırakıldığı hâlde, onun girdiği mutfaklardan, şimdiye kadar ne bir yiyeceğin, ne de bir mutfak eşyasının kaybolduğu görülmüştü; oysa sık sık, kafesli sobaların önünde tek başına kalırdı, birikmiş kül yığınlarının ördüğü ve kimi zaman köprüleri, kimi zaman da kuleli şatoları andıran kül yığınlarını bozuverirdi toplarken.

Ve Tabio San, Chilo Yancor'u örnek aldı kendine. Evlere en elverişli vakitte gelmenin sırrını öğrenmişti, yeri kirletmeden kül toplamayı biliyor, iyi fiyat veriyor, hafifçe eğilerek "günaydın"ı yapıştırıyor, şapkasını usulca kaldırıp fiyakalı selam vermeyi gayet iyi başarıyordu.

Fakat öbür külcülerin aksine, Tabio San'ın evlere uğramayı uygun gördüğü saatler, aşçı kadının hanımı ile alışverişe gittiği ve hizmetçinin yatak odalarını topladığı saatlerdi. Kimseyi kuşkulandırmadan, çoğunlukla mutfakta veya evin mutfağa yakın bir

köşesinde, daha önceki suikaste karıştıkları için onun bu seferki ziyaretlerine ses çıkarmayan nüfuzlu beylerle konuşabiliyordu. İki yıl önceki suikast olayında, bombaların imalatında gerekli olan patlayıcı maddeyi temin eden kendisiydi, Başkanlık arabasının yolunu kesecek kamyonu kullanmayı da üzerine almıştı o zaman.

"Ah, Mondragon, siz misiniz?.." Mondragon onlara kimliğini açıklayınca, böyle şaşkınlık dolu sözler geveliyor ve birdenbire dehşetli bir korkuya kapılıyorlardı ev sahibi beyler. Mondragon!.. bu ismi yüksek sesle söyledikleri için korkuyla yutkunuyorlardı. Kimi de onu çoktan ölmüş ve gömülmüş biliyordu.

"Eskiden Mondragon'dum ben, artık Tabio San adım, kül alıp satarak kazanıyorum ekmeğimi."

Biraz olsun rahatlıyordu adamlar bu sözler üzerine. Değişik bir isimle ve böyle "külcü" kılığında evlerine girip çıkmasında, bir ihbar olmadığı sürece, hiçbir sakınca yoktu; bazı insanlar da, hatırlayıp kendilerini aradığı için, hele konuşmaya en elverişli yer olan mutfağı seçip işleri karıştırmadığı, devlet işlerinin en rahat konuşulabileceği yeri kullandığı için teşekkür ediyorlardı ona. Ama teklif ettiği yeni plan pek hoşlarına gitmiyordu ve çoğu reddediyordu düzenlediği yeni harekete katılmayı. Gerçekleşmesi olanaksız bir şey olarak kabul ediyorlardı "grev" işini; fakat sonunda, silahlı suikast darbesi projelerinin ve kanlı ihtilal hazırlıklarının yanında, "grev" pek yumuşak ve tehlikesiz göründüğü, başarısızlık hâlinde, öbürleri gibi kurşuna dizilme tehlikesi olmadığından, grevi desteklemeyi kabul ediyorlardı bir şekilde. Grev olur, etkisini gösterir ya da göstermezdi; sorumluların sayısı iyice kalabalık olduğundan sorumluluk bölünüyordu, bu bakımdan rahattı içleri.

"Buu-u iş-şin et-ki-ki-si oll-ol-mazz pe-pekk," diyordu cizvit mezhebine bağlılığıyla tanınmış bir avukat, korkudan kekelemiyordu adama, doğuştan kekemeydi: "Aa-mma-sss-iizz in-na-nı-nıyorr-ss-sa-nız bbb-been va-varr-ım bu iişş-şe..."

"Bu grev hikâyesi pek bir şey söylemiyor bana, işçi meselesi bu..." diyordu bir başkası. "Hipokrat'ın huzurunda, ilk gelecek hastaya koşmak üzere yemin verdiğimize göre, biz doktorlar nasıl grev ilan edeceğiz? Meslektaşlarla konuşmak gerek..."

"Bana sorarsan hiçbir sakıncası yok, katılıyorum size, Juan Pablo!" dedi tanıdığı bir tüccar, düşünmeden verdi cevabını.

"Juan Pablo yok artık; Octavio veya Tabio diyeceksin bana..."

"Grev fikrini kabul ediyorum. Bir şartım var ama. Bütün ticaret hayatı durmalı 'grev' denince, bizim gibi vatansever tüccarlar mağazalarını kapalı tutarken, açıkgöz takımı dükkânları açmamalı."

"Varım ben. Bir de 'grev'i denemekte fayda var..." dedi bir başkası.

Sözde "külcü" onun bu sözüne irkildi hemen:

"'Grev' denenmez, yok öyle bir şey! 'Grev' ilan edilir ve desteklenir, o kadar!"

"Oldu. İlan edin öyleyse, biz de destekleyelim!"

"Şu sizin 'grev'de hoşuma gitmeyen tek şey..." diye söze girdi kendini çok akıllı ve şakacı sanan bir başkası; "Askerî bir yönü var, öyle ya 'grev jeneral' deyince general rütbesi alıyor grev, rütbelilerden gına geldi oysa ama 'grev' jeneral olacağına göre, başımızdaki generalin yerini alıverir bakarsın."

Hiç söz dinlemeyen, yola gelmeyen takımından olanlar vardı bir de:

"Ülkede anarşinin başlangıcı olur bu... Herkes karışmaya kalkar hükümet işine... Herkes emir vermek, yönetmek hakkının kendisinde olduğunu düşünecek o zaman... Sosyalizmin ifadesidir grev... Ülkenin durumu bu tarz gelişmelere elverişli değil. Böyle bir hareketin nerede başladığı bilinir ama nerede biteceği belli olmaz... Hükümeti kim yönetecek sonra?.."

Bir de inatçılar vardı, Anselmo Santome gibi kel kafalı değildi hepsi; Anselmo Santome, kellesini gönüllü olarak uzatanların en başında yer alırdı.

"Kabul ediyorum, varım ben bu işe, hepimizin bağımsızlığı adına varım... Kitleleri harekete geçirelim, genel grevin yumruğu pek çoğumuzun başını ezse bile, önce 'vahşi' diktatörün başını ezecek nasıl olsa, bağımsızlığa kavuşalım hele. Ama sonra, kimse çıkıp da Anselmo Santome'nin, hiçbir şeyi açık seçik göremediğini, dünyanın öbür ülkelerinde olduğu kadar kendi ülkemizde de

sınıf çatışmalarından, sermaye-emek kavgasından haberli olmadığını söyleyemez. Çok iyi!.. Çok iyi!.. Basbayağı fedakârlık edeceğiz, bağımsızlık uğruna tabii..." diyor ve ellerini ovuşturuyordu durmadan. "Terzime, kunduracıma, otomobilimi onaran ustalara, hepsine anlatacağım ve eğer içlerinden bir tanesi grevi desteklemeyi reddederse vay hâline!.. Berberime söyleyeceğim asıl, demin unuttum, en önemlisi ona söylemek, kendine saygısı olan her berber gibi geveze bir papağandır o."

Tabio San, aklına Kosta Rika'lı ustasını getirince, berberler hakkındaki bu görüşü yersiz buldu; ustasının ismini almıştı, Mondragon ismini almıştı ustasına saygısından, ustası vermişti okuduğu ilk kitapları ona ve okuma yazma öğretmişti.

"Ya papazlar?" diyordu don Anselmo; "Grev yapabilecek mi papazlar? Dua saatinde, dua etmekten vazgeçebilecekler mi acaba? Dua etsinler etmesine ama kapalı dursun kiliseler, kilise bakıcılarıyla birlikte, şöyle baş başa papazlar dua etsinler sadece. Fakat vaftiz yapmasınlar, evet, günah filan çıkartmasınlar kimseye, kimseyi evlendirmesinler, nutuk atmasınlar. Genel grev söz konusu, kavuşturulmuş kolların grevi değil... Görüyorsunuz ya Mondragon, şey San demek istiyorum yani, görüyorsunuz ya, dünyada olup bitenlerden nasıl haberliyim, her şeyi nasıl iyi biliyor Anselmo Santome..."

Bir süre sustu, ellerini ovuşturdu yeniden, bütün meseleleri çözmüş, bütün dertlerin çaresini bulmuş insanların keyfiyle dudaklarını, dudaklarıyla birlikte de bıyıklarını Tabio San'ın, "külcü"nün kulağına adamakıllı yaklaştırdı ve fısıldadı:

"Kırmızı kamelyalar!.."

İkisi de sustular. Santome göğsüne götürdü bir elini, matem rengi kravatını bastırdı yüreğine. Mendilini çıkardı ve usulca sümkürdü. Gözlerinin rengine benzeyen sapsarı bir tütün kokusu yayıldı etrafa.

"Kırmızı kamelyalar!.."

"Hepsi ne kadar da uzak ve romantik şeyler bunlar!" dedi Tabio San kendi kendine. İki yıl önceki suikastın parolasını işitince, hayatının duygusal bir bölümü geliyordu gözünün önüne; 'ihtiyari'

bir durakta ansızın duran bir treni, kompartımanda unutulmuş bir çiçek demetini, kendi çektiği bir telgrafı ve yıllar sonra aynı çiçek demetini, suikastın ortaya çıkarıldığından haberi olmadığı için bu kırmızı çiçeklerin dinamitten daha tehlikeli olduğunu anlayamadığı için sevdiği kadına gönderdiğini hatırlıyordu.

Emekçi kül yumağı, aristokrat kar yumağına eş bir hızla büyüyordu. Sonunda, "bağımsızlığın kül taşıyan hamalı", evlere, sobalarda tüketilen odundan geriye kalmış külleri toplamaya değil, grev hazırlığı ile ilgili bilgileri taşımaya başladı. Sadece kıvılcımı eksikti bu işin. Sadece kıvılcım!

Külcüler gibi giyinen bu adamın görünüşü de bir hayli eğlenceliydi: Başında palmiye ipliğinden örülmüş eski, lime lime bir şapka olurdu, kulaklarına kadar indirirdi genelde bu şapkayı, ince kumaştan ceketinin yakası da hep yırtıktı, sırtındaki gömlek öylesine solmuştu ki rengi belli olmazdı, bir lağımcı gömleği kadar pisti üstelik, pantolonu ise daracıktı ve dizlerinde kocaman yamalar vardı. Omuzunda kayışı ve koltuğunun altında dörde katladığı çuvalı fark edilirdi, ellerine külden örülmüş eldivenler giymişti sanki, artık yürümekten usanmış bir Yerli'nin ağır aksak yürüyüşü ve her kapısını çaldığı evin önünde, kapıyı açan kimseye bakarak, ısrarlı bir "Külünüz var mı?" deyişi vardı; çoğu zaman hizmetçiler açardı ona kapıyı, akıllarına estiği gibi cevap verirler, kimi zaman kararsız kalırlardı, böyle durumlarda ısrar eder, tekrar sorardı Tabio San: "Kül var mı?"

İçeriye, evin hanımına sormaya giderlerdi hizmetçiler, Tabio kapının önünde bekle babam beklerdi, hizmetçi dönünce ya "evet" cevabını getirir ve onu buyur eder ya da kapıyı kapatıverirdi yüzüne. İçeriye girince, külcünün ikinci sorusunu yapıştırır: "Evde köpek var mı?" Kendini güven altında tutmak zorundaydı çünkü. Gerçekten de bu sakin görünüşlü lüks evlerde, serbest dolaşan azgın köpeklere rastlanırdı sık sık; köpek tarafından ısırılmak veya can havliyle kaçmaktansa peşin peşin sorup öğrenmek ve ona göre davranmak daha hayırlıydı. "Bir köpeğimiz var ama bağlı" derlerdi veya "Bizim köpek sana ilişmez!" Bazen de, "Benimle gelirsen sana bir şey yapmaz" cevabını alırdı hizmetçiden. Hizmetçi

tarafından korunmak en sağlamıydı. Evin koridorlarını, mutfağa uzanan çeşitli bölmelerini geçerken, hizmetçiyi "koruyucu melek" olduğuna inandırmakta fayda vardı; mutfakta güdülecek siyaset daha başkaydı, orada aşçı kadına pek öyle dikkatli veya dik bakmamak gerekiyordu, yoksa açardı ağzını yumardı gözünü kadın, demediğini bırakmazdı: "Ne istiyor bu pis Yerli benden, suratımda ayı oynamıyor ya..." diye başlardı söylenmeye. Aşçı kadına pek bakmamak ve daha mutfağa girer girmez, olabildiği kadar boyun bükerek; "Hanım kül toplamamı istedi, izin verirsen tabii..." demek şarttı. Bazen tenezzül buyurup cevap verirdi aşçı ama çoğu zaman ses çıkarmaz, sırtını dönerdi ona. O zaman, külcü çarçabuk toplamalıydı külünü, vakit kaybetmeden başının çaresine bakmalıydı. Cecilio Yancor gibi, en temiz şekilde toplamak gerekiyordu külleri, yoksa küçücük bir dalgınlık yüzünden bir parçacık kül dökülse yere, aşçı kadın kıyameti koparırdı: "Bu pis Yerliler mutfağı pisletmeden edemezler! Süpürge vereyim de ettiğin haltı temizle bari, suratına benzemesin mutfağım..." diye verip veriştirirdi.

Don Anselmo'nun biricik kızı evliydi, kocasıyla birlikte başka bir evde oturuyordu ama tek başına yaşayan babasını öyle titizlikle göz hapsine almıştı ki, don Anselmo'nun bu garip külcü ile sık sık tekrarlanan görüşmelerinden kuşkulanmıştı sonunda. Don Anselmo, kızı tarafından sıkıştırılınca, külcünün anlattığına göre gömülü bir hazine olduğunu ve külcü aynı zamanda kuyucu ustası da olduğu için, altmış metre derinlikteki bir kuyunun dibinde içi altınla dolu sayısız sürahi bulduğunu söyleyerek atlatmıştı kızını.

"Bizim evlerden birinin kuyusunda mı bulmuş?" diye telaşlanmıştı kızı.

"Hayır, kızım, ev bizim değil, bizim olsa mesele kalmazdı zaten."

"Peki, ne yapacak öyleyse?"

"Biz de onu konuşuyoruz ya..."

"Öyle hallet ki bütün hazine bize kalsın..."

"Hiç olmazsa büyük kısmı bana kalacak, hepsini alamam, bu imkânı yaratan adam da, Maya uygarlığının kalıntısıdır diye eski sürahilerle Arkeoloji Müzesi'ne gidecek değil ya..."

Kızı ziyaretini kısa kesip evden çıkınca salondaki altı, yedi, sekiz pencereyi sımsıkı kapadı don Anselmo ve sonra, yerdeki yumuşacık halının üzerinde sessizce gezinmeye başladı, sekiz pencere... Bu kadar çok pencere yaptırmak ne budalalık... Sigarası tükenmek üzereydi. Salonda altı, yedi, sekiz pencerenin varlığı, her hatırlayışında rahatsız etmişti onu. Fakat ne yapsın ki, ailesinden miras kalan bu evi böyle teslim almıştı ve ailesinin budalalığını protesto etmiş olmak için hiç saymamıştı pencereleri, evin pencere sayısını hiç merak etmemişti başlangıçta; hiç açılmazdı pencereler, daha doğrusu evin ona miras kaldığı güne kadar pencerelerin açıldığını hiç görmemişti; bazen, bir veya ikisini açarlardı, kırk yılın başında, o da büyük dinî gösteriler sırasında üç dördünün birden açıldığı görülürdü, zincirli, sürgülü ve merasimli tahta yığınlarıyla kimsenin uğraşacak hâli yoktu aslında...

Bunların hepsi, pencereler ve duvarlar yani, hele sahici surlara benzeyen bu duvarlar bilhassa böyle yapılmıştı, Yerlilerin ve eşkıyanın hücumuna, isyan etmeleri ihtimaline karşı olabildiği kadar dayanıklı olsun diye. Ama şimdi, bütün bu tedbirlerin hangisi işe yarar; sosyalizm, komünizm, Bolşevizm gibi belanın belası illetlerin insanları çepçevre sardığı ve duvarları aşıp geçtiği bu devirde ne faydası olur bunların?..

Bir nefes daha çekti sigarasından. Sönmüştü sigara. Konsolun üstünde ağzı açık bekleyen sigaralıktan bir yenisini almaya gitti. Aynanın ve beyaz mermerin boyu pencerelerin boyuna eşitti. Altı konsol, yedi konsol, sekiz konsol. Evdeki konsolları da saymamıştı şimdiye kadar. Hiç sigara kalmamıştı. Daha demin, ağzına kadar sigara doluydu kutu. Giderken kızı götürmüştü hepsini. Omuzlarını silkti, artık düşünmemesi gerektiğini tekrarladı kendi kendine ve kızının odasına koştu, onun unuttuğu sigaralardan birini tellendirmeliydi hiç olmazsa.

Beyninin çalışabilmesi, iş görebilmesi için sigara içmesi, şöyle dumanını tüttüre tüttüre tellendirmesi gerektiğini düşündü; ancak sigara içerken doğru dürüst düşünebilen, kafaları ancak böyle çalışan insanlar vardır, onlardan biriydi işte.

Genel grev denilen şeyi nasıl tanımlayabilir?

Yeniden yaktığı sigarası ağzında, salonda gezinirken, altı, yedi, sekiz aynanın önünde durunca, sırtını da altı, yedi, sekiz pencereye verince, ansızın kendi delikanlılığını gördü karşısında; işçi elbisesi vardı üzerinde, altın bukleliydi saçları ve geriye doğru taranmıştı; yüzü, kolları ve pantolonu is içindeydi, tahta bir çekiç vardı ellerinin arasında, evdekileri ve arkadaşlarını eğlendirebilmek niyetiyle, "Demircilerin Grevi"ni söylüyordu ezbere. Grevciyi alkışlayan annesi, babası, dayıları ve arkadaşları geliyordu gözünün önüne. Vaftiz anası ağlıyordu. Yılların yükü altında kapanan göz kapaklarından –çevresindeki insan kalabalığına baktıkça elindeki saplı gözlükle kendi canını yakıyordu kadın– inci tanesi iriliğinde ve kulağındaki küpeler kadar büyük yaşlar akıyordu.

İlk defa orada, o zaman "merhabalaşmıştı" grev kelimesiyle; şimdi, aradan uzun yıllar geçtiği ve yaşlandığı hâlde grevi ancak bir bozgunculuk olarak düşünebiliyordu; düzelten, bütünlüğü sağlayan bir bozgunculuk. Fakat neyi düzeltiyordu grev? Hangi düzensizliği kaldırıyordu ortadan ve yerine hangi düzeni getiriyor ve neden böyle iki yönlü sonuçlar doğuruyordu: Hiçbir şey yapmadan kurulu düzeni bozuyor ve hiçbir şey yapmadığı için, kötü kurulmuş bir mekanizmanın yeni bir düzene kavuşturulmasında başlıca neden oluyordu...

Şehirden dönünce, kendini külçe gibi, olanca yorgunluğu ile yatağına bıraktı Tabio San, üst üste ve bardak dolusu su içmişti gelir gelmez, içtiği sarnıç suyunda da kül tadı vardı. Vakit öğleyi bulmuştu. Her şey, kül yığınlarının için için yanan ateşinde pişiyordu sanki. Kafasında dolanan düşüncelerin mırıltısını, saçlarından fışkırıp çıkışını görüyor gibiydi. Küçücük matbaasını yerleştirebileceği bir eve ihtiyacı vardı, her gittiği nüfuzlu ve varlıklı kişiden böyle bir yer istemişti boşu boşuna.

"Zevkle," demişti gardiyan suratlı ve kambur tanıdığı, İngiliz kumaşından şık bir elbise vardı adamın sırtında. "Bir şartım var yalnız, kendi adınıza kaydettireceksiniz matbaayı, Mondragon adına."

"San benim adım, o kadar..."

"Dostum, benim gözümde Mondragon'sunuz hâlâ, suikastçılardan geriye kalan tek miras sizsiniz, şimdinin grevcisi değilsiniz sadece; işte söylüyorum, bir notere gidelim, bana ait yerlerden herhangi birini hemen devredeyim üstünüze, matbaa yerleştirmek için en uygun hangisi ise onu vereyim."

Juan Canalleto adını boş yere vermemişlerdi herifçioğluna, gayet iyi biliyordu teklif ettiği şeyin imkânsızlığını, binalarından birini parasız pulsuz devretmeye bu yüzden hazır görünüyordu zaten.

"Bir ev..." diye kendi kendine tekrarlıyordu Tabio San, "bir ev... matbaayı yerleştirecek bir dört duvar bulmalı..." diyordu yattığı yerde. Güvendiği bir matbaacı ustasıyla konuşmuştu; Ratampuro ismini takmışlardı bu ustaya; hem bir fareye (Rat) benzediğinden, hem de puro tütününe olan aşırı düşkünlüğü yüzünden. Günün her saatinde, dişlerinin arasında, neredeyse kendinden iri, kocaman bir puro sigarasının dumanı tüterdi. Ona hiç beklemediği bir anda yeniden rastlayacağını biliyordu Tabio San. Gene, o üstünden hiç çıkarmadığı, yakası ve kolları lime lime olmuş kirli ceketi, çiğ yeşil gömleği ve kravat niyetine boynuna taktığı bez parçasıyla ansızın karşısına çıkacaktı Ratampuro; o zaman, matbaanın hazır beklediğini, fakat bir türlü makineyi yerleştirecek bir yer bulamadıklarını tekrarlayacaktı Tabio San.

Çalışırken öylesine hızlı iş görürdü ki Ratampuro, bir horozun mısır taneciklerini didik didik eden gagasını andırırdı parmakları, sadece eli çabuk bir usta değildi üstelik. Basım işlerinin girdisini çıktısını gayet iyi bilirdi, hem bu alanda bir otorite olan Mejuque Salinas'ın desteği sağlanamazsa, gerekli her şeyi; gazete, broşür ve bildirileri, oturup kendi eliyle hazırlayacağını söylerdi.

Ama bütün bu işleri yapabilmek için, korunaklı bir yere yerleştirmek şarttı matbaayı. Ayrıca bulunacak yerin, geniş ve büyük bir yer olmasına önem vermek gerekiyordu, polis matbaa makinesinin, o dipten gelen sancılı gürültüsünü iyi bilirdi çünkü. Uygun yer bulunmazsa bu harf ordusuyla yeni bir ihtilal hazırlandığını kolayca anlayabilirdi. En iyisi, şehir dışında bir yere, eskiden sahilde korsan gemileri görünür görünmez, kiliseye ait hazinelerin kaçırı-

lıp saklandığı ve yakın zamanlara kadar kaçak içki imalatçılarına depoluk eden yeraltı mahzenlerinden birine yerleşmekti. Böyle bir mahzen bulunamadığı takdirde, iki odası ve bir girişi olan bir daire istiyordu Ratampuro. "Marimba" müziği günün modası olduğu için, matbaa kısmını bir tahta perdeyle ayırmak ve öbür tarafa, "marimba" stüdyosu kurmak mümkün olacaktı, "marimba"cılar keşfedilen yeni besteleri, sabah akşam orada prova edeceklerinden matbaa makinesinin gürültüsü işitilmeyecek; kontrbas, davul ve klavsen gibi çalgıların katılacağı bir "marimba" çalışması, çıkarttığı gürültüyle, matbaa makinesini kolaylıkla susturacaktı.

Öğle sıcağı kurutmuştu havayı, soluk alınmaz hâle getirmişti. Kafasının içinde dolanıp duran düşünceler zehirlemişti onu, yatağına uzandı. Mücadelenin çoktan başladığı Bananera'dan yeni haber alamamıştı kaç zamandır, sıkı bir mücadeleye hazırlandıkları Tiquisate'den de haber gelmemişti henüz. Birkaç defa, gizli bölmesinde mektup ve raporları sakladığı oturağın başına gitti, kendi sidiğinden başka bir şey bulamadı oturakta. Juambo olabildiği kadar çabuk gidecekti Tiquisate'ye, her şey ona bağlıydı. Simsiyah derisi ve bembeyaz saçlarıyla, genellikle ağacın esmerinden yapılan satranç tahtasının üzerindeki fildişinden oyulmuş satranç taşlarına benzeyen Juambo'yu, büyük grevin Muz Şirketi'ni mat edeceği Pasifik sahiline, muz bahçelerine sürmekti bütün mesele.

Oyun Juambo üstüne kurulmuştu orada, Juambo'yu sürmek iyi fikirdi ama...

Boylu boyunca uzatmıştı bacaklarını, sırtını sağa sola kımıldattıkça, şiltenin ezildiğini ve bir kuyu gibi oyulduğunu hissediyor, oyuk derinleştikçe daha fazla rahat ettiği için de keyifleniyordu, kendini adamakıllı rahat hissedinceye kadar sürdü bu kıpırdanma.

Oyun, Juambo üstüne kurulmuştu ama...

Kirpiklerinin arasından, Juambo'nun hayali "muz taşıyan bir hamal" olarak belirdi karşısında. Juambo arınmak, anasını babasını terk etmiş, ortada bırakmış olmaktan duyduğu ezikliğin cezasını çekmek, günahını ödemek istiyordu. Meyve sandıklarının altında, hamallık yaparken ölmüştü babası. Atlantik sahilinde,

atalarından miras toprakları olan bir insanın, böyle sersefil ölmesi reva mıydı... kocaman bir muz denginin altında kan kusarak ölmek... gereksiz, yaşlı ve hasta bir hayvan gibi yere düştükten sonra bir daha doğrulamamak... iki dudağının arasında söz olamadan donup kalan acıyı kan olarak tükürmek. Bunların hesabını sormalıydı işte Juambo. Soracaktı. Ancak "hamal" olarak girecekti muz bahçelerine, yoksa giremezdi...

Ansızın, azgın bir öfke duyuyordu kendine karşı, kendi suratını yumruklamaya başlıyordu o zaman, parmaklarıyla gözlerine zarar vermemek amacıyla yumruk yumruk büzüyordu ellerini, sonra başındaki saç yığınını tutam tutam söküp alıyordu tırnaklarıyla, elbiselerini paralamak geliyordu içinden; hele yaşlı babasını, yardımsız ve desteksiz, kan tükürerek ölüme terk ettiğini hatırladıkça, dövüş horozlarının birbirlerine yaptıkları gibi, bir ayağıyla öbürünü çiğnemek istiyordu, üstelik neydi bütün bunlara sebep, ey büyük Tanrım! Bir masal uydurulmuş, aslı astarı olmayan bir hikâye yazılmıştı: Sözde kaplana yem olsun diye dağa götürüp bırakmıştı onu babası henüz çok ufak bir çocukken ve onu şimdiki patronu kurtarmıştı kaplanın yırtıcı pençesinden!

Çocuk kafasına bu hikâyeyi o kadar büyüterek sokmuşlar, o kadar ballandırarak anlatmışlardı ki; kaplan, dağ, gece, rüzgâr, kaplanın ayağıyla çiğnediği kuru ağaç yapraklarının hışırtısı, kaplanın tüyleri, hareketsiz bir alev gibi beliren gözleri, bu yaşında bile bir türlü söküp atamadığı resimlerdi kafasından. Rüyasında hâlâ hep kaplanın pençesinden kurtulurken görüyordu kendini ve uyanınca üzerine kıvrıldığı somyanın yayları yüzünden rahatının kaçtığını fark ediyordu.

Uğursuz bir yalandı bu. Küçük kardeşinin, Maker Thompson'un ellerine teslim edildiği için acı çekmesini istememişti Anastasya, bu yalanı uydurmuştu işte. "Babamızdan nefret edecek, patronunu sevecek kardeşim," diyordu Anastasya, düşündüğü doğru çıktı. Hem bu hikâye Juambo'nun, orada muz bahçelerinde hamallığa değil, muz, şirket müdürlüğüne gelmesi ya da şirkete bağlı bürolardan birine bekçi, uşak veya odacı olarak kapılanması, oradaki-

lerle grevciler arasında bir çeşit aracı ve grevciler adına çalışan bir haberci olarak iş görmesi için yeterli sebepti...

Tabio San, yastığa iyice gömdü başını, önceleri üşüyordu ama biraz sonra başının, küllenmiş bir kor ateşi gibi ısındığını fark etti. Kendi sesi ve Juambo'nunki çın çın ötüyordu kulaklarında, öküz arabasının üzerindeki karşılıklı konuşma, Juambo'yu "hamal"lıktan vazgeçirmek uğruna harcadığı çaba geliyordu aklına...

"Doğru, bana göre iş müdür odasında, ben iyi bekçi, iyi süpürür, hepsi güzel, girmek kolay müdür yanına. Hepsi tanır beni. Ufacık çocuk, Maker Thompson hep güvenmek bana. Evet, çok kolay, öbür hırs yapışmazsa yakama, hamal olmazsa ben, muz taşımazsa." -"Nedir öbür hırs Juambo?" - "Öbürü..." - "Fakat hamal olursan faydan dokunmaz bize, Juambo, hiçbir işe yaramaz bu..." - "Doğru belki, önce hesap ödemek babama, yoksa olmaz, bende iş yok, grev yok, siz yok, kimse yok..." - "Fakat Juambo, hamallık yaparak ruhunu rahatlatmak istediğin baban, oğlunun büyük grev için çalıştığını duyunca hemen affedecek seni, suçunu hemen bağışlayacak..." - "Bunu, sormak var anneme, gidip orada, sahilde. Müdür yanına girmek için, küçük Boby var beni götürmek oraya, herkes var demek: İşte Juambo! Hepsi cevap vermek: Juambo! Ben kendime söylemek: *Chos, chos, moyon, con*... Dayak var biz yemek, ecnebi dövmek bizi... Juambo sizin değil, patronun Sambito'su değil, Juambo çalışıyor büyük grev için..." - "Elbette, bu Juambo'yu istiyoruz biz, grev için çalışan Juambo'yu, hamallık yapanı değil..." - "Öbür hırs yakama yapışmazsa, annem izin bırakırsa bana, tamam" - "Fakat Juambo!" - "Öbürünü bırakırsa, tamam!" - "Juambo, (Gittikçe umutsuzluğa kapılıyordu, onu omuzlarından tutarak boş bir kireç çuvalı gibi silkeleyecekti, bir yandan öküzleri dehlemek zorunda olmasa), Juambo aklını taktığın şey yanlış ve böyle bir budalalık adına, orada müdürün yanında, senden beklediğimiz hizmete sırt çeviremezsin; düşün hele, oraya şüphe uyandırmadan kim girebilir senden başka?.. Babanın hatırı için, onun acısını dindirmek için yapacaksın bu işi..." - "Gözleri açık gitti, baba!" - "Bütün ölülerimiz Juambo, hepsi gözleri açık gittiler!.. Haksızlık dünyayı kasıp

kavurduğu sürece hep böyle olacak Juambo, bu yüzden büyük greve yardım etmelisin, adaletin ve barışın yerleşmesi için, ölülerimizin gözleri kapanabilsin diye!.." - "Fakat önce ben ödemek, çok acı çekmek, baba beni affedecek o zaman, büyük grev vaktine kadar acı çekmek..." - "Uğrunda çalışan kimse olmazsa, büyük grev de olmayacak, herkes kendi keyfine göre davranırsa eğer; çünkü herkesin iradesini ve bütün gücünü tek noktaya toplamasıdır büyük grev..." - "Var büyük grev, neden söylemek yok büyük grev, muz sandığı taşımak ben, ödemek babaya günah, var sonra çalışmak müdür yanında. Patron var dolar taşımak ceplerde, dolapta, avuç dolusu, söylemek bana: Sambito, var ihtiyaç, al istediğin kadar, hep söylemek, bana vermek her şey, fakat vermemek babamı... Patron var evde, dolaplar dolu yiyecek, güzel içkiler, var dolaplarda çok elbise, pabuç, çorap, şapka ve patron hep söylemek bana: Al Sambito, sorma, ne istersen al, var her şey almak patron evinden, var babam aç, çıplak..." - "Sanıyor musun ki Juambo, kendisini topraklarından atan hayduttan geldiğini bilip dururken o paraları, elbiseleri, yiyecekleri kabul edecekti?.." - "Evet, ama var Juambo saklamak ondan, söylememek patron verdi..." - "Daha kötü olurdu o zaman ve şimdi daha fazla acı çekerdin sen... Asıl önemlisi Juambo, iyiden iyiye yaşlanmaya başladın, dayanamazsın artık, muz balyalarını taşıyamazsın sırtında, korkunç bir şeydir o..." - "Yaşlıydı benim baba, dayanıyordu... Var bu yaşta ödemek ceza... Var gençlik, ceza ödemek kolay; ama var hak bulmak yerini şimdi..."

Kafasındaki düşünceleri kovmaya ve yerinden doğrulmaya ancak vakit bulabildi Tabio San. Kaynayan bir tencereydi kafası ve sanki ansızın açılmıştı tencerenin kapağı. Sokak kapısı açıldı, tekrar kapandı. Judasita'nın sesini, kül yığınlarını sallarcasına küt küt eden ayak seslerini işitince içi rahatladı. Ama kadının ayakkabılarını giymiş olması garip geldi ona. Evin içinde hep abadan terlikleriyle dolaşırdı çünkü, şehrin merkezine alışverişe, bir de oğlunun mezarına çiçek götürmeye çıkacağı zaman giyiyordu ayakkabılarını sadece. Ona hiçbir şey söylememiş olması şaşırtıcıydı üstelik. Yemek odasının avlusuna yaklaşıyordu ayak sesleri, ancak o zaman, Judasita'nın yanında bir başkasının varlığını fark

etti; onu uyuyor bildikleri için usulca, alçak sesle konuşuyorlardı aralarında.

Malena'nın sesini ve sesiyle birlikte Cerropom'dan getirdiği rüzgârın, dağların ve ağaçların kokusunu, şimdi bu kül yığınlarını, bu savaşın kül hâline getirdiği dünyanın hayalini bastıran sesini duyar duymaz fırladı yatağından, küt küt atıyordu yüreği, boşalmış bir zemberekten farksızdı; ansızın bütün organlarına kavuşan savaş yaralısının neşesiyle fırlamıştı, ona Malena'nın geldiğini haber vermeye koşan Judasita'ya çarpacaktı neredeyse, yolunu şaşırmasın diye Malena'yı karşılamaya çıktığını anlatıyordu Judasita; ona aldırmadı bile, kollarını doladı Malena'nın boynuna... ve... ve...

XVIII

"Beraberiz!.. Kavuştuk birbirimize!.." İkisi de inanamıyordular yeniden buluştuklarına...

"Malen!.."

"Juan Pablo!.."

Eski ve asıl isimleri ikisinin...

Tastamam iki yıl önce Caverna Viva'da ayrılmışlardı, dudaklarında yenik düşmüşlüğün, bozguna uğramışlığın, tedirginliğin, kararsızlık ve felaketin, boşluk duygusunun tadı vardı o zaman; her an ölümle baş başaydı Juan Pablo ve Malena, pişmanlığın verdiği sancılarla çılgına dönmüşlerdi. Ve şimdi, tam yedi yüz gün süren ve her anını mücadele ederek yaşadıkları bir ayrılıktan sonra yeniden kucaklaşıyorlardı işte, şimdi ikisinin de dudaklarında birikmiş hasretlerin tadı yaşıyordu... İşte bundan ötürü ona sımsıkı sarılmıştı Juan Pablo, hiç durmadan öpüyordu onu, soluksuz kalışına bile aldırmıyordu, çünkü şimdi Malena'nın dudaklarından soluğunu, hayatını kendi içine çekmek, Juan Pablo'nun şimdiye kadar gelecek günler için hayalini kurduğu her şeyi bir çırpıda gerçekleştirmek demekti; aynı yoğun öpüşle cevap veriyordu ona Malena, gözyaşlarıyla dolu ve sarhoştu, sevinç dolu yaşların kıpır kıpır oynadığı sonsuz bir öpüşle cevap veriyordu sevdiği adama.

"Juan Pablo!.."

"Malen!.."

"İki yıl!.."

"İki yıl mı sadece?.. Daha çok... on üç yıl... Trende bir kadın yolcu, 'ihtiyari' durak... Bir kamelya demeti..."

"Ve bir erkek yolcu, kibar ve sevimsiz!.." dedi Malena.

"Bir peri kızını indirmek için koskoca bir nehri durduran adam!.."

"Trende kalmayan bir peri kızı... Ama kendinden birazını trende bırakan peri kızı..." dedi Malena gülerek. "Nasıl oldu?.. Bilmiyorum. Fakat farkına bile varmadan, seni tanımadığı hâlde yanındaydı, Cayetano Duende'nin sürdüğü araba Cerropom'a götürüyordu onu, ama o senin yanındaydı..." Bir süre sessizlik oldu, Juan Pablo'nun boyuna tekrarlanan öpüşleri, kâh saçlarına, omuzlarına, kâh yüzüne konan dudakları... Devam etti Malena: "Seni tanımıyordum bile fakat beyaz üniformalı bir şantiye şefi olarak okuluma geldiğin gün tekrar sana rastlayıncaya kadar, on bir yıl boyunca yanındaydım hep... O gün, trenden hiç inmediğimi, yola devam ettiğimi, yola birlikte devam ettiğimizi, aynı vagonda olduğumuzu anladım; ben, sen, ikimiz değişmiştik, her şey değişmişti; bu, gerçeğin içinde yaşayan bir rüyaya benziyor ve bu rüyada gerçeğin izleri yaşıyordu..."

"Malen!"

"Juan Pablo!"

Öylece sarmaş dolaş olmuşlardı ikisi; düşünüyorlardı, Cerropom... Peder Santos... Toplantılar... Öğretmen Guirnalda, gazeteye düşkünlüğü... "Şimdi gitmeni istiyorum" deyişi Malena'nın... suikastın ortaya çıktığını yazan gazeteler... suikastçıların en azılısı olarak Juan Pablo'nun adı... onu ölü veya diri yakalamak isteyişleri... jandarma birlikleri... motorlu polis ekipleri... askerî birlikler... kamelya buketi... yeniden kırmızı kamelyalar; sadece tutkulu bir aşkın sözcüsü değil, artık hürriyete susamışlığın ifadesi olan kırmızı kamelyalar...

"Biliyor musun," diye mırıldandı Malena. "İçimi kaplayan keder o kadar büyüyordu ki, bazı anlarda başına bir iş gelecek diye

öylesine korkuyordum ki, soluğum kesiliyordu, boğulacak gibi oluyordum; çırpınıyor, kollarımı geriyordum rahat soluk alabilmek için... Ve sonra, demin söylediğim gibi perişandım, eziktim, ölüden farkım yoktu, o sırada verdiler elime kırmızı kamelya buketini, güldüm kamelyaları alınca keyiflendim, hatta bu çiçekler yıllar önce tren kompartımanında unuttuklarımdı benim gözümde ve yıllar sonra, sen geri veriyordun bana onları, trendeki kadar taze, parlak ve kokulu olarak geri veriyordun. Peder Santos onları, cübbesinin altında okuldan kaçırırken, bunun bizim için yeni ve daha uğursuz, daha felaketli bir ayrılığın işareti olduğunu aklıma bile getirmemiştim."

Tekrar sımsıkı sarıldılar birbirlerine; birbirlerinden yardım umarcasına, gizli bir duygunun bir dövme gibi elbiselerini geçip vücutlarına işlediğini, etlerine yapıştığını hissederek.

"Bu seferki ayrılık, çok az tanıdığın sevimli bir yabancıyı demiryolcuların kırmızı bayrağıyla ve nereye baksan sular altındaki bir cehennemden farksız görünen bataklık bir araziye inerek geride bırakmaya benzemiyordu; yeraltında başlayan bir ayrılıktı bu seferki, baş edilmesi imkânsız koyu bir sessizliğin taht kurduğu, karanlığın doğuştan kör ve insafsız olduğu bir yeraltı dünyasındaydı ikinci ayrılık. Kaderin tuhaf bir yanı var. Trenden indiğim zaman, yani senden ilk ayrılışımda, arabasıyla beni Cerropom'a götüren ve beni gizlendiğin yeraltı dünyasına, Caverna Viva'ya getiren, sana ulaştıran aynı ihtiyar; ikinci ayrılığımızda da, tekrar o kopardı beni senden, ölülerine vedaya gelen Hristiyanlardan farkım yoktu sana geldiğimde..."

Juan Pablo göğsüne bastırdı onu. Elleriyle yüzünü ve vücudunu okşuyordu genç kadının, Malena da aynı şeyi yapıyordu elleriyle. İkisinin bu davranışında, gerçekten karşı karşıya olduklarını anlamak isteği seziliyordu. O kadar uzun bir süre ayrı kalmışlardı ki, ayrılık ikisini de hep birbirlerini hayal etmeye zorlamıştı, bu sefer sahiden bir arada olduklarına inanamaz hâldeydiler, hâlâ sürüp giden bir rüyayı yaşamanın kuşkusu içindeydiler...

"Değişmemişsin..." dedi Malena, "öyle korktum ki..."

"Beni tanınmaz hâlde bulacağından korkuyordun..."

"Seni değişmiş bulmaktan korkuyordum... Fiziken değişmiş değil ama... Okul tatilini fırsat bilip senin kullandığın mantarları kendimde denedim, adamakıllı çirkinleştim, kadın kılığında bir canavar oluvermiştim sanki... Senin öyle, şekilsiz bir görünüş almayacağından emin olmak istiyordum..."

"Beni değişmiş bulmak mı?.." Malena'nın göz bebeklerine çevirmişti bakışlarını. "Nasıl yani?.."

"Tek satırında aşktan bahsetmeyen aşk mektupları!" dedi Malena, şikâyet doluydu sesi.

"Aşk cümleleri yoktu mektuplarımda, doğru, aşk vardı ama... Sadece senin için yazılmamıştı o mektuplar..." Malena birden kenara açılmak, kurtulmak istedi onun kollarından. "Malen, düşün biraz... Sadece sana yazılmamıştı ki onlar!.." Juan Pablo, onun ellerini sımsıkı kavramasa, kopup gidecekti Malena ondan, Juan Pablo kulağına fısıldadı: "Biraz da Rosa Gavidia için yazmıştım onları..."

Öfkesi yatışıverdi Malena'nın...

"Ve senin gibi düşünmüyordu Rosa," diye devam etti Juan Pablo. "Gönderdiği mektuplardan birinde şöyle yazmıştı bana: 'Mektupların yavaş yavaş, ortalığı açık seçik görmeme, içine düştüğüm boşluk duygusundan kurtulmama, canlı cenaze gibi yaşamaktan sıyrılıp yeni bir hayata doğru yürümeme yardım ediyor...'"

Dans ediyormuş gibi salladı Malena'yı kollarında ve ekledi:

"Öbür mektubunda da şöyle diyordun... Ah, evet, o mektubu yazan Rosa Gavidia'ydı, sen değildin! '... Artık yaşamayan bir dünyanın ifadesi olan aşk geride kalmalı, önemli olmamalı... Hayalî insanlar olmak budalalığından korumalıyız kendimizi, sadece aynalardan yansıyan boş hayallere benzememeliyiz...'"

"Alay et bakalım!.. Benimle alay et daha!.."

"Ne alay denebilir buna, ne de alaya benzetilebilir böylesi! Hatırlasana nasıl cevap verdiğimi sana, unuttun mu?.. 'Artık ölen, durmadan can çekişen bir dünyanın ifadesi olan aşkı geride bırakmalıyız... Haksızlığın, kokuşmuşluğun ve çekilmiş acıların ortaya çıkardığı hayaletler olmaktan kurtarmalıyız kendimizi.'"

"Benim için, istiyorsan söyleyeyim sana, benim için yazdığın mektupların en güzeli, grevi anlattığın mektuptur, grevin yeni

bir suikast tasarısı olup olmadığını sormuştum sana. Şöyle cevap verdin." Malena hatırlıyordu Juan Pablo'nun cevabını: "'Suikastle, ayaklanma veya askerî darbe ile herhangi bir ilgisi yok,' diyordun. Çok başka bir şey grev. Suikast, ayaklanma, askerî darbe diktatörlüğe karşı gerçekleştirilmiş bile olsalar, karşı çıktıkları diktatörlüğün birer parçasıdırlar ve aynı yapının sınırları içinde kalırlar, ister istemez askerî kanunların, polis kanunlarının etkisine girerler. Ama devrimci bir grev, yani bizim hazırladığımız cinsten bir grev, polisle, askerlerle bağlantısı olmayan bir yapıdır. Çünkü onlar ne kadar başkaldırmış görünürlerse görünsünler, aslında halk kitlelerinin sömürülmesi için yetiştirilmiş baskı grupları olarak kalmaya mahkûmdurlar. Grev tam tersidir bunun, hükümet mekanizmasıyla hiçbir bağı yoktur, kurulu düzene kesinlikle karşıdır... Sonra da şunları yazmıştın son kısmında mektubun... Bekle biraz, demin aklımdaydı... Hay Allah!.. Evet, şöyle diyordun son paragrafta... Tamam, hatırladım şimdi... Alaylı bir dille şunu yazıyordun: 'Grev, şirketlerin isimsiz ortağı durumundaki işçilerin zengin ortaklara cevabıdır...' Gülüyordu Malena. 'Grev, politik ve sosyal bütün unsurları taşıdığı kadar, yağmur ve kar gibi, atmosferin etkilediği olayların özelliklerini de taşır...'"

"Müthiş bir hafıza var sende!.." Büyük bir hayranlık ifadesi vardı Juan Pablo'nun sesinde, bıraktı Malena'yı, onun omuzlarından, kollarından ve belinden çekti ellerini. Ama hemen ardından, bu kez ellerini tutup avuçlarının içine aldı ve dudaklarına götürdü. Dudaklarını Malena'nın etli avuçlarına yapıştırdı ve öptü, durmadan öptü, sevgilisinin bir kuş kanadını andıran ellerini.

"Çok sağlam bir hafızam vardı, o zehirli mantarları çiğnedikten sonra değişti niyeyse. İyiden iyiye kötüledi artık, öyle çirkin ve dehşet verici bir yaratık oldum ki mantarların etkisiyle... Populaca'nın kulübesine saklandım gidip, Cerropom'da başkente tatile gittiğimi söylettim. Ne tatil! Nasıl şişti suratım... Ağlanacak hâldeydim... Bir çeşit melankolik çılgınlığa yakalanmıştım sanki, mantarların yüzünden bütün bunlar! Gönderdiğin mektupları Cayetano getiriyordu bana, fakat mutluluk vermiyordu bana bu mek-

tuplar, evet ilgi duyuyordum yazdıklarına, hiçbir şey olmadığını açmadan biliyordum daha..."

"Aşk cümleleri olmadığını..." diyerek tamamladı Juan Pablo.

"Beni sevindiren tek şey, ihtiyarın sağlığının yerinde oluşundan, nasıl yaşadığından, tasarılarından ve en önemlisi, kimsenin senden şüphelenmediğinden bahsetmesiydi ve... o mantarlar nasıl sersemletiyor insanı, nasıl budala oluyor insan o mantarlar yüzünden..." Başladı gülmeye, "aşk yüzünden" diyecekti neredeyse. "Duende'ye ısrarla soruyordum hep, beni kaç defa sorduğunu, merak edip etmediğini anlamak istiyordum..."

"Nasıl sormam seni!"

"Çok çok altmış defa sordun. Tam tamına elli dokuz defa, Duende bir bir saydı her seferinde, mantar çiğnediğim günden sonra fazla merak etmedin beni! Elli dokuz defa sordun topu topu! Sadece elli dokuz defa benden haber sorman, ne tuhaf!.. 'Cayetano, zehirli mantar çiğnediğimi söyledin mi ona?' dedim ihtiyara, 'Evet, hanımcığım, söyledim,' cevabını verdi. 'Peki, ne söyledi?' dedim o zaman. Cayetano'nun anlattıklarına bakılırsa, hiçbir şey söylemedin, uzun bir süre, ne yapacağını, ne söyleyeceğini kestiremediğin için sessiz kaldın ve sonunda 'Ya ben zehir içsem! Onun, zehirli mantar çiğnemesine göz yummak kocaman bir budalalık; yamru yumru kalabilir suratı...' dedin."

"Tabii, basbayağı endişelendim," dedi Mondragon.

"Peki, senin suratın öyle yamru yumru mu kaldı yani?" dedi Malena, sesini yükseltmişti, dik dik bakıyordu Juan Pablo'nun gözlerine.

"Suratımın sonunda ne hâle gireceğini ben de bilmiyordum, zehirli mantar çiğnemeye devam ediyordum, sonuç ne olursa olsun fark etmezdi benim için, bir erkek çirkin, hatta dehşet verici bile olsa önemli değil, üstelik ben şey yüzünden yapmıyordum bunu..."

"Aşk yüzünden... demek istiyorsun, biliyorum!"

"Yamru yumru kalabilirdi benim suratım, oysa sen!"

"Yamru yumru da olsan, öbür dünyayı da boylasan, kaderini paylaşmalıydım senin, işte bu yüzden başladım Populaca'nın ve Duende'nin başını ağrıtmaya, 'Yemin edin bana, söz verin, Juan

Pablo zehir isterse eğer, haber vereceksiniz bana ve o zehirden bir parça getireceksiniz!' Kaç gece var ki, gözüme uyku girmiyordu, Mondragon olduğun ortaya çıkarsa, anlaşılırsa, kendini zehirleyeceğine emindim, o zaman ben ne yapacaktım? Kimliğin öğrenilirse, kendini zehirlemekten başka çaren yoktu, hatta kalkıp yanına, seni görmeye gelmek istedim, fakat Populaca ve Duende vazgeçirdiler beni, seni ele vermiş olacağımı söylediler. İşte tam o sırada, sanki benim hâlimi biliyormuşsun da umudumu ve güvenimi artırmak amacıyla yazmışsın gibi, geleceğe güvenle bakan, umut dolu bir mektup gönderdin. Bataklıkların içinde, tuzlu suların çamurunda, Bananera'da, insanlık ağacının köklerinden biri gibi duran işçi kitlesinin ortasında yaşamaktan mutluluk duyuyordun, gerçeği artık anlamıştın, sayısız insan acılarını seyrederken, diktatörlüğün kökünün, kaynağının nerede gizli olduğunu anlamıştın. Anlamıştın ki diktatörlük, Bananera'da hüküm süren sömürü düzeninin ayrılmaz bir parçasıdır, sadece bir yönüdür. Anlamıştın ki, askerî diktatörü yere çaldıktan sonra, sömürü düzenine dokunmamak, onu ezmemek en korkunç hatadır ve Muz Şirketi'ni devirebilmek için en önce askerî diktatörlüğü yere çarpmak şarttır. Aynı pisliğin iki ayrı yüzünü aynı anda yenilgiye uğratmak gerekiyordu... Mektubunda bunları yazan adam intihar etmeyi hiç düşünmez. Kafamdaki düşünceler aydınlanmaya başladı benim de. Duende, artık sadece... Rosa Gavidia için yazılmış mektuplar getirmiyordu..."

"Hayır, sevgilim, aynı zamanda Malena Tabay için de yazılıyordu o mektuplar!"

"Ne demek, aynı zamanda!"

"Rosa Taba... Malena Tabay için yazılıyordu diyorum!"

"Hiçbir şey söyleme, ne olur, Rosa ve Malena, ikisi de senin nasıl olsa! Hayal kurmak elinde, üstelik iki sevgilin olduğunu düşünürsün böylesi hoşuna gidiyorsa! Şimdi ben devam edeceğim anlatmaya. Okullar tekrar açıldı ve o zaman acılı günler başladı benim için: İlkin, Cumhuriyet ülkesinde geziye çıkan diktatörün Cerropom'a uğramak istediği haberi geldi, sonra senin izini kaybettirdiğini bildiren küçücük bir haber okuduk. Tiquisate ile Cer-

ropom arasında mekik dokuyordu Duende... Boğulacaktım... Ya yakalayacaklar, ya ölecek... Ne korkunç bilmece... Bu iki kelimenin elinde tutsak olmak ne feci... başka yolu yok: ya yakalanacak, ya ölecek... Sıkıntıdan kâbus görüyor, diktatörü karşımda buluyordum; kaplan postunu andıran, altın rengi çizgilerle süslü üniforması vardı üstünde ve aynı sözleri, korkudan tir tir titreyerek ona da tekrarlıyordum, sesim boğuk çıkıyordu: ya yakalanacak, ya ölecek... ölü veya diri... ölü veya diri... Ama ne gazetelerde yakalandığına dair bir haber vardı, ne de radyo ve "dedikodu" gazetesi böyle bir haber veriyordu, hiçbir yerden seni kurşuna dizdiklerine dair haber alamıyordum, asıl her şeyden habersiz olmak korkutuyordu beni, sonra sonra beni yaşatan, rahatlatan, ayakta tutan bir alışkanlık oldu, gene en kötü ihtimaller kadar en iyilerini de getiriyordum aklıma."

"Diktatör, kaplan postunu andıran üniformayı önemli törenlerde giyer, dolaşırken kurt postuna benzeyen üniformayı geçirir sırtına. Cerropom'dan geçeceği haber alınınca, güvenlik tedbirleri çoğaltıldı, işte sana haber getiren kimse bu yüzden yaklaşamadı yanıma. Oysa ben, çoktan Bananera yönüne meyve götüren bir yük trenine atmıştım kapağı, Honduras'a geçmeyi tasarlıyordum oradan ve sonra sana ulaşmayı kuruyordum. O zamanki kararımız, bir süre için ortalıkta gözükmemek, daha sonra köylüleri ayaklandırmaktı –grev işini düşünmemiştim henüz.– Her şey kıvamına gelince dönecektim."

"Florindo, adını söyleyebilirim artık, belki hâlimi anlatmıştır sana. Senden haber getirmesi kurtardı beni, yetişmeseydi o sabah, bilemiyorum nice olacaktı hâlim, çünkü zaten içimde biriken sıkıntının üstüne, gece gördüğüm kâbusun başıma çöreklendirdiği sinir bozukluğu eklenmişti bir de. Bu korkunç kâbusun etkisinden kurtaramıyordum kendimi. Ağlamaktan gözlerim şişmişti. Acı çekenlerden gözyaşı bile çabuk kaçıyor, uzaklaşıyor. Rüyamda o kadar açık seçikti ki her şey, şimdi hatırlarken bile ürperiyorum. Caverna Viva'da ikimizi birden yakalıyorlardı. Bir askerî mahkeme Cerropom'da asılmamıza karar veriyordu. Aynı anda, yan yana asacaklardı bizi ama asıldıktan sonra bile, seni ölümden kurtar-

mak için imkân kalıyordu bana. Asılacağımız yere diktatör geldi, bir motosikletin üstündeydi ve elinde film kamerası vardı, olup bitenleri filme alacaktı anlaşılan. Senin yanına bağlamışlardı beni de, ayaklarım ve bileklerim bağlıydı ama kendim de asılacağıma göre, seni nasıl edip de ölümden kurtarabileceğimi düşünüyordum boyuna. Darağaçlarını o kadar birbirine yakın koydular ki, vücutlarımız birbirine sürtünüyordu neredeyse. Seni kaldırdılar ve ilmiği taktılar boynuna, boşlukta sallanmıyordun henüz, cellatlardan biri ayaklarından tutuyordu, ansızın yere yıktılar beni, ilmiği boynuma değil, ayaklarıma geçirip iyice sıktılar ve baş aşağı bağladılar yukarıya, başım senin ayaklarının hizasına gelinceye kadar kaldırdılar, o zaman bir cellat geldi yanıma, seni göstererek 'Şimdi bırakacağım onu, yaşaması da sana bağlı, ölümü de. Eğer, ayaklarından havaya kaldırıp onu öyle tutabilirsen yaşayacak, dakikanın içinde ölecek yoksa...' Atıldım ayaklarına, ne pahasına olursa olsun yaşatmak istiyordum seni; önceleri, vücudumu bir gayretle yukarıya doğru gererek havada tutmayı başardım ayaklarını ama yavaş yavaş gücüm kesildi, kan başıma hücum etti, ayağıma doladıkları ip bileklerimi kesiyordu, ağzımın içi sapsarı bir kusmukla doluyordu, senin iniltini işittim o sırada... Benden uzakta, boşlukta sallanıyordu ayakların..."

Gördüğü kâbus hâlâ yakasını bırakmıyormuş gibi Juan Pablo'nun göğsüne sakladı yüzünü, rüyanın sonunda Juan Pablo'nun son bir inilti koyuvermeden önce, erkeklik organından fışkıran meniyle ıslandığını anlatmadı, dikkatle sakındı bundan.

"Beraberiz ya şimdi..." dedi Juan Pablo onun kulağına. Silkindi Malena, bu sözler rüyasının içinde, sevdiği adamdan boşalan ve kendisini ıslatan canlı sıvının, özünde uykulu bir alev taşıyan sıvının bir parçasıymış gibi gelmişti ona. "Ölümde değil, mücadele etmek için beraberiz artık!"

Dışarıda, baş edilmez insafsızlıktaki ışınlarıyla kül yığınlarının üzerine çökmüştü güneş. Horozların sessizliği daha da derinleştiren haykırışları işitiliyordu, yönlerini şaşırıp da sahiplerini kaybetmiş köpekler dolaşıyordu küllerin arasında, atmacalar leş artığı kusuyordu boyuna.

Hava kararmadan önce, gurup vakti, şehir seferinden dönen kül yüklü çuvalların resmigeçidi başlayacaktı. Sabun atölyelerine vaktinde yetişip gündeliği doğrultmak telaşı ile yürüyen adamlar başlayacaktılar geçmeye, üzerlerindeki rakamların bile zor okunduğu küflü bir terazide tartılacaktı çuvallar. Külcüler esneyecek, kaşınacak ve kuruyan gırtlaklarını serinletmenin çaresini düşüneceklerdi. Fırınlarda yakmak için getirilen odunlar akrep doluydu, çamaşır sularının kaynadığı kazanlarda kaynıyordu akrepler, onları gördükçe kazanlardan yükselen buhar yüreğini hoplatacaktı külcülerin, orada burada, bastıkları yeri kayganlaştıran ve yakılmak üzere sıra bekleyen kahve artıklarına takılıyordu ayakları, düşecek gibi oluyorlardı.

"Florindo..." dedi Juan Pablo, uzun uzun öperken Malena'yı; "Hiç bahsetmedi bu rüyadan bana..."

"Ne önemi olabilir ki onun gözünde, önemsememiştir bile! Fakat onun gelişi, kâbuslardan, olur olmaz rüyalar görmekten kurtardı beni. Honduras'ın kuzeyine gidişin önemliydi, oradaki köylü hareketinin örgütlenmesinde hayli yardım edebilirdim sana, bu yüzden Populaca ve Cayetano Duende ile birlikte işe koyuldum, gerçekleştirdiğimiz işlerin çoğunu Populaca'ya borçluyuz zaten."

"Mükemmel bir teşkilat kuruldu sonunda..."

"Haklısın. Gerekli bilgileri veren, nasıl hareket edilmesi gerektiğini anlatan yazıların, sahile, Tiquisate'ye geliyordu önce. Oradan, lav yılanının yerin altında açtığı dehlizden Cayetano, Populaca'nın kulübesine ulaştırıyordu onları. Her mektubun, hemen madenî bir kutuya konuyor ve Populaca, vakit kaybetmeden, alçıdan bir papaz, aziz veya savaşçı başı döküyordu, küçük madenî kutuyu bu yeni döktüğü büstün içine yerleştirivermeyi unutmuyordu tabii. Gönderdiğin mektupları aramaya kalksa, aklını kaçırırdı polis. Ben mektubu almaya gidince, ıslak bezlerle sardığı bu büstü açıyordu hemen, mektubu veriyordu bana."

"Fakat daha sonra da talimat göndermeye devam ettik sizin tarafa..."

"Evet, sahilde bir noktadan, yeraltı yoluyla, alçıdan hazırlanmış büstlerin içine, oradan bana ve benden öbür bağlantı mer-

kezlerine. Ama son dakikada yapılan değişikliği sevmeyenler vardı. Köylü ayaklanması, genel grevden daha çekiciydi onların gözünde."

Bir gürültü oldu, Judasita'nın sesi duyuldu ardından, mutfaktan geliyordu kadının sesi.

"Korkmayın sakın. Fasulye ezerken havanelini düşürdüm yere..."

"Rosa Malena... Böyle sesleniyordum sana rüyamda..."

"Ben hep Juan Pablo diye çağırıyordum seni... Tabio San ismine alışamadım bir türlü, bu gidişle hiç alışamayacağım galiba..."

"Eskisi kadar romantiksin hâlâ."

"Eskisi kadar romantiğim, önemli şeyler var konuşmamız gereken. Henüz nasıl çözümleneceğini bilmediğimiz konularda senin ne düşündüğünü öğrenmeliyim önce."

"Önce kendi durumumuzu konuşalım biz..."

"Kendi durumumuz mu?"

"Evet ya!" dedi Juan Pablo, sonsuzluğa sanki meydan okuyordu.

"Acele bir mesaj var..." dedi Malena, "Bazı dostlarımızın aracılığı sayesinde giriştiğimiz sondajlar hakkında. Demiryollarından soruyorlar, Amerikan üslerinin durumu ve devrimci bir genel grev karşısında Amerika'nın tutumu ne olabilir, diyorlar."

"Daha sonra düşüneceğiz bu meseleyi..."

"Para istekleri var, bildiri isteniyor, Tiquisate meyve hamallarından kurulu küçük bir birliğin nabız yoklayacağını, bunun için hazırlandığını bildiriyorlar."

"Daha sonra..."

"Tiquisate soruyor; Muz Şirketi'ne, Genel Müdür'ün yanına kolayca girecek adamımız ne zaman gelecek, diyor..."

"Daha sonra..." dedi Juan Pablo, artık hiç kıpırdatmıyordu dudaklarını.

"Öyleyse, kendi durumumuzu konuşmak için de, 'daha sonra'yı' mı bekleyeceğiz?" dedi Malena, sert bir sesle.

"Kötüye çekme hemen. Birkaç dakika konuşacağız sadece. Biliyorum, çaresini bulamadığımız, çözmemiz gereken çok mesele var önümüzde. Ama biz de heyecanlıyız, telaşlı ve şaşkınız onlar

kadar, ne olacağımızı bilmek bizim de hakkımız, mücadelemizin yanı sıra ikimizin sonunu bilmek istiyorum, ne olacağız biz?"

"Biz mi?" dedi Malena, şaşkınlık dolu bir ifade vardı yüzünde.

"Her günümüzü onlar uğrunda mücadele ederek geçiriyoruz, bu kadınlı erkekli kitlenin safındayız biz de, sadece grev için değil, aynı zamanda kendi hayatımızı da kurtarmak amacıyla mücadele ediyoruz, ülkemizde her an tehlikede olan şey insan hayatı Malena, bu mücadelenin bir anlamı, bir amacı olmalı..." Malena'nın zor işittiği kısık bir sesle ekledi Juan Pablo: "Karım olmak ister misin?"

"Zaferden sonra..."

"Neden geriye atalım bu işi? Şuraya, küçük bir Yerli köyüne gidip orada evlenmek mümkün."

"Zaferi bekleyelim, Juan Pablo..." Onun yüzündeki ifadeyi görünce kanının donduğunu hissetti.

"Nasıl?.. Zaferin bizim olacağından şüphe mi ediyorsun?"

"Hayır sevgilim... Sana olan sevgimi tehlikeye atamam, sen olmasaydın!.."

"Ya öbürleri? Öbürleri her şeylerini tehlikeye atmıyorlar mı, işlerini, memuriyetlerini, çocuklarının ekmeğini, rahatlarını, hayatlarını tehlikeye atmıyorlar mı? Onlar da, hepimiz her şeyi göze alıyoruz ama seni zaferle kazanmak, bozgunla kaybetmek istemiyorum?"

"Juan Pablo, belki iyi anlatamadım derdimi... Dinle beni, anlatacağımı çok kötü anlattım belki veya sen yanlış yorumladın sözlerimi. Sonuca bağlı olan hiçbir şey yok aramızda, kızma sakın! Her giriştiğin işi başarırsın sen, deniz bile bir damla su gibi cüce kalır avucunun içinde!"

Malena, daha sakin bir sesle devam etti konuşmasına, Juan Pablo iskemleye çökmüştü o sırada:

"Kumar yok aramızda! Kendi meselemizi zaferin sonuna bırakmamızı teklif ettiysem, zafere ulaşacağımızdan hiç kuşkum olmadığından söyledim bunu; fakat bozguna da uğrasak, kaçak da olsak, hapiste ya da sürgünde de olsak, aramızdaki hiçbir şey değişmeyecek, kendi durumumuzu da konuşacağız elbette, bize ait her şeyi... artık hiç... bizim..."

"Halledilmemiş meselemiz çok değil zaten," dedi Juan Pablo bir süre sonra.

"En acelesi demiryolcuların sorduğu, ülkede üslenmiş Amerikan kuvvetlerinin, başlayacak bir genel grev karşısında nasıl bir tavır alacağını öğrenmek istiyorlar, zaten bu konuda, bazı adamlarımızın yaptığı sondajların sonucu alınmıştır herhâlde. Çok geniş bir araştırma yapılmadı ama Amerikalıların olaya seyirci kalacağı anlaşılıyor, Meyve Şirketi'nin çıkarları tehlikeye bile girse durum değişmeyecek sanıyoruz; çünkü en iyi askerleri Avrupa, Asya ve Afrika'daki savaş alanlarında, hürriyeti ve demokrasiyi savunmak için çarpışır ve ölürken, burada, savundukları her şeyin düşmanı olan bir hükümete askerî yönden yardım etmeleri kendi politikalarına aykırıdır."

"Bunu demiryolculara haber verin, olsun bitsin. Bu cins nabız yoklamalarına öteden beri karşıyım ben, her şeyden önce hiçbir şeyi açık seçik öğrenmek mümkün olmuyor, asıl önemlisi bazı grupların mücadeleye ne ölçüde katıldıklarını, mücadelenin ne kadarını göze aldıklarını göstermesi bakımından umut kırıcı oluyor; yani demiryolcular bize katılmadan önce her şeyi sağlama almak istiyorlar."

"Muz Şirketi'nin Pasifik kesimindeki merkezine, Genel Müdür'ün yanına gönderilecek adamımızın durumu da önemli, bu meseleyi de kesinliğe kavuşturmak gerekiyor."

"Adamımızın vakit geçirmeden yola çıkacağını haber ver sadece, biz ayrıca Florindo'ya, o herifin 'hamallık' yapmasına engel olmasını bildireceğiz. İnatçı bir Yerli gidecek oraya, adı Juambo."

"Ayrıca bir de, ülke topraklarının bölgelere ayrılması gerekiyor; adamlarımız nerede ekmek vadederek propaganda yapacaklar, hangi bölgede hürriyet sloganı ön plana çıkarılacak, hangi bölgede kimseye hiçbir şey vadedilmeyecek..."

"Sadece Yerlilere toprakları geri verilecek, ama bu ayrı bir mesele zaten. Şimdi önemli olan insanları harekete geçirebilmek; bazıları ekmekleri uğruna, bazıları da hürriyetleri adına bizim safımıza gelecekler..."

"Günün birinde..." dedi Judasita içeriye girerken, "Şu bizim fare yuvasında yemeğe oturulacak mı? Burası ev değil, kül yığın-

ları arasına gömülü bir fare yuvası sanki, öyle bulmuyor musunuz, hanımcığım?.." Ve Malena'ya doğru konuşarak devam etti sözlerine: "Bir şeyler ikram etsem, önünüze koysam reddetmezsiniz değil mi, biraz kahve, ekmek ve biraz fasulye, şöyle içinizi bastırsın diye, ne dersiniz?"

"Hanımcığımıza kendimizi acındıralım da her gün buraya, şöyle içini bastıracak bir şeyler atıştırmaya gelsin, çünkü tek başımayken soğuk fasulye ve kül yığınından başka ne var kursağıma giren..."

"Vaktinde oturmuyor sofraya, yemek soğuyor, nasıl sıcak olsun, kül desen her yerde var. Bazen iyi pişmiyor fasulye. Ama bu sefer benim şansıma iyi oldu. Tadı tam istediğim gibi. Baş başa bırakayım sizi, bırakayım ama sakın iki kişi birbirini severse, bir tanesinin karnı doyarsa, öbürü de doyar demeyin ve hanımcığım, ne olur söyleyin bu beye, hiç olmazsa siz yanındayken biraz yemek yesin, çünkü bakıyorum iştahtan kesiliyor gittikçe, yemeği aramaz oldu son günlerde."

Judasita dışarıya çıkınca, küçücük bir tartışma oldu aralarında: Servisi hangisi yapacaktı? Malena boyun eğdi sonunda, madem nikâhlı karısı değildi Juan Pablo'nun, madem sadece bir ziyaretçiydi şimdi, ona hizmet etmek Juan Pablo'ya düşerdi.

Judasita odaya girdiğinde hazırdı, şehre her çıkışında giydiği ayakkabılar vardı ayağında, oğlunun ölümünden beri örtünmeyi alışkanlık edindiği siyah eşarp da başındaydı, kül yığınlarının arasında yolunu şaşırıp kaybolmasın diye ana yola kadar götürecekti Malena'yı.

Yemek odasından geçip sokak kapısına yürüdü, sokaktan kimsenin geçip geçmediğini gözlüyordu, Juan Pablo ile Malena vedalaşıyorlardı o sırada ama Judasita sokak kapısından çok, küçük avluya bakıyordu, onların bakışarak sürdürdükleri uzun ve sessiz öpüşü görebilmek için değil –evet, bakışmak öpüşmektir biraz da, oğlu sağken, pek severdi onu kızlarla öpüşürken seyretmeyi.– Başını sokak kapısından yana çevirince, gün geçtikçe ihtiyarlıktan ölen köpeği göreceğini biliyordu, o yüzden mümkün olduğu kadar geç görmek istiyordu bu manzarayı.

"Tabio San...!" dedi Malena ayrılırken; yemek odasının kapısındaydılar, tekrar Tabio San oluvermişti Juan Pablo.

"Rosa Gavidia!.." diye cevap verdi ona beriki. Küçük avluyu geçiyordu Malena, Juan Pablo onu gözleriyle yiyordu sanki.

"Tekrar görüşeceğiz!.." diyebildi Malena. Kapıyı kapatmaya geldi Juan Pablo, bir an kapıyı açık bırakmak geldi içinden, şimdi bir rüya misali uzaklaşan kadın, beyaz gelinliğinin, küllü bir gelinliğin içinde bir gün tekrar dönebilirdi ona...

XIX

"Toba gitti, çok uzakta anacığım, fakat geldi Juambo, Toba'nın yerini aldı Juambo. Yok Anastasya. Gelmedi."

"Anastasya var ne yapmak?"

"Var çalışmak orada, dilenci, çok çok çok evler var orada..."

"Çok çok çok evler var orada, benim oğul oradan gelmek?"

"Juambo geldi oradan, anacığım. Toba uzak, büyük adamlar götürdü."

"Ben biliyor, Toba uzak. Toba benim kız, biricik, inci tanesi, Toba var görmemek bir daha. Baba öldü, mezar burada."

"Baba mezar burada fakat yaşıyor benim ana. Oğul geldi burada, var görmek baba mezarı, ana yaşıyor görmek."

Juambo anasının konuşma tarzını taklit etmeye çalışıyordu; böylece kendisini doğuran bu buruşuk et yığınına daha fazla yaklaşmak, kaplan hikâyesini uydurarak, onun ailesiyle arasını açan patronunun sahtekârlığı yüzünden beliren soğukluğu gidermek istiyordu.

"Senin var kötü kalpli patron, bıraktı şimdi, izin verdi..."

"Patron uzak, Toba var nerede patron orada, kâhya izin verdi bana. Rüyada gördü ben, ana çok hasta..." Kısa bir sessizlik oldu. Anasının, bu yaşı yüzyıla yakın kadının belli belirsiz soluk alıp verişini duyuyordu Juambo, güçlükle soluk alıyordu kadın, gözleri iyi görmüyor, kulakları duymuyordu, çabuk çabuk devam etti Juambo: "Sambito hiç dönmemek patron yanına! Sambito hizmet etmek

sana, Sambito fukara; patron yanında var her şey Sambito'nun, ama her şey patron malı, Sambito'nun yok."

"Uğursuz patron, almak topraklarımızı, öbür sahilde; orada doğdu Sambito, Toba doğdu orada..."

"Ailesi bıraktı Sambito dağda, böyle var söylemek patron, kaplana yem olmak Sambito... Var yirmi, yirmi beş, otuz yıl... Sambito, istemez görmek ana, baba... fakat intikam almak Sambito... Zavallı Boby, küçük Boby büyümek, kocaman olmak, kızıl saçlar olmak, keder var saçlarında... Büyükbaba öldürdü senin baba, küçük Boby!.. Saçlarında keder var ağzını açmak, ben söylemek bir daha: Büyükbaba var öldürmek senin baba, küçük Boby, 'Vuelta del Mico'da hem, ben koştu küçük Boby, hızlı hızlı koştu ben, devirmek arabayı, atmak uçuruma, baba düşmek, aşağıda taşa çarpmak kafası, ezilmek, küçük Boby..."

"Baba mezar burada..."

"Var ana yaşamak..." dedi Juambo, sesinde belirli bir neşe seziliyordu.

"Var şimdi ben ölmek, madem döndü Sambito," dedi yaşlı kadın, "ölmek ve anlatmak toprakta senin babaya, demek geldi Juambo onun yanına –sessizce ağlıyordu şimdi– Sambito geldi yuvaya şimdi... Ve senin baba çok memnun olmak toprak altında, ağlamak Sambito, sevinçten ağlamak toprak altında, çok sevinçten ağlamak, çok keyiften ağlamak!"

Onun soğuk, iri parmaklı ve tırnakları iyice ufalmış ellerini sımsıkı avuçlamıştı Juambo.

"Öz adı Agapito Luisa senin baba, Sambito gibi saçlar kıvırcık, deniz köpüğü tıpkı... İyi çocuk Toba. Anastasya kötü, öbür sahil gibi kötü... Agapito söyledi hep: Olmak beterin beteri fakat kötü kız en büyük felaket. Anastasya getirmemek benim torunu, ben torun görmeden ölmek..."

Bavulunu anasının evinde bıraktı Juambo ve köye çıktı. Kulakları uğulduyordu. Dağlık araziden sahile inince peyda olmuştu bu uğultu. Sık sık kulaklarını ovuşturuyordu elleriyle, kulaklarının içinde vınlayıp duran bu küçücük saat zembereğini kovmaya çalışıyordu. Köy hiç değişmemişti, hatta kötülemişti eskiye kıyasla.

Sahil köyleri düzelmek şöyle dursun, gün geçtikçe daha da kötü hayat şartlarına mahkûm ediliyorlardı. Toprak yollar, bahçecikleri çevreleyen tahta çitler, gökyüzünde asılı duran öfkeli ve kızgın güneş, dört bir yanı saran ısırgan otları, birkaç ev, don Higinio Piedrasanta'nın bakkal dükkânı ve bir köşesine kurduğu koltuk meyhanesi, berberin "Ge-ce-Gün-düz" tabelalı dükkânı ve henüz inşa hâlindeki kilise; her sabah, bembeyaz elbisesi ve pamuk beyazı sakalıyla Tanrının temsilcisi çıkardı oradan, çok çok ünlü ve çevrenin yedi sekiz nüfuzlu kişisine baş sallamaktan başka marifeti olmayan belediye başkanı don Pascualito Diaz'ın makamına, kardeşliği ve iç huzurunu getirirdi; öyle ilerici ve çalışkan bir belediye başkanıydı ki don Pascualito, belediye binasının tam karşısındaki meydana İngiliz bahçesi tarzında bir park kurdurmuş, bununla yetinmeyerek bir mezbaha yaptıracağından, mezbaha dışında hayvan kesimini yasak edeceğinden bahsetmeye başlamıştı.

Juambo, köyün sayılı üç beş binasının duvarında öfkeli yazılar gördü: "Mezbaha kurmak marifet değil" diye yazmışlardı. Zaten bu yazıları, mezbahayı kurarsa ve dericileri orada hayvan kesmeye zorlarsa, sonunda kendi derisinin de soyulacağını haber veren bir işaret olarak yorumluyordu belediye başkanı.

Ufak tefek bir adam olduğu için, don Pascualito adı zamk gibi yapışıyordu onun görüşüne. Bir yandan da don Pascualito, bütün bu yazıları, ucuz bir düşman kabul ettiği Piedrasanta'nın yazdığını veya yazdırdığını gayet iyi biliyordu. Onu ucuz bir düşman sayıyordu, çünkü işlerini gördüğü, hatta ödünç para verdiği hâlde kendisine düşman kesilenleri "pahalı düşman" diye isimlendiriyordu. Kutsal taşla ilgisi bulunmamasına, değerli biri olmamasına rağmen, nasılsa Piedra (taş) ismini almış olan don Higinio'ya tutup belediyenin veznesinde dolgun maaşla bir iş vermişti don Pascualito, fakat günün birinde Piedrasanta istifa edeceğini söylemiş, lafının üzerinden çok fazla vakit geçmeden de istifasını vermişti. "Nasıl devam edebilirdim ki?" diyordu Piedrasanta, çevresindeki hep birlikte kâğıt oynadığı kumarbazlara: "Düşünün ki her gün, hep aynı saatte don Pascualito, çalıştığım odaya geliyor ve uykusunu almış ama çalışma masasında uyumaya kararlı bir adamın

suratında görebileceğiniz yapışkan bir gülüşle, hep aynı omzuma vuruyor, 'Gelir... Gider... Yapacak işin yok senin...' diyor ve 'gelir' ve 'gider' hanelerini doldurmaktan yorgun düştüğüm hesap defterini gösteriyordu bana."

Okulun öğretmeni Juvencito Rodriguez, sürekli içmekten ve Toba'nın yasını tutmaktan kısılmış sesiyle -Toba yabancılarla gittiği günden beri, kendini içkiye vermişti öğretmen- mezbahanın sağlayacağı kolaylıkları sıralıyordu: Hayvan kesiminin kontrolü kolaylaşacak, hasta hayvanların kesilmesi önlenecek, vergi için kontrol imkânı sağlanacak, et kesenlerin temizliğine dikkat edilecek ve kasapların et alması bakımından iş düzene girecekti...

Çok erik ağacı vardı köyde, binlerce erik asılı dururdu bu ağaçlarda. Böylece önüne gelen erik koparır yer, çekirdeklerini de hep yere atardı. Yaldızlı ve nemli çekirdekler düştükleri yerde öyle çabuk kururdu ki, toprağın içinde görünmez olur, toz yığını hâline gelirdi âdeta. Böyle hoş ve insana keyif veren bir meyveden geriye kala kala bir toz yığını kalması hüzünlü bir sonuçtu, öbür meyvelerin, mesela irili ufaklı kirazların da sonu buydu. Ama böyle sefil ve dokunaklı bir kaderin pençesinden kurtulabilen meyve çekirdekleri de vardı. Kapkara, parlak, sert ve damarlı bazı çekirdekler -gülfidanlarının kökleri gibi- toprağın koynuna girer, orada yuvalanır, genellikle uzun bir süre diriliğini korur ve çeşitli iklim şartlarında bile dayanıklı kalırdı.

Nereye gidiyordu Juambo?

Hiç bu kadar ahmakça bir soru sorar mı insan kendine! Aldığı direktife göre doğruca "Semiramis"e gitmesi gerekiyordu. Hani tesadüfen, biri çıkıp neden Semiramis'e gittiğini soracak olsa; hemen cevabı yapıştıracak ve Lucero ailesinin misafiri olan küçük Boby'yi görmeye gittiğini söyleyecekti.

Milyoner Lucero'ların gösterişli, göz kamaştıracak heybetteki konağına baktı Juambo. Babaları Adelaido, hayatta olsa ve bu küçük sarayı görse şaşkınlıktan küçük dilini yutar, belki de yüreğine iner, hemen oracıkta düşüp ölürdü. Onun pazar günleri ve hatta bayram günlerinde bile çalışarak, her tuğlasını kendi elleriyle koyduğu evin yerinde, şimdi koskocaman bir saray yaptırmıştı

oğulları; Adelaido, Roselia'nın aşkından sarı ve pembe renklerle boyamıştı evinin duvarlarını; ilk tanıştıklarında pembe bir bluz ve sarı bir eşarp vardı Roselia'nın üstünde. Oysa şimdi, paha biçilmez ahşaptan bir saray kurulmuştu yaptırdığı evin yerinde ve içine bütün Kuzey Amerika konforunu getirmişlerdi bu saray yavrusunun, zaten Muz Şirketi'nde görevli bütün önemli memurların evinde hüküm süren şeydi Kuzey Amerika'dan ithal edilen bu konfor: Çeşit çeşit çeşmeler, gösterişli çiçekler, mermer yalaklar, yalaklara bir toz bulutunun sessizliği ile dökülen suyu keyifle okşayan mermer süslemeler, mozaikten dökülmüş havuzlar... Şırıl şırıl akan suyun, durmadan türkü çağıran, türlü hayallere dalıp giden suyun, sahici suyun yalnızlığını yansıtan şeyler hepsi... Şırıl şırıl akmazsa su, türkü çağırıp hayallere dalıp dalıp gitmezse eğer, sahici sayılmaz, insanın birkaç ihtiyacını gören, ruhsuz ve basit bir sıvıdır olsa olsa...

"Zavallı Boby, küçücüktü, kocaman oldu şimdi, bütün saçlarında var keder, büyükbaba öldürdü baba diyor saçları... Yok aslı astarı, öldürmedi büyükbaba, Juambo'nun ana baba bırakmak yok onu kaplan ağzına, ikisi de yalan!"

Juambo, geniş ve iki yanı çiçek açmış ağaçlarla süslü bir yolda Semiramis'e doğru yürüyor, bir yandan da yüksek sesle ve anasının tutuk, yamru yumru konuşma tarzıyla söylenerek böyle dışa vuruyordu düşündüklerini.

"Sambito kötü ama, patron da kötü!"

Daha ileriye gidemedi Juambo. Açık tarçın rengi tüyleri olan, tıpkı kar beyazı bacaklarıyla, upuzun, sivri burnuyla güzel bir köpek yaklaştı ona, gürültücü ve neşeli bir hayvandı; zıplayarak onun ellerini yakalamaya, küçücük dilini havada dolandırıp yalamaya çalışıyor, bacaklarının arasında geziniyor, ahenkli hırıltılarla hiç beklenmedik dostluk türküleri söylüyordu Juambo'ya.

Sonra ansızın, ceketinin bir ucundan yakaladı Juambo'yu ve köye doğru, gerisin geriye çevirdi.

"Yıllar var ki hiç ayrılmadım Juper'den, köpeğin kokusu sinmiş olmalı üstüme..." dedi kendi kendine. Çok sevdiği köpeği Juper aklına gelince, şimdi önünde türlü maskaralıklar yapan bu güzel

köpeğin verdiği neşe söndü gitti içinde. Çok iyi yetiştirilmiş bir hayvandı yanındaki, Juambo'nun karşı koymadığını, onun isteğine boyun eğdiğini anlamıştı, dişlerinin arasına kıstırdığı ceketini bıraktı Juambo'nun ve öne fırladı, iki adım önden yürüyordu artık.

Juambo'nun aklından hiç çıkmıyordu Juper... "Jüpiter" sözünden esinlenerek bu adı vermişti köpeğine.

İçi burkuluyordu onu hatırladıkça. Aşçı kadına bırakmıştı köpeği. Juambo'nun tren istasyonuna hareket ettiği sabah, aşçı kadın yanına almış ve pazar yerine götürmüştü Juper'i. Juambo, evden temelli ayrıldığını köpek hissedecek diye korkmuştu... Kâhya ve aşçı kadın, anası iyileşince veya ölünce hemen döneceğini sanıyorlardı Juambo'nun; ama Juper gerçeği anlayabilir, onun bir daha dönmemek üzere gittiğini, koca bir ömür tükettiği bu eve tekrar gelmeyeceğini hissedebilirdi.

"Köpek ruhu var sende!" diye çok bağırmıştı ona patronu, kim bilir, köpek gibi yaşamaktan Juper'in ve şimdi ayaklarının arasında dolanan bu köpeğin, bütün köpeklerin kokusu üzerine sinmişti belki de. Hiç bilmediği bir yola götürüyordu onu köpek şimdi.

Geride kalmıştı köy, vadilerin bağrında kaybolmuş gibiydiler. Nereye bakılsa, iri sarmaşık kümeleriyle kaplıydı burası, kıpkırmızı, titrek, çırılçıplak dallarıyla şimşeğin çaktığı anları hatırlatan ve uzun, sert, iri damarlı yapraklarıyla insana korku veren guava ağaçlarının gölgesinde yürüyorlardı.

Guava ağaçları hoşuna gidiyordu Juambo'nun, onlara baktıkça neşesi yerine geliyordu. Ama insan yaşlandıkça bedeni esnekliğini kaybediyor, ayağı kayar da düşerse, kolay kolay düzelemez diye korkuyordu bir yandan da. Yere tükürdü Juambo, hiç istemediği hâlde tükürük birikiyordu ağzında; önde hayvan kemikleriyle, iskeletler ve kurumuş kafataslarıyla kaplı çorak arazide ilerleyen köpeğin ardı sıra yürümeye devam etti; gökte şahinler uçuşuyor, arada bir boyun kısımları renkli tüylerle süslü deniz kartalları beliriyordu önlerinde. Köpek, sık sık hücum ediyordu onlara, yere kondukları an peşlerinden fırlıyor, sürü hâlinde kaçırıyordu hepsini.

Köyden ve meyve bahçelerinden uzaktaydılar artık, aşağıda düz bir halı gibi uzanan Pasifik Okyanusu görülüyordu, ıssız bir

yerdi burası, tepelerinde parlayan güneşten ve dalga dalga esen rüzgârdan başka yaşayan hiçbir şey yoktu çevrelerinde.

Zaten ıslak olan mendiliyle alnının terini sildi Juambo, ensesini, saçlarını, yanaklarını, ağzını, burnunu ve boynunu kuruladı.

Tırmandıkları kayalığın bir ucu denize açılan tepesinde, geniş ve kumlu bir düzlük vardı. Vakit öğle. Sıcak boğucu. Durdu Juambo. Soluksuz kalmış, eli ayağı kuvvetten kesilmişti. Gömleğinin yakası gittikçe daralıyor ve sanki boğuyordu onu, gömleğin kolları sırılsıklam olmuştu ve etine yapışıyordu, omuzlarından, kollarından ve koltuk altlarından oluk oluk ter boşanıyordu.

"Bu pis köpek dalga geçti benimle ve ben budala gibi peşine takılıp buralara geldim! Fakat köpeği suçlamamalı, tersliğin kökü başka yerde nasıl olsa. Asıl Anastasya dalga geçti benimle, kalkıp patronun evine kadar geldi; biraz da benim sayılır o ev, içinde oturuyordum ya, gelmesi yetmiyormuş gibi tuttu bir de hırıltılı sesle konuşan o adamın yanına gönderdi, fakat işin doğrusu, bütün suç '*chos... chos... moyon... con...*'da. Anamın yaşayacak hâli kalmamış zaten, bizi topraklarımızdan attıkları vakit dövmüşler onu, babamı da yaralamışlar... Atlantik sahilinde... Bananera'da... Uğursuz bir sahil orası..."

Birden ilerideki kumlu düzlüğe doğru fırladı köpek ve sonra ansızın, sanki birine rastlamış gibi durdu, olduğu yerde çakılıp kaldı. Gerçekten rastlamıştı birine. Sırtında gömleği bile olmayan, pantolonlu, ayağına sandal giymiş, çok iri yapılı bir adamdı bu. Geniş kenarlı ve renkli bir hasır şapka vardı başında. Dişleri kocaman ve bembeyazdı; öyle ki güldüğü zaman, sanki ağzında sıra sıra diş varmış gibi, hele kahkaha atınca kendi kendini ısırıyormuş gibi garip bir görünüş alıyordu.

Karşı karşıya geldiklerinde ilk konuşan yabancı oldu:

"San Benito'ya mı gidiyorsunuz?"

"Hayır, Sanjon Grande'ye gidiyorum..."

"Kendinizi tanıtın öyleyse..."

Sarıldılar. Daha doğrusu adam sarıldı ona. Böyle işlerin yabancısıydı Sambito. Sadece, mekanik bir hareketle ileriye doğru uzattı

kollarını. Şimdiye kadar onu kimse kucaklamamışsa suç kendisinin değildi ya!

Kendilerini tanıtma işi bitip "San Benito" ve "Sanjo Grande" sözleri parola olarak verilince hemen söze girdi Juambo:

"Şunu size teslim etmemi söylediler..." Gömleğinin cebinden bir mektup çıkardı Juambo, uzattı adama.

Adam zarfı aldı ve hemen açtı, arkalı önlü yazılmış bir kâğıt çıkardı içinden...

"İzin verirseniz okuyayım şunu..." dedi ve sanki okumadı mektubu, içti gözleriyle; okudukça bütün dişlerini meydana çıkaran, alabildiğine memnun bir şekilde gülüyordu.

"Florinde Key benim adım, bakın şu kulağımda ufacık bir et parçası var..." Sol kulağının arkasındaki et parçasını iki parmağının arasına almıştı o sırada... "Anahtara benziyor, ne tesadüf değil mi, dostum!"

"Çok sevindim, benim adım da Juambo Sambito, aile adımız Luisa'dır ama ben babama düşmanlığımdan ötürü hiç kullanmadım bu adı."

"Sansür, buralara geleceğini söylemedi mi size?"

"Hayır, hiçbir şey söylemedi bu konuda."

"Sahile inecek belki..."

"Bilmem, bir şey söylemedi..."

"Nerede oturuyorsunuz siz?"

"Anamın yanında, çok yaşlı zaten. Don Octavio'nun emri gereğince, çalışmak üzere burada kalacağım."

"Kalacaksınız demek?"

"Bir işe yarayabilirsem."

"Siz yardım etmezseniz çok gecikecek hazırladığımız plan..." dedi Key ve iyice yaklaştı Juambo'ya, elini onun omuzuna koydu, gözlerini Juambo'nun gözlerine dikti ve devam etti: "İstihbaratımız eksik kalacak o zaman. Şirket bürolarına bir adamımızın girmesi şart, ancak siz girebilirsiniz oraya."

"Şirket Başkanı'nın en emektar hizmetkârıyım, avantajdır bu."

"Evet, kimse şüphelenmez sizden. Maker Thompson'un evinde oturdunuz yıllarca, artık burada olduğunuza göre annenizi son

günlerinde olsun yalnız bırakmamak istiyorsunuz demektir. Burada, şirkette bir büro işi istemeniz akla uygun yani, odacılık bile olsa işimize yarar."

"Fakat daha önce ağır bir iş bulmalıyım."

"Anlamadım..."

"En ağır ve yorucu iş bile hafif gözükecek gözüme..."

"İmkânsız. Biliyor musunuz, burada öyle işler var ki, yarım günde, hatta bir saatte ölür insan?"

"İntihar etmeye niyetim yok ama bana ceza gibi gelecek bir işe ihtiyacım var, hamal olarak çalışmak istiyorum önce."

"Ya tanırlarsa sizi?"

"Keşke tanısalar, daha iyi. Bütün ömrünü bir milyardere, Şirket Başkanı'na hizmet ederek geçiren ve onun yanından beş kuruşsuz, iki eli böğründe ayrılan bir işçinin kaderinden daha etkili örnek bulunabilir mi?"

"Hamallık yapmak mı, imkânsız, üstelik kendi başınıza buyruk değilsiniz artık, biraz da bizimsiniz bundan böyle..."

"Önce cezamı çekeyim, başka türlü olmaz..."

Konuşmanın başından beri hareketsiz duruyordu köpek; ansızın doğrulup ikisinin etrafında dolanmaya başladı, kendi kuyruğunu yakalamak için çırpınıyordu. Kumlu düzlüğün dört bir yanında boğucu bir hareketsizlik hüküm sürüyordu, kımıldayan tek bir yaprak bile yoktu çevrede.

"Önce cezamı çekeyim, Semiramis'e gidip küçük Boby'yi göreceğim, sonra o açacak bana büronun kapılarını."

Key, bir sigara uzattı ona. Teşekkür etti Juambo, almadı. Sigara içmiyordu. Patronunu rahatsız edecek alışkanlıklar edinmemeyi öğrenmişti, bu yüzden içmiyordu sigarayı. Gençliğinden geriye, yanık cildinin altında bir ölü kafası kalmıştı sanki. Ne kadar bakılsa, bu ölü kafasını görmek imkânsızdı ama o bunu derisinin altında hissediyor, hele ne zaman parmağını yüzünün türlü acılarla buruşmuş çizgilerinde dolaştırsa, içi sızlayarak onu hemen fark ediyordu.

"Madem öyle, çaresiz değiştireceğiz hazırladığımız planı," diye homurdandı Key, canı sıkılmış, suratını asmıştı, neredeyse

Juambo'nun elini bile sıkmadan basıp gidecekti. "Şirketin idare bürolarına gireceğinizi hesaplıyorduk biz. Neyse, tekrar görüşeceğiz nasıl olsa," dedi.

Uzaklaştı oradan. Ardı sıra yürüyen köpekle birlikte kısa bir süre sonra gözden kayboldu Juambo. Ufukta simsiyah bir leke gibi duran büyük kuş sürülerinin uzaklaştığı görülüyordu. Sambito, gelişinde pabuçlarının kumda bıraktığı izlere bakarak gerisin geriye döndü, fakat biraz ileride, çok yakında sandığı çiçekli bir ağacın yanına ulaşmak niyetiyle yol değiştirdi. İnsan gözünden daha aldatıcı bir şey yoktur. O güzel ve kocaman "matilisguate" ağacına ulaşıncaya kadar anasından emdiği burnundan gelmişti, üstelik sinek, kelebek, örümcek ve karıncadan görünmez hâle gelmişti ağacın çiçekleri. Pabuçlarını çıkardı, içine dolan kumları temizlemeye çalıştı.

Hamal olarak çalışmak, evet, hamallık etmek ve böylece çekeceği acıyı öbür insanların acısıyla birleştirmek, gözleri açık gidenlerin sabırsızlıkla beklediği o büyük günün yaklaşması için... Babasının, toprağın altında açık duran, hiç kapanmayan ve uyuyabilmek, rahat edebilmek için "o gün"ü bekleyen gözleri kapansın diye çalışmak...

O gün, Muz Şirketi'nin başının ezileceği gün, ölülerin açık duran göz kapaklarının kapanmasıyla birlikte boğuk bir gümbürtü kopacak toprağın altında!

Ah! O büyük gün bir gelse!..

Köy ıssız. Sokaklar. Hindistan cevizi ağaçları. Armut ve kiraz yüklü hayvanlar. Peşlerinde bir adam. At sırtında. Evlerin kapıları aralık duruyor, içeride, karanlık odalarda kendi kendine sallanan hamakların gıcırtısı. Bir kova dolusu su. Beline kadar çıplak bir kadının elinde kova. Toprağa ulaşamadan, havada buhar olup uçuyor su. Kadının bir havlu sarılı başında. İncecik burnunda iri su taneleri. Kaşlarının ve kirpiklerinin üstünde inci tanesi kadar iri su damlacıkları. Elinin tersiyle, alnına dökülen bir tutam saçı düzeltiyor kadın, "Ne korkunç şey, vücudum kurumadan terlemeye başladım!" diyor.

Bir yabancının kendisini seyrettiğini anlayınca örtüyü çekiyor üstüne ve çıplak göğüslerini saklıyor.

"Ne istiyorsunuz bakalım?" diye sordu önce, şaşkın bir ifade vardı yüzünde ama sonra tanıdı Juambo'yu, tanıyınca da sesinin tonu değişti: "Ne zamandır buradasınız siz? Artık aramıza hiç dönmeyeceğinizi sanıyorduk, ne büyük zevk sizi de aramızda görmek... Biraz beklerseniz gelip selamlayabilirim sizi... Eve buyur etmiyorum, çünkü çok dağınık içerisi... Sıcak yüzünden iş görmek istemiyor insan..."

Aklına gelen bütün isimleri sıralıyordu Juambo ama bir türlü kadının adını bulup da çıkaramıyordu. Çok eskiden görmüş olmalıydı bu kadını.

"Siz hatırlamadınız beni, eminim ki hatırlamadınız... Yüzünüzden belli. Victoreana'yım ben, hatırladınız mı şimdi?"

Juambo belli belirsiz bir hareket yaptı eliyle. Bu isim hiçbir şey söylemiyordu ona. Victoreana... Victoreana...

"Miras dağıtmaya geldikleri gün, patronun ve avukatların elinden beyaz ikizleri almaya çalışanlardan birisiydim. Ya siz ne yapıyorsunuz? Yeni miras dağıtılacak demeyin sakın. Böyle şeyler bir kere olur insan hayatında..."

"Öyle, dolaşıyorum ben..."

"Vakit çok erken dolaşmak için. Burada, köyümüzde, hele bizim sokaklarda gece dolaşılır sadece... Daha doğrusu, eskidendi bu gece gezmeleri, şimdi gece filan da ortalıkta göründüğü yok kimsenin, hava kararır kararmaz, herkes çekiliyor köşesine. Ondan sonra da çıkarabilene aşk olsun. Bu yılki bayram neşesiz olacak, görürsünüz. Kuzey'de isyan çıkmış zaten, bizim burada da hazırlanıyorlar, burada da hır çıkacak, grevin büyümesi isteniyor çünkü..."

"Sara Jobalda sanıyordum ben sizi..."

"Hadi oradan, kertenkele! Çocuk doğuracağım diye ıkına ıkına kanser oldu sonunda, kanserden öldü o büyücü karı. Çocuk doğurabilse gene iyi, onu da beceremedi, ama ıkınmaktan davul gibi şişti, kocaman bir yara oldu mahrem yeri. Öldü ve sarhoş dostunu, o herifçioğlunu benim başıma bırakıp gitti. Fukaraların kaderi

bu... İsminiz neydi sizin?.. Kala kala, miras niyetine ayyaş herifler kalıyor bize işte..."

"Juambo derler bana, Juambo Sambito..."

"Demin de anlattığım gibi Bay Juambo, ayyaş bir herif miras kaldı bana, hem öylesine talihsizim ki ayyaşların içinde en ayyaşı çıktı benim herif. Aklı başındayken Macario Rascon'dur adı, dut gibi olduğunda bu ismi bir kenara atıp Braulio ismine sahip çıkıveriyor. Sara Jobalda'dan miras aldım bu herifi, bu sebeple hani bir parça ona benzetiyorsanız 'olmaz' demem, heriften bulaşmıştır belki, üstelik evliyim ben bu adamla. Evli değildi Sara. Adam onun evinde kalıyordu anlayacağınız, her gece koynuna giriyordu karının, hem kötü söylememek gerek, Tanrı buyruğu böyle oluşu, sebepsiz olmadı ya... Sigara içer misiniz?"

"Yok, içmem..."

"İzin verirseniz, bu kocaman puroyu tüttüreceğim ben... Bizim sahilde fosur fosur sigara içer herkes. Malûm, sinekleri kovalamak gerek, tabii asıl miskinliğe iyi geliyor sigara, insan bir nefes çekince uyuşukluğunu atıveriyor üstünden."

Sigarayı ağzından çektikten sonra bile, dumanını ağır ağır, tadına vararak ciğerlerine çekti kadın ve sonra, tıpkı yan yana mevzilenmiş iki topun ateş ettikten sonraki hâli gibi, burnunun deliklerinden dışarıya fışkırttı dumanı. Juambo'nun gözlerine diktiği okşayıcı ve yumuşak bakışları gibi yumuşattı sesini:

"Kilisede, Meryem Ana'mızın huzurunda iyilik olsun diye evlendim onunla, hani belki ev bark sahibi olunca şu kör olası içkiyi bırakır diye umut ettim. Beklediğim mucize olmadı ama. Doğuştan ayyaş bu herif... ayyaş... ayyaş..."

"Bak hele, bu karı nasıl da kötülüyor beni... Sürtük, sürtük bu be!.." Evin dip tarafından gelmişti bu boğuk ve alkollü ses. Tekrar etti: "Kaltağa bak sen..."

"Görüyorsunuz, gene hakaret yağdırıyor bana, uyanmayagörsün, hemen başlıyor, hiç durmadan hakaret ediyor..."

"Kim var orada yanında? Layık olmadığım şekilde nasıl konuşuyorsun böyle hakkımda, kime söylüyorsun tüm bunları? Kos-

koca papaz milleti bile değer verdi bana, senin söylediğin kadar kötüleşmemişim demek ki."

"Amma pis ağzın var be, papazlar hastalığını bildiklerinden iyileştirmek istediler seni!"

"Hepsi palavra! Evlendirdiler beni, yetmez mi?.. Evlenmekten büyük enayilik mi var şu hayatta, şimdi de kalkmış, İncil taşıtacak enayi arıyorlar kendilerine."

"Günaha girip durma, dilini tut, hadi!"

"Yanında kim var, söylemedin bana? Çağır da gelsin buraya, bir kadeh içsin benimle..."

"Gelemez, içki filan içmiyor bu bey..."

"Öyleyse devam etsin yoluna, köyün çeşmesine gidip hayvanların yaptığı gibi yalağa dayasın ağzını, su içsin..."

"Onun kusuruna bakmayın siz, insan ayyaş olunca, ağzını o uğursuz alkolle birlikte terbiyesizlik de dolduruyor."

"Şeytan tepsin be!.." Kapıda belirdi adam, çizgili bir gömlek vardı sırtında, iri tırnaklı parmaklarının ucu nikotinden sapsarı kesilmiş ve titrek eliyle erkeklik uzvunu örtmek için aşağıya çekiyordu gömleği, ama pek beceremiyordu doğrusu.

"Örtünsene, şeytan mısın nesin, ne biçim adamsın sen! Misafir böyle mi karşılanır!"

"Bu mu misafir?"

"Keyfin olacak diye hakaret etme insanlara!.. Bu bey nüfuzlu bir kimse olsa ve seni astırsa, ne yapacaksın?"

"Ama şimdi böyle bir durum yok ortada, yalan mı?"

"Bey geçiyordu evimizin önünden, durup selam verdi bana, hatırımı sordu, milyonların dağıtıldığı gün tanımıştım kendisini, o gün buradaydı..."

"Patronla beraber gelmiştim..."

"Kim sizin patronunuz?.." dedi adam ve erkekliğinin apaçık ortada görünmesine bile aldırmadan yaklaştı, vücudunun olanca ağırlığıyla yaslandı Juambo'ya, bu yetmiyormuş gibi alkolün etkisiyle kızıl bir renge bürünmüş olan ve hâlâ alkol kokan saçlarının en azından üç günlük sakalıyla kavuştuğu ve bir ormana döndürdüğü suratını Juambo'nun burnuna dayadı.

"İncil'in anlattığı şeyi biliyor musunuz?.. Haberiniz bile yok... Cahilsiniz hepiniz, fakat ben anlatacağım size... Bütün bilmediklerinizi öğreteceğim şimdi."

"İncil'i karıştırma, 'doktrin' derler o senin söylediğine..." diyerek onun sözünü kesti Victoreana.

"Şişşt... Dinleyin, bakın Âdem'in elması hakkında ne söylüyor İncil: Tanrı demiş ki erkeğe, 'Ya bu elmayı yutacaksın, ya tükürecesin!' Erkek cevap vermiş: 'Yok, Büyük Tanrı, ne tükürürüm, ne yutarım!..' Ve böylece elma, şimdi durduğu yerde, yani yerle gök arasında asılı kalmış, Tanrının sevgili kulunun kadın değil, erkek olduğunu ispat eder bu. Kadının elması var mı? Yok. Neden? Kadın elmayı yuttu da ondan."

Victoreana, telaşla içeriye itti adamı, komşulardan biri veya bir bildik geçecek ve onu bu hâlde görecek diye ödü kopuyordu, zaten biraz önce adım seslerini işittiğinde yüreği ağzına gelmişti; irili ufaklı yavrularının başında geçen domuzu görünce su serpilmişti yüreğine. Ama her şey tesadüfe, Tanrının buyruğuna bağlıydı burada...

İşte bu korkunun verdiği telaşla, Rascon'u evin dip tarafındaki hamağın yanına kadar sürükledi kadın, zaten biraz önce uzandığı hamaktan güç bela doğrulup dışarıya çıkmıştı Rascon.

"Başka bir gün tekrar görüşürüz Bay Juambo, buradaki bütün ihtiyaçlarınız için her zaman emrinizdeyiz."

Juambo'nun ismini duyar duymaz tepki gösterdi Rascon, hamak üzerine yakılmış bir halk türküsünde söylendiği gibi, devrildiği hamaktan, "uykulu kaktüsten mamul darağacından" doğruldu ayağa, karısı yanında olmadığı ve bir başına ayakta duramadığı için yüzükoyun yere kapaklandı.

"Bay Juambo'ya söyleyecek bir sözün varsa çağır içeriye, önden buyurun, kocam bir şey söyleyecek size, odanın bu dağınık hâlini görünce kusurumuza bakmayın sakın..."

"Juambo!.." diye bağırdı Rascon, coşkunlukla sarıldı Juambo'ya, o an bütün vücudunda ölümün soğukluğunu hissetti Juambo. "Juambo, Juambo... Toba'nın kardeşi!"

"Ah!.. Siz onun kardeşi misiniz? Ama siz daha yaşlısınız, onun büyüğüsünüz herhâlde, tanıdığım kadarıyla henüz Toba çok genç..."

"Ah karı milleti, siz yok musunuz, hele kilisede evlenince iyice sıkıyorsunuz adamın canını!.." dedi Rascon. "Ne demek 'o'? O sizin bildiklerinizden değildir. Toba kimsenin malı değildir, Tanrının sevgili kuludur... Manastıra girdi zaten."

Başlangıçta Rascon'un, sahildeki bunaltıcı sıcağa rağmen alkol yüzünden buz gibi soğuklaşmış vücuduna yanaşmak istemeyen Juambo, hemen sarıldı ona, kız kardeşi hakkında daha geniş bilgi alabilmek, hiç olmazsa "Toba'nın manastıra girişi" hakkında bir şeyler öğrenebilmek amacıyla, telaşlı sorular yağdırmaya başladı.

"Nişanlısı olan okul öğretmenini, Juventino Rodriguez'i burada bıraktı Toba..." Durduğu yerde, adam Juambo'nun kollarında uyumak istiyordu sanki.

"Nişanlısı mı aldı bu haberi?.." Juambo herifin çok içkiliyken insanı saran, insanın dünya ile şeytanla ve Rascon'un sık sık söylediği gibi 'Karmen'le –o karısının çok kıskandığı kadınla– bile bütün bağlarını koparan uyuşukluğa daldığını anlayınca, sert bir şekilde silkelemeye başladı onu.

"Ben öğrendim... Öğretmene haber geldi daha doğrusu. Mektup geldi, ben de okudum mektubu..."

"Toba..." dedi Juambo.

"Şimdiye kadar, erkek milleti arasında bir tek atmadan lafını hiç açmadık Toba'nın. Nerede benim şişem? Şişeyi nereye koydun yahu?"

"Daha şimdiden kilise örümceğine benziyorsun herif, en ufak kıpırtıda yay misali titreyen meretlere benziyorsun... Al işte şişeni... Sonuna kadar iç bakalım, ne olacaksa..."

Şişeyi kaptığı gibi ağzına götürdü Rascon. Gırtlağındaki gluk-gluk-gluk seslerine karışan Victoreana'nın hıçkırıkları bir süre devam edip yatışınca, ikisi birden sustular. Juambo zaten susuyordu. Sessizlik büyüdü. Bir kız doğup büyüdü aralarında!

Toba...

Toba'ydı aralarında doğan kız...

"Juventino'yu aramaya gidiyorum ben. Mutlak okumalıyım o mektubu. Anam hiçbir şey bilmiyor..."

Dışarıya çıkmaya yeltendi Juambo. Ama nereye gidecekti ki?

"Gene rahatınızı kaçırıyorum, kusura bakmayın ama bu Juventino nerede oturuyor?.."

"Sakın bana sormayın o berbat herifin nerede oturduğunu, kocamı bu hâle koyan domuzdur o..."

"Sus... Başlama gene!.. Biraz daha içki ver bana, içki verirsen söylerim nerede oturduğunu..."

"Peki, iç bakalım..."

Şişeyi tekrar dikti Rascon kafasına. Bütün içkiyi mideye indirip bitirmemesi için yapışıp elinden zorla aldı şişeyi Victoreana.

"Okulun arkasında, sağda, tren yolunun kıvrımında..."

"Herifin oturduğu yeri hatırlıyorsun ama iş çalışmaya gelince..."

"Yarın çalışacağız dedik ya..."

"Akbaba da öyle söylermiş, 'yarın yuva yapacağım kendime' dermiş..."

"Kurttur o, meretin kendisi ortalıkta gözükmez, kuyruğu gözükür.." diyecekti Rascon, tam o sırada ağzından burnundan içki fışkırmaya başladı...

"Ben akbabadan bahsettim ya, o sebepten kurt lafını çıkardı sanıyordum, fakat o vahşi hayvan..."

"Toba... Toba..." diye inleyerek kapıda belirdi Rodriguez.

"İşte geldi herif..." dedi Victoreana; kapı eşiğinde sallanan ve boyuna "Toba... Toba..." sözünü sayıklayan Juventino'ya bakıyordu öfkeli gözlerle.

Ve dayanamadı Victoreana, ağlamaya başladı, bitkin bir sesle söyleniyordu:

"Ah, bilseydim başıma gelecekleri, manastıra kapanırdım..."

"Toba... Toba..." Kör bir adam gibi, ellerini boşlukta dolaştırarak sanki Toba'yı arıyor ve hep onun ismini sayıklıyordu Juventino.

"Götürün onu Bay Juambo, götürün, baktıkça tüylerim diken diken oluyor ve bu adamı dövmek geliyor içimden!"

Demin tepetaklak üstünden yuvarlandığı hamakta, ağzından fışkıran salya ve kusmukların arasında, derin iniltilerle debeleniyordu Rascon... "Ay... ay... Tanrı kocaman, ben ufacık..." gibi sözler geveliyordu ağzında...

Juambo koluna girdi Juventino'nun, bir körü, gözleri açık bir körü sürüklercesine dışarıya sürükledi onu. Boyuna sayıklıyordu Juventino:

"Toba... Toba... Toba..."

Evine kadar götürdü onu, yatağına yatırdı. Masanın üzerinde, okul kitaplarının ve kocaman bir İncil'in yanında buldu kız kardeşinin mektubunu. Çok kısa bir mektuptu bu:

"Hepsi öldüler, anacığım hakkında hiçbir şey bilmiyorum, herhâlde o da öldü. Bu dünyada ölmek ve Tanrının varlığında yaşamaktan başka çarem kalmıyor... Toba."

"Öldü! O da öldü! Babam gibi gözleri açık gitti!.." Bu düşünceyi aklından silemiyordu Juambo. "Baba öldü, gözleri açık! Kız kardeş diri diri gömüldü, gözleri açık! Toba! Toba!"

Gözleri açık yaşayan gecenin dibinde karanlık büyüktü ama gözleri görür gecenin. Yıldızlar, ay göremez gecenin gördüğünü. Gece görür.

"Yok, oğul, yok çalışmak, kendine ceza..."

"*Chos... chos*... Anacığım, dövüyorlar bizi, yabancılar bizi dövüyor, baba gözler açık, yapamadı bir şey ben!"

"Kapamayacak gözlerini. Tek başına kapamayacak. Bütün ölüler, hak yerini bulduğu gün, hep birlikte kapatacaklar gözlerini, kapatmayacaklar yoksa..."

"Dayak yedi baba, yedi kırbaç, şimdi var oğul daha fazla çekmek acı... Ödemek babaya borcunu..."

"Toba kız gömüldü diri diri.."

"Evet, anacığım, gömüldü manastır kadını gibi, gözleri açık!"

XX

Sabah güneşi ve uykusuzluk gözlerini kızartmıştı işçilerin, telaşlı bir git-gel başlamıştı meyve bahçelerinde. Ortalığı saran sis bulutları, beyaz önlüklü çocukların kümelendiği kilise korosunu andırıyordu ama ıslak ve rutubetli yumaklar hâlinde dağılıyordu sis, günün ilk ışıklarıyla başlayan ve zaman geçtikçe silinen bu kâbus dünyasının ortasında, kilise dualarında yeşil mumların aydınlattığı bir kalabalıktan farkı yoktu işçilerin. Nerede başlar sahi yorgunluk? İnsan ne zaman yorulmaya başladığını fark eder? Önceden kestirilmesi imkânsız bir anda, belirsiz bir noktada vücudun bütün kasları taşlaşır, göz bebeklerine garip bir keder çöküverir ve insan neredeyse kanının çekildiğini hisseder. Sabah güneşinin ulaşamadığı nemli yeşilliklerde, rutubetin gedikli kiracıları vardır dolaşan, sapsarı akrepler mesela, kestane rengine çalan "quiebra palito" vardır sonra, ölümü sırtında taşıyan canlı bir resim gibidir, iğnesini soktuğu her canlıya ölüm getirir. Ve tabii bir de yarasalar uçuşur sandıkları taşıyan işçilerin arasında.

Günün ilk vukuatını haber veren acılı ses, "Hintli" diye çağrılan bakır tenli bir Yerlinin, önce omzundaki yükün ağırlığından hançeresine doğru, oradan da tüm çevreye yayıldı. Ayak bilekleri çok kalın, alabildiğine hareketli ve gözleri siyah meyve çekirdeklerine benzeyen bir adamdı bu "Hintli".

Adam, içini kaplayan sızıyı ve öfkesini haber vermek istercesine, yanındaki Juambo'ya yapıştırdı tekmeyi; Juambo ise sırtındaki kocaman sandığın da etkisiyle dengesini kaybettiği için, yanındaki işçiye çarptı; o da kendi yanındaki tek gözlü Rey Benigno'ya tosladı.

"Kralım ben ve de muz taşıyan bir hamalım!.."

Ve Rey, kendisinden bahsettiğini hararetle belirttikten sonra, sırtındaki kocaman sandığı yanındaki "Torton"un burnuna dayadı âdeta.

İşçilerin huysuzluğu daha gün doğarken başlar ve bu lanetli adamlar çektikleri eziyetin acısını, birbirlerinin acısıyla alay ederek çıkarmaya, hiç olmazsa hafifletmeye çalışırlardı.

"Torton, karnında o binlerce kilometrelik bağırsak yolunun içinde binlerce ve binlerce kurt taşırsa, insan nasıl acı çeker, bilemezsin sen bunu..."

"Hoppala!.. Nedir bu herifin şikâyeti böyle!.." diyerek karşılık verirdi Torton Porras bu söylenenlere: "Benim bir böbreğim hiç çalışmıyor yahu!.. Öbürü çalışıyor sadece, sidiğim süzülmüyormuş senin anlayacağın, hemşire söyledi bunu. Anladın mı, süzülmemiş sidik çıkarıyorum dışarıya, iyice susamış olsan ve içtiğin suyun süzülmeyeceğini bilsen ne yapardın?"

Önce hafif atışmalarla başlayan bu didişme, yeni doğan günün loş aydınlığında, türlü kuşların ötüşmesiyle büyüyen bu pembe ışıkta küfürleşmeye dönüşürdü vakit ilerledikçe. Birbirlerinin eksiğini açığa vururdu herkes. Kocaman bir ağaç gövdesini andıran, çam yarması "Pajuilon" Morales'in beyinsizliğinden dem vurulurdu mesela.

"Ah 'Pojuilon', öyle budala bir hayvansın ki sen..."

"Hayvan kısmına hakaret olmaz.." diyordu bir başkası, ağzındaki kiraz çekirdeğini bir türlü bırakmıyor, evire çevire yalıyordu, raşitik bir adamdı.

"Solucan herif seni, kiraz yerken çekirdeğiyle diş fırçalamak olmaz öyle. Çekirdekten diş fırçası nerede görülmüş!.."

"Dur hayvan, dur sıpa, bakın hele şunun biçimsizliğine, neredeyse devirecekti beni sandığın altına atacaktı."

Pek iri sayılmayacak genç bir işçinin başı, sırtındaki yüz kiloluk meyve sandığı ile vagonlardan birinin köşesine sıkışıp ezilmişti.

"Ah! İnek herifler!.." İşçilerden biriydi bu bağıran.

Suratı ezilen genç işçi, yere, rayların kenarına düştü. Ama bu bile, hızla devam eden yükleme işini, çıplak ayaklı hamalların telaşla kocaman sandıkları sırtlanışını ve "kontrol memuru"nun insafsızlığını değiştiremedi.

Hamalların güneşte parıldayan sırtları, vücutlarından boşanan terin ve meyve yapraklarından akan suyun kavrularak meydana getirdiği sert kabuğa rağmen sızlamıyordu artık, çoktan umursamaz olmuşlardı sırtlarındaki acıyı.

"Sırtınız uyuşmadı mı sizin yahu!"

"Nereden bileceksin ki! Benim ensem bile uykuda arkadaş. Ense köküm ne biçim ağrıyor, bir bilsen."

"Şu yaralanan delikanlı, zavallı, kan kaybediyor boyuna. Buraya takviye işçi getirecekler galiba. Baksana, bu işe bu kadar adam yetmiyor artık. Hep aynı hikâye, bir vagonu yüklüyorsun, soluk bile alamadan bir yenisi geliyor. Başlıyorsun küçük bir meyve dağını daha yüklemeye, hiç sonu gelmeyecek sanıyorsun, biraz sonra 'oh, bitti' demeye vakit kalmadan, daha kocamanını çıkarıyorlar karşına."

"Şu bizim Chulique, maymununu gene getirmiş yanında..."

"Nereye gitse yanında taşıyor hayvanı, zaten yarı deli bu herif, maymunu nüfusuna geçirmiş anlaşılan, 'oğlum' diyor ona."

"Bak şimdi, bu çekirdeği kafasına atacağım, göreceksin nasıl bağıracak, fakat sakın çaktırma durumu, hayvan gibi herif, bir anlarsa bizim yaptığımızı, yandığımızın resmidir ha!"

"Bırak, kötülük etme adama..."

"Burada, iyi adam yok aramızda, kötüsü de... Köpeğiz hepimiz..."

Rüzgâr estikçe açılıp kapanan ağaç yapraklarının şekillendirdiği bu engin deniz, incecik bir buhar tortusu gibi süzülen sarılı, yeşilli ışığın aydınlattığı bir çatıya benziyor. Muz ağaçlarının yarattığı bu deniz, meyve sandıklarından uçsuz bucaksız bir nehir doğuruyor ve bu nehir dünyanın bütün pazarlarına doğru akıyor. Fakat bu alabildiğine güzel muz nehirleri nasıl doğuyor? Bu nehirlerin suyu nereden geliyor? Kötü beslenen, alınlarına, enselerine ve kulaklarına sarkan upuzun saçlı, bakımsız insanların yatağı, işte bu nehirlere de yataklık ediyor. Hem de hiç durmadan, hiç soluk almadan... İnsafsız "kontrol memurları"nın hemen gözlerinin önünde akıp giderek... Yorulan yere düşüyor burada. Kimse konuşmuyor. Herkes sırtlarına vurulan ağır yükle baş başa. Kuru bir mağara sessizliği diğer her şeyden ayırıyor onları. Sırtlarındaki sandıklar, sanki onları birer yük hayvanı belleyip olanca insafsızlığı ile çöküyor omuzlarına.

Juambo'nun bir kulağı yarıldı bu muz nehrinde. Hem de babasına borcunu ödemeye çalıştığı ilk ceza gününde. Çürük azı di-

şinin bulunduğu taraftaki kulağı. Yarasına aldırmadan, yük sandıklarının düşman ağırlığına boyun eğmeden, devam etti yükünü taşımaya. Kendini bıraksa devrilip gidecekti oysa. Kan çanağına dönmüştü gözleri. Arkadaşları gibi yeşilliğin yüklendiği kısma da geçmedi üstelik. Yani umudun, bir gün bu cehennemden paçayı sıyırıp sakin bir köşede ömür geçirmeye duyulan hasretin yaşatıldığı kısma geçmeyi de reddetti Juambo.

Evet, sandıkları tutup kaldırırken ve omuzlarında sürüklerken bile bu umut ayakta tutuyordu hepsini; başlarını eğerek sırtlıyorlardı sandıkları, sandıkların hışmından korunabilmek için çuval parçaları bağlamışlardı sırtlarına, hatta bazen bu çuval parçasıyla koruyorlardı başlarını.

Kurtuluşuna imkân olmadığını bilen adamın hırsıyla sırtlıyordu cezasını Juambo; dişlerinin sızısıyla akıttığı ter ve gözlerinden boşanan yaşlarla ödüyordu bu cezayı. Durmaksızın terliyor, ağlıyor ve vücudunu kaplayan sızıya katlanamadığı için dudaklarını ısırıyordu boyuna. Madem durduğu yerde, ona sormadan yarılmıştı kulağı, o zaman kendi kendine iyileşmeliydi! Kendi başının çaresine bakmalıydı. Saçları bile acı veriyordu ona. Tut, Juambo. Baba gömülü burada. Juambo var ödemek. Kaplan yemedi onu. Hayat yedi, bitirdi.

Kedi bakışlı gözleriyle, başındaki mantarlı şapkasıyla ve oturmaktan bıkıp da ayağa kalkınca bir ayağını iskemlesine dayayıp vücudunu öne doğru yatırarak dirseğini dizine yaslayışıyla, tıpkı bir kaplana benziyordu "kontrol memuru".

"Ecnebi" mi bu adam, değil mi? Belki evet, belki hayır. Fakat "yankee" de olsalar, Yerli de olsalar, birbirine benzerler bütün "kontrol memurları", milliyetleri değiştiremez ki yaptıkları işi, onların gözünde yük taşımak ne bir ceza ne bir umuttur, geçmişle ya da gelecekle ilgisi yoktur yük taşımanın, sadece yük taşımaktır yapılan iş, yük taşımak, yük taşımak...

Ve işçilerin arasında, iyice şaşkın olanlar, ne durumda olduklarını henüz fark edemeyenler gülüyorlardı boyuna, darağacına giden adamın boğuk gülüşüyle gülüyorlardı.

"Daha az sırıtın, daha çok çalışın!.." diye bağırıyordu ustabaşları. "Kontrol memurlarının" yardımcısıydı bunlar.

"Yürü git işine... Sen ananla uğraş!.."

"Ana" sözünü anlaşılmaz hâle getirerek, dişlerinin arasından homurdanıyorlardı işçiler.

Güneş, kaynayan bir kazandan daha yakıcı ve insafsız güneş, bir anda kavuruyordu muz yapraklarını, yaprakların suyunu emiyor ve kurutuyordu. Bir saniyede kuru bir sarıya boyuyordu yemyeşil muz yapraklarını. O yemyeşil ve etli yaprak, göz açıp kapayıncaya kadar geçen zaman içinde, sapsarı, ölü ve tepeden tırnağa kurumuş bir hâle geliyordu.

Trenlerin gürültüsü, düdük sesleri, yükleme ve boşaltma işinin yarattığı karışıklık, ellerindeki süpürgelerle kuru yaprakları temizleyen işçiler, muz yapraklarının kuruyan kısmını özel makaslarla kesenlerin telaşlı çalışması...

Bütün güzelliklerin, tek gerçek mutluluğu yaratan kadın güzelliğinin yankılandığı ve yansıdığı bu yemyeşil ve derin sessizliğin karşısında güneş... Güneş, madenî zenginlikleri bitkisel, bitkiseli hayvansal olarak değiştiren kalın humus tabakalarının da düşmanı, ölenlerin ve bütün yeni doğanların rüyasının yansıdığı bu zenginliklerin karşısında güneş... Güneş, hayatın ufacık geometrik şekillerle ayırıp yarattığı bütün bitkilerin ve bütün canlıların karşısında... Tabiatın bütün zenginliklerine karşı, güneşin elinden gelen tek şey, yemyeşil yaprakları kurutarak, onları sapsarı ve kederli bir dal gibi cılızlaştırmak; ufalanmaya, toz hâlini almaya hazırlayarak ezmek, yutmak... Özel makaslar tutan eller, bir cerrahın becerikli çabukluğu ile kesip yontuyor işte yapraklardaki bu kuruluğu...

"Kontrol memuru" tekrar oturuyor yerine. Ayaklarını uzatıyor boylu boyunca, topuklarıyla toprağa sımsıkı basıyor, pabuçlarının burnu gökyüzüne çevriliyor o zaman, toprağın sıcağını içinde hissediyor. O sırada yalın ayaklı çalışanların, yük yükleyen ve boşaltan işçilerin tabanları kavruluyor mu, kavrulmuyor mu, umurunda bile değil.

Yeni bir vagon... Vakit geçmiyor. Saatler, dakikalar geçmiyor... Taze yapraklardan örülmüş loş bir gölgelik altında olup bitiyor her

şey. Onları çabucak yakıp kavuran güneşin ışınlarından korumak gerekiyor meyveleri. Kocaman bir yük dağını boşaltan işçiler sıraya giriyorlar şimdi ve yuvarlana yuvarlana üzerlerine doğru gelen, yaklaştıkça büyüyen yeni bir yük dengini bekliyorlar.

Yeni vagon dursun burada!

Vagon durunca, işçiler frenlere güvenmeyip tekerleklerin altına takoz sıkıştırıyorlar, sonra meyve sandıklarını, balyaları kucaklamak için uzatıyorlar kollarını, sırtlayıp vagona yüklüyorlar. Vagon dolmak bilmiyor. Doymak bilmiyor vagon. Vakit geçmiyor bir türlü. "Kontrol memuru" duruyor tekrar.

Şansa bakın, yeşil ağaçların gölgesinde taşınan sandıklar yakmıyor insanın sırtını, tam tersine tatlı bir serinlik veriyor, bu keyifle onları kucaklayabilir insan. Hani tesadüfen, sıradaki işçilerden biri su içecek olsa, eli kırbaçlı ustabaşı "sıra bozuluyor" diye homurdanmaya başlıyor ve elini alıştırmak amacıyla toprağı kırbaçlıyor.

Devrilen ve yerini bulamayan balyalar yüzünden, bu yolu durmaksızın inip çıkan insan kalabalığı soluk alamıyor âdeta. Birbirine yapışmış göz kapakları, susuzluktan kurumuş ve yarılmış dudakları, avuçlarını dizlerine bastırarak, sırtlarındaki yükün gönlü olsun diye, kan ter içinde bekliyorlar. Saçlarından fışkıran ter ırmağını durdurmaya yetmiyor kaşlarının gücü. Sambito cezasını çekiyor. Sambito umutsuz. Burada ölüp gömülen babasına borcunu ödüyor. Toba, diri diri gömüldü, gözleri açık. Baba öldü, gözleri açık. Ana var ihtiyaç Juambo'ya...

Vagon dolunca bir yenisi geliyor yerine, usulca kayıyor rayların üstünde, gelip duruyor önlerinde ve bu demin gidenden daha kocaman, yüklemekle bitmeyecek kadar kocaman. Vakit geçmiyor bir türlü. "Kontrol memuru" tekrar oturuyor yerine, dinleniyor. Gövdesini nasıl rahat ettirebileceğini araştırıyor. Başındaki şapkayı en rahat nasıl yerleştirebileceğini düşünüyor, önce çıkarıyor şapkayı başından, sonra tekrar giyiyor. Ter kokuları içinde, esniyor. Birkaç adım yürüyor sonra, toprak kavruluyor. Evet, toprak kavruluyor ama çıplak ayaklarını alev alev yanan toprağa korkusuzca basanların etleri kavrulmuyor. Hele, ateşte kızarmış raylara

veya travers vidalarına basarsa... Sambito ceza ödüyor. Ayağındaki pabuçlara rağmen hindi gibi zıplıyor sıcak yüzünden, pabucun köselesini aşıp etini yakıyor sıcak; öde Sambito, toprağın altında gömülü baban için öde.

"Hay! Kahpenin icadı! Bu ray denen meret, fırından beter yahu!" diye yakınıyor "Torton" Porras. Ayağını tutuyor iki eliyle, üfleyerek soğutmak, içini yakan acıyı dindirmek istiyor.

Bu kadarını bile sığdırabilecek vakit yok, zaman tanımıyorlar insana, sadece birkaç anlaşılmaz hareket yapabiliyor elleriyle. Devam ediyor... Hamalların uzun zincirinde bir zavallı halka olarak devam ediyor yük taşımaya. Yükleyin! Yükleyin! Yükleyin! Geçmiyor vakit. Güneş hiç kımıldamıyor yerinden. Yükleyin! Meyveler beklemez sizi. "Kontrol memuru" saatine bakıyor. Vakit dolmadı daha, vakit dolmadı, henüz vakit dolmadı.

Vagonların loş köşelerinden seyredebilir insan yapılan işi. Seyreder ve anlar. Vagonun aralıklarından güneş ışınları sızıyor içeriye, hamalların girip çıktığı aralıklardan yayılıyor, karanlıktan çıkan işçilere yeni bir oyun oynuyor bu güneş, bu beyazlık. Gözlerini karartıyor hepsinin, başları dönüyor, hepsi düşecekler sıkı durmasalar.

Yeni vagonlar geliyor önlerine. Kafes biçiminde. Kocaman kafeslere benziyorlar. Koskocaman. Bu vagonlar tıka basa doluncaya kadar saatlerce terleyecek buradaki işçiler, hep aynı adamlar sırılsıklam terleyecek üstelik. El emeği kolay bulunmuyor çünkü. Nasıl? Öyle değil işin aslı. Hamal sayısı ne kadar az olursa, o kadar büyüyor yapacakları iş, kaç kişi olursa olsun hep aynı randıman isteniyor onlardan, ama ücret miktarı hiç değişmiyor.

Güneş, bütün sahili kasıp kavuran ve alev fışkırtan kocaman bir ağız. Yukarıda büyük bir yıldız değil artık, gökyüzünde alabildiğine büyük sobanın içindeki kocaman bir alev magması değil şimdi.

Vakit geçmek bilmiyor. "Kontrol memuru" tekrar gökyüzüne çevirdi pabuçlarının burnunu. Ayağındaki çoraplar aynı hizada ve düzenli. Güneş yakıyor dünyayı.

XXI

Sırtında meyve sandıkları taşıyarak kazandığı ilk parayla (Ah, o Pazar günü, omuzlarından beline kadar cılk yara içinde kalmış olan etlerini sirke ve nişasta ile merhemlemeyi nasıl da istemişti!) yaşlı anasının küçük kulübesinde eksiği en fazla hissedilen şeyleri satın aldı Juambo, ayrıca yeni elbiseler hediye etti anasına. Kenarları siyah işlemeli bir bluz getirmişti, uzun yıllar tam bir matem yaşadıktan sonra değişmemişti yaşlı kadın, eskisi kadar ısrarlı olmamakla birlikte, gene sürdürüyordu matemini. Bir de, üzerinde kocaman yeşil çiçekler bulunan pembe bir eteklik ve saçlarını sarsın diye, geniş sarı kurdeleler getirmişti anasına. Öylesine genişti ki kurdeleler, bunları ortadan ikiye ayırmak zorunda kaldı yaşlı kadın, onun eski gür saçlarının yerinde artık bir tutam saç kalmış olması (fare kuyruğu gibi bir şeydi bu) çok keder veriyordu Juambo'ya. Eve gelirken koskocaman, yağlı bir tavuk ve Malaga cinsi, adamakıllı koyu bir şarap almıştı fazladan.

Yaşlı kadın bir yudum aldı bu şaraptan ve şöyle dedi:

"Agapito Luisa, böyle tatlı, aynı renk... Agapito Luisa, doğmak öbür sahilde, ölmek bu sahilde... İki sahil... Çok çok sandık taşımak sırtında, ölmek Pasifik sahilde... Hayvan işi sandık taşımak... Kötü..."

Juambo kendisi gibi, hamallık eden babasının hayalini gözlerinin önünden uzaklaştırabilmek, unutabilmek için gözlerini kırpıştırıyordu boyuna; meyve sandıkları sırtlarında, ustabaşılarının insafsız kontrolü altındaki hamalların arasında görmek istemiyordu babasını, "kontrol memuru"nun kâh küçümseyen kâh azarlayan bakışlarının altında ezilirken görmek istemiyordu, akşama doğru cam parçalarına dönen gözleri, yaşamayan suratlarıyla gidip gelen hamallar arasında görmek istemiyordu.

"Baba öldü umutsuz..."

Anasının bu kesin hükmü tepeden tırnağa sarstı Sambito'yu. Yılların ve kederli gönlünden kopan yaşların iyice buruşturduğu gözlerinde ve bakışlarında yaşayan Juambo'yu hamallık yaptığından ötürü azarlayan ifadeyi göstermek istemedi, bakışlarını yana kaçırdı yaşlı kadın.

"Baba var tekrar yaşamak, eğer var oğul umut; görür, eğer oğul görür; duyar, eğer oğul duyar... Böyle olursa, herkes der oğul ölülerin gözleri..."

"Ana, umut var oğul... Burada, içeride..."

"Toba çok uzak, gömüldü diri..."

"Evet, uzak, çok uzak, gömüldü, öldü dünya için..."

"Baba görür, Toba görür..."

"Toba görmek Tanrıyı, baba görmek insanları, görmek hayat doğuyor yeniden, yok görmek bizim hayat, bizim hayat ölümden beter, o var görmek insanları, gelecek günlere inanmak..."

"Baba gülmek, Agapito söylemek: Yerli, hep konuşmak, konuşmak, yok anlamak, o ne diyor, ama iyi işaret, var yazmak Yerli kendine İncil. Baba gülmek, Agapito söylemek: Müthiş ışık. Beyaz görmemek. Güneşin oğlu. Beyaz görmemek. Tanrı söylemek: Var yapmak kara ışık, o zaman beyaz görmek. Kutsal beyaz ışık kaybolmak. Sadece Yerli görmek..."

İşçiler muz bahçelerinden dönerlerken köy henüz yeni uyanıyordu, bazısı evinin yolunu tutarken, bir kısmı da yorgunluklarını çıkarabilecekleri herhangi bir yere doğru yürüyordu.

Dolaşmak, yıldızları saymak, sigara içmek, ellerini oynatmak, parmaklarıyla oraya buraya dokunabilmek, meyhanelerde biraz müzik dinlemek ihtiyacında olanlar, açık kapılardan sokaklara yayılan ışık huzmelerinin arasından, bozguna uğramış bir ordunun son askerleri gibi yürüyerek geçiyorlardı. Juambo onların arasındaydı, ceketini omuzuna atmıştı, gömleğinin kolları yırtılmış, pabuçları patlamıştı, sırtı ve bütün gövdesi sızı içindeydi, eti yarılmış ve şişmişti. Sırtındaki ağrı yüzünden havanın sıcaklığını bile fark edemeyecek durumdaydı, ağrıyı yatağına girince hissedecekti asıl, buna gittikçe şişen dişinin dayanılmaz acısı da eklenecekti, acıdan kaskatı kesilecekti elleri.

Meyve taşımak, dayanmak, her seferinde balyaların yüz kilonun üstündeki ağırlığına katlanmak, belini öne bükerek, dizlerini kıvırıp yere çok sağlam basmak, her seferinde gücünün son zerresi tükeninceye kadar direnmek, her şeye rağmen yenilmemek, dizlerinin bağını çözmeden devam etmek, bu zayıf, güçsüz, bitkin, ter-

den vıcık vıcık, hayvanlaşmış insan zincirinin bir halkası olarak devam etmek yola... Ve gece vardiyasında, projektörlerin köreltici ışığında gidip gelmek, belki de en fecisi.

"Artık, bela okumayı bir yana bırakıp tepki göstermeliyiz!.." dedi Juambo, yük taşırken bir yandan da lıkır lıkır içki içen iri yapılı bir hamala söylüyordu bunu. Şimdi Juambo'nun yanında yürüyordu adam ve boyuna küfür savuruyordu etrafa, geriye doğru kaykılmıştı vücudu, kocaman bir kafası vardı ve güçlükle taşıyordu kafasını. "Sholon" derlerdi ona.

"Sholon"a ve öbürlerine, hep birlikte ne yapacaklarını anlatmaya başlamıştı Juambo.

"Hep berabersek ben varım," diyordu "Sholon". "'Bucul', sen de var mısın bu işe, bizden misin?"

"Bucul", parlak gözleri burnuna çok yakın, sessiz bir melezdi, hep susuyor, sessizliğin en parlak, en başarılı konuşmadan daha önemli olduğuna inanıyordu.

"Evet, örgütlenmek gerek," diyordu Juambo. "Tehlike belirince hayvanlar bile birleşiyor..."

"Gene kaplan hikâyesine mi başlıyorsun yoksa?"

"Dalgayı bırakın şimdi, dinleyin hele, konuşsun!"

"Diyorum ki madem hayvanlar bile örgütleniyor, tehlike anında kendilerini korumak için tabii, bu işi insanlar da..."

"Fazladan iş mi yükleneceğiz yoksa? Böyle kalalım daha iyi!"

"Torton, sen insan değil misin?"

"Seni kollarına dolayan kadının pabucundan kestiler beni."

"Anam için mi söylüyorsun bunu?"

"Enayileşme, küçük kederli ağacın tek başına kaldığı gece, seni kollarına alan kadından bahsediyorum!"

"Son defa söylüyorum, ağzından çıkana dikkat et!"

"Bu 'Sonto' da kavga edecek bahane arar hep!" Kocaman kafasını, omuzlarının üzerinde iki yana sallayarak, tartışmanın imkânsız olduğunu anlatmak isteyen bir tavırla söylüyordu Sholon bunu.

"Bak şu hâlime... ömür boyunca şirketin başkanına hizmet ettikten sonraki şu hâlime..."

Juambo'nun durumu hepsini çok ilgilendiriyordu.

"En güzel örnek onun durumu..." diyordu bir tanesi, hem tükürüyor hem yanındakini dirseğiyle dürtüyordu. "Sen ne diyorsun bu işe..."

Hemen cevap verdi öbürü:

"Benim bütün zorum arkadaşlar, bir şey yapacaksak eğer, bu sefer tam yapalım..."

"'Tam' ne demek, ne söylemek istiyorsun sen?" dedi "Bucul". Suratı bir hayli asıktı bunu söylerken.

"Gayet basit, her şeyi planladıktan sonra sonuna kadar gidelim işte, tam olarak uygulayalım."

"Şimdi tamam. Böyle işlerin başarıya ulaşabilmesi için her şeyin yerli yerinde olması gerek... Önce gök gürültüsü yağmuru haber verecek... Şimdi bu bizim yaptığımız gök gürültüsü zaten, yaklaşan fırtınanın homurdanması, yağmur başlayacak sonra, arkasından şimşek..."

"Sacualpia başladı ya konuşmaya, susturabilirsen sustur artık."

"Fikrimi sordunuz bana, öyle değil mi arkadaşlar?"

"'Motejute' konuşacak şimdi... Söz sırası onun... Konuş ama dikkat et söylediklerine! Bu 'Motejute' çok kitap okur, kitapta okuduklarını hep tekrarlayıp durur bize..."

"Genel grev olursa, bunun karşısında hiçbir general duramaz..."

Juambo, dilini çürük dişinin boşluğuna yerleştirerek, henüz uyuklayan sızıyı ayaklandırmak istedi. Gündüzleri diş ağrısı yakasını bırakıyordu, fakat gece olunca başlıyor ve canını çok fena yakıyordu Juambo'nun. Yatağa tam uzanmışken, o çürük diş başlıyordu ağzında büyümeye, sanki dişinin kovuğuna bir saksı konmuş da o saksıdan kocaman, dallı budaklı bir ızdırap ağacı boy vermiş gibi, bütün ağrı boynuna ve yüzünün dört bir yanına dağılıyor, gözleri kan çanağına dönüyordu.

"Montejute"un sözünü işittikten sonra, "Genel grev olursa, hiçbir general duramaz karşısında" sözünü duyduktan sonra, neden acele ediyordu köyden çıkmakta?

Ansızın bir ağrı ve bunun ardı sıra dalga dalga gelen diğer ağrılar, dişini zonklatan o devasa sancılar, eliyle yanağını tutmaya mecbur etti onu.

Eve geldiğinde, imanı gevriyordu dişinin ağrısından ve kafasının içinde bir ses dolanıp duruyordu: "Genel grev olursa, hiçbir general duramaz karşısında..."

Taş kesilmiş olan yüzünü tuttu eliyle, alev alev yanıyordu yüzü, yastığa dayadı yanağını.

Neden söküp atmıyordu o çürük dişi sanki?

Söküp atmıyordu, çünkü kafasının içinde şekillenen belirsiz bir krallığın ufacık bir parçası sayıyordu bu çürük dişi. Yaşlı anası, onun yük taşımaktan cılk yara hâline gelen etlerini, domuz sütü, acı yağ ve karanfil gibi kocakarı ilaçlarıyla merhemlerken, bir yandan da bu masalı anlatıyordu ona.

"Baba gelmek kral ailesinden, Roatan adalarından gelmek baba, orada var Turinimbo, büyük kral, prenslik vermek senin babaya. Büyük nişan vermek..." diyordu yaşlı kadın ve kırış kırış olmuş alnında gezdiriyordu parmaklarını.

Anasının anlattıkları doğruydu belki, fakat onun kafasında bütün bu anlatılanlardan, beynini zonklatan o feci diş ağrısı kalıyordu geriye.

Kendi köşesine büzülüp oturuyordu Juambo, o zaman yanına geliyordu anası, acı çekip çekmediğini anlayabilmek için dikkatle bakıyordu Juambo'nun yüzüne.

"Genel grev olursa, hiçbir general duramaz karşısında!"

Dilini, bir salya okyanusundan farksız olan ağzında dolandırıyor ve sonunda, çürük dişinin kovuğunda sıkışıp kalmış karanfili söküp atabilmek amacıyla, o çürük dişin boşluğuna daldırıyordu; dişindeki sızı biraz yatışınca sakinleşti Juambo ve uyudu. Yeni günün aydınlığı onu bu derin uykudan çekip alıncaya kadar deliksiz bir uyku çekti. Acılı bir aydınlığı vardı yeni günün; Roatan sarayının soylusu olan babası, böyle ışıklı bir günde ayrılmıştı büyük kral Turinimbo'nun yanından. Bu köpük ülkesinin kralından ayrılmış ve zavallı bir "hamal" oluvermişti Muz Şirketi'nde.

Denizin uçsuz bucaksız ovalarında,
Denizin,
Seyrediyoruz geçişini denizaltıların
Suyun altında...

Bir türkü bu, bir ağıt. Büyük sırrı, yani bu sözlerin taşıdığı anlamı iyi bilenlerin türküsü. "Marina" müziğine uyarlanmış bir türkü. (Muz Şirketi'ndeki işçiler, ne zaman ücretlerin yükselmesini, daha insanca çalışma şartları sağlanmasını isteseler, ne zaman ülkenin bağımsızlığı söz konusu olsa, hep aynı tehlike söylentisi çıkardı ortaya: Rus, Alman veya Japon denizaltılarının Panama kanalını tehdit ettikleri söylenirdi). Büyüklerin ve çocukların ağzından, her Allahın günü bu zırvalığı dinlemekten bıkıp usanmış olanların türküsüydü bu; bir de, horozların her sabah tekrarlanan basit "ku-ku-ri-ku" seslerine, eşeğin anırmasına, atın kişnemesine, koyunun melemesine benzetenler vardı bunu, sadece bir ağıttı onların gözünde...

Denizin uçsuz bucaksız ovalarında,
Denizin,
Seyrediyoruz geçişini denizaltıların
Suyun altında...

Sınır çatışmalarının başladığı günlerde Japon denizaltılarına milli sırları vermekle suçlandığı için intihar eden telgrafçı Polo Camey'den beri, bu biraz gülünç ama aslında acılı türküyü âdeta unutmuştu sahil halkı.

Denizin uçsuz bucaksız ovalarında,
Denizin,
Seyrediyoruz geçişini denizaltıların.
Suyun altında...

"Gecikiyoruz, vaktinde yetiştiremeyeceğiz gazeteyi, şu gravürü kaldırıp yerine bir ilan dayasanız iyi olacak..." dedi mizanpajı yapan sekreter, bir yandan baş sayfaya son şeklini veriyor, bir yandan türkü mırıldanıyordu: "Bırakma sakın, sakın korkma!.."

"Çok inatçısın!.." dedi ona atölye şefi, sesi boğuk ve inceydi. "Görmüyor musun, ne yazıyor... Oku hele şunu: Japon denizaltıları Orta Amerika sularında?"

"Bizim 'Fakir' gitmesin öyleyse, bu yanlışı düzeltebilecek tek linotipçi o çünkü..."

"Nedir bu gazetenin hâli yahu?.. Çabucak bağla şunları, zamanında görmeseydik iş açacaktık başımıza... Çekil, ben bağlayayım; çok inatçısın kardeşim..." Atölye şefi, hem söyleniyor hem de elindeki çekiçle kalıpları parçalıyordu. Hurufatlar o kadar iç içe dizilmişti ki, düzelteceği yeri bulabilmek için parmaklarını da kullandı.

"Ja... pon... de... nizal... tısı..." diye okudu sonra; "Bunu düzeltmek gerekiyor işte!" O yazıları çıkarıp elindekileri onların yerine yerleştirdi ve okudu: "Al... man... deniz... altısı Panama kanalını tehdit ediyor."

Mizanpaj sekreteri, elindeki tahta parçasını ve hurufatları kalıptaki yerlerine oturttu önce, sonra da sıkıştırdı. Salyasıyla ıslattığı sönmüş bir sigara vardı dudaklarının arasında, gözlükleri burnuna düşüyordu.

Gayet soğuk bir tavırla:

"Düzeltmeseydik, başımıza ne işler gelecekti kim bilir..."

"Bu düzeltmenlerin beynini yıkamalı. Ukala herifler!"

Atölye şefi, sigara çıkarmak için, üzerinden dökülen bol pantolonun cebine soktu bir elini; sol elinde, yapılan yanlışın ispatı olan, dörde katlanmış, ıslak bir kâğıt parçası vardı. Yürüdü, bir yığın ıvır zıvır eşyanın kümelendiği dar koridoru geçti, kâğıt bobinleriyle dolu bir köşede, "TASHİH" başlıklı tabelayı görünce durdu.

"Atölyede farkına varmasaydık, boza pişireceklerdi ensemizde..." Ve sözünü ispatlamak istercesine, "musahhihlerin" masasına bıraktı elindeki kâğıdı. "Bugün hanginiz düzeltti bakalım baş sayfayı?"

"Cholula..." diye cevap verdi bir tanesi, içlerinde en kıllı olanıydı bu, sesi bile 'kıllı'ydı âdeta. Sakallı, bıyıklı, kalın kaşlı, zülüfleri kulaklarına taşan, saçları ensesinden dökülen bir adamdı.

"Gene mi siz!" Karşısındaki ufak tefek adama söyleniyordu atölye şefi, tek gözü bir cam parçasından farksızdı bu adamın, öbür gözü ise, fıldır fıldır oynuyordu. "Kabak hep benim başıma patlıyor zaten, gazete tek bir dakika gecikse beş dolar tazminat ödetiyorlar bana."

"Arşivlerden alındı o gravür, altyazısı da beraber," dedi Cholula. "Biz kontrol etmeden, kim bilir hangi budala, götürüp linotip-

çinin eline tutuşturdu onu, tabii olduğu gibi bastılar altyazıyı, hiç değiştirmediler: 'Japon denizaltısı Panama kanalını tehdit ediyor' oluverdi yazı."

"Amma budalasınız! Almanya ile savaş hâlinde değil miyiz, ne çabuk unuttunuz. Başmakaleyi de mi okumadınız, 'Alman denizaltısı' denmiyor mu başlıkta?"

"Başyazı!.. Bu Peludo anarşistin dik âlâsı zaten, çalışmak imkânsız onunla, bir dakika rahat durmuyor ki, kafesteki maymundan farkı yok. Onun yüzünden, herkes birbiriyle tartıştı sonunda."

"O tartışmıyor, anlatıyordu. Fark var arada. Başyazıda ileri sürülen iddianın yanlış olduğunu açıklıyordu. Meyve bahçelerinde, şirkette çalışan işçileri grev yapıyorlar diye vatan haini olarak damgalamak, Güney ve Karayip denizlerini gözaltında tutmak, Müttefik askerlerini çağırmak... yanlış şeyler bunlar. Savaş hâlinde bile. Denizaltı, Japon olmuş, Alman olmuş fark etmez, resmin altındaki yazıyı değiştirirsin sadece... Muz Şirketi'ndeki işçiler, ne zaman ücretlerin yükselmesini istese, hemen, 'Panama kanalı tehlikede' denir ve denizaltı masalı uydurulur işte..."

"Kendi kendime diyorum ki..." Cholula, fır dönen gözleriyle ağzından çıkacak sözleri ölçtü önce ve devam etti sonra: "Kendi kendime diyorum ki, bu denizaltı Muz Şirketi'nin olmasın; öyle ya, işlerine ne zaman gelse, hemen o saat denizaltıyı çıkarıveriyorlar suyun üstüne!"

"Hiç şaşırmam, numaranın her türlüsünü düşünür bu herifler..."

"Bir sigara versenize bana... Sigaram kalmamış..." dedi atölye şefi, Peludo'nun sözünü kesmişti.

"Ben pipo içiyorum, Cholula'da vardır ama..."

"Sohbet koyulaştı madem, benim de iki çift sözüm var," dedi atölye şefi, Cholula'nın uzattığı paketten sigara alıyordu o sırada. "Sağol, kibritim var!" Yaktı sigarasını, dumanını savururken heyecanlı bir sesle devam etti konuşmaya: "Size tavsiyem olsun, daha dikkatli davranın bugünlerde, bir alay saçmalıkla ve yanlışlarla dolu olarak çıktı gazete, ilan sahipleri yaygarayı basarlar yakında..."

"İlan sahipleri mi?.." Cholula'nın, hareketsiz ve kör gözü aydınlandı sanki, öbürü fır dönmeye devam ediyordu. "Peludo diyor ki, modern çağın en iğrenç keşfiymiş bu reklamcılık, tek satırını düzeltmeye yanaşmıyor ilanların, hepsi üzerime yıkılıyor tabii, haksızlık değil mi bu?"

"Yırtılmış demin verdiğin sigara..." Durdu atölye şefi. "Bir sigara daha versene bana." Cholula'ya döndü, tazelediği sigaradan bir nefes çektikten sonra, kafasındaki düşünceyi özetleyiverdi: "Gübre ve pislik olmazsa, çiçek yetişmez bahçelerde. Reklam olmazsa, edebî eserler çıkmaz gazetelerde..."

"Durun hele, bu taş bana," diye bağırdı Peludo. "Ne edebiyatçıyım, ne şairim ben." Hep birlikte güldüler bu sözlerine. "Ve denizaltıların Panama kanalını tehdit ettiği bir devirde, şiirleriyle ve yazılarıyla Muz Şirketi'nin en büyük reklamını onlar yapıyorlar, yalan mı! Şairlerin de, yazarların da bütün marifeti, kendi kendilerine reklam yazısı döşenmek gibi bir şey. Ah! Şiir mi? Boşversene, imzalarından başka, adreslerini, parmak izlerini, noterin mührünü, ailelerinin gelmişini geçmişini ve hatta 'Who is who'* sütununda olduğu gibi, bir de vesikalık fotoğraflarını koyacaklar utanmasalar!" Kurnaz bir orangutan yüzünü andırıyordu yüzü. "Ah! Edebî eserlerin ortak ve büyük bir çabanın ürünü olduğu devirlerden bahsedin siz bana... Tanrı yarattı dünyamızı, ama hangisi, bir türlü söylemezler bunu... Tanrı derler sadece... Tanrı olmak, çok ve her şeye ortak olmanın belirtisi değil midir yani! Katedraller, kilise şarkıları, anıtlar, müzik, resim, heykeller!" Sürekli olarak sakalına, saçlarına, bıyığına götürüyordu ellerini, onları kapkara bir sabun köpüğü gibi yüzüne bastırıyordu eliyle, geriniyor ve orada, büyük bir dikkatle kendisini dinleyen Cholula'ya, atölye şefinin kedi gözü gibi parıldayan yemyeşil gözlerine bakarak veryansın ediyordu: "Yazarların ismi etrafında koparılan reklam gürültüsünden ötürü utanç duymayan bir tek gerçek sanatçı ve şair yoktur aslında!"

Rotatifin uğultusu, hepsinin kulaklarında zonkluyordu zaman zaman. Atölye şefi yemyeşil kedi gözleriyle kapıdan çıkıp gidince, her zamanki rutin işlerine dönüyor, resim plakalarının yıkandığı

* Kim kimdir?

klişe makinesinin başına gidiyordu Peludo. Cholula ayakkabılarını çıkardı önce; ter içindeki ayaklarında gezdirdi parmaklarını, kaçamak bakışlarla kapıyı kolladıktan sonra, parmaklarını burnuna götürerek ayaklarının fazla kokup kokmadığını kontrol etti. Kavrulmuş bir leş kokusu yükseliyordu ayaklarından. Peludo geri dönmeden tekrar giymek gerekiyordu pabuçları.

Gazetenin ilk nüshaları... Her gün, ıslık çalarak girerdi Jeronimo odaya ve ilk nüshaları "musahhihlerin" masasına bırakırdı. Gazetenin mürekkebi bile kurumamış olurdu daha. Her gün, aynı heyecanla gözden geçirirlerdi gazeteleri.

Baş sayfa... Cholula çabucak göz gezdirirdi baş sayfaya. Gazetenin isminden bile yukarıda, kocaman puntolarla Alman denizaltısı ile ilgili manşet vardı. Biraz aşağıda denizaltının resmi görülüyor, resmin altında, önce "Japon" olarak yazılmışken sonra düzeltilen "Alman denizaltısı" yazısı okunuyordu. Cholula, demin çorabından bulaşan kokunun sindiği elini kokladı tekrar, sağlam gözü fır dönüyordu ama sakat gözü hareketsizdi ve kirpikleri kupkuru. "Japon" denizaltısı yazısını domuzuna düzeltmemiş, bilhassa bırakmıştı. Fakat zamanında fark etmişlerdi yaptığı domuzluğu. Bir fark etmeseler, ne eğlenceli olacaktı kim bilir!

Başyazı üçüncü sayfadaydı; bazı önemsiz milli meseleleri bahane ederek, müttefiklerin çabasını sabote etmeye çalışanlara karşı "pençe"sini göstermesi isteniyordu hükümetten, hiç kimseye acımaması salık veriliyordu.

"Rusya nasıl yapıyorsa, biz de öyle yapalım..." Cholula, başyazının son kısmını okuyordu yüksek sesle, mitralyözlerin soğukluğunu duyuyordu okurken: "Bugün, fedakârlığın ve cesaretin en güzel örneğini veriyor bu sosyalist ülke. Muz Şirketi'nde çalışan işçilerin yaptığı gibi, basit ve önemsiz milli meselelere önem vererek totaliter ülkelerin ekmeğine yağ sürmeyelim... Kışkırtıcılar, daha düne kadar, büyük zaferin yaratıcısı olan unsurlar arasında bile karışıklık çıkarıyorlar Muz Şirketi'nde..."

Cholula, düşük ücretli memurların koruyucu meleği Dostoyevski'ye büyük sevgi beslediği için, Rusya'ya hayranlık duyuyordu. Fedor'un vatanına karşı duyduğu bu entelektüel hayran-

lığa, Rusya'nın artık bütün dünya halklarının temsilcisi ve özü olduğu inancı eklenmişti şimdi de...

Çevirdi sayfayı, "sinema" programlarının bulunduğu sayfaya baktı dikkatle. En iyi sinemada, başrolünü Robert Taylor'ın oynadığı bir film oynuyordu hâlâ. Savaşta yaralanan Kuzey Amerikalı bir askeri canlandırıyordu Robert Taylor ve Rusya'da, genç bir piyanist kıza gönül veriyordu; son imtihanında Çaykovski'nin bir eserini çalıyordu genç kız. Delikanlı iyileşiyor, askerlik görevini de bitirmiş oluyordu. Fakat sevgilisi güç durumda kalıyordu, yeniden kurulan ülkesine yardım etmesi gerektiğinden sevdiği adamın peşinden gidemiyordu. Buna rağmen, tertemiz duygular bu zorlu mücadeleden galip çıkıyor, iki ayrı dünyanın insanları olan delikanlı ve kız birleşiyor, "barış içinde bir arada yaşama" prensibinin en güzel örneğini veriyorlardı.

Mesai bitip de gazeteden çıktıklarında, "musahhihlerin" her biri ayrı yönlere gider. Ertesi güne kadar koparlar birbirlerinden. Hani tesadüfen, aynı kaldırımdan yürüyecek olsalar, ikisinin de yolu sokağın köşesindeki meyhaneye düşse, birbirlerini tanımazlıktan gelirler. Aslında bu, hayatları aynı boyunduruğa bağlı olarak dön babam dönen ve aralarında, günlük mesainin göz boyayan yakınlığından başka yakınlık kuramamış olanların birbirlerine karşı duydukları soğuk, hesaplı bir düşmanlığın ve nefretin ifadesidir.

Bunu "deli gömleği" olarak isimlendiriyordu Peludo, her günkü işine taktığı isimdi bu: Deli gömleği. Kendisiyle aynı kaldırımda yürüyen Cholula'yı görünce, adamakıllı yavaşladı. Cholula ise mesai arkadaşının bu düşmanca tavrını fark etmişti, hızlandırdı adımlarını; köşe başındaki dükkândan, yakından tanıdığı Anastasya isimli Yerli bir kadının çocuğuna hediye etmek üzere bir uçurtma satın aldı. Corona harasının civarındaki küçük evlerden birinde, uzun cübbeli papaz okulu öğrencilerinin futbol oynadığı ve topa vurmak için, entarilerini dizleri hizasına toplayarak koşuştukları sahanın tam karşısında oturuyordu Cholula.

Uçurtmanın parasını verdiği sırada Peludo girdi dükkâna ve Cholula çıkarken, Peludo bir bardak "demirhindi" ısmarladı kendisine. Oradaki diğer içkicilere yabancıydı. Görünüşü onun bir

"hiç" olduğunu söylüyordu ama kendisine bir hayli önemli bir yer ayırmıştı kafasında. Tam karşısında içki içen, köşeli yüzlü, avurtları çökmüş, ince dudaklı adam biliyordu işte onun önemini.

Birlikte çıktılar sokağa.

"Ne hâldesin bakalım, Peludo?" dedi öbür adam, Octavio Sansür'den başkası değildi bu.

"Yeni haber var mı, Tabio San? Güzel numara yaptık doğrusu, ikimiz de sonuna kadar yudumladık içkilerimizi! Okudun mu gazeteyi?"

"Daha bakmadım... Zaten, hemen senden sonra girdim meyhaneye, koltuğunda gazeteyi görünce, 'Satılmış patron takımının kesesini doldurmak için mi alacağım gazeteyi?' dedim kendi kendime. Aslında almam gerekiyor, sen aldırma söylediklerime. Fakat onu öyle koltuğunun altında tutmasan daha iyi edersin. İstersen cebine koy, kokacak böyle tutarsan."

"Şimdi koktuğundan daha kötü kokacak değil ya.. Çoktan Muz Şirketi'nin kokusu sinmiş üzerine."

"Yeni haber var mı?"

"Evet, Milli Piyango binasının yakınında bir yer bulduk..."

"Orası göz önünde..."

"Marimbacıların prova yaptığı salona yakın tek yer ama. 'İdeal Klüp'te çalışan marimbacılar prova yapıyor orada. Onlar tepinirken biz basarız basacağımızı..."

"Onların sesi bastıracak mı bizim gürültümüzü?"

"Yeter de artar bile, biz bir gürültü yapsak, onlar on yapar, bütün çalgılar başlayınca ötmeye, korkunç şamata çıkarır marimba orkestrası..."

"Evet ama provaya ara verdikleri zaman ne olacak... İkide bir nasıl durduracağız matbaa makinesini..."

"Neden durdurmayalım, ayak pedalıyla çalışmıyor mu? Marimbacılar sustuğu zaman biz devam etsek bile, kolay anlaşılmaz marimba gürültüsü olmadığı."

"Kocaman puntolarla 'GENEL GREV' yazılacak birinci sayfaya. En önemlisi bu şimdi. Güney sahilindeki emekçilere yapılacak ilk çağrı."

"Geri kalanı hazır, başlık eksikti sadece. Cebimde zaten. Çok sıkı kontrol vardı, hazırlamakta güçlük çektik bu yüzden; harf kalıplarını çaldım, hemen ekleriz başlığı."

"Ratampuro'ya ve bir de Pellejo Salinas'a haber iletmeli. Senin onları görmen daha kolay, değil mi Peludo? Söz ver bana, onlara haber vereceğine söz ver."

"Görür görmez söyleyeceğim ikisine de. Şimdilik en önemli ve acele olan kısmı hazırladım ben. Matbaa ve baskı işinden anlamayan anarşist her şey olabilir ama anarşist olamaz. Kül mü topluyorsun sen gene?"

"Hem de nasıl! Üstelik patronum çok seviyor beni."

"Sahilden mi geliyorsun?"

"Güzel," diyerek sözü bağladı Tabio San. "Bizimkilere haber veriyorsun, hazır beyannameleri hemen gönder bana, en acelesi olan onlar..."

• • •

Arkadaşlarından ayrıldı Juambo ve "Semiramis"e kadar uzanan şose yoluna saptı. İki yanında, sıra sıra ağaçların dizildiği bir yoldu burası, dallar iyice uzamış ve ortada, sarmaşıklar gibi kavuşmuştu, güneşin gün boyunca kavurduğu dalların arasından bakınca, gökteki yıldızlar, havada uçuşan böcekler ve uykulu ağustos böcekleri görülüyordu. Gece kuşları, sönmüş yıldızlara benziyordu; onlar da hareketsiz ve uykusuz. Böceklerin cıvıltısı, kurbağaların viyaklamasına karışarak yankılanıyordu.

Gecenin boğucu karanlığında, peşindeki köpekle ansızın önünde beliren ve kendisine doğru yaklaşan bir gölge gördü. Adam iyice yaklaştıktan sonra, onun kim olduğunu anlayabildi Juambo.

"Bay Key, nasılsınız?"

"Çok acele 'Semiramis'e gitmelisiniz, Boby Thompson'u görmek bahanesiyle gideceksiniz oraya; bu gece veya en geç yarın sabah buraya gelecek Amerikalının kim olduğunu öğrenmek gerekiyor. Doğrudan doğruya şirketin havaalanına inecek bu adam."

"Tersliğe bakın, kılığım çok biçimsiz..." Gerçekten de paramparça olmuştu gömleği, kucakladığı ve sırtına vurduğu muz de-

metleri yüzünden yemyeşil bir renk almıştı. Ayağındaki pantolon da lime lime olmuştu, pabuçları yırtılmış, çok yerinden sökülmüştü. Ter kokuları içindeydi ve sırılsıklamdı ayrıca.

"Gidin evinize, hemen değişin üstünüzü..."

"Eğer patronsa bu gelen, ben görünmem ortalıkta!"

"Hayır, Maker Thompson Chicago'dan adımını atmaz dışarıya. Daha önce Müdüriyete girmiş olsaydınız, gidip de hamallık etmeseydiniz, her şeyden haberimiz olacaktı şimdi..."

"Babama borcumu ödemeliyim," diye göğüs geçirdi Juambo. "Ölülere borç ödenmez ama insanın içi rahat olmalı." Müdüriyet kısmında, belki de müdürün yanında... O kadar sızlıyordu ki vücudu, meyve balyalarını taşımaktan öylesine ezilmişti ki, basbayağı Müdüriyet kısmında odacı filan olmak istiyordu şimdi, babasına borç ödemekten bile vazgeçecekti belki; fakat artık bunun kolay olmayacağını biliyordu... Boyuna düşünüyordu, şimdi, ilk geldiği sıradaki kadar kolayca giremeyeceğini biliyordu Müdüriyet kısmına; soğuk hava tertibatı vardı orada, pencerelere gölgelikler yerleştirilmişti, dışarıdaki güneş hiç rahatsızlık vermezdi insana, dışarısı ateşli bir fırın gibi kavrulurken, içeride bir bahar serinliği hüküm sürerdi.

"Herkesin gözü önünde hele bir konuşun Boby Maker Thompson'la... Maker Thompson adının ne kadar nüfuzlu olduğunu bilmiyor musunuz bu şirkette! Babanıza olan borcunuzu ödediğinizi kabul edin, girin Müdüriyet kısmına artık. Orada olursanız, grevi kırmak için ne dolaplar çevirdiklerini kolayca öğrenir, haber verirsiniz bize. Yapmalısınız bu işi, kendi iyiliğiniz için, babanızın hatırası için yapmalısınız, onu seviyorsanız tabii. Kendi hayatıyla bu kadar oynamamalı insan, geçen defa da söyledim size, şimdi gene söylüyorum. Sözüme kulak vermezseniz, kısa bir süre sonra öleceksiniz; ölmeseniz bile ya aklınızı kaçıracaksınız ya da inme inecek bir yerinize, elinizi kolunuzu kıpırdatamaz hâle düşeceksiniz. Meyve taşıyan hamalların işi çok zor, sık sık kafaları yarılıyor. Siz de görmüşsünüzdür, kendini kaybediyor ve komaya giriyor insan. Belanın büyüğü denir böylesine, daha ucuz atlatılan iş kazaları da var, hani o küfür savurup, dudak ısırarak geçiştirilen türden kazalar."

"Eve gidiyorum hemen, üstümü değiştirip geliyorum tekrar. Ne yapacağım, siz onu söyleyin bana?"

"İlk yapılacak iş, Boby'den, buraya gelecek adamın ismini öğrenmek; o beklenen önemli adam kim? Dedesini sorarak girersiniz söze, Maker Thompson geliyor diye keyifli görünün üstelik. O zaman dedesinin gelmeyeceğini söyleyecek size..."

"Patronun geldiğini söylerse, koşarak uzaklaşırım yanından..."

"Daha önce söyledim, ihtiyar Chicago'dan ayrılmaz şimdi. Göreceksiniz, Boby de bekledikleri adamın dedesi olmadığını anlatacak zaten; o arada, farkına bile varmadan, bekledikleri adamın ismini kaçıracak ağzından. Arkadan, sözü kendi durumunuza getirir ve bu yaştan sonra, hamallık ettiğinizi, gücünüzün bu işe yetmediğini, Müdüriyet'te bir iş istediğinizi anlatırsınız. Bir taşla iki kuş vurmuş oluruz böylece. Sandığımız gibi bekledikleri adam bir senatör mü onu öğreniriz. Müdüriyet'te iş bulmak için de Boby'nin desteğini sağlarız. Müdürün yanına, eğer isterse, hemen yarın yerleştirir sizi Boby. Bir Maker Thompson'un nüfuzunu kimse ölçemez. Böyle rezil bir düzende, bu bile babadan oğula mirastır. Hiç kuşkunuz olmasın, Juambo." Üstünü değiştirmek üzere, çoktan yola koyulmuştu Juambo, "Boby'nin nüfuzu büyüktür," diye düşünüyordu...

• • •

"Kime ait şu tarla... Şu karşıda görülen arazi kimin?" Boby Thompson, yürürken biçimsiz hareketlerle sağa sola savurduğu uzun kollarından biriyle ileriyi işaret ederek sordu; bir köylü vardı karşısında.

"Hoşuma gitti bu soru," dedi köylü, bir yandan yürüyordu. "Nasıl da belli buranın yabancısı olduğunuz, yoksa böyle bir şey sormazdınız bana."

"Söylesene, kimin burası..." diye tekrar sordu Boby, masmavi gözlerinin arasındaki boşluğa, alnına bir tutam sarı saç dökülmüştü.

"Şirketin malı, delikanlı! Şirketin malı!"

Boby devam etti yürümeye, Lucero'ların oğullarından biri vardı peşinde, ilerideki daha geniş bir tarlaya doğru yürüdüler.

"Söylesene, ufaklık..." dediler bir çocuğa yaklaşarak; mısır sarısından sigara kâğıdını andırıyordu çocuğun rengi... "Kim buranın sahibi, patron kim burada... Buraları bu insanlara kim kiralıyor?.."

"Şirket..." dedi çocuk korkarak, sonra koşarak kaçtı yanlarından.

"*All right*!"* dedi Boby, "Madem öyle, yirmi dakikada hallederiz bu işi..."

Ödünç aldıkları bir atın sırtında geldiler Müdüriyet'in bulunduğu kesime. Müdüriyet kısmına girişleri pek parlak olmadı. Alüminyum beyazına boyanmış büyük kapıyı geçerlerken, atın terkisindeki Lucero yere yuvarlandı. Boby'ye sımsıkı tutunuyordu ama nasıl olup da yere düştüğünü bir türlü anlayamadı zavallı.

Boby hiç durmadı, şirketin memurlarının fal taşı gibi açılmış gözlerinin önünde, o güne kadar hiçbirinin cesaret edemediği şeyi yaptı, çimli sahayı çiğneyerek, en kestirme yoldan Müdüriyet binasına yöneldi.

Beyazlar giymiş, kızıl sakallı bir adam vardı, bir silindirin çevresinde, şaşkın kuklalar gibi oradan oraya dolanıyordu. Bu adama yaklaştı Boby, İngilizce konuştu onunla ve Genel Müdür'ün bürosunu sordu.

Boby'nin bu şirketi umursamaz tavrından dehşete kapılmıştı adam, ağzındaki tütünü yere tükürdü ve eliyle Genel Müdür'ün yerini işaret etti ona.

Boby'nin bindiği at bile şaşkındı, yasak yollara nasıl cesaret edip girdiğine akıl erdirememişti sanki, Boby çevirdi atı ve müdürlük binasına doğru mahmuzladı. Giriş kapısında attan düşmüş olan Lucero, beton yolda koşuyordu Boby'nin peşinden.

"Gel, hadi atla arkaya!" dedi Boby.

"Yok, yok, geldik zaten!"

Yapay bir yağmurun serinliğine gömülmüş olan –hem serin bir sabah rüzgârı esiyordu burada, hem fıskiyelerde oynaşan suyun şırıltısı geliyordu kulağa– Genel Müdürlük binasının önünde, ansızın beyaz ve yaşlı bir at ve bu atın üzerinde de gencecik bir de-

* Pekâlâ

likanlı belirince, bu sabah saatlerinde inanılmaz bir hızla tıkırdayan daktiloların sesine alışık olan Genel Müdür bile kısa süren bir şaşkınlık geçirdi ve binanın kapısına çıkarak karşıladı delikanlıyı.

"Sen kimsin?" dedi öfkeyle.

"Boby Maker Thompson!"

Hemen değişti Genel Müdür'ün tavrı.

"Çok iyi! Çok iyi! Atla geldin buraya ama atla dolaşmak yasaktır bu bölgede!"

"Dedem şunu söyledi bana: Maker Thompson'lar için hiçbir yasak yokmuş bu şirkette."

"İn aşağıya da, ne istiyorsun anlayalım bakalım!"

"Arazi istiyorum!"

Genel Müdür'ün kel kafasının içinde, Lester Mead ve Leland Foster gibi adamların çehresi, bir sinema şeridi gibi canlandı hemen; karşısındaki delikanlının, şirketin kontrolü dışında bir arazi istediğini ve orada muz yetiştireceğini sandı. Hatta o anda, şirket başkanına çekeceği telgrafı bile tasarladı kafasında; torunu çıldırıp da, kooperatifler kurarak işçilerden yana çıkmadan ve burayı karıştırmadan, delikanlıyı geri çağırmasını isteyecekti Maker Thompson'dan. Tehlikeliydi bu delikanlı. Bir Maker Thompson neyi tasarlarsa, aynı şeyi Wall Street'te yapmak isterdi.

"Demek arazi istiyorsun?" diye tekrarladı Genel Müdür, suratı asıktı hâlâ, sinirliydi, sırtındaki ipekli gömlek birdenbire daralıvermişti sanki, boğulacak gibiydi.

Atı, yanındaki Lucero'ya teslim etti Boby ve binaya girdi. Genel müdür kendi odasına buyur etti onu. Onun yanında çok kısa bir süre kaldı Boby. Sonra, peşinde, onu kapıya kadar uğurlayan Genel Müdür olduğu hâlde tekrar çıktı dışarıya. Boby ve Lucero, at üstünde uzaklaşırlarken, kendi kendine söylendi Genel Müdür:

"İyi ki, sadece beyzbol sahası istiyor bu milyarder torunu!" Sıraya koyduğu mektupları bir kenara bıraktı, açtı telefonu, şirkette ne kadar önemli memur varsa hepsine, beyzbol mevsiminin yakında açılacağını haber verdi. Kulüp mevsimi henüz yeni sona erdiğinden, onu işitenler, kendileriyle alay ettiğine hükmettiler. Fakat

Genel Müdür ısrar edince inandılar. "Maker Thompson'un torunu geldi bana," diyordu. "At üstünde, büroma kadar geldi, meydanın yanındaki bir sahayı kendisine bırakmamı istedi, beyzbol sahası yapacakmış; aramızda anlaştık zaten, o gençler takımını kuracak, ben de bizim yaşlılar takımını kuracağım."

"Söylesene, Boby..." diyordu Lucero, attan inmişlerdi artık, yürüyorlardı... "Hiç anlatmadın, neler konuştunuz Genel Müdür'ün odasında, anlatsana biraz..."

"Oh, boy!"*

"Ecnebi, bak ne söyleyeceğim, dinle beni; hani atın üstündeydin ya, herifin karşısında, yüzünde şimdiye kadar hiç görmediğim bir ifade vardı; buranın patronu benim, herkes benden emir alır diyordun sanki. Öyleydi ecnebi, tam anlattığım gibi!"

"Madem öğrenmek istiyorsun, söyleyeyim; istediğim araziyi verdi bana..."

"Tek başına senin mi oldu o arazi?"

"Yok, canım, beyzbol oyuncularına verdi..."

İki delikanlı, beyzbol sahası olarak ayrılan arazide dolaşmaya başladılar. Yakıcı bir güneş vardı tepelerinde, ellerini cebine sokmuştu Lucerito, Boby ise kilise çanları gibi sallıyordu kollarını. Güneşe bakarak, oyun sahasını nereye yerleştirebileceklerini düşünüyorlardı bir yandan da. Genel müdür, yaşlılar takımının hangi isimle sahaya çıkması gerektiğini tartışıyordu telefonda.

Bozuk araziyi temizlemek, düzlemek, bilardo masası kadar pürüzsüz hâle getirmek gerekiyordu ama silindir başındaki adamın emirlerine uyarak çalışan işçilere bakıldığında, araziye hiç durmadan taş yığdıklarına hükmetmek mümkündü. Sonunda büyük silindir göründü ve başladı araziyi düzlemeye. Simsiyah keçi kılını andıran saçlarıyla, dev yapılı bir zenci yönetiyordu silindiri. Adamın dişleri öylesine beyazdı ki, sanki ağız boşluğuna konmuş bir üçüncü gözün varlığı hissediliyordu. Boby'ye selam verdi hemen:

"Hello, boy!.."**

* Ah çocuğum!

** Merhaba delikanlı.

Silindiri durdurdu zenci, Boby yaklaştı ona ve araziyi adamakıllı düzleyebilmek için kaç günlük çalışmaya ihtiyaç olduğunu sordu.

Adamın yakından görünüşü, onun tam bir zenci olduğunu ele veriyordu; teni simsiyahtı, basık bir burnu vardı, dudakları çok ince ve kolları bitip tükenmeyecek kadar uzundu, cüce ve bodur muzlara benziyordu elinin parmakları. Dayanıklı.

"Ne kadar zamanda?.." diye tekrarladı Boby'nin sorusunu. "Burayı düzlemek için..." İki yana salladı başını; "My Good!* İki gün yeter, yağmur yağmazsa tabii..."

İlerdeki küçük kulübeye sığındı Boby, üstü başı pis ve perişan küçücük bir çocuğa tosladı kulübenin kapısında, yerde sürünen bir solucana benziyordu küçük çocuk. Pişman olmadı çocukla karşılaştığına, tiksinmedi. Korktu sadece. Ayağının altında ezmekten korktu onu. Küçük çocuk başladı korkulu çığlıklar atarak ağlamaya. Boby göremiyordu çocuğu. Sesini işitiyordu sadece. Bir köşeye büzülmüştü çocuk. Hiç durmadan ağlıyordu. Zenci girdi içeriye, sırılsıklam olmuştu. "Bir dakika!" dedi ona, ağlayan çocuğa yöneldi.

"Küçük... küçük..." kocaman ellerini bir beşik gibi açmıştı çocuğun önüne. "Küçük, ağlama artık, ağlama küçük!.."

Soluksuz kaldı çocuk, sustu sonunda; gözlerini, korkulu bir hayvanın gözleri gibi kocaman kocaman açarak bakıyor, çevresinde olup biteni anlamaya çalışıyordu.

"Tanıyorum babasını..." dedi zenci, kötü bir İspanyolcayla konuşuyor, derdini anlatmakta güçlük çekiyordu. "Annesini tanıyor ben... Çalışıyor baba, muz kesiyor, anne yemek götürdü, çocuk kaldı tek başına, ağlama çocuk, yok ağlamak!.."

"Bir dakika bekleyin..." dedi Boby zenciye, kollarında çocuğu sallıyordu adam. Boby, dışarıda çakan şimşeğe, gök gürültülerine, bardaktan boşanırcasına yağan yağmura rağmen dışarıya çıktı.

Hristiyan kardeşler kulübünde, masmavi üniformaları içinde, mavi güvercinlere benzeyen misyoner kızlar vardı, kimi ciklet çiğ-

* İyiliksever efendim.

niyor, kimi de sigara içiyordu. Bedava tarafından İncil dağıtmak için dışarıya çıkacaklardı, yağmurun dinmesini bekliyordu hepsi.

Islanmış bir tavşandan farksızdı Boby, pabuçlarının çamurunu kulübün tahta merdivenlerine sildi. Ceketinin kollarından ve pantolonundan yağmur suları akıyordu.

Soluğu bile yatışmamıştı, taşkın bir nehrin elinden zor kurtulmuş bir adam misali haykırmaya başladı.

Mavi üniformalı dişi kuşların hepsi, oldukları yerde sıçrayıverdi bu haykırışla birlikte. Onun kim olduğunu bilmedikleri için, delikanlı kılığında bir peygamberin karşılarına çıktığını düşündüler.

Uzun ve meraklı tartışmalardan sonra, kızlardan biri onunla gelmeye razı oldu. Papazın büyük şemsiyesiyle ve naylon bir yağmurlukla örtündü giderken. Papaz, yağmuru fırsat bilerek, hayatın sonsuzluğu üzerine havalı bir nutuk çekmeye başlamıştı kızlara.

Neden sonra, dışarıda uzaklaşan Miss Cherry'yi fark edince ayıldı papaz. Miss Cherry'nin kiminle gittiğini sordu öbür kızlara. Genç kızın yanındaki delikanlının, George Maker Thompson'un, kendisi gibi müthiş torunu Boby Maker Thompson olduğunu söylediler ona.

"İşte bu büyük bir şeref bizim için..." dedi papaz.

Kulübeye dönmüştü çocuğun annesi, zenciyle konuşuyordu; yeni bir çocuğa gebeydi kadın, gözlerinin altında mor halkalar peydahlanmıştı. Saçları darmadağın olmuş, eteğinin ön kısmı dizlerini meydana koyacak şekilde toplanmış, arkası ise ördek kuyruğu gibi uzamıştı. Entarisine bir yığın kutsal taş ve haç iliştiren kadın, çocuğunu da kucağına almış, dizlerinin arasında tutuyordu.

Boby girdi içeriye; Miss Cherry'ye, çocuğu biraz önce nasıl da tek başına ve perişan hâlde bulduğunu anlatıyordu. Çocuğun annesi, içeriye giren ve bilmediği bir dil konuşan bu "yabancı"nın ne demek istediğini anlamadığı için şaşkınlıkla bakıyordu ona. Yabancının kendisini suçladığını ve cezalandırmak istediğini düşünüyordu; bu telaşla, muz bahçelerinde çalışan kocasına yemek götürdüğü zaman, çocuğu bırakacak kimsesi olmadığını anlatıyordu çevresindekilere.

Beyzbol sahası yapılmak üzere düzlenen arazi, yağmurdan sonra, batan güneşin son ışıklarıyla aydınlanıyordu. Dağlık yerlerde güneş, sahilde olduğu gibi, bir daha görünmemek üzere batıyormuş duygusu vermez insana. Toprağı ve dünyamızı, artık geri dönmemek üzere terk ediyormuş izlenimi uyandırmaz.

Küçük çocuğun babası girdi kulübeden içeriye; sarhoş gibiydi, amansız bir yorgunluğun verdiği sarhoşluktu bu. Boby'nin sorduklarına cevap vermedi. Boby ondan cevap alamayınca Miss Cherry'ye dönüp onunla konuşmaya başladı. Boby'nin tavrına iyice öfkelenmişti adam, patladı sonunda:

"Şeytan götürsün seni, pis herif, böyle sersefil yaşıyorsak burada, sana ne oluyor! Yanındaki ecnebi köpeğe ve şu maskara karıya dua et sen, ne söylediğini anlamadım. İyilik filan istemiyoruz sizden. İyiliğinizi değil, ölümü tercih ederim, öyle şartlarda çalıştırıyorsunuz ki bizi..."

"Sus, kes sesini!.." diye bağırdı Boby. Zenci aralarına girdi, Boby'yi kolundan tuttu.

"Hadi çıkalım, silindir bekliyor bizi!"

"Hava çoktan kararda ama..." dedi Boby, sesi hınçlıydı.

"Benim için fark etmez..."

Silindir, gökteki yıldızlarla süslenmişti şimdi, karanlığın koynunda ilerliyor; toprağı değil, karanlığı ezip düzlüyordu sanki. Boby'nin yanındaki zenci de öyle; toprağı değil, gecenin karanlığını ezip susturmak istiyordu.

XXII

"Selam, Piedrasanta!"

"Evet dostum, kimse yok içeride..." dedi don Higinio. "Altın Yumak" isimli dükkânının tezgâhına diz çökmüş, bir sirke şişesi arıyordu tezgâhın arkasında. Daha doğrusu, açık kalmış şişelerden birini kapatabilmek için mantar arıyordu; fakat başını kaldırıp da içeriye girenin kim olduğunu anlamak niyetiyle bakınca, bacaklarındaki romatizma yüzünden, hiç işine gelmeyen bir

çabuklukla doğrulmak zorunda kaldı, ellerinin tozunu silkeledi hemen ve çabuk çabuk konuştu:

"Sayın Kumandan'ın dükkânıma şeref vereceğini hiç aklıma getirmemiştim doğrusu... Bizim gibi fukaraları ziyaret etmezdiniz pek..."

"Her zamanki gibi naziksiniz..."

"Domuz gibiyim Sayın Kumandanım! Günün birinde kesilmek üzere beslenen domuzlardan hiçbir farkım yok, aynen bu durumdayım işte. Gördüğünüz gibi, işlerim de çok kötü gidiyor. Dükkânı açıyorum, hemen hiçbir şey satamadan geri kapatıyorum. Veresiye versem, evet, veresiye olunca ne bulsalar alıp götürecekler dükkânda ama bu imkânsız. Borcuna sadık kimse kalmadı çünkü. Alacaklarımı toparlayabilseydim, üç-beş ev sahibi olurdum şimdiye kadar. Bir şey içersiniz elbette... Kakaodan tutun da hakiki bir şişe roma varıncaya kadar ne ararsanız var bende, istediğinizi seçebilirsiniz."

Avucuyla ağzını kapatarak esnedi Kumandan, elinin meydana getirdiği bu hava tünelinin altında, bir lokomotif gürültüsünü andırıyordu sesi. Raflarda dizili içki şişelerine çevirdi bakışlarını.

"Görüyorsunuz ya, ne arasanız bulunur dükkânımızda... fakat inanır mısınız, viskiden başka bir şey içtikleri yok buradakilerin, emin olun... hep viski, hep viski."

"Dostum, bütün gün eşek gibi çalıştıktan sonra hava kararınca içmekten başka ne yapabilir ki insanlar..."

"Fakat Kumandanım, bilemezsiniz nasıl içiyorlar! Öyle içiyorlar ki efendim, ancak bütün gün bu dükkânda oturup onları seyreden biri anlayabilir bu insanların ayyaşlığını. Çaresizlikten herhâlde efendim. Basbayağı çaresizlik. Küçücük bir neşe pırıltısı bile göremezsiniz yüzlerinde, hepsi keyifsiz..."

"Desene kendilerini kaybetmek için çekiyorlar kafayı..."

"İşte,efendim. Aynen söylediğiniz şey oluyor, öyle olunca da paçavradan farkları kalmıyor insanların, inanın. Hâllerini gördükçe içim sızlıyor..."

"Toba!.. Toba!.."

"İşte, bir tanesi de bu zavallı öğretmen. On beş gündür hiç ayık görmedim, ikide bir 'Toba! Toba!' diye inlemekten başka söz çıkmıyor ağzından. Victoreana, ayyaşlık arkadaşını çekip almış elinden. Victoreana ile oturan bir adamla kafa çekiyordu hep, Rascon diye biri. Neyse, boşverin bunları, size ne ikram edebilirim efendim?"

"Piedrasanta, bir şey ikram etmeyin bana. Küçük bir bira içeceğim, buz gibi olsun ama... Hem bak peşin ödüyorum parayı."

"Aman rica ederim efendim. Memleketin koskoca Kumandanından nasıl para alırım ben!"

"Hayır dostum, memleketin kumandanı içmiyor şimdi, müşteri olarak geldim dükkânına."

Kumandan, tezgâhın öbür köşesine, içerideki kapıya açılan, tezgâhın çinko kaplı olduğu tarafa doğru ilerledi. Bir buçuk metre uzunluğunda bir çinko tabaka ile örtülmüş kısımda, müşterilerine her çeşidinden içki veriyordu Piedrasanta.

"Biranın köpüklüsünü severim ben," dedi Kumandan, elinde tutuyordu bira şişesini. "Tuzu bol olmalı..."

"Nasıl seviyorsanız öyle olsun... Tuzu ayrıca buyurun. Ben de bir brendi doldurayım kendime, size arkadaşlık edeyim."

"İşiniz acele galiba..."

"Gece birkaç arkadaş geldi yanıma... Sıkıştırdılar beni... Şirkette çalışanlar... Öyle görünüyor ki... bilmem söylediler mi size de, kuzey sahilinde çok kötüye gidiyormuş işler, iyi kötü bir hâl çaresini bulsalar ya, o da olmuyor ve burada, Sayın Kumandanım, burada da başladı karışmaya..."

"Nedir o karışan bakalım?"

"Şey..."

"Şişeyi bitirdik, yeni bir şişe açıp devam edelim bari..."

"Ardından başka şişeler de gelsin Kumandanım, maşallahınız var, midenizde yer bol, meydan..."

"'Güreş meydanı'*, Tanrı göstermesin..." diyerek işi espriye vurdu Kumandan, kocaman ve nar çiçeği renginde bir taşlı yü-

* "Plaza de toros": Boğa güreşlerinin yapıldığı meydan.

zükle dikkati çeken elini göbeğinde gezdirdi, üniformasının hayli uzun olan ceketi yüzünden pek belli olmuyordu göbeği. "Demek burada da başladı karışmaya," diye yineledi ve bira dolu bardağını, tezgâhın çinkosunda parmağıyla döndürüverdi.

Piedrasanta, az önce "Toba! Toba!" diye inleyerek içeriye giren ve şimdi, üzerinde sineklerin uçuştuğu bir masaya kafasını dayayarak sızmış olan öğretmene bakıyordu göz ucuyla, bir yandan da küçük bir tabağa peynir ve zeytin koyuyordu.

"En yeni haberler bizde, arada bir uğramalısınız dükkânımıza. Fakat bugünkü haber müthiş. Amerika'dan gelecek bir senatörü bekliyorlarmış şirkettekiler, senatör yerine şirket büyüklerinden biri çıkmış karşılarına; diyorlar ki, az kalsın Genel Müdür'ü atıyormuş adam, bir sürü memura da işten el çektiriyormuş. Bakalım Genel Müdür nasıl kurtaracak paçasını, çok merak ediyorum doğrusu!"

"Yolsuzluk mu yapmışlar?"

"Yolsuzluk ne ki! Yolsuzluk filan, öyle şeyleri aralarında kapatıyorlar zaten; biliyorsunuz, milyonlarla oynuyor bu adamlar. Oyun meselesi..."

"Ne oyunu? Kumar mı yoksa? Kumar yasaktır, kanun var!"

"Hayır, Kumandanım, kâğıt oyunu filan değil bunlarınki, şu 'beyzbol' denilen top oyunu, bu oyun aklını başından almış hepsinin; o kadar ki, Genel Müdür durumun karışıklığına aldırmadan, tutmuş takım kurmuş memurlar arasında. Meydandaki boş araziyi beyzbol sahası yaptırmış, buna benzer bir sürü halt karıştırmış daha. Oysa asıl burada karışıyor işler. Dağıtılan bildiriyi okumadınız mı? Gece, dükkânın kapısından içeriye atmışlar bunu..."

Kumandan, katlanmış olan bildiri kâğıdını dikkatle açtı ve belki de tam niyetlendiği şekilde, dişlerinin arasından, kocaman puntolarla yazılmış manşeti okudu önce:

"GENEL GREV..." Emrindekilerin "Bugün yeni hiçbir şey yok, Kumandanım" sözünü hatırladı birden, kulaklarında çınlıyordu bu ses, kendisi dâhil herkes uyuyordu demek ki...

"Tabii, bir şey olacağı yok ama çok konuşuluyor bu mesele. Bir küçük bira daha alır mıydınız?"

"Verin bakalım... Tavukları yemsiz bırakmamalı!"

"Kendime bir brendi daha koyayım o zaman, sizi yalnız bırakmak olmaz..." Birayı ve brendiyi bardaklara koyarken devam etti Piedrasanta: "Doğrusu, bütün bu olup bitenler çok düşündürüyor insanı..."

"Bir dahaki gelişimde siyah bira açarsınız bana, biranın sarısı kafasını tütsülüyor insanın..."

"Kumandanım, bakıyorum siz de seviyorsunuz değişikliği, haklısınız tabii; değiştire değiştire her şeyin keyfini çıkarıyor insan, içki olsun, kadın olsun..."

"Kadınları değiştirmek iyidir, hep aynı kadınla yanmaz insanın mumu. Biraya gelince, brendiyi çok severim, brendi deyince hoşafın yağı kesilir bende, hep brendi içmemek için dayanıyorum biraya..."

"Siz nasıl isterseniz efendim..."

"Bütün köye dağıtmışlar mı bu kâğıdı bakalım?"

"Bütün köye, şirketin bahçelerine, her yere, öyle görünüyor ki buradakiler..."

"Kim onlar? İsim söyle bana: Buradakiler dediğin kimler?"

"Grevi genelleştirmek için, öbür sahildekilerle birleşmek istiyor buradaki işçiler. Kâğıtta yazmışlar zaten."

"Birkaç kişiyi kurşuna dizersek her şey düzelir..."

"Biz de böyle düşünüyorduk ama öbür tarafta, Bananera'da, belki okumuşsunuzdur gazetelerde, birkaç kişiyi dizmişler kurşuna; fakat eskisi kadar, hatta daha da kötüymüş durum, öyle ya, karşıdaki adamlar ölmeye kararlıysa, o kadar basit değil bu işler."

"Evet, önemli bu iş, çok ciddi. Burada, Lucero'lar elebaşıdır muhakkak."

"Tam tersine efendim, ilk kurban Lucero'lar olacak. Sınıflarına ihanetle suçluyorlar onları; her şeyin sessiz ve kavgasız halledilmesini, yani Muz Şirketi'nin duruma tekrar hâkim olmasını isteyen bencil zenginler olarak kabul ediliyor bu aile..."

"Piedrasanta, borcum ne kadar..."

"Borç mu? Tamam, kabul ediyorum, para alacağım sizden ama bir şartım var: Gitmeden önce bir içkimi içeceksiniz hiç olmazsa, imkânı yok bırakmam başka türlü."

"Kabul, madem bu kadar ısrar ediyorsunuz..." Cümlesinin sonuna doğru esnediği için, "ısrar" sözü, dişlerini ve küçük dilini gösterecek kadar büyük açılan ağzında eridi.

"Paranızın üstünü vereyim. Siz beş dolar verdiniz bana, işte... 'Doğru hesap, iyi dost' derler Kumandanım."

"Brendi... Brendi verin bana..."

"Duble mi olsun?"

"Olsun ya, aksini söyleyen yok ki..."

"Bira mideyi şişiriyor, viski daha iyi."

"Fakat dostum, buraların sıcağında viski içince cehennemi hatırlıyor insan."

Bir sıranın üzerine kaykılmış olan öğretmen güneşin altında uyukluyordu hâlâ, sinekler konuyordu yüzüne, kolları iki yana sarkmıştı, saçları dağılmış ve pantolonunun düğmeleri çözülmüştü, pabuçlarının bağcıkları da öyle. Çorapları bile görünmez hâle gelmişti. Bazen sinek ısırınca, belli belirsiz sallıyordu kolunu, hafifçe silkiniyor ve mırıldanıyordu:

"Toba..."

"Söyleyeyim de birkaç gün hapiste tutsunlar bunu, belki içmekten vazgeçer o zaman..."

"Ona en büyük iyiliği yapmış olursunuz Kumandanım, böyle giderse ölecek yoksa yakında. Bir lokma yiyecek almıyor ağzına, uyku deseniz hiç yok, oradan oraya sürtüp duruyor, tutturmuş bir 'Toba!'... Doğrusu içi sızlıyor insanın."

Juambo girdi dükkâna, birini arıyormuş gibi bakındı çevresine, kaykıldığı sıranın üzerinde uyuklayan öğretmeni görünce, o tarafa yöneldi.

"Juventino... Juventino..." Uyandırmak amacıyla sarsıyordu adamı.

"Toba!.." diye sayıklıyordu sarhoş.

"Seni almak Juambo... Juventino, seni götürmek Juambo... Ana beklemek, iyileştirmek seni... Tam iyileştirmek... Juventino... Juventino..."

Kaykıldığı sıradan toparladı onu Juambo, yanındaki işçinin yardımıyla omuzladı Juventino'yu.

"Benim ana iyileştirmek onu, var onda kokmuş çamur. Vermek ona bu çamurdan, kovmak sarhoşluğu. Benim ana bilmek. Kadın gölgesi benim ana, havada, çiçekte, ışıkta, her şeyde benim ana. Çocuklar gitti, kökler gitti, gitti baba, gömüldü burada. Benim ana, tek..." Öğretmen sırtlarındaydı, meydanı geçtiler.

"Toba!.. Toba!.."

Kilisedeki vaftiz töreninden yükselen hıçkırık sesleri duyuldu meydanda. Kimse gelip geçmediği için çok kederliydi kilisenin avlusu. Öyle ya, herkes gelsin diye yapılmıştır kilise avluları, Tanrının en sevgili kulundan en cehennemlik kuluna kadar herkesin gelmesini ister. Sevgili kullar yaldızlı pabuçlarla gelirler avluya, öbürleri de, nasır bağlamaktan kurbağa ayağına dönmüş çıplak ayaklarıyla gelirler. İşte, kilisenin avlusunda, yeni doğmuş çocuklarını vaftiz ettirmeye getirmiş kadınlardan kurulu, geçici bir kalabalık vardı bugün. En yeni ve temiz çamaşırlarını giymişti hepsi, memeleri süt ve ağızları, bebeklerin pembe kulağına mırıldanmak üzere bekletilen güzel sözlerle doluydu.

"Papaz geldi herhâlde," dedi Piedrasanta, "vaftiz töreni olduğuna göre.

"İsmi ne bu papazın?"

"Ferrusigfrido Feju..."

"Ne biçim isim bu, nereli bu adam?"

"'Comitan de las Flores'ten gelme, Meksikalı..."

"Meksikalı mı?.. Tam genel grevin eşiğinde ne güzel tesadüf bu böyle!"

"Sayın Kumandanım, gitmeden önce, küçük bir yardım rica edeceğim sizden, küçücük bir izin isteyeceğim. Gelecek Pazar danslı bir eğlence olsun istiyorum burada, o gün nöbetçi subaya söyleseniz de, benden izin kâğıdı sormasa, ha? Belediye başkanıyla aram pek de iyi değil doğrusu, fazladan vergi bile ödesem, bu iş için izin vermez bana. Dans ettirmek bakımından bütün sorumluluğu üzerime almaya hazırım, fakat siz biraz yardım etseniz..."

"Pazar gününe daha çok var, sonra düşünürüz bu işi..." dedi Kumandan, ağzını o kadar büyük açarak esniyordu ki, bir fıçının

içinden geliyormuş gibi duyuluyordu sesi. "Ben gidiyorum... Bu kâğıda ihtiyacınız yoksa 'GENEL GREV'i yanıma alıyorum ben."

"Götürün Kumandanım, benden fazla sizin ihtiyacınız var bu tür şeylere."

Memleketin en yetkili resmî kişisi ayrıldı Piedrasanta'nın yanından ve kendine gölgesi bol bir kaldırım ararken, yoluna çıkıp da merhaba diyenleri selamlayarak uzaklaştı. Tanıdık tanımadık pek az kişi vardı ortalıkta ama herkes şapkasını çıkararak selam veriyordu ona.

Piedrasanta, şu kafasını kurcalayan "Pazar ve dans meselesi" hakkında araya bir iki laf sokuşturabildiği için gayet memnundu. Ağlamayan çocuğa meme vermezler, diyordu içinden, kilisenin avlusunda ağlaşan bebekleri görünce aklına gelmişti bu söz. Dans, dükkândaki satışlarını bir hayli arttırıyordu fikrince. Yandaki berber dükkânına girdi, oranın gediklileri kâğıt oynuyorlardı.

Piedrasanta girince, oturanlardan biri seslendi ona:

"Gördün mü, Piedra, 'Uykucu' nasıl selam veriyordu..."

"Görmedim..."

"Kör müsün yahu, peşinden çıktın herifin. Yerlere kadar eğiliyordun üstelik, herif giderken dükkânın kapısındaydın ya."

"Gece-Gündüz" isimli berber dükkânındaki kalabalık hayli tedirgin olmuştu onun gelişinden. Ne zaman dükkânın belli başlı müşterilerinden biri gelip, onu aynanın karşısındaki koltukta uyuklarken bulsa ve ne zaman, bit ve pire korkusundan ötürü yanına yaklaşılmayan, üzerine basmaktansa kenarda durmayı tercih ettiren bir saç yığını birikmiş olsa dükkânında, kan beynine sıçrıyordu berberin. Sık sık usturasını biletmeye gelen hâkim beyin deyişiyle "saç ülkesi"nin gedikli böceklerinden gözü yılıyordu en çok.

Biraz önce, "hâkim bey" üzerinde başlamış olan tartışma sürüp gidecekti Piedrasanta gelmeseydi. Oradakiler, hâkim beyi, berberin sık sık müşterinin kafasındaki deriyi de alıp götüren tıraş makinesi kadar küçümseyerek ele alıyor, verip veriştiriyor, iyice hırpalıyorlardı. Biraz önce içlerinden biri Piedrasanta'nın geldiğini görüp konuyu değiştirmelerini hatırlatmasaydı, hâkim beye veriştirmeye devam da edeceklerdi. Piedrasanta'nın gelişi susturmuştu

hepsini, onun yanında hâkim beyin aleyhinde atıp tutamazlardı. Et tırnaktan nasıl ayrılmazsa, Piedrasanta ile hâkim bey de öyleydiler. Bir gün, hâkim beye "ihtiyar" dendi diye Piedrasanta kudurmuştu öfkesinden. Şimdi, hâkim için kullandıkları "mantar" deyimini duysa kim bilir neler yapardı! Sesinin ve konuşma tarzının sevimsizliğinden ötürü bunu yakıştırmışlardı hâkime.

Bir mantar kadar inatçıydı hâkim, ayrıca tavus kuşu gibi hep kasılarak dolaşırdı ortalıkta. Ondaki bu gurur; budalalığını da ele verirdi. Bilmediği hiçbir şey yoktu, malumatfuruşun tekiydi. Mesela berber dükkânında ona, "genel grev" konusunda ne düşündüğü sorulduğunda, "kötü öğrenim görmüş bazı meslektaşlar"ının ileriye sürdüğü gibi "grev" sözünün, "*fuelgo*"* kelimesinden gelmediğini, yani "üfürmek" anlamı taşımadığını, işçilerin rahat soluk alabilmek için grev yaptıkları anlamına gelmediğini ispat etmek uğruna dakikalarca laf ebeliği yapabilirdi.

"Okuma yazma bilmeyenlerle dolu bir ülkede genel greve kalkışmak ve bildiri dağıtmak? Güldürmeyin beni, anlatayım da dinleyin! İki adam, bu bildirilerden birini okumaya çalışıyordu, yanlarından geçen biri, kâğıdı ters tuttuklarını görünce, bunu hatırlattı onlara. O zaman, 'Nankörlük bu, fukara olduğumuz için doğru dürüst okunan kâğıt bile vermiyorlar bize,' diye öfkelendi adamlar. Bu bir şey değil, dahası var, durun anlatayım... Bir başkası, hiçbir şey anlamadığı hâlde kâğıda bakmaktan usanınca, başladı kâğıdı yalamaya; yanından geçen biri, kocaman harflerle yazılı kısmın 'GENEL GREV' anlamına geldiğini söylemiş ona, o zaman adam diliyle eritmiş kâğıdın o kısmını... Bu da bir şey değil... Dahası var... Üç hamal, üçü de kara cahil, kâğıtta yazılanları anlayamayınca, çaresizlikten yemeye başlamışlar kâğıdı, ekmek yer gibi tıpkı... Bu bile bir şey değil... bakın anlatayım... 'Cholla' isimli bir askerî doktor, bu cahil değil, okumayı sevmiyormuş sadece, bildiriyi koymuş yastığının altına: 'Bu sefer yeni bir general mi çıktı başımıza?' demiş."

---

* İspanyolcada nefes anlamındaki "fuelgo" ile grev anlamındaki "huelga" sözcüklerinin benzerliğine istinaden.

"Evet, kolay değil, zor bir iş..." diye cevap verdi oradakiler. Daha hâkim bey dükkândan çıkar çıkmaz, adımlarının yankısı işitilirken, öyle kapkara bir hınçla dil çıkardılar ki arkasından, bunun yanında bildiri kâğıdını yalayan kara cahilin mürekkepten kararan dili hafif kalırdı.

İşte tam bu sırada gördüler Piedrasanta'nın gelişini ve hemen alarm verdiler birbirlerine: "Düşman göründü!"

"Bizim berber şu sıtmayı atamazsa vücudundan..." diye söze girdi Piedrasanta, "Onun durumunda olacağıma kendi hâlimde kalmayı daha yararlı bulurum... Biraz dinlense, hava değiştirse... Yoksa mezarı boylayacak yakında."

Uyukladığı koltukta belli belirsiz kımıldadı berber. Vücudunu saran ateşin verdiği uyku hâli yüzünden, dünyayı dükkânındaki buğulu aynaların gösterdiği şekilde görüyordu. Bakışlarındaki keskinlik ve netliğin gittikçe kaybolduğunu hissediyordu, önce ateş basıyordu bütün bedenini, bunun peşinden bir üşüme gelip yapışıyordu yakasına.

"Şansı var aslında, kanına cıva karıştırmasını tavsiye ettim," diyerek ısrar etti Piedrasanta. "Sıtmayı vücuttan kovmanın tek çaresidir bu. Ben kendim iki kutu kullandım o cıvadan, kanına biber karışmış gibi yakıyor insanın içini, cıva sayesinde iyileştim yine de..."

"Don Higinio, sifilis hastalığına tutulmuş olmayasınız sakın..." dedi oradakilerden biri. Piedra, bir hayvana nasıl bakılırsa öyle baktı adama.

"O hastalığa tutulmadım ama 'sıtma devam ederse o da başınıza gelebilir,' demişti doktor, şey veriyordu bana... neyse..."

"Doktor mu?"

"Doktor, dış servisin doktoru."

"Pis hastalık şu sıtma, çok pis hastalık, pis..."

"Sifilis bence daha iyi hastalık. Hastalığın iyisi kötüsü olmaz elbette ama gelgelelim sifilisin tedavisi mümkün. İnsanın kemiklerini, iliklerini ve beynini kurutan sıtmayı yenmek için sifilis mikrobu aşılıyorlar şimdi. Sifilis daha hafif ve sıtmayı öldürüyor, sıtma öldükten sonra sifilisin tedavisi kolay."

Sustular. Berberin hastalığı konusundaki sohbet sona ermişti birden. Oradakilerden bazısı, oturdukları yerden doğrulup askıdaki şapkalarına uzandı. Gitmek niyetiyle şapka giydikleri hâlde bir türlü gidemiyorlardı. Mekanik bir hareketsizlik içinde bekliyorlardı orada, gazetelere veya eski, aşınmış dergilere göz atıyor, kapının eşiğinde durup güneşte kavrulan ıssız sokağı seyrediyor, bazen de oturdukları yerden, dükkânın içinde fır dönen sineklere ve cırcır böceklerine karşı amansız bir savaş veriyor, ama ne olursa olsun kalkıp gidemiyorlardı bir türlü.

"Şuna bakın, açmasına açmış gazeteyi; fakat insanın canı sahiden okumak istemeyince, gazete bile esniyor; diyorum ki, artık gitsek nasıl olur?"

"Bu gazete çok eski. Bakın ne yazmış: 'Bir Japon denizaltısı Panama kanalını tehdit ediyor... Bu denizaltı Orta Amerika sularında görüldü.'"

"Bugünkü gazete bile aynı şeyi yazıyor yahu. Biraz önce, Çinli Lam'ın orada okudum. Bu seferki denizaltı Japon değil, Alman denizaltısı galiba."

"Muz Şirketi'ndeki ecnebilerin uydurduğu masallar bunlar, onlar da ne uyduracaklarını şaşırdılar artık..." diye mırıldandı berber kısık sesiyle. "Japon denizaltısı yalanı, Camey adında zavallı bir telgrafçının hayatına mal olmuştu bir zamanlar. Yerin dibine soktular adamcağızı, Japon denizaltısıyla haberleşiyor diye iftira attılar üstüne. Komşu devletle savaş ihtimali vardı o zaman. Şimdi de genel grev tehlikesi belirdi ya, bu sefer de Nazi denizaltısının resmini basıyorlar gazeteye."

"Bizim berber de hiç unutmuyor, her şeyi hatırlıyor yahu!"

Berber hafifçe doğruldu, günlük ve taze bir olayı konu alarak sohbeti koyulaştırmaya kararlıydı.

"Grev her iki sahile de yayılacak, bunu bildikleri için idam cezası veriyor, işçilere ateş açıyorlar zaten... Abartılı işler yapıyorlar..."

"Her şey fazla fazla... Baksanıza, üstelik askerler yapıyor bütün bunları; üniforması olmasa, 'katil' denir bu işi yapan askere."

Bol pantolonunun paçalarını, soğuk elleriyle, ateş gibi yanan bacaklarına bastırdı, kemiklerinin serinlediğini hissediyordu, sonra sustu. Ateşli hastalığın ağrılar içinde bıraktığı bileklerini, ensesini, vücudunun bütün eklem yerlerini ve kurumuş dudaklarını kaplayan sızıya kulak verdi.

"Berberin sözüne itiraz olmaz, neden derseniz, doğru konuşuyor adam, öyle değil mi don Higinio?.." Piedrasanta'nın, demin bir hayvana bakar gibi baktığı adam söylemişti bunu.

"Yapılacak çok iş var daha, en iyisi bekleyip durumu seyretmektir bence..."

"Juan Cristiano gibi tıpkı, öyle değil mi don Higinio? Hani şu elini hiç ateşe sokmayan..."

"O zamanki Hristiyanların marifetli lafı bu!" dedi berber. "Piedra 'bekleyelim ve görelim' diyor. Fakat devir değişti. İnsanın vicdanı zorlanırsa, beklemek olmaz. Eskiden, olayların dışında kalmak, olup bitenlerle ilgilenmemek ve kendi kabuğuna çekilip oturmak mümkündü. Artık imkânsız bu. Çatışma herkesi ilgilendiriyor, genel bir çatışma çünkü."

"Genel olan grev, çatışma değil ki..."

"Grev de bir çatışma değil mi, don Higinio?"

"Ben bizim gibi, ne zengin, ne de işçi olanları düşünerek konuşuyorum. Sonunda biz zararlı çıkacağız bu işten."

"Bunu anladım..." dedi berber, "Ben kararımı verdim, taraflardan birini..."

"Şirketin tarafını tutmak gerekir, o zaman sağlama alırız kendimizi. Sermayenin yanında olmalıyız, yenilirlerse çok şey kaybedecek olan onlar, bu bakımdan sonuna kadar koruyacaklar kendilerini."

Berber cevap verdi:

"Piedra'nın fikrine katılmıyorum ben, neden şrketin, yani zenginlerin ve sermayenin yanında olacakmışız ki?.."

"Gayet basit; onlar ayakta tutuyorlar bizi! Mesela benim dükkânın, Çinli Lam'ın, o kardeşlerin, bu berber dükkânının hâli ne olur sonra? Şirketin burada işçilere ödediği parayı hiç vermediğini düşün, ne olacak o zaman?.."

"Söylediğin doğru fakat bu mesele bizim gibi üç beş kişinin meselesi değil ki. Günlük bir mesele değil bu, geleceğin meselesi. Bizim bir şekilde fedakârlık yapmamız şart ve her şeyden önce biz kabul etmeliyiz bunu. Fedakârlığı göze almalıyız, üstelik kendi sınıfımızdan olanların, işçilerin tarafını tutmak gerek, öbür adamlar hep ecnebi..."

"Bırakın usta, bırakın konuşsun don Higinio!"

"Böyle bir suç ortaklığını kabul edemem ben!" dedi Piedrasanta. "Bu davranış kanun karşısında suçlu çıkarır insanı..."

"Hayır, bırakın da konuşayım, suç ortaklığı filan söz konusu değil. Hiç ağzıma almadım bunu. Bu mücadelede, işçilerin safında yer almalıyız derken, iktisadi bakımdan az çok iyi olan durumumuzdan fedakârlık edebiliriz demek istedim. Böylece işçilerin gözünde 'hain' durumuna düşmeyiz, bu da yapacağımız fedakârlığın karşılığıdır. Biz de çok farklı değiliz ki onlardan, durumu biraz daha iyice olan halk çocuklarıyız sadece. Hiç olmazsa onlardan yana çıkarak zenginlerin safını kuvvetlendirmemiş oluruz."

"Orta sınıf..."

"Ben ona 'suç ortağı sınıf' diyorum..."

"Nedenmiş o? Konuşma tarzınız hiç hoşuma gitmiyor usta! İnsana laf bırakmıyorsunuz..."

"Suç ortağıdır orta sınıf, mücadeleye hiç katılmaz çünkü, hep sonucu bekler. Sonuç alınınca da kazanan taraftan yana çıkar uyanıklar. Yani hep zenginlerden yana, fukara sınıf hiç kazanmamıştır zaten. Bugüne kadar sürüp geldi bu oyun ve biz, orta sınıf olarak, her zaman kaypak davrandık. Bazen çıkarlarımızı göz önüne alarak, bazen da silah zoruyla, esnaf ve tüccar takımı, serbest meslek sahipleri sonunda hep zenginlerin safına geçtik. Bu sefer yürümeyecek bu oyun..."

"Devir çok değişti usta..." diye söze karıştı, oradakilerden biri. Koskocaman ve çok parlak, patlak patlak bakan gözleri vardı adamın, ellerinin teriyle adamakıllı ıslattığı oyun kâğıtlarını tekrar tekrar karmaktan vazgeçmişti nedense.

Piedrasanta destekledi adamı:

"Bana da sorarsanız, devir değişti derim!"

"Evet ama işçilerin lehine!"

"Hayır efendim, her zaman söylediğim gibi oluyor. Bilmiyorsunuz galiba, don Juancho Lucero, Kumandanlığa başvurup evinin önüne bir nöbetçi konulmasını istedi, bu geceden koyacaklar nöbetçiyi..."

"Ya... demek bu gece dinamitle havaya uçuracaklar evini!" dedi oyun kâğıtlarıyla uğraşan adam.

"Bizim berberin hafızası kuvvetlidir, bu işin hangi anlama geldiğini bilir... Don Juancho Lucero!.."

"Evet... Ve bu inanılmaz bir şey... Don Juancho değil, öbürü, Lino dedikleri, peri kızlarını seviyor diye ismi çıktığı için şansı var, hükümete karşı gelmek suçundan içeriye atacaklardı yoksa."

"Don Lino olmuş, don Juancho olmuş, hiç fark etmez. Şunu söylüyorum ben; devir çok değişti. Daha düne kadar, don Lucero olsun, başkaları olsun, Kumandanın yüzüne bas bas bağırıp 'Sizin himayenize ihtiyacımız yok!' diyorlardı, halkla dayanışma hâlinde, el ele olduklarını anlatıyorlardı. Şimdi, evlerini korumak için asker istiyorlar, zaten evleri de ev değil mübareklerin, bin bir gece masallarındaki gibi bir saray."

"Bir türlü anlaşamıyoruz, Piedra. Aslında senin bu söylediklerin, benim görüşümün doğruluğunu koyuyor ortaya. Mesela Lucero'lar, orta sınıf bile değildiler, en fukara halk tabakasından gelmişlerdi; ama kendi sınıflarını, asıl önemlisi, onlara bütün servetini bırakan babalarının ideallerini kulak arkası edip üst sınıflarla birleştiler. Onlar da Ayuc Gaitan ve Cojubul takımının yaptığı gibi davrandılar sonunda. Tabii Cojubul'ların iflas etmiş olmaları bir şeyi değiştirmez bu konuda..."

"Uyuklayan karidesi su alır götürür. Yeşil Papa onlara da attı pençesini, üstelik 'Barış Güvercini' değil herifin arması, 'Kartal'!.. Şimdi bu Cojubul'lar komşu devletle savaş ihtimali belirip de 'topraklarımızı düşman işgal edecek' diye paniğe kapılınca, şirkete ait muz bahçelerini çok ucuza çekip almışlar ellerinden, öyle söylüyorlar."

"Topraklarımız mı? Sözlerine dikkat et, dil sürçmesi tehlikelidir, bakarsın kemiklerini kırarlar adamın."

Konuşmanın başından beri orada bulunduğu hâlde, o ana kadar ağzını açıp da tek kelime konuşmamış olan biri söylemişti bunu. Piedrasanta'nın çok yakın bir dostuydu bu adam. Sözünü bitirir bitirmez kalktı yerinden, Piedrasanta'nın omzunu sıvazladı gülerek, şaka yaptığını anlatmak istiyordu bu hareketiyle.

"Şu oyun kâğıtlarını rahat bıraksanız da, bu gece Lucero'ların evi neden dinamitleniyormuş, bize bir anlatsanız şu işi..." dedi berber, o kadar terlemişti ki, vücudu ve elbiseleri oturduğu koltuğa yapışmıştı âdeta.

"İşin tamamını bilmiyorum, öyle anlaşılıyor ki komplonun farkına varmış Lucero'lar. Şirkete yakınlığı ile tanınan bir senatör veya bir ecnebi büyüğü gelecekmiş onlara, 'iyi niyet' ziyaretine geliyormuş adam, komplonun bu ziyarete göre ayarlandığı anlatılıyor..."

"Beklenen adam geldi..." dedi oyun kâğıtlarıyla oynayan.

"Hepsi yalan bunların!.." Berberin dişleri birbirine vuruyordu öfkeden. "Hepsini kendileri uyduruyorlar, sebebi var; Atlantik sahilinde olduğu gibi, Pasifik sahilinde de genel grev başlayacak diye ödleri kopuyor, hükümetin burada da silah kullanmasını istiyorlar. Grevciler kundakçı değildir. Barışçı bir hareket grev, ispatı da kolay; komplo meselesi doğru olsaydı, şirketin genel müdürü ve öbür yüksek memurlar, işi gücü bırakıp, o doğru dürüst hazırlanmamış sahada beyzbol idmanına çıkarlar mıydı?"

"O yeni gelen ecnebi büyüğü doğrulamış ama komplo işini, zaten buraları teftişe geldi adam!" diye ısrar etti oyun kâğıtlarını elinde tutan.

"Benim bildiğim, bu genel grevden çok korkuyorlar, Lucero'ların ortalığı yatıştırmasını istiyorlar, gerçek durumu hiç bilmediklerini buradan ölçün işte!"

Boynunda asılı çanın tıngırtısına ayak uyduran bir dişi katır, peşinde on, yirmi, otuz, kırk katır olduğu hâlde meydan yerinde göründü. Belediye başkanının en çok iftihar ettiği İngiliz bahçesi üslubunda yapılmış parktan uzaklaşmak şöyle dursun, dört bir yandan parka girdi bütün hayvanlar. Bu küçücük memlekette, yüzyılın en büyük skandalını yarattılar böylece. Belediye görevlileri, ellerindeki uzun sırıklarla koştular olay yerine, belediyenin

bütün memurları dairelerden dışarıya fırlayarak bağırmaya, hayvanları korkutup uzaklaştırmaya çalıştılar. Olayı protesto edenler de oldu aralarında. Belediyenin anlı şanlı başkanı don Pascualito kederinden düşüp bayılacaktı neredeyse, neler çekmişti bu parkı yaratabilmek için!

Koskocaman gözlü ve yelpaze kulaklı hayvan sürüsü, belediye görevlilerinin bağrışmasından ve sırıkların hışmından yılarak, komşu dükkân sahiplerinin ve toplanan çocukların gürültücü kalabalığı arasında, kısa süren bir şaşkınlık geçirdi ve hangi tarafa yöneleceğini bilemedi.

Papaz efendi de telaşla koşmuştu meydana. Ne oluyordu? Meydandaki gürültü neydi? Kilisede giydiği beyaz önlüğü vardı üzerinde ve farkına bile varmadan, berber dükkânından fırlayarak herkes gibi meydandaki olayı öğrenmeye koşan Piedrasanta ve arkadaşlarının yanında buldu kendini.

"Köyün hâlini görüyorsunuz, Aziz Peder..." dedi Piedrasanta. "Ufacık bir gürültü duysak, havaya sıçrıyoruz. Sadece siz değil, hepimiz ne olduğunu anlamak için koştuk buraya."

"Yani azizim, bir yanardağın üstünde mi oturuyoruz dersiniz?"

"Evangelist* papazların rekabeti mi böyle konuşturuyor sizi, Aziz Peder?"

"Hadi canım! Üstünlüğe rekabet dayanmaz, üstün olan her zaman üstündür."

"Evangelistler bir tarla satın almışlar şurada, kilise yapacaklarmış onlar da. Zaten bizi tavlayan, kolumuzdan çekip kendi Tanrısının önüne götürüyor ve orada diz çöktürüyor hepimize..."

"Adın Piedrasanta madem, Tanrının tek olduğunu bilirsin, dine sövgüdür gerisi!.."

"Sizin yokluğunuzdan iyi yararlandılar Aziz Peder. Bildiriler dağıttılar, onu bırakın, daha inandırıcı bir şey yaptılar, para verdiler herkese..."

"Olsun, talih San Juan'a da gülecek elbette, görecekler..." dedi ve hızlı adımlarla kilisesine, vaftiz törenini tamamlamaya gitti.

* İncil hakkında vaaz vermeye dayanan bir mezhep ve onun vaizleri.

Şey... sanarak fırlamıştı kiliseden papaz efendi, öbür insanlar da şey... sanarak, beklenen şeyin patlak verdiğini sanarak koşmuşlardı meydana.

XXIII

Yumuşak ve ezik toprağa çıplak ayaklarıyla basanların yürüyüşü, pabuç giymiş olanların sert ve katı adımlarına benzemiyordu. Çıplak ayakla dolaşanların sayısı, pabuç giymişlerin kat kat üstündeydi. Gökteki yıldızların pırıltısıyla şekillenen, alabildiğine sıcak ve karanlık bir gece hüküm sürüyordu. Çeşitli lambaların ve mum fenerlerinin kör ışığında, sıra sıra dizilmiş tezgâhlar fark ediliyordu. "Tamal" satıcıları, üçgen biçimi, küçük kırmızı lambalar asmışlardı tezgâhlarına.

Bütün elbiseler çok hafif ve mevsimlik olmalarına rağmen, sıcak yüzünden yapışıyordu insanların etine. Yine de, sıcağa aldırmayan, irili ufaklı aile grupları hâlinde kalabalıklar dolaşıyordu dans pistlerinin çevresinde. Yer değiştiren bir toprak nehrin tozlu sessizliğine sahiptiler. Erkekler kadınlardan daha kalabalıktı. Çocukları sırtlarına almışlardı. Karanlık yüzünden, bembeyaz şapkalar daha kolay ve daha net fark ediliyor, renkli ve parlak kumaşların yanından sarkan saçlar ise parlak bir siyah leke oluveriyordu. Tutam tutam saç, dağınık hepsi ve bembeyaz şapkalar... Beyaz şapkaların bittiği yerde insanların cildinin karanlığı başlıyordu sanki.

İki dans pisti kurulmuştu meydanda ve aralarındaki tek fark, giriş ücretleriydi. Pahalısı yirmi beş santim, ucuz olanı on santim, hepsi bu. Büyük sokağın meydana açıldığı yerde, don Pascualito'nun kurdurduğu İngiliz parkının orada başlıyordu pistler. Bir Numaralı Vatandaş -kendisine bu ismi takmıştı don Pascualito- yaptırmıştı parkı ve ayrıca, lokomotif fenerine benzeyen eski bir projektör asmıştı belediye binasına. Binanın önüne yerleştirilen koltuklara kurulmuş misafirleri vardı Bir Numaralı Vatandaş'ın. İşte onları aydınlatıyordu bu eski projektör ve uzaktan bakınca, köyün ortasında, rayları bile olmayan hayalî bir trene kurulmuş yolculara benziyordu misafirler.

"Güney Meltemi"... Pahalı olan ve imtiyazlılar için düzenlenen balo yerinin adı böyleydi işte. Gelişigüzel kesilmiş tahtalardan kurulan dans pistine yaklaşmak için telaşla gelenlerden, fötr şapkalarını bırakmaları isteniyordu kapıda. Giriş ücretine karşılık, yapılacak dans sayısını işaretlemek amacıyla şapkaların kurdelesine kibrit çöpleri sıkıştırılıyor, her dansta bir kibrit çöpü veriliyor, kibrit çöplerini tüketen, sözün kısası "çok çok çok dans eden" yeniden para ödüyordu. "Güney Meltemi"ne kurulan bütün masalarda örtü vardı ve garsonlar "siz" diye konuşuyordu müşterileriyle. Sigara izmaritlerini yere atmak da serbestti ayrıca. Tahta çitlerden "tuvalet" yerleri kurulmuştu bir de, ama insanın oralarda ihtiyacını giderebilmesi için pek hünerli ve de cambaz olması gerekiyordu. Bu nedenle, gecenin sonsuz karanlığına ve koynuna gizlenmeyi tercih ediyordu çoğunluk.

Öbür ucuz yerin ismi ise "Mavi Ufuklar"dı. Kocaman bir çukurdu aslında burası ve bir çeşit dehlizden geçilerek giriliyordu içeriye. Çiftler, hem dans ediyor, hem de uzatılan bir ipi takip ederek, pistin bir köşesindeki gişede bilet kestiriyorlardı. Bir elin beş parmağını geçmezdi buradaki masa sayısı. Giriş yerinin yakınına sıralar ve iskemleler konmuştu ve kocaman levhalarda şu yazılar okunuyordu: "Yere izmarit atmak yasaktır. Kadınların ve genç hanımların ayağı yanabilir!"

İki eğlence yerinin etrafına toplanan seyirci kalabalığı, eğlenenlerden en az üç misli fazlaydı. Pistte dans eden çiftleri seyrediyordu bunlar. Çiftler ter içindeydi, hiç konuşmuyor, usulca danslarını yapıyorlardı. Kimi sırf sıçramış olmak için sıçrarken, kimi de bütün benliğini müziğin ritmine uydurarak kıvranıyordu. Yerlilerin yüzünde alabildiğine ciddi bir ifade vardı, kilisede dua eder gibiydi hepsi, kollarındaki kadını görmüyor ve hissetmiyorlardı sanki. Zaten, sadece tanıdıkları kızlarla dans ediyordu onlar. Maria Josthapac, Lucas Tiburon, Andrea Zurza, Luis Gertrudix, Juana Santos...

Melezler, papaz Feju'nun deyimiyle, ruhunu şeytana satmış insanlar nasıl yaparsa, vücutlarını öyle ahlaksızca kıvırarak, çevreyi hiçe sayan tavırlar takınarak dans ediyordu. Pazar duasında bulu-

nabilmek için Cumartesileri köyde kalıyordu Aziz Peder. Her Cumartesi değil ama bazen, hani aklına eserse, çıkıp dans pistlerinin çevresinde geziniyor, göz ucuyla seyrediyordu eğlenenleri.

Melez olanlar, mümkün olduğu kadar çok ve sımsıkı sarılıyorlardı kadınlara, kızların kulağına tatlı sözler fısıldıyor, dillerini kadınların kulağında dolandırıyorlardı kimi zaman. "Güney Meltemi"nde, her danstan önce ve sonra; her fokstrotun, tangonun veya pasadoblenin bitişinde, pistteki çiftlerin gürültücü konuşmaları yayılıyordu ortalığa. "Mavi Ufuklar"da ise çıt çıkmıyordu, orada halktan insanlar dans ediyordu da ondan. Yerli halkın gözünde dinsel bir anlamı vardır dansın ve gelenekler, dans ederken konuşulmamasını emreder.

Sarhoşların çığlıkları, patlangaçların ve havai fişeklerin gürültüsü, eğlence yerinin ortasında başıboş dolaşan ineklerin ve atların sesleri... Hepsi birbirine karışıyordu.

İşte bu gecenin şerefine bir kurnazlık düşünmüştü Piedrasanta, dükkân vitrinine türlü yiyecekler ve içkiler koymuş, içerideki masaları daire biçiminde yerleştirmiş ve oldukça geniş bir dans pisti hazırlamıştı. Ayrıca eski gramofonu da çıkarmıştı, "işler yolunda giderse" kurgulu bir piyano alacaktı, işler çok çok iyi gidince de bir marimba orkestrası tutacaktı, koymuştu aklına tüm bunları. Şimdilik dükkânına çok fazla kalabalık gelmeyeceğine göre, "gramafon" yeterliydi. Hatta marimba gürültüsünün yanında, yabancı bir dil gibi ses veren gramofon daha çekici bir şeydi kanaatince.

Belediye başkanı, emrindeki en çalışkan ve becerikli memuru çağırdı yanına, Piedrasanta'nın dans için kimden izin aldığını öğrenmeye gönderdi onu. Memur, sandal giydiği ayaklarını sürüyerek ve çamaşırlarından fışkıran nem kokusunu da beraberinde taşıyarak –yeni yıkamıştı iç çamaşırlarını ve henüz kurumadan ıslak ıslak geçirmişti sırtına– uzaklaştı. Biraz sonra geriye döndü ve şu haberi verdi don Pascualito'ya: "Don Higinio, dans için sözlü izin almıştı Kumandandan."

"Bakalım, göreceğiz..." diyordu başkan; "Nöbetçi müfreze hele bir görünsün. Yanlış bilmiyorsam, bu geceki müfreze tam bir canavar."

Ve iki sıra hâlinde, koskocaman bir ordu görünüşüyle meydana girdi nöbetçi müfreze. Onları görünce, eğlence yerlerinin çevresinde biriken kalabalıktan bir çığlık duyuldu: "Kaçıııın!.."

Daha müfreze meydanı saracak vakit bulamadan, bir kaynaşma başladı; kümes hayvanları, yırtıcı bir kuş gördüğünde nasıl kaçarsa, öyle kaçıştı herkes. Şeytanla alışverişi olanlar ve bir de inatçılar kımıldamadı yerinden.

Tüfek namlusundan fışkıran barut gibi meydana dağıldı askerler, hepsinin eli tetikteydi, tüfekler ateşe hazır vaziyetteydi. Çalılıklara, tarlalara ve vadiye doğru kaçışanlardan daha beceriksiz olmadıkları hâlde, yerlerinden kıpırdamayan inatçıların üstüne gidiyorlardı şimdi.

Denizin uçsuz bucaksız ovalarında,
Denizin,
Seyrediyoruz geçişini denizaltıların,
Suyun altında...

Ardı ardına duyulan katı silah sesleri ve tüfeklerin namlusunda yanıp sönen alevler, müfrezenin havaya, bir deniz kadar sonsuz karanlığa ateş açtığını, bu söylenmesi yasak edilmiş türküyü mırıldananlara ateş ettiğini gösteriyordu:

Denizin uçsuz bucaksız ovalarında,
Denizin,
Seyrediyoruz geçişini denizaltıların,
Suyun altında...

"Bu biraz sert oldu, Aziz Peder..." dedi Piedrasanta. Peder Feju'yla konuşuyordu; tezgâhın arkasında, bir iskemleye oturmuştu papaz efendi ve elindeki fincan dolusu sıcak kakaoyu höpürdetiyordu.

"Çok güzel olmuş, iyi hazırlamışlar..."

"Kakaodan bahsetmiyorum size, şu ateş açan askerî müfrezeyi söylüyorum..."

"Boş yere korkmayın, onlar size bir şey yapmazlar don Higinio..."

"Ah! Peder Ferrusigfrido, belki hapise tıkarlar beni, dükkânımı yağma ederler bakarsınız. Karımı uyandırayım. Uyuyor zavallı. Ekmek mayasına bakması şart zaten. Cumartesileri, gördüğünüz gibi, eğlence, meyhane, fırın, hepsini birleştiriyoruz burada..."

Müfrezeye kumanda eden nöbetçi subayın kim olduğunu öğrenmek niyetine, dışarıya göndermişti çırağını don Higinio. Çırak telaşla dükkâna girdi o sırada. Soluğu kesilmişti, isimleri doğru dürüst söyleyemiyordu bir türlü. İki subay vardı müfrezenin başında, Carcamo ile Salome. Salome, köyde askerlerden bir kısmının başında kalmış, Carcamo ise öbür askerlerin başında, dağa kaçan asilerin peşine takılmıştı.

Biraz olsun rahatladı Piedrasanta. Salome'nin dostluğuna inanıyordu, sınır meselesinden ötürü komşu devletle savaş ihtimali varken gene bu köyde görevliydi bu çelimsiz subay. O zaman daha asteğmendi rütbesi. Sonra başka bir yere tayin edilmiş ve tekrar, ama bu sefer yüzbaşı rütbesiyle gelmişti köye.

Büyük bir özenle seçtiği ve eski projektörün göz kamaştıran ışığı altına oturttuğu misafirlerinin yanındaydı belediye başkanı. Karanlıktan başları dönen köy halkı hayranlık dolu bakışlarla seyrediyordu misafirleri. Don Pascaulito ayrıldı misafirlerinin yanından ve mangaya kumanda eden subayı bulmak niyetiyle meydana yürüdü. Bir müfreze ile bir manga arasındaki farktan haberi yoktu don Pascualito'nun. Onun gözünde, üniformalı her şey manga ile ilgiliydi; öyle ya, ordunun en önemli işi, evlilikten, dinsel kuralların ve cezaların baskısından çok daha feci olan bir işti: Kurşuna dizmek. Eh, insanları da hep askerî mangalar kurşuna dizerdi, ölümü onlar kutsallaştırıyordu. Zaten bu yüzden, kutsallaştırma konusunda "iyi" ve "kötü" adına verilen hükümler umutsuzluğa düşürüyordu Peder Feju'yu.

Don Pascualito, kanunun kendisine tanıdığı bütün yetkilerle kasılıyordu âdeta, bastonunu elinde sallarken, sesine çok ezici bir eda vererek dikildi Yüzbaşı Salome'nin karşısına. Karşılıklı konuştular bir süre, birbirlerine sigara tuttular ve eski projektörün aydınlattığı yerde, belediyenin kapısı önünde göz kırpıştırdılar karşılıklı, sonunda belediye başkanı bağladı sözü:

"Elbette, Sayın Kumandan tarafından verilmiş bu izin, buna karşı çıkmıyorum ama benim de iki çift sözüm var; lütfen, tarafımdan söyleyin o maskaraya, 'machaquito' isimli pasadobleyi çalıp durmasın! İkincisi, eğlence vergisini, ayrıca bugüne kadar ödemediği meyhane, bakkaliye ve fırın vergilerini de getirip ödesin."

Askerlerin sert adımları ile ölüm anahtarından farksız tüfeklerin hiç dokunmasanız bile çıkardığı gürültü, Piedrasanta'nın dükkânına kadar ulaşıyor, acı yankılar uyandırıyordu. Adımlar, silahlar... Adımlar, silahlar...

"Tanrım sen beni koru!.." Askerlerin adım sesleri kapısının önünde ansızın belirince böyle haykırdı Piedrasanta.

"Dostum," dedi Peder Feju, onu yatıştırmak istiyordu; "Meksika'da olduğu gibi, sıcağı sıcağına karşılayacağız onları. Kurşunun soğuk olanı daha fazla can yakar çünkü. Bu işin olacağı varsa, şimdi olsun!"

Yüzbaşı Salome kapıdan uzattı başını, tezgâhın bulunduğu tarafa bakarak, "Selam!.. Ne var, ne yok?" diye seslendi Piedrasanta'ya. Panik hâlindeki Piedra için şifalı sözlerdi bunlar.

Cevap verdi Piedra, işin sonrasını öğrenebilmek amacıyla kapıya yaklaştı ve selam verdi yüzbaşıya. İki eliyle, kılıcının sapını tutuyordu Yüzbaşı, Kumandanın dans için izin verdiğini, çiftlerin dansa devam edebileceğini, ancak "Machaquito" isimli pasadobleyi çalmaması ve eğlence vergisi ödemesi gerektiğini bildirdi.

Papazların fikrince, kakaoyu hazmettirmek için en iyi çareyi uygulamakla meşgul bir hâlde başparmaklarını kütürdetiyordu Peder Feju ve Piedra'nın yanına dönmesini bekliyordu. Hayli uzun sürdü bu bekleyiş, zira Yüzbaşı Salome, askerlerini alıp eğlence yerine doğru uzaklaşıncaya kadar kapıdan ayrılmadı Piedra.

"Şansımız var, aksilik çıkmadı Aziz Peder, eğlence devam edebilir..." Dans ediyormuş gibi iki yana sallandı. "Ancak 'Machaquito'yu çalmak yok..."

"Nedenmiş o, Piedrasanta?"

"İnanmayacaksınız. Bu pasadoblenin bir yeri var, şöyle başlıyor: 'Nereye gidiyorsun Machaquito, sırtında bu gala mantosu...' İşte belediye başkanımızın yanından geçerken bunu şöyle değiş-

tiriyor çocuklar: 'Nereye gidiyorsun Pascualito, bu fahişe kolunda?..'"

"Ah! Bu dilin yok mu senin!"

"Şimdi işler tıkırında gittiğine göre, bir kakao daha içebilirsiniz. İçine tedirginlik ve korku bulaşan kakaonun tadı olmaz, bu meretin tadını alabilmek için keyifle içmeli. Bana gelince, sulu tarafından bir viski istiyor canım."

"Kakao bir..."

"Tanrı gibidir."

"Piedrasanta, çok iyi biliyorsun ki, kirli ellerle Tanrının her şeye karıştırılmasına müthiş içerliyorum..."

"Nasıl desem, sizi biraz tedirgin gördüm Aziz Peder. Anlıyorsunuz ya, nasıl dikkatliyim, kendi sıkıntıma rağmen başkasının hâlini de düşünüyorum. Şuranızda, yüreciğinizde bir sıkıntı var, gidip uyumanıza engel oluyor. Nedir sebebi? Biliyorsunuz, Meksikalıların dediği gibi, 'dostlukta üstüme yoktur.'"

"Oğlum, en karanlık geceler, ruhumuzu çepeçevre karanlığın ortasında hissettiğimiz gecelerdir ve böyle gecelerde, hep el yordamıyla bir çıkış yolu, bir çare ararız kendimize ama biliriz ki aradığımız şeyi bulmak imkânsızdır."

"Peder Ferrusigfrido, ölümden başka her şeyin bir çaresi bulunur..."

"Ölüm kurtuluşumuzdur, bundan vazgeçmek isteyen mi var?.."

"Her şeyin çaresi bulunur, cehenneme çare bulunmaz sadece..."

"İlle bir cevap istersen söyleyeyim; korkuyorum, sanki bu gece beni kırbaçlamaya geleceklermiş, parçalayacaklarmış korkusu var içimde. Cehennem bir göle benzer, nasıl girileceğini bilirsin, nasıl çıkacağını kestiremezsin ama..."

"Peki ama size ne bundan? Papaz değil misiniz, cennete gideceksiniz nasıl olsa..."

"Sen inanıyorsun buna..."

"Grev yüzünden endişelisiniz sanıyordum."

"Sebeplerden biri o. Bu gece, ruhumun en karanlık gecelerinden biri Piedrasanta, karanlıkta titriyor ellerim, çıkış yolu arıyor ve bulamıyorlar."

"Fakat siz buralı değilsiniz nasıl olsa..."

"Toprağın tuzuysa insan ve bu tuz yavansa, tadı yoksa, aradığı tadı nasıl vereceğiz toprağa? İş meseleleri yüzünden kopan kanlı çatışmalara hep böyle seyirci mi kalacak Kilise, gene patronların safında yer alırsak ne olacak hâlimiz?"

Sustu, cübbesinin yakasını düzeltti. Hiç düzeltilmemiş sık sakalı, ıslak bir çaput yularını andırıyordu, havanın sıcaklığını haber veren bir ölçü aleti gibiydi. Gramofonun zırıltısı sinirini bozuyordu, kalbinin atışı bile tempo değiştirmişti bu yüzden; her saniye, insanın sonsuz bir yalnızlık içinde ömür tükettiğine olan inancı artıyordu.

"Genel grev bizi, hepimizi, sonu ve dönüşü olmayan bir yola sürükleyecek." Kendi kendine konuşuyordu âdeta, Piedra'nın kendisini dinlemediğini, fır dönen gözleriyle dükkânda olup biteni seyrettiğini fark etmişti çünkü.

Tuttuğu personel hiç de fena çalışmıyordu; fakat gösterilen çabayı yersiz görüyor, işgüzarlığa veriyordu Piedra. Mesela şuracıkta oturan zenciye artık içki vermemek gerekiyordu. İçince azıyordu çünkü. Bir asma kilitten farksız olan suratı ve yamyassı burnuyla, daha şimdiden kime çarpabileceğini araştırıyordu. Geçen gün, bir şoförün karısından öyle okkalı bir şamar yemişti ki, gözlerinde şimşekler çakmıştı. Bir kadın ayarlamıştı bu gece, vücudu bir Alman gibi koksun diye, ha babam bira içiyordu. Fakat nafile, ne yapsa pis kokacaktı işte...

"Evet, genel grev hepimizi sonu olmayan bir yola sürükleyecek," dedi Peder Feju, bu sefer de Piedra'dan çok kendisi için konuşuyordu sanki: "Çok önemli bir soru açıyor kafamızda. Kurulu düzeni tehlikeye sokan bu sosyal hareketleri bir yana bırakırsak, işçileri haksız bulmak mümkün mü? Mesela işçi olmayan bizler, bir insanın emeğinin karşılığını almaktan vazgeçip her türlü şiddete ve işsizliğe göğüs germesini anlayabilir miyiz? Benim Meksika'da hazır bulunduğum toplantı gibisini gören bir insan, yani kendi rızasıyla greve kararlı işçilerin toplantısında bulunan bir insan, havaya kalkan başları, vücutları ve insanların çehresini görür sadece, kör gibi duran bu kitlenin baskısını ve inanmışlığını fark eder. Ama bunun

gerisinde saklı olan şeyi, her gün tekrar başlayan ekmek kavgasını, kadınları ve çocukları, ilaç ve elbise derdini göremez, anlayamaz... Bu konularda konuşabilecek kadar yetkili bir insan değilim, Piedrasanta. Ne var ki, her grevin özünde Hristiyanca bir kahramanlık kıvılcımı olduğunu düşünüyorum..."

"Konuşun Aziz Peder, konuşursanız içiniz rahatlar..."

"Ben değilim böyle konuşması gereken, asıl Kilise böyle konuşmalı ve ne kadar erken konuşursa o kadar hayırlı olacak. Kilise'nin kendilerine düşmanca davrandığına inanmaya başladı emekçiler, böyle olamaz."

"Çok şanslısınız, herkes seviyor sizi..."

"Ben hiç önemli değilim, Kilise'yi söz konusu ediyorum sadece. Bana sorarsan, bütün bu meseleler çözülür. Köy çocuğuyum ben de, adamakıllı fukara bir çevrede büyüdüm. Üstelik Meksikalılık var serde, dindarlıktan yana ise çok eksiğim var... Evet, gittim oraya..."

Boğucu bir sıcak vardı dükkânda, alev alev yanıyordu ortalık sanki. Chombo, şu Panamalı zenci ve yanındaki ağlayan sesli zenci kız, pistte fır dönüyordu ama dans etmek için değil de, birbirlerine sürtünebilmek fırsatı ellerine geçer de keyiflenirler diye, kesik kesik, sık sık durarak, arada birbirlerine iyice yapışarak ortada dolanıyorlardı... Boyuna gülüyordu zenci kız... Sanki ayaklarının ucuna basarak değil de, memelerinin ucuyla erkeğin göğsüne yaslanarak dans ediyordu. Chombo'nun ağzından salya akıyordu boyuna; bembeyaz, Hindistan cevizinin sütüne benzer bir salyaydı bu, kimi zaman tükürüyor, bazen de yutkunup salyasını yutuveriyordu.

"Tükür, havaya tükür, göreceksin, yüzüne düşecek!.." dedi zenci kız onun kulağına.

Tüysüz bir zenciydi Chombo ama bütün hücreleri kirpi dikeninden farksızdı, gözlerini belertti espri olsun diye. Gözleriyle kahkaha atıyordu şimdi. Kız hoşlanmamıştı bu numaradan.

"Dans ederken ölü numarası yapma, Chombo..."

Sorgun ağacından eşyalarla döşenmiş, madalyonların içine yerleştirilmiş aile fotoğraflarıyla, bronz duvar saati, kâğıttan çi-

çekler, tavus kuşu tüyünden yelpazelerle süslenmiş ve âdeta küçük bir salonu andıran dükkânın dip tarafında Piedrasanta ile yârenlik ediyordu Peder Ferrusigfrido. Piedrasanta, bir yandan dükkânda olup biteni kollarken, bir yandan da tezgâhtan sokağa kadar uzanan kesimi göz hapsine almıştı.

"Karımı uyandırdım mı acaba, hatırlamıyorum ki... Ekmek için fırına gitmesi gerekiyordu. Hah, aklıma gelmişken söyleyeyim, bundan birkaç gün önce, grev çıkarsa ekmek yapmayacağını söyledi fırıncı. Öbür işçilerle dayanışma olsun diye kapalı tutacakmış fırını. Eskiden hiç işitmediğimiz bir yığın laf çıktı şimdi ortaya, her dakika bunları dinliyoruz artık... Neymiş... Da-ya-nış-ma..."

"Ben gidiyorum Piedrasanta..."

"Gidiyor musunuz Aziz Peder? Fokstrot eşliğinde oldu bugünkü grev konuşması. Sazlı sözlü konuşan Evangelist papazlara benzediniz bugün."

"Evangelistlere karşı bir kozum var. Grevden bahsetmeye değil de asıl onu anlatmaya gelmiştim ben buraya. Orta boy bir heykel istiyordum. Guadalup Azizesi'nin bir heykelini, ayin masasına koyacağım onu."

"Evet, tam bir 'müttefik' bulmuşsunuz kendinize... Evangelistlere, Protestanlara ve de grevcilere karşı!"

"Hiçbir şekilde grevcilere karşı değil! Domuz yağını tereyağla karıştırma lütfen! Guadalup Azizesi Yerli'dir, teni esmer ve ayağı çıplak onun da, kendisi gibi olanlara karşı değildir ve olamaz."

Zenci Chombo, yanındaki kızın ağlamaklı konuşmasını taklit ederek –zencinin sapsarı elbisesine yangından çıkmış bir ölü kafası gibi yaslanıyordu kız– titrek bir sesle başladı şu türküyü söylemeye:

Bir zavallı, küçük masanın üzerinde
Ah, ne diyecekler bu işe, ne diyecekler
Yemyeşil bir limon ve yapraklı çiçekler
Ne zaman gelsem sana, kaçıyorsun
Seni bırakıp ne zaman gitsem uzaklara
Öfkelisin, kulak ver sözlerime, sevgilim...

Sevmiyorsun hiç beni, herkes söylüyor
Ah, ne diyecekler bu işe, ne diyecekler
Üstüm başım perişan benim
Ya senin, farkın yok benden, eteğin bile
Hep pantolonlar ayağında senin
Sevdiğim, kulak ver sözlerime, sevdiğim...

Ellerini ovuşturmak istedi Peder Ferrusigfrido ama o kadar terliydi ki elleri, adamakıllı zordu böyle bir şey yapmak. Gülümsemekle yetindi o yüzden. Dükkândan çıktı. Boğucu sıcağın ve ıslak elbiselerin yaydığı garip bir koku vardı havada.

Askerî müfreze gelmeden önce, pistte neşeyle dans eden kalabalıktan eser kalmamıştı şimdi. Askerler keyfini kaçırmıştı herkesin, çabucak dağılmıştı kalabalık. Don Pascualito lokomotif fenerine benzeyen projektörü söndürmüş, misafirlerine yol vermiş ve karısını koluna takarak evinin yolunu tutmuştu. Geceki olaylar yüzünden iyice öfkelenmişti Kumandan'a.

"Masonun iyisini görmedim şu hayatta..." diyordu karısına; "'Altın Yumak'ta dans izni nasıl verilir ki o maskaraya! Neyse ki müfreze geldi de, kalabalık dağıldı, iş yapamadı herifçioğlu! Bir de 'Machaquito'yu çalmaktan vazgeçti ya sonunda, o da önemli. Durmadan o şarkıyı isteyen Aziz Peder de oradaydı çünkü. Yok, yok, girme koluma!.. O uğursuz şarkının sözlerini duyuyorum sanki... Nereye gidiyor Pascualito, bir fahişe kolunda?"

"Ya, demek böyle okuyorlar o şarkıyı? Bunu hiç anlatmamıştın bana! Kim olduğumuzu göstereceğim hepsine! Göreceksin, nasıl söyleteceğim o şarkıyı: 'Nereye gidiyorsun Pascualito, sayın eşin kolunda?..' diyecekler bundan sonra."

Karanlığın koynunda, dalları sarmaşık gibi birbirine dolanmış ağaçların gerisinde, eğri büğrü sokaklar, sulama kanallarının üstüne kurulmuş küçücük köprüler ve tam ortada, pencerelerinden elektrik ışığı sızan bembeyaz bir ev... Evin cephesine yerleştirilmiş bir levhada "Kurtarıcı" yazısı. İçeride, kürsü niyetine konulmuş bir yüksekliğin üstüne tünemiş bir adam vardı konuşan; karşısındaki sıralarda, iskemle ve taburelerde oturan yüz kadar insan dinliyordu onu.

"...İğnenin deliğinden deveyi geçirmek değildi mesele," diyordu. "İğne Kapısı'ndan geçirmekti, ki bu kapı kutsal şehrin, Kudüs'ün en dar kapısıdır. Bir deveyi İğne Kapısı'ndan geçirmek, bir zenginin cennete girmesinden çok daha kolaydır... İsa söz oyunu yapmıyordu... Tarafsızdı... Bir yanda İğne Kapısı var ve hiçbir deve geçemez o kapıdan, öbür tarafta cennetin kapısı var, oradan da hiçbir zengin geçemez."

"Felaket bu! Felaket!.." dedi Gooddie. Oradaki yardımcılardan biriydi ve dehşete kapılmıştı âdeta. "New York şehrine, kudretli şehre felaket yağacak! Felâket saati çaldı, New York şehri, hüküm günün geldi artık! Ve dünyanın bütün tüccarları, pişmanlık içinde ağlayacaklar, çünkü bundan böyle kimse almayacak senin mallarını; altınlı ve gümüşlü olanları da, en değerli taşlarını ve incilerini de, paha biçilmez ketenlerini, ipeklilerini, en güzel kokulu olanları, fildişinden yapılmışları, değerli taşlarla bezenmişleri, bronz, demir ve mermerden oyulmuşları, en güzel kokuları, şarapları, yağları, unları, buğdayı, en besili ve güzel hayvanları, atları, koyunları, arabaları, insanların hayatı pahasına, esirlerin hayatı pahasına yapılanları da almayacak kimse... Ah! New York!.. Bütün bu ürünlerin ticaretini, soyguncuğunu yaparak ceplerini doldurarlar, zenginleşenler, korkulu gözlerle, ağlayarak uzaklaşacaklar senden ve şöyle konuşacaklar: 'Felaket bu! Felaket!.. Tanrının gazabına uğradı bu büyük şehir, ketenin en değerlisiyle, altınla, incilerin ve taşların en paha biçilmez olanıyla dolu şehir... Sanki bir anda yok oldu bütün bu zenginlikler... Bir hiçe dönüşüverdi... Bu şehire uzaktan bakan her pilot ve her gemici, eskiden New York'un bulunduğu yerde, gökyüzüne yükselen bir duman bulutundan başka bir şey göremeyecek artık...'"

Bazı dinleyiciler yardımına koştular onun, *Good-die* mahşer gününü sahiden yaşıyormuşçasına sapıtmıştı, kendini kaybetmiş, kriz geçiriyordu. Dinleyici sıralarında hareketsiz oturan bankacı suratlı adamlar, İncil'i sımsıkı göğüslerine bastırarak başlarını kederle iki yana sallıyor, onun hâlini hiç beğenmediklerini anlatmak istiyorlardı.

"Gudeycito!.." diyordu, zayıf adam. Sesi dokunaklı ve yumuşaktı. İspanyolca konuştuğunun şuurundaydı, üstelik yarı çıplak gelmişti, yemyeşil bir rengi vardı derisinin, muz yeşili. "Gudeycito, bir ecnebisin sen, azizsin ve tıpkı bizim gibi fukara birisin, senin de İncil'den başka yastığın yok başını koyacak, kuru topraktan başka evin yok oturacak..."

"Aziz kardeşlerim..." Gooddie'ın soluğu kesilince, eski saygılı sessizlik salona hâkim olur olmaz duyulmuştu bu katı ve etkili ses. Saygıdeğer Peder Cassey'di bu konuşan, Melekler Tarikati Kilisesi'ne mensuptu. "Aziz kardeşlerim, İsa'nın çağrısını anlamından saptıranların nasıl büyük bir tehlike yarattıklarını konuşacağız bu gece. Gerçekten korktukları için yapıyorlar bunu. Eskiden kutsallığını yitirmemiş olan kürsülerine çıkıp, İsa'nın tüccarları yanından kovduğunu söylüyorlar. Gelgelelim bunu söylerken, kendi durumlarına göz yumuyor, tapınaklardan kovamayacaklarını bildiklerinden de, tüccarları, bugünün tüccarlarını görmezlikten geliyorlar. Sonra, âdeta özür dileyerek, hatta özür diliyormuş gibi numara bile yaparak, 'Tüccar bunlar...' diyorlar. Sakın unutmayın, 'Sadece Tanrı okuyabilir insanların kalbinde olanı,' diyorlar. Yürek varmış tüccarlarda sanki ve sanki büyük yaratıcı, en büyük Aziz'e, Kartacalıların göğsünü açıp bakmayı salık vermiş. İsa kapı dışarı attı hepsini, sadece o zaman öfkelenmiştir ömrü boyunca. Tüccar giremez tapınaklarımıza, dışarıda kalmalıdır..."

Peder Feju, bu konuşmayı dinlemek için durmuştu, tespihi elindeydi, sallayıp duruyordu başını, gecenin karanlığı uçsuz bucaksız bir cübbe misali koynunda gizliyordu onu. Bir papazın, içeriye girip bu şeytan ruhlu adamlarla, tartışmaya neden hakkı olmasın? Dinî inançlara saygıdan ötürü mü? Ne de acayip bir saygı böylesi? İzin verilseydi eğer, suratına atardım... Neyi? Atardım suratına... Peki, sen kovdun mu tüccar takımını kiliseden? Bile bile ısırdı dilini. Hem, öyle kuvvetle ısırdı ki, boğum boğum hissetti acısını.

Artık kendini tutamayan, ama kalabalık önünde ilk defa konuştuğu için utancından kıpkırmızı kesilen bir demiryolu bekçisi kürsüye doğru haykırdı:

"Yetsin artık, Peder Cassey, yetsin!.. Orta Çağ hikâyelerini ne zaman kapatacaksınız artık? Tanrının sözcüsüsünüz, tamam anladık, peki bugünün hayatıyla, bugünün meseleleriyle hiç ilgilenmiyor mu Tanrı? Onun sözcüleri olan sizler ilgilenmiyorsunuz bugünün dünyasıyla, çünkü hem kör, hem sağır, hem de kötürümsünüz, dilinizi yutmuşsunuz siz... Tanrı size hiç benzemiyor ama... İğne deliğinden geçen ve geçemeyen deve hikâyelerinizle, tüccarların kiliseden atılması masallarıyla çağımızın hiçbir olayını kavramak mümkün değil artık. Bugün Samson bile, çağın dolar yığınlarından örülmüş tapınağını oynatamaz yerinden... Söyleyin Peder Cassey, söyleyin, ne yapacaksınız yüz elli milyon dolarla oynayan muz tüccarlarını kiliseden atmak için?.. Ah!.. deveydi, tüccarlardı, hepsi masal bunların, din tarihini masallara döktünüz artık! Kiliselerde, tapınaklarda, günümüzün meseleleri neden konuşulmuyor. Çocuklardaki ölüm oranı mesela. Asgari ücretten, günlük çalışma süresinden, yaşlılık sigortasından neden bahsedilmiyor hiç?"

Sonrasını işitmedi Peder Ferrusigfrido. Karanlığın en karanlık noktasına gizledi kendini, oluk oluk boşanan terini silebilmek için alnına götürdü mendilini. Her şeyde bir çiçek ve henüz tomurcuklanan yemiş kokusu... Denizin inleyen sesi... En derin şeyleri anlamaya imkân veren bir ikinci tabiatın varlığına inanabilir insan denizin sesini işitirse. Yaşlar boşanıyordu gözlerinden.

"Gidin gözyaşlarım, uzaklaşın benden..." dedi içinden. "Korkaklığın pisliğisiniz siz sadece!"

Mendilini ısırdı, dişlerinin arasında parçaladı ve lime lime olmuş o bez parçasıyla sildi gözlerinin yaşını.

Köy sokaklarında yolunu kaybetmiş gibiydi. Ona sesleniyorlardı. Kendisine seslenildiğini işitiyordu ama bakamıyordu seslenenlerden yana. Kiliseye gelenlerin hepsi, bütün tanıdıkları kötüydü, can çekişen birer leşti hepsi. Günah çıkar! Günah çıkar bize! Yakararak geliyorlardı yanına. Can çekişmiyorlardı, birer savaşçıydılar hepsi. Guadalup Azizesi'nin kutsal hayalini bir bayrak gibi açmak gerekiyordu önlerine. Peder Hidalgo da, onun kadar basit, kendi hâlinde bir papaz değil miydi? Ne bekliyordu? Savaşa başlamak için ne bekliyordu?

Gecenin koyu karanlığında, askerî müfrezenin bir kısmı, yorgunluğu, boğucu sıcağı ve uykusuzluğu gözlerinde taşıyarak Kumandanlık binasına yürüyordu. Yüzbaşı Salome, "Kurtarıcı" levhasını görünce içeride konuşulanları dinlemek niyetiyle durdu binanın önünde, yanında askerleri vardı.

Peder Cassey, demiryolu bekçisine cevap veriyordu:

"Kardeşimiz, ticaretin ve dinin, işçiler yararına birleştirilmesinden neden bu kadar kuşkulanıyor, anlamıyorum doğrusu!"

"Protesto ediyorum!" Okul öğrencilerinin yaptığı gibi, oturduğu yerden elini kaldırmıştı bir kadın. Saçlarına ak düşse de yüzü sıhhatli bir pembelik içindeydi, hayli genç görünüyordu bu yüzden. "Peder Cassey, 'The Witness'* isimli yayın organımızda belirtilen hâl çaresinin, yapılan ikazların aksini söyleyemez burada. Yayın organımız, Kilise ile iş çevreleri arasında, işçiler aleyhine ve onların 'beşinci hürriyet' olarak isimlendirilen bağımsız iş sahası açabilme hürriyetlerini kısıtlayacak bazı çirkin temaslar yapıldığını açıklamıştır."

"Araya laf sokuşturduğum filan yok canım..." dedi Peder Cassey, alabildiğine yumuşaktı sesi: "Yanılmıyorsam 'The Witness'daki uyarı, her şeyden önce, konsorsiyumların Kilise'yi kontrol etme çabasıyla ilgiliydi sanıyorum."

"Buna karşı direniyoruz ve direneceğiz..." dedi kadın boğuk sesiyle ve ayağa kalktı; "Kiliselerimiz ve tarikatlarımız, birer büyük manevi güç, birer ahlak hazinesi olduklarını gösterdiler, fakat konsorsiyumlar Katolik ilkelere göz dikmiş görünüyor..."

"Aziz kardeşlerim," diyerek onun sözünü kesti Peder Cassey. "Hep birlikte kutsal kitabımızdaki ikinci ayeti okuyarak son vereceğiz bu geceki toplantıya."

Hepsi ayağa kalktı oradakilerin:
Tanrı uzattı ellerini
ki, emekçilerin elidir elleri
dedi onlara: Bir şehir kurun!
ve kurdular şehri...

* Tanık, tanıklık.

Tanrı uzattı ellerini
ki, emekçilerin elidir elleri
dedi onlara: Yıkın şehri!
ve şehri yıktılar...

Salome, askerlerinin önünde yola koyuldu tekrar. Pazar gününün yaklaşan sessizliği şimdiden kaplamıştı tarlaları. Çavuş Rancun yüzbaşıyı çekti kolundan, durdurdu; sık ağaçlı bir toprak yoldaydılar o sırada; bu yol, biraz ötede demiryolu ile kesişiyordu, bir incir ağacının tepesine tünemiş olan baykuşu gösterdi yüzbaşıya.

Yüzbaşı ve peşindeki müfreze, uğursuz kuşun yanından geçmemek için yol değiştirdiler ve az sonra, Yüzbaşı Carcamo'nun kumandasındaki öbür müfreze yetişti onlara. Ortadan ikiye ayrılmış bir yılan tekrar nasıl birleşirse, iki grup da tek bir bütün olarak öyle birleşti.

"Dün gece, benim odaya uğrayışınız sebepsiz değildi, öyle değil mi yüzbaşım?" dedi Carcamo, Salome'nin adımlarına ayak uydurmaya çalışıyordu yürürken.

"Görmediniz mi, genel grev patlayınca bize gerekecek malzemeyi sordu ve canıma okudu Kumandan."

"Sizinle bu meseleyi konuşmak istiyordum ben de; yetecek sayıda makineli ve tüfek istemek gerekiyor..."

"Anladığım kadarıyla bol miktarda el bombası göndereceklermiş..."

"En iyisi bu, ne dersiniz?"

"Yüzbaşı Carcamo, terslik şurada ki çok fişek harcıyorsunuz... Hiç olmazsa bin el ateş ettiniz bu gece..."

"Büyütüyorsunuz dostum. Kulaklarınızın tüfek seslerini bu ölçüde karıştırdığına inanmak istemiyorum..."

"Kimseyi yakaladınız veya öldürdünüz mü bari?"

"Vur emri almıştık, ama havaya ateş ediyoruz..."

"Böylesi daha iyi..."

"Korkuttuk herifleri, üç defa bir tarafta, üç defa da öbür tarafta dolaştık. Yüzbaşı Salome, görüyorum ki pek çok mesele rahat konuşulabilir sizinle."

"Ne konuşacağız?"

"Odanıza geleceğim sizi görmeye. Okuldaki 'subay'ınız kimdi, söyleyebilir misiniz?.."

"Augustin Yanez..."

"Onu tanımıyorum..."

"Hayret, çünkü siz epey kaldınız başkentte..."

"Mektuplaşıyor musunuz?"

"Yıldönümlerinde kart gönderiyoruz birbirimize. Çok cesur adamdır."

"Benim 'subay'ım Timoteo Benavides, fakat bir daha göremedik birbirimizi. Subay kulübünün düzenlediği bir eğlence sırasında, yanımdaki kadını ayartmak istedi, tabii Carcamo hemen gösterdi dişlerini."

"Ben iyi tanırım bakın onu," dedi Salome. "Kardeşlerimden birinin sağdıcı olacaktı düğünde, tam o sırada görevle dışarıya gönderdiler ve..."

"Meksika sınırını avucunun içi gibi bilir. Hem bizi bir hayli geride bıraktı, kumandan oldu şimdi."

"Terfi sıranız gelmedi henüz, değil mi?"

"Yok, daha gelmedi..."

XXIV

"Yerli kadını o, Yerli, Yerli..." diye kendi kendine söylenip duruyordu Peder Feju. Sina çölünden gelmedi o, İncil'den çıkmadı. Esmer Amerika'nın gülü o, Tepeyac güllerinden doğdu, orada yaratıldı.

Yeni günün doğuşunu seyrediyordu, sabah güneşinin yaldızlı şavkında, çeşit çeşit pembe renkle ışıklanan böceklerin uçuşmasını, bu böceklerin ışıl ışıl yanıp sönen gölgelerini ve sabahın pembe tonlarıyla şenlenen, yavaş yavaş gökyüzünde asılı sabahyıldızına ulaşan aydınlığı seyrediyordu...

"Maria, sabahyıldızı!"

Çoktan kalkmıştı Peder Feju, yatağının ter kokan sıcaklığı henüz soğumamıştı vücudunda. Bir soğuk su banyosu tepeden tırnağa serinletecekti onu. Sabun ve su. Bol sabun ve bol su.

Yeni doğan günün ışığı içeriyi aydınlatıyordu ama bir mumun şavkında giyindi Peder. Masanın tam ortasında, tahtadan oyma İsa heykeli duruyordu, kendi memleketinden getirmişti bunu, işittikleri doğruysa Las Casas'lı Peder Bartolome uzun bir süre yanında taşımıştı bu heykeli.

Guadalup Azizesi'ni temsil eden bir tabloya sahip olamadığı için üzülüyordu Peder Feju, dört bir yanına bakınıyor ve sanki olağanüstü bir mucize ansızın gerçekleşecek, odasının duvarlarında, o gökyüzünde kalmak istemeyen Azize'nin hayali belirecek, meleklerin sevinç çığlıkları arasında tel tel açılıp bir gülün yaprakları hâline geliverecek ve Juan Diego'nun vücudundaki kıllara yapışacaktı.

Ellerini ovuşturdu. Çok inandığı bu kutsal varlığın resmi yoktu Kilisesinde, fakat resim konusunda hayli becerikli oluşuna güveniyordu. Sabah vaktinin çeşitli renkleriyle süsleyip boyayabilirdi Azize'yi. Gülleri neden aklına getirmemişti ki şimdiye kadar?.. Öyle ya, Azize bile kendi hayalini resmetmek için yapmacıklı boyalara ihtiyaç duymamış, gülleri ve Yerlilerin inancını yeterli görmüştü. Azize'yi kafasında canlandırabilmek için geçerli tek bir yol vardı Pederin önünde, en değerlisinden çeşit çeşit gülü bir araya toplamak. Pembeli, beyazlı, sarılı gül yapraklarını yan yana koysa, karşılarında durup şöyle doya doya seyretse, sahiden görecekti Azize'nin hayalini.

Ne var ki ki gül yoktu işte Kilise'de. Elindeki bütün güller kâğıttan yapılmıştı, sahici çiçeklerden topu topu artık solmuş ve posası çıkmış glayöller, sıcağın etkisiyle rengi uçmuş yaseminler kalmıştı geriye.

Odasından hızlı adımlarla çıktı giyinince, sabah duasına hazırlık yapmak üzere ayin eşyasının bulunduğu kısma geçti. İnsanın maddî gücü iyice sınırlı olunca, isteklerinin de aynı ölçüde sınırlandığını düşünüyordu bir yandan. Neden ama neden, Guadalup Azizesi, söyler misin neden, senin sadık kullarından bir tanesi olan bu kendi hâlinde ve yüreği alçakgönüllülükle dolu papaz, seni güllerle boyalarla filan değil de sözlerle anlatamıyor insanlara? Bunu anlamak kolay değil mi? Neden şaşırıyoruz öyleyse?.. Söz sanatından yana ne kadar beceriksiz olursam olayım, sen bana

yeterli gücü verirsen, bana ışık tutarsan, kilisenin içinde ve bütün sahilde seni gerektiğince anlatacak gücü bulurum kendimde. Yeter ki sen çeşmeye su doldurmaya, çarşıya pazara, evde herkese yardıma koşan, bütün sevinçleri herkesle paylaşan, dertlerine kimseyi ortak etmeyen Yerli kadının gülüşüyle cesaret ver bana... Yerli kadın!.. Yerli kadın!.. Ona, "Yerli kadın" diyebildiği için müthiş bir keyifle şenleniyordu yüreği, çünkü burada nereye baksa "yankee" kokuyordu her şey. Öylesine dalgındı ki, Confiteor Deo'yu okumaya başladığı zaman, sabah duasına girildiğinin bile farkına varmamıştı.

Hava yumuşamıştı. "Dominus vociscum" sözlerini okumak üzere kalabalığa döndüğü zaman, kilisenin tıklım tıklım olduğunu gördü. Denizden doğru esen serin ve güzel rüzgâr, son günlerin boğucu ve korkulu havasını biraz olsun dağıtıyordu. Sıra İncil okumaya gelince kürsüye çıktı ve önündeki bir insana sesleniyormuş gibi başladı konuşmaya:

"Yerli kadın, Yerli kadın, Amerika'nın Yerlisi!.."

"Bu papaz kılçıksız balığı amma çok seviyor yahu, ne adam! Dikensiz gülden yapılmış Azize istiyor başımıza. Berber dükkânında Belediye Başkanı böyle hüküm veriyordu Peder hakkında."

Sıtma hastalığının hâlsiz düşürdüğü berber, sırtını dönmüştü başkana. O kadar aptal buluyordu ki don Pascualito'yu, hani elinden gelse kıçını açıp gösterecekti bu yüzden. Hemen cevabı yapıştırdı:

"Mesele bu değil dostum, bakın Frenk inciri dikenlidir meselâ, buna rağmen Frenk incirini yer insanlar, dikenler ellerine battığı hâlde yerler üstelik."

Berberin görünüşü çok perişan olduğu için, don Pascualito onun İncil üslubundaki bu cevabını, sıtma yüzünden beyninin uyuşmuş olmasına verdi.

"Usta, ne yapıp edip şu pis hastalığı atmalısınız üstünüzden, eskiden çok sıcakkanlı ve anlayışlı bir adamdınız, şimdi sizinle konuşurken kara kara düşünüyor insan. Oraculo'yu filan okumuyordunuz o zaman, birlikte kâğıt oynuyorduk, domino oynuyorduk sizinle. Dükkânınız buluşma yerimizdi, gelgelelim şimdi sa-

dece şikâyet etmek için açıyorsunuz ağzınızı, bütün vaktinizi ateşli ateşli uyuklayarak tüketiyorsunuz."

Belediye başkanı gidince, Mincha adlı üçüncü karısını yanına çağırdı berber. Tercerola diyordu ona; kısa boylu, şişman ve çirkin bir kadındı. Hemen kiliseye koşup Peder Peju'yu dükkâna çağırmasını söyledi. Onun bu sözü bir anda allak bullak etmişti kadını, acı çığlıklarla ağlamaya başladı Mincha. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Hani kocası, çöktüğü koltuktan doğrulup ayağa fırlamasa ve şunu söylemese yüreğine inecekti kadının:

"Ne enayisin yahu, bırak budalalığı, öleceğim diye buraya çağırtmıyorum ki papazı, odamızdaki Azize tablosunu vereceğim ona."

Mincha kadın rahatlamıştı, âdeta uçarak Peder'in huzuruna koştu. Kocasının isteğine uyarak, papaza dükkâna çağrılışının sebebini söylemedi, kocası sürpriz yapmak istediğine göre onun işi karıştırmaması gerekiyordu.

Ağzının içinde rahat durmuyordu dili, kaşınıyordu. Hemen bir çırpıda her şeyi söyleyivermek istiyordu ona. Papaz kocasının ölüm döşeğine yattığını düşünmemeliydi, buna rağmen tuttu kendini, hiçbir şey söylemedi. Eve dönünce, tabloyu iyice silip temizlemesi gerekiyordu zaten, toz içindeydi tablo, örümcek bağlamıştı.

Çağrılışının sebebini sormadı Peder Ferrusigfrido. Ölüm saati yaklaşınca, Tanrısıyla hesaplaşmak isteyen bir Hristiyan çağırıyor diye düşündü sadece. Fazla gecikmeden gelmişti işte. Az sonra da berber dükkânının kapısında belirdi.

"Kutsal olsun bugün ve iyi geçsin..." dedi. Berberin aynasında yansıyordu hayali.

Berber, gömüldüğü koltuğa çivilenmiş gibiydi, sokağın karşısındaki duvara asılmış aynadan Peder'i seyrediyordu.

"Peder, içtenlikle selamlarım sizi..." dedi.

"Nasılsınız?.. Çok hasta olduğunuzu öğrendim... Karınız dükkâna uğrayıp sizi görmemi söyledi, işte karşınızdayım, emrinizdeyim şimdi..."

"Teşekkür ederim geldiğiniz için. Bu sabah Guadalup Azizesi'nden bahsetmişsiniz, kilisede onun resminin yokluğundan şikâyetçi olmuşsunuz. Bu sabah, dua sırasında..."

Çok bitkindi berber, konuşamıyordu. Sustu, yere çevirmişti bakışlarını, vücudu buz gibiydi, saçları donmuştu, sanki kulaklarının kıkırdağı bile donmuş, şeffaf hâle gelmişti. Karısı, onun kupkuru dudaklarına bir parça kakao yağı sürdü.

"Şurada..." Kolunu kaldırıp işaret etmek istiyordu, Mincha yetişti yardımına, kocasının keyfi bozulmasın, istediğini yapabilsin diye uğraşıyordu. Don Yemo'nun kolunu tuttu havada. Eliyle işaret etmek en sevdiği şeydi berberin, Napolyon'dan kaptığı bir alışkanlıktı bu, neden mahrum kalsın alıştığı şeyden? "Şurada, şu odada, Guadalup Azizesi'nin bir resmi duruyor, onu siz alın, tablonun Kilisede durmasını istiyorum..."

Bakışlarını yerdeki bir noktaya çevirmiş olan bu bitik hastanın hâlini bir anda unutuverdi Peder Feju, ellerini keyifli keyifli ovuşturdu, alkışladı berberi, ardından kendini tutamayıp kocaman bir "Yaşasın!" çekti...

İşaret edilen odaya girer girmez diz çöktü Peder, berberin karısı duvardaki tabloyu indirmişti yere, duvara dayamıştı, temizliyordu.

Tabloyu kucaklayarak çıkardı dükkândan. Berberi fark etmedi bile. Ölümün bu adama olan yakınlığı, onun neşesini bozamazdı artık, ölüleri ölüler gömer. Amerika'nın Yerli Kadını'nı kendi tapınağında başköşeye yerleştirecekti Peder Feju ve herkese, hep bir ağızdan şunu söyletecekti kilisede:

Nasıl doğarsa portakal
Kendi ağacının çiçeklerinden
Bir gülden yaratıldın sen
Kimse söyleyemez aksini!

Kor ateşinin dumanı yakıyordu
Ayaklarını adamın önce
Ve gül oldu her şey
Seni doğuran da buydu, yaratan!

Juan Diego nerede görülürse
Kokusunu alır insan hürriyetin
Canını dişine takarak dövüşüyorsun
Hidalgo'nun yanında, sen Cuacthemonina!

• • •

Çeşitli yaşlardan bir yığın adam toprağa uzanmışlardı, edep yerlerini koruyan bezlerden başka elbiseye benzer bir şey yoktu üstlerinde ve hepsi susuyordu. Cevap vermek zor geliyordu hepsine. Susuyorlardı. Pazar günü, ücretler arttırılmazsa şirketin işinde çalışmamaları teklif edilmişti onlara.

Kısa bir süre önce aralarına katılan bir adam getirmişti bu teklifi. Havanın ve toprağın ateşi vardı sesinde; Andres Medina isimli bir adamdı.

"Çok muz kesildi mi?" Aralarından biri soruyordu.

"Yeteri kadar kesildi," dedi yeni gelen. "Pazar tatili yapılmadığına göre kesim devam ediyor hâlâ."

"Limanda bekleyen bir gemi var herhâlde..."

"Daha iyi ya..."

"Fazla ücret ödemezlerse kimse yükleme yapmaz..."

"Suç işlemiyoruz ya?.."

"Emeğinin karşılığında para istiyorsun, neden suç olacakmış ki bu? Yükleme başlamadan önce haber vereceğiz heriflere, daha iyi ücret almak istediğimizi söyleyeceğiz. Gerisi onların bileceği iş. İstediğimiz ücreti versinler, çalışırız. Vermezlerse çalışmayız."

"Çok iyi!.. Meyvelerin telef olması işlerine gelmez, hem sittin sene bekletemezler limandaki gemiyi, birkaç santimlik bir zam alacağız mutlaka."

"Güzel..." dedi bir başkası. "'Arenal de los Gambusos' toplantısı bitti, bana sorarsanız istediğimiz para ödenmedikçe çalışmam, ortadan ikiye kesseler sırtıma tek bir muz bile almam zam gelmedikçe. Yemin ettim!"

"Hepimiz yemin vereceğiz şimdi ve 'Gambusos' yemini olacak bunun adı."

Hepsi yemin etmek üzere ayağa kalktı. Aralarında en yaşlı olanlar, yumuşak, güçlükle duyulan bir sesle yemin ediyorlardı. Toprağa –ölüme– çok yaklaşmışlardı. Yaşı kırkın üzerinde olanların sesi daha canlıydı. En gürültücü ses ise her zamanki gibi gençlerindi.

Tek tek öbür işçi kamplarını dolaşmaya ve bir hafta sonra, Pazar günü Arenal de los Gambusos'da ve tam İsa'nın kurban edildiği saatte, üç buçukta tekrar toplanmaya karar verdiler. Kimse ağzından bir laf kaçırmayacaktı, ücretler artmazsa da karar uygulanacaktı. Çalışmayı ilk reddedecek olanı olayların akışı ortaya çıkaracaktı, işçilerin yeni şartlarını bildirmek üzere kimin konuşacağını da olay yerinde belirleyeceklerdi.

"Huataleros" kampının açığından geçtiler. Kampın adamları, yorgunluktan bitkin düşmüş, âdeta yere serilmişlerdi. Gözleri açıktı yine de, sanki hayatta olduklarına inançları çoğalıyordu böyle yapınca. Kimisi ise canlı hiçbir şey görmemek niyetiyle yummuştu gözlerini. Günlerden Pazar olduğu hâlde kampa toplanmışlardı, ertesi gün başlayacaklardı çalışmaya. Pazar gününün hiçbir özelliği yoktu onların gözünde, çalışacakları anı bekliyorlardı sadece. Uyumuyordu hiçbiri. Beyinlerini bile uyuşturan çaresiz bir bitkinliğin elinde esir düşmüşlerdi.

Yırtık çaput parçalarından başka üst baş yoktu bu adamların sırtında. Ansızın, mavi üniformalı bir genç kız grubu peydahlandı orada; beyaz pabuçlar giymişti kızlar, yakaları ve kolları beyazdı giydikleri üniformanın ve alınlarının hizasına kadar inen mavili beyazlı birer başlık vardı başlarında.

"Atalaya!.. Atalaya!.. Atalaya!.." İyi kâğıda basılmış dinî bir derginin ismini tekrarlayıp duruyordu hepsi.

"Kurtarıcı" bildirisini dinliyordu işçilerden biri. Mavi üniformalı bir kız, yüksek sesle, elinde tuttuğu bir kâğıttan gayet kötü bir kolej İspanyolcasıyla okuyordu bildiriyi. Camdan farkı olmayan hareketsiz suratlar vardı karşısında, camdan gözleri, elleri vardı işçilerin. İncil bile cam kesilmişti.

Çevreyle ilgisini kesmiş adamlardı dinleyenler. Umursamaz bir ifade okunuyordu yüzlerinde, çevreyi koklayan hayvanlara benziyor, pazar gününden pazartesi'yi kokluyorlardı sanki. Islak toprağın en küçük zerresini bile düzeltmeleri gerekecekti ertesi gün. Toprağı düzlemek için boşluklara toprak atmak, kurumasını beklemek ve tam kıvamına gelince meyve çubuklarını yerleştirmekti işleri. Şirketin elindeki bahçeler gereğinden fazlaydı ama

daha fazlasını, çok daha fazlasını istiyordu şirket. İşte bu yüzden denizle, sıtmayla, yılanlarla, ölümle büyük bir mücadele vermeleri gerekiyordu işçilerin.

"Kurtarıcı" kızlar, ilerideki işçi kulübelerine doğru yürüdüler.

"Atalaya!.. Atalaya!.. Atalaya!.."

Hamaklara uzanmıştı gündelikçi işçiler, hamaksız pazar tatili olmaz çünkü! Evlerin dip köşelerinde, ocağa yakın bir yerde olurdu hamaklar genelde. Bir yandan hamaklarına uzanmışlar, bir yandan da gülerek ve aç gözlerle mavili kızların kendi karılarına, çocuklarına, evdeki küçük kuşlara İncil'i anlatışlarını izliyorlardı. İncil faslı biter bitmez, o "Atalaya" denen din dergileri uzatılıyordu ev ahalisine.

"Gambusos"lar, greve yeminli işçiler, dört bir yana dağılmışlardı. Bir kısmı öbür işçi kamplarına, bir kısmı köyün içine, bir kısmı da işsiz bekleyenlerin yanına gitmişti. Akşama doğru, mutfağın çevresinde buluştular tekrar, durumu konuşacaklardı aralarında.

"Durum iyi!.." dedi bir tanesi, muz kesen işçilerin yanından geliyordu. "Ellerinin gücü yettiğince kesiyor oradakiler, ay ışığı da var, kesim geç saatlere kadar devam edecek gibi. Ücretlerimizi arttıracaklar kuşkusuz; kesilen meyveyi telef etmektense istediğimiz parayı vereceklerdir bize."

İşsiz oturanları kontrole giden, onun kadar iyimser değildi.

"Birçok insan pazartesiyi bekliyor çalışmak için... Biz çalışmazsak onları çalıştırır işte şirket..."

"İşsizleri çağırırlarsa hepimiz çalışmak zorunda kalırız..."

"Ben çalışmam, istediğimiz ücret alınmadıkça çalışmam, yemin ettim çünkü, ortadan ikiye ayırsalar gene çalışmam. Hem sonra nereden biliyorsunuz, bizim yerimize çalışmak üzere çağrılan adamlar, zam istediğimizi anlayınca bıraktığımız işe girecekler mi bakalım?.."

Aralarında "Hintli", Rey Benigo, Pajuilon, Torton Porras, Sholon, Bucul, Motejute gibilerin bulunduğu "hamal" grubuyla konuşmaya giden de yeni dönmüştü toplantı yerine. Bu gruptakiler, fikirleri alınmadığı için biraz bozuk çalıyordu ama grev planına kesinlikle katılacaklarını da belirtmişlerdi.

Kesimi yapılmış çok meyve vardı. İşi bırakırlarsa yerlerine alınacak birçok işsiz adam da vardı ortalıkta. Meselenin en can alıcı noktası da burasıydı işte. İşlerine gelen tek ihtimal, yerlerine gelecek olanların da az ücretle çalışmayı reddetmeleriydi.

Bütün bu ihtimalleri düşünerek boyuna konuşuyor, neredeyse konuşmaktan soluk almaya fırsat bulamıyorlardı. Köye giden arkadaşları geldi o sırada.

"Bir bilseniz nereye gittiğimi, aklınızın köşesinden bile geçmez... Kiliseye uğradım... Peder çılgına döndü tabii... Şöyle bağırdı: Günün birinde, şimdi başkalarının gözünde neyseler, bizim gözümüzde o kadarcık bile değerleri olmayacağını bağırmalıymışız şirkettekilere!.. Ayrıca yalnız olmadığımızı, hepimiz gibi Yerli bir Azize'nin de bizimle birlikte olduğunu söylüyor... Yabancı yok! Tanrının anası Yerli'dir, ona başvurup yardım dilersek bizden yanadır. Yerli kadın o da, ayakları çıplak, saçları simsiyah, gözleri kahırlı."

"Sonucu değiştirmiyor bu söylediklerin kardeşim. Çok miktarda kesilmiş meyve var. Ve iş bulmak umuduyla pazartesiyi bekleyen çok sayıda adam da var..." diyordu elebaşı yine. Rio Bravo istasyonundan gelen biri yanaştı onun hemen yanına, eline bir mesaj tutuşturdu, kâğıdı açıp okudu öbürü.

"Yarınki sonuç grevi çabuklaştırmak bakımından çok önemli. Geriye dönmek yok." İmza yerinde anahtara benzeyen bir şekil çizilmişti.

Elebaşı olan ikiye katladı elindeki kâğıdı, sonra dörde ve sekize katladı, yeteri kadar ufalayınca da ağzına atıp yutuverdi.

"Tanrı yarattı hepimizi ve grev birleştiriyor şimdi..." dedi kendi kendine. "İşte yeniden Octavio Sansür'ün safında yer alıyoruz; geçen gece tanıdım onu, tekrar kaybettim sonra. Ama Key dostumuz onun buradan geçtiğini anlattı bana. Key, 'maymuncuk' demek ya İspanyolcada, her kapıyı kolayca açtığı için tabii. İşte onun buradan geçtiğini anlattı bana da Key, doğrusu ya büyük sorumluluk var adamın üzerinde, Pasifik sahiline kadar yayılan bu büyük hareketi yönetmek kolay mı? Honduras'ın kuzeyine bile yayılabilir bu hareket, neden olmasın? Öyle ya, şirket çok ve aynı konsorsi-

yumun birer parçası hepsi de, tek cephe hâlinde çıkmak gerek onların karşısına?.. Kuzey sahili dedim de aklıma geldi, Clara Maria Suay tanımadı bile beni... Garnizondaki subaylardan biriyle epey ilerletmiş ahbaplığı... Onunla bir konuşsaydık, 'Dichosofui' meyhanesinde geçirdiğimiz günleri bir hatırlatsaydık fena olmazdı, işimize yarardı belki..."

Kamptaki ayak sesleri kayboluyordu vakit geçtikçe. Bir çığlık. Bir tren düdüğü. Devriye gezen askerlerin gürültüsü. Alaylı laf etmeyi seven birinin sesi:

"Sıcağı da alıp götürseniz ya!"

Başka sesler, bağrışmalar, şakalaşmalar...

"Ne oluyor?"

"Bir şey olduğu yok, siz devam edin yolunuza!"

"Burada oturuyorum ben..."

"Öyleyse girin evinize..."

"Carcamo, sen misin o?.. Tanıyamadım seni... Andres Medina'yım ben. Kardeşim!.."

"Nereden çıktın, Andresito?"

"Kampa gelmiştim..."

"Çalışıyor musun?.."

"Muz kesiminde çalışıyorum, ya sen?.. Görevlisin, anladım, çok oldu mu buraya geleli?"

"Aşağı yukarı dört ay..."

"Memnun musun bari?"

"Pek değil..."

"Boş olduğun bir gün gelirim seni görmeye..."

"Ne zaman istersen gel..."

"Biraz 'jocote' getiririm sana, hatırlıyor musun okuldaki günleri?"

"Şimdi ayrılıyorum Andresito, bir arkadaşı bulmak için ileriye gitmem gerekiyor, gidilecek yol da bir hayli uzun. Geçerken öbür kamplara da bir göz atacağım. Grev için ne düşünüyorsun?"

"Bir fikrim yok aslında... Ben de geleyim seninle..."

"Bugüne kadar neredeydin bakalım?"

"Kuzey sahilinde..."

"Yanına gittiğim arkadaşın karısı bu civardan... Adı Suay."

"A, öyle mi?.."

Sessizce yürüdüler bir süre. Andres açtı sözü tekrar:

"Neden memnun değilsin, bir yığın avantajın vardır şimdi. Fazla mesai alıyorsundur mesela, buradaki hizmetin iki misli sayılıyor, maaşın da artmıştır, kantinden alışveriş yapıyorsundur. Ayrıca boş vakitlerinde kafayı çekiyor, bilardo oynuyor, 'ecnebi' karılarla dans ediyorsundur herhâlde."

"Nefret ediyorum ecnebilerden..."

"İngilizce konuşabiliyor musun?"

"Öğrendim ama doğru düzgün konuşamıyorum..."

"Tuhaf, subayların 'ecnebi'lerle sıkı dostluk kurduğunu sanıyordum."

"Görünüşe aldanmamalı, Andresito... Boşver şimdi, başka şeyler konuşalım, 'ecnebi' lafı bile midemi bulandırıyor benim, Malena Taba'yı hatırlıyor musun? Cerropom'daki okulda hâlâ..."

"Uzun yıllar var ki hep orada Malena... Evlenmedi daha, değil mi?"

"Hayır, evlenmedi..."

"İlk aşkındı senin, Carcamo..."

"Dedikoducular çıkardı bunu..."

"Dur hele, hatırlayayım... Ne diyorduk sana okulda? 'Torasno' diyorduk galiba."

"Baş tarafı hoşuma gidiyordu, 'toro' demektir; eh, ben de hayli kavgacıydım. Fakat sözün son kısmı keyfimi kaçırıyordu, eşek anlamına geldiği için. Ders çalışmadığımı görünce, beni çalışmaya zorlasın diye takmışlardı bu ismi, hiç sevmiyordum ama."

"Hiç değişmemişsin... Eşek değilsin elbette..."

"Geldik, ben arkadaşıma haber vereyim... Çavuş Rancun.."

"Emredin komutanım..." Silah omuzunda, hazırolda duruyordu çavuş Rancun...

"Yüzbaşıya haber ver..."

Çavuş içeriye girdi, bir çıngırak sesi işitildi az sonra... Ve bir yaylım ateşi yükseldi arkadan...

"Kurşuna dizilmeye hazırlıyoruz kendimizi," dedi Carcamo bilmeceli bir sesle. Çavuş Rancun geldi tekrar, emrinin yerine getirildiğini bildirdi yüzbaşıya. Bir fenerin ölgün ışığıyla aydınlanan kapıda Yüzbaşı Salome'nin silueti belirdi ansızın.

"Andres Medina..." dedi Carcamo, Medina'yı gösteriyordu yüzbaşıya.

"Jose Domingo Salome," diye mırıldandı öbürü.

"En eski arkadaşım, kardeşim sayılır..." dedi Carcamo. "Aynı köyün çocuklarıyız, birlikte büyüdük onunla."

"İzin verirseniz, sizden ayrılıyorum yüzbaşılarım, siz kışlanıza gideceksiniz, ben de kampıma gideyim."

Ayrıldılar. Çalılıkların ve sazlıkların arkasına girdi Medina. Devriye askerlerin adım sesleri işitilmez olunca, eve yaklaştı usulca. Bir maymun gibi, elleri üstünde emekleyerek evin arka tarafına yürüdü. Binanın biçimsiz tahta yarıklarından yararlanarak içeriyi, ölgün bir ışıkla aydınlanan odayı seyretti. Clara Maria gezinip duruyordu içeride, yarı çıplaktı, iri yapılı, kocaman memeleri olan bir kadındı, dev yapılı bir tavuğa benziyordu. Kararsız bir tavırla dolanıp duruyordu odanın içinde. Sırtını evin duvarına, aralıklı döşenmiş tahtalara yapıştırdı bir ara, öyle ki bu aralıklardan kadının nemli, terli etinin kokusu Medina'nın burnuna kadar geldi. Kalçasında bir ameliyat izi vardı. Onu seyrederken keyiflenmiyordu Medina. Hatırlıyordu sadece. Lamba söndü içeride. Rüzgâr. Lambayı tekrar yaktı kadın. Memesinin birini avuçlayıp kaldırdı ve uç kısmını seyretti uzun uzun. Kalçasını kaşıdı sonra. Dizlerine yakın kesimlerde mor damarlar iyice çıkmıştı ortaya. Sinekler hücum ediyordu üstüne. Bir elini salladı, sinekleri kovmaya çalışıyordu. Bir tıkırtı duydu. Çevrede dolaştırdı bakışlarını ve bir çırpıda doğrulup yatağın hemen yanındaki masaya geldi, bir tabanca çıkardı çekmeceden.

"Kim var orada?.. Konuş, ateş ederim yoksa..."

Kimse yok. Ses yok. Sıcaktan çıtırdayan tahtaların gürültüsü sadece. Dışarıya bakmak için kapıya çıkmıştı kadın. Gri bir örtüye sarınmıştı. Tabancası elinde. Gökte kayan bir yıldız gördü. Niyet tutmak istedi. Muradına ermek için. Ne istedi peki gökteki yıldızdan? Bedeninin ve bütün benliğinin istediği şeyi...

XXV

Gece tükenmiyor, uzayıp gidiyordu. Pazar gecesi bitmemişti henüz. Gökteki ayın bir parçası düşmüştü suya. Soğuk bir yıldızın uzantısı toprakta... Gün doğmak bilmiyordu. Hayır. Şafağı müjdeleyen hiçbir işaret yok ortalıkta. Sahilde denizin üstünden başlar tanyeri ama yeni günü sabırsızlıkla bekleyenlere acımıyor ve gelmek bilmiyordu şafak vaktinin kızılı. Neden ötüyor horozlar? Gün doğuyor çünkü! Gün doğmuyor oysa. Başka horozlar var ötüşen. Başka gürültüler var sessizliği delip geçen, tükenen Pazar'ın tozu bu sessizlik. Horozların türküsü bitince, dolaşan gölgelere rağmen tekrar kaplıyor ortalığı.

Yağışlı bir gün... Pazartesi gününün uğursuz yağmuru bu. Hemen hemen çıplak ve gönülsüz vaziyette işe gidenlerin üstüne yağıyor. Sandallar var ayaklarında, üstlerindeki elbise ancak kapatabiliyor mahrem yerlerini ve beyaz şapkalar hepsinin başında. On sekiz yaşında, yirmi, yirmi iki yaşında bu insanlar. O görünmeyen mücadeleden güneş yenik çıkarsa hep yağmur yağacak bugün. Sonunda görünecekse güneş, neden bu kadar karanlık ortalık! Yağmur altında meyve yüklemek hiç de eğlenceli değil oysa. Hiç ama hiç değil. Yağmur altında çalışmak kötünün de kötüsü. Ayağının altında kayar her şey. Meyveler. Toprak bile. Bir muz kabuğu kadar kaygandır toprak.

Gün doğmak bilmiyor... Tuttuğuna sımsıkı yapışmayınca yıkılıp gidiyor insan, sırtındaki yükle birlikte devriliyor. Başka horozların sesi başlıyor şimdi de. Başka gürültüler. Gün doğmak bilmiyor. Yağmur yağıyor, tek insan sesini yanındakine toslayan bir adam çıkardı ağzından. Şiddet gösterisi değil henüz bu. Budalalık sadece. Yan yana geldikleri süre içinde, küfür edecek kadar bir zaman ve öbürü işitiyor. Bu küfürü işiten ve savuran hangisi, belli değil! Hangisi gidiyor? Hangisi geliyor? Pazartesi henüz doğarken, çırılçıplak ve öfkeli bir şekilde işe gidenlerin arasındaki olağan çatışmalar bunlar. Gün doğmuyor bir türlü ve yağmur altında yürüyor herkes. On sekiz yaşında, yirmi, yirmi iki yaşında hepsi. Başları öne eğik. Şapkalarıyla korunmaya çalışıyorlar yağ-

murdan. Tropikal yağmurun kaynar suyunda yakmak istemiyorlar derilerini. Önde yürüyenler, ortadakiler ve sondakiler... Sırtında naylon yağmurluk taşıyan, ayağında lastik çizmeler olan bir adamın çevresine toplanıyorlar hep birlikte. Elindeki fenerden sarı bir aydınlık yayılıyor yüzüne. Başka fenerler beliriyor sonra. En uzaktakiler öylesine şiddetli bir gelgit içinde yanıp sönüyor ki, koskocaman eşek arılarının bu her yanı lastikle korunan adamlara saldırdığını sanıyor insan. Başka fenerler ve daha başkaları... Adamın çevresinde, ayaklarını sürümek de bir hayli zahmetli. Fakat işte gıcırtılar ve zincir şakırtıları arasında, ustabaşıların ve "kontrol memuru"nun peşinde meyve balyaları beliriyor birdenbire. Gecenin ağırlığı altında titriyor toprak, kibrit çöpü misali yan yana dizilmiş traverslerin arasında inliyor. Yükleme noktasına yaklaştıkça, servis şefinin çevresindeki lambalar daha oynak hâle geliyor, fenerler el değiştiriyor, ustabaşılar ve "kontrol memurları" kümelenmiş servis şefinin çevresine. Gümbürtüyle gelip duruyor vagon ve frenlere rağmen işçilerin beklediği yere kadar kayıyor. Bir muz yaprağının binlerce minik parçaya bölünüp dökülmesine benziyor yağmur, sel gibi akıyor, işçiler neredeyse görünmez hâle geliyor.

Bardaktan boşanırcasına yağan yağmur vardı arkalarında, kör ve durmadan akan. Önlerinde ise yüklenecek vagonlar. Dağ gibi. Yağmurun türlü çıtırtılarla yıkadığı çinko duvarlar, çinko tavanlar. Sırtında yağmurluk olan adamın –bu yağmurluk bir at arabasını hatırlatıyordu insana– elindeki fener kalktı yukarıya. Aydınlata aydınlata sadece yanı başındaki işçinin, şapkasıyla yağmurdan korunmaya çalışan sırılsıklam işçinin yüzünü aydınlatabildi. Adam feneri kaldırdı yukarıya, işçinin burnuna dayadı âdeta. Sanki amacı onun kimliğini öğrenmek değildi de yakıp tutuşturmak istiyordu işçinin yüzünü. Uzun bir süre karar veremeden yukarıda tuttu feneri. İşçi gözlerini kırpıyordu sık sık ve dikkatle seyrediyordu fenerin sallanışını. Yarı çıplak adamların sıra hâlinde bekledikleri yere çevirdi elindeki feneri, öbür işçilerin yüzünde gezdirdi. Ana avrat küfür ediyordu bazı işçiler ama yağmurun gürültüsü bastırıyordu onların sesini.

Düdüğünü ağzına götürdü adam. Dişlerinin arasında sıkıştırdı. Âdeta ısırdı düdüğü. Çaldı. Tekrar çaldı. Çok yakında, gittikçe uzaklaşan düdük seslerini andıran aralıklı ve kesik bir hıçkırık sesi duyuldu ardından; işçilerden birinin, Juambo'nun boğazında düğümlenen hıçkırığın sesiydi bu. Şefin her düdük çalışından sonra duyuluyordu hıçkırık. Feneri bıraktı adam, söndürmedi ama yere bıraktı. Yan gözle fenere bakıyordu. Fenersiz yürüdü şef, sıra sıra dizilmiş bekleyen ve ücretlere zam gelmediği takdirde yüklemeyi reddeden, bununla yetinmeyerek şirkete ait bölgeyi terk etmeyen işçi gruplarına doğru yürüdü, yağmurlukla gövdelerine vuruyordu işçilerin. Onları resmen "tahrik" ediyordu böylece, ellerindeki kırbaçları yerde şaklatarak endişeyle onu seyrediyordu ustabaşılar. Neden cevap verilsin ki işçilerin bu meydan okumasına? Onları dövmeden, kolayca çıkarabilirlerdi buradan. İlla dayak faslı gerekirse, onu da ustabaşılar pekâlâ halledebilirdi. Onların işiydi bu. Büyükler karışmamalıydı, bu aptal sürüsünü dövmek gerekirse onlar dövebilirdi.

Karışıklık... Her şey bir karışıklık çıkacağına işaret ediyordu. Ortalık kesinlikle karışacaktı. İşçilerin isteği yerine gelmez, ücretler arttırılmazsa tabii. Bu olmazsa, kırbaçlarla yola getirmek gerekiyordu işçileri. Burada bu kadar kesilmiş meyve beklerken kırbaçları konuşturmak doğru olur muydu, işte o soru işaretiydi. Böyle karışıklıkların nerede başladığını bilir insan, nerede bittiğini bilemez. En sonunda, Kumandanlığın gönderdiği müfreze karışacaktı işe, silahların namlusuyla ezecekti işçileri, bir kısmını tutuklayıp götürecekti. Fakat meyveler telef olacak, satılamaz hâle gelecekti böyle olursa. En büyük zararı meyveler görecekti. Bu başıbozuklar için bir tehlike var mıydı? Hayır, hiçbir tehlike yoktu. Erimiş yağdan daha solgun hepsinin yüzü, okşasan da, kamçılasan da, aynı etkiyi yaratıyor bu adamlarda. Sambito'nun sürekli olarak hıçkırması gerginliği yoğunlaştırıyordu. Bütün işçiler adına hıçkırıyordu sanki. Açlık dolu bir hıçkırıktı bu...

"Şiiişşşttt!.." diyerek onu azarladı şef.

Fakat Juambo korkmuştu bir kere, susmak şöyle dursun daha çabuk tekrarlanan aralarla devam etti hıçkırmaya. Öbür işçiler de iki sıra hâlinde durmuşlardı meyve balyalarının karşısında. An-

laşmazlık çıkmasaydı kolları ve elleriyle vagonlara taşıyacaklardı balyaları, vagonlar limana indirecekti meyveleri, limanda bekleyen gemiler onları alacak ve toprağı bereketsiz olan, birer çelik, çimento ve cam yığını hâlindeki ülkelere, insanların konserve kutusundan farksız olduğu yabancı diyarlara taşıyacaktı. Elleri, tabiatın hiçbir sırrını çözememiş insanların temiz ve mikropsuz parmakları, diş macunu kokan bembeyaz ve temiz dişlerle süslü ağızlara dolduracaktı meyveleri ve balgamsız boğazlardan geçerek bu hayvansı, bu bitkinleşmiş midelere inecekti meyveler.

Düdük sesleri, kamplarda umutla bekleşen işsizleri harekete geçirdi. İş bulma ümidiyle yanıp kavruluyorlardı... Kimse geride kalmak istemiyordu. Ne zamandır kahredici bir bekleyiş içindeydiler hepsi, işte şimdi dalgalar hâlinde hücum ediyorlardı. Ayağı kayıp düşeni âdeta çiğneyip geçiyordu arkadan yetişenler, işe alınmak umuduyla. İlk sıraları kapabilmek en önemlisiydi. Fenerlerinin şavkıyla yol gösteren şeflerin önünde, gruplar hâlinde çıktılar ortaya, yüzlerinden akan yağmur taneciklerini silmeye vakit bulamamıştı hiçbiri.

"Budalalık etmeyin! Hepiniz birden çalışırsanız istediğiniz ücreti vereceğim..." diye seslendi şef, uzlaşmaya hazır bir ifade vardı sesinde. Havanın kötülüğü ve yüklenmesi gereken meyve stokunun çokluğu düşündürüyordu onu, mümkün olduğu kadar çok işçinin çalışmasını istiyordu bu yüzden, yükleme yapmayı reddedenlerle birlikte, yeni gelenleri de çalıştırmak niyetindeydi.

Gün ışığı aydınlatmıştı gökyüzünü, yağmurun erittiği mavimsi bir aydınlıktı bu. Bazı şefler artık fenerlerini sallamaktan vazgeçmişti. Sıra hâlinde vagonların yanında bekleyenler başlarını kaldırınca, denizin bulunduğu tarafa kümelenmiş yenileri gördüler karşılarında. Eski, yeni hepsinin gözleri yuvalarından fırlamış, avurtları çökmüştü.

Yüklemeyi ilk reddeden işçi gene en öndeydi, vagonların yanında nöbete durmuştu, sesini iyice yükselterek yeni gelenlerin de kendisini işitebilecekleri bir sesle konuştu:

"Yükleme yapmayacağız, yükleme yaptırtmayacağız, ücretler artırılıncaya kadar direneceğiz arkadaşlar! Herkesin ücreti yüksel-

tilmeli, bize verilen parayla yaşayamıyoruz. Ücretler artmadıkça tek bir muz bile yüklenmeyecek vagonlara. Yükleme yapılmayacak!.." dedi bağırarak. "Herkesin ücreti artacak!.. Herkesin!.. Herkesin ücreti!.."

Onun sesi bir anda büyüdü, kalabalığın sesi oluverdi:

"Herkesin ücreti artacak!.. Herkesin!.. Herkesin!.."

Servis şefi ilk konuşan işçiye saldırmaya çalıştı ama yan gözle durumu izleyen işçi kenara alıverdi kendini, kurtuldu.

"Çekilin! Boşaltın burayı! Yeni gelenlere yer açın!.." diye bağırıyordu servis şefi şimdi de. "Yeni gelenler, siz geçin buraya, yerlerinizi alın!.. Çalışmak istemeyen de boşaltsın burayı!.."

Yağmurun altında kümelenmiş olan işsizlerin kısa süren bir kararsızlığı oldu, hiçbiri kımıldamadı yerinden, o beklenen adımı atmadı hiçbiri. Karşıda, ustabaşıların kamçısıyla, yumruklarıyla boğuşuyorlardı arkadaşları.

"Şiddet göstermeyin!.. Şiddet göstermeyin!.." Böyle bağırıyordu işte servis şefi, sonra daha yüksek sesle, yırtınır gibi bağırarak, hareketsiz bekleyenleri iş başına çağırıyordu: "Yükleyin, aslanlarım! Taze bu meyveler! Yükleyin hepsini, yükleyin! Hepiniz! Hadi! Ne bekliyorsunuz? Telef olacak meyveler yoksa!.."

Kimse kımıldamadı yerinden, öyle hareketsiz bekliyordu hepsi, ilk ayaklananlarla boğuşuyordu ustabaşılar.

"Ahlaksızlar! Pis herifler! Meyveler böyle kalamaz, bunu bildiğiniz için yapıyorsunuz, değil mi?"

Servis şefinin sesi acıklıydı ve yakarışlarla doluydu şimdi:

"Yükleme yapacak mısınız, evet mi, hayır mı? İş veriliyor hepinize! Çalışın hadi! Göreyim sizi! Çalışın! Yükleyin! Yükleyin!.."

"Yüklemiyoruz! Böyle olursa, yüklemeyiz patron!.." dedi sıranın başındaki iri yapılı adam, sesi ürkek ama kararlıydı.

"Ne çekine çekine konuşuyorsun, korkma!" diye seslendi arkadan gelenler. "İş için geldik hepimiz ama böylesine yokuz!"

"Bırakın konuşmayı yahu! Meyveler telef oluyor!"

"Neden ödemiyorsunuz istenilen ücreti o hâlde?.."

Ustabaşılar sakinleşti. Servis şefi durumu bildirmek, işçilerin zam isteğini anlatmak üzere şirket idaresine yollandı. Beyaz göm-

lekli, sarışın memurların çalıştığı, dezenfekte ilaçlar sayesinde güzel kokuların yayıldığı, elektrikli duvar saatleriyle süslü büroların camına olanca hışmıyla çarpıyordu yağmur.

Alnı kırıştı sorumluların, yüzlerinin derisini kırışmaya alıştırıyorlardı sanki. Yüzlerini yıkadıkları suyu pek iyi bulmuyor, kırışıkları sudan biliyordu kimisi. Hesap uzmanlarına ücret hesaplarını yeniden yaptırmak ve zam miktarını tespit etmekten gelen bir bir tedirginlik vardı kimisinde de. Biraz bürokrat endişesi, biraz da "Genel Müdür ne der acaba" kaygısı, hepsi bir arada.

Genel müdür, hemen komşu bürodaydı. Nedense telefonla bilgi verildi ona, çok uzaklardaymış gibi. Önündeki bloknot defterine bir kovboy resmi çizmişti müdür, kement atmıştı kovboy, önünde kaçan bir yaban mandasının peşindeydi... Zam konusundaki karardan sadece bu resim kaldı geriye işte. İşçilerin zam isteğine "evet" deyince resmi de çerçeve içine aldı Genel Müdür.

Servis şefi "zam kabul edildi" haberiyle döndü işçilerin yanına. "İsteğiniz kabul edildi, zammınızı aldınız!.. İstediğiniz oldu!.." diye dört bir yana sesleniyordu. Sonradan gelenlerin arasındaydı: "Sizi, serseri alayı..." dedi onlara, "İşin tadını kaçıranlar bunlar değil miydi? Çalışın bakalım, sallanmayın, katılın öbür ekiplere, meyvelerin yetişmesi gerek..."

"Gambusos" grubunun adamları, vagonlarla yükleme yeri arasında mekik dokuyor ve artık birbirlerine hiç bakmıyorlardı. Bir punduna getirip sessizce bakışmış ve iki adamı kollamak gerektiğine usulca karar vermişlerdi: Andres Medina'yı kollayacaklardı önce, ilk söz alan ve işçilerin kararını şirketin adamlarına ilk bildiren kişi oydu. Diğer kollayacakları kişi ise sonradan gelenlerin de çalışmayacağını bildiren uzun boylu adamdı.

Juambo, meyve bahçelerinden köye, oradan da evine gitti. Tekrar köye döndüğü bu süre içinde tek kelime çıkmamıştı ağzından. Hıçkırık yapışmıştı yakasına bir kere. Anacığına bile hiçbir şey söyleyemedi. O durumda ne anlatabilirdi ki... Üstelik saatlerden beri sürüp gidiyordu bu durum. Hıçkırmak değildi onunki, ağlamaktı sanki. Evet, ağlamak resmen... Yeni doğmuş bir bebeği yanlışlıkla yutmuştu sanki. Kimdi bu kursağında çırpınıp duran be-

bek? Yeni bir kardeş mi yoksa? Anası bilir. Sıcak külleri sarıp onun karnına bastırmıştı anası ve onu uyutmak için türküler, ninniler söylemişti başucunda. Onu değil, karnındaki küçük kardeşi uyutmak içindi bu ninniler. Birkaç yudum da anasonlu su içirmişti ona anası. İyiyle kötüyü gayet iyi ayırıyordu. Oğluna ve onun yuttuğu küçük bebeğe neyin iyi, neyin kötü etki yapacağını kolayca ayırabiliyordu. Bebek ağlıyordu, hep ağlıyordu bebek. Bu hıçkırık, kardeşinin ağlayışından başka bir şey değildi. Peki ama şimdi ne yapmaya girmişti berberin dükkânına sanki?

Kaburgaları ve çene kemikleri hep ağrıyordu, veremlilerin gözlerine benzemişti gözleri; ölüm karşısında korkacağını düşünerek girmişti dükkâna. Korkmadı. Berber ölmüştü ve bu ölüm korku vermiyordu ona. Hıçkırık devam ediyordu. "İnsanlar ölüme bir türlü alışamaz" denir. Oysa ölünün yanından kaçamaz insanlar. Bağırarak, dehşet içinde kaçacaklarına, başında beklerler ölünün. Hıçkırıyordu Juambo. Ölünün başında bekleyenleri rahatsız ediyordu bu sebeple, mezarının dışında yaşadığı bu tek günde, yatağında sessizce yatan ve çevresindeki akrabalarıyla, yakınlarıyla baş başa olan ölüye saygısızlık ediyordu bir bakıma. Bir yasemin demetinin yanı sıra türlü çiçekler konmuştu ölünün çevresine ve dört mum yakılmıştı. Oradakileri değil ama ölüyü, berber ustayı bu en kahırlı gününde tedirgin ettiğini bile bile neden duruyordu peki orada? En iyisi, bazı şeyleri hiç sormamalıydı insan kendi kendine, öbür türlü gittikçe büyüyüp dururdu içindeki sıkıntı.

"Siz dükkân kısmına geçseniz biraz, rahmetliyi gördüğünüze ben şahidim, beklemenize lüzum yok..." dedi oradaki kadınlardan biri. Matem elbiseleri giymişti, berberin yattığı odadan çıkarmak istiyordu onu, dükkânın arkasındaki odalardan biriydi bulundukları yer, duvardaki aynanın ve tabloların üzerine bembeyaz çarşaflar örtülmüştü.

Peder Feju gecenin on birine kadar berberin başında beklemişti, öğleden sonra da kolay ölebilmesi için, hayli yardım etmişti adamcağıza. Guadalup Azizesi'nin tablosunu Peder'e verdikten sonra komaya girmiş, bir daha kendine gelememişti berber.

Berberin evinden Piedrasanta ile birlikte çıktı Peder Feju. Juambo peşlerinden yürüyordu. Meydanın ortasında yetişti onlara.

Hıçkırıyordu boyuna... Hep hıçkırıyordu...

"Servis şefine bütün hıncımı boşaltabilmek niyetiyle yuttum onu!.. Karışıklık başlayınca yapacaktım... Ücretleri arttırmak istemiyordu... Biz de çalışmadık... Tanrıya dua ediyordum, bir atışta, tek hıçkırıkla vurabilmek için onu... Öldürebilmek, paramparça edebilmek için."

"Kendini yorma oğlum, bitkin hâldesin... Karışıklık mı oldu?"

"Evet, Aziz Peder..."

"Ciddi bir karışıklık mı bari?"

"İyice karışacaktı ortalık, fakat... Andres Medina'yı ve o uzun boylu adamı korumak gerek, işsizlerin liderini."

"Fazla ciddiye almayın..." dedi Piedrasanta; "Aklına ne gelirse söylüyor, bütün Yerliler gibi. Karışıklık filan hikâye... Kışlaya tonla silah yığıyorlar, bir görseniz..."

"Tanrı yardımcınız olsun..." dedi Peder Feju, Juambo'nun omzuna koymuştu bir elini. Sambito dudaklarını ileriye doğru uzattı, ıslık çalmak istiyordu sanki, soluğunu bıraktı ve bu solukla bir haç işareti çizdi yüzünde.

Piedrasanta'nın karısı, sokakta bulduğu kurumuş ağaç yapraklarını buruşturuyordu avucunda, tam o sırada papaz efendi ile birlikte yürüyen kocasını gördü. Avucunu açarak sağ eliyle bastırdı ve ufaladı yaprakları. Ufaladığı yeşil tozu burnuna dayadı, derin soluklarla toprak kokusunu çekti içine. İki çiğ patatesi şakaklarına bastırıp bağlamıştı zaten, eve döner dönmez anasonlu su kaynatıp içmişti, midesi çok sancılandığı için karbonat karıştırmıştı anasonlu suya. Ve epey düzelmiş, berber dükkânında karşılaştığı sahnenin korkulu havasından kurtarmıştı kendisini.

Berberin hastalığını sormak üzere uğramıştı dükkâna, asıl önemlisi parafin yağı dolu bir şişe getirmişti, lavanta veya kokulu alkol veya kolonya koyduracaktı bu şişeye, gelişinin asıl sebebi buydu. Parafinle karıştırıp çalkaladıktan sonra saçlarına sürüyordu bunu, saçları hem daha parlak, hem daha yumuşak oluyordu o zaman, istediği şekli kolayca verebiliyordu saçlarına.

Berber selamına cevap vermeyince –yol yordam gereğince, kapının eşiğinden selam vermişti berbere– oturduğu koltuğa iyice yaklaşmıştı, uyuduğunu düşünüyordu adamın. Sahiden uyuyordu berber ama öylesine derin bir uykuya dalmıştı ki, ilk bakışta bayıldığını sanıyordu insan. Koca bir sinek ve sivrisinek ordusu işgal etmişti yüzünü. Koskocaman ve yeşil bir sinek vardı ayrıca, iri bir zümrüt parçası gibiydi ve kâh alnına, kâh göz kapaklarına konuyordu.

Piedrasanta'nın sevgili eşi nasıl soluk alacağını şaşırdı işte o zaman, kalbi küt küt atmaya başladı; hava ve kan, gözyaşlarından önce beliren aceleci göz kırpmalar, kahkahalarla gülmeden önce dudaklarda beliren titreme ve berberin hareketsiz vücuduna el sürer sürmez, dilinin ucuna gelen o korkulu sözü haykırıverdi aniden...

"Öl... müş!.."

Berberin karısı, Mincha kadın –nikâhlı da olsa, nikâhsız da olsa fark etmez, bütün kadınlar aynı şekilde hisseder böyle felaket anlarını– koşup geldi onun çığlığına, kolları ve elleri sabun köpüğü içindeydi. İçeride çarşaf yıkıyordu o sırada. Belki kriz geçiriyordu kocası, bayılmıştı belki. Ellerini kurularken, bir yandan da "kriz", "baygınlık" diye söyleniyor, fakat bu sözlerin pek de doğru olmadığını biliyordu aslında. Gözünden dökülen yaşların zoruyla kabullendi durumu; içine doğduğu gibi, bayılmamıştı kocası, ölmüştü.

Hemen üstündeki gömleği çözdü Mincha kadın, altın küpelerle süslü kulağını sevgili kocasının göğsüne dayayıp dinledi, yırttığı gömleğin hışırtısından başka ses gelmedi kulağına. Kir tabakası kaplamıştı berberin göğsünü, kıllar ve derisinin dışına taşacakmış gibi duran kaburga kemikleri fark ediliyordu sadece. Sessiz ve kocaman yaşlar akıyordu kadının gözlerinden, aradığı şeyi bir türlü bulamıyordu çünkü; kocasının kalbini, yaşayan, küt küt atan kalbini arıyor ve bulamıyordu işte. Dükkânın raflarından bir kolonya çekip aldılar sonradan yetişenler, kadının yüzünü gözünü, alnını, elbiselerini kolonya dökerek bir güzel ovaladılar ve erkeğinin buzlaşmış vücudundan uzaklaştırdılar onu. Havasızdı... Hava yoktu... Fakat derdi havasızlık değildi aslında. Rahat bir soluk alsın diye tek başına bırakıp çıkan berberin dostları, tekrar geldiklerinde

aynı durumda buldular Mincha kadını, zehirli bir ağlama krizi içindeydi, ağzının kenarı büzülmüştü ve hiçbir söz bulamadan susmanın acısı ile titriyordu. Yüzünü ve kulaklarını elleriyle kapayıp tıkamak, birbirinin peşi sıra "başın sağ olsun"a gelenleri görmemek, duymamak istiyordu. Başın sağ olsun... başın sağ olsun... başın sağ olsun... Berberin öldüğü koltuğun karşısındaki aynada sinekler uçuşuyordu hâlâ, onun aynaya vuran hayalini yiyip bitiriyorlardı sanki.

Ölünün başında yakılan lambaların ve mumların ışığı yükselmez havaya, düşer ve yere vurur. Duvarlardan, tavandan, eşyalardan aşağıya düşer, yere yayılır. Kadından çok erkek vardı ölünün başında; yeteri kadar iskemle olmadığından, dükkân kısmını ve evin iki göz odasıyla mutfağını tıka basa dolduran kalabalık rahatlasın diye dükkânın önüne, kaldırıma çıktılar erkekler. Evin karşısına yetiştirilen sıralara ve iskemlelere birer ikişer kuruldular ve başladılar aralarında konuşmaya. Şapka sallayıp serinleyenler, öksürüğü aksırığı bol olup da sigara dumanından şikâyet edenleri gözeterek el sallayıp duman kaçıranlar, sinekleri kovalayanlar, mendil mendil üstüne çıkarıp ter silenler, terden sırılsıklam olup elbisesi vücuduna yapışanlar, tiryakiliği başına vurup sigaranın birini yakıp birini söndürenler, içkiciliği başına tepip ufaktan ufaktan kadeh devirmeye başlayanlar ve hava kararıp ölünün başında gece duası okunurken işi kâğıt oyununa ve kemik zarına dökenler, belden aşağı hikâyeler dinleyince huylanıp aşna fişne tertibine yönelenler bile vardı.

Don Lino Lucero bile geldi ölü evini ziyarete, bir Havana purosu kıstırmıştı dudaklarının arasına. Puroyu görenler bu güzel içimli meretin kendi ağızlarında değil de, onda oluşuna hayıflandılar. Altın zincirli bir köstek sallanıyordu ellilik göbeğinin üstünden; sapı öfkeli bir ağaç köküne benzeyen zarif bir baston vardı elinde de.

Berberin bundan böyle dul eşi, zahmet edip geldiğinden ötürü teşekkürlerini sundu ona ve baş sağlığına gelen öbür ziyaretçileri buyur etmek üzere uzaklaştı. Birinci Dünya Savaşı'na katılmış ve sonra bir ilaç firmasının temsilcisi olarak sahile, "inzivaya"

çekilmiş olan Florindo Key, bunu fırsat bilip hemen yanaştı don Lino'ya.

Florindo Key'in şanı ve şöhreti otuz yıl öncesine kadar uzanıyordu, o zamanın alaycı şiirler yazan bir şairi, nasılsa tutmuş ve ilk defa gayet ciddi bir şiir döşenmişti onun hakkında:

> Gönüllü kahraman gitti savaşa
> yükselme aşkı bağlamıştı gözlerini
> onun gözünde aşkların en büyüğü yeryüzündeki...

İşte böyle başlıyordu şiir. Savaş sırasında yurduna dönmüştü Key. Fransız üniforması vardı sırtında ve "Yerliler" arasında, müttefik kuvvetlerine olan inancı pekiştirmek amacıyla konferanslar vermişti. Birinci Dünya Savaşı'nın emeklisiydi Florindo ve bu "emeklilik", Verdun kahramanı olmaktan daha çok işine yaramıştı. "Veteriner doktor" sıfatıyla tanınmıştı ülkede; kadınların yiyecekmiş gibi, aç gözlerle seyrettikleri genç ve yakışıklı bir adamdı o zamanlar. Ne zaman sahneye çıksa böyle oluyordu; önce beylere selam veriyordu sahneden, onların selamını bekliyordu, genellikle çıplak olan başlarını eğerek selamlıyorlardı onu, salonun ışıkları söner sönmez de perdede geçen filmi anlatan garip ve etkili bir ses oluveriyordu Florindo.

"İşte Verdun burası!.." diye bağırıyordu. Üst üste yığılmış ölülerden meydana gelen et yığınları, bıyıklı ve miğferli adamlar, çeşitli büyüklükte toplar, infilaklar, havaya uçan toprak yığınları, patlamanın her türlüsü seyrediliyordu perdede.

"Marne taksileri bunlar işte!.." Florindo anlatıyordu tekrar. Paris sokaklarında ('Başkent' diyordu Florindo) dolaşan ve zaferin kazanılmasında önemli rol oynayan otomobiller gösteriliyordu o sırada.

"Bunlar da Bertha topları işte! Paris'i bunlarla yok etmeyi düşünüyordu Almanlar..."

Tekrar cepheye döndü Florindo Key. Savaş bitince terhis ettiler onu. Fransa'da kaldı. Barbusse'ün dostu ve öğrencisiydi. "Ciarte" grubuna katıldı ve *Dişlerimizin Arasındaki Bıçak*'ı, *Con el cuchillo en los dientes* adıyla çevirdi İspanyolcaya.

Tam otuz yıl... Dile kolay... Don Lino'nun elini sıkarken hem kendi gençliğini hatırladı Key, hem de don Lino'nun iyi huyluluğu ve yüz hatları bakımından tıpkı babasına benzediğini düşündü. Selamlaşırken dalgın görünmeye dikkat etti ve şöyle sordu don Lino'ya:

"Sizin evde tehlike geçti galiba? Geldiğinize göre, geçmiştir mutlak. Anlatılanlara bakılırsa önemli bir tehlike atlatmışsınız... Dehşet verici bir şey doğrusu..."

"Evi havaya uçurmak için yerleştirilen dinamit kalıplarını bulamadık ama canımıza okumak istedikleri anlaşılıyor."

"Çok sıkıcı bir haber bu... Oturmaz mısınız?"

"Teşekkür derim, siz alın bu iskemleyi, ben şuna otururum."

"Bugünkü olaydan haberiniz var, sanıyorum." Key âdeta fısıldayarak tamamladı sözünü: "Meyve yükleyicileri greve teşebbüs etmişler bugün..."

"Evet, zaten genel bir grevden bahsediyor herkes..." dedi Lucero, hafif bir bıkkınlık ifadesi vardı sesinde. Havana purosunu kısa bir süre için çekti ağzından, sonra tekrar dudaklarının arasına yerleştirdi ve keyfini çıkarmak niyetiyle derin derin soluk aldı.

"Bugünkü olay genel grevin bir çeşit provasıydı herhâlde, şirketin ve hükümet adamlarının tepkisini anlamak bakımından, ücretler arttırılmazsa işi durduracaklarını söylediler. Şirket ücretleri arttırdı sonunda. Her mücadelenin en tehlikeli yanı gerilemektir bence. Gene bana sorarsanız asıl tehlikeli durum iş aramaya gelenlerin durumu; ücretlerin arttırılmasını isteyenlerin yerine çalışmayı reddetmişler hepsi."

"Öyle mi, bunu bilmiyordum bakın işte, anlatın, anlatın!"

Bir çeşit miskinliğe, uyuşukluğa terk etmişti kendini Lucero, purosundan dökülen küllerin ceketini kirletmesine bile aldırış etmezken, Key'in son söylediklerini işitince doğrulmuştu. Öbür işçilerle dayanışma gösterenlere duyduğu sempati belirsiz bir alev gibi parıldadı yüzünde.

"Pek öyle anlatılacak bir şey yok aslında..." dedi Key, tedbirli konuşmayı tercih etmişti. "Ben asıl sizinle tartışmak istiyordum meseleyi..."

"Başka bir anlamı var bu olayın ve grevi hazırlayanlar yararlanacak bu durumdan. Nasıl hayvanlar bile tehlikeyi sezince bir araya geliyorsa, insanlar da yapacaklar aynı şeyi, hem neden yapmasınlar ki?"

Puronun külleri Lucero'nun ceketine dökülüyordu gene. Key başını kaldırıp onun yüzüne baktı, "grevi hazırlayanlar" sözünü kendisi için söyleyip söylemediğini anlamak istiyordu.

"En kötüsü, don Lino, bütün işlerin durgun oluşu. Hele benimki gittikçe kötülüyor. Kimse ilaç istemez oldu. Herkes bekliyor, herkes 'genel grev'in patlamasını istiyor. Gülüyor musunuz? Doğruyu söylüyorum, inanın. Berber bile, kendisini ancak grevin kurtarabileceğine inanıyordu, ölmeden önce tabii."

Kendi işini adamakıllı kötüleyip her türlü şüpheden sıyrılınca, iyiden iyiye veriştirmeye başladı.

"Sizin zamanınızdaki ismiyle 'Tropicaltanera', işçilerin isteğine boyun eğmezse sonun başlangıcı olacak bu. Karışıklık karışıklık üstüne gelecek, gittikçe genişleyecek, Bananera'da olduğu gibi, burada da oluk oluk kan akacak ve..."

"Durumun kötü olduğu bir gerçek..." dedi Lucero.

"İşte, senatör Clapp'ın kafasına bunu iyice yerleştirmeli asıl... Gelip sizde bir iki gün kalacağı söyleniyordu. Sahiden gelecek mi, sadece bir söylenti mi yoksa?"

"Bekledik kendisini. Bazı şeyler vardır, bilirsiniz, anlatıldığı zaman doğru olduğuna pek inanamaz insan. Mesela, biz tam senatörü beklerken, ev altüst hâldeydi; salonlar, merdivenler, bahçe ışıklandırılıyordu filan... Ansızın biri belirdi merdivenlerde... Senatör sandık önce!.. Senatör!.. Kimdi bu gelen, biliyor musunuz... Maker Thompson'un bunca yıllık hizmetkârı Yerli... Dökülüyordu herif!"

"Ne işi varmış ki sizin evde?"

"Sahile yerleşmiş, annesinin yanına, çok yaşlanmış annesi ve kimsesi yokmuş bakacak. Böyle söyledi. Ama ben işin sırrını çözdüm galiba."

Florindo öylesine tabii bir tavır alarak öksürdü ki, Lucero, sözlerinin onda ne ölçüde büyük bir huzursuzluk yarattığını anlayamadı. Juambo'yu o gece "Semiramis"in kapısına kadar götüren ve

ne yapması, nasıl konuşması gerektiğini bir bir öğreten Florindo değil miydi?

"Çok merak ediyorum ne halt karıştırdığını bu Yerli'nin. Hele grevcilerle birlikse, tuzu biberi olur bu, tüy diker her şeyin üstüne, tüy..."

"Hayır..." dedi Florindo. "Hayır. Gelişinin sebebi Boby'den, Maker Thompson'un torununun uzak yaşayamamasıdır. Boby bir süredir sizde misafir ya..."

"Haklısınız, işin sırrı bu..." Rahat bir soluk aldı Key. "Emektar hizmetkârlar böyledir. İhtiyar köpekler gibidir tıpkı; babalara, dedelere duydukları yakınlığı onların çocukları, torunları için de duyarlar sonradan."

"Uykucu geliyor," diye mırıldandı don Lino. Kumandanın, yanında don Juan olduğu hâlde, kendilerine doğru yaklaştığını görmüştü.

Zaten ufacık bir burnu vardı berberin karısının, sümkürmekten iyice ufalmış, neredeyse hiç gözükmez olmuştu şimdi. Kıpkırmızı bir leke gözüküyordu onun yerine. Bir yandan ağlıyor, bir yandan burnunu siliyor, bazen da sümkürüyordu.

"O'nun son gecesinde zahmet edip yanıma geldiğiniz, bizi öksüz bırakmadığınız için nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum..." Hüngür hüngür ağlıyordu gene: "Defalarca teşekkür borçluyum size, Sayın Kumandanım, size de don Juan, sizlere de, hepinize! Zavallıcık, daha dün bu sahilde rahat huzur yüzü görmekten umudu kestiğini, dükkânın kapısına 'Yolculuk dolayısıyla satılıktır' levhası asacağını söylüyordu, kim bilir belki de asmıştır. Buralardan çekip gitmek fikrine o kadar alıştırmıştı ki kendini, şöyle diyordu bana: 'Başkentin yolunu tutacağım, Berberler Derneği'ne gideceğim dosdoğru, grev patlak verince, hep birlikte işçileri desteklememizi teklif edeceğim oradaki arkadaşlara...'"

"Böyle mi konuşuyordu sahiden?.." Kumandan, sert hareketlerle bıyıklarını burmakla yetinmiyor, üst dudağını da ısırıyordu. "Bunu söylediyse eğer..."

"Ateşlendiği için böyle abuk sabuk konuşmuştur, Sayın Kumandanım..." dedi birisi, berber dükkânına günün her saatinde

çöreklenen gediklilerden biriydi. "Saçmalıyordu son günlerde, 'Genel Grev' broşürünü kapısının altından içeriye atmışlardı, bildiride yazılı şeyleri sayıklıyordu durmadan... Zavallı don Yemo!.."

"Mutlaka tutuklanacaktı ölmeseydi!" diyerek gözdağı verdi Kumandan. "Her önüne gelen ortalığı böyle karıştırmaya kalkarsa, işimiz var valla. Üstelik Berberler Derneği'ni ayaklandırmak istiyormuş ha!"

"Berberler Derneği'nin üyesiydi kocam tabii, ne zannettiniz!" dedi Mincha kadın, bir yandan da ağlamaya devam ediyordu. "Orada, öbür kâğıtlarının arasında duruyor diploması, hiç sektirmeden aidat ödüyorduk derneğe, dernek ne zaman para istese gönderiyorduk..." Hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı şimdi. "Kocam öldüğü için dernek bize yardıma çağıracak öbür üyelerini!.."

"Bütün bunlar iyi hoş ama grev teklifinde bulunmak gibi şeyler tam bir budalalık."

"Onu bilmem..."

"Fakat papaz efendiye Guadalup Azizesi'nin resmini vermiş, bunu biliyorsunuz herhâlde..."

"Nasıl anlatayım, son arzusu oldu bu..."

"O resmi neden verdi papaza?"

"Aziz Peder bu resmi kiliseye koymak istiyordu, böyle olduğunu bile bile resmi evde tutmamız doğru değildi. Söylediğim gibi..."

"Amerika Meryem'i... Hidalgo bayrağının Azizesi... Yerlilerin Meryem'i!"

Resim meselesi çok etkilemişti Kumandanı, peşinde Don Juan Lucero olduğu hâlde kapıya yürürken söylemişti bu son sözleri. Kumandan ve Don Juan evin kapısında belirince kaldırımın en geniş yerine iki iskemle getirdi hemen çevredekiler. Aydınlık, suskun ve derin bir gece başlamıştı. Toprak kızgın bir ütü gibi alev alev yanmaya devam ediyordu.

"Buyur merasimine boşverin şimdi, Don Juan; siz şöyle oturun, ben de buraya oturayım."

Oturdular. Yüzbaşı Carcamo, Andresito Medina ile yârenlik ediyordu biraz uzakta ve yan gözle Kumandanını kolluyordu bir yandan da:

"Evet, Andrei, seviyor muydu o kadın beni?.."

"Elbette seviyordu..."

"Bir daha hiç görmedim onu. Öldüğünü sanıyordum hatta."

"Ölmüşten farkı yok zaten, öyle bir köyün okuluna müdür olmak, canlı canlı toprağa gömülmek gibi bir şeydir herhâlde."

"Andrei, mektup yazmak isterdim ona."

"Artık sevmiyorsan, neden kötülük edeceksin ki kadına? Ölüleri rahat bırakmak gerekir..."

"Ya hâlâ seviyorsam..."

"O zaman diriltirsin onu... Sadece aşk yaşatır insanı..."

Horozlar öterken tepsi içinde içki getirdiler oraya. Gecenin bu saatinde böylesine bol ışık görmeye alışmamıştı horozlar, aldanmış ve sabah oluyor sanarak ötmeye başlamışlardı. Üst üste üç kadeh konyak devirdi Yüzbaşı Carcamo, daha olsa içecekti.

"Yaşlanmıştır artık..." dedi, dilini dudaklarında gezdirerek yağın yakıcı tadını almaya çalışıyordu sanki.

"Benden hayli büyüktü zaten."

"Sana neden Andrei dediğimizi hatırlıyor musun?"

"Neden hatırlamayayım! Küçük kardeşin hep Andrei diye çağırırdı beni, ondan."

Uzunca bir sessizlikten sonra, içini çekti yüzbaşı.

"Malena Tabay!.." Nefesini dışarıya verirken söyledi bunu.

"Yüzbaşı Carcamo!.." Kumandan çağırıyordu onu.

"Buyurun Kumandanım, emriniz!.." diye cevap verdi telaşla.

"Bu yaptığını sonra konuşacağız, saygısız! Hemen şimdi berberin evine gidip ne kadar gazete, mektup ve kâğıt varsa, kendisinin olsun, karısının olsun ayırmayıp el koyacaksınız ve sonra götürüp masamın üstüne bırakacaksınız, odamın kapısını kilitleyip çıkacak ve buraya gelip tekmil vereceksiniz, işte anahtar."

Asker selamı verdi Carcamo, topuklarının üstünde döndü ve aldığı emri uygulamak üzere berberin evine girdi.

Bazı dolapların çekmecelerinden, oradakilerin de yardımıyla mektuplar, faturalar, davetiyeler, gazete kupürleri, fotoğraflar, ölüm haberleri ve berberin o sözü çok edilen ünlü "diplomasını"

çıkardı. Üstünde bir kafatası ve iki kemik resmi bulunan kalınca bir zarf da ele geçirdi ayrıca.

Yüzbaşı Carcamo'ya Kumandan tarafından verilen emri işitince bir gölge gibi süzüldü Andres Medina ve don Lino Lucero ile sohbet eden Florindo Key'in yanına geldi. O sırada Key, basının greve nasıl etki yapabileceğini anlatıyordu.

"Bugün greve karşı olan gazetelerin hepsi, 'asayiş' bahanesiyle Karayip meyveliklerinde işçilerin kurşunlanışını destekliyor ya, Lester Mead zamanında, kooperatif meselesinden ötürü tevkif edildiğiniz vakit, devlet güvenliğini tehlikeye düşürdüğünüzü bahane ederek ölümünüzü haykırdılar, don Lino. Sakın başka şey anlatmayın bana... Ve beni bağışlayın, en iyi satıcılarımdan olan bu dostumla konuşmak zorundayım, bir an için yalnız bırakacağım sizi."

"Nasılsınız... Buralarda olduğunuzu bilmiyordum... Satışlar nasıl gitti bakalım? Hiç sipariş aldınız mı?.."

Uzaklaştılar oradan, yüksek sesle, "kinin", "urodonal" ve daha başka ilaçların ismini söyleyerek yürüdüler. Demin işittiklerinden dolayı yüreği ağzına gelmişti Medina'nın.

"Evin aranmasını ve bütün yazılı evraka el konmasını emretti Kumandan."

"Ne zaman?" dedi Plorindo, haber allak bullak etmişti onu.

"Şimdi..."

"Kime verdi bu emri?"

"Yüzbaşı Carcamo'ya... Ayrıca, bulduklarını kendi odasına bizzat götürmesini istedi yüzbaşıdan, masasına bırakmasını emretti..."

"Yüzbaşıya engel olmalıyız..."

"Nasıl olacak bu iş? Arenal'de eğlence var, bizimkiler..."

"Nasıl olacak, bilmiyorum. Elimizi kolumuzu bağlayıp bekleyemeyiz, aracı arkadaşların ele geçmesine göz yummaktır beklemek, biz haber ulaştıramadan tutuklarlar hepsini."

"İhtiyar ölümünden önce, bu işle ilgili her şeyi yok etmiştir umarım, biraz umudum var..."

"Medinita, korkaklıkla umudu karıştırmamak gerekiyor; silah var yanımda ve kimse farkına varmadan buradan uzaklaşmanın tam sırasıdır; birazdan ölünün başından alacaklar karısını."

Piedrasanta'nın karısı başta olmak üzere bütün kadınlar, Mincha kadının kollarına girip onu son defa olarak ölünün yanına soktular. Bir veda görüşüydü bu seferki, siyah bir elbise giymişti Mincha kadın. Öyle bitkindi ki, don Yemo'nun cansız yattığı odaya kadar güçlükle yürüyebildi. Neyse ki kokulu suyla yıkamışlardı don Yemo'yu. Odun kokuyordu. En güzel, en yeni elbiselerini geçirmişlerdi sırtına. Cansız vücudu giydirmek çok garip bir etki yapıyordu, ölüyü boylu boyunca yere uzatmak hayli güç olmuştu. Giyinmeyi reddediyordu sanki. Kaskatı kesilmedikçe, ceset hâline gelmiş sayılmaz ölü; kemiklerinden bir ölüm ağırlığı yayılıyormuş gibi olur vücuduna.

"Çok iyi adamdı zavallı, fakat ona hiç yaramadı buranın iklimi..." diyordu belediye başkanı. "Dükkânını satamadan toprağa giriyor. Bilmem, gördünüz mü; 'Yolculuk dolayısıyla satılıktır' diye yazı asmış dükkânın kapısına ve başına gelecekleri sezmişçesine, nokta nokta ile ünlem işareti koymuş sonuna."

"Topaledo'ya doğru... yo-yo-la çç... çık-tıı..." dedi kilisenin kekeme çalgıcısı. O kadar berbat okuyordu ki duaları, onu dinlerken Latince küfürler savurduğunu sanabilirdi insan.

"'Topaledo' neresi yahu?" diye sordu belediye başkanı.

"Siz-si-zin ss...sı-nırr-lla-rı-nız için-d-de, Dddon Pa-aascuuuualito..."

"Bilmiyorum, buranın yabancısı olanlar memleketi bizden iyi tanıyor artık..."

"Terr-sssine, bbbuu-rranıınn yyyerr-llliii-lleerri da-ha iiyyii bbiilliiiyorllar..."

"Bu 'Topaledo' neresi, söylesene be adam!"

"Mmmeezzar-llıkk... Oorrddaa tttt-toz ooluu-yyoor her-şş-şeyy..."

San Salvador aksanıyla konuşan iri yapılı bir kadın belirdi onun yanında, gülüyordu:

"Çoktan ufalandı, toprak oldu don Yemo..." dedi ve dört bir yandan kahkahalar yükseldi. Budala numarası yaparak devam etti kadın: "Ölüm deliğindeki kemik tozu oldu artık..." Kahkahalar büyüyordu gittikçe. "Ruhlar için altın tozu hâline geldi don Yemo...

Berberlerin müşteri tıraş ederken durmadan konuştukları ne kadar doğruysa, ruhlar da tıraş edilme korkusu olmadığı için rahatça çağıracaklar berberi."

Bu sözlerin karşılığı, kocaman ve gürültülü bir kahkaha tufanı oldu...

"İşte senin ruhun, bir 'yuca'* kadar yakışıklı!" Kadının kulağına, kendisini sık sık terk edip giden âşıklarından biri fısıldamıştı bunu.

"Nereden çıktın karşıma şimdi sen, Nino-Dios?"

"Cehennemin dibinden..."

"Renginden belli, bir kadeh içki ziftlenmeye can atıyorsun, hiç yanılmam ben. Gel gör ki senin aradığın meret kalmadı burada, içecek su bile bulunmuyor şimdi."

"Başka yerde tütsüleriz kafaları Lichona, berber dirilirse, belli olmaz, dirilir bakarsın... dirilir ve beni sorarsa..."

"Seni tanıdı tanımasına, hiç ısırmadı ama!.." dudaklarını büzerek adamın kendisini öpmesini bekledi.

"Beni soracak olursa, yanıma sevgili kancığımı da alıp gittiğimi ve artık, olsa olsa mahşer gününde veya öldüğüm zaman 'Topaledo'da görüşebileceğimizi anlatırsın ona. Şu kepaze hayata eyvallah çekip öbür dünyayı tutmak için gaza basmanın vaktidir şimdi."

Kapkara ve çıplak kolunu doladı kadının boynuna ve kol kola uzaklaştılar oradan. Aralarında yüklü sayıda ölü bulunan kemik zarcılarının protesto sesleri arasında yürüyüp gittiler. Sigara üstüne sigara tüttürüyordu zar hastaları, dizlerini kıvırıp ayak uçlarına basarak yere çökmüşler, fenerin ışığında yerdeki kemikleri seyrediyorlardı. Talih dediğin şey rüzgâr gibidir, kimini eğdirir, kimini doğrultur. Koskocaman dişli ve simsiyah elleri ölü elinden farksız bir adam, biraz önce sırtındaki gömlek dâhil her şeyi kaybettiği hâlde, şimdi geri alıyordu bütün verdiklerini.

"Mesafe sayılmazsa, nedir gökteki bulutlar? Gece neyin nesidir, yürüyen palmiye ağaçlarının ayakları arasında neyin nesidir gece?

* Güney Amerika'da yetişen, manyok olarak da bilinen bitki.

Söyleyin bana, milyonlarca yıldızın üstündeki binlerce parmaklı ayakların arasında neyin nesidir gece?" diye kendi kendine sorup duruyordu Juambo, hıçkırıktan yakasını kurtarmıştı artık ve evinin yolunu tutmuştu.

Yıldızların yeryüzüne uzanan şavkında mezar taşları ve haçlar görülüyordu. Sambito eve dönerken buradan geçiyordu hep ve hep şöyle sesleniyordu karanlığa:

"Baba!.. Agapito Luisa!.."

XXVI

Dört bir yanında boy vermiş şeker kamışı tarlalarına çevirmişti Medina gözlerini, çabuk çabuk yürüyor, bir an önce uzakta görünen kamışların, bir an sonra nasıl olup da yanı başında belirdiğini, boyu hizasına ulaştığını düşünüyordu. Florinde Key'i hemen iki adım geriden takip ediyordu. Önce bir yokuş tırmandılar, sonra aşağıya doğru süzüldüler, kamışların arasında av koklayan bir avcıdan farkları yoktu. Bir yol kavşağına çıktılar ansızın; kumlu, çakıl taşlarıyla dolu bir yoldu burası, ayaklarının altında taşlar kayıyordu ve çiğnedikleri kuru otların belirsiz bir hışırtısı işitiliyordu. Az ötede, üstüne çıkınca Kumandanlık binasına giden yolu rahatça kontrol edebilecekleri bir tepeye doğru ilerliyorlardı.

Kolay seçilmiyordu etraf, aydınlıktan çok, suyun yüzeyindeki pırıltılı yansımalara benzeyen bir loşluk içindeydi tabiat ve önünde yürüyen Florindo Key'in nasıl da rahat, nasıl da kendinden emin ve ölçülü davrandığını gayet iyi görüyordu Andres Medina. Bir katilin kararsızlığı içinde değildi Key, cellat vurdumduymazlığı ile de davranmıyordu. Biraz önce, ölü evini terk edip silahlanmaya giderken Medina'nın yüzüne gülmüştü, "Savaş öğretir insana," diyordu, "pişmanlığın zerresini bile duymadan insan öldürmeyi, ancak savaş öğretir insana! Bir görevi yerine getiriyormuş gibi öldürmeyi hem de! Yirmi metrelik toprak uğruna, bin, iki bin, beş bin adamın öldüğünü, tel örgülerin gerisinde heyecanla beklediğini, bombaların açtığı çukurların içine yattığını, kanla dolu siperlerde bekleştiğini gördüm! Kendi gözlerimle gördüm hepsini!

O kadar çok kan akıyordu ki toprağın hiç kurumayacağını düşünüyorduk... İniltiler çıkarırken gördüm onlarca insanı, çamurla birleşiyordu etleri ve ölüp gidiyorlardı!.. Cephedeki savaş kesilince, bombardımanlar durunca, yaralılar taşındıktan sonra kendi kaderlerine terk ediliyordu bırakılanlar, o garip yorgunluğun ve savaşa karşı duyduğu tiksinme duygusunun arasında, bu adamların ne kadar yalnız, desteksiz, yardımsız ve tesellisiz can çekiştiklerini hep gördüm. Saatlerce sürünüyor, can çekişiyorlardı, ölmek tek çareydi onlar için, tek kurtuluş yoluydu. Savaşın insana sunduğu tek insanca rahatlık ölümdür. Katil olmak mı? İntihar mı?.. Savaşta hiçbir anlamı kalmaz bu sözcüklerin, savaştan hemen sonra da kalmaz üstelik. Veya başka bir anlama bürünür bu sözler, işte bu yüzden burada bekliyoruz Carcamo'yu; katil gibi, intihar komandosu gibi değil, idam hükmünü uygulamaya hazırlanan bir manga gibi bekliyoruz onu. Karayip meyve bahçelerinde çalışan işçiler haklarını istediler, ücretlerinin arttırılmasını, iş saatlerinin azaltılmasını istediler diye "uygulayıcı" askerler de birazdan bizim yapacağımız gibi boğazlamıyorlar mı işçileri? Bir yığın hâkim, savcı, avukat vs... seferber ediliyor, kanunlar, iç tüzükler karıştırılıyor, yeter ki iş kitabına uydurulsun diye! Gerçekte ise pek Sayın Cumhurbaşkanı'nın sekreterlik odasında kurşuna dizilmeleri için hüküm veriliyor, işçileri böyle boğazlayanlar suç işlemiyorlarsa, katil sayılmıyorlarsa, biz neden suçlu çıkalım, şişştt... şişştt..."

Yaklaşan ayak sesleri olduğunu zannedip durdular, beklediler bir süre. Rüzgâr ağaçları yürütüyordu sanki. Ağaçların yerine geçip koskocaman ve hareketsiz bir yığın oluveriyordu. Ağaçlar köklerini koparıp hareketleniyor, gecenin karanlık koynunda başlıyorlardı yürümeye, sayısız kolları olan dev ahtapotlar gibi geliyorlardı insanın üstüne.

Kulaklarını ovuşturdu Medina, sol kulağını; yüreğin sesini dile getiren sol kulaktır, dostluğun kulağıdır o. Carcamo'nun sesini duyar gibi oldu ve sol kulağını kökünden koparıp atmak geldi içinden. Kumandan çağırmadan önce söylediği son sözler, Cerropom okulunun müdiresinin ismiydi: Malena Tabay... Ayakkabısının bağı çözüldü Medina'nın. Bağlamak için durdu. Bağcığı

düğümlerken eski okul ve çocukluk arkadaşının elini hissetti, sol elini okşuyordu Carcamo'nun eli ve ateş etmemesini rica ediyordu sağ eline. Tekrar ayağa kalkınca gökyüzüne kaldırdı başını. Bir kaçamak yol; yukarıdan, gökten bir işaret aradı gözleriyle. Karanlık ve sessizlik. Kaçmak ve mücadeleyi bırakmak. Kan kokusuna komşu bir ter fışkırıyordu vücudundan. Durdu. Hayır, duramadı. Fakat attığı her adım, Florindo'nun peşinden yürüdüğü her santim, imkânsız olan şeye biraz daha yaklaştırmıyor mu onu? Neden durmuyor öyleyse?..

Ayakkabısının bağı tekrar çözüldü. Bağlamak niyetiyle eğilirken alev alev yanan toprağın kokusunu öyle kuvvetle ve yakıcı şekilde genzinde hissetti ki bir türlü düğümleyemediği bağcıkları bırakmak, bu yerdeki kuru ateş yığınından bir avuç almak, ağzını kumla doldurup ölmek, kendi işini kendi eliyle bitirip kurtulmak istedi. Göz kapaklarına akıyordu ter, dudaklarına akıyordu. Yere tükürdü. Yol uzayıp gidiyordu, Florindo'nun peşinde yürümeye devam ediyordu işte, bir dostunun yakarışlarını işitmeyen, işitmek istemeyen, ruhunu şeytana satmış bir adam gibi yürüyordu. Attığı her adım kaçınılmaz sonuca biraz daha yaklaştırıyordu onu ve her seferinde, "Andrei... Andrei... Bu kadar hızlı yürüme..." diye yalvaran sesini duyuyordu Carcamo'nun.

İki defa, evet, iki defa düğümlemeliydi pabucunun bağcığını, bir daha çözülmemesini istiyorsa böyle yapmalıydı, işi aceleydi şimdi. Yürümek, daha hızlı yürümek ve her şey, yani ne olacaksa bir defada olup bitsin sıkıntısıyla yürümek. Carcamo'nun yanı sıra başka çehreler, başka insan yüzleri vardı gözünün önünde canlanan, acılı haydut çehreleriydi hepsi. Polis resimlerini çekmiş, fişlerini hazırlamıştı her birinin. Carcamo'dan daha fazla yaşamaya hak kazanmışlardı. Bir at koşturarak geçip gitti önlerinden. Uyuyordu sanki Medina. Tepeye gelmişlerdi bile. Denizin fosforlu aydınlığı ile renklenen karanlığın koynunda uyuyan geniş ve düz ova, göz alabildiğine önlerindeydi şimdi.

Her şeyi göze alarak gidecek ve dosdoğru konuşacaktı Carcamo'yla ama Florindo "hayır" demişti bu teklifine. Yoksa arkadaşlıklarını ortaya koyacaktı Medina ve berberin evinde ele

geçirilen kâğıtları isteyecekti Carcamo'dan, vermezse düelloya çağıracak ve dövüşerek ölmek fırsatını verecekti ona, böyle tasarlamıştı kafasında.

Florindo haklıydı. Bananera'nın işçilerine, tesadüfen de olsa, çarpışarak ölmek imkânı verilmiş miydi? Elleri bağlı, bilekleri kelepçeli işçiler değil miydi kurşun yağmuruna tutulanlar? Hapistekilere ise, hücre kapılarını bile açmayı gereksiz saymış ve pencerelerden ateş etmişlerdi.

Tekrar pabucunun bağcığı! Bu sefer durmadı, öyle yürümeye devam etti, bir ayağı fırlayıp gitmişti sanki. Canı cehenneme. Öbür ayakkabısının bağcığıydı bu seferki. Bir düğüm atmak gerekiyordu, başka çare yoktu. Eğildi tekrar. Beynine kan hücum etti ansızın, kulakları uğulduyordu. "Andrei... Andrei!.." Carcamo'nun sesi işitilmez olunca öbür dostlarının, Carcamo'nun bilmeden Kumandanlığa teslim edeceği dostlarının sesini duymaya başlıyordu Medina. Evet, Carcamo feda edilecekti...

Sert otlarla örtülü toprak, gövdelerinin ağırlığı altında hışırdıyordu; yere uzanmışlardı ve tüfek elde, köyü Kumandanlık binasına bağlayan yolu en kolay kontrol ettikleri bir noktada, kamışların arkasındaydılar, bekliyorlardı, önce Florindo ateş edecekti. Hayır efendim, ikisi aynı anda ateş edeceklerdi, avlarını çapraz ateşin içinde boğmak ve işi yüzde yüz bitirmek için, sonra koşarak ölünün yanına gelecek, evrakı alıp derhâl kaçacaklardı.

İkisi de hazırdı. Bekledikleri kurban gecenin bu aşılmaz duvarına gelip toslayacaktı birazdan. Denizin bildik ve hışırtılı gürültüsünü işitmiyorlardı bile. Gittikçe büyüyen sessizliği duyuyorlardı sadece. Bir yaprak. Bir kuş. Bir su damlası. En ufak kıpırtı tedirgin ediyordu onları. Kaderin bir uyarması mı? Soluklarını tutuyordu ikisi de, vücutlarını rahat ettirmek için kımıldanıyorlardı, tüfeklere sımsıkı sarılmıştı elleri ve gözleri aşağıya, yola çevrilmişti.

Hâlâ ölü evinin önündeydi Kumandan, don Juan Lucero ile sohbete dalmıştı. Carcamo'nun evden çıktığını görünce, onu çağırdı yanına.

"Emrim yerine getirildi mi?"

"Ne bulduysam aldım, efendim..."

"Deminki saygısızlığınızı affediyorum, bir daha görmeyeyim. Çabuk olun şimdi, hepsini götürün odama, masamın üstüne bırakın ve kilitleyin kapıyı. Hemen gelin yanıma sonra. Silahlı mısınız?"

"Tabancam var..."

"Tabanca yeter..."

"İzin verirseniz, gidiyorum."

"Gidebilirsiniz..."

"Devir çok değişti!" dedi Lucero, göz ucuyla Carcamo'nun gidişini seyrediyordu. "Eskiden bambaşkaydı, ölüm kalım meselesi filan olmamıştı şimdiki gibi, oysa silah lafından başka bir şey işitilmiyor günümüzde... Hep silah... Sigara içer misiniz Kumandanım?"

"Biliyorsunuz, sadece yerli tütün içiyorum ben; ama sizi reddetmiş olmamak için bir sigaranızı içeyim..."

Don Juancho'nun uzattığı, parlak taşlarla süslü altın tabakaya daldırdı parmaklarını. "Markası nedir bunların?" Uzun ve iri sigarayı önce burnuna yaklaştırıp bir süre kokladı ve göz ucuyla markasını okumaya çalıştı.

"Evet Kumandanım, daha önce de söylediğim gibi, çok zor bir devirde yaşıyoruz."

"Siz keseleriniz para doluyken böyle konuşursanız, gırtlağımıza kadar batakta olan, aylığımızdan başka beş kuruş geliri bulunmayan, aylık aldığımız gün hariç rahat huzur yüzü görmeyen bizler ne yapalım?"

"Herkes aynı durumda Kumandanım, herkes sıkıntı çekiyor. Bakın, Bananera olayları nasıl gelişiyor, genel grev tehdidi tepemizde..."

"Desenize tehlikeli bölgedeyiz hepimiz!.." Disiplin meraklısı olduğu kadar saf bir adamdı Kumandan ve uykucunun tekiydi.

"En feci günlerimiz bunlar ve sadece 'Tropicaltanera'ya karşı açılan mücadele de değil bunun sebebi. Biz de mücadele ediyorduk zamanında; beni ve kardeşim Lino'yu tutuklayıp başkente götürdüler bu yüzden, gizli hücreye koydular hatta. Lester Mead yetişmeseydi imdadımıza, çürüyüp gidecektik."

"Ecnebiydi o, bizim dilimizde 'ecnebi' kudretli demektir."

"Ecnebiydi, çok saygıdeğer bir ecnebiydi ama..."

"Söylemenin bir gereği var mı, bilmem; fakat onun dostluğu piyango sayılır sizin için..."

"Bir idealistti, pratik bir idealist. Şimdi hatırlıyorum, dönüşümüzde, Plantanera ile mücadele hazırlığına girmiştik, bize şunu söylemişti o zaman: Kanlı, sopalı mücadele değil gerekli olan, iktisadi bir mücadele açılmalı ve yeni zenginlik kaynakları yaratarak bu mücadele kazanılmalı, yeni endüstri merkezleri kurulmalı... Böyle konuşuyordu işte ve sonra... Ah! Ölmeseydi o adam, onu ölüme götüren uğursuz rüzgâr, kahrolsun! Özgür insanların ve işçilerin el ele verip çalıştıkları insanca bir iş düzeni kurulmuş olacaktı bugün, bu şimdiki nefret büyümeyecek, hatta hiç olmayacaktı."

"Ne yaparsın, hep böyle oluyor; iyiler ölüyor, kötüler yaşıyor..."

"Her şeyi önceden haber verdi bize. Silahlı çatışmaları, ölüm kalım mücadelesini... Bir bir anlattı hepsini... Muz Şirketi'ni babasının hayrına kurmayacaktı elbette ama hisse sahiplerine olduğu kadar ülkeye ve işçilere de faydalı ve insanca bir düzen getirecekti. Lester Mead yaşasaydı, ya muz politikası değişecek ve şimdi gittikçe daha da sertleşen bu hava yaratılmayacaktı, ya da bağımsız bir şirket kuracaktı tek başına..."

"Öbür büyük şirket onu yutuverecekti ama belli bir süre sonra, Hibueras'ta aynı şey oldu çünkü..."

"İki ayrı anlayış, iki ayrı sistem karşı karşıya gelmişti: Yeşil Papa'nın sistemi, Lester Mead'in anlayışının tam karşısındaydı. İşte kazana kazana korsan kazandı bu mücadeleyi, doğa da müthiş yardım etti ona. Güneydeki meyve bahçelerini silip süpüren rüzgâr Lester Mead'i de alıp götürdü. Yine de aslına bakacak olursak, kesin bir zafer sayılabilir mi Yeşil Papa'nınki? Lester Mead çok önceden görmüştü sonucu; daha müthiş bir rüzgârı işçilerin estireceğini ve her şeyi silip süpüreceğini söylemişti vaktinde. Şimdi vakit geldi çattı galiba, öyle görünüyor..."

"Karısını tanımayı çok isterdim ben..." Yaşlı bir timsahın gözlerini andıran buğulu bakışlarını Lucero'ya çevirdi Kumandan, ağzından ve burnundan geniş soluklar veriyordu dışarıya, vücu-

dunun bütün sıcaklığını dışarıya çıkarmak istiyordu sanki. Devam etti: "Anlatılanlara bakılırsa, hem kadınlık bakımından, hem de ev hanımı olarak tanımak gerek onu."

"Ben o kadında, kocasının ideallerine bağlılığın sembolünü görmüşümdür hep..."

İskemlesini aldı Lucero ve biraz daha yaklaştı Kumandan'a. Lucero'nun kendisine Leland hakkında bazı sırlar vereceğini düşündü Kumandan, bu yüzden adamakıllı eğilerek bir kulağını Lucero'ya uzattı, fakat onun gene şirketten söz açtığını görünce, bıkkınlıkla suratına doğru esnemeye başladı.

"Şiddete önce şirket başvuruyor daima."

Kumandan esnemesine engel olamıyordu bir türlü, akıl almaz büyüklükte açılmış ağzını örtmeye gücü yetmiyor, eli ufacık kalıyordu ağzının üstünde Lucero'nun şirketi suçlayışını protesto etti hemen.

"Çoğu zaman böyle oluyor!.." diye düzeltti Lucero. "Kendilerine hücum edildiğini görünce varlıklarını sonuna kadar savunmak istedi işçiler. Peki askerî birlik neden ateş açtı ki onlara?"

"Bilesiniz diye anlatıyorum, dostum; ordu verilen emri uygular, emir emirdir, unutmayın!"

"O işte askerleri suçlu bulan yok zaten. Şirketten bahsediyoruz biz. Evet, ordu verilen emri uygular, doğrudur, fakat silahlı kuvvetlerimizin mensupları bu emirlerin veriliş şekli üzerinde hiç düşündüler mi Sayın Kumandanım? Bir sigara daha alın lütfen..."

"Kendi sigaramdan içeyim bir tane de, arzu ediyorsanız size de ikram edeyim..."

"Kabul... Gerçi sizin sigara hayli sert ama olsun..." Kumandanın çok sevdiği sigaralarından birer tane yaktılar ve tütünün sertliğinden ötürü öksürüp aksırdıktan sonra, önemli bir sır veriyormuş gibi sesini alçaltarak devam etti Lucero:

"Evet, verilen emre boyun eğmek ordunun görevidir ve ordu bu emri uygular, başka bir şey yapamaz. Fakat nasıl verilir bu emirler?.. İşte bu soruyu sormalı askerler, kendi kendilerine düşünmeliler bu soruyu... Bu emirler nasıl çıkıyor ortaya... İşin sırrını çözmek için en doğru anahtar, gazetelerin durumuna bakmak ben-

ce. Şirketin gözünde maymuncuk gibi bir şey bu gazeteler, bütün kapıları onlar açıyor. En önemsiz anlaşmazlık, işçilerin en haklı ve küçük bir isteği bile, gazetelerin şamatası yüzünden milli bir mesele hâline geliveriyor..."

"Fakat herkes biliyor bunun böyle olduğunu, öyle değil mi?.. Sayfa dolduruyor herifler; söyleyecek sözü yok hiçbirinin, ne zaman küçücük bir olay yakalasalar sülük gibi yapışıyorlar işte..."

"Göründüğü kadar masum değil gazetelerin tutumu... Önce konuyu büyütüyorlar, gereğinden daha fazla önem verip şişiriyorlar olayı. İşçilerin daha iyi imkânlara kavuşması uğruna girişilmiş her hareketi daha filizlenmeden boğmak bütün amaçları. Yazdıkları yalanlarla yatışmayınca, haberleri yağdırmaya devam ediyor, işi daha da büyütüyorlar. Satışlar artıyor böylece, yalancılar daha fazla bağırmaya başlıyor sonunda, halk gazeteleri kapışıyor ve işçileri susturmak için bu sefer de hükümetin olaya el koymasını, ordunun müdahalesini istiyorlar. Kim satın alıyor bu gazeteleri peki?.. Askerler merak edip araştırdılar mı hiç, bu gazetelerin arkasında kim var diye?.. 'Tropical Plantanera S.A.' var hepsinin arkasında, işte ben bunu anlatmaya çalışıyorum size."

"Şirket çok para veriyor herhâlde..."

"Hayır Kumandanım, insanı üzen şey de bu zaten. Memleketimizin insanları kendilerini pahalıya satmaktan bile âciz, onu bile beceremiyorlar."

"Karışıklık çıkarıyorlar hep..."

"Kim para veriyor peki... Sonunda size yüklüyorlar bütün suçu!"

"Evet, bizi istismar ettikleri doğru, fakat emir emirdir, verilen emri uyguluyoruz biz..." Sustu, bir süre sonra tekrar konuştu: "İsyancılar ceza görmezse, kurşuna dizilmezse, işin sonu nereye varır Bay Lucero?"

"Ne mi olur?.. Şirket, satın aldığı gazetelerin şamatasıyla harekete geçirdiği kaynaklardan mahrum kalırsa, kendi isteklerini uygulatacağı orduyu bulamazsa, mecburen imana gelir ve anlaşma masasına oturur, işçilerin isteğini kabul eder, hissedarların büyük bir kısmı bunu çoktan teklif etti zaten."

"Yani, orduyu suçlu görüyorsunuz siz bu işte?.."

"Evet, bir noktaya kadar suçlu görüyorum, ülkenin asayişini sağlamak başka şey, meyve tüccarlarının çıkarını ve güvenini korumak başka şey..."

"Ordu hareketsiz ve seyirci kalamaz ki..."

"Kimse ordu böyle yapsın demiyor. Ne var ki, bir avuç 'ecnebi'nin kurduğu kliğin elinde oyuncak etmesin kendisini, iyi niyetli hissedarlara..."

"Evet, ortaklarına."

"Maalesef, evet... Şirketin iğrenç metotlarına karşı çıkmadığımız anlamına gelmiyor bu, bizden öncekilerin yaptığı gibi protesto ediyoruz biz de."

"Şirketin yöntemlerine karşı çıkan ortak sayısı da pek fazla değil galiba..."

"Yok canım, çok var. Tek kollu Ginger King meselâ. Karayip sahilinde yapılan zulmü, işlenen cinayetleri, yerli halkın evlerinin ateşe verilmesini protesto ederek öldü adamcağız..."

"Bir kırlangıçla bahar olmuyor ne yazık ki..."

"Lester Mead var sonra. İşte o müthiş bir adamdı. Hissedarların suratına gerçekleri öyle bir haykırdı ki sonunda deli sandılar onu. Rakamlarla ispat etti ki namuslu bir yöntemle bugünkü kadar kâr edebilir şirket ve ülke insanlarında Kuzey Amerikalı'ya karşı bu şimdiki amansız kin ve nefreti de yaratmaz."

"Fakat size, Lucero ailesine de iyi gözle bakmıyor işçiler. Geçen geceki dinamit meselesi mesela. Kardeşiniz Lino'nun 'Semiramis' için benden nöbetçi isteyişi? Ne dersiniz? Bu neyi ispatlıyor don Juancho? Zenginin nankör olmayanı yoktur. Biz subaylar ve askerler mesela, sizin çıkarınızı savunabilmek, malınızı mülkünüzü koruyabilmek için feda ediyoruz kendimizi; siz rahat uyuyasınız diye hayatımızı tehlikeye atıyoruz; bakın, demin gitti ve gözünüzle gördünüz, Yüzbaşı Carcamo'yu her an ateş yağmuruna tutabilirler, delik deşik edebilirler, inanmıyor musunuz buna?"

"Aksini söylemiyorum ki, ordu zenginlerin ordusudur, zenginleri savunur fakat yarın ne olacak, ordu işçilerin ordusu olunca ne olacak?.."

"Dostum, ordu ne zenginlerindir, ne de işçilerin. Ordu bizimdir. Zenginlerin nasıl malı mülkü, sayfiye evleri, konakları, çiftlikleri varsa, bizim de ordumuz var. Bilmem iyi anlatabildim mi?"

"Evet, özel mülktür ordu, askerlerindir ama milli olduğu söylenir."

"Ve biz burada olmasaydık, gayet kötü olaylara açacaktınız gözünüzü."

"Hem de nasıl!.. Söylediğiniz kadarla kalsa yine iyi. Feci olurdu hâlimiz, yatağından uçuruma yuvarlanan adamın hâline benzerdi."

Piedrasanta'nın karısı yaklaştı onlara, elindeki tepside içki getirmişti.

"Önce büyüklerimize..." dedi gülerek ve geldi yanlarına.

"Önce Kumandan'a..." diye onun sözünü düzeltti Lucero.

"Don Juancho, siz de büyüğümüzsünüz. Paranın olduğu yerde büyüklük ve kumanda vardır, öyle değil mi Kumandanım?"

"Öyle... Herhâlde..."

"İşte bir büyüğümüz daha... Bir kadeh almaz mısınız, hâkim bey?"

Hâkim kadehi aldı, don Juancho ve Kumandan'la sohbete girdi.

"İşçiler greve teşebbüs etmiş, o meseleyi mi konuşuyordunuz yoksa?"

"Şuradan buradan konuşuyorduk işte hâkim bey..." dedi don Juancho. "Kumandanımla devrin nasıl değiştiğini görüşüyorduk. Zamanında bizlerin daha idealist olduğunu, ideallerimiz uğruna nasıl da mücadele verdiğimizi anlatıyordum kendisine..."

"Yanılmıyorsam, siz ve kardeşiniz, Lester Mead'in grubundaydınız o zamanlar ..."

"Öyleydi..."

"O güzel devir tarihe gömülmüş sayılmalı artık. İdealizm bizim gibi eski idealistlere bir boşluk duygusu veriyor şimdi, ruhumuzda karışıklık yaratıyor sadece."

"Hâkim beyin grevcilerden söz açması, Carcamo yüzbaşıyı hatırlattı bana..."

"Ne olmuş Yüzbaşı Carcamo'ya Kumandanım?"

"Kumandanlık binasına göreve gönderdim onu, hâlâ dönmedi. Endişeliyim. İçim rahat değil."

Tekrar içki getirdi Piedrasanta'nın karısı.

"Himayenizde olmak ne kutsal bir şey, hanımefendi!" dedi hâkim ve sitem dolu bir sesle devam etti; "Bugün hiç görünmeyen biri var: kocanız..."

"Dükkânda kaldı, fakat gelecek birazdan o da... İzin verirseniz, bu beylere de içki vereyim, dilleri adamakıllı kurumuştur herhâlde, birazdan kahve getireceğim size. İşte don Lino da geliyor. Dört kahve getireceğim birazdan."

Piedrasanta'nın karısına selam verdi don Lino ve bir kadeh içki aldı uzattığı tepsiden. Yan yana oturan Kumandan, hâkim ve don Juancho üçlüsünün yanına seğirtti sonra.

"Tam vaktinde geldiniz don Lino..." dedi hâkim ve dost hareketlerle omzunu sıvazladı onun; "İdealler hakkında konuşuyoruz ve sizsiz olmaz, bu ailenin romantik çocuğu sizsiniz çünkü."

"İdeallerden mi konuşuluyor? Ne garip bir ölü bekleyişi bu, berber diriliverse şimdi, bu manzarayı görünce kendi isteği ile tekrar ölüverir zavallı! Zaten, şakası şukası olmayınca ölü beklemenin tadı çıkmaz, hele berberin ölüsü bekleniyorsa, doğru mu, değil mi..."

Rüzgâr çıktı. Yerden doğru esen bir rüzgârdı bu. Bütün şeker kamışları, rüzgârın gücüne boyun eğerek bir sağa bir sola yalpalamaya başladı. Hışırtılı bir gürültüydü bu. Kulak kirişte, dikkatle etrafı dinlemek, Carcamo'nun ayak seslerini tam vaktinde işitmek gerekiyordu; ağaçların ve otların arasında belirdiği anda da bastırmak. Karanlığa tükürdü Key, tükürük kalmamıştı ağzında, rüzgârı lanetledi. Adamakıllı dikkatli davranmak gerekiyordu; daha yolun kıvrımında görünür görünmez fark etmek gerekiyordu adamın siluetini, ayak seslerini işitmek imkânsızdı artık ve adamı görür görmez kurşunlamak şarttı. Silahının üstünde duran ellerini oynattı. Andres Medina başını salladı. Arkadaşının tüfekte gezinen parmaklarına, daha doğrusu parmakların çıkardığı tıkırtılı sese katlanamıyordu. Key kendinden emin değilmiş gibi geliyordu ona. Ne yapalım, o zaman roller değişecekti. Şimdi kendinden çok emindi Medina.

Carcamo'nun çocukluk arkadaşı olmasına rağmen, bu gece ölmesi gerektiğine inandırmıştı kendini. İki tüfeğin çaprazlama ateşi... Carcamo'nun ölüsü... Rüzgâr çok gürültü yapıyor ve bütün öbür sesleri bastırıyordu. Otların arkasına yatarken bulundukları noktadan yolun çok rahat kontrol edileceğini hesaplamışlar ama rüzgârın bu oyunu oynayıp otları sallayacağını, uğuldayacağını akıllarına hiç getirmemişlerdi. Tüfeklerin namlusuna, yolun kıvrımına dönük iki namludan farksız olan gözleri de eşlik ediyordu. Carcamo kıvrımda belirecek birazdan, kurşunları yiyecek, ölecek...

"Ya 'uykucu' emir değiştirdiyse..." diye fısıldadı Florindo, bu gecikme olağan gelmiyordu ona. "Carcamo yolun kıvrımında hiç görünmeyecekmiş gibi."

"Hayır, gelecek. Gelmesi şart..."

Key, Carcamo'nun gelmeyeceğini düşünüyordu; tahmini doğru çıkarsa, adam öldürmemiş olacaklardı. Medina aksini düşünüyordu, ona bakılırsa mutlaka gelecekti Carcamo, gelecek ve ölecekti. "Kurşuna dizmek gibi tıpkı," diyordu kendi kendine, "Hiç farkı yok ve gece ne kadar uzun olursa olsun şafak söker sonunda ve şafakla beraber kurşuna dizerler insanları."

Tekrar tüfeğinde gezdirdi ellerini Florindo. Andres ise hiç oynatmıyordu ellerini, parmağı tetikte ve hareketsizdi, bekliyor ve yolun kıvrımına dikkatle bakarken, soluk alıp verirken hep aynı sesi duyuyordu içinde: "Kurşuna dizmek gibi... Kurşuna dizmek gibi... Kurşuna dizmek gibi..."

"Neden çok oynuyorsun tüfeğinle, korkuyor musun yoksa?"

Güldü Florindo ve usulca cevap verdi:

"Sırılsıklam oldu ellerim, tüfek parmaklarıma yapışıyor âdeta ama ellerim sıcaktan terliyor, korkudan değil... Korkuyu hiç bilmem ben, Verdun'da, büyük savaşta bile korkmadım... Göreceksin nasıl havaya uçacak senin yüzbaşı, üniformalı bir fare gibi..."

Başka da bir şey söylemedi. Soluk almıyorlardı sanki. Gözler, tüfek... Gözler, tüfek...

İkili sıra hâlinde yürüyen askerler belirdiler yolun kıvrımında, başlarında Carcamo ve öbür yüzbaşı, Salome vardı. Yeraltı örgütü ile ilgili gizli vesika doluydu Carcamo'nun cepleri, öbürü ise ya-

nındaki müfrezeyle birlikte şirkete ait bahçeleri ve kampları kolaçan etmiş, "Semiramis"i bekleyen nöbetçiyi değiştirmiş, Kumandanlığa dönüyordu.

Key başını eğdi, tüfeğin ağırlığı yüzünden kollarını da indirdi. Dişlerinin arasında neyi ısırıyordu? Cehennem sıcağı ile dolu sahil havasını. Hiçbir şey getirmeden aklına, gözlerini yumdu. Görmemek. Arkadaş isimlerinin bulunduğu belgelerin göz göre göre elden gidişini seyretmemek, hiçbir şey görmemek...

Andres, idam yerinden uzaklaşan askerlerin tevekkülü ile –idam mahkûmu son anda affedilmişti çünkü– tüfeğine sürterek kaşıdı yanağını. "Terini tüfeklere silmek," demişti Puerto Barrios'ta dinlediği adam, T-23 kampının grevci işçileri ölüme meydan okuyordu o sıralarda, önlerinde ordu birlikleri ve arkalarında, köpek balıklarıyla dolu deniz vardı.

İspanyolcayı bıraktı Florindo ve başladı Fransızca küfretmeye. Onun söylediklerini anlamıyordu Medina, fakat bu kesik kesik ve öfkeyle konuşulan, el kol hareketleriyle daha sertleşen küfür dizisini işitmek ürperti veriyordu ona.

"Tek umudumuz kaldı, berber gizli vesikaları yakmıştır umarım."

"Kahretsin!.. Bu aptal tüfekler yerine yanımızda bir makineli olsaydı, kurtulamazlardı elimizden... Düzenlediğimiz hareket böyle zaten... Silah yok, şiddet yok, öbür herifler tepeden tırnağa silahlı ama... Bir savaş değil bu!.. Biz de biliyoruz savaş olmadığını!.. Savaş olsun isterdim ama... Böylesi daha feci. Çünkü sevmiyorlar mahkûmları, savaş kanununu hep onlar uyguluyor... Sabotaj mı?.. Çok iyi. Sanki Muz Şirketi'nin tozunu havaya attırmak için tek çare Panama kanalını kapatmak, kullanılmaz hâle getirmekmiş gibi; başka yolu yokmuş gibi, bir de iktisatçılar bela kesiliyorlar başımıza; 'aman, ülke batar' diye..."

Müfreze, Kumandanlık binasının önünde durdu ve çavuş Rancun, nöbetçi kulübesine giderek izin istedi. Döndü ve müfreze birkaç adımlık yolu çabuk adımlarla aşarak binaya girdi.

"Bizim hanıma uğramıştım da..." dedi Salome, şeker kamışlarının kıvrımında karşılaştıkları zaman söylemişti bunu Carcamo'ya.

"Beni görünce korktunuz, yüzbaşı..."

"Doğrusu bu ya, korktum... Benim hanıma uğramıştım da..."

"Uyuyup kalmışım denir, öyle söylenmez..." dedi Carcamo. "Dostum, daha önce uyardım sizi; tehlikeli bir oyun sizinki, hem iki sebepten dolayı öyle. Birincisi, Kumandan işitirse, cezalandırır, savaş divanına sevk eder sizi. Unutmayın ki bizim 'uykucu'ya göre bile, savaş hâlindeyiz şimdi. Başka bir tehlike daha var, grevi yönetenler anlarlarsa bu yaptığınızı, çok kötü olur, çünkü eşinizin koynunda pinekleğinizi bilen müfreze de kendi dalgasına bakar pekâlâ, işte o zaman grevciler fena oyun oynarlar müfrezeye, bu da kötü bir sürpriz olur."

"Çavuş Rancun güvenilir adam ve..."

"Jandarma konusunda 'uykucu' şöyle der: 'Senden aşağı rütbelilerin hiçbirine güvenmeyeceksin, her kumandan emrindekilerden şüphelenmelidir.'"

"Evet, uyuyakalmışım gerçekten de, ansızın uyandım sonra, yüreğim ağzıma gelmişti; basbayağı gördüm, bir sürü insan eli haçlarla dolu boş bir arsaya doğru sürüklüyordu bir subayı ve ben, emrimdeki müfreze ile vaktinde yetişemiyor, sinek gibi subayın çevresine üşüşen o örümcek ağından farksız kalabalığı dağıtamıyordum, ilerleyen bir kalabalığın elleriydi gördüğüm, örümcek ağına benziyordu..."

"Bir kâbus bu..."

"Evet, kâbus ve haçlarla kaplı boş araziye sürükledikleri subay size benziyordu... Yüzbaşı Carcamo..."

"Tüh, ben de karıştım mı bu işe!.."

"Belki fark etmişsinizdir, karşımda ansızın sizi görünce çok şaşırdım..."

"Gevezelik bunlar, bu kadar geç kalmak iyi değil! Hele askerler için hiç hoş değil! Siz yumuşak döşeğe serilip yattınız hiç olmazsa ama onlar açık havada uyumak zorunda kaldılar, üstelik yorgunlar hepsi, hakkınız yok buna..."

Sesini çıkarmadı Salome, Carcamo da onun gibi yüzbaşıydı, yalnız o daha kıdemliydi, bu bakımdan böyle konuşmaya hakkı vardı ama kendisine sert davranması doğru değildi yine de. Salo-

me onu ölümden kurtarmıştı çünkü, rüyasında kurtarmıştı gerçi, olsun az şey sayılmazdı gene... Asıl canını sıkan şey o kaltak karı yüzünden azar işitmesiydi, kendisini aldatmakla tehdit etmişti bir de... Ah, ne zırva yaratık şu kadınlar! Kumandanlık binasına girince herkes kendi köşesine çekildi. Salome odasına gitti doğruca, yatağının üstünde gitarı vardı onu bekleyen. Carcamo ise Kumandan'ın odasına yöneldi. Lambayı açtı, masaya yürüdü, berberin evinden aldığı kâğıtları bıraktı masaya ve... taş kesilmişti. Zarflardan birinin üstünde Rosa Gavidia adını görmüştü...

Hemen çekti o zarfı, masa lambası zarfı tutuşturacakmış gibi telaşlıydı elleri; daha büyük bir telaşla zarftan kaçırdı bakışlarını. Ne yapsa acaba? Bıraksa mı burada? Yanına mı alsa yoksa? Rosa Gavidia ilgili şeyleri çoktan cebine yerleştirmişti. Kâğıtların arasında başka Rosa Gavidia'lar da aradı...

Çabucak yerleştirdi kâğıtları. Terli ellerine ve parmaklarına yapışıyordu kâğıtlar. Sadece öğle sıcağı kadar berbat ve bunaltıcı olan sıcaktan ötürü değildi ellerinin terlemesi, korku ve telaştandı aynı zamanda.

Köye dönüp de, Kumandan'ın karşısına tekmil vermek üzere gittiğinde, Rosa Gavidia ile ilgili ne varsa, üniformasının cebindeydi hepsi. Selam verdi Kumandan'a:

"Verdiğiniz görev yerine getirilmiştir Kumandanım!"

"Pek uzaklaşmayın yüzbaşı, birazdan gideceğiz."

Kumandana pek uzak düşmemeye çalışarak bir kadeh içki içmeye yürüdü ve Andres Medina'yı aradı gözleriyle. Asıl şimdi, Andrei'yi bulup onunla dertleşmek istiyordu, hem çocukluk arkadaşıydı, hem "şüpheli, tehlikeli ve garip fikirleri olan bir asiydi" Andres, işte bu yüzden yüreğinde kabaran ne varsa hiç çekinmeden, olduğu gibi anlatabilirdi ona. Bulamadı Medina'yı; dudaklarında biriken viski kokusunu yalanarak Rosa Gavidia'yı sayıklamaktan başka çaresi yoktu artık; olsa olsa, sigarasının dumanı olarak içine çekebilirdi Rosa Gavidia'yı ve sonra da üfleyerek atardı içinden...

XXVII

Gülmekten neredeyse kapanmış, yumuk yumuk olmuştu gözleri. Dudaklarıyla değil, gözleriyle gülüyorlardı çünkü, kötü kesilmiş bıyıklarının altında geniş geniş açılıyordu dudakları, ağızlarını dolduran neşeyi kahkahalar atan dişleriyle haber veriyorlardı dünyaya. Yüzlerindeki bu gülücük kazandıkları zaferi müjdeliyordu; "Arenal del Gambuso" veya çoğul ismiyle söylersek "Arenal de los Gambusos"ta sevinçle gülmekti zaferi kutlamanın yolu.

"Sarılalım birbirimize, tamam mı kardeş?"

"Tamam sarılalım. Yalnız, böyle sımsıkı sararsak birbirimizi, havasızlıktan boğulabiliriz sonunda!"

Ve kucaklaşmalar... Tekrarlanan, durmadan tekrarlanan ve zaferin ürünü olan, keyif dolu, sevinçli tokalaşmalar... Fakat bu kadarı yeterli olmayabilir böyle bir bayramı kutlamaya. Biraları birbirinin peşi sıra yuvarlamak, romu dikip ağzının kenarından akıtmak; ekmeği, balığı, mısır unundan ekmekleri, eti ve meyveleri kadeh dolusu içkilerle ıslatmak şarttır... Bayram bu! Bayram dediğin böyle olur, böyle kutlanır işte!

"Baksana, 'ocarina' çalıyor bizim herif..."

"Evet arkadaş, şu işi ayarla hele, ayarla ki bu milletin zırıltısından başka ses duysun kulağımız!"

"Ocarina" denilen küçücük flütler, kemanlar, "bandoneon" ve gitarlar titriyor şimdi Samuel kardeşlerin ellerinde.

"Ne oldu size yahu?"

"Gitmedik, kaldık burada, öyle değil mi arkadaş?"

Samuel kardeşler; Samuelon, Samuel ve Samuelito yan yana duruyorlar. Ellerinde çalgılar.

"İşler yolunda gitti..." diyor Samuelon. "Büyük bir başarı bu! Şartlar da yardımcı oldu bize. Bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun bile payı var bana sorarsanız. Birinci sınıf bir yağmurdu doğrusu ve servis şefi yağmurdan da, denizden de anlamıyor..."

"Servis şefinin kanlı basuru var kıçında..."

"Sık sık kaşınıyordu, bu yüzden demek ki..."

"Uğraşıyordu ama kaşıyacağı yeri bulamıyordu bir türlü, taş gibi katıydı sırtındaki yağmurluk," dedi Samuel kardeşlerden bir başkası. "Yağmurluğu rahat bırakmıyordu herifi, balina avcısına benziyordu mübarek."

"Bundan böyle..." dedi Samuelon ve başladı gülmeye, devam etti sonra: "Bundan böyle, şirkete söyleyelim de, yağmur yağınca deniz dibinde çalışmaya alışkın insanlar göndersin başımıza, çünkü ne zaman sel gibi yağmur yağsa, deniz altına inmiş gibi oluyoruz."

"Suyun altında mücadele ettik zaten. Fakat işsiz grubu bizim yerimize çağırdıkları zaman, o uzun boylu arkadaşın sesini yükseltip 'Dur!' demesi çok iyi oldu."

"O hiç durmadan hıçkıran arkadaş nerede acaba?"

"Hiç güvenmeyin ona..."

"Elbette güvenmeyeceğiz..."

"Bir kere o dev yapılı 'ecnebi' getirdi onu..."

"Pek önemli bir adam değil canım, şirketin başkanı sadece!"

"İlk defasında Cosi'nin mirası paylaşılırken şirket başkanıyla geldi herif, şimdi de yaşlı anasını bahane ediyor, numara yapıyor tabii..."

"Başka film anlatsana bize, kederimizden ağlayacağız böyle devam edersen!"

"Doğru, sinema sayılır bu, o kuzey ülkesinin insanlarını görünce ağzı bir karış açık kalıyor insanın. Bu kuzeyli milleti selamlamak istiyorsan, ağzını açacaksın; köpekbalığı karşısında dili tutulan küçük balıklar gibi tıpkı. Oranın insanları eşekçe ve duygusal gözlüklerin gerisinden bakıyorlar her şeye, bizim Yerli'ye de bulaşmış bu illet, ne zaman ölmüş babasını hatırlasa ağlıyor, anasının göğsüne yaslanıp zırıldıyor."

"Bir nokta koy şu hikâyeye artık ve eğer canın bir kadeh içki çekiyorsa, sıraya geç bakalım!"

"İçki denilen meret ayağıma gelsin ve kursağıma aksın, erkek dediğin içmek için yaratılmıştır, tamam mı Samuelito? Hiç geveze değil şu bizim Samuelito! Al şu gitarını, bize bir şarkı söyle bakalım!"

İşte, işte, işte
Ölüme gidenler bunlar.
Aşk olmayınca, aşk olmayınca
Kimse yaşamaz aşk olmadan...

"O 'uzun boylu' dediğiniz adamı, işsiz grubun çalışmasına engel olanı tanıyorum ben. Aşağıdan, öbür sahilden geldi o. 'Tenedores' veya 'Los Amates' diye bilinen bölgeden. Orada tanıdım kendisini, tam hatırlamıyorum şimdi; ya 'Tenedores'te, ya 'Los Amates'te gördüm."

"Biliyordu, her şeyin farkındaydı öyleyse, bu işin acemisi filan değildi."

Öğle sonu rüzgârı mırıldanarak dolanıyordu havada, koyu sessizliği yaprak hışırtıları bozuyordu sadece. Çok uzaktan denizin hışırtılı sesi de geliyordu kulaklara, taş kıran makinelerin tıkırtısı ve mezbahada boğazlanacağını bilen hayvanların iniltisi, ev bekleyen köpeklerin havlaması duyuluyordu zaman zaman. Balıkçıl kuşların hızla kanat çırparak gerdikleri hava, albatrosların ağır ve sessiz uçuşuyla sakinleşiyordu.

"Epey kalabalığız..."

Konuşan adamın sesi, ritmik gürültülerle çın çın öten gitar seslerinin arasında kayboldu; burada dans edilecek kadın bulunmayışı büyük talihsizlik, gitarcıların tellere ve çalgılarının tahtasına vurarak yarattıkları melodi dolu dünyayı dansla süsleyebilirdi kadınlar.

Dayanamadı ve tek başına dans etmeye başladı Polyareda. Alkışlayarak tempo tutuyordu birkaç kişi. Öbürleri, el çırpacak durumda değildi; elleri doluydu hepsinin, içkiler ve türlü yiyecekler vardı o katı ve nasırlı hamal ellerinde.

Alkışlarla ve "yaşa" sesleriyle kesildi müzik, içkiden en fazla başı dönenler Samuel kardeşlerin çevresini çoktan almıştı. Çalgılarını bu öpücük ve tükürük yağmurundan korumaya çabalıyordu Samuel'ler...

"Epey kalabalığız burada..." Biraz önce sözünü tamamlayamamış olan adamdı bu konuşan. Çok kalabalık değiliz belki ama tek

bir yürek hâlinde atıyor hepimizin yüreği, şimdi olduğumuzdan daha kalabalık ve daha güçlüyüz bu yüzden. Bay Lino Lucero..."

"Lafını etme bize onun, zengin olmaktan ve bize ihanet etmekten başka ne hüneri var, işçilerin hâlini düzeltmek için kooperatifler mi kurdu kendisine miras bırakılan milyonlarla? Bu milyonlar kooperatif kursun, şirkete bunu kabul ettirsin diye bırakıldı ona. Ne yaptı peki Lino Lucero? Kendisi ve kardeşleri ne yaptılar bizim için?"

"Büyük 'Chama' Rito Perraj'ın önsezisi akıllarını başlarına getirmedi; daha iyi ücret isteyeceğimizi, gerekirse çalışmayacağımızı çok önceden haber vermişti hepsine."

"Dinleyin..."

"Birlik olunca sözümüzü daha fazla geçirdiğimizi göstermek için..."

"Hep beraberiz ve gayet iyi anlaşıyoruz, öyle değil mi? Hey, şuna bakın yahu, viski içmemiş sanki tirbuşon oturmuş midesine, şu bacaklarına bakın!"

"Bırakın, konuşsun!.."

"Lucero diyor ki, bir gün 'Chama' sormuş kendisine: 'Orayı görüyor musun?' demiş. 'Evet,' diye yanıtlamış don Lino, 'Denizi görüyorum orada.' 'Chama' sormuş tekrar; 'Çok mu büyük?' diye. 'Evet, sonsuz. Tanrıların büyüklüğüne eş,' diye cevap vermiş don Lucero bu kez. 'Bak, bu sonsuz, bu Tanrıların büyüklüğüne eş deniz, ufacık çiğ damlacıklarından meydana gelmiştir, bir toplu iğne büyüklüğündedir her biri, gözle görmek zordur, sakın unutma. Bir iğnenin ucu bile müthiş olur bazen, öbür iğnelerle birleşir ve koskoca bir nehir yaratır isterse, göller ve denizler yaratır..' demiş büyük 'Chama'..."

"O herif hiç ders almamış işte bu sözlerden. Çok pahalıya ödeyecek ama bunu. Bananera'daki grevcilerin ailelerine biraz yardım istedik ondan, aldırmadı bile, boşverdi. İdeal için değil, işkembeleri uğruna hır çıkarıyorlarmış grevciler. Böyle söyledi, 'Bunu bildiğim için beş para vermem onlara,' dedi."

Altın sarısı ve gümüşlü ışıltılarla parlıyordu gökyüzünü kaplayan küçük bulutlar, rüzgârın ve fırtınaların yana yatırdığı, boyun

eğdirdiği palmiye ağaçlarının ötesinde sıra sıra dizili bulut kümeleri vardı ufuk çizgisinde. Fırtınalara karşı durup göğüs germekten lastik gibi olmuştu palmiye ağaçları, kutsal bir dayanıklılık kazanmış ulu ağaçlardı hepsi, tepelerindeki yapraklarla durmadan şişirip büyültüyorlardı rüzgârın sesini. Fırtına veya sağanak yağmurları sökün etmeye görsün, elektrikleniyorlardı hemen, şimşekte parıldayan altın sarısı bir yumak hâline geliyorlardı sonra, gök gürültüleri onların homurtusu gibi görünüyordu o zaman. Fakat şimdi, öğle sonrasının bu vaktinde, ipek yumuşaklığında tel tel kadın saçına benziyorlardı "Arenal de los Gambusos"tan bakılınca.

Fırtınanın geçip gidişini fırsat bilen adamlar, palmiye ağaçlarına övgüler yağdırıyordu ve pek de farkında olmadan, kendilerine ibret payı çıkarıyorlardı bu olaydan.

"Birleşmeliyiz hepimiz, denizi yaratan su damlacıkları gibi bir araya gelmeliyiz, şu ulu palmiyeler gibi fırtınaya, rüzgâra ve güçlüklere göğüs germeliyiz. İncecik, dokunsan kırılacak ağaçlar ama dev yapılı ağaçların hepsinden daha dayanıklı oluyorlar, baksanıza."

"O 'uzun boylunun', işsiz grubunu durduran adamın evini bilen var mı aranızda? Şimdi evindeyse tabii. Gitar çalacağımıza, onu getirtelim yanımıza ve konuşalım kendisiyle. Grev için çok adama ve yardıma ihtiyacımız var. Zam şerefine eğlence kurduğumuzu söyleyelim ona, davet edelim, eğlenceye katılabileceğini, buna hak kazandığını anlatalım, bu kadar önemli bir iş gördükten, koskoca işsiz grubunun çalışmasına engel olduktan sonra hakkı var yanımızda olmaya. Kabul mü?"

Hepsi kabul ettiler bu teklifi, bir kısmı aramaya gitti onu.

"Madem eğlenceye çağırdınız, neden böyle mahpus gibi sürüklüyorsunuz beni?" diye soruyordu adam. "Arenal"e gelirken çevresini alanlara söylüyordu bunu.

"Zaferi kutluyorsunuz, çok güzel. Asıl önemlisi bencil değilsiniz, eğlencenize başkasını da çağırıyorsunuz. Teşekkür ederim hepinize, sözün doğrusu bu ya; biraz efkârlıydım, benimle beraber gelen arkadaş çekip gidince tek başıma kalmıştım çünkü. Sahil havası açmadı arkadaşımı, bastı gitti bu yüzden... Bir başıma kaldım böylece..."

"Dostum, arkadaş arıyorsan hepimiz hazırız buna! Şimdi zaferi kutluyoruz. Çalgı çalıp türkü söyleyerek kutlamak istiyordu arkadaşlarımız zaferi. Bu usul sayesinde, kurulduğundan bu yana ilk defa bir isteğimizi yerine getirdi şirket."

"Zaferin böylesi kutlanır doğrusu!"

"Zafer sayılır değil mi? Sizin de payınız var bu zaferde, çok büyük yardımınız dokundu bize! İşsiz grubu bize karşı kullanmalarına engel oldunuz. Tam zamanında 'dur' dediniz servis şefine. Böyle konuşmasaydınız zam alamayacaktık belki de."

"Bir kere daha haç çıkarıyorum ben!" diye bağırdı bir tanesi. "İnancı olmayan gönlünün dileğince alay etsin fakat Aziz Peder'in söylediği gibi, halis Yerli kanından gelen Azize'ye inanıyorum ben, elini uzatacak bize, o 'ecnebi'ye ve delinin delisi evangelistlere karşı..."

"Bu herif ağzına bok bulaştırmış anlaşılan!"

"Pek büyültmemek gerekir bu işi, bize verdiği küçücük zam yüzünden zarar filan etmez şirket. Aslında önemli olan bize zam vermeleri değil, bunu kabul ettirmek için giriştiğimiz harekettir!"

"Bardaktan boşanırcasına yağmur yağmasa, sevk edilmek üzere kesilmiş o kadar çok meyve olmasaydı, zam verirler miydi bize acaba..."

"Limanda bekleyen gemi olmasaydı ne yapacaklardı peki..."

"Sebep ne olursa olsun; ister yağmur, ister kesimi yapılmış meyveler, ister limandaki gemi yüzünden olsun zaferi biz kazandık! Asker çağırıp üzerimize ateş açtırmaktan çekinmeleri de olabilir, servis şefinin kıçındaki kanlı basuru kaşıyıp rahatlayamaması da, 'Gancho'lu ustabaşıların olay yerinde olmaması da olabilir, hangi sebeple olursa olsun kazandığımız zaferi küçümsemek kendimize karşı haksızlıktır. Hepimize zam verdiler, çünkü hepimiz kararlı bir şekilde ve mertçe direndik. Zam yapmasalardı ne olurdu peki? Şu dersi çıkarmalıyız bütün bu olaylardan bence; dünyanın altını ve bütün zenginlikler de ellerinde olsa, dünyanın en güzel meyvesini de yetiştirseler, biz olmayınca, bizim kollarımız olmayınca hiçbir iş göremezler! Bizim sırtımızdan yükseldikleri için zengin oldular, milyonlar kazandılar bu adamlar, bizim sefaletimizdir

bu zenginliğin ücreti ve artık bunu değiştireceğiz biz. Dostlarım, herkes böyle bilsin gerçeği ve kendi payıma, kazandığımız zaferin boktan sebeplerle küçümsenmesine gönlüm razı gelmiyor!"

"Söz hakkı verir misiniz bana?" dedi "uzun boylu". Tedbirli davranıp söz istemişti, devam etti: "İzin verirseniz ben de konuşayım..."

"Elbette, konuş tabii!"

"Zaten konuştu aşağıda, bizden olduğunu ispatladı, söz hakkı var her zaman!"

"Hepiniz bilesiniz diye söylüyorum arkadaşlar; öbür sahilde de tıpkı demin konuşan arkadaş gibi düşünüyor herkes. Sadece bahçelerde değil, rıhtımdaki işçiler arasında da bu düşünce hâkim. Bahtı kara ve perişan, kaçaklardan farkı olmayan, hastalığın, her türlü pisliğin elinde tutsak, umutsuz insanlar çalışıyor orada... İnsan tükenmez... Çok gördük bunu... Rıhtım hamallarının, ezilmiş ve yılgın adamların inanılmaz mucizeler yarattığını çok gördük... Evsiz barksız, yaptıkları hayvanca işin ağırlığına mahkûm edilmiş, yiyeceksiz, sıtmalı, üstü başı perişan adamlar yarattı bu mucizeyi, umulmaz bir azimle direndiler ve ayağa kalktılar, bu mucizenin nerede, ne zaman ve nasıl filizlenip yeşerdiğini ve nasıl koskoca bir limanı işe yaramaz bir hâle düşürecek ölçüde büyüyüp güçlendiğini kimse çözemedi. Günün herhangi bir saatinde, yolun herhangi bir noktasında şaha kalkan anaforlu rüzgâr nasıl tozu dumana katarsa, işte öyle başladı bu ayaklanma da, tam bir fırtına oluverdi hemen! 'Çalışmayacağız, ücretlere zam yapmazsanız tek bir muz kabuğu bile almayacağız sırtımıza!' İşte böyle konuştu hepsi, ağız birliği ettiler. Ve dedikleri gibi çalışmadılar; meyveler çürüyordu, limandaki gemi bekliyordu, dön babam dönüyordu pervaneleri, istim üstündeydi, meyve yüklü vagonlar üst üste yığılmıştı, kimse boşaltmıyordu rayları, kavga başlayıncaya kadar hareketsiz kaldı her şey..."

"Kavga çıktı demek..."

"Kaçınılmaz bir şeydi kavga. Kavga olacak elbette!" diye hep bir ağızdan bağrıştı oradakiler.

"Ustabaşılar, polisler ve askerler zapt edemiyordu onları. O perişan kılıklı ve âdeta insanlıktan çıkmış adamlar, dört bir yan-

dan olay yerine koşuyordu, birer yırtıcı hayvan olmuşlardı sanki ve artık savunma yapmıyorlardı, hücuma geçmişlerdi. Evet, saldırıyorlardı; sopalar, demir çubuklar, taş parçaları, traversler ve demiryolu hattından söküp aldıkları her şey vardı ellerinde, onları çepeçevre saran ve ablukaya almak isteyenlere karşı dövüşüyorlardı. Beyaz geminin, o Beyaz Filo'nun kör olası gemilerinden birinin güvertesinden, ellerindeki su hortumlarıyla zenciler çıktı karşılarına, su sıkarak geri püskürtmek istiyorlardı onları. Oluk oluk su fışkırtılıyordu üzerlerine, ateş ediliyordu ve patlamalar duyuluyordu. Vagonlar vagonlara çarparak raydan çıkıyor, gümbürtüleriyle yeri göğü inletiyordu, rıhtım ve binalar zangır zangır titriyordu sarsıntıdan... İlk makineli tüfek ateşi o zaman açıldı işçilerin üstüne. Emir kesindi... Köküne kibrit suyu dökülecekti hepsinin ve bu iş bitecekti. Kurşunlar ıslık çalıyordu havada, makineli tüfeklerin takırtısı bir sis bulutu koyuluğundaki sessizliği bozuyor, azgın dalgalarıyla sahile vuran denizin kabaran öfkesini susturamıyordu buna rağmen... Ölüm şart olmuştu âdeta... Bazı gruplar, ellerini havaya kaldırarak teslim oldular. Sessizliğin ve ölüm kokan duman perdesinin ortasında askerler ve polisler teslim aldılar onları, çok sakin ve hatta şiddetsiz bir görünüşü vardı bu teslim alışın. Ama hemen ardından, hayvanlara bile reva görülmeyen bir vahşetle, teslim olan işçilere saldırdılar. Bütün topluluğun ayaklanışına duydukları insafsız öfkenin acısını onlardan çıkarıyorlardı. Şimdi bu teslim olmuş hâllerinde bile eziyetin en ağırına mahkûm edilenlerin tek günahı ücretlerine zam istemiş olmaktı. Hemen hepsi teslim oldu işçilerin, iki elin on parmağını geçmiyordu teslim olmayanların sayısı, rıhtımın ucuna, sınıra dayanıncaya kadar her an biraz daha geriliediler onlar da. Zaman giderek daralmıştı bu işçiler için, alev alev yanan birer gölge gibiydiler güneşin altında, karşılarında tüfek namluları ve arkada deniz vardı... Deniz vardı ve köpek balıklarıyla dolu kanlı bir çamur deryasıydı bu deniz..."

"Mesleğiniz nedir, arkadaşım? Ağzınız iyi laf yapıyor..."

"Honduras lehçesiyle..."

"Ne demekmiş o?"

"Honduraslı bir şairdim ben, otelin birinde çalışırdım. Sahibesi Clotilde, Benavides Tela'dandır, çok severdi şiiri, memleketlim sayılır bu kadın, yarı yarıya desek daha doğru..."

"Neden yarı yarıya olsun? Honduraslı olduğunuza göre..."

"Sınırda doğdum, doğduğum yer ne hâldedir şimdi? Bunu bile bilmiyorum, sınırlar el değiştirdi defalarca; kim bilir hangi tarafa geçti memleketim? Asıl mesele başka; doğduğum yer hangi ülkede olursa olsun, şirketin malı sayılıyor nasılsa, şirket yerleştiği her toprağın üstüne oturuyor çünkü..."

"Devam edin, anlatın bize..." Samuel kardeşlerden biriydi konuşan, boğuk ve heyecanlıydı sesi. "Anlatın, rıhtımın bir ucuna sürülen ve köpek balıklarıyla tüfek namluları arasında hapsedilen kardeşlerimiz teslim oldular mı sonunda? Teslim oldular mı? Başka çareleri yoktu anlaşılan! Başka kurtuluş yolu yoktu onlara!"

"Yanılıyorsunuz, dostum. Mutlaka ve her zaman her şeyin bir çaresini bulur insanoğlu. Bütün ihtimaller tükense ve bütün kapılar kapansa bile ölüme sığınır insan, sığınır ve kurtulur..." Uzun bir süre sustu adam, çevresindekilerin derin derin soluk alıp verişini dinledi, devam etti sonra: "Ölümü seçti onlar da! Kolay ve ucuz bir ölümle ölmediler ama... Yaralıydılar, hem de ağır yaralar almışlardı; buna rağmen, bir askerin tüfeğini kaptı içlerinden birisi, bir başkası da kendisine ateş eden polisin tabancasını ele geçirdi... Biraz ötede bir subay, üzerine gelen işçinin ağzına boşalttı silahındaki kurşunları. Koskoca bir insan gövdesiydi yere kapaklanan. Bir başkası aldı onun yerini ve polisten kaptığı tabancayı ateşleyip devirdi subayı... Uzun sürmedi savaş... süremezdi... Arkadaşlarının cansız bedenini kendine siper yaparak ateş açtı tüfeği kapan işçi ve son kurşuna kadar vuruştu karşısındakilerle... Bitkin, yaralı, kan ter içindeki birkaç işçi, sularında açgözlü ve azgın köpek balıklarının dolandığı denize yuvarlandılar sonunda..."

Herkes susuyordu. Uzun boylu adam, devam etti anlatmaya:

"Fakat burada bitmiyor bu hikâye. Bunlar olup biterken bir tren dolusu asker getirdiler başkentten, İngilizce konuşan bir general vardı askerlerin başında. Uzaktan gördüm adamı. Gaga burunlu, bıyıklı ve yeşil gözlüydü. Silahlı çatışma yeniden başladı. Ölümüne

ağlayacağımız kimse kalmadı bu sefer. Trendeki vagon restoranda oturuyordu general, viski şişeleriyle dolu masalarla çıplak kadınların yan gelip keyif çattığı divanlar arasında mekik dokuyor ve arada bir pencereden başını uzatıp gözlüklerini takarak çatışmayı seyrediyordu. Çalılıkların ve ağaçların arasında, kendi askerlerinin silahlarından fışkıran bembeyaz barut dumanlarını fark edince işlerin yolunda gittiğini, yani ücretine zam isteyen işçinin ve onun destekçisi halkın cezalandırıldığını anlıyordu..."

"O gece bir ziyafet verildi Bananera'da. Koskocaman askerî treniyle ziyafeti şereflendirdi general, şampanyalarla suladığı kadınların kokusu başını döndürmüştü. Sahilin bunaltıcı sıcağı yüzünden şişeler dolusu buzlu şampanya döküyordu kadınların çıplak vücutlarına ve sonra dilini uzatıp memelerini, kalçalarını ve en mahrem yerlerini yalıyordu hepsinin."

"Evet, Bananera'ya yakın bir yerde durdu tren ve general banyo aldı, ziyafete şeref verdi sonra. 'Asayişin büyük savunucusu' pozundaydı hep, beyaz ve fiyakalı üniforma ceket vardı sırtında, koyu bir pantolon giymişti ayağına. Çizmelerinin mahmuzları ışıl ışıl parlıyordu, kulak küpeleri gibi çın çın ötüyordu. Uzun mu uzun bir ağızlık yerleştirmişti dişlerinin arasına, sarı ve sert harmanlı bir sigaranın dumanı yükseliyordu bu ağızlıktan ve sık sık gözlerini kırpıştırıyordu general, yeşil gözleri daha pırıltılı görünüyordu bu yüzden."

"Şirketin ikinci başkanıyla öbür önemli sorumluların da huzurlarıyla şeref verdikleri ziyafetin sonunda, büyük ve muzaffer generale bir, iki söz söylemesini rica ettiler. Hiç nazlanmadı ve hemen kalktı ayağa, uyuşuk ve renksiz sesiyle bir mumya kadar hareketsiz, kayzer biçimi kestirdiği bıyıklarını ikide bir burarak, anlattığı şeyin tadını çıkarıyormuş gibi ellerini garip bir şehvetle ovuşturarak konuştu. Ve sonra şerefe kaldırdı kadehini: 'Baylar, temizlik bitmiş, eşkıyanın kökü kazınmıştır. Sırası gelmişken iş adamı gibi konuşacağım ve diyeceğim ki Cumhuriyet'in generali basit bir hava değişikliği uğruna yola çıkmaz...'"

"Yaltaklansınlar diye böyle konuşuyordu herhâlde..." dedi Samuel kardeşlerden biri.

Uzun boylu ve şair olan adam, sözünün kesilmiş olmasına aldırmadan devam etti:

"Aynı gece kendisini ziyafete getiren büyük trenle sahile döndü general, şafak sökerken girdi rıhtıma tren, kadınlar yoktu bu sefer... Yol boyunca, yarı çıplak ve sarhoş kadınları trenden atmalarını emretmişti subaylarına. Altın yaldızlarla süslü beyaz üniformasını çözmüştü o sırada, buzlu meyveler atıştırıyor, buzlu içkiler yudumluyordu ve sanki hareketsiz duran ölü gözüne hayat vermek istiyordu. Tabiatı çepeçevre saran koyu sessizliği, saçlarından sürükleyip boşluğa itilen kadınların canhıraş feryadı yutuveriyordu. Yapayalnız ve paramparça ölüyordu kadınlar, geceyi acılı iniltileri kaplıyordu bir anda, traverslerin üzerine oluk oluk akıyordu kanlar ve sonra hareketsiz, cansız birer et yığını hâline geliyorlardı."

Kısa bir sessizlik oldu tekrar, uzun boylu şair devam etti yine:

"Kadınları başından gönderince, gayet fiyakalı bir el hareketiyle cansız gözüne tek cam gözlüğünü yerleştirdi general ve gönderilen çeki çıkardı merakla. Şirket sorumluları grevcilerin ayaklanmalarını bastırışını nasıl ödüllendirmiş, hava değişikliğini bahane ederek yaptığı imhayı ne ölçüde değerlendirmişlerdi bakalım? Pek şikâyetçi olmaması gerekiyordu. Sıfırı bol bir rakam yazılmıştı çeke ve onu bahar aylarının serinliğinden ayırıp, sahilde hüküm süren yaz cehenneminin kucağına çağıran şirket sorumlusu imzalamıştı çeki."

Samuelon sözünü kesti onun:

"Peki, dostum, bütün bunları nasıl öğrendiniz siz? Gitar gibi ağzımız bir karış açıldı sizi dinleyince."

"Her şeyi açıklamak mümkün. Çalıştığım otele bir başka şair geldi; beygir kadar çirkin ve esrarengiz bir adamdı. En büyük odayı kiraladı; rahat dolaşmak için geniş bir yer istediğini söylüyordu, bütün gece boyunca odasında gezinip duruyordu. Üstelik kırk adet takım elbise getirmişti yanında ve bunun için odasına üç büyük dolap getirilmesini de şart koşmuştu. Otelin sahibesi dona Clotilde gibi ben de 'Bu adam ya terzi ya da Amerikan malı bir şeyler satıyor,' diyordum kendi kendime. Fakat günler geçip gittiği hâlde herhangi bir iş yaptığını görmedik adamın. Şişeler dolusu konyak içi-

yor ve getirdiği elbiseleri hediye olarak dağıtıyordu boyuna. Birkaç gün sonra anlaşıldı durum; hepsi zenciydi elbise verdiği adamların. Homoseksüel bir hastaydı adam, erkeklerle yatmaktan hoşlanıyordu ve yattığı zencilere dağıtıyordu bütün elbiseleri. Gizli gizli yapmıyordu bunu üstelik. Her şey ortadaydı. Şafak vakti odasına aldığı zenci, yatağın içinde ve örtülerin altında uyuklarken veya şaşkına dönüp soluğu balkonda alarak savuşunca, boğazı kalın bir kütüğe dönüşmüş gibi boğuk ve katı sesiyle ansızın bağırmaya başlıyordu adam. Çehresi değişiyordu o zaman, çenesi göğsüne düşüyor, uzun saçları kulaklarını örtüyor, dişleri ağzından boşanan salya ile sulanıyor ve başlıyordu upuzun mısralar hâlinde şiirler okumaya. Göz bebekleri fıldır fıldır dönüyor, yumurta akını andıran gözlerinin beyazında aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya dolanıp duruyor ve sanki bir kuyuya yuvarlanmış da bulunduğu yerden kuyunun çıkışını arıyormuş gibi kocaman kocaman bakıyordu dünyaya. İşte o zaman başlıyordu hüngür hüngür ağlamaya ve bağırıyordu: 'Kaldırın beni düştüğüm bu yerden, çok düştüm ben, çok düştüm!..' Ağzının içinde bir fırıldak gibi dönüyordu bu yakarış ve 'De Profundis' duası nasıl tekrarlanırsa, yorgun düşünceye kadar tekrarlıyordu bunu. Yatağına sıçrıyordu sonra ve karanlığa bırakıyordu kendini. Zümrüt taşlı yüzüklerle süslü eliyle kocaman erkeklik organına yapışıyor ve insanın tüylerini diken diken eden garip ve sinsi bir gülüşle gülüyor, gülüyor ve katılıp kalıyordu... Ama bir türlü çözemiyorduk işin sırrını. Ne işi olabilirdi bu adamın burada? Sonunda dona Clotilde öğrendi bunu. Başkentteki büyük gazetelerden birinin başyazarıydı adam, hükümetten korktuğu için ve şirketle uzlaşıp çıkarını sağlamak amacıyla limandaki grevi tek taraflı olarak ve sürekli şekilde işçileri kötüleyerek yazıyordu gazetesine. Kaleme aldığı başyazıların, baştan sona gazetesinde çıkan yalan haberlere dayandığını fark edince büyük bir öfkeye kapılmıştı adam, yazı makinesini pencereden sokağa fırlatmıştı o hızla ve sonra da kendisi fırlamıştı sokağa. Rıhtıma savunmaya koşmuştu işçileri. Ancak iş işten geçmişti, yerdeki ve dört bir tarafa bulaşmış kan lekelerinden başka bir şey bulamamıştı rıhtımda. Demin size anlattığım olayları işte bu adamdan dinledim ben."

"General ne oldu peki?" diye sordu bir tanesi.

"O hikâyenin devamı var ama beni dinlemekten bıkıp usanmışsınızdır belki..."

"Çek hikâyesi de var..." dedi bir başkası. "Herif açık sözlüymüş doğrusu, sırf hava değiştirmek niyetine gelmemiş başkentten."

"Onu da anlatacağım size, yalnız daha önce bir kadeh içki verin bana."

"Özü sözü doğru, dobra dobra konuşan bir arkadaş bizimkisi."

"Sağlığınıza... Bugün aldığımız ve ileride alacağımız bütün zamların şerefine!"

Bir dikişte yudumladı içkisini, hep bir ağızdan "Sağlığına!" diye cevap verdiler ona. Tükürdü yere, tükürük küçücük bir kuş tüyü gibi düştü ağzından. Kıllı kolunun tersiyle sildi yüzünün terini ve devam etti anlatmaya:

"General hikâyesinin sonrası var elbette, tren penceresinden dışarıya attırdığı kadınlardan biri Kuzey Amerikalıydı çünkü..."

"Orospu!"

"Arkadaşın fikrindeyim ben de. Tren hikâyesini bu kadından öğrendim ben, aynı otelde kalıyordu. Sonu çok acıklı oldu bu kadının... Her neyse, müthiş bir çığlık sesine uyandım gecenin geç bir vaktinde. Pabucun teki elimde, öbürü ayağımdaydı; uykulu uykulu kaldığı odanın kapısına koştum hemen. 'Lanetli şair' denince kendisine, çocuklar gibi sevinirdi bu adam, sözün kısası her gece yatağında görmeye alıştığımız zenciler yoktu odasında; sapsarı saçlı bir kız yatıyordu bu sefer, yara bere içindeydi vücudu, bir kolu ve kaburga kemikleri kırılmıştı, ağzı kan içindeydi ve durmadan titriyordu, omuz hizasına kadar mosmor kesilmişti teni. Doktor istiyordu kadın, pansumana ihtiyacı olduğunu söylüyor, bütün sızılardan kurtulmak istiyordu, bir kadeh viskiye bile razıydı. 'Lanetli şair' büyük büyük açıyordu gözlerini ve her yarım saatte bir 'zümrüt' yutarsa kısa zamanda düzeleceğini söylüyordu kadına. 'Zümrüt istemem!' diye bağırıyordu 'ecnebi' kadın, 'Yeşil göz', 'Hayır, general getirmeyin yanıma', 'Neron göstermeyin bana,' diye bağırıyordu... Geldiğim gibi sessizce çıktım odadan, tek ayağımdaki pabucun hışırtısını duyuyordum sadece, bazen tek ayaklı,

bazen de üç ayaklı olduğumu hayal ediyordum yürürken. Dona Clotilde'i kaldırdım yatağından, Amerikan konsolosuyla çok sıkı fıkıydı dona Clotilde. Bütün vücudunu vitrin gibi teşhir eden şeffaf bir gecelik vardı sırtında, 'lanetli şair'in odasına kadar peşimden geldi durumu öğrenince, bizim girdiğimizi görünce yanındaki bütün 'zümrüt'leri birbirinin peşi sıra mideye indirdi şair, ha bire konyak içiyordu. Dona Clotilde durmadan ağlayan 'ecnebi' kadını yatıştırıyor ve tedavi etmeye çabalıyordu o sırada. Kendi odasına götürdük kadını ve orada başından geçenleri anlattı bize, şair bir çamaşır ipi geçirmişti eline, 'Bir... iki... üç!..' diyerek ip atlıyordu otelin taraçasında."

"Acaba ne kadar tazminat vermişlerdir kadına? Öyle ya, dayak yedi o kadar, sus payı da almıştır, üstelik gazeteler filan hiç yazmadı bunu," dedi Samuel.

"Çok doğru konuşuyor bu arkadaş! Evangelistler yaya kalır yanında. Bizim Guadalup Azizesi'ne inanan papaz efendi gibi tıpkı!"

"Konuşmakla kalsa neyse, okkalı bir içkiciye de benziyor aynı zamanda!"

"Zaten içkiciliğinden gelmiyor mu şairliği... Fakat henüz adını söylemedi bize."

"Benim adım mı?"

"Adını unuttuğunu söyler bakarsın!.." Bu söze güldü hepsi...

"Loro Ramila benim adım..."

Kahkahalar daha da çoğaldı bu sefer...

Çalgıcılar birbiriyle tartışmaya başlamıştı. Samuel Samuelito'ya, Samuelito ise Samuelon'a çatıyordu gene; her seferinde böyle olurdu zaten.

"Arkadaşım Ramila, hele anlat bize..." dedi Samuelito; "Şu bizim ünlü Tabio San da katıldı mı bu mücadeleye? 'Hayır, katılmadı,' diyor kardeşim Samuel, ben de aksini söylüyorum. Samuel zeytinyağı gibi su üstüne çıkmak istiyor gene. Orada mıydı Tabio San? Hele bir söylesene!"

"Rıhtımdaki kavgada yoktu Tabio San; fakat en ön safta dövüşüyordu Bananera'daki kavgada. Oradaki kavga da çok çetin geçti doğrusu, unutmayın ki general sırf hava değişimine gönderilmedi

başkentten. Tesadüfen kurtuldu Tabio, başkente giden bir trene bindi şans eseri. 'İnek Köprüsü' civarında atladı trenden, köprü civarında tren adamakıllı yavaşladığı için kolayca indi yere ve Kuzey'deki taş ocaklarına doğru ulaştı, uzun bir süre de gizlendi oralarda."

"Gördünüz mü!" diye bağırdı Samuelito ve kabararak baktı kardeşlerine.

"Bananera'daki kavgaya da karışmış, duydun ya..." diyerek Ramila'ya döndü Samuel: "Tiquisate'ye de gelecekmiş Tabio San, doğru mu?.. Onunla tanışmak çok mutlu edecek hepimizi... Çok ünlüdür buralarda Tabio San ama aramızda pek yüz yüze gelen yok kendisiyle."

"Grev meselesini konuşmak istiyoruz onunla..." dedi Samuelon; "Köpek balıklarıyla tüfek namluları arasına sıkışıp kalmalarını pek aklım almıyor, kabul edemiyorum bu durumu. Bana kalırsa, fare siyaseti gütmeliyiz bu heriflere karşı. Asıl bu siyaseti öğrenmeliyiz hepimiz. Herifleri kuşkulandırmadan hazırlamalıyız her şeyi, faka bastırmalıyız onları ve unutamayacakları bir ders vermeliyiz. Sabır ister bu, nankör iştir; dişlerle kemirmeye, tırnaklarla oymaya benzer, tıpkı fareler gibi. İçinde barındıkları binayı bir sarstık mı temelinden, enkazın altında kalacaklar; polisleri, bankaları, başkanları, kumandanları ve generalleri ile ezilecekler hepsi birden."

"Hele şükür uyanabildin..."

"Haydi be... Siz uykudasınız asıl, kahramanlık işe yarasın istiyorsunuz, boş hayaller kuruyorsunuz! Ölmekten başka şeye yaramaz kahramanlar. Hani çok gerekli olsa, başka yolu, çaresi kalmamış olsa ölmeyi göze alır insan... Yaşayan kahramanlardan yanayım ben. Ölüm karşısında kahramanlık boş şey, asıl kahramanlık hayat karşısında gösterilendir!"

"Tam aradığım rakip işte bu arkadaş..." Ramila kalktı ayağa, gidip elini sıktı Samuelon'un. "Çok iyi konuşuyorsunuz!"

"Sırası gelmişken sorayım size: Tüm bu olup bitenler hakkında ne düşünüyorsunuz Ramila kardeş?" dedi Samuelito.

"Evet, olayları anlattınız, şimdi de fikrinizi söyleyin bize!" diyerek Samuel de destekledi kardeşini.

"Zam almak için giriştiğiniz mücadele..." diye başladı Ramila, Samuel kardeşlere dönmüştü, herkes onun çevresini aldı bir anda; "Gösteriyor ki şirketin hakkından geleceğiz. Bunun için örgütlenmemiz gerekiyor ama. Sürekli çalışmayan hamalları nasıl örgütleyeceğiz peki? Mesele de burada..."

"Teşkilat işini biz alıyoruz üstümüze..."

"Temsil ettiğiniz gücün farkında mısınız? Meyve bahçelerinden dünya pazarlarına kadar sırtınızda taşıyorsunuz muzları. Siz olmasanız eli kolu bağlanır şirketin, bütün gemileri ve bütün trenleri bomboş kalır siz olmasanız..."

"Bizim düşüncemiz..." Samuel kardeşlerden biriydi konuşan; "Evet, bizim düşüncemiz, 'Gambusos' adını benimsemek yerinde mi bilmiyorum ama bu isimle tanımlamak istiyoruz kendimizi, öyle değil mi arkadaşlar?.."

"Hiç fena gelmedi bana bu. Nasıl hoşunuza giderse öyle davranın, istediğiniz adı alın ama her şeyden önce büyük bir harekete katılmanız gerekiyor benim anladığım."

Aynı anda sesler yükseldi kalabalıktan.

"Nereye? Hangisine? Biz de katılalım hemen! İstediğiniz anda katılırız!.."

"Bu görevi ben alıyorum öyleyse, kabul mü?"

Aynı cevabı haykırdı herkes:

"Kabul!"

"Genel grevi desteklemek gerekiyor, sonra ayakta tutacağız ve zafere ulaştıracağız onu."

"Tek bir insan sayacağız kendimizi, el ele olacağız!" diye bir ağızdan bağırdılar çevresindekiler.

"Arenal de los Gambusos"tan hep birlikte çıkmadılar. Birer ikişer dağıldılar ağaçlıklara, ayrı yollardan yürüdüler. Samuel kardeşlerin alaycı sesi şu türküyü çağırıyordu o sırada:

Uçsuz bucaksız ovalarında denizin
Denizin...
Denizaltıların geçişini seyrediyoruz
Suyun altında...

XXVIII

Yüzbaşı Leon Carcamo'nun yanında Peder Feju vardı. Kumandanın kapısı önünde durdular. Arkalarında bekleyen asker üfleyerek söndürdü elindeki feneri. Karanlıkta zahmet çekmesinler diye bu fenerle onlara kılavuzluk etmişti yol boyunca. Güneşten kavrulmuş ve bitkin düşmüştü nöbetçiler, nöbet yerinde uyukluyor, ayak sesleri duyunca da doğruluyordu hepsi birden. Nöbetçi asteğmen öksürdü. Beyaz bir havlu örtmüştü yüzüne, peçeli bir bedeviyi andırıyordu bu hâliyle. Hiç konuşmadan yeni gelenlerin yanı sıra yürüdü, döndü sonra ve ağır adımlarla nöbetçi kulübesine girdi.

"İzin verirseniz Kumandanım..."

Carcamo'nun sesi duyuldu önce. İçeriki odada uyuyan her şeyi ayaklandırdı bu ses. Zaten tütün, ıslak çamaşır, silah ve ayak kokusuyla doluydu oda, ölüm kokusundan farksız, kişiliği olmayan bir kokuydu bu. Esneyen bir ağızdan, kırık dökük bir ses cevap verdi Carcamo'ya, Kumandan içeriye girmesine izin vermişti.

"Emrinizi yerine getirdim Kumandanım..."

Boğuk bir ses dışarıya çıkmasını söyledi Carcamo'ya, yüzbaşının arkasında duruyordu Peder Ferju, çelimsiz ve hareketsiz görünüşüyle acemi papaz yamaklarına benziyordu.

"Papaz efendi, sabah olup da horozlar ötmeden sınıra götüreceğim sizi, böyle emir aldım.." dedi Kumandan. Katılık yoktu sesinde, fakat yumuşaklık da yoktu. "Genel grevi tertiplemekle suçlanıyorsunuz!"

Avucuyla, derin bir uçuruma benzeyen ağzını kapattı Kumandan, sözlerinin bir kısmı anlaşılmadı bu nedenle. Bu kayıtsızlık şaşırtmıştı papazı. Güneş yanığı teni sapsarı kesildi bir anda. Gözleri doldu. Kendini tutmasa ağlayacaktı. Ama bunu fark edecek vakit kalmadı Kumandan'a, ilk şaşkınlığı geçer geçmez toparlanmış ve hemen itiraz etmişti papaz.

"Böyle bir emirle beni sınır dışı etmeniz Anayasa'ya aykırıdır..."

"Yazılı emir var..."

"... Konsolosuma haber verilmesi gerekiyor, yabancı uyrukluyum ben..."

"Yazılı emir var, bu bir. İkincisi, konsolosa haber verilse bile, bilmiyormuş gibi davranmayı tercih eder. Konsolosluk mesleğinin hangi durumlarda, ne gibi yaralar aldığını iyi bilir çünkü. Hem sonra mesele çıkaracaksınız da ne olacak, her ülkenin toprağı bir, papaz efendi?"

"Dilinizi yuttunuz bakıyorum..." Bu sefer esnemek için açmadı ağzını, bir parmağıyla dilini bastırmak, Hidalgo'ya benzemek istiyordu böylelikle! "Hiç yüzünden... Fakat sizin hikâyeler sökmez burada... Hem nereden aklınıza geldi o baldırı çıplak Yerli Azize'yi kilisede baş köşeye oturtmak? Burada Aziz'ler bile 'ecnebi', nasıl olur da unutursunuz bunu? Gözleri yeşil, saçları sarı Aziz'lerin yurdudur bu ülke... Beyaz alçıdan heykelleri düzinelerle satılır hepsinin, gökteki ile yerdeki farklı olursa hoşlanmayız biz bundan. En iyisi esnemek, ben de yoldan çıkacağım yoksa."

Esnememeye çalışarak bağırdı sonra:

"Yüzbaşı Carcamo!.." Carcamo girdi odaya ve Kumandan'dan, Peder Feju'yu birkaç asker refakatinde Tiquisate garına en yakın yere kadar götürme emrini aldı. Tiquisate'den Meksika sınırına giden yolcu trenine bindirilecekti Peder Feju ve sınırda gerekli formaliteler tamamlanır tamamlanmaz resmî makamlara teslim edilecekti.

"Papaz efendi..." dedi tekrar Kumandan; "Yüzbaşı ve siz at sırtında gideceksiniz bu yolu. Gerçi uzak değil gideceğiniz yer ama rahat ettirmek isterim sizi."

Peder Feju, sözünü kesti Kumandan'ın:

"Ata bindirilmemi de şart koşuyorlar mı yazılı emirde?"

"Hayır, trene bineceğiniz noktaya kadar sizi sevk etmek bize bırakılmış. Emirde 'yaya' veya 'elleri bağlı' sevk edilmeniz istenmediğine göre, at sırtında gönderebilirim sizi. Yüzbaşı, en kısa zamanda yola çıkmanız gerekiyor," dedi. Carcamo'ya dönerek devam etti: "Hiç kimseyle konuşturulmayacak ve temas ettirilmeyecek; sanırım boş gevezeliklerle acı çekip vakit kaybetmek papaz efendinin de işine gelmez! Yanınıza yaklaşan olursa, biliyorsunuz meraklı ve geveze kurbağa pek boldur bu civarda, yanınıza yaklaşıp nereye gittiğini sorarsa papaz efendiye, ağır durumdaki bir

hastaya günah çıkartmaya gidildiğini söylersiniz, olur biter. Buranın insanları günah filan çıkartmak istemezler pek, doların tadını almışlarsa hele, papaza sığınacaklarına doların gölgesine sığınırlar ölüm anında, ama olsun, siz benim dediğim gibi konuşursunuz..."

Kumandanın peşin hükümleri adamakıllı keyfini kaçırmıştı papazın. Karşısındaki adamın, yukarıdakilerden aldığı emirleri körü körüne uyguladığını, kara haberi yumuşatmaya çalıştığını ve bu kadarla yetindiğini anladı...

Çıkmak istedi Kumandan'ın yanından. Eli terliydi Kumandan'ın, tıpkı göbeği gibi. Hep göbeğine bastırıyordu zaten, bir süre avucunun içinde tuttu papazın elini, yıpranmamış ve Chiapas'ta bahçıvanlıkla geçen günleri çoktan unutmuştu Peder Feju'nun elleri, öğrenciliğinde sadece makas tutmuştu çünkü. Tokalaştı Kumandan'la, fakat odadan bir türlü çıkamıyordu, kararsızdı.

"Sayın Kumandan!.." diyerek durdu kapının eşiğinde, ter içindeydi ve tedirgindi: "Mahpus muyum şimdi ben... Ne olarak gönderiyorsunuz beni? Hiçbir emir, hiçbir karar göstermediniz bana, görevinizi kötüye kullanmış olmuyor musunuz böylece!"

"İstenmeyen adam sıfatıyla gönderiliyorsunuz, tutuklu değilsiniz ama serbest de değilsiniz şimdi. Tutuklu değilsiniz, çünkü serbestsiniz. Serbest değilsiniz, çünkü tutuklusunuz... Fakat unutmayın, sizin durumunuzdaki bir adam direnme gösterir veya kaçmak isterse, yolculuğa öbür dünyada devam eder artık. Toprağa gömülü binlerce adam vardır size benzeyen... Gökyüzüne, cennete gideceksiniz, dosdoğru cennete, biliyoruz böyle olacağını; ama, böyle vaktinden önce gitmek hayli tatsız olur... Sizinle ilgili yazılı emre gelince..." Ağzını sonuna kadar açarak esnedi o sırada; "Neden endişeleniyorsunuz ki..." Bir daha esnedi; "Yüzbaşı Carcamo getirecek yazılı emirleri..."

"Kanuna uygun şekilde bildirilmedi bana..."

"Papaz efendi, yavaş yavaş yapıyoruz her işi, hem siz de şu belanın belası budala hâkim gibi yazılı pullu istemeyin her şeyi canım, esnemeye vakit bulamıyorum size dert anlatmaktan. Bir an önce yola koyulun bana sorarsanız, kiliseye uğrayıp çabucak alın eşya-

larınızı ve sabah vakti, horozlar uyanmadan buradan uzaklaşmaya bakın..."

Bir horoz öttü...

Kumandan devam etti:

"Kötüye işaret bu, görüyorsunuz şimdiden başladılar ötmeye; sanırım 'medenî' bir horoz bu öten, güneş sanıyor elektrik ışığını!"

Ölgün ışıkların aydınlattığı Kumandanlık binasının dışına çıkınca, Peder Feju, Yüzbaşı Carcamo ve yanlarındaki iki asker, sıcak, korkutucu ve alabildiğine derin karanlığın kuyusuna düştüler; kimse konuşmuyordu. Yürüyorlardı sadece. Yüzbaşının ve iki askerin çakıl taşlarıyla kaplı yolda askerce bir tempo ile inip kalkan ayakları, papazın gelişigüzel yürüyüşüne taban tabana zıttı. Cübbesinin etekleri gibi düzensiz gelgitlerle savruluyordu papazın adımları, Hidalgo'nun kilisesindeki çanlar gibi. Sadece papaz duyuyordu bu çan seslerini. Ah! Guadalup Azizesi'ni bir alabilseydi kiliseden, kuleye çıkıp çanları bir vurabilseydi!..

Yanıp sönen ışıklar ve gökteki yıldızlar... Şirket binalarına yaklaşılınca, demiryolunun iki yanında sıralanmış lambalar görülüyor ve her şey ışık içinde uyuyordu burada. Karanlıklara gömülmüş köye doğru ilerleyen dört kişinin varlığına direklerdeki lambalar tanıktı. Şirkete ait bölge o kadar aydınlıktı ki, yere toplu iğne düşse anında bulabilirdi insan. Öte tarafta koyu bir karanlığa gömülmüştü köy; sokaklarında dolaşsa insan, kendi ellerini bile kolay kolay fark edemezdi.

Lamba yakılmamasını istemişti Carcamo, el yordamıyla buldular kilise kapısındaki sürgüyü, kendisine ait eşyaları toparlamak için içeriye girmesi gerekiyordu papazın.

Kapı eşiğinde durdu Carcamo, bir eli kılıcının kabzasındaydı, mendil vardı öbür elinde, terini siliyordu boyuna ve mırıldanıyordu kendi kendine. Gezinmeye başladı, boğulacak gibi oluyordu: Rosa Gavidia'yı bekleyen tehlikeyi mutlaka söylemeliydi birisine. O kadar aradığı hâlde çocukluk arkadaşı Andres Medina'yı görememişti bir daha. Papaz efendiye nasıl açabilirdi bu meseleyi? İşte fırsat çıkmıştı şimdi...

"Telaşlanmayın, rahat rahat hazırlayın eşyanızı..." dedi genç subay. "Canları ne zaman isterse ötsün horozlar! Yakındaki bir yere, bize at getirmeye gitti askerler..."

Odasında hiç durmadı Peder Feju, tapınağın mum ve kutsal su kokan bölümüne geçti hemen. Palmiyelerin, güllerin ve limon, portakal, ananas gibi meyvelerin yayılan kokusu bile Guadalup Azizesi'nin kutsallığına tanıktılar burada.

Zavallı vücudunun olanca ağırlığıyla yere diz çöktü papaz ve başka bir şey söyleyemeden şöyle mırıldandı: "Horozlar ötmeden... ayrılmalıyım buradan, seni bırakıp gitmeliyim... hiçbir şeyim yok zaten... hiçbir şey bırakmıyorum... hiçbir şey götürmüyorum, gökyüzüne gitmedikçe nereye gitsem fark etmez benim için, her yer vatanımdır..."

"Uykucunun" sesini duymuş gibi irkildi ansızın, durmadan esniyordu. "Uyku... Gökyüzüne, cennete gideceksiniz, dosdoğru cennete, biliyoruz böyle olacağını; ama vaktinden önce gitmek hayli tatsız..." Alabildiğine vahşi bile olsa, sonunda mutlaka anasının yanına, ana kucağına dönmek ister insan... "Hayır, neden saklayayım, korkuyorum... korkuyorum..." Kutsal resim üzerindeki cama yasladı titreyen elini; bir kurtuluş yolu, bir çare arıyordu sanki...

"Horozlar ötmeden!" dedi yine kendi kendine. Kupkuruydu sesi, horozlar ötmeye başlamıştı çoktan ama Peder Feju farkında bile değildi onların. İşte tarlalara yayılmaya başlamıştı şafak vaktinin beyazı; çiğ damlacıkları, ter damlalarından farksızdı çiçek yapraklarında ve ağaçlarda bulutlar uykuluydu. Gökteki yıldızlar silinince, sonsuzluğun insanoğluna sunduğu bütün zenginlikler ortaya çıkıyor ve dünya bütün renkleriyle hayata açılıyordu.

At sırtında alabildiğine rahatsızdı papaz, yüzbaşı vardı hemen yanında. Daha yüksek ve iri bir ata binmişti yüzbaşı, yukarıya doğru çekerek büzdüğü dizlerinin hizasında ve uzaklarda koyu mavi gök çarşafının ucunda şafak kızılı beliriyordu yavaş yavaş. Hiç uyumamıştı ama yol boyunca sıralanan yemyeşil uçurumlu kayalıklara yaklaşınca, uykusunda gördüğü bir rüyanın, sonu kâbusla biten acılı bir rüyanın pençesinden kurtulmuş gibiydi. Öyle bir kâbustu ki bu, gözlerini açsa bile bitmeyecek ve gerçeğin

içinde devam edecekti, gözlerini kocaman kocaman açması, bütün duygularını uyanık tutması da engel olamayacaktı ona.

Atın keyfine bırakmıştı kendini, yüzbaşınınkine ayak uydurmuştu at. Arkadan geliyordu askerler, "yaya"ydı ikisi de, yol uzadıkça daha çok geride kalıyorlardı, tüfekleri çapraz asmışlardı, bazen ellerini kalçalarına yapıştırarak yürüyorlardı.

Yeni doğan gün hücrelerine yapışıyor, olanca güzelliği ile yüreklerine yerleşiyordu. Horozların, uçan kuşların sesi, köpeklerin havlayışı, meyve yüklü trenlerin düdükleri, ineklerin ve koyunların yakarışı... Kötü bir gecenin ardından arınmış ve yunmuş gibiydiler, keyifli sohbetlere hazır hissediyorlardı kendilerini, sözleri aşmak ve aralarındaki kan birliğini yeni doğan güne fısıldamak istiyorlardı sanki. Atının eyerine daha bir rahat ve güvenli yerleşti yüzbaşı ve sanki kırk yıldır tanıdığı Peder Feju'yla değil de bir yabancıyla konuşuyormuş gibi uzaktaki uykulu ve henüz karanlık muz bahçelerine işaret etti eliyle.

İleride, bu muz bahçelerinin de ötesinde, bulundukları yerden bakınca görülmüyordu ama askerlerin eğitim alanı olarak kullanılan geniş bir düzlük vardı. Askerler de sabah serinliğinden faydalanıyordu orada. Fakat güneş yükseldikçe sıcaktan bunalan onlar değildi sadece, tüfeklerin demiri bile alev alev yanıyordu.

Kasketini çıkardı genç subay –asker argosunda "yeter, bıktım artık" anlamına gelirdi bu– kahverengi saçlarına daldırdı ellerini ve başını kaşıdı.

"Yürüyüş, geri dön..." diye başladı anlatmaya; "İleri eğitim, silah kullanma, atış, hücum, savunma, diz çök, yat, copla vur, fırla... çok gösterişli... askerin kanı, trampet temposuna eş hızda atmalı damarlarda..."

"Evet, vakti gelince herkes hazır olmalı savaşa..." dedi papaz, Meksikalıların şarkı söylemesine benziyordu konuşması; "Doğrusu bu, elinden geldiği ölçüde çaba göstermeli herkes..."

"'İstenmeyen adam' ilan edilişinizin sebebini Kumandan açıkladı mı size?"

"Hayır. Yazılı emri Yüzbaşı Carcamo getirecek dedi sadece."

"Ama ağızdan emir verdi bana, sizi yolcu trenine, durağa kadar götürmemi söyledi..."

"Tahminim doğru çıktı..."

"Neden sınır dışı edildiğinizi bilmiyor musunuz yani?"

"Grevden söz etti ama..."

Sustular. Carcamo'nun yüreğinde, "grev" sözüne yapışık bir alev gibi yanıyordu Rosa Gavidia'nın ismi... Kâğıt hışırtıları arasında bir isimdi bu... Sürekli bir boşluk duygusuydu içinde!.. Fakat bunlara sebep o kadın mıydı acaba! Aynı kadın mı?.. Yıllarca önce, askerî gazinoda tanıdığı kadın mıydı?.. İlk tanıştıklarında, isminin Rosa Gavidia olduğunu söylemişti ona, asıl isminin Malena Tabay olduğunu çok sonra öğrenmişti Carcamo... Gerçekten o muydu?.. Aynı kadın mı?.. Rosa Gavidia... Cerropom... O, mutlaka o... Ve ona tehlikede olduğunu bildirmek, haber verebilmek için büyük bir fırsat vardı şimdi elinde. Bu saçlarının yarıdan fazlası dökülmüş papazdı onun şansı...

Muz yapraklarını havalandırıyordu rüzgâr. Yeşilliklerle, uzun ot kümeleriyle kaplı çayırları dalga dalga uçuruyordu. Çayırların ortasından geçtiler. Otlayan hayvanlar görülüyordu etrafta. Simsiyah veya kahve koyusu gövdeleri belli belirsiz seçiliyordu uzaktan, boynuzları güneşte parıldıyordu.

"Hava fazla sıcak değil çok şükür..." dedi papaz, hafifçe topallayan atını dürtükledi sonra.

Bilhassa deminki konuya dönmekte ısrar etti Carcamo:

"Sizi memleketten çıkarmak... Haydut muamelesi görmeniz... Rezaletin böylesine isim vermek gerçekten çok zor."

"Bunun adını koymak mümkün, yüzbaşı! Hem de çok kolay! Fakir fukaranın düşeceği durumu düşünün hele. Vaftiz yapılamayacak yeni doğan çocuklara, ölenler duasız gidecek, kadın erkek herkes hayvandan farklı olmayacak, zararlı fikir ve cereyanlar, meydanı boş bulacak böylece. Hem hiç vakit bırakılmadı ki bana, gözünüzle gördünüz böyle olduğunu, bu geceye kadar beni almak üzere kiliseye geldiğiniz ana kadar hiçbir şeyden haberim bile yoktu. Palas pandıras sınır dışına çıkmam gerektiğini Kumandan söyledi bu gece."

"Şifreyle verildi emir ve gerçekten çok üzüldü Kumandan da; aileniz veya haber göndermek istediğiniz yerler varsa, emrinizdeyim."

"Teşekkür ederim iyiliğinize. Ben asıl köydekilere veda etmek, köyü Azize'nin himayesine bırakıp öyle ayrılmak isterdim... O'nun çepeçevre güllerle süslü varlığını hatırladıkça bir hoş oluyor insan... Can yakmayanı yoktur dikenin... Yerli'nin bayrağındaki resim... Simsiyah ve gözleri yorgun... Birbirine sarılmış güvercinler gibi kavuşturmuş ellerini... Saçlarında simsiyah perçemler var... Gözleri de simsiyah ve gülüşü gamzeli..."

Gittikçe coşuyordu papaz:

"Ne diyorum ben O'na, biliyor musunuz?.. Cuauhtemocina... Sebebini biliyor musunuz?.. Kahraman Cuauhtemoc yüzünden söylüyorum bunu... Tanrı beni bağışlasın, Cuauhtemoc'un ayaklarını yakan kor ateşinden yükselen duman gökyüzüne çıktı bana sorarsanız ve tostoparlak bir bulut kümesi hâline geldi orada, bir zaman sonra çiğ damlacıkları hâlinde yağdı dünyamıza, gül fidanlarının üstüne yağdı. Meryem, Yerli Aziz'i Juan Diego'ya, gülleri saklamasını ve aralarındaki görüşmenin delili olarak göstermesini salık verdi... Ve bilirsiniz, Guadalup Azizesi belirdi güllerin arasından, Cuauhtemocina doğdu yani. Bir melek vardı yanında. Bir şey daha söyleyeceğim size. Öğrenciliğimde şair derlerdi bana, resime merak sardım sonraları, en zararsız sanattır zaten. Şairliğimde çok şiir yazmıştım, bir tanesini 12 Şubat günü şerefine, Meryem şerefine, Guadalup Azizesi şerefine yazdım, ilk defa bu şiirimde Cuauhtemocia dedim ona. Az daha kiliseden atılıyordum, Mexico'daki başpiskoposa kadar duyurdular bu olayı, şiirimdeki kahramanlardan biri Cuauhtemoc'a şunları söylüyordu çünkü: 'Aziz Peder, siz ki gül yatağında yatmıyorsunuz, ayaklarınızın tabanı bile kutsal sayılmalı, yalçın kayalar kadar güçlü ve dayanıklı iradeniz amacına ulaşmalı.'"

Çevrelerindeki her şeyi kavuruyordu güneş. Taşı toprağı, gökyüzünü ve sıcağın bunaltıcı ağırlığı altında ezilen bütün bitkileri kavuruyor, buharlaştırıyor, ışıklı yansımalarla dağıtıyordu.

Her soluk alıp verişte sanki kıvılcım ateşiydi ciğerlerini dolduran, her tükürük susuzluğu tükürmekti bir çeşit, aralıksız terliyorlardı, elbiseleri sırılsıklamdı artık, pantolonları atların eyerine yapışmıştı âdeta, kavrulan pabuçlarının içinde yapış yapış olmuştu ayakları, atların derisi bile pişmiş ve sıcaktan kavrulmuştu; kızgın bir ütüden farkları kalmamıştı, el sürmek imkânsız oluvermişti bu yüzden.

"Guadalup Azizesi yüzünden sınır dışı ediliyorsunuz, bu memleketten çıkarıyorlar sizi..." Sözü döndürüp dolaştırıp gene kendi istediği yöne çevirmişti yüzbaşı, Peder Feju'ya berberin evinde bulduğu kâğıtlardan bahsedecekti.

Güneşin kahredici ışığında çıldırmamak için siyah gözlüklerini takmıştı Peder Feju.

Taşlı ve berbat bir yoldaydılar şimdi, sahilin engin, uçsuz bucaksız ovasından çıkmışlardı artık. Çıplak ve kayalıklı tepelerin arasında kıvrılarak uzaklaşıyordu yol, sadece çam ağaçları görülüyordu yükseklerde, "iguana"lar vardı tek tük, ağaç gövdelerinde yuvalanan reçineyi eritmişti kızgın güneş, kademe kademe yükseliyordu tepeler ve uzaklardaki yüksek dağlara ulaşıyordu.

Meyve yüklü katır kervanları seçiliyordu uzakta, kılavuz katırın boynundaki çıngırağın temposuna uyarak ilerliyordu kervan. Araba geçemezdi yürüdükleri yoldan. Karşılaştıkları atlı ve yaya köylüler, şapka çıkarıp selam veriyorlardı Peder Feju'ya.

Şeker kamışı tarlaları başladı daha sonra. Hızlı hızlı akan küçücük derelerin ve su kanallarının çevresinde gencecik delikanlılar toplanmışlardı gruplar hâlinde. Kimisi de çiftlik kapılarına üşüşmüştü. Hindistan cevizi ağaçlarının gölgesine sığınmış kadınlı, çocuklu kalabalıklar vardı sonra, çocukların çoğu çıplak dolaşıyordu ağaç gölgelerinde.

Peder Feju'yu sınıra götürecek yolcu treninin geçeceği durak yerine, öğleden sonra ikide varabildiler ancak.

Bir incir ağacının gölgesine uzandı askerler, otların üstüne serilip kollarını yastık yaptılar başlarına. İki atlı ise gölge peşine düştü; önden gidiyordu yüzbaşı, askerlerin ne konuşulduğunu işitemeyecekleri kadar uzak bir yere sürüklüyordu papazı.

Attan indiler ve yan yana oturdular bambuların dibine, boylu boyunca uzandı yüzbaşı, papaz da bir dirseği üzerine yaslandı onu görünce. Kovamadıkları bütün sinekler yüzlerine yapışıyor ve gitmek bilmiyordu. Kuru otların arasında dolaşan kertenkelelerin hışırtısı duyuluyordu.

"Bazı anlar gücünün yetmediğini, soluksuz kaldığını anlayıveriyor insan..." dedi Carcamo, bir yandan üniformasının düğmelerini çözüyor ve terini silmek için mendili hazır tutuyordu elinde. "Hava... var mı, yok mu?.. Serinlemek mümkün mü?.."

"Grev meselesi yüzünden sınır dışı edildiğime gerçekten inanıyor musunuz, yüzbaşı? Evangelist papazların hiç mi parmağı yok bu işte? Onlardan biliyorum ben asıl başıma bu gelenleri."

"Tesadüf işte Aziz Peder. Guadalup Azizesi hakkındaki sözlerinizle bazı olaylar üst üste geldi. Siz kötü niyetle değil, sadece işçilerin moralini düzeltmek için böyle konuşmuştunuz hâlbuki. Bilmem, meyve hamallarının aldığı zamdan haberiniz var mı? Zam verilmezse çalışmayacaklarını söyleyip diretmişler ve başarmışlar sonunda. Bugünlerde patlak verdi bu olay. İşi Kumandanlıkta haber aldık biz, koskocaman bir birliği hazırda tutmamızı emrettiler ve hatta makineli tüfek bile kullanılabileceğini söylediler. İkinci bir emir geldi sonra; kendi büyüklerimizden gelmedi ama bu ikinci emir, Kuzey Amerika'dan verilmişti bu seferki! Şirket bize bildirdi, çok öfkelendim ben bu işe. Ne biçim çark bu? Kimin emrini uygulayacağız? Biz kimiz, kime bağlıyız?"

Yattığı yerden doğrulup oturdu Carcamo, devam etti sonra:

"Sizin durumunuzla ilgili bir şey soracağım şimdi: Berberle aranız nasıldı, iyi konuşup anlaşır mıydınız?"

"Ölen berberle mi?.."

"Evet, ölenle..."

"Hiç ilgim olmadı kendisiyle, sadece günün birinde karısını gönderip çağırttı beni. Ölüm döşeğine yattığını ve günah çıkartmak istediğini sandım, ağır hasta olduğunu biliyordum. Yanına gittiğimde umduğum gibi bulmadım onu, büyük bir cömertlikle evindeki Guadalup Azizesi'ni hediye etti bana, resmi kilisedeki dua kürsüsünün duvarına astım ben de hemen..."

"Bu kadarcık mı? Grev propagandası için hazırlanmış broşürleri ve öbür malzemeyi evinde sakladığını söylemedi mi size?"

"Hayır, resmin yerini tarif edebildi ancak, gücü yetmedi fazlasına, üstelik o kadar keyiflendim ki resmi alınca, bir daha konuşmadım kendisiyle, ölüsü de dirisi de pek umurumda değildi o sırada..."

"İşin içinde bir iş var ama..."

Yüzbaşının devam edeceğini düşünerek sustu ve bekledi Peder Peju. Bir zaman sonra çekinerek konuştu:

"İşin içinde ne var, yüzbaşı? Neden sınır dışı edildiğimi bilmek istiyorum açıkçası, böyle gözleri kör edilmiş bir adam gibi memlekete dönmek ağrıma gidiyor..."

"Aslında ben konuşmak isterdim sizinle, evet konuşmak isterdim, fakat nasıl anlatsam, erkekçe..."

"Nasıl?.." Kaşları çatıldı papazın, sesi sertleşti, neredeyse doğrulup ayağa kalkacaktı. "Dürüstlüğümden şüphe mi ediyorsunuz yoksa? İzin veremem buna!.."

Dişlerinin arasından homurdandı: "Erkekçe konuşmak değil benim asıl derdim, gizli tutulması kaydıyla günah çıkartan biri gibi bazı gizli şeyler anlatmak istiyorum aslında. Çok önemlidir anlatacağım şey... Büyük bir komplonun düğüm noktası belki..." Durdu ve etrafa kulak verdi bir süre. "Evet, büyük bir komplonun merkezi..." Kendi sesini dinlemeye başlamıştı artık, basit, alışılmış, olağan sözlerden farklı değildi ağzından çıkanlar... Ateşli, terli parmaklarını bükerek konuşuyordu, soğuk bir karıncalanma hissetti parmaklarında... Hayır, söyleyecek gücü yoktu henüz... Soldan sağa çevirerek sallıyordu başını ve şimdi ağzından çıkacak her sözün, her hecenin kendisini ölüm tehlikesiyle burun buruna getireceğini düşünüyordu.

Peder Feju, az ileride, incir ağacının gölgesinde uyuklayan askerlere baktı, uyuduklarını anlayınca yüzbaşının dizine koydu bir elini, konuşması için cesaret vermek istiyordu ona.

"Büyük bir komplonun can damarı..." dedi Carcamo, güçlükle soluk alıyordu konuşurken. "Bu işin en büyük sorumlularından birini kurtarmak zorunda olmasaydım zerre kadar önem vermeyecektim..."

"Daha önce meydana çıkarılmış bir komplo ile ilgili demek..." Bu sözleri bastıra bastıra ve kendisine sır açıklanacak bir papazın güven vermeye çalışan sesiyle söylemişti Peder Feju. Carcamo, papazın da, berberin evinden örümcek ağı gibi çevreye yayılan komployа dâhil olduğunu yavaş yavaş anlıyordu şimdi.

"Asker olduğum için, bildiklerimi kumandanıma anlatmadım diye ölüm cezası bile verebilirler bana... Fakat bildiklerimi Kumandan'a söylesem neye yarardı, Aziz Peder. Öyle bir halt ettim ki ben, bu suç çok hafif kalır onun yanında!.."

Terden sırılsıklam hâle gelmiş ve bükülmekten buruşmuş mendilini götürdü ağzına. Dudaklarında biriken teri silmek için değil, kendi kendini susturmak, dudaklarının arasından fırlamak üzere birikmiş sözleri boğmak içindi sanki bu hareket.

"Sakin olun biraz ve anlatın yüzbaşım. Ansızın tren gelir bakarsınız, yüreğinizdeki sıkıntıyı bana anlatıp rahatlamak için vaktiniz sayılı... Daha büyük bir suç işledim diyordunuz..."

"Evet, o haltı karıştırdım en kötüsü! Hepsini sakladım, ne söylüyorum size, berberin evinde bulduğum bazı önemli belgeleri sakladım, berberin öldüğü gece Kumandan'ın emriyle gitmiştim oraya... Enayinin dik alası bu berber... Patlayıcı maddeden daha patlayıcı olan o belgeleri evinde saklar mı hiç insan!" Bunu söyledikten sonra içindeki kuşku büyüdü; Rosa Gavidia ile ilgili bu belgeleri yanında saklıyor ve hiç tedbirli davranmıyordu. Neden böyle yapıyordu peki? Bizzat ona vermek, yani kadını tekrar görmek, onunla tekrar beraber olmak istiyordu sözün kısası...

"Peki, o kâğıtlarda benim ismimi de gördünüz mü bari?" diye sordu papaz, endişeliydi.

"Hayır, sizin isminiz yoktu listede..." Başparmağıyla 'hayır' anlamında bir işaret yaptı yüzbaşı. "Fakat öyle bir insanın ismini gördüm ki, asker olduğum için kimliğimi açıklayamamam kendisine, oysa mutlaka kaçması gerekiyor. Görüyorsunuz Aziz Peder, ne yazık ki listelerin hepsini okuyamadım, bahsettiğim insanın ismini görünce, onlara ilgili olanları sakladım. Saklayamadığım listelerde yazılı isimler arasında onunki de var diye çok korkuyorum şimdi..."

"Benimki yok mu?.."

"Sizinki mi?.. Kim bilir, vardı belki de!.."

"Öyleyse yüzbaşım, şu insanın adını bir an önce söyleyin bana, tren gelmeden anlatın ki tehlikede olduğunu haber vereyim o insana. Haber vereyim ki iş işten geçmeden kaçabilsin. Her şeyi, sizi hiç karıştırmadan hallederim, merak etmeyin."

Hislerinin, yüreğinin sesine kulak veriyordu Peder Feju. Sözlerini bitirince bütün dünyayı yutabileceğine, bir solukta ciğerlerine çekebileceğine hükmetti. Ama yüzbaşının kendisine tuzak kurmuş olmasından; grev konusunda ağzından laf alıp kendisini tekrar gerisin geriye ve bu sefer sahici bir tutuklu olarak götürmesinden korkuyordu.

Şimdi, söylediklerine pişmanlık duyan bir adamın can sıkıntısı ile kıvranmaya başlamıştı, oysa Carcamo en ayrıntılı şekliyle anlatmaya başlamıştı her şeyi. Berberin karısının gevezeliği yüzünden Kumandan'ın nasıl kuşkulandığını ve gece yarısı, onu nasıl berberin evini aramakla görevlendirdiğini, dağ çiçekleriyle, parmak büyüklüğündeki dört mumla süslü ölü yatağında cansız yatan berberin aslında Tiquisate'de yuvalanan grev hareketinin bir numaralı irtibat ajanı olduğunu geniş şekilde anlattı ona.

Bitki örtüsünün altında ezilen topraktan, sahil bölgesine has kızgın bir sıcak yükseliyordu, küflenmiş ekmek nasıl kokarsa öyle nemli ve bunaltıcı bir koku vardı havada. Zaman zaman, kızgın toprağı yalamak istercesine, dilleri bir karış dışarıda, derin derin soluk alıyordu atlar. Ağır ve isteksiz uçuşuyla yorgun bir kuş beliriyordu tepelerinde, kanat çırpmıyordu sanki kuş, ağaçların dallarından havalanıp süzülürek uzağa, ufuk çizgisinin bulunduğu yerdeki denize doğru uzaklaşıyordu.

O kadar ayrıntılı konuştu ve belirsiz bir günde ansızın başlayacak ve her şeyi müthiş bir hareketsizliğe gömecek olan grev hakkında o kadar geniş bilgiler verdi ki yüzbaşı, bunaltıcı havaya rağmen içine güven geldi papazın.

"Sınırı geçeyim hele, kendi memleketime bir gideyim, yardım ederim size. Sınırın resmî makamlardan temizlenmiş bölgesinde ilk rastladığım kişiye vereceğim haberi..."

"Aziz Peder, dikkat edin, ismi çıkmıştır Meksikalıların, düşünmeden vaatlerde bulundukları söylenir!"

"Başka türlü nasıl girebilirdim ki konuşmaya? Verdiğimiz sözü tutarız bazen, ayrıca hiç merak etmeyin, bu sefer şeref sözü benimki. Yalnız isim ve adres gerekli bana."

"Adres kolay, isim meselesi ise biraz karışık. Bakın anlatayım, listelerde okuduğum isim, gerçek ismi değil onun..."

"Bir kadın anlaşılan..."

"Evet, bir kadın öğretmen... Adresi var bende fakat önemli olan, yani ismi çok eski bir hatıradır bende. Yıllarca önce, askerî gazinodaki bir maskeli baloda, kendisini Rosa Gavidia olarak tanıtan alabildiğine güzel bir köylü kızına tutulmuştum. Bütün gece dans ettik, daha sonra yemek yedik ikimiz, kendisini sevdiğimi söyledim, birlikte olmayı teklif ettim, hemen hemen kabul etti sayılır, ayrıldığımız ana kadar ismini tekrarladım durdum. Ayrılırken gerçek isminin Rosa Gavidia değil, Malena Tabay olduğunu açıkladı bana..."

İçinde birikenleri bir bir anlatmaya başlamıştı yüzbaşı, devam etti, hem anlatıyor, hem sık sık saatine bakıyordu, tren neredeyse gelecekti zaten. "Uzun bir süre mektuplaştık onunla, sırılsıklam âşık olmuştum, aramızdaki her şeyin bitmesini o istedi sonunda, çok gençtim onun gözünde ve çok toydum. Aradan yıllar geçti, Rosa Gavidia'yı tekrar görmedim, berberin evinde o kâğıtları bulduğum ana kadar ismini bile duymamıştım. Ansızın karanlıktan sıyrıldı her şey, gün ışığına çıktı. Ve tekrar gördüm bu kadının hayalini. Yeniden karşıma çıktı işte. Tıpkı birlikte dans ettiğimiz gece olduğu gibi. Bu sefer, gizli belgeleri aşırdıktan sonra, ölüme giden bir gönüllü gibi onun gölgesine uzattım elimi; ne diye saklayayım sizden, dansların en korkuncu şimdi yaptığımız, makineli tüfek ateşiyle ve işkencelerle dolu bir dans." "Ya sevdiğiniz kadın değilse o?.." dedi papaz.

"Çok düşündüm bunu, evirdim çevirdim kafamda, hiç şüphem kalmadı şimdi. O zaman, Cerropom'daki kızlar okulunun müdiresiydi Malena Tabay ve ele geçirdiğim belgelerde Rosa Gavidia da

aynı adreste kayıtlı. Küçücük bir dağ köyüdür Cerropom, ıssız ve doğru dürüst gidilecek yolu bile olmayan bir köydür."

"Tanrı bizimledir!" dedi ve hemen ardından cübbesinin yaka düğmelerini çözdü papaz. Boynundaki takma yakayı çıkardı ve yakanın hemen iç kısmına titrek yazısıyla "Malena Tabay, Cerropom, Rosa Gavidia..." yazdı.

Yazma işini bitirince, bir hayli uğraşarak yakayı tekrar iliştirdi boynuna, parmaklarının ucu sızlıyordu düğmelerle mücadele etmekten, vücudundan iki misli ter boşanmıştı. Bir yandan da düşünüyordu: Bu cendereden farksız cübbeyi sırtlayıp, bu yakayı takmak ve bu işkenceye koca bir ömür boyu katlanmaktansa, giyotinde boynunu vurdurup ölmek yeğdi kanaatince. Cübbesini giyip düğmelerini ilikledikten sonra konuşabildi ancak:

"Bu memleketten atılışımın sebebini size sormak faydasız, yüzbaşı. Nur içinde yatsın, tahmin ettiğiniz cinsten bir adamdı berber ve Guadalup Azizesi'nin resmi için çırpındığımı görünce sadece o yardım etti bana, hemen gönderdi Azize'nin resmini!.."

"Evet, asıl bu davranışı yüzünden Kumandan şüphelendi ondan. Biraz dinsizmiş galiba, öyle bir söylenti dolaşıyordu hakkında. Tanrıya inanmadığına göre, Azize resmini hangi maksatla vermiş olabilir size?.. Bu neyse ama genel grev propagandası için hazırlanmış bildiriler ve muhalif gazeteler ele geçirdik..."

"Tren gelmeden bir şey daha söylemek istiyorum size. Israrla hakkımdaki yazılı emri görmek isteyişimin sebebi şuydu; neden 'istenmeyen adam' ilan edildiğimi belki öğrenebilirim diyordum kendi kendime. Kundakçılıkla suçlandığımı görseydim yaygarayı koparacak ve kesinlikle direnecektim; evangelist kilisesi ateşe verildiğinde, şom ağızlılar bu işe benim önayak olduğumu yaydılar etrafa, hatta beni elimde koskocaman bir meşale ile gördüklerini bile söylediler."

Trenin raylarının sarsan uğultusu duyuldu o sırada. Daha lokomotif görünmeden doğrulmuştu askerler, tüfeklerini omuzlamış ve atların yanında hazır ola geçmişlerdi.

"Demek..." diye acı acı gülümseyerek söze girdi papaz, oturduğu yerden kalkmıştı ayağa; "Demek kovuyorlar beni... Meksi-

kalıyım çünkü..." Carcamo güldü bu sefer. "Guadalup Azizesi'ni seviyorum diye kovuyorlar..."

Hız keserek yaklaşıyordu tren. İlerideki kıvrımda sıra sıra vagonlar görülüyordu. Vagon pencerelerine ve kapı önlerindeki basamaklara meraklı yolcular birikmişlerdi, ne olduğunu anlamaya çalışarak gevezelik ediyorlardı aralarında. İstasyon bile olmayan bu kır yerinde trenin neden yavaşladığını merak ediyordu hepsi, sıcaktan bunalmışlardı ve yarı baygın hâldeydiler.

"Çok iyi davrandınız bana karşı," dedi Peder Feju. Rengi sapsarıydı yüzbaşının, atlara göz kulak olmalarını emretti askerlere, trendeki meraklı yolculardan papazın "tutuklu" olarak getirildiğini saklamak istiyordu. Bir dostunu uğurlamaya gelmiş gibi davranıyordu papazın yanında.

Gıcırtılı rayların üstünde duruncaya kadar hız keserek yaklaştı lokomotif, tekerlerin kaymasına engel oluyordu rayların çevresinde biriken çakıllar. Peder Ferrusigfrido kapı önündeki basamakta kendisini bekleyen adamın yanına çıkınca tekrar hızlandı tren, yeri zangır zangır titreterek ve yüzbaşıya veda mendilleri sallayan yolcuların bakışları arasında uzaklaştı gitti.

Atına atladı Carcamo. Askerler öbür atın sırtına yerleştiler hemen. Öndeki, üzengilere takmıştı ayaklarını, dizginleri de eline almıştı. Arkadaki, iki yana sarkıtmış ve boşluğa bırakmıştı ayaklarını, kollarını da öndeki arkadaşının beline dolamıştı. Anayolda dörtnala koşturdular atları, iki yanında sıra sıra ağaçlar bulunan gölgeli bir yoldu burası. Çalılıkların arasından ve büyük çiçekli ağaçlarla kaplı bir ormanlıktan geçtiler sonra...

"Kimden aldınız bu atları?" diye sordu yüzbaşı askerlerine.

Atın terkisindeki asker cevap verdi:

"Evangelist papazından aldık efendim. Kumandan adına istedik. O da, 'Kumandanın hatırı için veriyorum zaten atları,' dedi. Hemen atları eyerledik ve getirdik, efendim."

"Papaz böyle olduğunu bilse, binmezdi ata..."

"Papazın bineceğini bilse, Evangelist de atları vermezdi belki!" Dizginleri kollayan asker söylemişti bunu.

"Atları Kumandanın istediğini söyledik Evangeliste," diye yineledi atın terkisindeki asker.

Hızlandırmak için atını mahmuzladı Carcamo. Uzun yollar aşmaları gerekiyordu. Neden sonra aklı başına geldi:

"Parpatidos" denilen gizli polis görevlendirilmişti papazı Meksika sınırına götürmek için, gizli polis servisinin en korkulan ve en insafsız ajanıydı bu adam. Papazı öldürecek miydi yoksa? Ama nasıl? Tabancasını mı ateşleyecekti acaba?.. Trenden aşağıya mı atacaktı yoksa papazı?.. Belki de götürüp kimsenin bilmediği bir yere kapatacak ve sessiz, ağır, acılı bir ölüme mahkûm edecekti adamı, yerine papaza çok benzeyen bir adam koyacaktı belki ve götürüp onu teslim edecekti Meksika makamlarına?.. Sınırdakiler papazın Meksika'ya döndüğüne tanık tutulacaktı böylece... Öyle alelade bir tutuklu için zahmet edip yollara düşecek adam değildi "Parpatidos". Hele söz konusu kurban bir Meksikalı olur da yakasının iç tarafında "Cerropom, Rosa Gavidia, Malena Tabay" isimlerini de yazmış olursa kolay kolay kurtulamazdı "Parpatidos"un elinden...

Köy evlerinin iki yanında sıralandığı tozlu ve kaldırımsız yollardan geçtiler dörtnala. Askerler attan indiler köyün içinde, yüzbaşı da üzengilere tutunarak yere atladı sonra.

"Aldığınız yere götürüp teslim edin bu hayvanları!" emrini verdi yüzbaşı askerlere. "Kimseye nereye gittiğimizi ve kimi götürdüğümüzü anlatmayacaksınız, Kumandanlığa gidip nöbetçi subayına görüneceksiniz sonra..."

Hava kararıyordu. Atları çekerek uzaklaştı askerler. Çevresine bakındı Carcamo. Rosa Gavidia ile ilgili listeleri sakladığı günden beri, çok tuhaftır, sürekli bir takip edilme duygusu vardı içinde, kendi gölgesinden bile korkuyordu artık. Sigara yakmak için durdu; kibrit alevini rüzgârdan korumak için iki eliyle kafes kurmuştu kibritin çevresinde, alev havasızlıktan boğulup sönmesin diye de aralık tutuyordu parmaklarını, bir şimşek çaktı kafasında; sakladığı gizli belgeleri yakması gerektiğini hatırlamıştı...

XXIX

Cübbesinin içine büzülmüştü Peder Feju, korkusundan buram buram terliyordu. Elindeki valiz de taşınması imkânsız bir yük gibi görünüyordu gözüne. Birinci mevki vagonuna girdi sallanarak, tren tekrar hareket ettiği için çok sarsıntı vardı vagonda, güçlükle ayakta duruyordu. Hiç istemediği hâlde tutuklu olarak sınır dışı edilmek ağrına gitmişti, alabildiğine yorgun hissediyordu kendisini. Yürümekte direnişinin tek sebebi, yüreğini sızlatan gerçeğin dışına çıkabilmek, yaşadıklarından kaçabilmek, acılardan kurtulmak umuduydu.

Zararlı bir yabancı muamelesi görerek "istenmeyen adam" durumuna düşürülmek, sivil polisin kontrolünde kalmak, durmadan göz kırpıştıran bu polisin renksiz yüzünü, yassı burnunu, kepçe kulaklarını, jandarmaya has gösteriş merakını belirleyen altın dişlerini, çeşit çeşit yüzükle donanmış ellerini, kıpkırmızı taşlı kocaman yüzüğünü görmek ağrına gidiyordu. "Parpaditos" denilen bu uğursuz celladı hiç tanımıyordu Peder Feju, onun ne cins bir adam olduğunu hiç bilmiyordu.

Trenin yolcuları meraklarını giderince kapı önlerinden çekildiler, tren yoluna devam ederken yerlerine oturdular. Yolcuların çoğu, Peder Feju'ya selam verdiler önlerinden geçerken, kimi bir iki tatlı söz ederek, kimi de baş işaretiyle selamladı onu. Dine saygısı olmayanlar kapkara, uğursuz bir kuş görmüş gibi davrandılar papaza. İnancı yerinde ve sağlam olanlar ise Tanrısal gerçeklere yaklaşmış saydılar kendilerini. Papazın bu saatte nereden gelip nereye gittiğini merak ediyorlardı en çok. Yöresel bir bayram nedeniyle düzenlenmiş dinî bir törenden geliyordu kimisine göre, başkalarına bakılırsa zengin bir köylüyü okuyup üflemişti, köyden geliyordu işte.

Yine de öyle "bayramlık" bir hava yoktu papazın yüzünde. Ölüme giden birinin yüzüne benziyordu onunki, kara bulutlar gelip yapışmıştı yüzünün hatlarına.

Papazın yanındaki subay kimin nesiydi peki? Subay, başka bir hikâye. Papaz trene bindikten sonra oradan ayrılmıştı. Grev dedi-

koduları veya yolların güvensizliğinden ötürü papazı yalnız bırakmamıştı anlaşılan.

Kimliğini kesinlikle saklamasını, papazın "siyasi suçlu" oluşunu kimseye bildirmemesini emretmişlerdi Parpaditos'a. Gayet tehlikeli bir adam diye tanımlamışlardı Meksikalı papazı. Bu yüzden, yan yana oturmaları gereken sırada, papaza "istediği yeri seçebileceğini" söylerken, olabildiği kadar umursamaz bir ifade takınmıştı. Pencere kenarındaki köşeyi seçti Peder Ferrusigfrido, daha aydınlık ve havadar sayıyordu köşeyi. Polisin de işine geliyordu böylesi, papazı hiç zahmet çekmeden kontrol edebilecekti bu durumda ve gariptir, pencere köşesine sıkıştığı hâlde, dışarıya, gökyüzüne baktıkça kendini adamakıllı özgür ve tasasız hissediyordu Peder Feju.

Pencereden bakmaktan vazgeçti bir süre sonra. Gökyüzü yer hizasına inmişti dışarıda. Sağ elinde, dizinin üstünde tuttuğu kutsal kitap vardı. Kutsal kitabı açmadan önce, cübbesinin yakasına götürdü sol elini. Yakasını açınca biraz ferahlayacağını ve serinleyeceğini hesaplamıştı, fakat aynı anda kanının donduğunu hissetti damarlarında, yakasının iç kısmında Rosa Gavidia, yani Malena Tabay adının ve oturduğu köyün, Cerropom'un yazılı olduğunu hatırlamıştı birden.

Âdem babamızın yarım bıraktığı elmayı yutkundu sanki ve göz ucuyla Parpaditos'a baktı papaz, yüzündeki kaygılı ifadeyi polisten gizlemeye çalışıyordu. Sakladığı sırrı bir bilse bu adam, hâli kimbilir ne olacaktı! Bilse belki de onu asardı bu polis. Hemen şimdi asardı, cübbesinin yakasıyla asardı.

Tekerlekli hapishanesinin yolcularına göz gezdirdi usulca, birinci mevki yolcularıydı bunlar, kaliteli mahpuslar yani! İki büklüm olmuştu hepsi, elbiseleri toz toprak içerisindeydi, kaşınıyorlardı boyuna, başlarını ve ter içindeki enselerini kaşıyorlardı. Kadınlar tekrar tekrar okunmuş gazeteleri yelpaze biçiminde katlayarak serinlemeye çalışıyordu, saçları darmadağınıktı hepsinin; yüzlerinin boyasını akıtmış, makyajlarını bozmuştu sıcak. Erkeklerin ağzı bir karış açılmıştı yorgunluktan, gürültü onları da yiyip bitirmişti, zil sesine benzeyen gürültülü bir sümkürüşleri vardı mendillerine, tre-

nin raylarından gelen tıkırtıya eş bir tempo ile sağa sola sallanıyordu bütün başlar, sağır olup kalmaktan korkuyorlardı sanki.

İki garip adam vardı vagondaki yolcular arasında; ikisi de Çinliydi. Mum rengi bir sarılık yayılmıştı daha genç olanın yüzüne, saçları simsiyahtı, ipekten dokunmuş gibi. Şişman bir adamdı yaşlısı, siyah gözlükler takmıştı, kıpkırmızı ve ufacık sivilceler çıkmıştı yüzünde. Hareketsizdiler sanki ve vagonda terleyerek durmadan oturuşlarını değiştiren diğer insanlardan ayrı, alabildiğine farklıydılar. Boyuna rahat bir oturuş arayan, alevli raylarla kızgın ve öfkeli güneş arasında çaresiz bir solucan gibi ezilen trenin içinde monoton tıkırtı seslerinden bezmiş yolculara hiç benzemiyorlardı. Bunaltıcı, ezici bir buharlaşma vardı dışarıda ve vakit geçmek, saat ilerlemek bilmiyordu bir türlü.

Genç bir çift vardı yolcuların arasında, kendilerinden başka kimseye aldırış etmedikleri gözlerinden okunuyordu. Çocuklarının koltuklarla vagonun öbür ucundaki "tuvalet" arasında gidip gelişlerini tükenmek bilmeyen bir ilgiyle izliyorlardı. Çocuklar, sık sık "tuvalete" giriyor, tren yol alırken işemenin keyfine varmak için ikide bir çiş ediyorlardı. Islanmış izmarit, sidik ve çinko kokan bu yarı karanlık bölmede, önce tuvalet yerinin ayna gibi parlayan minesinde ters gösterilen bir sinema şeridi gibi yansıyan rayları seyrediyor ve sonra biraz işiyor, sapsarı sidiğin delikten akıp gidişine bakıyor ve aşağıdan vuran rüzgârla dağılışını görüyorlardı.

Bu "tuvalet" dönüşlerinden birinde Peder Feju yanına çağırdı çocukları. Durdu çocuklar ve ürkek ürkek baktılar papaza. Yaklaşmak istemiyorlardı pek, cesaretleri yoktu buna. Onlara yer açmak için papazın yanındaki polis bacaklarını çekti ve köşeye doğru biraz büzüldü. Neden sık sık "tuvalete" gittiklerini sorsa nasıl cevap vereceklerdi şimdi Aziz Peder'e?

Yeter artık! İşemeye paydos etmişti çocuklar. "Tuvalete" son gidişlerinde çiş etmek yerine, tuvalet deliğinin içine bol bol tükürmüşlerdi, bembeyaz köpüklü salyanın delikten süzülerek tel tel olup dağılması daha çok hoşlarına gitmişti ve üstelik sebebini bilmiyorlardı ama "tuvalete" girer girmez bol tükürük birikiyordu ağızlarında.

Peder Feju, yaşlı başlı insanlara yapıldığı gibi teker teker ellerini sıktı çocukların, isimlerini sordu; nereli olduklarını ve yaşlarını merak ediyordu. Bütün sorulara cevap verdi çocuklar, papazın din konusundaki sorularını da kolayca cevapladılar. Dişlerine yapışık ana sütü gibi tazeydi Hristiyanlıkları. Çocukların büyüğü resim istedi Aziz Peder'den.

"Resim mi?"

Peder Feju'da resim vardı, vardı ama valizin içindeydi resimler, valiz ise sıranın altındaydı, valizi oradan çıkarmak hayli zahmetli olacaktı... Gene de Parpaditos'tan izin istedi valiz için. Bir valiz hep uykulu bir hayvan gibi görünmüştü onun gözüne, işte bu uykulu hayvanı sıranın altından çıkarmak kim bilir ne kadar güç olacak diye düşünürken oradaki yolculardan biri yetişti imdadına.

"Siz yorulmayın Aziz Peder, izin verirseniz ben alayım valizi..."

"Tanrı sizden razı olsun. Birkaç resim çıkaracaktım çocuklar için..." Ve valizi hafifçe aralayarak el yordamıyla aradı, bir köşede buldu resimleri. Çocuklar, işte Guadalup Azizesi'nin resimleri, Yerli Aziz Juan Diego'nun karşısına çıkan Azize'nin resimleri bunlar.

Valizi çıkarmak üzere papazın yardımına koşan yolcu sigara uzattı Parpaditos'a; öbürü karar veremedi hemen ve sonra önüne uzatılan sigara paketini geriye itti eliyle. Hiç konuşmadan geriye, koltuğa yasladı başını. Güçlükle soluk alıyordu zaten, iri ter taneleri dökülüyordu alnından, bağırsaklarında bir gerilme, bir rahatsızlık hissediyordu.

Papazın bir işaretiyle oradan uzaklaştı çocuklar, Azize resimlerine sahip olmanın sevinciyle güle oynaya gittiler, hepsi de annelerine ilk önce göstermek hevesindeydiler bu resimleri. Anne ve babaları pek ilgi göstermedi resimlere, o sırada bir nehrin üzerindeki köprüden geçiyordu tren ve bu, Azize resimlerinden daha çok ilgilendiriyordu ikisini.

Tüm bu zaman boyunca acılı bir boşluk gelip taht kurmuştu Parpaditos'un ağzına, cıvık bir boşluk, derken hazmedilmemiş yiyeceklerle dolu bir boşluk peydahlandı aynı yerde ve Parpaditos, yerinden koşarak fırladığı hâlde güçlükle varabildi tuvaletin kapısına. Girer girmez, bir eliyle alnını tutarak ağzından ve burnun-

dan fışkırttı öğleyin yediği yemeği: Yengeç, armut, et, salçalı patates, fasulye, muz ve krema yemiş, Hindistan cevizi suyu içmişti öğle yemeğinde...

"Aziz Peder... Aziz Peder..." Demin valizi almasına yardım eden adamdı bu seslenen; karşısındaki adamın çok uzun boylu olduğunu ve Honduraslılara has bir ağırlıkla konuştuğunu sonradan fark etti peder. "Aziz Peder, Ramila, Loro Ramila benim adım, odanızda unuttuğunuz eşyaları getirdim size!.."

"Ah, öyle mi?.." dedi Peder Feju, ne yaptığının ve ne söylediğinin farkında değildi pek; gözü ve kulağı ile pür dikkat Parpaditos'un durumunu izliyordu, herifin kusması bitip de ansızın çıkıp gelivermesinden çekiniyordu. Gelse bu adamla konuştuğunu görecekti fakat çabucak toparladı kendini ve konuştu: "Öyle palas pandıras çıktım ki köyden, kutsal Kudüs hatırası eşyacıklarımı bile almamışım yanıma, yolun yarısında aklıma geldi onları unuttuğum... Tanrı sizden razı olsun!.."

Ramila sustu ansızın, Parpaditos'un hâlâ kustuğunu papaz işitsin diye böyle yapmıştı, tren uykulu gıcırtılarla devam ediyordu yoluna. Bir süre sonra tekrar konuştu:

"Odanızdaki eşyaların elime nasıl geçtiğini anlatmak istiyordum size."

Bu sefer ilgilenmişti papaz fakat "tuvalette" kusmaya devam eden polisin sesine kulak veriyordu hâlâ.

"Yüzbaşı Carcamo sizi Kumandanlığa götürmek üzere yola çıkınca nöbet tutmaya başladık arkadaşlarla; tekrar kiliseye döndüğünüz vakit içerideydim. Kürsüye saklanmıştım. Guadalup Azizesi'ne yakarışınızı istemeyerek duydum o zaman, inanmanın ne kadar güzel bir şey olduğunu sizi dinleyince anladım ben. İnanmak hiç ölmeyen bir anaya sahip kılıyor insanı, bir insanın yakarabileceği tek varlık anasıdır bence, ancak anası anlayabilir insanın derdini. Guadalup Azizesi'ne bir çocuk gibi yakarıyordunuz. Evangelistlerin verdiği atlarla yola çıktınız sonra..." Ayağa kalkıp pantolonunu silkelemek istedi papaz, ilk fırsatta kutsal su dökecekti pantolonuna... Neyse ki Evangelistlerin atına kıçı değmişti sadece ve yol boyunca birkaç defa afiyetle yellenmişti papaz efendi.

"Siz gidince odanıza koştum, bir mektup veya bir mesaj bıraktığınızı sanıyordum, şimdi getirdiğim eşyaları aldım mektup filan göremeyince. Şansım yardım etti ve tam vaktinde yetişebildim Tiquisate trenine. Demiryolunda çalışan bir arkadaşım gizli polisten Parpaditos'un trende olduğunu ve sizi teslim almaya geldiğini öğrenince, biçimli bir yer seçtim kendime ve gördüğünüz gibi buldum sizi..."

Papaz ona teşekkür ediyordu ama bir an önce çekip gitmesi, yanından uzaklaşması için bakışlarıyla yalvarıyordu âdeta. Dayanamadı sonunda:

"Güç duruma düşürüyorum sizi..." Yerine dönmesi için dolaylı bir hatırlatmaydı bu Ramila'ya.

"Pek anlayamadım... Parpaditos gelince mi?.."

"Öyle mi çağırıyorlar onu?"

"Gizli polisin en azgın, en insafsız elemanıdır bu adam; kim bilir sizi sınıra değil de, öbür dünyaya yolcu etmek için onu seçmişlerdir belki de. Ne ben sizi, ne siz beni güç duruma düşürüyorsunuz, benimle gevezelik ediyorsunuz diye herhangi bir iş gelmez başınıza. Bu hayvan herifin polis, sizin de mahpus olduğunuzu öğrenmek zorunda değil kimse."

Şimdi içindeki sıkıntı büyüyordu Peder Ferrusigfrido'nun. Parpaditos'un her an çıkıp gelmesi ihtimali bir yana, Ramila'nın verdiği bilgiler onu korkutuyordu.

"İçiniz rahat olsun, Aziz Peder, yalnız değilsiniz! İnanın ki kalabalığız, sizden yanayız hepimiz, hiç dert etmeyin; silah var üzerimde. Küçücük bir terslik olsa, bu adamın ölüsü çıkar buradan. Durumunuzu güçleştirmeyeceğini bilsem saçlarından kavradığım gibi kapı önüne, basamakların oraya çıkarırdım bu herifi ve kusmasına yardım ediyormuş gibi yaparak boşluğa savururdum köpoğlusunu, canını cehenneme gönderirdim hemen."

Papaz aldırmıyordu onun sözlerine, hâlâ telaşlıydı, Ramila fark etti papazın bu sıkıntılı hâlini.

"Sakin olun lüften Aziz Peder, sakin olun, yerime oturuyorum şimdi! Fakat ulaştırmak istediğiniz bir haber varsa; Meksika kon-

solosluğuna, ailenize veya bir dostunuza haber vermek gerekiyorsa, söyleyin bana, emrinizdeyim..."

"Haber vermek..." dedi papaz, o anda Yüzbaşı Carcamo'nun ricası gelmişti aklına, sanki sesini kaybetmiş ve hiçbir şeyi hatırlamıyormuş gibi bomboş hissetti kendini. (Evet, Rosa Gavidia'ya, yani Malena Tabay'a, Cerropom'a haber iletmek gerekiyordu...) "Tuvaletin" kapısı açıldı ve Parpaditos çıktı dışarıya; midesinin sıkıntısıyla şaşkına dönmüştü, gözlerinin yaşı bile kurumamıştı daha, kulakları hâlâ uğulduyordu, saçları darmadağın olmuştu, pabuçlarına ve kusmuk lekelerine bulaşmış pantolon paçalarına vermişti bütün dikkatini, mendiliyle kusmukları temizlemeye çalışmıştı içeride; mendili gibi, kolları, kravatı, ceketinin iç kısmı da bulanmıştı kusmuklara.

Dua okumayı denedi Peder Feju; önündeki Kutsal Kitap ıslanmış, terden sırılsıklam olmuş ve sayfalar birbirine yapışmıştı, bu yüzden kapatmak zorunda kaldı kitabı. İçinden dua ediyordu boyuna, tanıdığı bütün Aziz'lere tüm kalbiyle yalvarıyordu; Aziz'lerden birinin gökyüzündeki mutlu dünyasından inip şu yanında oturan geveze adamı uzaklaştırmasını niyaz ediyordu boyuna.

Aziz'lerden biri onun duasını sanki bir bakıma kabul etmiş gibi, Parpaditos, boğazında düğümlenen bir gıcık kriziyle yeniden sarsıldı oturduğu yerde, bir iki öksürdükten sonra ansızın fırladı ayağa ve dosdoğru "tuvalete" koştu tekrar.

Bu sefer ısrarlı işaretlerle Ramila'yı yanına çağıran papaz oldu. Yüzbaşı Carcamo'nun ulaştırılmasını istediği haber boğazını yakıyordu. Malena Tabay'a, yani Rosa Gavidia'ya, Cerropom'a haber götürmek, berberin dükkânındaki gizli listelerin hükümet tarafından ele geçirildiğini bildirmek gerekiyordu.

Berberin dükkânını hatırlayınca, dizlerinin üzerindeki Kutsal Kitap'ı sımsıkı kavradı iki eliyle, sonra cübbesinin cebine soktu kitabı. Don Yemo'yu, uzun süre dinsiz olarak tanıdığı berber ustayı düşündü. Dinsiz olduğu hâlde, Guadalup Azizesi'nin resmini hediye etmişti kiliseye, o gün büyük mutluluk vermişti papaza, hâlâ kilise kürsüsünden dünyaya ışık saçıyordu Cuauhtemocina...

"Ne yazık ki istediğim yere yerleştiremedim o resmi!"

"Siz ayrıldıktan sonra resmi de indirdiler sanıyorum."

Birdenbire değişti papazın yüzündeki ifade, bu çok ağrına gitmişti işte, gözlerini yumuyor, açıyor, tekrar yumuyor, anlamaya çalışıyordu.

"Devam edin, anlatın..."

"Henüz kaldırmamış olsalar bile, o resmi indirecekler mutlaka, şirket karar vermiş, çünkü Aziz Patrick baş tacı edilecekmiş bundan böyle."

"Aziz Patrick mi?"

"Evet, anlatıldığına göre New York'un en büyük Aziz'i sayılıyormuş şimdi, kuzey Amerikalıların ayak bastığı her ülkedeki kiliselere onun resmini koymaya karar vermişler..."

Katılıncaya kadar güldü Ramila; biraz numaracı ve pek içten sayılmayacak bir gülüştü bu, papazın yüzündeki üzgün ifadeyi görünce hemen sustu. Aziz Patrick'in böyle saygısızca ve âdeta iş adamı kılığındaki haydutlara peşkeş çekilmesine içerlemişti Peder Feju, homurdanıyordu. Aziz Patrick'in İngilizlerle, hele Amerikalılarla hiçbir ilgisi yoktu, İrlandalıydı Aziz Patrick. Hem konuşuyor, hem gözyaşlarına engel olmak için gözlerini kırpıştırıyordu Peder Feju, Parpaditos'a benzediğini bile unutmuştu, gülümsemeye çalışıyordu. "Tuvalette" ne olup bittiğini anlamak için kulak kabarttı Ramila. Ses bile duyulmuyordu artık... Kalktı yerinden, gidip kontrol etmekti en iyisi, "tuvalete" gitti ve biraz sonra döndü yerine.

"Hiç tasalanmayın Aziz Peder, rahat rahat sohbet edebiliriz daha. Kenefe yerleşmiş bizimki, dünyasından geçmiş, ne görüyor ne işitiyor... İyice yaklaştım yanına, sarsarak yokladım hatta. Hiçbir tepki vermedi, sanki bir ceset mübarek, buz gibi."

"Öyleyse yardım etmeliyiz ona... Belki günah çıkartmak ister..."

"Hayır, Aziz Peder! Olmaz öyle şey! Cennetin kapılarını mı açacaksınız bu caniye?.."

"Benim görevim bu, anlamıyor musunuz; mahkûm edilebilir bu adam..."

"Anlaşıldı, anlaşıldı, teselli mükâfatı veriyorsunuz bana! Onun mahkûm edilmesini isterim ben!"

"Olmamalı bu! Sonsuz bir yangındır böylesi! Cehennemde sürekli yanmaktır!"

"Az bile! Bu kan emiciye yaptıklarını ödetmek için o bile azdır! Günah çıkartamadan ölüşünü gözlerimle görmek isterim, sizi onun yanına bırakmam zaten! Sahiden cehennem varsa eğer!.."

"Günaha giriyorsunuz!"

"Günaha giriyorum! Sahiden cehennem varsa... İnancıma engel olan uğursuz şüphe kahrolsun... Bana intikam keyfini tattırmayan ne varsa kahrolsun!.. Bu kan emici aşağılık herif, elimizden kurtaramayacak tatlı canını. İşçi arkadaşlarımızı köpek balıklarıyla silah namluları arasına sıkıştıranlardan biriydi çünkü... Ve ben gördüm mutlak bir ölüme mahkûm edilen arkadaşlarımızı; üstleri başları perişandı hepsinin, yaralıydılar, kan kaybediyorlardı boyuna, rıhtımdan denize düşerken gördüm onları, denizin bir anda renk değiştirip kızıla boyandığını gördüm ve sonra köpek balıklarına, denizi saran ölüm sessizliğine de tanık oldu gözlerim. Bu hayvan herif hâlâ yaşıyorsa size borçludur bunu, tek kurşunda gebertirdim yoksa. Anlayın şanssızlığımı, ilk defa tabancamın karşısına geldi ve yeteri kadar yaklaştı yanıma... Gerçekten sizin sayenizde yaşıyor şimdi, başınızın derde girmeyeceğini bilsem çoktan bitirirdim işini... Kusura bakmayın, ama ne yapsanız onun yanına göndermem sizi, bu eşşoğlusu için Tanrıdan af dilemenize göz yumamam..."

"Neden direniyorsunuz, bıraksanıza gideyim?" diye âdeta yalvardı papaz.

Kısa ve kesin oldu Ramila'nın cevabı:

"Kuşkuluyum her şeye rağmen... Her şey olabilir ve bakarsınız kurtulur herif..."

"Tuvalet" kapısı açıldı o sırada. Boşu boşuna tartışmışlardı. Parpaditos göründü kapıda. Bağırsaklarını çiğneyen bir atın terkisinden aşağıya yuvarlanmış gibiydi ve atın terkisi kıçına yapışmıştı âdeta. Kusarken farkına varmamış, külotunu sıyırmadan oturmuştu küvetin üstüne, at terkisine oturduğunu düşünürken altına kaçırmış ve ancak paçalarına kadar pisliğe bulandıktan sonra aklı başına gelmişti, gerisin geriye koştu ve "tuvalete" girdi tekrar.

Aklı başındaydı artık. Ağzından, burnundan midedekileri boşaltmak felaketine uğradıktan sonraki toparlanmaydı bu ve...

Yıkanması, üstündeki çamaşırları ve elbiseyi, pabuçlarını değiştirmesi gerekiyordu. Fakat asıl mesele "tuvaletten" çıkmaktaydı, nasıl çıkacaktı oradan...

İkinci mevkide oturan ve ondan emir bekleyen sivil polisler yanına gelmeden çıkamazdı dışarıya; ama o pis herifler şeflerinin çevresinde dolanıp, herhangi bir aksilik anında onun yardımına koşacaklarına çöktükleri koltukta uyukluyorlardı şimdi. Polis olduklarını ve ceplerinde, bel kemerlerinde tabanca, fişek ve cop taşıdıklarını unutmuştu hepsi. "Ah! Kıçımı nasıl sileceğim polislerin önünde!" diye kendi kendine soruyordu. Tren sarsıldıkça paçalarından aşağıya inen pisliğin daha fazla yayılmasını istemiyordu, bu yüzden usulca yokluyordu pantolonunu.

"Deminki öfkenizden ötürü sakın pişmanlık duymayın, çoktan bağışladım günahlarınızı..."

"Doğru ve iyi günahlar benim günahlarım, Aziz Peder!"

"Doğru ve iyi günahlar! *Ave Maria Purissina*!"

"Bakın, olayların nasıl geliştiğini anlatayım size..." dedi Ramila. Dalgındı konuşurken. "Berberin evinde ele geçen gizli listeleri Corropom'daki kadın öğretmene haber vermenizi rica eden subay aynı gece öldürülecekti, tesadüfen kurtuldu ölümden. Kumandan, berberin evini aramasını ve bulduğu her şeyi Kumandanlığa götürüp kendi masasına bırakmasını ve kapıyı kilitlemesini emretmişti ona. Sanıyorum, Kumandan bile gizli listelerin varlığından haberli değildi. Bilse hemen şifreli telgraf çekerdi başkente, hareketimizin belli başlı 'irtibat' merkezlerinden birini ele geçirdiğini sevinerek haber verirdi başkenttekilere..."

Sık sık "tuvaletin" kapısını açıyordu Parpaditos, fakat bir türlü dışarıya çıkamıyor, kapıyı tekrar kapatıp gözden kayboluyordu. O kapıyı açınca Peder Feju ve Ramila susuyor, kapı kapanınca tekrar başlıyorlardı konuşmaya.

"Söyledim ya o gece pusuda bekliyordu bizim arkadaşlar ve yüzbaşıyı öldüreceklerdi..."

"Ele geçen listelerin onda olduğunu nereden biliyorlardı peki?"

"Pusuya yatan iki arkadaştan bir tanesi Yüzbaşı Carcamo'nun çocukluk arkadaşıydı, üstelik Kumandan berberin evinin aranmasını emrettiği zaman yüzbaşının yanındaydı, her şeyi duymuştu."

"Çocukluk arkadaşını ele verdi demek?"

"Önemli olan mücadele arkadaşlarını kurtarmaktı onun için, durumu bize haber vermekle yetinmedi bu yüzden, yanına nişancı bir arkadaş daha alarak yüzbaşının geçeceği yolda pusuya yattı hemen. Kumandanlık binasına giden yol üzerinde yüzbaşıyı vuracak ve kâğıtları alacaklardı elinden..."

Bir sessizlik oldu, "tuvaletin" kapısı açıldı ve tekrar kapandı, Parpaditos gene dışarıya çıkamadı, emrindeki polislerden biri tesadüfen geçerse onu yardımına çağırmak amacıyla ikide bir kapıyı açıyordu sadece. Ramila devam etti:

"Hazırlanan plan uygulanamadı ne yazık ki... Bütün projeler hükümet makamlarının eline geçti, her şeyi değiştirdik o zaman ve harekete hız verdik... Memleketlim olan bir kadının koynunda geceyi geçiren öbür yüzbaşı ile emrindeki müfrezenin ortaya çıkışı bozdu işimizi; tuzak kurulan yerin biraz uzağında rastlamış Carcamo'ya, farkında olmadan Carcamo'nun hayatını kurtardı böylece; müfrezeyi görünce ateş açmamış pusudakiler..."

"Demek ki cesaret edememişler..." dedi papaz, Meksikalılığını belli etti hemen.

"Büyük eşitlik vardı kuvvetler arasında. Cesur veya korkak olmak sadece kâğıt üstünde kalan kavramlar aslında, düelloda geçerlidir, fakat bizim mücadelemizde bu türlü cesaretin ve korkaklığın önemi de yoktur, değeri de..."

"Hay Allah!.." diyerek irkildi papaz, elini alnına götürdü, yüzünü kapattı sonra. "Çok kötü bir iş yaptım ben, halt ettim... şimdi çok utanıyorum... bana haber veren subayın ismini söyledim size... silah altında, bir asker o... kurşuna dizilecek zavallı... unutun onu, çok rica ediyorum sizden... söz verin bana... Tanrı aşkına... sakın kimseye söylemeyin Yüzbaşı Carcamo'nun adını... yapmazsınız ki bunu, o düşmanınız çünkü... Beni ele verin isterseniz... gizli listelerden haberli olduğumu, Guadalup Azizesi'nin resmini almak için berberin evine gittiğimde bazı belgeleri berberden aldığımı,

kadın öğretmenin benim aracılığımla kaçırıldığını söylersiniz gerekirse..."

"Carcamo düşmanımız değil, Aziz Peder. Sakin olun, tasalanmayın, yüzbaşının bilmeyerek bile olsa halkımıza yaptığı büyük hizmeti herkesten gizleyecek ilk insan benim! Fakat asıl önemli olan hizmeti değil, Carcamo'nun ta kendisi!.."

"Kusuruma bakmayın, sırrı bildiğiniz için istemiyordum... O subayın bana olan güvenini istismar ettim ben..."

"Şantaj yaparım sanıyordunuz değil mi?.. Bugün, canlarını ve mallarını kurtarmak isteyen ve bu yüzden halk hizmetine geçen subaylarla alıp veremediğimiz hiçbir şey yok bizim, sonradan cellatlığa özeneceklerini bilsek bile şantaj yapmayız subaylara... Şimdi önemli olan Carcamo diyorum size, çünkü davranışı nasıl düşündüğünü öğretti bize; bugün biri çıkıp da onu suçlarsa savunuruz ve gerekirse kendimizi tehlikeye atarız..."

"Sağ olun, Ramila dostum! Teşekkür ederim! Ağır bir yükten kurtarıyorsunuz beni, içim rahatlıyor.... Sözleriniz, verdiğiniz bilgi... Fakat hayatını tehlikeye koyan bir adamın ismini böyle ulu orta söylediğim için bağrımı taşla dövsem azdır, o öğretmen kadın uğruna ölümü göze almıştı yüzbaşı!"

"Önemli olan Carcamo!" sözünü boyuna tekrarlıyordu Ramila. "Rosa Gavidia veya Malena Tabay aynı şeydir, harcanacağı varsa harcanır, yüzbaşının okuyamadığı listelerde gerçekten yazılıysa ismi, vaktinde uyarıp kaçıramazsak, kurtaramazsak harcanır... Ama şimdi önemli olan Carcamo, anlıyor musunuz? Onu yabancılaştıran, bizden uzaklaştıran üniformadan kurtarmalıyız hemen, en büyük adımı atmasına yardımcı olmalıyız şimdi..."

"Bu subayın davranışına verdiğiniz değeri ısrarla belirtiyorsunuz. Sorumluluğumu, deminki hatamın yükünü hafifletiyorsunuz böylece..."

"Bazen öyle bir his gelip yerleşiyor ki içime; hepimiz karanlık bir odaya tıkılmışız da birbirimizi arıyoruz sanki, ama rastlaşamıyoruz bir türlü."

"Size yardımım dokunursa, gittiğim yerden ne yapabilirsem..."

"Şu Çinliyi görüyor musunuz? Genç olanı değil, yaşlısını..." Vagonun öbür ucunda Doğulu çehrelerinin sapsarı rengiyle yan yana ve hareketsiz oturan iki Çinliyi işaret etti Ramila. Bu tenha ve Parpaditos'un papazı kimse görmeden temizlemesine elverişli vagonun içinde, hemen hemen kimse yoktu onlardan başka.

İleride oturan yaşlı Çinliyi parmağıyla papaza gösterdikten sonra devam edecek fırsatı bulamadı. "Tuvalet" kapısında gürültüler ve telaşlı adım sesleri duyuldu. "Elbise, pabuç, su ve sabun getirin bana, temizleneceğim," diye bar bar bağıran Parpaditos'un sesi duyuldu sonra. Tek sıra hâlinde kapı önüne biriken polislere bağırıyordu böyle, polisler "herhangi bir şeye ihtiyacı olup olmadığı"nı soruyorlardı ona.

"Görmüyor musunuz, hayvan herifler... Orospu dölleri!.." diye bar bar bağırıyordu Parpaditos, kendini kaybetmişti âdeta.

"Herhangi bir şeye ihtiyacı olup olmadığı"nı sormak ha... Boka bulandığını, üstünün başının kusmuk içinde kaldığını, kenefte havasızlıktan geberdiğini gördükleri hâlde!..

Gerekli eşyayı bulmaya koştu polisler. İç çamaşırı, elbise, pabuç, sabun ve su aramaya çıktılar.

"Onun adamları bunlar..." dedi Ramila, dişlerini gıcırdatıyordu konuşurken, bir sigara sıkıştırmıştı ağzına. "Hiç önemi yok, bizim de adamlarımız var."

Sırtının donduğunu hissetti papaz. Kaburga kemikleri tarifsiz bir hızla çoğalıyordu sanki. Tek başınaydı, Tanrım! Ufacık ve değersiz bir zerreydi kasırga ortasında, soluk alamıyor, konuşamıyor, ellerini ovuşturabiliyordu ancak...

Yaşlı Çinli konusundaki cümleyi tamamlamasını işaret etti Ramila'ya.

"Ah evet, unutacaktım az kalsın; sınırın öbür tarafına kadar sizinle gelecek Çinliler, yaşlı olanı size bazı vesikalar teslim edecek sonra..."

"Bazı vesikalar mı teslim edecek?" Güçlük çekiyordu konuşmakta.

"Telaşlanmayın hemen. Şirketle İçişleri Bakanlığı arasında gidip gelen telgrafların birer kopyasını vereceğiz elinize..."

"Telgraf mı dediniz?"

"Endişelenmeyin dedim ya. Hele sınırı geçip kendi memleketinize girin, canınız güven altında olsun önce. Telgrafları bundan sonra verecek size Çinli. Şirketin emriyle sınır dışı edildiğinizi açıkça ispatlıyor bu telgraflar, genel grev lehinde propaganda yaparak Katoliklerin moralini sarsmakla suçlanıyorsunuz."

Parpaditos'un temizlik yaptığı, yüzünü gözünü, orasını burasını yıkadığı anlaşılıyordu. İki polis memuru sabunluyorlardı onu, ovalıyorlardı boka ve kusmuğa bulanmış vücudunu. Kapı önündeydi öbür polisler, elbiseleri ve bulup getirdikleri bir çift pabucu şefin emrine hazır tutuyor ve suskunca bekliyorlardı.

"Her şey açıkça anlaşılıyor telgrafları okuyunca, memleketinizdeki hükümet yetkililerine, gazetecilere ve din büyüklerine sınır dışı edilişinizin gerçek sebebini kolaylıkla anlatabilirsiniz yani. Telgrafları göstermeniz yeter. Bize de faydanız dokunacak o zaman, telgrafta yazılı olmayan şeyleri de anlatacaksınız çünkü..."

"Ve o zaman kundakçılıkla suçlayamayacaklar beni... Telgraflar varken bu şekilde çamur atamazlar bana, çünkü..."

"Ne yani, Evangelist kilisesinin yanması sizden mi biliniyor?"

"Evet ya..."

"Biz ateşe verdik o kiliseyi..."

"Siz mi?.. Grevciler mi yaktı yani?.."

"Evet..."

"Bazen aklın, havsalanın almadığı şeyler duyuyor insan. Kiliseyi ateşe vermekle, beni rahat rahat sınır dışı edebilmeleri için koz verdiniz adamların eline, beni 'kundakçılıkla' suçlamak mutluluğuna erdiler böylece, ne sizin ne benim..."

"Kiliseyi hiç düşünmeden yaktık, Çinlinin size teslim edeceği telgraflar çoktan elimizdeydi çünkü..."

"Pek anlamıyorum doğrusu; grev yüzünden sınır dışı edilmem sizin daha çok işinize gelir, yanlış mı?.."

"Hayır, gelmez! Sınır dışı edilmeniz bizimkilerin moralini bozmasın diye bilhassa ateşe verdik kiliseyi... şunu anlatmak istiyorduk saflarımızdaki basit insanlara; bir papaz bile, yabancı olduğu hâlde cezalandırılıp memleketten atılıyorsa, en ağır hakaret ve iş-

kenceler bekliyordu onları!.." Kalktı papazın yanından... "Yerime geçiyorum, Parpaditos da geliyor zaten... kolonya kokuyor herif... bütün kusmuklu herifler kolonya kokar nedense, hadi iyi yolculuklar size, beni unutmayın e mi?.."

"Verin elinizi bana," dedi Peder Feju.

"Tek el yetişmez tokalaşmaya, iki elinizi birden uzatın ve eğer kazanırsak, şimdiden sözümdür, Guadalup Azizesi'ni tekrar koyacağız kilisedeki yerine, zaferi kutlarken aramızda olacaksınız, çağıracağız sizi..."

Ramila kendi yerine otururken, parmaklarında biriken umut balını yalıyordu papaz.

Boğucu bir sıcak. Kumlu bir gökyüzü hemen yukarıda... Ve yanında Parpaditos oturuyor papazın, kokluyor çevresini, papazı kokluyor, kendi üstünü başını kokluyor. Çinliler hareketsiz. Kulaklarını yokladı Peder Feju. Trenin tıngırtısından ötürü birer tekerlek olup çıkmıştı kulakları. Tedbirsizlik. Müthiş bir tedbirsizlik hem. "Kulak" deniyor gizli polis ajanlarına. Bereket üstünü başını ve çevresini koklamaktan vakit bulup onu görmemişti Parpaditos. En iyisi dua etmek, başka yapacak bir şey yok. Cübbesinin cebinden "Kutsal Kitap"ı çıkardı Peder Feju, yeni bir endişenin içini kemirmeye başladığını fark etti o sırada. Bir toz bulutu yağmura dönüşüyordu kafasında. Tüfek sesleri. Uzakta ve tam karşıda batan güneşin kızılı ve çakan şimşekler. Gözlerini yumdu. Tren, tren olmaktan çıkmıştı artık, sadece uzun bir mesafeydi...

XXX

Kan çanağına dönmüştü Carcamo'nun gözleri, ne geceleri uyuyabiliyordu, ne gündüzleri uyku giriyordu gözüne. İki çift laf edebileceği birilerini bulma umuduyla çıktı dışarıya. Konuşacak, paylaşacak, tartışacak bir insan arıyordu, hayalet istemiyordu karşısında. Etten kemikten insanlarla konuşmayı arzuluyordu, gölgelerle değil. Mekanik bir oyuncağın zembereği gibi tekrar tekrar kurup boşalttığı bir yayın gölgeli parçaları ile uğraşmaktan yorulmuştu artık... Eğer Rosa Gavidia... Eğer Parpaditos... Eğer Peder Feju...

Vaktinde haber verebilse... Yakalanmadan kaçabilse Rosa Gavidia... Eğer gizli listeler... Gözden geçiremediği ve Kumandanın masasına bıraktığı vesikalarda ya varsa ismi?.. Şimdi daha önemli olan Peder Feju ile yanındaki polisin, Parpaditos'un durumu... Sınırı geçebilecek mi Peder Feju?.. Acaba bırakacaklar mı onu?.. Öldürecekler mi yoksa? Hayır, skandal çıkmasından korkarlar... Bir marşandiz trenine alır ve başkente kadar bayıltıncaya kadar döverler onu ve sonra bir mahzende ölüme terk ederler... Yakasında bulacakları "Rosa Gavidia, Malena Tabay, Cerropom" isimlerini sebep gösterir ve çıkarlar işin içinden... Sonu olmayan yol...

Bereket serbestti bugün. Köye gidip soğuk bira içmeli en iyisi. Dışarıya çıkmalı. Kumandanlık binasından uzaklaşmalı.

Yüzbaşı Salome'nin oda kapısına geldi önce, seslendi ona; dışarıdan bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordu. Başıyla "hayır" anlamında bir işaret yaptı yüzbaşı, elindeki gitarla bir şarkının melodisini çalıyor ve sözlerini mırıldanıyordu...

Ateşli Rose derlerdi erkekler ona
Çünkü dudakları yakıyordu hepsini
Alev alev yanan iki meşale gibiydi gözleri
Çılgınlıktı onu sevmek

"*Bye! Bye*!.." diyerek onu selamladı Carcamo, kulaklarında çınlıyordu Salome'nin söylediği şarkı; "Ateşli Rose" yerine "Rosa Gavidia"nın ismi yankılanıyordu kulaklarında.

Gülüyordu Ateşli Rose, mutluydu
Ateşli Rose bıkmıyordu oynaşmaktan
Ve kurbanlarının düşkünlüğüne bakarak
Ah, ah, ah, ah, ah, ah
Gülüyor, gülüyor, gülüyordu.

Durdu, tepinmek, beygir gibi tepinmek geliyordu içinden. Ah, ah, ah, ah, ah, ah... Salome'nin söylediği tango çınlıyordu kulaklarında... Sakinleşip duruluncaya kadar tepinmek, tozu dumana katmak... Ah, ah, ah, ah... Parpaditos... Gizli listeler... Gece karanlığında, kuytu bir köşede büyük abdest yapar gibi numara yaparak yaktığı vesikalar... Ah, ah, ah... oynuyordu... gülüyordu...

Adımlarını hızlandırdı. Uzaklaşmak, unutmak, beynini kemiren düşüncelerden kurtulmak istiyordu. Yoksa niye çıksın Kumandanlıktan? Güneşte kavrulmak için mi?.. Boş boş zaman geçirecekse, hamakta yatarak vakit öldürmek daha iyi değil mi!..

Sert yapraklı ve gölgeli ağaçlar, çalılıklar, tahtadan bahçe çitleri, muz ağaçları, "guarumos" ve "nopal" ağaçları, iplerde çamaşırların kurutulduğu ev avluları; kimi küçücük kerpiç ocaklarla, kimi atölye ve kör kuyularla donanmış avlular... Kanlı bir leke misali yere, sıcak toprağın üzerine bırakılmış hayvan postları ve onların çevresinde dolanıp duran azgın sinek sürüleri, değirmen taşları ve avluların gerisinde kerpiçten köy evleri... Bunaltıcı bir sıcak. Ve sıcağın ezdiği uykulu hayvanlar, sebze bahçeleri... Küçük bir çocuk eğilip kıpkırmızı bir turp kopardı ve tozunu silkelemek için bir çıngırak gibi salladı onu elinde.

Geriden yaklaşan adım seslerini duydu yüzbaşı.

"Gezintiye mi?"

Göz ucuyla baktı sesin sahibine. Yanına geldi adam. Yetişmişti yüzbaşıya. Boğuk sesli öğretmen Juventino Rodriguez'di bu. Ayyaşlıktan paçayı kurtaralı beri, artık serseri gibi "Toba!" diye bağırarak dolaşmıyordu köyün sokaklarında.

"Gezintiye mi?"

Yüzbaşıya ayak uydurarak soruyu tekrarlamıştı.

"Evet, öğretmen bey, bakıyorum tatil yapıyorsunuz siz de. Alkol tedavisi gördünüz, ömrünüzün sonuna kadar tatil yapacaksınız bu sayede."

"Tatil derken, alkol tutsaklığımın sona erdiğini, 'serbest' kaldığımı söylemek istiyorsunuz galiba!.."

Köy meydanındaki bütün ağaçlar kesilmiş; incir, kavak, çam ve "guarumos"lardan boşalan yere belediye başkanının pek özendiği İngiliz Parkı kurulmuştu. Tam anlamıyla bir sessizlik vardı ve ağır bir hava. Hiçbir şey kımıldamıyordu.

"Hangi yöne gidiyorsunuz yüzbaşım, öğrenebilir miyim?.."

"Piedrasanta'nın dükkânına, bira içmeye..." dedi Carcamo, adımlarını sıklaştırarak öne geçti tekrar. Hem meyhane, hem bak-

kal dükkânı olarak çalışan Piedrasanta'nın yerinden birkaç adım uzaktaydılar zaten.

Kısa bir önlük giymişti Piedrasanta; dükkânın karanlık bir köşesinde, üstü başı pire dolu yaşlı ve hâlsiz köpeklerle bir kedinin arasında uyukluyordu. Hemen yanındaki iki güvercin ayak seslerinden ürkerek kaçtı dışarıya.

"Kim o... Ne var, ne oluyor orada?.." diye seslendi Piedrasanta, uykulu ve gördüğü rüyaların etkisindeydi hâlâ.

"Zararsız insanlar geliyor dükkânına!.." diye bağırdı Carcamo. Güneşten çıkıp karanlığa girmek gözlerini kamaştırmıştı, kısa bir süre kararsız kaldı, uygun gördüğü bir masaya yöneldi sonra.

"Piedrasanta..." dedi yüzbaşı oturduğu yerden. "İki soğuk bira verin bakalım bize."

"Tek olsun," dedi öğretmen. "Ben artık içki koymuyorum ağzıma."

"Biranın alkolü azdır," dedi Piedrasanta.

"Olsun, yine de istemem. Yüzbaşının hatırı için iyisinden bir şurup içeceğim şimdi."

"Bira da mı içmiyorsunuz artık?"

"Hayır, teşekkür ederim."

"Evangelistler kendisini tedavi ettiği günden beri..." dedi Piedrasanta, mahmurluğu atmıştı üstünden: "Aslında evangelistler de değil ya onu tedavi eden!"

"Beni iyileştirip iyileştirmediklerini kimse sormadı size!" dedi öğretmen. "Üstünüze vazife olmayan şeylere burnunuzu sokuyorsunuz hep, geçen gece başınız belaya girecekti bu yüzden... Acıdılar da dayak atmadılar size!.."

"Ne zaman oldu bu iş?.." diye sordu yüzbaşı, Piedrasanta birayı hazırlamış, öğretmenin şerbeti için buz kırıyordu o sırada.

"Şerbeti kendiniz mi yapacaksınız, hazırından mı getireyim?" dedi Piedrasanta.

"Hazırından olsun!" diye cevap verdi öğretmen.

"Aman böylesi daha iyi..." dedi Piedrasanta. "Şerbetin donmuşu emilir, berbat bir ses çıkıyor emerken, ben katlanamıyorum bu sese..."

Piedrasanta'nın sözlerine aldırış bile etmedi öğretmen, yüzbaşıya döndü:

"Geçen gün, çocuklar kemik oynuyorlarmış okulun önünde, bir adam yanaşmış ve Evangelist kilisesini yakmaya teşvik etmiş hepsini. Bir kısmı adamın peşinden gitmiş, bir kısmı kalmış çocukların. Gidenler buradan geçerken Piedrasanta fırlamış dükkânın kapısına ve bağırmış peşlerinden: 'Sakın gitmeyin onunla, komünist bu adam...'"

Piedrasanta birayı ve buzlu şerbeti getirdi masalarına, onun yaklaştığını gören öğretmen sustu.

"Rahmetlinin arkasından 'komünist' dediğiniz için geçen gece başınıza gelenleri anlatıyordum yüzbaşıya..."

"Rahmetli mi?" dedi yüzbaşı, bıyıklarına biriken bira köpüğünü sildi elinin tersiyle.

"Başımızda bu hükümet varken 'komünist' demek rahmetli demektir. Lafıma kulak verilseydi Evangelistlerin hangarını yakamazdı kimse, papaz da yerinde kalırdı. Papaz yaktı zaten..."

"Evet, bu yüzden sınır dışına sürdüler papazı..." dedi öğretmen. Buzlu ahududu şerbeti dudaklarını dondurmuştu. "Papaz olduğundan kurşuna dizemediler, 'komünistlikle' suçlanıyordu oysa. Papazdı ama yabancıydı. Kurdunu başka yere döksün diye sürdüler onu!"

"Neden 'komünistlikle' suçluyorlardı peki?"

"Neden olacak? Grev taraftarıydı da ondan, asıl sebep buydu işte!"

"Papaz mı genel grevden yanaydı?"

"Bilmiyormuş numarası yapmayın, Piedrasanta. Siz de gayet iyi biliyorsunuz böyle olduğunu!"

"Ben mi?"

"Siz ya... Büyük dostunuzdu!"

"Büyük dostum falan değildi. Geceleri sıcak kakao içmeye gelirdi dükkâna, o kadar. Herkes gibi içtiğinin parasını ödüyordu üstelik. Olsa olsa ahbabım sayılan bir müşteri denebilir, öyle değil mi yüzbaşım?"

"Aslında kimse bilmiyor onun neden sınır dışına sürüldüğünü..." dedi Carcamo.

"İşine geldiği gibi konuşuyor herkes..." Kollarını havaya kaldırdı Piedrasanta ve başını önüne eğdi, çarmıha gerilmiş bir adama benziyordu bu hâliyle, devam etti: "Öldürüldüğünü söylüyorlar papazın..."

Bu sefer yüzbaşıydı telaşlanan, oturduğu iskemleden düşecekti neredeyse:

"Nasıl, nereden çıkardınız bunu? Papaz mı öldürülmüş?"

Sonra, kendi kendini ele verdiğini fark etti, papazın durumuyla ilgilendiğini belli etmemeye çalışarak devam etti konuşmasına:

"Verdiğiniz haber endişelendiriyor beni; eğer bizim topraklarımızda öldürülmüşse, dedikoduların, gazetelerdeki şamatanın, din büyüklerinin şimşekleri üzerimize yağacak demektir, hele din büyükleri... En çok da onlar kaçar sorumluluktan. Bölgedeki askerî görevlilerin vazifelerini dikkatli yapmadıkları söylenecek... Ama ancak bu kadarı geliyor elimizden; meyve bahçelerini, Şirket topraklarını, şirkette çalışan memurları, servis şeflerini, ustabaşıları, bütün orospuları, belediye başkanının, evangelistlerin ve papazların kaçıklığını, kısacası bu topraklar üstünde ne olursa bizden biliyorlar..." dedi. İpucu vermemek, karşısındakilerin aklını karıştırmak için bilhassa böyle dağınık konuşuyordu; "Demiryolu hattının, akaryakıt ve su depolarının, elektrik santrallarının, posta ve telgrafın, radyonun, hastahanenin, hava alanlarının, bütün yol ve köprülerin güvenliği de cabası, tüm bunların güvenliği de soruluyor bizden... Unutuyordum az kalsın, büyücülerin zirzopluğu var bir de, onlar da çok yaygaracı."

"Bizim öğretmenin işi bu büyücülük..." dedi Piedrasanta.

"'Spiritüalistim' ben, büyücü değil..."

"Şu baba parası yiyen zengin çocuklarının kaçıklığına ne demeli peki, rahat rahat her zırvalığı yapmalarına göz mü yumulacak..."

Kurbanını vagon basamaklarında bekleyen o tüyler ürpertici polisin, Parpaditos'un hayalini kafasından kovmaya çalışıyordu Carcamo. Papazı kendi elleriyle teslim etmişti bu celladın pençesine! Trenden aşağıya atılarak paramparça oluşunu düşünüyordu

papazın, kanlı bir ceset hâlinde beliriyordu papazın hayali ve eller... Cellat elleri uzanıp üzerindeki cübbeyi alıyor ve yakasının iç kısmında "Rosa Gavidia, Malena Tabay, Cerropom" yazısını bulup okuyorlardı.

"Yüzbaşının hakkı var..." dedi Piedrasanta, "Eninde sonunda askerî makamlar sorumlu tutuluyor olup bitenden. İhmalcilikle veya 'suça göz yummak'la suçlanıyorlar çoğu zaman, fakat Peder Ferrusigfrido'nun durumu..."

"Nasıl da iyi hatırlıyorsunuz soyadını!" diye onu iğneledi öğretmen.

"Komşum ve müşterim değil mi?.. Fakat Peder Ferrusigfrido, yani Feju'nun durumu -evet, öğretmenin gücüne gitmesin ama ismini de biliyorum papaz efendinin- sizi tasalandırmasın yüzbaşım, sınırda öldürülmüş çünkü."

"Radyonun ve gazetelerin bundan hiç bahsetmemesi çok garip..." diye söze girdi Juventino.

"Güldürmeyin beni!.." diye bağırdı Piedrasanta. "Radyo ve gazeteler mi bahsedecek bundan? Görülüyor ki, hayli yaşlı durmasına rağmen adamakıllı toy bizim öğretmen; alkol çökertmiş sizi sayın öğretmenim!"

"Ben Meksika radyosundan bahsediyorum, Piedrasanta kardeşim! Meksika radyosu benim söylediğim!" dedi Rodriguez, suratı asıktı ve öfkeliydi. "Bırakmıyorsunuz ki anlatayım..."

"Haklı, doğru konuşuyor şimdi..." dedi Carcamo, öğretmenin sözleri umut vermişti ona, Juventino Rodriguez'in ağzında dile gelen ihtimalin doğruluğuna inanmak istiyordu.

"Elbette haklıyım!" diye ısrar etti Juventino. "Piedrasanta'nın söylediğini olmuş kabul etsek bile..."

"Ben 'olmuş' diyorum, bayım. 'Oldu' demiyorum sadece..."

"Anladık, tekrar ediyorsunuz! Her gece Meksika radyosunu dinliyorum ben, böyle bir şey olsa, kendi vatandaşları öldürüldüğü için kıyameti koparırlardı, gürültüyü patırtıyı pek sever Meksikalılar... Kaçırmazlardı bu fırsatı..."

Hiç beklemedikleri ama görür görmez tanıdıkları bir müşteri girdi kapıdan.

Sırtı kapıya dönüktü Piedrasanta'nın, ayak seslerini duyunca kapıya baktı ve bu yeni gelenin verdiği şaşkınlık dolu ifadeyi saklamakta güçlük çekti. Oysa Andrei Medina'yı tekrar karşısında görmek çok sevindirmişti yüzbaşıyı; berberin öldüğü günün gecesi ilk defa karşılaşmıştı onunla ve aynı gece tekrar kaybetmişti çocukluk arkadaşını, çok aradığı hâlde bir daha görememişti sonra.

Tezgâha yürüdü Piedrasanta ve kendini biraz zorlayarak güler yüzlü görünmeye çalıştı yeni müşteriye. Can düşmanı kabul ettiği bu adama bir kadeh içki uzattı, bu kadeh aralarındaki gerginliği yumuşatabilirdi belki. Fakat öğretmen yüzbaşının kulağına eğildi hemen: "Geçende komünist dediği bu adam işte! Komünist!" Ve adamı çağırdı masaya...

Kendini tutmasa bağıracaktı Carcamo:

"Andrei!"

Fakat tuttu kendini, önüne baktı ve bir yabancıya uzatır gibi elini uzattı ona.

"Bir kadeh içki için bizimle," dedi.

"Teşekkür ederim, içmiyorum... Şu pis herifin hesabını görmeye geldim..."

Tedbirli davranıp tezgâhın arkasına geçmişti Piedrasanta, bu sözleri duymazlıktan geldi, Medina ısrar etti ama:

"Size söylüyorum, bok soyu!"

Piedrasanta'nın üstüne yürüdü. Juventino kolundan tutup ona engel olmak istedi, kendine hâkim olması gerektiğini söylüyordu bir yandan, az kalsın Medina'nın elinde kalacaktı ceketinin kolu. Medina oradan bir iskemle kapmış ve zapt edilmesi imkânsız bir öfkeyle yürümüştü Piedrasanta'nın üstüne. Arka kapıdan sıvışmasa Piedrasanta kafasına yiyecekti iskemleyi.

"Hayvan herif! Sözünün eri ve korkusuz olabilseydi bari!.." Benzi o kadar sararmıştı ki, durumu bilmeyen biri görse sarılık olduğunu sanabilirdi.

Sapsarıydı yüzü, kafese kapatılmış yırtıcı bir hayvan gibi öfkeyle dolanıp duruyordu dükkânın içinde, neden sonra arka kapıdan içeriye girdi Piedrasanta'nın çırağı.

Onu görür görmez bağırdı Medina:

"O korkak herife söyle, karısının apış arasına saklanmasın öyle, gelsin ve burada yüzüme haykırsın komünistliğimi!"

"Sakin ol, Andrei! Hele anlat, ne oldu?" dedi Carcamo. Öğretmen de Piedrasanta'nın çırağıyla konuşuyordu o sırada.

"Evangelistlerin hangarını ateşe verişimiz hoşuna gitmedi beyzadenin, dans edilmiyor, budalaca şeylerin propagandası yapılıyordu orada. Evet, burada insanlar dizanteriden, veremden, sıtmadan, trahomdan, felçten kırılırken, karşımıza geçip Tanrıdan bahsetmek hayvanlıktır... Kadınlarımız ve çocuklarımız perişan, görmüyorlar mı!.."

"Hadi, sakin ol biraz! Kendini de öne atma böyle! Konuşacak çok şeyimiz var ve ben sabırsızım."

"Seni arıyordum zaten," dedi Medina, öğretmen yanlarına gelinceye kadar söyleyebilmişti bunu.

"Çabuk gidin, vakit kaybetmeyin, gidin! Piedrasanta polis çağırmaya gitmiş, çırağı söyledi şimdi..."

Ayak sesleri, düdükler ve silah sesleri geliyordu dışarıdan. Bir süre sonra tekrar sessizlik kapladı ortalığı.

Kapıya gözcülüğe çıkan öğretmen, yüzbaşının yanına döndü tekrar:

"Kaçtı..." dedi, yakalayamadılar onu...

"Birayı bırakıp rom içmek için yeterli sebeptir..." dedi yüzbaşı ve yüksek sesle bağırdı: "İki rom getir bize!" Hemen düzeltti sonra: "Bir olsun, öğretmen bey ağzına alkol almıyor çünkü. Cilasını da unutma sakın; biraz peynir, biraz da zeytin olsun yanında."

Yanında hâkim vardı Piedrasanta'nın, birlikte girdiler dükkâna:

"Şu andan itibaren dikkate alıyoruz şikâyetinizi," diyordu hâkim. "Ya kundakçı bu adam, ya komünist; hem kundakçı, hem komünist olamaz aynı zamanda..." Göz ucuyla karşısında kabararak konuşan hâkime bakıyordu Piedrasanta. "Söylediğim gibi, ya kundakçı diyeceksiniz, ya komünist, şikâyet konusunu seçin şimdi."

"Hem kundakçı, hem komünist, üstadım..."

"İkisi birden imkânsız.."

"Neden olmasın, iki bakımdan da suçluyorum ben bu adamı?"

"Birincisi, Evangelistlerin hangarını papaz ateşe verdirdi çünkü. İkincisi, eğer azılı ve fanatik kundakçıların arasındaysa nasıl komünist diyeceğiz bu adama? İmkânsız Piedrasanta, imkânsız!"

"Madem öyle, komünistlikle suçluyorum onu..."

"Deliller nerede?"

"Yangın... Yangın az şey mi yani?"

"Baştan söyledim Piedrasanta; Katoliklerin marifeti yangın! Meksikalı papaz kışkırttı onları da!"

"Şirket yaktırttı diyor bazıları da, nasıl anlayacağız..."

"Bu saçma işte..."

"Sandığınız kadar saçma değil aslında, papazı kovmak için sebep bulmak gerekiyordu ve yangın..."

"Aynı kapıya çıkar. Bana saçma geliyor ama bu işe şirketin önayak olduğunu kabul etsek bile, kendi memurlarına yaptırırdı bu kundakçılığı, komünistlere değil."

"Güzel, bu adam neyin nesi öyleyse..."

"Ben de size soruyorum ya. Kundakçı diyelim. Onun Katolikleri tahrik ettiğini işittiniz, karşı çıktınız, bu yüzden dükkânınızı basıp tehdit etti sizi bu adam. Bu kadarı bile çok önemli bir suç zaten. Başka şey eklemek gereksiz artık. Komünist olduğunu söyleyip ne kazanacaksınız ki?"

"Daha etkili olur böyle dersek... Kurşuna dizerler o zaman."

"Kundakçı olduğu için kurşuna dizilecek nasıl olsa..."

"Madem öyle, kundakçılıkla suçluyorum onu..."

"Çok fesatsınız doğrusu!.." dedi öğretmen Rodriguez. "Mahkeme tanıklığa çağırsa beni, görgü tanığı olarak olduğu gibi anlatırdım olayı, çünkü 'Gelin çocuklar, yangını seyredelim!..' dedi bu adam."

Piedrasanta koyu ve sert bir tartışmaya girişti öğretmen Rodriguez'le, hâkim Yüzbaşı Carcamo'nun yanına geldi onu görünce:

"Size rastladığıma memnun oldum, demin sizi tanıyamadım içeriye girdiğimde, selam vermedim bu yüzden, sık sık sivil kıyafetle göremiyoruz askerleri..."

Tokalaştılar, fırsattan yararlanan hâkim hemen kulağına eğildi yüzbaşının ve fısıldadı:

"Papazla çıktığınız küçük gezinti nasıl geçti bakalım?"

"Emir emirdir..." diye onun sözünü kesti subay, oynadığı cellat rolünün kendisine hatırlatılmasına bayağı canı sıkılmıştı; kimin kime hizmet ettiğini bile bile...

"Anlıyorum, anlıyorum!.." diyerek ellerini ovuşturdu hâkim, yeni doğmuş bir çocuğun kıçına benziyordu avuçları, hâlinden memnundu ve öğretmenle Piedrasanta arasında sürüp giden tartışmayı durdurmaya kararlıydı: "Merak etme Piedrasanta, kısa zamanda yakalayacağız suçluyu. Sanıyorum, bu gece veya yarın sıkıyönetim ilan edilecek ülkede."

"Evet, olacak. Mutlaka olacak..." dedi Piedrasanta, şaşkınlığı ve korkusu geçmişti artık. "Hâkim bey gaipten haber alır, önceden de haber verdiği her şey doğru çıktı..."

"Hâkim bey şirketten öğrenmiştir bu haberi..." dedi Juventino Rodriguez, Piedrasanta ile olan tartışmadan sonra adamakıllı boğuklaşmıştı sesi.

"Evet, şirketteki dostlarımdan aldım bu haberi..." diye sert bir sesle söylendi hâkim. "Orada olup biten her şeyi bana bildiriyorlar zaten; genel grevi bastırmak imkânsız olmuş artık, böyle söylüyorlar."

"Bu işler grevsiz düzelmez mi diyorsunuz?" dedi Piedrasanta. Şimdi adamakıllı toparlanmış, bir an için her şeyini kaybettiğini düşünerek kapıldığı panik duygusundan kendini kurtarmıştı. Deminki telaşına sebep, onu öldürmeye ve sonra da dükkânını yakmaya gelen o haydut kılıklı herifti.

"Şirketin fikri bu; böyle diyorum, çünkü şirket sorumlularından birisiyle öğle yemeği yedim biraz önce. Her şey, hükümetin, Bananera'da ve limanda olduğu gibi asilere karşı sert ve insafsız davranmasına, kan dökmesine bağlı şirkete göre. Diklenen, başkaldıran her kelleyi kesmek gerekiyor. O zaman sinecek asilerin çoğu. Bilmem Tabio San adında birini duydunuz mu hiç? Bugün yarın bekliyoruz kendisini. Şirket müdürü Mr. Ferrols'un hediye ettiği dolmakalemi hiç kullanmadım bugüne kadar, bekletiyorum.

Tabio San denilen başıbozuğun ölüm fermanını imzalayacağım bu kalemle."

"Fakat unutmayın ki hâkim bey, halk da bekliyor Tabio San'ı!.." dedi Rodriguez, önemsiz bir şey söylüyormuş gibi konuşuyordu. "Ve üstelik üç beş kişi değil, binlerce işçi istasyona inecek onu karşılamak için..."

"Sözünü kesiyorum ama başka bir şey içip içmeyeceğinizi soracaktım. Bizim hanım bir şişe sahici İspanyol rakısı gönderdi başkentten. Bir tadına baksak fena olmaz ha, ne dersiniz?"

"Pek hafif gelir bana. Hiç tesiri olmayan içkiler bunlar, karın ağrısı çekenlere göredir, bize göre değil..."

"Sahici İskoç viskisini çok sever hâkim bey..." dedi Carcamo, baştan beri konuşmaya karışmamış, seyirci kalmıştı. Şimdi ilk olarak karışıyordu söze.

"Evet, viski içiyoruz şirketteki arkadaşlarla, ne keyifli içkidir şu viski! Piedrasanta'nın teklifini geri çevirmiyorum fakat birayı tercih ederim, şöyle buzlusundan bir bira içerim doğrusu."

"Biz de buzlu bira içelim öyleyse," dedi Carcamo, öğretmenin içmediğini unutmuştu.

"Ben istemem..." dedi Juventino. Ona dönüp özür diledi yüzbaşı.

"Farkında olmadan içmeye teşvik ediyorum sizi, unutuyorum hep, sizi ayyaş yapmaya niyetim yok, sakın kötü bir şey gelmesin aklınıza; söyler misiniz, nasıl iyileştirdiler sizi?"

"Çamur soktular ağzıma..."

"Nasıl yani?.." dedi hâkim, meraklanmıştı.

"Çamur karılıyor önce, dört parçaya kesiliyor bu çamur ve bekletiliyor; tuhaf, yeşilimsi koyu kahve bir renk alıncaya kadar..."

"Bunu mu içiriyorlar sonra?" dedi yüzbaşı, tedirgin bir hareketle yarı doğruldu iskemlesinde.

"Evet, dört şişeye pay ediyorlar bu çamuru ve yirmi gün süreyle içiriyorlar..."

"O kaçık Yerli var ya... Juambo, işte onun anası hazırladı bu çamuru..." dedi Piedrasanta.

"Büyük iyilik yaptı bana..." Juventino'ydu bunu söyleyen.

"İyilik değil. Boyunlarının borcuydu sizi iyileştirmek öğretmen bey. Toba yüzünden kendinizi içkiye vermiştiniz çünkü. Neyse, eski hikâye bu. Gidip hâkim beyle yüzbaşının birasını getireyim ben... Kendime de bir bira açayım, bunca heyecan çektikten sonra bakalım nasıl tesir edecek? Hem birayı yudumlarız sonra, hem sohbetimize devam ederiz; grevden, Tabio San'ın gelişinden bahsederiz, yanılmıyorsam çok eskiden burada, muz bahçelerinde çalışıyordu bu adam. Oyuk gözlü, şiş yanaklı, kalın dudakları olan ve koskocaman kulaklı bir adamdı, fil hastalığına yakalanmış gibi şişmişti yüzü gözü... Görsem hemen tanırım onu..."

"Bu verdiğiniz eşkâlle mi tanıyacaksınız?.." Kahkahalarla güldü öğretmen...

"Evet, doğru söylüyorum. Ben gördüm onu..." diye ısrar etti Piedrasanta...

"Biliyorum," dedi öğretmen. Fakat Piedrasanta'nın verdiği eşkâl yeterli değildi bu lideri tanımaya. "Tam tersine, incecik, dar ve uzun yüzlü, derin gözleri, gaga burnu ve bembeyaz dişleri olan bir adammış şimdi, böyle tarif ediyorlar görenler. Bu sefer gerçek adını kullanıyor çünkü artık saklanmıyor..."

• • •

Şirket başkanının torunu Boby Maker Thompson, milyoner Lucero'ların evinde misafir kalıyordu. Boby'nin yönettiği zengin çocukları çetesi, kilisenin damına ulaşmıştı, oraya iğreti bir su borusuna tutunarak tırmanmıştı çocuklar, yarım bırakılmış inşaat iskelesi çok işe yaramıştı bu tırmanışta. Başını uzatıp aşağıya, kiliseye baktı Boby; pencerelerin azlığı ve kapısının kapalı oluşu yüzünden pek ışıklı değildi aşağısı.

Öbür çocuklar da tırmandılar yanına, aşağıya baktıkça karıncadan farksız görünen insanları seyretmek mutluluk veriyordu hepsine, aşağıdakileri görebilmek umuduyla boyuna itişiyorlardı. Gözlerini belli bir noktaya takmadan, sürekli gezdirerek seyretmelerini salık verdi Boby onlara. Hep boşluğu taramalıydı bakışları.

"Ecnebi"nin sözüne uyanların hiçbiri sonuna kadar dayanamadı. Boşluk kendine doğru çekiyordu onları. Yutarcasına. Aşağıda

kilisenin içinde gezinen insanları, oturdukları yerde dua edenleri, mum yakan, bekleyen, diz çöken ve içeriye girenleri izlemekti en iyisi; fakat kapı kapalı olduğuna göre nereden giriyordu bu insanlar? Dua yerlerinde "müebbet" hapse hüküm giymiş gibi boynu bükük duruyordu bütün Azizler. İşte, dua odasından girip çıkıyordu herkes kiliseye.

Aşağıya kuru bir kerpiç parçası fırlattı Boby, çevreye bir toz bulutu yayıldı attığı kerpiç parçasından, kürsüye çok yakın bir dua bölmesinde patlamıştı kerpiç.

Çetedeki gençlerden biri itiraz etti hemen:

"Hey 'Ecnebi', azgınlık etme şimdi!"

Diz çökmüş bir kadının yanı başına düştü ikincisi. Kim cesaret ediyordu bunları atmaya? Kilisede böylesine bir ahlaksızlığa kim cüret edebilirdi?.. Bir mırıltı yükseldi içerideki kalabalıktan: Evangelistler... Protestanlar!..

Kürsünün altındaki boşluğa sığındı kaçışanların bir kısmı, kapıdaki kemerin ve sütunların yanına doluştular; bir kısmı da inançsızlar tarafından saldırıya uğramış kurbanlar olarak gördü kendini, çarmıha gerilmiş gibi havaya açtılar kollarını ve hemen yere diz çöktüler, pişmanlıklarını dile getiren dualar mırıldanmaya başladılar...

"Bir atışta indirteceğim şu ihtiyar karının kolunu..." dedi "Ecnebi" ve bir topu fırlatıyormuş gibi savurdu kolunu.

Dilinin ucuna gelen acılı çığlığı güçlükle zapt etti kadın, dilini ısırdı korkusundan, gözlerini yumdu ve tekrar açtı sonra; yuvalarından fırlayacak gibi koskocaman açılmıştı gözleri, bir şimşeğin keskin parıltısı ile yanıyordu.

Guadalup Azizesi çoktan kaldırılmıştı durduğu yerden. Meyve bahçelerinde çalışmaya inen Yerli dağ köylüleri gruplar hâlinde giriyordu kiliseye, kendi Azizelerini her zamanki yerinde göremeyince haç çıkarıyor, kabartmalı bir hayret ifadesiyle; "Bir mucizeyle geldi O... Ve gene bir mucizeyle kayboldu gitti..." diyorlardı.

Koyu dindar olanlar genellikle sağ dizlerini kıvırarak duaya oturuyor, hazırladıkları mumları yakıyorlardı ve sonra da götürüp rengârenk çiçeklerle donanmış adak yerine dikiyorlardı onları.

Garip bir hayranlıkları vardı ateşe karşı, bakışlarını mum alevlerine çevirip uzun bir süre kımıldamadan duruyor ve göz bebeklerini alevlere, sapsarı mum fitillerine dikerek oturuyorlardı.

Kalın çuhadan elbiseler vardı sırtlarında ve bembeyaz, eski ama tertemiz gömlekler giymişlerdi; inançlarına diz çöktürüp bakışlarını mum alevlerine bağlayarak tekrar dönmesini bekliyorlardı Azize'nin. Dört yüzyıldan beri "ehlileştirilmiş", yontulmuş insanlardı hepsi; yanıktı yüzleri ve onlara bakınca kurumuş, canlılığını yitirmiş et yığınları geliyordu insanın aklına, kalın enselerine dökülen simsiyah, sert ve uzun saçları vardı çoğunun...

Boby'nin çevresine toplanmıştı zengin çocukları, tavan arasında buldukları grev bildirisini okuyorlardı. Güneşin kavurduğu çatıdan bunaltıcı bir sıcaklık vuruyordu hepsinin başına, aşağıda ise kilisenin loş serinliği ve koyu bir sessizlik; şimdi kimseler yoktu aşağıda, kilise boşalmıştı. Üç paket bildiri bulmuşlardı tavan arasında; "Genel Grev", "Haklı Grev", "Büyük Grev". Okuyabilmek için Boby'nin çevresinde kenetlenmişti delikanlılar. "Ecnebinin" deminki küstahlığı çoktan unutulmuştu. Kiliseden kaçan Katolikler köy meydanına dağılmış, bar bar bağırıyorlardı: "Kovdular bizi, anlıyor musunuz, kiliseden sürdü bizi Protestanlar!.." "Kilisenin damına çıkıp oradan taş attılar üzerimize!.." "Papazı sınır dışına attıkları, Guadalup Azizesi'ni kiliseden çıkardıkları yetmiyormuş gibi kiliseye gelen bir avuç insanı da taş yağmuruna tutuyorlar bu adamlar; kiliseye gizli geliyoruz artık, hırsızdan farkımız kalmadı!.."

"Bu kepazeliği polise bildirmeli..." dedi Pichugallo adında biri; çok kıllı, iri yarı ve açıkgöz bir adamdı bu.

"Bu rezil bildiriler bulduğumuz yerde kalacak böyle..." Boby vermişti bu kararı. "Yarına kadar dokunulmayacak bunlara, polise bildirmeyeceğiz. Hem vakit kaybetmeyelim, çabuk gidelim öbür çocukları bulalım. Buzlu şerbet içip serinleyelim."

"Tamam. Bir şartım var yalnız, bir 'kuru' içelim önce," dedi Tichugallo Tucero.

"Olur!" dedi "Ecnebi". Ve herkes sigara çıkardı cebinden, kibritleri duvara veya pabuçlarının ökçesine sürterek ateşlediler. Bir tanesi de pipo içiyordu.

İğreti inşaat iskelesine tutunarak, korka korka indiler aşağıya, zor bir iniş oldu bu gerçekten de. Tahta parçalarına sımsıkı sarılarak ve ayaklarını, dizlerini bir fren gibi kullanarak indiler. Ve yere ayak basar basmaz müthiş bir yarış başladı aralarında, Piedrasanta'nın dükkânına kadar devam etti yarış, buzlu şerbeti herkesten önce içmenin kavgasıydı bu.

"Ne istiyorsunuz?"

"Siz söyleyin, ne içeceksiniz?"

"Benimki çilekli olsun!"

"Portakallı!"

"Limonlu!"

Onlara buzlu şerbet yerine zehir vermek ve hepsini cehenneme göndermek isterdi Piedrasanta. "Buzlu şerbet mi içeceksiniz?" demek yerine, "Striknin, laudanum veya siyanür mü?" diye sormayı tercih ederdi...

Ve hâkimin, şirketteki dostlarıyla olan konuşmalarını sık sık tekrar ederek böbürlenmesine şöyle gayet gösterişli bir dur çekmek isterdi ayrıca. "Grev" konusundaki bu konuşmalar korkutuyordu onu. Peki ama kim ilan edecekti şu grevi? "Vahşi diktatörün" karşısına dikilerek kim çalacaktı grev çanlarını?..

"Şerbet çıkarayım şu şeytanlara..." dedi Piedrasanta içinden ve yüzbaşı ile öğretmen ve hâkimin bulunduğu masadan kalktı. Kapı ile tezgâh arasındaki boşluğa sıralanmıştı zengin çocukları; bir uçtan öbür uca çok çok hızlı, âdeta kayarak gidip geliyor, birbirlerini alkış yağmuruna tutuyor ve sonu gelmeyen kahkahalar koyuveriyorlardı.

"Piedrasanta, biz gidiyoruz artık..." Piedrasanta'nın buzlu şerbetleri hazırladığı tezgâha yaklaştı diğer üçü. Her zamanki gürültücü sesiyle söylemişti hâkim gideceklerini.

"Çeteyle baş başa bırakıyoruz sizi, bunlar milyoner çocuğu, kurşuna dizdiremezsin bunları..." dedi Carcamo, çocukluk arkadaşı Andrei Medina'yı şikâyet ettiği için kızıyordu Piedrasanta'ya, acı konuşmuştu bu yüzden.

"Çocuklar, merhaba!.." Öğretmen selam verdi gençlere; onların canlılığına ve neşesine gıptayla bakıyordu, yüzbaşı ve hâkimin pe-

şinden çıktı dışarıya. Kapı önünde hâkim onlardan ayrıldı ve aksi yöne doğru uzaklaştı.

"Bir şey dikkatimi çekti yüzbaşım..." dedi öğretmen. Yan yana yürürlerken yüzbaşının koluna girmişti. "Beni içkiden vazgeçirmek için uygulanan yöntem hayli ilginizi çekti, fakat iyileşmemin tek sebebi değil bu, mutlu bir rastlantının da çok faydasını gördüm. Yakamı içki belasından henüz yeni kurtarmıştım ki hayatıma anlam kazandıran yeni şeylerin farkına vardım... Şimdi işiniz acele, bir başka gün onu da anlatırım size..."

"Yanılıyorsunuz öğretmen bey, şu meydanı çabuk geçelim diye acele ediyorum, güneşte pişmemek için..."

Sol ayağındaki nasır yüzünden topallıyordu öğretmen, üstü bembeyaz bir toz bulutu ile kaplanmış olmasına rağmen –yani bembeyaz kar örtüsüne çok benzediği hâlde– ayaklarını pişiren pabuçlarıyla bu eğri büğrü, çakıl taşlarının bol olduğu yolda hızlı adımlarla yürüyen yüzbaşıya yetişmekte güçlük çekiyordu.

"Her zaman söylemişimdir..." dedi yüzbaşı, yarı yıkılmış bir duvarın gölgesine sığınmıştı o sırada. "Bir insan ya artık alkole tahammülü kalmamışsa bırakır içkiyi veya sizin gibi, kendine yeni bir umut kaynağı bulduğunda."

"Mideleri, sinirleri ve damarlarındaki kan gerektirdiği için içenlerle öbürlerini ayırmalıyız, yüzbaşım. Yürekleri dar gelir öbürlerine, ruhları büyüktür; çünkü gövdelerine sığmaz ve unutmamalı ki, ruhunu gövdesine sığdıramayınca doyumsuz kalır, o zaman durmadan büyür yüreğindeki uçurum."

Bu sefer yüzbaşı girdi öğretmenin koluna, devam etmesini istiyordu âdeta.

"Bünyeleri ihtiyaç duyduğu için kendilerini alkole verenler çabuk iyileşir, çamur suyu içmek düzeltir onları. Kaybolmuş cennetlerin peşinde koşan alkoliklerin iyileşmesi ise zordur, hayatlarına yön veren yeni değerlere inanmazlarsa kurtulmaları mümkün olmaz. Alkole duydukları susuzluk kadar sürekli bir oyun ve intihar tutkusu da yer etmiştir ruhlarında. Oyun tutkusuyla dolu olanlar sadece sarhoşluğun keyfi var diye tütsülemezler kafayı, hayalî bir oyunu sonuçlandırmak amacıyla da içerler biraz. Yüreklerinde in-

tihar tutkusunu yaşatanlar ise zehir niyetine içerler alkolü ve alabildiğine boşlukta hissederler kendilerini, yalnızlık çekerler."

"Ne güzel söylediniz, öğretmen bey!" dedi Carcamo ve arkadaşça vurdu öğretmenin omzuna.

"İçimde intihar tutkusu varken başka türlüsü imkânsızdı!"

"Öğretmen bey, sizi iyileştiren mucizeyi anlattınız bana, bu mucizeyi yaratan kutsal yaratığı, o kutsal kadını da söyleyin artık, görüyorum ki bu mucizenin tek sebebi değil çamur ilacı... Yoksa Toba'dan sonra yeni ve sahici bir kadın mı girdi hayatınıza?"

İçini çekti öğretmen. Çoktandır unuttuğu bir ürperme peydahlandı yüreğinde; tek başınayken, başkalarıyla birlikteyken, hatta uykusunda ve sarhoşluğunda bile hep tekrarladığı bir isimdi Toba... Toba... Toba.

Güneşin alev alev yanan kederli sessizliğinde çın çın öten çıngırak sesleri duyuluyordu.

"Sahici bir kadın girmedi mi yoksa hayatınıza?" diye ısrar etti yüzbaşı, çok önemsediğinden değildi bu ısrarı, öğretmenin kupkuru ve çelimsiz vücudunun yanında "sahici" bir kadın düşünmek eğlendiriyordu onu. "Kadın değil de binlerce dolarlık keyifli bir iş mi yoksa?.." dedi, gülmüyordu artık, öğretmenle bin dolar arasındaki ulaşılmaz mesafeyi düşünüyordu.

Öğretmen cevap vermeyince tekrar sordu:

"Yolculuk mu var yoksa?"

"Gençliğimde bıkıp usanmıştım gemilerden!" dedi öğretmen, devam edecekti ama durdu bir süre ve yüzbaşıya cevap vermekten vazgeçmiş gibi başka bir şey sordu: "Okuduklarınız arasında en fazla hangi kitabı sevdiniz, yüzbaşı?"

"Çok okuduğumu sanmayın, topu topu iki üç kitap okumuşumdur. 'Rocambole' ve 'Quo Vadis' mesela..."

"'Quo Vadis'i okuduğunuza göre içkiden vazgeçişimin sebebini daha kolay anlatabilirim. Şarap tanrısı Baküs'e ihanet ettim, kutsal içkiye yüz çevirdim. Hristiyan oldum çünkü ölüme yaraşır bir Hristiyanlık benimki; devlerin mücadele ettiği bu sirkte vahşi hayvanın önüne yem niyetine atılacağını bilen ve Tanrının adaleti gerçekleşsin diye kendini feda etmeye hazır bir insanım artık..."

"Hadi öğretmen bey, bırakın böyle sözleri, günümüzde kim inanabilir ki buna?"

"Ben inanıyorum! Ve bu yetiyor bana. Gerçekten inanabilmek için sadece bir başlangıçtır bu. Ya siz yüzbaşı, siz de bizden misiniz?"

"Okulu açtırmasını istiyorsanız şirkete başvurmalısınız hemen..."

"Gerekeni yapacağım yüzbaşım ama artık şirketin bir lütfu olmamalı bu; bir değil, sayısız okullar açılmalı burada. Siz yüzbaşı, bizden yana olacak mısınız?"

"Ne zaman?.." diye sordu yüzbaşı; hem alaycı, hem ciddi bir ifade vardı yüzünde.

"Grev başlayınca..." dedi öğretmen.

Carcamo sarardı birdenbire. Ayakları bile ölü rengine girmişti herhâlde. Kekeleyerek uzaklaştı öğretmenin yanından, bir çeşit kurtuluş çaresiydi kaçmak. Hiç işitmemiş gibi davranmaktı en iyisi. Ne saygısızlık! Sarhoş şuursuzluğu işte! Neredeyse gerisin geriye dönüp bir güzel pataklayacaktı öğretmeni. Görev başındayken böyle bir teklifte bulanmak, ona gre... gre... grevden bahsetmek. Nasıl acılı bir boşluk duygusu veriyor ona "grev" sözü! Ama aslında böyle bir oyun oynaması ve öğretmene bu şekilde davranması saçma, grev sözünü ağzına tıkmıştı öğretmenin, oysa kendisi öğretmenden fazla, üstelik gırtlağına kadar batmıştı bu çamura! Rosa Gavidia isminin geçtiği bütün evrakı saklayan kendisi değil miydi? Kadın öğretmene, "peşindeler, kaç" haberini bir papazı aracı koyarak gönderen o değil miydi?..

Zengin çocuklar çetesinin Piedrasanta'nın dükkânında koparddığı yaygara ayyuka çıkmıştı o sırada. Şerbetlerin çeşidi ve kokusu üzerinde konuşuyorlardı önce. Çilek şerbeti ısmarlayan çocuk sonradan vazgeçmişti, limonata istiyordu şimdi. Yok, üzüm şırası daha iyi, limonata mı, üzüm şırası mı yoksa?.. "Arpa suyu şerbeti veya ahududu olsun," diyordu bir başkası. "Yok, arpa suyu şerbeti olsun," diye fikir değiştiriyordu sonra. Portakal istiyordu gözü doymayan bir başkası ve ekliyordu: "Bol şurup getir yanında..."

Büyük bir sabırla bütün delikanlıları teker teker dinliyordu Piedrasanta; buz kovasını çıkarmış, buzu parçalamış, bardakları sıraya dizmiş ve şurupları hazırlamıştı. Ahududu ve çilek isteyenlere kırmızı şuruptan, limon isteyenlere Boby'nin saçları gibi altın sarısı, arpa suyu şerbeti bekleyenlere süt beyazı, üzüm şırası ısmarlayanlara mor şuruptan döküyordu bardaklara...

Hepsine şerbetlerini verdikten sonra tezgâhın iç kısmında asılı duran beze sildi ellerini. Buz tutmaktan parmakları uyuşmuş ve beyazımsı bir renk almıştı tırnakları, bir ihtiyarınkinden farksızdı parmaklarının ucu. Katı ve bumburuşuk.

"Hanginiz veriyor paraları?" dedi önüne bakarak.

Para vermek için tezgâha yaklaştılar hepsi, şerbetin tadını ve buzun serinliğini yalıyorlardı bardaklardan, ağır adımlarla ve sanki sürünerek yaklaştılar tezgâha. Sol elle cüzdanlarını açıp para çıkarıyor ve şerbetli parmakları arasında yapış yapış olan bozuklukları uzatıyorlardı ona.

Parmaklarını tekrar tekrar yalayışları çileden çıkarıyordu onu. Bu kopillerin her gelişinde aynı komedi tekrarlanıyordu zaten. Ama bugün bu numaraya katlanacak durumda değildi. Biraz önce dükkânını basıp kendisine hakaret eden haydut kılıklının gelişi, işlerin gitgide kötüye varması, civar köylerden hiç kimsenin grev korkusuyla alışverişe gelmeyişi, karısının başkentten dönmek bilmeyişi zaten harap etmişti sinirlerini. Bütün bunların üstüne bir de şap şup yalanan çocukların bitmek tükenmek bilmeyen şapırtısı eklenince dayanamadı Piedrasanta.

"Dışarıda yalanın şuruplarınızı, hadi bakalım dışarıya!" diye patladı.

"Çok sıcak dışarısı, gitmiyoruz," dedi Boby. Masmavi iki hançer gibi keskin gözlerini dikmişti Piedrasanta'ya, bardağındaki kırmızı şuruptan, çilek şurubundan şapırtılar çıkararak yalanıyordu inadına.

"Nasıl, ne dedin?"

"Dışarıya gitmiyoruz dedim!"

"Öyleyse ben kovarım hepinizi..."

Bütün gençler bir anda "Ecnebi" Thompson'un çevresinde birleştiler Piedrasanta'nın karşısında.

"Dene bakalım..." dedi Boby gülerek.

Dükkânın arka kısmına geçmeyi tercih etti Piedrasanta, sinirden titriyordu, içini kaplayan öfke yüzünden buz kesilmişti vücudu. Bu serseri çetesinin yalanarak emdiği bir buzlu şurup kalıbından farksız hissediyordu kendisini. Çocuklarsa küstah göz kapaklarını durmadan kırpıştırarak alaycı gözlerle bakıyorlardı ona...

"Beni çileden çıkarmak için yapıyorlar bunu..." dedi kendi kendine. "Şap şup sesleriyle öfkelendiğimi biliyorlar çünkü... Fakat şimdi bu zevki tattırmayacağım rezillere, kırk defa 'dışarıya çıkın' dedirtemeyecekler bana!.. Zengin çocuğu olmasalardı gösterirdim hepsine, kapının sürgüsüyle dağıtırdım suratlarını.

Şap, şup!.. Şaaappp!.. Şuuuppp!..

Devam ediyordu şapırtı ve... şeytan götürsün! Onları kovmakta ısrar etmemesi gerektiğini düşündü bir ara, fakat bu haydut ruhlu gençlerin şerbet içişleri, buzlu şurup kalıplarını yalayışları olağanüstü kabalıkta ve küstahçaydı. Buz kalıplarını emiyor ve eriyen buzların suyunu şapır şupur yalanıyorlardı çoğu, bu yüzden gürültü büyüyor, dayanılmaz bir hâl alıyordu.

"Çıkacak mısınız buradan? Çocuklar!.."

Bitiremedi sözünü. Bir şuruplu buz kalıbı patladı gözünde, Boby'nin bardağından ahududu şerbeti yayıldı yüzüne, yanaklarından aşağıya süzüldü şerbet.

Henüz toparlanmaya fırsat bulamadan birbirinin peşi sıra yeni buz kalıpları yağdı suratına. Kokulu ve renkli bir yağmur gibiydi tıpkı.

Âdeta kör olmuştu Piedrasanta, bakamıyordu çevresine. Çıkarken dükkânın kapılarını sımsıkı kapadılar üstüne. Sebebini pek anlamadan indirilen kepenklerin gürültüsünü duydu. Gözlerini açınca anlayabildi başına gelen felaketi; zindan gibi karanlıktı içerisi.

Güpegündüz yabancıların fütursuzca dükkânını kapamış olmaları iyiye alâmet değildi onun gözünde!

Bir ölüm işaretiydi bu!

Kapıları açtı hemen, öfkesinden kuduruyordu. O sırada biri geçseydi dükkânın önünden; hâkim, yüzbaşı veya öğretmen geri gelselerdi, yaralı olduğunu ve kan kaybettiğini sanabilirler, komünist zanlısının geri dönüp onu bıçakladığını düşünebilirlerdi hâlini görseler... kırmızı şuruptu oysa üstündeki... kıpkırmızı, koyu ve pıhtılı, yapış yapıştı... üstelik insan kanına benziyordu... "Hayır, yaralı değilim ben!.." diye şaşkın şaşkın söyleniyordu şimdi, yaralı olmadığına memnundu, yüzüne gelip yapışan sinekleri kovalıyordu boyuna.

Avludaki fıçıya, yağmur suyu ile dolu fıçıya yöneldi sonra; yüzünü, saçlarını, kulaklarını, boynunu, kollarını bir güzel yıkadı suyu dökünerek. Göğsünü yıkayabilmek için gömleğini çıkarıp koydu bir kenara. Erkeklik organı bile yapış yapış olmuştu şuruptan. İpte asılı havluyu aldı sonra. Adamakıllı kurulandı ve dükkâna döndü. Kimsecikler yoktu içeride. Sinekler vardı sadece. Onu arıyordu sinekler, deminki şuruplu ve yapış yapış hâlinin tadı damaklarında kalmıştı.

"Yüce Tanrım!.." diyerek göğüs geçirdi; bu pis ve şımarık zengin çocuklarından intikam alamayacağını aklı kesmişti. "Greve karşıydım bugüne kadar, bundan böyle grevden yanayım ama... Grevden yanayım! Grev! Evet, çalışmanın bokunu çıkaran şeydir; her şeyin, onların da, bizim de sahip olduğumuz her şeyin, zenginliğin de boku çıkacak nasıl olsa!"

XXXI

Boby'nin emrindeki zengin çocukları çetesi, rüzgâra eş bir hızla yer değiştiriyordu. Bunaltıcı sıcaklık, böcek, kertenkele, bataklık olup dikilmişti insanoğlunun karşısına. Tabiatın büyüklüğünü ve ululuğunu belirleyen ağaçların olağanüstü iriliği karşısında, insan varlığındaki zayıflığın ve çaresizliğin ifadesiydi bu sıcaklık. Sahile yaklaştıkça, sonsuz Pasifik okyanusundan gelen kavurucu bir rüzgâr dolduruyordu genizlerini; engin denizin aç ve susuz dalgalarına yaklaştıkça, fırından yeni çıkmış ekmekler kadar kızgın ağaç dallarını, meyveleri ve önlerine çıkan her şeyi

yutuyorlardı. Dünyanın bütün nimetlerini büyük bir açgözlülükle mideye indirmek, hiç zaman yitirmemek hevesindeydiler. Hiçbir engel tanımıyorlardı. Sonsuz bir açlıktı onlarınki; yaşamaya, çabuk ve çok hızlı yaşamaya duydukları bir açlık. Erkek olmanın ve bu erkekliği değerlendirmenin açlığı. Sadece içgüdülerinden gelmeyen, gizli ve vahşet dolu bir açlıkla her şeye sahip olmanın, her şeye hükmetmenin sunabileceği imkânları değerlendiriyor ve ellerinin altındaki her şeyi kendi keyiflerine göre kullanıyor, istemeyince de gene kendi elleriyle boğuyor, yakıp yıkıyorlardı. Burada bir kuş, biraz ötede bir kuş yuvası, daha ötede bir böcek veya bir karınca yuvası kurban gidiyordu açlıklarına.

Akıllarına her esen yöne doğru ve keyifleri nasıl isterse dağılıyordu bu genç adamlar. Her şeye hükmetmeye kararlıydılar. Ekvator sıcağı nasıl oluyor da böylesine azgın bir vahşet duygusu uyandırabiliyordu onlarda? Hayatı kuran denge hakkında, maddenin ve her şeyin yaradılışını mümkün kılan doğa yasaları hakkında neler biliyorlardı?

Gökteki mavi gözlerini kamaştırmış, dünyayı aydınlatan ışık sarhoş etmişti hepsini; ailelerinin inanılmaz bir miskinlikle uyuyup kaldığı bir dünyadan çığ gibi coşkun ve halledilmemiş meselelerin dünyasına inmişti onlar, darmadağın olmuşlar, öyle yürüyor ve insanlığa yön veren yasalara başkaldırıyorlardı. Ölçülü ve sınırlı olan her şeye karşı çocuksu bir başkaldırı...

Güneşin altında ezilip ufalanan köy arkalarında kalmıştı şimdi. Yavaş yavaş uykuya dalma saatlerinin hareketsizliği içindeydi köy. En ulu, en yüksek palmiye ağaçlarının bulunduğu tepelere ulaşacak ve orada, şirkette çalışan büyük memurların çocuklarından kurulu öbür çete ile buluşacaklardı. Onlar daha kalabalıktı Boby'nin çetesinden ama pek cesur değildiler, sözlerinde de durmazlardı pek. Öbürlerini beklemek için yere, toprağın üstüne uzandı Boby'nin çetesi, sigara üstüne sigara içiyor, tükürüyor, ciklet çiğniyor, bir tanesinin getirdiği matara dolusu viskiyi yudumluyorlardı bir yandan.

Ayak sesleri işitince, başlarını çevirip baktılar. Bekledikleri değildi gelen, öbür çetenin çocukları değildi. Gelseler, her zaman

olduğu gibi büyük şamata koparırdı onlar. Kazma getireceklerdi üstelik. Asıl bunu bekliyordu Boby'nin çetesi, gitmek istedikleri nehir ağzına başka türlü ulaşmak imkânsızdı, kendilerine girinti ve çıkıntılar oyarak yol açacaklardı.

Gittikçe yaklaşıyordu adım sesleri; çıplak bir Yerli belirdi karşılarında, sadece mahrem yerleri örtülü bir iskelet hâlindeydi, öylesine cılız bir adamdı ki dişleri ağzından fırlayacakmış gibi duruyordu zayıflıktan, pırıl pırıl ışıldayan sabun köpüklerine benziyordu gözleri.

"Hiç kimse..." diye mırıldandı onları görünce, "hiç kimse duramaz yeşil ışığın karşısında. Hiç kimse toprağa hükmedemez yeşil ışık kadar, içi kırmızı ve dışı yeşildir bu ışığın! Yok eden, silip süpüren ışık! Tuzla beslenen ışık! Denizden güç alan ışık! Bir gün bıkacak bu makine... Günün birinde dayanılmaz bir uyku hâli gelip yapışacak 'ecnebinin' yakasına; işte o zaman, daha uyur uyumaz, makinesinin hızını keser kesmez eziliverecek başı, bütün zenginlikleriyle birlikte yok olup gidecek; demir yığınından bir iskelet kalacak geriye, o insanca güzelliğin ve ışıl ışıl yanan büyük makinenin kalıntısı bu olacak!"

"Körlükler içinde yeşil körlüktür en karanlık ve umutsuz olanı..." diye devam etti şekilsiz suratlı Yerli. "Her şeyi çepeçevre saran, sarhoş eden, yaşayan ve ölen, toprağın altındaki köklerine varıncaya kadar her şeye hükmeden bitki örtüsündeki körlük. Günün birinde, toprağı yarıp yukarıya fışkıracak körlüğün kökleri, binaları devirecek, çimento duvarları, damları, barajları yıkıp aşacaklar o zaman, boş tapınakları sarsacak, temel taşlarında onarılmaz gedikler açıp yol verecekler rüzgâra ve rüzgâr alabora edecek bütün yapıları."

"Rito Perraj'ı ben dile getiriyorum artık! Onun geçmişine, şimdiki çilesine ve gelecekte, bugün yabancı boyunduruğundaki bu topraklarda yaşanacak zaferine tanık olan benim! İnsanların şiddeti değil söz konusu olan, doğanın koynunda saklanmış zerrelerin şiddetini söylüyorum size, onların öfkesini anlatıyorum. Zerrelerin kızgınlığını, bilinmeyen, şimdiden kestirilmesi imkânsız bir anda ama mutlaka gelecek olan şeyi, yabancıların kovulmasıyla sonuçla-

nacak olan zaferi bekleyişteki gerginliği ve öfkeyi anlatıyorum. Gece uyanık duramayanların başına yağacak bu felaket! Evinin kapısını kilitli tutmayanın da çekeceği var! Büyük büyük sözler sarf ederek, 'hakkın yerini bulacağı gün'ü sabırla bekleyenlerin varlığına inanmayanların, 'gözleri açık gidenler'i küçümseyenlerin felaketi de büyük ve öldürücü olacak. Ancak o zaman gözlerini yumacak ve mezarlarında ilk rahat uykularına dalacak 'gözleri açık gidenler.'"

"Sürekli bir değişim ve harekettir her şey! İçin için kaynayan bir kazandır tabiat, patlamalara gebedir! Bir yılan gövdesinin kıvrımlarındaki gibi! Ağaçlar ağaç değildir sadece, topraktan fışkıran bitki yılanının bir parçası, yağmur olup gökyüzünden inen ve her şeyi zehirle örten bitki de yılanının bir zerresidir, değişim hâlindedir hepsi!"

Çetedeki delikanlılardan biri tıraşı kısa kessin diye tam üç tane beş sentlik nikel para fırlattı Yerli'ye, gitmek istedikleri nehir hakkında bir bildiği olup olmadığını sordu sonra.

Kendisine teklif edilen parayı umursamadı Yerli ve güneşin battığı yöne dönerek şöyle dedi:

"Alev deryası! Azgın derya! Maden deryası! Gelecek zamanların hayalini, onun alevlerinde seyrediyor Rito Perraj... Kan rengi kristaller onlar, harikulade güzel bir ateş yağmurunun karanlık ve gölgeli köpükleri, durmadan ufalanan, damlacıklar hâlinde akan bir yağmur..."

Öbür çete, başlarında liderleri Abraham Lincoln Suarez olduğu hâlde yanlarına geldi o sırada. Evden bırakmak istememişlerdi hiçbirini, hele kazmaları görünce iyiden iyiye huylanmış ve adamakıllı güçlük çıkarmışlardı onlara. Suarez önce bütün bunları bir bir anlattı. Bazıları pencereden atlayarak gizlice çıkmıştı evden. Bu yüzden gecikmiş ve tam kadro hâlinde gelememişlerdi işte. Üstelik bir söylenti yayılmıştı ortalığa; bir grup anarşist, gece toplanıp şirkete ait bütün tesisleri dinamitlemeye ant içmişti bu söylentiye göre. Elektrik santralı, su ve benzin depoları, köprüler, baraj ve sulama kanalları, tren yolu ve köy dinamitlenecekti...

Dudaklarını büzdü Boby ve dalgınlaştı. Grev sözü, son defa o korkunç büyükbabasının yanında, Şikago'dayken tanık olduğu

olayları hatırlatmıştı ona. Yerli, şu sıska Yerli, kendisine ait kabul ettiği bütün zenginliklerin toprağın yeşil ateşi altında, doymak bilmeyen bitki örtüsü altında kalıp kahrolacağını haber veriyordu işte. Anarşistler dinamitle havaya uçurmaya hazırlanıyordu bu zenginliği, grevciler ise hepsinden tehlikeliydi; Maker Thompson'un imparatorluğunu, sahibinin elinden almak için sessiz sedasız hazırlanıyorlardı. Maker Thompson kemiklerine kadar cılızlaşmış, titrek, uzun bacaklı, toprak sarısı tenli, bembeyaz ve hep yüzüne dökülen uzun saçlarını her seferinde avuçlayan, sesi işitilmeyecek kadar bitik, sürekli salya akıtan, göz bebeklerine beyaz lekeler oturmuş ve bir sigara içebilmek için her şeye hazır bir hayaldi onun kafasında.

Hâlâ dayanan kaburgaları Çin ipeği pijamasından fırlamış gibi durmasına rağmen, bir şekilde sağlam kalmayı başarmış gövdesi, Yeşil Papa'dan geriye kalan tek şeydi.

Boby'nin Amerika'da, yanlarında kalmasını istememişti annesi. Pearl Harbor baskını ve Hiroşima katliamının yaşandığı dönemde, gırtlak kanserine yakalanmış olan ve eldivenli hemşirelerin uzattığı hokkalara aralıksız kan tüküren büyükbabasının elinden çekip almıştı oğlunu.

"Bizimle birlikte, burada kalmamalı çocuk," demişti. Kararlıydı annesi. Uzakta olmalıydı. Şirket topraklarına ve muz bahçelerine savaşın ateşi bulaşamazdı nasıl olsa, orada kalırsa hayatı tehlikeye girmezdi Boby'nin.

Büyükbaba konuşamayacak kadar ağır hastaydı. Kendi kendine zehirleniyor ve yavaş yavaş ölüyordu. Çekiçle vurarak platinden bir hava borusu soktular gırtlağına, Boby'nin gözleri önünde yapıldı bu ameliyat. Havasız kalıp boğulmaktan öylesine korkuyordu ki Yeşil Papa, hava borusu etini delip geçtiği hâlde katlandı bu acıya. Doktorun vurduğu her çekiç darbesi dişlerinden saçının tellerine kadar titretiyordu onu. Ve sonra, ihtiyarın boşluktaki birine, bir şeye, ciğerlerine hava verilmesini bağışladığı için hayata minnet ve binlerce teşekkür dolu gözlerle baktığını gördü Boby.

Bir süre sonra, küçücük yudumlar hâlinde bir kadeh şampanya içmesine izin verildi ihtiyarın. Gerektiğinde ortasından ikiye

katlanan bir yatağa uzattılar onu. Yaşadığı sürece torununun yanından ayrılmamasını şart koşuyordu. Onun gırtlağındaki yarayı söküp alacaklarını, hiç olmazsa yaranın büyümesine engel olabileceklerini söylüyordu doktorlar, yine de uzun bir ömrü olmayacaktı. Annesinin fikrince Boby de tehlikedeydi, o uçsuz bucaksız toprakların ve hesabını ihtiyardan başka kimsenin bilmediği olağanüstü zenginliğin tek mirasçısı Boby'nin hayatı tehlikedeydi.

Pearl Harbor!.. Hiroşima!.. Deliye dönmüştü Boby'nin annesi, bu iki kelimeyi tekrarlıyordu durmadan. Yeterli sebep değil miydi bu kadarı?.. Peral Harbor!.. Hiroşima!..

Boyun eğdi Yeşil Papa... buz gibi soğuk elleriyle... Üşüyen kemiklerinin etini ve derisini aşan soğukluğunu doladı torununun boynuna... Torunu ölmemeliydi... Ölme sırası kendisindeydi çünkü!..

Kâğıt kalem istedi çevresindekilerden, artık konuşamıyordu: "Bırak, yanımda kalsın torunum... Asıl orada tehlikeye düşecek hayatı, beni dinle... Gönderme çocuğu oraya... Oradan uzak tut torunumu, uzak tut... grev..."

Titreyen elinin gücü yoktu fazlasını yazmaya. Parmakları emir dinlemiyordu artık. Gırtlağına sokulan boru nedeniyle horul horul, balgamlı bir ses yükseliyordu, kâğıda yazdığını bağıra bağıra tekrar etmek istiyordu sanki ama kızı boyun eğmemeye kararlıydı. Orta Amerika'ya hareket eden ilk uçakla gidecekti Boby, ihtiyar da derdine yanacaktı çaresiz.

İki çeteye mensup gençlerin selamlaşmadan çok hırlaşmaya benzeyen gürültülü merhabası uyandırdı Boby'yi. Hep birlikte yola çıktılar oradan. Güneş batmadan önce kiraz bahçelerinin bulunduğu yere ulaşabilmek için acele ediyorlardı. Boby'nin çetesi, ellerindeki kazmalarla önden ilerleyen Lincoln Suarez çetesinin peşinden gidiyordu, kazma ve oraklarla ot kesip yol açıyordu öndekiler, yüksek otlar bir nehir misali durmadan akıp gidiyordu önlerinde. Otlarla sürtüşen vücutlarının ve boyuna inip kalkan orak ve kazmaların hışırtılı sesi işitiliyordu sadece. Denize yaklaştıkça bitki örtüsü garip bir hareketsizliğe gömülüyor, taşlaşmış, çamurlu ve güdük gövdeler hâline giriyordu ağaçlar.

Ansızın alarm verdi önde yürüyenlerden biri, şarkı söyleyenler, ıslık çalanlar, konuşup gülüşenler sustular hemen. Kaygan ve çamurlu, bataklık gibi bir toprakta ilerlemeye başlamışlardı artık. Bu çamur tarlasının üstünde yaşayan bitkiler, sarmaşıklar, ıslak ve güdük ağaç kökleriydi sadece. Öndekilerin durakladığını görünce, onların ürkmesine öfkelenen gözü kararmışlar, Boby'nin tayfasından olanlar başladılar havaya sıçramaya; düşer düşmez yerden kesiliyordu ayakları, boşlukta uçuyorlardı bir süre ve tabii boşlukta yuvarlanmak garip bir zevk veriyordu onlara.

Hemen itiraz etti Lincoln Suarez. Sıçramaya devam ederlerse elindeki orakla vuracaktı onlara. Ayaklarının altındaki bitki örtüsü yırtılırsa, bu örtünün dibindeki bataklık bir anda yutabilirdi hepsini...

İğrenç bir şey boğularak ölmek, çamurda boğulmak hele...

Bir zaman, soluk almaktan ve hatta göz kırpmaktan bile çekinerek, ayaklarının ucuna hafifçe basarak yürüdüler yolda. Attıkları her adımın son adım olabileceğini bir an olsun unutmuyorlardı; kupkuru ve kumlu toprağa ayak basıncaya kadar böyle sürüp gitti bu, kuru zeminde olabildiği kadar hızlı yürümeye başladılar, yıllarca ayakları bağlı ve hareketsiz kalmış da sonra birdenbire kurtulmuş gibiydiler.

Sonsuz gibi görünen kum tepelerini tırmandılar. Bu tepelerden bakıldığında, denize yaklaştıkça uçsuz bucaksız bir ovayı andıran nehir görünüyordu.

Dört kat lastikle gerilmiş, kurşun gibi ağır ve sert toprak yumakları fırlatan sapanlarını her çekişte, ağaç gövdeleri ve dallar arasında hışırtılı gürültüler yankılanıyordu. Ve birbirinin peşi sıra yere düşüyordu vurulan hedefler. Kurbanlar! Binlerce kuş içinden herhangi bir kuşu vurmanın ne değeri vardı ama?! Bir tilki belki. Binlerce kemirici yaratık içinde bula bula bir tilki bulup ona kıymanın ne önemi olabilirdi ki?! Zavallı avcılar! Bir bülbülün sesinde dile gelen dört yüz hançerelik bir kuş ordusu onlara "hoş geldin" diyordu oysa. Ve onlar henüz çocukluktan kurtulamamış avuçlarında, ölümü uzatıyorlardı diğer yaratıklara. Fakat ölüm dediğin nedir aslında... Bir kuşun veya pek çok kuşun onların sa-

panlarından fırlatılan taşlarla ölmesi ne gülünç bir oyundu burada! İnsanların ölümü ile yaşamasının pek de farklı olamadığı bir yerde, gülünç bir oyundu ancak kuşların ölmesi...

Toprağı sıcak ve nemli nehir kıyısına indiler; sapanlarını kullanmıyorlardı burada, oldukları yerde hareketsiz bekliyor ve gökyüzünde çiçek kümeleri gibi uçuşan kuş sürülerini seyrediyorlardı. Elektrik çarpmış gibi sıçramalarla gezinip duran balıklar görünüyordu nehrin içinde. Eğlenceli bir içki âlemindeki gibi. Sıcağın verdiği hafif bir sarhoşluğa kapıldılar. Şeker kamışının cibresini ağızda çiğnemişçesine garip bir duyguydu bu. Timsahlarla, ateş böcekleriyle, boğuk ıslık sesleriyle, nehir suyundaki fokurdamalarla donanmış boğuntulu bir öğleden sonrası sıcağını yaşıyorlardı.

Nehir suyunun alabildiğine sakin ve hareketsiz göründüğü yere kadar kayarak yürüdüler âdeta. Ayaklarının altında bir rüya ormanı yansıyordu sanki, oysa kuşlarla, maymunlarla, papağanlarla, "guacamaya" kuşlarıyla, saksağanlar ve beyazdan kırmızıya kadar bütün renklerde benekli kuşlarla dolu sahici bir ormanı geride bırakmışlardı. Hayır, bir nehir değildi bu gördükleri. Suyun koynunda yolculuk eden, pamuk beyazında ve rüyalı bulutlarla yüklü ve yıldızlı bir trendi karşılarındaki. Durdular. Kendini, nehrin hükmüne bir çeşit terk etmekti burada durmak. Birisi bağırdı. Yeşilli mavili kiraz ağaçlarının arasında alevden bir yumak görmüştü sularla oynaşan. Birbirlerine sığınarak baktılar nehrin sularına. Derin bir sessizliğin ortasında renkli alevlerle yanan meşaleler vardı sanki suyun üstünde. Baktıkça alevli renklerle yanan suyun parıltısı büyüyordu gözlerinde ve hepsinin gözleri kamaşıyordu. Hava bile azgın ve köpüklü alevlerle kaplıydı artık.

Gittikçe sertleşti suyun renkleri, cilveli kıvrımlar çizerek büyüdü bu renkler ve sonra, suya verilen kızgın çelik nasıl ansızın sönerse aynı hızla geceye yenildi günün son ışıkları. Kirazların artık acılı bir geceye boyun eğdiği, toprağın dişlerini çıkarıp uyumaya hazırlandığı bu noktadan biraz uzakta, Boby ve Lincoln Suarez çetelerinin göremediği bir yerde, nehirdeki alev köpüklü suları seyreden iki insan daha vardı. Alev köpüklü suları bahane ederek

kışladan ayrılmıştı Carcamo, bütün izinler kaldırılmış, birlikler alarma geçirilmişti çünkü.

"Sana komünist diyorlar Andrei..."

"Öyle söylüyorlar ama değilim..." Fısıldayarak konuşuyorlardı. "Bunu söylemek için mi getirttin beni buraya..."

"Evet, bu beladan sıyrılmanı istiyorum çünkü komünistlikten vazgeçmeni istiyorum..."

"Komünist olmadığımı söyledim sana..."

"Herkes seni öyle biliyor ama! Damgayı yemişsin bir kere, kurşuna dizileceksin böyle giderse ve sebebini bilmiyorum! Fakat aklıma takıldı bir kere, seni kurşuna dizecek mangaya ben kumanda edecekmişim gibi geliyor... Andrei, feci bir şey bu... Çocukluk arkadaşımsın sen benim... "

"Bırak da bir şey söyleyeyim sana..." diye mırıldandı Andres Medina, küt küt atıyordu kalbi; Carcamo'nun kendisine fırsat bırakacağını sanmıyordu, o yüzden bağırmak geliyordu içinden: "... Bir şey söyleyeyim mi sana..." dedi tekrar. "Beni kurşuna dizecek mangaya kumanda bile etsen, aldırma. Ben seni kurşuna dizemedim çünkü..."

"Beni mi?"

"Evet, berberin evinde bulduğun vesikaları götürüyordun o sırada."

"Ölü evinin önünden yok oluşunun sebebi buydu demek..."

"Tüfek bulmak için koşarak uzaklaştım oradan, bir arkadaş da geldi benimle, bu vesikaların Kumandanlığa ulaşmamasıydı bütün amacımız..." Sesi titreyerek devam etti: "Bağışla beni!"

"Beni öldürecek miydin yoksa?"

"Vesikaları ele geçirmenin başka yolu yoktu ki..."

"Doğru. Ben ölmeden almak imkânsızdı vesikaları..."

"Ve şimdi böyle konuşamayacaktın karşımda..." Medina uzun süren bir kâbustan kurtulmuş adamın şefkatiyle kolunu tuttu onun: "Böyle konuşamayacaktın şimdi; tuzak kurup beklediğimiz yerden geçseydin tek başına, işin bitmişti çoktan. Şansın kurtardı seni, yüzbaşı Salome'nin kumandasındaki müfrezeye rastladığın için kurtuldun elimizden."

"Şansım mı, pusuda bekleyenlerin korkaklığı mı yoksa?"

"Korkaklık ha?.. Ömür adamsın doğrusu! Korkaklığımızdan pusuya yatıp beklemedik seni, cesaretimizden de yapmadık bunu, planımızın yürümesi bakımından çok gerekli olduğu için hazırlandık bu işe. Müfreze varken ateş edip öldürseydik seni, ne kazanacaktık? Koynundaki vesikaları alabilir miydik? Ölüm derecesinde yaralı bile olsan yanındaki subaya verecektin onları. Bir suçluyu kurşuna dizmek zorunda kalınca cesur mu sayarsın kendini, yoksa korkak mı?.. Hiçbiri değil tabii ki..."

"Pişman mısın, Andrei?"

Başı önündeydi Medina'nın, pişmandı sanki.

"O sırada pişmandım, hem de çok pişmandım inan ki... Ne yalan söylemeli, seni öldürseydim çok acı çekerdim şimdi, kendimi hiç bağışlamazdım..."

"Neden?"

"Bunu bilmen gerekir..."

"Peki, kendin bilmiyor musun?"

"Sen biliyorsun ya!"

"Ama sen bilmiyorsun o işi neden yaptığımı, Kumandanın bana olan güvenine neden ihanet ettiğimi bilmiyorsun... Rosa Gavidia'nın ismi vardı bazı vesikalarda... Zarfın üzerinde yazılıydı hem... Vesikaları aşırıp koynuma sakladım, küt küt atıyordu kalbim. Sonra, telaşla karıştırdım bütün vesikaları, gözlerim yetişmiyordu öbür listelerde onun ismini aramaya..."

"Büyük iyilik ettin bize..."

"Andrei, siz komünistler neye inanırsınız en çok?"

"Komünist olmadığımı kırk defa tekrarladım sana..."

"Olmasan bile sayılırsın, sana en küçük kötülüğü olmayan bir insanı vurmayı aklın kesiyor, baksana..."

"Ya siz birini kurşuna dizerken ne oluyor, komünist filan da değilsiniz üstelik."

"Bu konuştuklarımızı kimseye açma Andrei, söz ver bana."

"Sözüm yeter mi?.."

"Bir yolunu bulup haber gönderdim Rosa Gavidia'ya; saklanması gerektiğini, kaçmasını bildirdim, başaramazsa ölü veya diri

ele geçirecekler onu. Kontrol edemediğim vesikalarda da yazılı olabilir tabii ismi, o zaman göz açıp kapayıncaya kadar binerler tepesine. Bilemiyorum, vaktinde ulaştırdılar mı gönderdiğim haberi; sen öğrenebilirsin bunu."

"Hangi yoldan haber salarım, şimdiden bilemiyorum ama söz veriyorum sana, mutlaka haber göndereceğim..."

"Onun başının derde girmediğini, kurtulduğunu anlayıncaya kadar içim rahat olmayacak, Andrei. Hayatımı tehlikeye atmaktan çekinmedim ve aşırdım işte o vesikaları. Boşa gitmemiştir umarım..."

• • •

Boby Maker ve Lincoln Suarez çeteleri ancak hava iyice kararıp gece bastırınca tuttular dönüş yolunu. Orak kullanmak ve sapan çekmekteki budala rekabetin yorgunluğu çökmüştü üzerlerine. Uzun bacaklı ve yapışkan bir sinek bulutunun ortasından geçtikleri için hiç konuşmuyorlardı, ağızlarını açsalar sinekler içeriye dalacaktı sanki, kahve telvesi veya çamur misali tükürmek zorunda kalacaklardı onları sonra. Hiç konuşmuyor ama birbirlerini iterek yürüyorlardı; küçücük taşlar atıyorlardı birbirlerine ve birbirlerinin cebine yengeçleri, soğuk ve ıslak kurbağa yavrularını, hatta kıllı, ısırgan böcekleri bile atıyorlardı oyun olsun diye. Fakat sonunda, Lincoln Suarez'in bir cümlesi oldu onları birbirine düşüren.

"Palavra okuyacağına kendi ismine dikkat et sen..." diye alaycı bir sesle ona takıldı Pichugallo Lucero. "Grev patlayınca sakın dolaşma buralarda..."

"Doğru!" Hangi çeteden olduğu anlaşılmadı bunu söyleyenin, boşlukta boğuldu ses, grevin patlamak üzere olduğunu doğrulamak niyetiyle mi bağırmıştı, yoksa Pichugallo'nun anlayamadığı bir olay mı sayıyordu grevi?

"Ee, delikanlılar, grev patlasa bile..." dedi Pichugallo, "Federico'nun başına bir iş gelmesini istemem." Kahkahalarla güldü hepsi, bir kısmı ona neden Lincoln Suarez Federico dendiğini biliyor, bilmeyenler ise Federico sözünün 'çirkin' anlamında kul-

lanıldığını düşünüyordu. "Bananera'daki gibi bir iş gelmesini istemem Federico'nun başına."

"Orada ne geldi ki Lico'nun başına?.." dedi delikanlıların en kısa boylusu, gülmemeye çalışıyordu sorarken. Kocaman kafalı bir çocuktu. Elleri cebindeydi ve en önde yürüyordu. Yüzünde hafif ve belirsiz bir tüy tabakası vardı. Gece rüzgârı gibi tıpkı.

"Kendisi anlatsın en iyisi!" dedi Pichugallo, bilmiyormuş numarası yapıyordu ama fırsat buldukça gizli gizli dirseğiyle dürtüyordu yanındakileri. İşi büyütsünler diye çevresindekileri tahrik ediyordu sözün kısası.

"Evet, evet, kendisi anlatsın!.." Boby'nin çetesindekiler bağırıyordu bilhassa, olayı bilmediklerinden değil, Lincoln Suarez'le alay edebilmek için ısrar ediyorlardı: "Anlatsın, Bananera'da başına gelenleri bize anlatsın Federico!"

"Anlat Lico!.." dedi başka bir ses.

"Ben anlatacağım kendisi anlatmazsa," diye bağırdı Pichugallo.

"Lico, anlatsana!.." dedi deminki ses.

"Hadi, anlat Lico," diye ısrar etti Pichugallo. "Abraham Lincoln Suarez dedirttikten sonra kapıyı açıp salıverdiklerini... Anlatsana!"

Bağrışmalar oldu... Ve kahkahalar...

"Bari sonunda açtılar mı kapıyı?.." dedi alaycı bir ses...

"Evet. İsmini duyunca yaşlı bir kadın açtı ona kapıyı ve 'Buyrun, Don Lico...' dedi."

"Ha!.. Ha!.." Hepsi gülmeye başladı. "Don Lico! Don Lico!.. İsminin Federico olduğunu söylememişti bize!"

Dudaklarına bile ulaşamadan dişlerinde donup kaldı hazırladıkları kahkaha; hayvanca bir öfkeyle solgunlaşmıştı Lincoln. Sert çıktı: "Bırakın bunları şimdi, çok daha önemli bir meselemiz var bizim!"

Çocuksu dudaklarında, bıyığa benzer kuşkulu tüyler çıkmıştı. Alaycı kahkahalara ve çevresindekilerin kopardığı gürültüye hiç aldırmadı. Fikrinde ısrar eder bir tarzda konuştu:

"Palavra değil benim anlattıklarım, gerçeğin ta kendisi! Şirkette çalışan bütün memurlar, irili ufaklı bütün memurlar panik hâlinde

şimdi, grevi yöneten liderin, Tabio San'ın bugünlerde Tiquisate'ye geleceğini işitince hepsinde şafak attı. İşleri kızışıyor artık..."

Karanlıkta fark edilmiyordu yüz hatları ama seslerinin tonu yeteri kadar anlatıyordu ne düşündüklerini. Ağızlarından çıkan her sözde yüz ifadeleri, vücutlarının aldığı şekil, kafalarının içinde yaşayan ne varsa açığa çıkıyordu. Yaldızlı ter tanecikleriyle dopdolu bir gece başlamıştı; denizin uzaktan bile işitilen hışırtılı sesi sonsuzluğun sakin ve suskun örtüsüne ayrı bir renk katıyordu.

Yüzlerinin ifadesinden çok sesleri ve konuşmaları grevcilere karşı nasıl da büyük bir kin beslediklerini gösteriyordu hepsinin. Zengin ailelerinden onlara miras kalan bir öfkeydi bu sanki; grevcilerin hakkından gelinmeliydi...

"Sinemada gördünüz mü hiç?.." Karanlık ve yemyeşil bitki örtüsünün ortasında sapsarı saçları parıldıyordu Boby'nin. "Mitralyöz ateşiyle vurulup ölenler nasıl bir duman bulutu arasında devriliyor yere, sinemada gördünüz mü? İşte öyle öldürmeli grevcileri... Taka, taka, taka, taka... Mitralyözlerin dumanıyla boğmalı onları... Taka, taka, taka, taka... Tıpkı filmlerdeki gibi... Taka, taka, taka, taka..."

Boby'nin arkasındakiler, ciğerlerine, sahip oldukları meyve bahçelerinin ve Amerikan dolarının yeşilini çeken zengin çocukları, hayal kurarak da olsa, ellerinde mitralyöz tutmanın ve grevcileri pıtrak gibi vurup öldürmenin mutluluğu ile bağırıyorlardı... "Taka, taka, taka, taka..." Grevciler karşılarındaydı ve onlar durmadan ateş ediyorlardı... "Taka, taka, taka, taka..."

Lincoln Suarez ve çetesindekiler, şirkette büyük memur olan babalarının sayesinde ciğerlerine çektikleri sahte ve geçici rahatlığın verdiği bağışlamazlık pozuyla, grevcilerin kurşuna dizilmeden önce sorguya çekilmesine taraftardılar. Kanuna uygun şekilde sorgu sual açılmalı ve eğer komünist oldukları anlaşılırsa o zaman kurşuna dizilmeliydiler...

İki taraf arasında başlayan bu tartışma bir hayli uzun sürdü; nice fiyakalı söz ve numaradan sonra Boby'nin çetesi de grevcilerin önce sorguya çekilmesi gerektiğini kabul etti. Direnen ve kışkırtıcılık yapanlar bunun dışında bırakılacaktı, sadece masumane ücretlere zam isteyenlere uygulanacaktı bu sorgu. Gerekirse zam

da yapılabilirdi ücretlerine, fazla çalışmaları ve daha verimli olmaları gerekiyordu.

Lincoln Suarez'in çevresindekiler, grevcilerin böyle bir teklife yanaşmak şöyle dursun, tam tersine az çalışıp çok para istediklerini anlattılar Boby'nin tayfasına.

"Sadece bir başlangıç onlarınki..." dediler sonra. "Yoksa hiç bu kadar direnir mi bu adamlar?"

Boby'nin kulağına eğildi Pichugallo Lucero, usulca dürttü onu:

"Basalım bu herifleri! Ne demekmiş görsünler bize karşı koymak?"

"Elektrik ışığına kavuşalım hele..." diye cevap verdi Boby.

"Dayatıyor grevciler..." Lincoln Suarez tayfasının bu sözü milyoner çocuklarının aklına takılmıştı bir kere.

"Dayatıyorlar! İşçiler dayatıyor! Dayatıyor! Dayatıyorlar! Taka, taka, taka, taka... İşçiler dayatıyor!.. Direniyor grevciler!.. Taka, taka, taka... dayatıyorlar!.. Taka, taka, taka, taka... Ve mitralyözlerin ateşi altında bir bir kırılarak tükenince grevciler, direnme bitecek... Bütün grevciler susacak o zaman..."

"Dövelim şu sersemleri," diye ısrar etti Pichugallo, bağıra bağıra konuşuyordu artık.

"Ecnebi" cevap vermedi ona, fakat mavi gözleri bir anda Pichugallo'nun gözlerine dikildi ve birlikte Suarez çetesinin elindeki orak ve kazmalara baktılar göz ucuyla. Ay ışığında zaman zaman parlıyordu aletler, gümüşlü pırıltılar yanıp sönüyordu gecenin koynunda.

Elektrik ışığına kavuşunca hepsinin yüzü meydana çıktı ve sesler kesildi. Lincoln Suarez'in üstüne yürüdü Boby, bir adım önünde durdu ve ansızın patladı:

"Neyi dayatıyordu grevciler?.." Delikanlılar arasında ün yapmış olan sol yumruğunu hazırlamıştı, vurmak için fırsat kolluyordu artık.

Bir adım geriledi Lincoln Suarez, elindeki orağı yere doğru yatırarak emniyete aldı kendini ve hazırlandı.

"Neden dayatıyor grevciler?.." diye tekrarladı "Ecnebi", gittikçe sertleşiyordu sesi.

"Şunu da şart koşuyorlar mesela..." dedi Lincoln Suarez; elindeki orağa yaslamıştı vücudunu, kendinden emindi ve her an sıçramaya hazırdı. "Mesela İngilizce konuşulmasını istemiyor, 'İspanyolca konuşulsun' diyorlar, meyve bahçelerinde şart koşuyorlar bunu. Dolar yerine yerli para kullanılmasını istiyorlar şirket topraklarında, Amerikan bayrağının indirilmesini ve milli bayrak asılmasını şart koşuyorlar sonra."

"Eşeklik denir buna!" dedi "Ecnebi."

"Eşeklik olabilir size göre..." diye cevap verdi Lincoln Suarez, kaldırıp omzuna astı orağı. "Ne buralısın sen, ne tam Amerikalısın çünkü. Burada sakladıklarına bakılırsa, seni Amerika'dan uzaklaştıran bir sebep olmalı!.. Konuş... Dilini mi yuttun yoksa... Savaştan kaçtığını söylesene... Budala! Çocuk değilim ben... Gizli kalmaz hiçbir şey, burada saklanıyorsun, bombardımanda ölmekten korkuyorsun da ondan kaçıp geldin buraya!"

"Ben mi korkuyorum!"

Zeytinyağından bir gölge, iki masmavi dalga gibi kocaman kocaman açılmıştı Boby'nin gözleri.

"Elindekini bırak; erkek miyim, değil miyim görürsün o zaman!" diye öfkeyle bağırdı.

Saçları horoz ibiği misali yapışmıştı Lincoln Suarez'in alnına, elindeki orağı arkadaşlarının bulunduğu tarafa fırlattı, dönüp kendi tayfasına selam verdi, dövüşe hazırdı...

O sırada sahici mitralyözlerden açılan bir yaylım ateşi şaşkına çevirdi hepsini... Taka, taka, taka, taka... Çoğu yere attılar kendilerini. Öbürleri evlerine doğru kaçıştılar. Taka, taka, taka, taka... Bu sefer sahiciydi mitralyöz ateşi, sahiciydi... Taka, taka, taka, taka...

XXXII

Peşi sıra, peşindeki yük vagonlarını sürükleyen lokomotife "geç" işareti veriyordu. Bazen öne geçiyordu lokomotif, sıra sıra dizili boş ve dolu vagonlara tosluyordu hafifçe. O zaman âdeta koşturmaya başlıyordu boş vagonlar. Dolu olanlar daha yavaştı onlara kıyasla. Lokomotif tosladıkça hareketsiz vagon dizisi orta-

dan ikiye bölünüyor, ağzına kadar dolu ve harekete hazır bekleyen yük katarının yanına yanaştırılıyordu bir kısmı.

Ellerindeki kırmızı fenerleri sallayarak makastan makasa koşup duruyordu görevli memurlar, manevra yapan lokomotiflere yol gösteriyorlardı. Üç vagonluk bir dizi büyük katardan ayrıldı ve çalılıkların arasında, işlenmemiş petrol birikintileriyle kaplı zeminde sonuçlanan bozuk hatta durdu. Fenerli memurlar tarafından kendi hâline terk edilmişti âdeta.

Palmiye ve hindistan cevizi ağaçları vardı etrafta. Yıldızların insanlardan çok uzak dünyası... Vücutlara zamk gibi yapışan, bedenin bütün canlılığını öldüren, şekilsizleştiren, insanı serinlik dilenen bir tutsak hâline getiren parazitli ve süngerli bir sıcak; daha serin ve bunaltıcı olmayan güzel iklimlere sonsuz bir hasret uyandırıyordu insanda.

Bunları düşünüyordu Florinde Key işte. Nemli ve bunalmış bitki örtüsünü balon gibi şişiren, başı öne eğik ağaçları susturan kurbağa sesleri hâkimdi geceye.

Üçlü vagon dizisi kör hatta durur durmaz önce Paulina Velez çıktı ortaya. İri yapılı bir adamdı, bir altın diş vardı ağzında, tütün çiğnemekten kararmış öbür dişlerinin arasında tek başına kalmıştı, işaret fenerini ne zaman sallasa meydana çıkıyordu bu diş.

"Bizimki orada..." dedi ve Key'in yanına geldi. "Fakat daha bekleyeceğiz..."

"İçer misin?" diyerek ona sigara uzattı Key.

"Hayır, teşekkür ederim. Tütünün dumanla ilgisi yok bana sorarsanız, tükürükle ilgili daha çok..." Ses tonunu değiştirerek devam etti sözüne: "Çok eğlendi bu gece herifler. Mitralyöz seslerini duydunuz mu bilmem?.. Sanıyorum, buradakilere mitralyözlerin nasıl kullanılacağını öğretiyorlardı."

"Kim inanır buna..."

"Ben söylüyorum ya..."

"Herkesi korkutmak için böyle yapıyorlar..." dedi Key. "Gece vakti silah eğitimi yapılacağını aklınız kesiyor mu başka türlü? Ortalıkta panik yaratmak bütün amaçları."

"Panik yaratmak, hastalıklı muz ağaçlarına sülfat döküp iyileştirmek gibi demek istiyorsunuz; fakat bu gidişle bu cins numaralar daha çok kızdıracak halkı. Yağmur yok şansımıza, bizim buranın insanları yağmuru görünce eve kapanıyor, yağmur cesaretlerini ıslatıyor, yağmurlu havada hiçbir işe yaramıyorlar sözün kısası. Kaçı gösteriyor sizin saatiniz?.. Sabretmelerini söyledim bizim çocuklara ama ısrar ediyor, ille de sizi görüp konuşmak istiyorlar. Ne yapılacağını bilmek gerek. Her kafadan bir ses çıkıyor, türlü söylentiler dolaşıyor ortalıkta. Dedikodu çok. Anlatılanlara bakılırsa polise ateş açmışlar başkentteki öğrenciler."

"Önemli olan vakit kaybetmemek bizim için, gökteki yıldızdan çok muhbir var çevremizde; liderle görüşmek üzere çok adam bırakırsak yanına, tedbirsizlik olmaz mı bu!.."

"Yanına gidelim öyleyse..." Kör hattaki sonuncu vagona doğru yürüdü Paulino. "Liderin yanından çabucak ayrılmak zorunda kaldığımızı söylerim bizimkilere."

"Bizim lider sıcaktan pişmiştir üstelik..." dedi Key, Velez'in birkaç adım arkasındaydı. Kısa boylu bir adamdı Velez, hemen hemen hiç boynu yoktu. Bu yüzden omuzlarına yapışmış gibi duruyordu kafası. Olağanüstü uzunlukta kolları vardı. "Mademki durum elverişli, havasızlıktan bunalmadan dışarıya çıkaralım lideri," dedi Key, Velez'in peşi sıra yürüyordu gene. Rüzgârın sürükleyip getirdiği dikenli tellerin ve ağaç dallarının üstünden atlayıp geçiyorlardı. Devam etti Key: "Gecikirsek, planımızın meydana çıktığını sanacak lider, Meksika sınırına kadar aynı vagonla dönmek zorunda olduğunu düşünecek sonra, 'gene sınır dışına kaçmak şart oldu' diyecek."

Yük vagonunun kapısındaki mührü kırdıktan sonra, kapıyı açtı ve zincirleri çözdü Paulino. Gecenin sessizliği onların üzerine çökmüştü, gece bile onlar gibi çevreyi dinliyor, ağaç yapraklarına dökülen çiğ damlacıklarına kuşkuyla kulak kabartıyordu sanki. Oysa kimsecikler yoktu ortalıkta. Alev saçan bir engerek yılanı gibi soluyarak gidip gelen lokomotifin homurtulu sesi duyuluyordu sadece. Cırcır böcekleri ve kurbağalar bir de.

Vagonun aralık duran kapısından başını içeriye uzattı Florindo, fısıltılı bir sesle konuştu:

"*Chos, chos, moyon, con*!"

"Key!.. Sen misin?" Tabio San'ın sesini duydular, karanlıktaki kör adımlarının gürültüsü geldi sonra.

"Octavio Sansür!.." Key onun boynuna sarılırken söylemişti bunu.

"Bak hele, kim var burada!.." dedi Tabio San. "Paulino Velez tekrar karşımda işte, her zamanki gibi her şeyi tersine çevirmek uğurumdur benim."

"Nasıl geçti yolculuk?" diye sordu Key.

"Önce içecek bir şey bulun bana çocuklar, susuzluktan öleceğim yoksa. Çoktan bitti getirdiğim su, sıcak başıma vurdu fazladan, meretin yolculuğu da bitmek bilmedi yani..."

"Doğru, susuzluk fena şey," dedi Paulino. "Bilseydim... bir şişe su getirirdim yanımda."

"Mühür sende demektir, doğru konuşmuyor muyum, Florindo?" Ve vagondan yere atladı Tabio San, Velez'in elinden aldı su şişesini, başkentle Tiquisate arasında sürüp giden mahpusluktan kurtulduğuna memnundu. Uyuduğu hâlde yol hiç de kısa gelmemişti, kim bilir belki de o uyurken, içinde bulunduğu yük trenini ara yola çekip saatlerce bekleterek, işi acele yolcu trenlerinden birine yol açmışlardı.

"İşin kötüsü cam yüklü sandıkların arasındaydım, yol boyunca camlara gözüm takıldıkça susuzluk başıma vuruyordu; baktıkça buz kalıplarını hatırlıyordum çünkü veya kocaman dalgalar hâlinde coşan deniz geliyordu gözümün önüne..."

"Malena'dan ne haber?" dedi Key, Paulino yük vagonunun kapısını kapatıyordu Key konuşurken.

"Başkentte gizleniyor şimdi, tam vaktinde kaçtı ve..."

"Anlatmak için çok zamanın olacak, bırak şimdi." Alıştığı gibi, 'senli benli' konuşuyordu Florindo. "Kaçtığını, kurtulduğunu öğrendim ya, bana yeter..."

"Yakalayamadılar onu, vaktinde sıvıştı..."

"Emrinizdeyim!" Paulino yanlarına geldi, Key'e bakarak konuştu: "Önden gidip motoru çalıştırayım ben, siz arabaya biner binmez hareket ederiz..."

"İyi fikir," dedi Florindo, ilaç dağıtımında kullandığı kamyonetin kontak anahtarını uzattı Paulino'ya. "Gaz pedalına fazla basma, gürültü olmasın; yavaş yavaş basarsın gaza..."

"Unutmadan söyleyeyim," dedi Paulino, Tabio San'ı kastederek: "Arkadaş, külcülük yapıyormuş başkentte ve hiç gizlememiş külcülük yaptığını. Sizi tanıdığımda ak düşmüştü saçlarınıza, şakaklarınıza kül yapışmıştı sanki."

"Yaşlanıyoruz ama hayalini kurduğumuz şeyleri gerçekleştiriyorsak pişmanlık duymamalıyız yaşlandığımıza..."

"Çok marifeti var bu arabanın, ne ararsan bulursun içinde..." dedi Key arabaya yerleşirken. Gaza bastı Paulino, onunla Key'in arasına oturmuştu Tabio San. "İlaç var, silah var, yiyecek ve içki var... Son gönderilen bildiriler de burada, önce kilisenin çatısında sakladık onları. Oradan Paulino indirdi bildirilerimizi..."

"Evet, bu gece indirdim," diye söze girdi Paulino, yolu ve direksiyonu kolluyordu bir yandan da. "Her üç bildiri de gayet güzel yazılmış fakat 'Ekmekli Hürriyet' başlıklı olanı çok seviyorum ben."

Sahile yayılan fasulye tarlalarının kokusu geliyordu burunlarına, karanlıkta daha uçsuz bucaksız görünüyordu tarlalar.

"Miting nerede yapılacak?" diye sordu Tabio San.

"İlk miting 'Arenal de los Gambusos' da, tek mitingle yetinmeyeceğiz ama..." cevabını verdi Key.

"Arenal del Gambuso," diye düzeltti Paulino, yoldan ve direksiyondan ayırmıyordu gözünü. "Birkaç akılsızın kaprisi uğruna yerin kırk yıllık adını değiştirecek değiliz ya; Gambusino Mağarası'ndan ötürü verilmiş bu isim, bedavadan değil. Büyük fırtınanın sürükleyip öldürdüğü milyoner 'ecnebiler' bu mağaraya sığınsalarmış kurtulacaklarmış..."

"Meyve bahçelerinde çalışan işçiler şart koşuyorlar 'Arenal de los Gambusos' adını," dedi Florindo. Paulino'nun sık sık söze karışmasına canı sıkılmıştı sanki. "İlk hareket buradan başlamış çünkü ve 'Gambusos' adını seçmişler burada."

"Gizli örgüt dediğin de böyle isim bulur kendine!" diyerek güldü Tabio San ve ekledi: "Meyve işçileri dediniz, aklıma geldi; Juambo ne oldu, hatırlıyor musunuz? Sahile gelmeye ikna edebilmek için çok uğraştım onunla, bize faydalı olacağını sanıyordum, hiçbir işe yaramadı ama."

"Kaçırdı keçileri zaten..." Yine Paulino'ydu söze karışan, onu susturamamanın öfkesiyle çılgına dönmüştü Florindo. Kocaman kafasını ve upuzun, kıllı kollarını gördükçe, direksiyona yerleşmiş gövdesiz bir canavar başına benzetiyordu Paulino'yu.

"Söylediği gibi meyve bahçelerinde hamallık yaptı mı sonunda? Yaşı pek elverişli değildi yük taşımaya."

"Evet. Gene de işe yaradı çalışmanın durdurulduğu gün..." dedi Florindo; "Hep burada kaldı zaten. Yüz yaşındaki anasıyla uğraşarak vakit öldürüyor, babasının cesedini mezarından çıkarıp gözlerinin açık olup olmadığına bakıyor, ölüyü tekrar gömüyor. Gözleri açık gidenlerle ilgili hikâyeyi fazla ciddiye aldı anlaşılan..."

"Epey faydalı oldu bize, oysa kimse güvenmiyordu kendisine..." diyerek tekrar burnunu soktu Paulino.

"Planımıza uygun şekilde şirket idaresindeki bürolarda çalışmaya ikna edebilmek için elimden geleni yaptım," dedi Florindo. "Onun şirkete girmesi çok kolay olacaktı, hazır başkanın torunu, Boby Maker Thompson burada, milyoner Lucero'larda misafirken... Tesadüfün böylesi nerede görülmüş?"

"Daha iyisi can sağlığı!" Gene Paulino. "Yeni geldiği günlerde, Genel Müdür'ün bürosuna at üstünde gitti Boby Maker..."

"O çocuğun ne işi var burada peki?" diye sordu Tabio San, otomobilin normal hızla yitip geçtiği yolun kenarlarına çevirmişti bakışlarını.

"Gezmeye geldiğini söylediler önce..." Soluk bile almadan devam etti Florindo, Paulino Velez'in bu sefer de söze karışmasına engel olmuştu: "Öyle söylediler ama geri dönmedi çocuk..."

"Sebebini öğrenemedik hâlâ..." Konuşmaya gene burnunu sokmuştu işte Paulino.

"Anlaşılan, çocuğun anası ile büyükbabası arasında anlaşmazlık çıkmış. Anası, Şikago'yu Almanların bombardımana tutma-

larından çekiniyormuş, çocuğun şehirde kalmasını istememiş, buraya göndermiş. Hani hakkı da yok değil. Burası daha güvenli delikanlı için. Almanların veya Japonların bomba atacağı en son yerdir bizim ülkemiz. Gırtlak kanserinden ölüm döşeğinde yatan büyükbaba torununu buraya göndermek istememiş, grev yüzünden daha tehlikeli buluyormuş burayı. Ne budalalık! Bu çocukla kimin ne alıp veremediği olur ki!"

"Pek de budalalık sayılmaz..." dedi Tabio San ve biraz kımıldadı koltuğunda. "Sahici gangster kafasıyla düşünüyor ihtiyar, çocuğu kaçırıp şantaj yaparak şartlarımızı kabul ettireceğimizi sanıyor."

"Bu da bir fikir!" Paulino yeniden söze karışmıştı!

"Amerikalının fikri bu..." Sert bir ifade okunuyordu Tabio San'ın sesinde, kamyonet durdu o sırada.

Florindo ile Tabio San yaya olarak devam edeceklerdi yola, Paulino geri dönüp garaja çekecekti kamyoneti.

Ayrıldılar. Paulino şoför mahallinin penceresinden dışarıya çıkardı başını, uzun koluna kıyasla hayli küçük görünen elini Tabio San'a uzattı, sözü döndürüp dolaştırıp garda anlattığına getirdi yeniden, şakaklarına yerleşen kül beyazına yani. Artık yaşlanmış sayılırdı, gerçi pek ağır işler görmemişti ama yine de pek dayanıklı değildi. Burnuna çok yakındı gözleri, dudaklarında ve alnında kırışıklıklar belirmişti artık.

Uzaklaşan motor gürültüsüyle beraber farların ışığı da kayboldu gitti, her şey karanlığa gömüldü, derin bir sessizlik kapladı ortalığı. Gözler ve kulaklar gökteki yıldızların ölgün ve sessiz arkadaşlığına yeniden alışacaktı şimdi. Geceye has gürültülerle donanmış uzak kor ateşleriydi bütün yıldızlar.

Birkaç adım atar atmaz ellerini sallayarak korunmak zorunda kaldılar bir "saldırı"dan. Kanatlı bir zehir yumağı gibi sürü hâlinde saldırıyordu sinekler. Vızıltılı, sazlı sözlü bir saldırı. Geri püskürtülmesi imkânsız olan bir saldırı. Hızlı yürümeleri gerek, çok da umursamamaları. Sinekler üstlerine sanki yiyecekmiş gibi saldırmıyor çünkü. Onları var saymamak, yok bilmek; belki de en iyisi bu. O kadar çok sinek vardı ki çoğu zaman başa çıkamıyor

ve terli suratlarına yapışmış olanları zorla söküp alıyorlardı âdeta, "sıcak ülke kıvılcımları" diyordu bunlara Florindo. Tabio San hiç soluk almadan anlatıyordu:

"Ramila vaktinde yetişip haber vermeseydi kapana kıstıracaklardı Malena'yı, gene tesadüfün büyük payı var kurtulmasında. Okulda değilmiş onu tutuklamaya geldikleri sırada. Gerçekten büyük şans! Cerropom'a çok yakın bir yerde, kendi kurduğu çanak çömlek ve seramik atölyesine gitmiş o gün. Geri dönmedi tabii. Altüst etmişler her şeyi, sadece ona ait eşyayı değil, bütün okulu yağma etmişler âdeta, bir okul personelini dövmedikleri kalmış. Erkek okulunun müdürünü, seramik atölyesindeki o harikulade ihtiyar Populaca'yı ve çocuk yaşına aldırmayıp Ana Maria... İsimli öğretmen kızı tevkif edip götürmüşler başkente..."

"Dün de burada, öğretmen Juventino Rodriguez'i serkeşlikle suçlayıp tutukladılar!" dedi Key. "Grevden yana olduğu ve grev için çalıştığı ihbar edildi sanıyoruz."

"İlk defa başkaldırıyor öğretmenler," dedi Tabio San. "Kendi kaderlerine boyun eğmiş, hiç ses çıkarmayan bir meslek grubuydu onlar. Öğrencilere gelince, daima öğrenciler yakmıştır isyan ateşini. Ama öğretmenler..."

Sustular. Kulaklarına dolan sineklerin vızıltısını diş etlerinde duyuyorlardı sanki. Uykusuzluğun ağırlaştırdığı göz kapaklarında yorgunluğa ve sıcağa komşuydu sinekler, kurbağalar bir balyoz gibi hep aynı seste inliyordu kulaklarında...

Sesler o kadar açık seçik ve tane tane duyuluyordu ki, ikisi de aynı anda kurbağaların gökteki yıldızlara savaş açtığını düşündüler.

Hatta sefaletin kucağına düşmüş birer kurbağa saydılar kendilerini, gökyüzünde taht kurmuş Meyve Şirketi'ne "*chos, chos, moyon, con*" parolasını bir asi bayrak gibi açtıklarının hayalini kurdular.

Aynı gecenin ilk saatlerinde Juambo da tekrarlıyordu aynı sesleri, çömelmişti olduğu yerde, görünmez olmuştu âdeta...

Anlamak çok zordu işin aslını. Fosforlu böcekler miydi ileride yanıp yanıp sönen belirsiz ışıklar? Ateş böcekleri miydi yoksa?

Kilisenin bir cephesine kurulmuş inşaat iskelesinde ateş böcekleri gibi yanıp sönüyordu bu ışıklar; gittikçe yükseliyor, kilisenin damına tırmanıyordu. Çatı arasında bulamadılar aradıkları şeyi ve zıplayarak aşağıya indiler.

"Bakın, ben söyleyeyim nereye kaçırdıklarını," dedi Pichugallo Lucero. Hepsi aşağıya inmişlerdi o sırada, cep fenerlerini söndürdüler. "Bana sorarsanız, o kâğıtları mezarlığa kaçırdılar buradan!"

Bütün çocuklar kahkahalarla güldüler onun sözüne, bir tanesi bağırdı hatta:

"Ölülere mi dağıtılacak bildiriler, ne dersin Pichugallo?.. Her ölü fırlayarak ayağa, bildirilere yapışacak birer ikişer ve 'Genel Grev' diye okuyacaklar yüksek sesle, dahası var..."

"Ekmekli Hürriyet!" diye bağıracaklar. Evvelki sabah kilisenin çatısında buldukları bildirilerden birinin başlığıydı bu.

Pek umursamadı Boby:

"Yeni bir macera sayılır mezarlık," dedi önce ve devam etti yürürken: "Mezarlık yakın mı, uzak mı?.. Yerini bilen var mı aranızda?.."

"Köye girmeden kestirme yoldan nasıl gidileceğini biliyorum ben, yüksek çitleri aşıp girmek gerekiyor ama..."

"Hadi, düşün önüme çocuklar!" emrini verdi "Ecnebi."

Mezarlığın önüne gelince dikenli tellerin üzerinden atladılar bazıları, kimisi de sürünerek geçiyordu tellerin altından. Tellerin arasından geçmeye çalışanlar da vardı tabii. Rüzgârda madenî uğultularla inleyen kocaman palmiyelerle doluydu mezarlık. Zaman zaman cep fenerlerinin ışığıyla aydınlanan haç biçimi taşlar da olmasa buranın mezarlık olduğuna inanmak için bin şahit gerekecekti.

Fenerlerin ışığından paniğe kapılmıştı kertenkeleler; yarasalar bile huylanmıştı, kaçışıyordu, üzerini otların bürüdüğü mezar taşları şekilden şekile giriyordu fenerlerin aydınlığında. Delikanlı kalabalığı ansızın durdu, mırıltıların ve gürültülerin yükseldiği yöne, tekrar açılmış mezarın bulunduğu tarafa yürüdüler birlikte.

İri yapısının ve uzun boynunun verdiği avantajla mezar çukuruna kolayca yanaştı Boby. Bütün fenerleri mezar çukuruna doğru

çevirmişti çocuklar; kiliseden kaçırılan bildirilerin burada gömüldüğünü sanıyorlardı. Karanlıkta bir insan gölgesi gördü Boby; çukura ceset gömüyordu adam. Cesedin etleri dökülmüş, hemen bütün kemikleri meydana çıkmıştı, derisi meyve kabuğundan farksızdı artık ve topu topu bir iki tutam saç kalmıştı başında, dudakları dökülmüş ve dişleri ağzından dışarıya fırlamıştı.

Geriye kaçtı "Ecnebi", ölü beyazına boyanmıştı yüzü, ağzını açıp konuşacak hâli kalmamıştı, sanki soğuk sular dökmüşlerdi başına, ter basmıştı bütün vücudunu. Cesetle oynayan ve ölüyü gömdüğü veya mezarından çıkardığı bile doğru dürüst belli olmayan adamın Juambo olduğunu görmese çığlığı basıp kaçabileceği yere kadar kaçacaktı Boby.

Etrafını çepeçevre saran fenerlerin ışığında patronunun torununu, küçük Boby'yi tanıyınca yerinden kımıldamadı Juambo.

Boby'nin yanında duran Pichugallo çukurun içinde ne yaptığını ve neden cesetle oynadığını sordu ona.

"Ölülerle konuşuyorum, babam konuşuyor benimle!"

"Vahşi herif!" diye bağırdı Boby, dehşet içindeydi.

"Hayır, dağda bırakmadı beni baba! Burada sordu ben ona, 'hayır' dedi baba! Baba verdi beni Boby'nin babaya, doğru. Fakat bırakmak yok dağda, yok vermek kaplana, kaplan yok yemek beni!.. Bunu kim söylemek bana?.." Sesler duyduğu hâlde susmuyor, konuşmaya devam ediyordu. "Var Boby'nin büyükbaba söylemek bunu, hep söylemek; yüz defa, bin defa söylemek... Gülmek amacıyla mı tekrar ediyordu bunu... Gülmek için böyle söylemek bana!.. Hayır, yok baba bırakmak beni dağda, yok bırakmak kaplan ağzına! Ben onu, çıkarmak mezardan, konuşmak, af dilemek. O kapamamak gözlerini, bütün yoksulların gözleri gibi açık gözlerini açık tutmak o, beklemek... Ben onu çıkarmak mezardan, eline ayağına kapanmak, af dilemek, kaplan için ve Anastasya için af dilemek..." Cesedi sarsıyordu konuşurken. "Affet baba demek, bağışla; senin için çok kötü düşünmek ben, sana çok küfür savurmak! Ben senin kan olmak, senin kemikler olmak sonra! Aaaahhh!.." Basbayağı uluyordu şimdi...

Böyle uluyarak çukurdaki delikten aşağıya dikkatle sarkıttı cesedi, yere çarpmamasını istiyordu onun. Buna rağmen sert bir şekilde yere çarptı ceset, ölüm kuyusunda kemiklerin çatırtısı yankılandı. Ceset görünmez olunca, sessizce yere çömeldi Juambo ve kendisi için mırıldandı "*Chos, chos, moyon, con*" parolasını, hem öylesine kısık bir sesle ve fısıldayarak mırıldanmıştı ki, yanında bir başkası da olsa işitemezdi ne konuştuğunu.

Onun dua ettiğini sanıyordu mezarın başındaki çocuklar. Juambo'yu taşlamak istiyorlardı. Boby kesinlikle karşı koydu onların bu teklifine, bununla yetinmedi ve aşağıya, Juambo'nun yanına indi bir sıçrayışta. Boby karşı koyduğu hâlde ayaklarına isabet eden taşlara hedef olmuştu Juambo. Juambo'nun kazdığı çukurun toprağı sıcak ve nemliydi; insana baygınlık veren yanık ot kokusu genzini yaktı Boby'nin. Yolunmuş çalı köklerinin ve kurumuş ağaç dallarının arasında yürürken başka cesetlerin artığı olan kemik parçaları takıldı ayağına.

"Buradan çıkarmayın beni," diye isyan ediyordu Juambo. "Beni de gömün buraya! Gömün! Hayır, Boby! Kovma beni buradan!"

Dehşete kapılan çocuklar bir anda dağılıp gözden kayboldular, Boby'nin kendini ölü sanan ve oraya gömülmek isteyen bu deliyi zorla sürüklediğini görünce tekrar toplandılar onun çevresine...

Aralarındaki en gururlu delikanlıydı Pichugallo. Gerisin geriye fırladı koşarak. Bacakları gururu kadar güçlü ve dayanıklı değildi ama.

Eve, "Semiramis"e kadar koştu gene de. Çabucak girdi yatağına. Hemen yorganı çekti üstüne, tepeden tırnağa titriyordu. Yanı başında yatan "Ecnebi"nin biraz sonra gelip odaya gireceğini, o ölüyle oynaşan deliyi de peşinden sürükleyeceğini düşündükçe yüreği ağzına geliyordu...

Boby odaya girdiğinde çoktan uyumuştu Pichugallo, terden sırılsıklam olmuştu yatağında, üstündeki örtü açılmış, bir ucu yere sarkmıştı, beyaz bir köpeği andırıyordu bakınca, upuzun burunlu ve kulakları aşağıya doğru sarkık bir köpek gibiydi tıpkı...

Pichugallo'yu uyandırdı gelir gelmez:

"Bizim çete dağıldı artık! Hayvan herifler, hepsi kaçtı yanımdan! Yarın söylersin onlara, çete mete yok artık!"

Cevap vermedi Pichugallo. Yarı kapalıydı gözleri, Boby'nin haklı olduğunu düşündü, hemen uyudu sonra.

• • •

Kurbağaların viyaklamasını işitti... Kurbağalar hakkındaki fikirleri doğruydu, uçsuz bucaksız ovanın koynuna bırakmıştı kamyonet onları. Tabio San ve Florindo Key'in gözünde zamanı dilimlere bölen bir ölçüydü kurbağaların sesi... Saatin tik tak sesleri gibi...

"Aslında Juambo'nun şirket bürolarına girmesine bile ihtiyacımız olmadı. Her yere rahatça girip çıkan bir büyük memur, çok yararlı bilgiler taşıdı bize."

"Buralı mı?" diye sordu Tabio San.

"Evet, başkentli," cevabını verdi Florinde Key. "Kulübünden, arkadaş çevresinden kopmuş, burjuva özelliğini yitirmiş, İngilizce konuşan, para hesaplarından az buçuk anlayan, sözü sohbeti yerinde biri. İlk tanıdığım günlerde çok kuşkulu davrandım ona karşı. Bir defasında, başkentte, Fransız kadınlarının bulunduğu randevu evinde tanıştığımızı hatırlattı bana. Tabii, iyiye işaret değildi bu. Oraya hovardalık için değil, bildiği Fransızcayı unutmamak için devam ettiğini anlattı. Ben de hafif dalga geçerek aynı amaçla oraya gidip geldiğimi söyledim kendisine. Sonra sözü döndürüp dolaştırıp şirkete getirdi ve bol bol yakındı şirketin tavrından. Hiç önemsemedim önce. Ülkedeki bütün memurların, özellikle de Amerikalıların hastalığıdır bu; hep şirketten şikâyetçidirler, eş dost arasında konuşurlar ama 'aramızda kalsın' derler hep..."

"Haydut herifler!"

"Fakat şikâyetle yetinmedi bu adam. Günün birinde patavatsızca grev lafını açtı bana; grevi hazırlayanlar bu cins bir hareketin şartlarına uygun davranacaklardı onun fikrince, daha ileriye gidilmesini ve şirketin adamakıllı zorlanmasını istiyordu. 'Tahrikçinin teki, provokatör bu herif,' diyordum içimden ve anlamıyor, sözlerine hiç önem vermezmiş gibi davranıyordum. Sık sık beni

görmeye geliyordu, koleksiyon meraklısıydı çünkü... Bil bakalım, ne koleksiyonu yapıyordu?.."

"Prezervatif koleksiyonu mu?.."

"Randevu evindeki Fransız kızları yüzünden tabii..." Key gülmeye başladı: "Biraz yaklaştın! İlaç kutularını biriktiriyordu."

"Boş kutuları mı, doluları mı?"

"Bilemiyorum ama âdeta koparır gibi alıyordu kutuları elimden, garip şekilli kutulara ve şişelere anlaşılmaz bir ilgi duyuyordu..."

"Grev konusunda neler düşünüyordu bu soytarı?" diye sordu Tabio San.

"Bizim gibi düşünüyordu!.."

"Ne terslik!"

"Hiçbir şey söylemedim, bakarsın..."

"Provokatör sanırken 'casus' çıkardı bakarsın..."

"Öyle tahmin ediyordum ben de. Son ana kadar 'casus' gözüyle baktım ona. Fakat biraz dur hele, dur ki yönümüzü bulayım, dalgaya düşüp şaşırmayalım yolumuzu."

Yıldızlara, gökyüzüne doğru kaldırdı başını, gökteki yıldızları bile kızdırmıştı sıcak. Yakıcı bir rüzgâr kokusu yükseliyordu topraktan. Alev alev yanan meyvelerin ve olmuş muzların yağlı kokusuydu bu.

"Devam edelim, şaşırmamışız yolumuzu," dedi Key. Yürüdüler tekrar: "Çok önemli bir belge verdi bana, o zaman inandım iyi niyetli olduğuna. Getirdiği belgeyi sana gönderdim zaten. O belgeyi büyük tehlikeleri göze alarak getirdi bana."

"O mu vermişti bu belgeyi sana?"

"Çok faydalı bence, öyle değil mi?"

"Amerikan politikasıyla ilgili özlü ipucu vermese bile, sanıyorum Başkan Roosevelt'in düşünce tarzını yansıtması açısından çok faydalı bir belge gerçekten de."

Florindo Key şaşırmış ve verecek cevap bulamamıştı ona, Tabio San devam etti anlatmaya:

"Azizim Florindo, bu işte bir karışıklık, bir 'iki yönlülük' var ki, eğer kullanabilir ve değerlendirebilirsek çok yararı dokunur bize.

Bizim grevimizi kastederek yaptığı konuşmada, kendi ülkesinden örnek getirerek grevin bir hak olduğunu, bizde olduğu gibi suç sayılamayacağını söyledi Başkan Roosevelt. Kelimelerin üstüne basa basa konuştu hem. Giriştiğimiz hareket grev sınırları içinde kaldığı sürece bu ölçünün geçerli sayılacağını belirtti. Biz başka şeyler düşünüyoruz oysa, alabildiğine genişleteceğiz başladığımız hareketi. Şirkete ağzının payını vermekle yetinmeyeceğiz elbette, sosyal reformlarla dolu bir okyanusla donatacağız bu ülkeyi, işçi haklarını düzenleyen kanunlar yağdıracağız önce. Yabancı boyunduruğundan kurtaracağız ülkemizin ekonomisini sonra." Tabio San sustu.

"Bütün dileklerinin gerçekleşmesine duacıyım!"

"Teşekkür ederim."

"Bilmem haberin var mı?" dedi Key. "Bizim hükümetin, grevi 'milli güvenliği' sarsıcı bir olay kabul ederek Amerika'ya ültimatom vermesi ihtimalini düşünmüş şirket, fikrini sormuş Vaşington'a. 'Madem öyle, pazarlığa oturun işçilerle' demiş Vaşington da. Fakat nasıl pazarlığa oturabilir ki şirket; bu alandaki en küçük, en önemsiz tavizin bile kendisini yerinden edeceğini biliyor diktatör! Şirketin işçilere 'evet' demesi, grevi kan deryasında boğmak niyetindeki diktatörü çıkmaza sokuyor, bu belli..."

"Aslında şirketle diktatörlüğün birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğunu ispatlıyor bu. Tekeller, tröstler ve zulüm idareleri birbirini her zaman tamamlar. Şöyle bir karşılaştırma bile yapılabilir: Bulut koynunda fırtınayı nasıl taşırsa, şirket de diktatörlüğü öyle taşıyor koynunda."

Ses tonunu değiştirerek devam etti Tabio San:

"Anladığıma göre pek yakın değil kalacağımız yer... Şeytan götürsün bu sahili, doğrusu çok yoruyor insanı! Key, sigara var mı hiç yanında?"

Yaktığı sigaradan birkaç nefes çektikten sonra, gizli şeyler anlatmakta kullanılan bir ifadeyle şunları söyledi Florindo'ya:

"Bana sorarsan, sigara içmek duman savurmaktır havaya. Dumanı seyretmek, sesini duymaktır. Bu, herhâlde tütün tiryakisi olmayanlar için doğrudan doğruya sıkıntı ve dengesizlikle ilgilidir sanıyorum..."

Kısa bir sessizlik. Tekrar başladı anlatmaya:

"Key, bizi göz önüne alıp da düşünürsen, dengesizliğimizin, bu hareketi yöneltmekteki rahatlığımızın ifadesidir duman. Benzer durumlarda sırtlarını sınıf mücadelesine, sendikalara verenler gibi ateşle oynamıyoruz biz... Biz dumanla oynuyoruz, Key. Bizim isyanımızın ve devrimci amaçlarımızın sembolüdür duman..."

"Yani tam ne demektir bu duman..."

"Hiçbir anlamı yoktur, aynı zamanda çok anlamı var demektir. Diktatörün çevresindekiler, demirbaş bakanları, yağcı sekreterleri ve budala akıl hocaları grev söylentilerine kulak asmamasını söylüyorlar ona. Sebep olarak da ölen üyeleri gömmekten başka marifet bilmeyen işçi örgütlerini, her şeyi son anda kan deryasında boğabilecek kadar güçlü Ekselansı gösteriyorlar..."

"Artık kan deryasında boğamaz kimseyi!" dedi Key. Ceplerine soktu ellerini, başını sağa sola salladı öfkeyle ve yürümeye başladı, ansızın durdu sonra, Tabio San'a döndü: "Şimdiye kadar edindiğimiz bilgiler artık elinin kolunun bağlı olduğunu, çepeçevre sarıldığını kanıtlıyor..."

"Gerçek payı var bu sözünde. Yine de can kaygısına düşen yırtıcı hayvan çok tehlike yaratır, dehşet saçar etrafına."

"Teşkilatların eli kolu bağlı, San. Azgın, yırtıcı bir hayvana karşı duramaz onlar, gözü kara ve korkusuz davranmak en iyisi bana sorarsan. Onun artık çepçevre kuşatıldığına dair haberler buraya da yayıldı, muzun kazığını yiyeceklerini kestiren şirket sorumluları da çoluk çocuklarını göndermeye başlamışlar Amerika'ya. Milyoner Lucero'lar bile oraya gitmeye hazırlanıyor, çocuklarını ve hatta Maker Thompson'un torununu da götüreceklermiş. Dahası var; bu gece makineli tüfeklerle deneme atışı yaptı ya askerler, gözdağı verdiler bir çeşit, gazeteleri ve dağıttığımız bildirileri görmezlikten gelen hükümet makamlarıyla taban tabana zıt onların davranışı. Dağıttığımız bildiriler elden ele dolaşıyor ve polis ses çıkarmıyor buna, burunlarının dibinde toplanıyoruz, görmezlikten geliyorlar."

Tabio'nun yanına geldi ve sesini iyice alçaltarak ekledi Florindo:

"Dostum, buradaki bazı subaylarla bağlantı kurduk senin yokluğunda. Haberin var mı, bilmiyorum; garip bir olay geçti burada. Berberin evinde o vesikalar ele geçti ya, Kumandan yanındaki yüzbaşıya vermişti bu vesikaları Kumandanlık odasına götürmek görevini. Buna engel olmak üzere Andres Medina ve ben, silah elimizde pusuya yattık. Vesikaları almak için yüzbaşıyı öldürmekten başka çaremiz yoktu, vaktinde müdahale edemezsek çok arkadaşımız polisin eline geçecekti. Yüzbaşının pusu kurup beklediğimiz yerden tek başına geçeceğini umuyorduk, oysa o sırada görevli olan öbür yüzbaşıyla, koskoca bir müfrezenin başında geçti oradan, şansı yardım etti ve kurtuldu elimizden..."

"Şu ünlü Carcamo yüzbaşı mı?.." diyerek onun sözünü kesti Tabio San.

"Ünü nereden geliyor?"

"Vesikalardan tabii, neden olacak başka..." dedi Tabio. Farkında olmadan "ünlü" sözünü kaçırmıştı ağzından, Malena'nın "hatıra defteri" ve defterde yazılı şeyler takılmıştı aklına...

Evet, yabancı bir isim değildi Carcamo. Yolun iki yanındaki kocaman ve sık yapraklı ağaçların hışırtısı Cerropom'da, bir çınar ağacının dibinde uykusuz geçirdiği geceyi hatırlattı ona; hatıra defterindeki uzun bölüm, Malena'nın yaşadığı imkânsız aşktan geriye kalan o bölüm takılmıştı kafasına, sonu kupkuru ve hangi anlama geldiği kestirilemeyen bir "ve" ile boşlukta kalan bölüm.

"Anlat bana Florindo, Malena'nın Rosa Gavidia ismini kullandığını nereden biliyordu yüzbaşı?"

"Biz de çok düşündük bunu, onun çocukluk arkadaşı olan ve temas eden Andres Medina anlattı meselenin aslını; Carcamo asteğmenmiş Malena'yla tanıştığında, askerî gazinodaki bir maskeli baloda tanışmışlar zaten."

"Maskeli balo demek!"

Florindo'nun anlattığı hikâyeyi önemsemediğini göstermek amacıyla "maskeli balo" sözünde ısrar etmişti; oysa bunu diline dolayışının gerçek sebebi başkaydı. Malena, Carcamo ile maskeli baloda tanıştıklarını yazmamıştı "hatıra defterine".

"Evet, hayli komik olmuş tanışmaları. Genç köylü kızı kılığına girmiş Malena, Carcamo da bıyıklı bir süvari subayı olmuş o gece. Malena sesini incelterek konuşuyor ve olduğundan daha genç görünmeye çalışıyormuş. Carcamo ise olduğundan yaşlı göstermek istiyormuş kendini, sesini kalınlaştırmaya çalışıyormuş bu yüzden. Süvari subayı kendini takdim etmiş köylü kızına, köylü kızı adının Rosa Gavidia olduğunu söylemiş o zaman. Dans etmişler önce. Ve bir daha ayrılmamışlar. Derken, gecenin bir vaktinde maskeleri çıkarmışlar; genç köylü kızının olgun bir kadın, süvari subayının gencecik bir delikanlı olduğu anlaşılmış böylece. 'Rosa Gavidia değil benim adım, Malena Tabay,' demiş Malena. Genç asteğmen onu her zaman Rosa Gavidia adıyla çağırabilmek için izin istemiş. Gülerek cevap vermiş Malena: 'Beni böyle yaşlı değil, çok daha genç tanımak isterdiniz değil mi?..'"

Florindo ağırlaştırdı adımlarını, yaklaşmışlardı varacakları yere, fakat Carcamo'nun bunca yıl sonra bile nasıl olup da Malena ile ilgilendiğini Tabio'ya anlatmak istiyor, yürüyüşünü ağırlaştırarak vakit kazanmaya çalışıyordu.

"Dostum..." Arkadaşça ve sessiz bir kahkaha şekillenmişti dudaklarında. "Doğrusu, yüzbaşının durumu çok şaşırtıyor beni! Ateşin küllendiği yerde, hayret!.. Bana sorarsan, ele geçirilen bazı vesikaların üstünde Rosa Gavidia ismini okuyunca, eskiden çılgınca sevdiği köylü kızını hatırladı yüzbaşı, bizim ateş gibi ihtilalci Malena'mızdan haberi bile yok."

"Emin misin?.." diye kekeledi San, aklı başka yere takılmıştı, bir süre dalgın kaldı ve sordu: "Peki, aşırdığı vesikaları ne yapmış yüzbaşı?"

"Hepsini yakmış, ama işi çok ilerlettik bu subayla. Onunla ve gene yüzbaşı rütbesindeki Jose Domingo Salome isimli öbür subayla adamakıllı geliştirdik temaslarımızı. Burada Samuel kardeşler diye bilinen çalgıcılar aracılık ediyor temaslarımıza. Üç kardeştir bu Samuel'ler: En büyükleri Samuelon ekmek gibi yumuşak ve iyi yürekli bir adamdır, ortanca kardeşi Samuel, canlı, kurnaz ve tedbirlidir. Hepsinden gözü pek olanı ise en küçükleri Samuelito'dur, kısacık bir adamdır üstelik."

"Samuel kardeşler nasıl ayartıyorlar o yüzbaşıyı?"

"Gitar çalmayı öğretiyorlar ona ve..."

"Devrimci şarkılar mı öğretiyorlar yoksa?.."

Gürültülü bir kahkaha koyuverdi Florindo, sonra toparlamaya çalıştı kendini:

"Devrimci şarkılar mı? Kumandanlık binasında mı?"

"Biliyor musun şey denir böylesine..." diye söze girdi Tabio San, Florindo tekrar başlamıştı kahkahalar atmaya: "Gitar sesini bir yana bırakırsak, 'Ayağınıza, Kumandanlık binasına gelerek ihtilal dersleri verilir' gibisinden bir ilan denir buna..." Hâlâ gülüyordu Key. "Biz belki göremeyiz ama çocuklarımız mutlaka görecekler bunu; kışlalarda ihtilal şarkıları söyleyecek askerlerimiz, mitralyözler değil, tarım araçları eşlik edecek şarkılara..."

"İhtilalci olmayacaklar mı o zaman..."

"Hep ihtilalci kalacaklar, ordumuz da ihtilalci olacak çünkü!"

Sık ağaçlarla donanmış bir koruluğun koynuna gizlenmiş kır evinin bahçesine girdiler. Ellerini bile seçemez olmuşlardı artık, kararsız adımlarla yürüyorlardı, kumlu zeminde ayakları sık sık kayıyordu. Sessizlik... Ağaçların hışırtısı... Bekleyiş içindeki insanların soluk alıp verişi... Kapı açıldı ve Florindo'nun peşi sıra, bundan sonra gizleneceği binaya girdi Tabio San. Sert ve nasırlı eller... Uzak, kısık ve boğuk sesler... Her şey karanlığa gömülmüştü, yürekler aydınlık ve ışıl ışıldı sadece.

XXXIII

Tabio San şafakla birlikte çıktı sokağa, gezintiye çıkar gibiydi. Cebinde her zaman bulundurduğu eşyadan başka hiçbir şey almamıştı yanına, bir daha geri dönmemek üzere gidiyordu oysa. Sokağın tozu ve külü çepeçevre sarıyordu ayaklarını, sessiz adımlarla yürüyordu. Gecenin geç saatlerine kadar Malena'yla oturmuş, çeşitli belge ve bildirileri ateşe tutup yakmışlardı. Bütün bu kâğıt kalabalığından bir kül yığını kalmıştı işte geriye, bu hayalet mahallesinin her köşesini kaplayan kül örtüsüne eklenmişti yakılan kâğıtların külü. Yeni haberlerle coşarak uykulu dünyalarından

silkinmek, hayata yeniden doğmak isteyen insanların mahallesi... Küllerle örtülmüş çaresizliği yaşıyordu bu mahalle.

Gecenin geç saatine kadar özellikle ayakta tutmuş ve uykusuz bırakmıştı Malena'yı. Şafak vakti bitkin düşüp uyusun, evden çıkışını göremesin diye. Ama Malena uyumamıştı. Soyunmamıştı bile. Dipdiri ayaktaydı, evin dip tarafındaki odada, Judasita'nın yatağında oturmuş, bekliyordu. Judasita, onların yattığı odaların arasındaki boşluğa iskemleleri birleştirip yatacak yer icat etmişti kendisine; aralarına girmiş, şeytan ikisini azdırmasın diye yapmıştı bunu. Evlenmeden şeytana uymamaları gerekiyordu zira. Zafer kazanılmadan evlenemezdi Tabio, başka isimle uydurma bir evlenme bile onu ele verebilir ve öbür dünyaya yolcu edebilirdi, başına konan mükâfat kaldırılmış değildi çünkü. Evlenecekleri güne kadar ayrı kalmaları, şeytana uymamaları daha doğruydu, öpüşerek çocuk yapmak imkânsızdı zaten. Kadınca bir önsezisi vardı Judasita'nın, kendisinin de söylediği gibi "bekâr ve dul kadın" önsezisiydi onunki, kocası öleli yıllar olmuş, tek çocuğu da kurşuna dizilmişti. Kocasından sonra erkek girmemişti hayatına, "matmazel" diye çağrılsa çok hoşlanacaktı. Her şeye rağmen gayet anlayışlı kadındı Judasita; Malena, Cerropom'dan kaçıp eve, onların yanına geldiğinde kendi odasını Malena'ya bırakmıştı hemen. Bu kuyudan farksız evde, her yerdekinden daha emniyetteydi Malena. Hem bu köhne ve kül yığınlarının ezdiği mahallede kim bulabilirdi ki onu? Ayrıca, giriştikleri hareketin dostları artık iyice çoğalmıştı, hemen her gün geliyor, dış dünyadan taze haber taşıyorlardı eve, küllerin arasında ufacık kor ateşleri yanıyordu böylece...

Bir şeyler olacaktı mutlaka... askerî birliklerde izinler kaldırılmıştı gene... polis ekiplerine tüfek dağıtılmıştı... gene bazı öğretmenler tutuklanmıştı... şehre girip çıkanların kimliği kontrol ediliyordu artık, bütün arabalar, taşıt araçları aranıyor... silah, bomba ve dinamit arıyorlardı... bir şey bulamıyorlardı ama... listeleri, bildirileri, karikatürleri... bulamıyorlardı... gürültüler... söylentiler... deniyor... denecek... dedi... gürültüler... söylentiler...

Kahve cezvesini sönmeye yüz tutmuş ateşin üstüne koydu Judasita. Başladı körüğü üflemeye. Ateş yeniden canlanıp ekmek kı-

zartılabilecek hâle gelinceye kadar çalıştırdı körüğü. Boş mideyle göndermeyecekti Tabio'yu. Sıcak bir şeyler atıştırmalıydı...

Sadece Judasita'nın uzattığı kahveyi kabul etti Tabio, bir yudum kendisi alacak, bir yudum da Malena'ya içirecekti, aynı fincandan içeceklerdi ikisi. Ekmeksiz yudumladılar kahveyi, sonra sofradan kalktı ve dışarıya çıktı Tabio, o giderken gözleri yaşlıydı Judasita'nın, deniz tutmuş gibi duvara yasladı başını, kirli duvarın önünde bir garip görünüyordu bembeyaz saçları.

Malena evin avlusuna çıktı Tabio'nun kolunda, yan yana yürüdüler ayrılıktan önceki metreleri, uzun uzun öpüştüler avluda ve sonra, sabah rüzgârının nemiyle ıslanmış, kilitleri ve sürgüleri buz gibi soğuk sokak kapısına yaslandı Malena. Tabio'nun kül yığınları arasında kaybolan adım seslerini işitmedi bile, ikisinin de hayatına anlam veren bir ülkünün peşinde kendisinden uzaklaşıyordu işte.

Çok hızlı yürüyor ve çevreyi kuşkulandırmamak için hiç dönüp bakmıyordu geriye, bir ara takip edildiğini sandı; dizlerinin bağı çözülecekti neredeyse, sonunda kendi adım seslerinden ürktüğünü fark etmese koşarak kaçacaktı! Neyse ki "kül mahallesi"nden çıkıp da şehrin merkezine yakın sokaklara vardığında anladı böyle olduğunu. Dimdik yürümeye gayret ediyordu, yaşlandıkça omuzlarının çöktüğünü düşünmek ona huzursuzluk veriyordu çünkü. Cebine sokmuştu ellerini, kısa siperlikli bir kasket geçirmişti kafasına, ceketinin yakasını kaldırmıştı. Gün doğmadan merkez garının civarına ulaşmaktı niyeti, "International Railways of Central America" tabelasının asılı durduğu kocaman bir hangardı merkez garı.

Yoğun bir hareket başlıyordu şehirde, bütün kent uyanıyordu, telaşlı adımlarla gidip gelen insanlarla doluydu sokaklar. Otomobiller, yük arabaları, kamyonlar, bisikletliler vızır vızır geçiyordu caddelerden; duraklar taşıt bekleyen yolcularla doluydu. Mars civarına giden askerî birlikler görülüyordu, uykulu ve bıyıklı subaylar at sırtındaydı; top arabalarını katırlar çekiyor ve bandonun çaldığı marşların temposuna uygun adımlarla ilerliyordu askerler.

Hiç vakit kaybetmedi Tabio San, garın yan kapısında gördüğü köylü ve işçi kalabalığının arasına karıştı, lambalar hâlâ yanıyordu

orada. Bir zaman yürüdükten sonra sağa, demiryollarına ait tamir atölyelerinin bulunduğu tarafa yöneldi. Aradan çok zaman geçmemişti ki uzaktan fark etti aradığı adamı. Güneş yanığına uğramış, insan azmanı bir adamdı bu, onun yaklaştığını görünce sigarasını yaktı ve yürüdü.

Peronları, rayları, makas yerlerini kimi zaman koşar adım yürüyerek, kimi zaman sıçrayarak ve hep o adamı takip ederek geçti Tabio. Boğazı kurumuştu, her şeye ve çevrede rastladığı herkese kuşkuyla bakıyordu. Kör yola çekilmiş bir vagon dizisinin önüne kadar yürüdüler. "*Chos, chos, moyon, con...*" Böyle seslendi iri yapılı demiryolu işçisi.

Bir dakika sonra, bir yük vagonunun içinde, karanlıkta el yordamıyla yol boyunca oturacağı yeri arıyordu Tabio. Elinde ve yüzünde biriken teri silmek için mendil çıkardı cebinden. Lokomotif ve vagon gürültüleri duyuldu. Uyanan şehrin uzak sesleriydi bunlar. Daha sonra, insanları sabah duasına çağıran kilise çanlarını duydu, hızla gara girip çıkan lokomotiflerin kampanasından çok farklıydı bu sesler. Boğuk bir düdük sesi yeri göğü çınlattı. "El Zapote"nin düdüğüydü bu. Sabahın yedisi oldu işte. Bira fabrikasının işçileri işbaşı yaptılar şimdi. Bıçkı atölyelerinin tiz ve acı sesli düdüğü de duyuldu. Saat yedi. Hızar makinelerinin bıçağı altına odun sürmeye başladı işçiler. Klakson sesleri. Yoğun trafiğin kapadığı yollar. Garın önündeki yol ağzında tıkanıklık. Sürekli tıkanıklık. Zil sesleri, ıslıklar, nal gürültüleri, yük alan veya yük boşaltan arabaların kaldırımları gümbürdeten teker sesleri, yük depolarının önüne çıkarılan sandıkların, kasaların şangırtısı...

Dışarıdaki seslere kulak vermekten vazgeçti Tabio ve ayrılırken Malena'ya söylediklerini hatırlamaya çalıştı. Sırf teselli olsun diye öyle konuşmamıştı, Malena'ya ne söylediyse bütün kalbiyle inanıyordu hepsine. Şimdi, kendisini Tipuisate'ye götürecek bu vagonda hapisken ve bir başınayken her şeyi yeni baştan hatırlamak rahatlatıyordu onu. Yol boyunca yemesi için sandviç, meyve hazırlamışlardı ona, bir testi dolusu su ve ayrıca sigara getirmişlerdi.

Ortamın genel greve çok elverişli olduğunu sanıyoruz, demişti Malena'ya, fakat grevi başlatacak kıvılcım dışarıda parlamalı, ateş

dışarıda yanmalı; bu beklediğimiz de gerçekleşti zaten! Hareketin kıvılcımı öğrenciler ve öğretmenlerdi şimdi. Ona dolu gözlerle bakmıştı Malena, öğretmenlerin rolünü başlangıçta haksız yere küçümsediğini hatırlatmak istiyordu sanki. Diktatörden onlar da korkmuyorlar artık, parlaması çok yakındır kıvılcımın. Yerim büyük şehir değil artık, güney sahilinde, tarım işçilerinin yanıdır benim yerim; bir başka arkadaş da Bananera kesimini dolaşacak boydan boya. Genellikle Kuzey'de başlayan hareketlere katılmayı reddetmiştir Güney'dekiler, bunun en büyük sebebi örgütsel ayrılıklardır. Politik mücadeleyi başkentte ve öbür şehirlerde vereceğiz ve biz, Kuzey'de ve Güney'de aktif şekilde mücadele edeceğiz. Ücretlerin arttırılması, sosyal sigorta haklarının ve iş kanununun lehimize değiştirilmesi, ekilmeyen toprakların dağıtılması uğrunda savaşacağız...

Ama bütün bunların gerisinde Malena'ya bir türlü anlatamadığı şeyler gizliydi. Malena'ya duyduğu hisler yani. Sevdiği kadınla kendisi arasındaki koparılmaz bağları doğuran ama bütün basitliğine rağmen Malena'ya açamadığı şeylerdi bunlar. Soyunun bir özelliği olan sessizlik mi bağlıyordu acaba onu; aklından ne geçerse, atalarından kalma bir alışkanlıkla her şeyi boşluğa bırakmak, bulutlara sarmak, susturmak ve tek bir söz bile etmemek gururunda mıydı yoksa asıl sorun? Beceriksiz damgasını yememek için mi tutuk kalıyor, içinden geldiği gibi davranamıyordu? Köşe başındaki seyyar satıcının, fabrika müdürünün, kahve patronunun, meyve bahçeleri sahibinin yaptığı gibi aşkını söyleyemediği, onlar gibi aşkını gösteremediği için mi mutsuzdu ve acı çekiyordu?

Mavili yeşilli iki ışıklı nokta, iki ufacık nokta çekti dikkatini. Vagonun karanlığı içinde pırıl pırıl görünüyorlardı. Bir "cocuyo" idi bu. Dokunmadı böceğe. Hayvanın olağanüstü fosforlu parlaklığı gözlerini kamaştırmıştı. Ay ışığı renginde iki toplu iğne başı gibiydi. Ne işi vardı peki burada? Tütün sarısı örümcek neden karşısına çıkmıştı şimdi? Neyin ifadesiydi onun buradaki varlığı? Ansızın içinde bulunduğu vagona tosladı tren, neredeyse yere kapaklanacaktı sarsıntıdan. Az daha, o insanı allak bullak eden gürültü dünyasında tekerlerin raylardan başlayan ve bitmek tükenmek

bilmeyen tıkırtısıyla şaşkına dönerek, kendini umutsuzluğun pençesine kaptıracaktı. Susuzluğa ve sıcağa teslim olacaktı. Yerinden kımıldayamayacaktı zafere kadar... Misafir edildiği çiftlikte çevresine toplanan mücadele arkadaşlarına da söyledi bunu, artık zafere kadar beraber olacaktı onlarla. Kocaman bir sürahi dolusu suyu bir solukta içmişti. Şöyle yatağın üstüne uzanmak için izin istedi sonra, gerçeğin ve hayallerinin gücüyle daha rahat konuşabilecekti o zaman. Oradakilerin bir kısmı bağdaş kurdular çevresinde, kimi yere çöktü, bazıları da ayakta beklediler konuşmasını, öksürük aksırık gürültüsü, birbirinin peşi sıra yağdırılan sorular ve onu dinlemeye gelenlerin göz kapaklarında sürekli bir bekleyiş; yatağa boylu boyunca uzanınca, Tabio'nun boyu posu hakkında daha iyi bir fikir edindi çevresindekiler.

O bildikleri Tabio San mıydı bu adam? Bazıları hâlâ Octavio Sansür, diyordu ona. Evet, o bildikleri adamdı, aynı adam Tiquisate'de, yıllar önce, çiğnediği zehirli mantarlar yüzünden davul gibi şiş yüzü ve gözleriyle ırgat gibi aralarında çalışırken görüp tanıdıkları adamdı. Artık uzak ve gerçekleştirilmesi imkânsız bir rüyadan bahsetmiyordu onlara, artık bir hayal değildi anlattıkları, gerçekleştiğine hepsinin tanıklık ettiği olayları anlatıyordu şimdi.

Eskiden olduğu gibi, gene kurbağa vıraklamalarıyla dilimlere bölünüyordu zaman.

Konuşurken birkaç defa sustu, anlattığı olayları dilinin altında evirip çevirmek, cilalamak, ilk bakışta gerçek dışı göründükleri hâlde alabildiğine gerçek oldukları için alçak gönüllü ve taş kadar hareketsiz bir biçimde kendisini dinleyen arkadaşlarının önünde ayrı ayrı hepsinin tadını çıkarmak istiyordu. Kafasında şekillenen hayallerin her birini doğru mu sanıyorlardı yoksa? Yoksa zehirli mantarların zihninde yarattığı deformasyon muydu bu?

Bunun aksine inanması gerekiyordu oysa. Kabullenmek? Tüylerini ürperten bir sözdü bu! Dehşet veriyordu ona! Hayallerde yaşatılan şeyi bile kat kat aşıyordu gerçek ve kendine sahne olarak Üniversite'yi seçen olağanüstü ama sahici bir masal niteliği kazanıyordu. Üniversite öğrencileri yumruklarını sıkarak bağırıyor ve eğer yeri göğü titreten diktatör, bir çeşit "ikinci bağımsızlık" de-

mek olan tekliflerine yirmi dört saat içinde "evet" demez ve boyun eğmezse grev ilan edeceklerini bildiriyorlardı.

"Gerçeğin hayal sınırlarını bile aştığı" yeni bir devrin başlangıcıydı bu.

Böyle edebiyat yapmaktan hoşlanmıyordu aslında. Fakat ekmek ve sınırsız bir hürriyet için yaşayan binlerce insanın susuzluğunu, bilinçlerine gelip yerleşen aydınlığı başka türlü nasıl anlatmalı; bu bilinçlenmeye işçiler bir yön veremezlerse, şirketin başını ezip şartlarını kabul ettiremezler ve gelecekteki köylü-işçi iktidarına yolu açamazlarsa, bu şimdi sarhoşluk veren coşkunluğu aşmak nasıl mümkün olacaktı ki?..

Nutuk söyler gibi konuşuyordu daha şimdiden...

Hayata yeniden doğmuş bir Jean Paul Marat modeliydi o, gençlik günlerinde kuşları azat eden bir kurtarıcı ve eline geçen her devrimci kitabı âdeta gözleriyle yiyen anadan doğma bir ihtilalciydi. Halktan sonra halkçı ihtilal ateşinin küllerinden yeniden doğmuş ne varsa, hepsini tekrar halkın önüne getirendi o.

Yeniden öğrencileri ve öğretmenleri düşündü. Malena'nın yalnızlık çekmesinden, tek başına yararlı olamamanın umutsuzluğu içinde, şikâyet ve ağlama duvarından farksız olan Judasita'dan sıkılarak evi terk etmesinden çekiniyor; onun, hayatlarını tehlikeye atmaktan çekinmeyen korkusuz insanların safına geçerek başını belaya sokmasını istemiyordu...

"Arkadaşım," dedi oradakilerden biri ve iyice yaklaştı Tabio'nun oturup yattığı yere: "Tuzlarda amelelik etmek nedir, siz bilmezsiniz! Bilmemeniz de daha iyi! Tuz tabakasının üstünde çıkmasın sakalınız, çok daha iyi!"

"Evet, bilmem arkadaşım..." diye cevap verdi lider, bu güneşin ve rüzgârın etkisiyle teni esmerleşmiş adamın sesini duyunca doğrulmuş, saygılı bir tavırla yatağın üzerine oturmuştu.

"Fakat birer sıfır olan bizlerin de harekete geçmemiz gerekiyor, yaşama şartlarımızın düzelmesini, ücretlerin arttırılmasını sağlamak gerekiyor. Bugün hepimiz perişan durumdayız, bizden daha sefil kimse yoktur, sahilin tuzuyla mücadele ettiğimiz bölgelerde tek bir iyi şey bulamazsınız! Tuz demiri bile kemirir, eritip toz

hâline getirir onu. Ve düşünün ki, başımızdaki şapkadan kıçımızdaki dondan başka bir şey yoktur üstümüzde; yarı çıplak çalışırız! Tuz nasıl susatır insanı, bilir misiniz? İşte bunu kimse bilemez, bir biz biliriz!"

"Çalışmayı durdurmalısınız öyleyse, ücretlere zam verilinceye ve hayat şartlarınız düzeltilinceye kadar çalışmamalısınız!"

"Hele grev bir başlasın, dayatacağız patronlara! Diktatöre karşı çıkarken, sadece kendileri adına değil, tuzlalarda sürünen emekçiler adına da konuştuklarının farkında mıydı öğrenciler?"

Florindo Key karıştı söze. Toyo Montola'ya, tuzla işçisine bütün arkadaşlarını toparlamasını ve Tabio San'ı beklemelerini söyledi. Şimdi gitmeleri daha iyi olacaktı. Uykuya ihtiyacı vardı liderin, öbür gün tekrar gelip konuşabilirlerdi onunla. "Arenal de los Gambusos"taki büyük mitingden önce veya sonra istedikleri gibi görüşmek fırsatı bulacaklardı, büyük mitingde bütün işçilere "greve hazır olmaları" bildirilecekti zaten.

Su kadar sessiz ve çabuk boşalttılar odayı. Florindo bile konuşmadan oturdu. Yatağında bir o tarafa, bir bu tarafa dönüyordu lider, uykuyu arıyor, bulamadığı için kıvranıyordu yattığı yerde. Bacaklarını birbirine yapıştırıyor, tekrar ayırıyor, sık sık ellerini bitiştiriyordu. Yorgunluk, sıcak ve aklından hiç çıkmayan tuzla işçisi yüzünden bir türlü uyuyamıyordu. Evet, adalet günü gelince ölüler dirilecekti mezarlarında; diri gömülenlerin sinek kanatları gibi, şeffaf, et yığını hâlindeki insanların hepsi ayağa kalkacak ve demin tuzla işçisi Toyo Montola nasıl konuştuysa öyle konuşacaklardı hep bir ağızdan:

"Gidiyorum arkadaşım, uzat elini bana, artık kendimden bahsetmemek için gidiyorum..."

Kurbağaların, bir saatin tik tak seslerinden farksız ve sonu gelmeyen viyaklaması, sesli harflerle vurgulanarak uzayıp gidiyordu dışarıda.

"Uyuyamıyorum..." Florindo'ya hâlinden yakınıyordu Tabio San, yakınıyordu ama Florindo'nun kendisini dinleyip dinlemediğinin farkında bile değildi. Onun hemen yanı başına, bir şezlonga uzanmıştı Florido, kımıldamıyordu.

Kurbağa viyaklamaları devam ediyordu bir yandan da.

Sesinin tonunu değiştirdi Tabio, Florindo'nun varlığına aldırış bile etmedi bu sefer, kendi kendine konuştu. Gözüne uyku girmediğini tekrarlayıp durdu üst üste.

Malena endişelendiriyordu onu. Arkadaşlarının ve Yüzbaşı Carcamo'nun gözünde Rosa Gavidia! Önsezilerine ve duygularına çok kapılan bir kadındı Malena. Hayır! Kararlı bir kadındı gerçekte. Öğretmenlerin mücadelesine katılmaya karar vermişse, kimse tutamazdı onu. Judasita mı engel olacaktı evden gitmesine?.. Söz vermişti ama... Malena'yı bir yere bırakmamaya söz vermişti... Fakat olayların akışı gerektirirse Judasita'yı dinlemezdi Malena, çeker giderdi evden. Ona söz geçirmeye Judasita'nın gücü yetmezdi. Bir "Maya" kabartması gibi şehre koşardı Malena: Hafif kavisli burnu, alnının yumuşak hatları ve dudaklarının kenarına doğuştan gelip yapışan güleç ve yumuşak keder ifadesiyle bir "Maya" kabartması gibiydi tıpkı...

Bir sıçrayışta "külcülerden" okullulara koşacak, bu ihtilalci yeraltı örgütüne geçecekti Malena.

Bugüne kadar hem "külcüler", hem "okullular" gizli polisin pençesine düşmemiş, askerî, adli ve siyasi alanlarda dediği dedik olan bu birkaç başlı canavardan hep kurtulmuşlardı.

Öğrenci ve öğretmenler kurmuştu "Okullular" örgütünü. Başlangıçta diktatöre karşı açıktan açığa cephe almamıştı bu örgütteki devrimciler. Önceleri asker beresi ve yargıç cübbesi giydirdikleri kuklalarla baştakileri maskara ediyor, öğrenci topluluklarında "kraliçe" seçiyor, bu tür fırsatlardan yararlanıp kışkırtıcı konuşmalar, sözlü atışmalar düzenliyorlardı. Sonradan tiyatro sahnelerine, meydanlara yaydılar bu işi, hükümeti alaya alan komik piyesler hazırladılar. Derken maskeleri çıkardılar sonunda, acı bir trajedinin elbisesini giydi her şey; açıktan açığa cephe aldılar diktatöre; "Palavra Napolyon" veya "Salon kaplanı" diyerek hücum ediyorlardı ona.

"Külcülerin" grubunda da çok sayıda azılı kışkırtıcı yuvalanmıştı. Külcülüğün verdiği avantajla siyasi hayattan dışlanmış eski politikacıların evlerine rahatça girip çıkıyorlardı. Kendilerinden

yana olan askerî şahıslarla ve son suikastı düzenleyenlerle de bu yoldan temas kurmuşlardı zaten. Kül çuvallarının içinde hafif silahlar, bildiriler, para ve haber bültenleri gönderiliyordu gerekli yerlere. Gizli polisin haberi bile yoktu bu yoğun çalışmadan.

"Okullular" da, "Külcüler" de birbirinden habersiz olarak aynı maskenin arkasına gizlemişlerdi çalışmalarını: "Tanrıya karşı hiç saygısızlığı bulunmayan bir hareket," diye isimlendirmişlerdi bunu.

Fakat neden hep aynı şeyleri düşünür ki insan?..

Geniş geniş soluk aldı, mendilini aradı sonra, bir türlü uyuyamamıştı. Mendilini arıyordu ceplerinde... yastığın altında... her yerde!

Sonsuz bir ülkeye benzer uyku ve dünyamız kadar büyüktür neredeyse. Ama cennetin kapısı gibi daracık bir kapısı vardır ve ancak o kapıdan girilir uykunun mutlu ülkesine.

"'Okullulara' katılma sakın, farkına varmadan ele verirsin onları!.." Malena'ya böyle öğüt verişi geliyordu şimdi aklına, kendi sesi çın çın ötüyordu kulaklarında. Sanki şuracıkta, yanı başındaydı Malena, gökteki yıldızlarla kurbağalar arasında bir yerdeydi. Tavanda asılı duran armalarla duvardaki tencere mi, yoksa otlar ve bitki kökleriyle dolu bir çekmece mi olduğuna bir türlü karar veremediği garip eşya arasında bir yerdeydi Malena.

"Seni arıyorlar Malen! İyi düşün, düşün Malen... 'Okullularla' gidersen eğer... Ama onları da polis arıyor... Öyleyse... vaktin var daha, verilen yirmi dört saatlik... yani bin dört yüz kırk dakika, yani seksen altı bin dört yüz saniye kurbağaların tik tak sesleriyle dolu saatine göre... sekiz milyon altmış iki bin sesli harf yani... mühlet bitinceye kadar..."

Malena'nın koyverdiği iniltileri işitiyordu. Sanki tehlikenin göbeğine, ateşe koşuyordu Malena. Ölüm derecesinde yaralıyorlardı onu, Malena'sını hiç göremeyecekti artık...

Neden beraber getirmemişti onu... Malena'sız zaferin ne değeri vardı ki onun gözünde?..

"Malen!.. Malen!.."

Malen'i neden getirmemişti yanında? Onsuz kazanılan zafer hangi işe yarayacaktı? Juan Nepomuceno Rojas'ın rüyasında gördüğü

alev tekerlekli, döner sahneli bir tiyatrodan farksız ve tüfekli, bayraklı erkekleri, kadınları taşıyan zafer arabasında baş köşede oturmanın ne önemi vardı? Zavallı adam, iş dönüşü oluvermişti her şey. Kocaman askerî kamyonlardan birine çarpmıştı bisikletiyle. Kamyonun on iki tekeri altında kalmış ve yamyassı olmuştu vücudu.

Zafer arabasına binmek neye yarayacaktı Malena olmadan?

"Halk ileri!.. İleri, halk!.." Juan Nepomuceno Rojas'ın bağırışı çınlıyordu kulaklarında.

Şimdi, Malena'dan uzaktayken "Halk ileri!" çığlığı boğazında düğümleniyor, ses hâline gelmiyor, ölü denizkestanesi gibi takılıyordu gırtlağında.

Sadece diktatör değildi öğrencileri küçümseyen, diktatör gibi herkes kendi kendine soruyordu: "Kim oluyordu bu öğrenciler, yirmi dört saat mühlet verecek kadar büyümüşler miydi sahi?.."

Yirmi dört... yirmi dört... Kurbağalar viyaklıyor gene... Yirmiii döörtt... Yirmiii dööörtt uğursuz saat...

Böyle çırılçıplak ve koyun koyuna kalacaklar mıydı sonuna kadar? Çırılçıplak ve koyun koyuna yatacaklar mıydı böyle?..

Çırılçıplaktı Malena, çırılçıplaktı Tabio; sarmaş dolaş, bir banyonun içindeydiler ikisi...

Okşuyorlar birbirlerini, sevişiyorlar ve... birdenbire donuyor banyo, güçlükle vücutlarını cendereye alan buz kalıbının dışına çıkarıyorlar kafalarını, donuyor ve buz hâline geliyor bedenleri...

Mümkün değil bu! Zaferden sonra belediyeye gitmek ve evlenmek orada, hem açık açık, gerçek ismini kullanarak; Juan Pablo Mondragon... Octavio Sansür... Tabio San... Hangi ismini kullanacaktı sahi?

Ve sonra her yanı saran bir fotoğraf ve resim kalabalığına gömülmek, kartpostallarda yaşayan albenili bir dünyaya hapsolmak, sonsuz uzunluk ve irilikte kristallerle kaplı piyano şeklindeki bir taşın, taş gibi bir dünyanın umursamazlığına kapılıp gitmek...

Mahşer! Mahşer!

Sonunda evlenirlerse eğer... aslında insan her gün tekrar evlenir sevdiği kadınla... kâinatın mahvolmasını bekleyen çiftlere nasıl ulaşacaklar peki... mahşer, tek kurtuluş yolu bu... mahşer...

mahşer... serbest kalsınlar yeter ki... ikisini cendereye alan buz kalıbı eriyip aksın yeter ki... göl olsun, deniz olsun, nehir olsun, okyanus olsun buzun suları... kurbağalar viyaklıyor...

Mahşer vakti, ikisini çepeçevre saran buz kalıpları eriyip akmaya başlayınca, gövdelerinden bir anda koptu başları ve başka gövdelerin peşine düştüler... Başka bir şeyler aramaya başladılar...

Bu, bu ve öbürü... bir köylü genç kızın gövdesini gösteriyor Rosa Gavidia'ya!

Bu, bu ve öbürü... Bıyıklı bir süvari subayının gövdesini gösteriyor Yüzbaşı Carcamo'ya!

Ya kendisi?.. (Bu, bu... kendisi...)

Gövdesi yoktu onun, köylü kızı ile yüzbaşı arasında kendi başı vardı sadece. Kavga etmiyor, aşk ateşiyle tutuşup sevişiyorlardı, sarmaş dolaştı ikisi de, ayırmak gerekiyordu onları, ne felaket! Fabrikalara, silah namlularına kurban verilen kadınlara ve erkeklere... Bu felaketli sonu hazırlayan şartlar yok edilmeliydi.

Bir hamlede yüzbaşının kollarından çekip aldı köylü kızını. Bir köylü kızıydı, öğretmendi ve ihtilalciydi. Yeni günün şafağında onun yüzünden sevişmek yasaklandı, kurtuluş çaresinin yaşamak değil, mahşerde mahvolup gitmek olarak kabul edildiği evlerde "yatak grevi" ilan edildi.

Biri dürtüyordu onu. Gördüğü rüyayı kovdu kafasından, rüyanın son resimlerine açtı gözlerini.

Florindo'ydu onu uyandıran. Yataktan çıktı, esnedi, gerindi, gözlerini ovuşturdu; uyumaya mı gidiyordu, yoksa uykudan mı kalkmıştı? Pek farkında değildi. Önce yüzünü gözünü yıkaması gerekiyordu. Bahçede, armut ağacının dibindeki su sarnıcına yürüdü ve suya soktu ellerini, ellerinin serinlediğini, rahatladığını hissedince kollarını da daldırdı suya, suyu avuçlayıp çarptı yüzüne, öfkeli ve çocuksu sesler şekillendi dudaklarında. Kahve kokusu geldi burnuna sabah sabah. Ve onunla birlikte en taze haberlerin kokusu yine masanın üzerinde.

Sabahın bu çok erken saatinde bile ortalık alev alev yanıyordu. Gökteki lekesiz ve berrak mavi... Alabildiğine yüksek palmiye ağaçları... Çalılıklarda vızıltılı bir ses... Çıt çıkmıyordu etrafta.

Baş başa kalmanın keyfiyle oturup karınlarını doyurdular. Kahveyi ve süt tozunu Florindo hazırlayıp getirdi masaya. Sıcak suda eritmişti süt tozunu, ekmek, yağ ve jambon getirmişti ayrıca. Sofrayı Tabio hazırlamıştı; iki fincan, bir bıçak, bir küçük kaşık, küçük bir kâğıt torbada şeker ve muz kabuğunda bir avuç tuz koymuştu sofraya. Hayli yaşlanmış görünüyordu Tabio, Florindo ise eski gücünden çok şey kaybetmişti. Sol elini her masaya uzatışında parmak uçlarında bile fark edilen bir titreme beliriyordu Tabio'da. Sinirliydi, oturduğu küçük sıranın üstünde kımıldanıp duruyordu, Malena yüzünden çok huzursuz olduğunu anlattı Florindo'ya. Hiç beklenmedik yerde, Üniversite çevresinde, öğretmenler ve öğrenciler tarafından yakılmıştı ihtilal meşalesi. Olayların hızına, gelişmesine ayak uydurabilmek amacıyla palas pandıras ayrılmıştı başkentten. Malena'yı saklandığı delikten, Judasita'nın evinden çekip çıkaracak vakti bile olmamıştı. Ne yapmalıydı şimdi?

Tebeşir kadar beyaz dişleriyle ısırdı kafasındaki bu soruyu, dudaklarına pek götürmüyordu sigarasını, parmaklarının arasına kıstırmıştı.

Malena için olduğu gibi kendisi için de, grevin başarısına mı bağlıydı gelecek?

Başkentteki arkadaşlara haber salınmasına taraftardı Florindo. Rosa Gavidia'nin orada tek başına olduğunu, ihtilalci aksiyona olan aşırı bağlılığından ötürü tehlikeye kendi ayağıyla gidebilecek, göz kırpmadan ölüme koşacak yaradılışta bir kadın olduğunu bildirmek gerekiyordu başkenttekilere. Tren seferlerinin durdurulmasına karar verildiğine göre başkente nasıl ulaştırılacaktı bu haber? Öbür yollar ve imkânların hiçbiri yeteri kadar sağlam ve güvenli değildi.

Cayetano Duende!..

Duende'yi düşündü Tabio San. Dışa vurmamıştı ama önce Populaca'yı, onun peşi sıra da Duende'yi hatırlamıştı. Alabildiğine güçlü insanlar olarak hatırlıyordu ikisini de. Fakat Cerropom'da kalmıştı onlar ve artık yol kenarındaki çakıl taşları gibiydiler; hiçbir şey bilinmiyordu ikisi hakkında da.

Malena'yı şimdi kutsal birer varlık misali yücelttiği bu iki yaşlı adama emanet etmişti, polisten kaçarken Malena'sına tekrar kavuşacağına emindi o zaman, ama bugün Judasita'nın yanındaydı sevdiği kadın, zavallı ve şaşkın bir eşya gibiydi koca şehirde.

Vakit öldürmek için tırnaklarını kesiyordu Florindo, işçi temsilcilerini bekliyorlardı ve tırnak makasının aralıklarla tekrarlanan "klik-klik" sesi yüzünden Tabio'nun sinirlerinin altüst olduğunu fark etmemişti bile. Yırtıcı çelik kollarını sürekli açıp kapayan gümüşlü bir böcek gibi çalışıyordu tırnak makası.

Kurbağaların viyaklaması –gün batarken ve şafak vaktinde mutlaka duyulur onların sesi– duyuldu gene; gözleri yuvalarından fırlamış olmalıydı, sabaha karşı çiğ yemişlerdi ve şimdi güneşte pişiyorlardı. Fakat kuşların cıvıltısı hemen bastırdı onların sesini, ağaç dallarını şişiriyordu rüzgâr, meyve bahçelerinden uzak gürültüler geliyordu kulaklarına.

Avuçlarını göğsüne bastırarak ovuşturdu lider; bütün gece boyunca kaburgalarının arasında bir kurbağa yaşamıştı sanki. Zaman zaman boğulacak gibi olmuştu bu yüzden, damarlarında kanının çekildiğini hissetmiş, ölümle hayat arasında gidip geldiğine inanmış, öbür kurbağalarla birlikte diktatöre verilen yirmi dört saatlik sürenin saniyelerini hesaplamıştı bütün gece.

Klik!.. Klik!.. Florindo tırnaklarını kesiyordu hâlâ, bir sigara yerleştirmişti dudaklarının arasına, patlaması beklenen olaylara dalıp gitmenin gözlere yapıştırdığı boş bir ifade vardı yüzünde. Dalgınlıkla derisini yırtıyordu bazen, derinin yırtılan kısmını dişleriyle koparıyordu, bir süre çiğneyip yere tükürüyordu sonra.

Sansür'ün elinde bir mendil vardı, sık sık terini siliyordu onunla ve artık "bekleyiş" devresinin sona erdiğini düşünüyordu. Beklenen olaylar başlamıştı işte; öğrenci ve öğretmen kuruluşları yirmi dört saatlik bir süre tanımışlardı diktatöre ve isteklerine olumsuz cevap aldıkları takdirde geniş çapta üniversite grevine girişeceklerini bildirmişlerdi... ("Çocukça işler bunlar"; böyle düşünüyordu Key.) Tıp öğrencilerinin hastahane ve dispanserlerdeki ek görevlerini bırakmalarıyla başlayacaktı grev; hukuk öğrencileri, mühendislik öğrencileri, ecza ve kimya fakültelerindeki öğrenciler

de destekleyecekti onları, en önemlisi öğretmenlerin okullardaki görevlerini bırakmalarıydı...

Son durum böyleydi işte, bu yüzden acele etmiş, başkentten ayrılıp Tiquisate'ye, kendi savaş alanına gelmişti zaten. Hücum saati çalınca Bananera'dakilerle aynı anda harekete geçmek gerekiyordu.

"Şişştt!" dedi Florindo, telaşla doğruldu, tabancasına uzattı elini, kapıya doğru yürüdü.

Adım sesleri yaklaştı, gelenin kim olduğunu kestiremediği için kapının eşiğinde pusuda bekledi Florindo. Andres Medina'ydı gelen. Her zaman dikkatli ve arkadaşlarına yardım edebilmek için çırpınan bir adamdı Medina. Yeni haberler getirmişti onlara. Bomba gibi bir haberdi bu kez getirdiği. Bütün ülkede sıkıyönetim ilan etmişti diktatör. Garantileri kaldırmıştı.

Oturduğu yerden ayağa fırladı Sansür, Key şaşkındı, boyuna soruyordu:

"Garantileri mi kaldırmış?.. Ne garantisiymiş bu; neyi kastediyor, bilmiyoruz ki!"

"Kaçık herif!.." diye bağırdı Tabio San. "Son perde açılıyor şimdi, siyasi olayların hepsine seyirci kaldık bugüne kadar, şimdi biz oynuyoruz, bizim müdahalemiz, bizim eylemimiz başlıyor artık."

Key'e bakarak devam etti:

"Senin bunu pek aklın kesmiyordu ama görüyorsun işte, gençlik tutuşturdu ihtilal ateşini. Anayasanın tanıdığı garantiler kaldırılsa da hem çok inanılmaz, hem olağanüstü bir olay bu, on yıldır ilk defa sadece zayıf hükümetlerin başvurduğu tedbirleri şimdi alıyor diktatör. Sebep?.. Başka çaresi kalmadığını anladı mı acaba?.."

"Dostum San," dedi Key ve sevgiyle kucakladı lideri, "inancım zayıftır belki ama iş eyleme gelince buradayım, emrindeyim ben, insanın tutunacak bir dala ihtiyacı vardır böyle anlarda."

"Bak sen... Demek herkesin tepkisi böyle oluyor zor anlarda; demek tutunacak dala ihtiyacı oluyor insanın, 'ya hep, ya hiç' deyip her şeyi göze almalı öyleyse!"

"Evet, 'ya hep, ya hiç' diyeceğiz, tam kumar oynayacağız!" dedi Florindo, yumruğunu kaldırdı ve şiddetle vurdu masaya: "Kazanmak için oynayacağız bu sefer!"

"İşimiz hem çok kolay, hem çok zor," dedi Andres Medina, fincan yıkamıştı kendisi için, ateşteki kahveden koydu fincanına. "Sadece diktatör değil paniğe kapılan, subayların hepsi korku içinde. Verilen emirlere aykırı davranınca başlarına bela geleceğini düşünüyorlar ama halktan da korkuyorlar ve bu korku hepsini bastırıyor, sırtlarını hangi tarafa dayamaları gerektiğine bir türlü karar veremiyorlar."

"Çocukluk arkadaşınla, Yüzbaşı Carcamo'yla konuşmuş olman umut veriyor bana..." dedi Key, Andres Medina'ya bakarak söylemişti bunu. "Samuel kardeşler de öbür yüzbaşıyla konuştular zaten. Sonunda kellelerini kurtarmak niyetindeyseler bu subayların bizden yana olmaları gerekiyor..."

"Bizim saflarımıza gelirlerse eğer, sebebi bu olmayacak sanıyorum," dedi Andres Medina. "Bizim gibi düşündükleri için aramıza katılacak onlar, ikisini de davamıza kazanmış olacağız."

"Medina, bir çocuktan farkın yok, 'aldatılmış' gideceksin sonunda!.." Gülüyordu Florindo, Sansür'ün sözüne kulak verdi sonra.

"Diktatörün halkçı hareketleri Napolyon önlemleriyle bastırmak isteyeceğini tahmin etmiyordum doğrusu, kendi Waterloo'sunu hazırlıyor..."

"'Water'i tamam da 'loo'su fazla bana sorarsan..." Tabio'nun onun gülüşüne yakıştırdığı sıfat yerine oturmuştu, Kartacalılar gibi gülüyordu Florindo.

"Atın eyerine tırmanmak kolaydır..." diye araya girdi Medina; "Ama uzun süre eyerin üstünden inmemektir önemli olan. Mesele şunu kestirmekte; Anayasanın tanıdığı garantiler kaldırılınca, bakalım üniversiteliler grevin zaferini sağlamak için gerekli işlerin üstesinden gelebilecekler mi?.."

"Ben inanıyorum..."

"Ben inanmıyorum..."

San ve Florindo aynı anda konuşmuşlardı, aralarındaki fikir ayrılığına rağmen daha fazla konuşmadılar, herkes fikrini kendine sakladı, birbirlerini incitmemek amacıyla susmuşlardı.

"Gözümüzle görüp ellerimizle dokunduğumuz şeydir 'gerçek'," dedi Medina. "Üniversiteliler, içinden çıkılmaz bir çelişkiye hap-

setti her şeyi. Tartışılacak yerde değil, en biçimsiz yerde tartışılıyor bu meseleler. Mesela Kumandanlık binasında. Sakin ve kendi hâlinde bir adam olan Kumandan geçen gün demediğini bırakmadı Yüzbaşı Salome'ye. Bir eri kırbaçladı ve başçavuşu haşladı, o hızla Yüzbaşı Carcamo'yu da azarlayacaktı neredeyse; hırsını alamadığı için kendi koltuğunu tekmeledi sonunda. Anlıyorsunuz ya, herkes bir yolunu bulup içini boşaltıyor..."

"Medina'nın anlattıkları, Kumandanlıkta olanlar yani..." dedi lider, endişeli ve dalgındı, gezinerek konuşuyordu: "Kumandanlıkta olanlar daha yüksek rütbeliler arasında geniş çapta baş gösteriyor muhakkak. Göremedikleri, elle tutamadıkları bir düşman var karşılarında, onları şaşkına çeviriyor bu düşman, sadece telefon konuşmalarından ve dedikodulardan, çeşitli söylentilerden tanıyabildikleri bu düşmana saldırmayı göze alamıyorlar bir türlü, milyonlarca insanın 'soyut' düşmanlığı akıllarına geldikçe ödleri patlıyor korkularından. Polisleri, gazeteleri, askerleri, baskıları ve propagandalarıyla pek hünerli, pek kurnaz, etkili ve güçlüydüler bugüne kadar; hükümet darbelerine, ayaklanmalara ve komplonun her türlüsüne karşı çok etkiliydi silahları... Ama alıştıkları türden hiçbir eyleme girişmeyen bu görünmeyen, bu milyonlarca insandan meydana gelen düşman karşısında çaresizler şimdi... Suç işleyenleri cezalandırmaya, inim inim inletmeye yeterli bütün imkânlara sahipler... Ama suç işlemeyenlerin karşısında elleri kolları bağlı hepsinin. Düşünün hele, hükümetin hâli ne olacak; sıkıyönetime rağmen hastahaneler, okullar, mahkemeler grev yüzünden çalışamaz hâle gelirse, hele umut ettiğimiz gibi başhekimler, avukatlar, savcılar, hâkimler de grevi desteklerse ne yapacak hükümet?.. Eyleme girişmeden önceki şu birkaç saat içinde kendi kafalarımızı değiştirmek zorundayız arkadaşlar, parsayı toplamak hayalini bir yana bırakıp geleceğin tohumlarını atmak istiyorsak tabii... Şirket personelinin tutumunu öğrenmeliyiz şimdi..."

"Ne olabilir ki onların tutumu? Ordunun grevcilere ateş açmasını bekleyecekler..." Böyle ulu orta konuşarak Tabio San'la arasındaki karakter farkını daha iyi belirliyor, San'ın atılgan ve heyecanlı yapısına karşılık kendisinin soğukkanlı davranışından doğan

sessizliği bozuyordu Florindo. "Bizim de sonumuz böyle olacak," diyecekti, söyleyemedi ama... "Bizi de öldürecekler," diyemedi. Çünkü Medina sözünü kesip konuşmaya başlamıştı:

"Avuçlarını yalayacak şirkettekiler, askerin grevcilere ateş edeceğini umuyorlarsa aldanırlar, devir değişti artık, emir alsalar bile ateş açmayacak askerler."

"Fakat bu söylediğin çok önemli Andres..." Florindo kolunu tutmuştu Medina'nın, bırakmıyordu. "Bu senin kendi fikrin mi, güvenilir birinden mi duydun yoksa?.."

"Hem duydum, hem de böyle olacağına eminim dostum. Neden böyle düşündüğüme gelince, San dostumuz gayet açık şekilde ortaya koydu bunu; devir çok değişti sözün kısası. Sadece birkaç saat içinde, bambaşka ve çok değişik bir gerçek belirdi önümüzde. Daha önce ulaşılmaz birer hayal gibi görünen şeylerin çoğu birer gerçek oluverdi avuçlarımızda. Hem Yüzbaşı Carcamo ile görüştüm ben. Öbür yüzbaşıyla, Salome ile anlaşmışlar ikisi, grevcilere karşı olan hiçbir harekete katılmayacak, bu şekildeki hiçbir emri dinlemeyecekler."

"Şu Samuel kardeşlerden gitar dersi alan subay mı Salome? Sansür sormuştu bunu."

"Evet... ta kendisi..." diye cevap verdi Key.

"Şirkete gelince..." dedi Medina, "Sonunda işçilerin bütün isteklerini kabul edecek şirket, sebebini hepiniz biliyorsunuz..." San ve Florindo, Başkan Roosevelt'in görüşünü özetleyen raporu hatırladılar hemen. "Buradaki bütün meyve şirketlerinin başkanı olan Geo Maker Thompson, Şikago'daki evinde can çekişiyor, ölümle pençeleşiyor çünkü. Grev tehlikesini etkisiz bırakmak için işçi ücretlerine kademeli zam yapmalarını vasiyet etmiş, hissedarlar zarar etmeyecek nasıl olsa, hem 'koka-kola' fiyatlarını yükseltip zammın acısını gene bizden çıkaracaklar... ha... ha... ha..." Başını iki yana sallayarak gülüyordu. "Öyle bakmayın bana, görülüyor ki şirketin ülkede 'koka-kola' tekelini ele geçirdiğini ikiniz de bilmiyorsunuz. Kuzey Amerika'da bile 'koka-kola' imparatorluğu onlarda, sadece muz satmıyorlar anlayacağınız... Zaten nerede gittikçe büyüyen bir tröst varsa, orada bir başkası iş göremez zamanla."

"Hayvan herif!" diye söylendi Sansür, Maker Thompson'u kastediyordu. "Can çekişen köpek, pis herif..."

"Kanserden ölüyor!" dedi Key.

"Kanser olmasına üzüldüm ama can çekişirken bile bizi hançerlemeye bakıyor. Göstermelik zamlarla işçi-köylü hareketini uyuzlaştıracak aklı sıra."

"Bıkmadan, usanmadan zam verecekler bize..." dedi Medina; "Sendikalara tanınan hakların çerçevesi içinde biz zam istemekten usanıp bıkıncaya kadar hep verecekler. İşçiler için bütün istediklerimizi verecekler ama öbür şartlarımızı kabul etmeyecekler. Bizi yalnız bırakmaya, işçilerle aramızı açmaya çalışacaklar. Şirketin daha az kâr etmesi, fidanlıkların bırakılması, ekilmeyen ve işe yaramayan toprakların elde tutulması, şirketin sayısız kötülükler yapması ve vergi kaçırması hiç önemli değil çoğunun gözünde."

"İşte onların işçi-köylü hareketini, onun varlığını ortadan kaldırmayı amaç edindiklerini anlatmaya çalışıyorum ben de. Bütün isteklerimize 'evet' diyecek, muz tröstüne karşı açtığımız mücadeleyi bastırmaya uğraşacaklar," dedi lider.

"Ok yaydan çıktı artık!" dedi Florindo.

"Bir tavuk..."

"Medinita!.."

"Floripondio!.."

Florindo ve Medina karşılıklı atışmaya başlamışlardı; gayet çetrefil söz oyunlarına girmişlerdi; halk eğlencelerinde sık sık rastlanan sözlü atışma geleneğini taklit ediyorlardı. Kır evinin dış kapısına yürüdü Sansür, göz kamaştırıcı bir parlaklıkla, kör bir dumana hayat veriyordu güneş.

Garantilerin kaldırılması... Sıkıyönetim... Sıkıyönetim mahkemesi...

Gençlik gerileyecek mi acaba?.. Öğretmenler gerileyecek mi?.. Özel okullar da kapıları kapatacaklar mı bakalım?.. Hastahanelerde ve mahkemelerde etkili olacak mı bakalım grev? Grevcilere ateş açılacak mı? Şirket isteklere boyun mu eğecek yoksa?.. Hükümet ne yapacak, şartları kabul edecek mi?..

Kendi kendine son iki soruyu sorarken dudakları titriyordu:

Ya Malena ne olacak?.. Ya diktatör?..

Güneş gözünü almıştı, göz bebeklerinde yuvarlanan güneş hüzmelerinden kurtulmak için yumdu gözlerini, söyleniyordu bir yandan da:

"Silahın, propaganda imkânların ve polisin varsa iktidar senin demektir..."

XXXIV

"İşlerin tadı kaçmaya başladı..." dedi Samuelon. Sonra konuşmaya devam etti ama bir yandan da gitar çaldığı için sözlerinin sonu pek anlaşılmadı. Yüzbaşı Salome kendi kendine söylenir gibi konuşuyordu o sırada:

"Doğru galiba. Hükümetin henüz duruma hâkim olamadığını biliyoruz. Aklımın almadığı şey de bu zaten!" Samuelon'un bir örümcek misali gitarın tellerinde gezinen parmaklarına dikkatle bakıyordu yüzbaşı; öbür eliyle gitarının akordunu düzeltiyordu Samuelon. Salome, onun kaldığı yerden devam etti sözlerine, umursamaz bir tavırla konuşuyordu: "Daha başka haberler de var; doktorlar ve tıp öğrencileri hastahanelerdeki görevlerini terk ettiler. Hâkimler ise mahkemelerde yapayalnız kaldı, onlar grev yapamıyor çünkü. Bütün okullarda dersler kesildi artık, öğretmenler de, öğrenciler de derse girmiyor. Taşıt sıkıntısı başladı. Mağazalar ve dükkânlar kapanıyor..."

Dikkat kesilmişti Samuelon, Yüzbaşı Salome'nin anlattıklarını can kulağıyla dinliyor ve sanki gitarında şekillendirdiği askerî marşlarla cevap veriyordu ona. Öfkeli, coşkun ve tedirgin seslerle inliyordu gitar. Ter içindeydi Yüzbaşı Salome, kan çanağına dönmüştü gözleri, bıyıkları darmadağın olmuştu ve sanki unutmuştu Kumandanlık binasında olduğunu, bar bar bağırıyordu âdeta:

"En önemlisi istifasını istemişler onun, son haber bu."

"Kimin istifasını istemişler?.." Samuelon'un soluğu kesilmişti, çın çın öttürüyordu gitarını, daha geniş bilgi almak ve meseleyi inceden inceye anlamak istiyordu... Her şeyin yüzbaşının ağzın-

da şimdiden kesinleşmesini istiyordu... İşittiği şeyin gerçekliğine inanmak istiyordu. "Kimden istemişler istifa etmesini?.."

Yüzbaşı kupkuru ağzında dolandırdı dilini.

"Kim olacak? İstifa etmesi gereken adamı söylüyorum..." dedi sonunda.

Daha fazla dayanamadı Samuelon, milli marşı çalmaya başladı gitarıyla fakat hemen onun eline yapıştı yüzbaşı.

"Yasak," dedi bağırarak.

Soluk soluğa ve sessiz, karşılıklı bakışarak durdu ikisi de. İki suçlu gibi... Diktatörün istifa haberini işitmekten sanık iki adam gibi... Çünkü bu haberi bilmek bile bir suçtu bu ülkede.

"Çal bakalım, hava değişsin biraz..." Salome usulca söylemişti bunu.

Ağlaması mı, yoksa gülüp oynaması mı gerektiğini şaşırmıştı Samuelon, akort yapar gibi usul usul gitar çalmaya başladı yeniden. Sırtında şimdi aldığı müthiş haberin yükü altında ezilmeden bütün arkadaşlarının yanına ulaşabilecek miydi acaba? Arkadaşları; lider Tabio San, Florindo Key, kendi kardeşleri ve öbür "Gambusos"lar toplantı hâlindeydiler şimdi. Şirket toprakları üstünde grev ilan edip etmeme konusunu tartışıyorlardı.

"Ya siz askerler ne yapacaksınız?.." dedi Samuelon. "Siz ne yapacaksınız diktatörün istifası gerçekleşirse?"

"Ne mi yapacağız?.." diye tereddüt etti Yüzbaşı Salome. "Aldığımız emirleri uygulayacağız dostum ve bol bol gitar çalacağız."

"Müziğe çok yatkın bir kulağınız var doğrusu fakat parmaklarınızı alıştırmanız şart! Bit ayıklarken olduğu gibi çabuk ve hünerli olmalı parmaklarınız, çünkü bit yuvasına benzer bu namussuz." Gitarı göğsüne bastırdı bunu söylerken. "Ağzı, dili olsaydı, 'çalışın' derdi size, hiç yumuşak davranmaz, hatır gönül dinlemezdi."

"Önemli olan her şeyden ders almaktır..." Gitarı bıraktı yüzbaşı, ayağa kalktı. Kapıya yürüyecekken vazgeçti, gelip tekrar oturdu yerine. "Tedavisi imkânsız gevezelersiniz hepiniz. 'Grev, grev' diye o kadar çok söylendiniz ki grevi başkaları başlattı sonunda, ağzınızı kapattılar böylece."

"Gerçek payı var bu sözünüzde," diye cevap verdi Samuelon. Salome'nin sözleri soğuk duş etkisi yapmıştı üzerinde, hareket etmek ihtiyacını duyuyordu şimdi.

Kalktı ve yüzbaşının yatağına bıraktı gitarı.

"Lideriniz buraya gelecek diye ödü patlıyordu herkesin, ses seda çıkmadı sonra, gelip gelmediği bile belli değil."

"Elbette geldi..." dedi Samuelon ama gerisini anlatmaktan vazgeçti... Bir subaya sır vermek? Asla!.. Hele söz konusu kimse Tabio San ise.

"Çok çakal herifler bu şirkettekiler!" diye söylendi Salome, alaycı bir ifade yanıp sönüyordu gözlerinde, Samuelon'un asık suratına meydan okuyordu sanki. İşçiler ne istediyse hepsini yerine getirdiler, Bananera ve Tiquisate'de grev için kimse kımıldamıyor şimdi.

"Ne olup ne biteceği daha pek belli değil şef, durum aydınlanmadı henüz, her şey söyleniyor. Tek bir şartımız yok ki bizim, birçok şart öne sürdük ve şirket henüz cevap vermiş değil bunlara..."

"Cevap vermedi mi?.. Oyununuzu bozdu, grev imkânınızı suya düşürdü ya, bundan iyi cevap olur mu?"

"Diktatörün istifasının gerçekleştiği gün," diye söze girdi Samuelon, dayanılmaz bir koşma arzusu çepeçevre sarmıştı bacaklarını. Bir yandan koşmak, bir yandan da konuşmak, hiç susmadan konuşmak ve aldığı haberi âdeta uçarak ulaştırmak istiyordu arkadaşlarına. "Diktatörün istifası belli olur olmaz ve eğer sizin aranızdaki cinsten bir ikilik ve bozgun çıkmazsa aramızda, şimdiden yazıyorum buraya; şirketin çekeceği var elimizden!.."

"Ne ilgisi var?.."

"Ne ilgisi mi var! Kötü hükümetlerle şirketin ortak olduğunu, aynı kaba sıçtıklarını bilmeniz gerekir! Fırsatın bu kadar elverişlisi bir daha geçmez elimize! Hem şirketi, hem hükümeti yok etmeliyiz bu sefer! O kadar büyük bir fırsat ki bu, böylesini rüyamızda görsek inanmazdık!.. Onlara, bize ettikleri kötülük kadar kötülük etmek fırsatı geçti elimize!.. Bu defa hem şirketten, hem hükümetten kurtulabiliriz!"

Dışarıya çıktığında kendi ismini bile şaşırmış hâldeydi Samuelon. Şarkı söylemek... bağırmak... gülmek... ağlamak ve sıç-

ramak, usul usul batan güneşi kucaklamak, birbirlerine sığınmış tavuklara benzeyen nöbetçi askerleri kucaklamak istiyordu. Sayın Başkan'dan istifa etmesi (istifa mı?.. Sayın Başkan mı istifa edecek?.. İmkânsız!..) istense de, istenmese de, Sayın Başkan hiç istemediği hâlde bu isteğe boyun eğse ve şimdi istifa ediyor olsa veya artık pabucu dama atılmış bir diktatör eskisinden başka bir şey olmasa da hiç önemi yok!

Samuelon çıkınca yatağın üstündeki gitarı aldı yüzbaşı, yerine asmak niyetindeydi ama bir türlü eli varmadı, parmaklarında peydahlanan karıncalanma yüzünden tekrar oturdu yatağa ve belli bir melodisi olmasa da kafasındakileri dile getiren sesler haykırmaya başladı gitarından...

Diktatör istifa edecek miydi?.. Etmeyecek miydi?.. Resmî bir tebliğle bildirilecek miydi istifası?..

Halkın gerçekten desteklediği bir hükümete hizmet etmek... Yıllardan beri, subay üniformasını giydiği günden beri ilk defa kimsenin, eratın, yüksek rütbelilerin, halkın nefret etmediği bir insan olarak görüyordu kendisini.

Yavaş yavaş, inek memesi nasıl sağılırsa, aynı şekilde gitarın telleri üzerinde gezinen parmaklarıyla, akortsuz sesler çıkarıyordu...

Ne yapmalı?.. Bu hiç yüksek sesle söylenmeyen, kurnaz ve ikiyüzlü nefrete karşı ne yapmak gerekiyor? Bir defalığına hayır! Artık diktatörün istifası sahici bir şekilde gündeme girmişti ve belki de çok çabuk gerçekleşecekti bu ihtimal!

Pantolonunu düzeltti, üniformasını geçirdi sırtına ve nöbetçi kulübesine şöyle bir göz atmak amacıyla çıktı odadan. Yerli yerindeydi bütün nöbetçiler; her şeyden, başkentte olup bitenlerden, Sayın Başkan'ın artık saat meselesi hâline gelen istifasından habersizdi hepsi...

Nöbetçiler, devriye ve nöbetçi subayı görev başındaydı. Her zamanki gibi bu sefer de ansızın bastırmıştı gece, birdenbire çökmüştü sahilin üzerine. Akşam güneşinin gümüşlü pırıltılarıyla yansıyan şirket binaları görülüyordu uzakta. Boşu boşuna bir yıldız aradı gökyüzünde. Çok daha mutlu bir dünyanın üstünde parlayacak yıldızları hayal etmek gerekiyordu! Böyle mutlu bir yıldız

yoktu burada. Şirket binalarından yayılan ölgün ve yapışkan ışıklar vardı sadece. Yabancı ışıklardı hepsi. Ülkenin insanları için değil, yabancıların keyfi için yakılan ışıklar. Yabancıların rahatı için getirilen ışıklar. Yabancı ışıklar. Körlüğün karanlığı daha acılıydı ama! Uzakta göz kırpan yabancı ışıktan başka her şey, ama her şey karanlık ve gece... gece... gece...

Kâh gülerek, kâh ağlayarak şarkı söyleyen Samuel kardeşler nasıl da haklıydılar:

Koskocaman bir dişi köpeğin
Çocuklarıyız biz,
(Como no, Chom...
Como no, Chom...)
İşte söylüyorum şimdi!
Bu ülkenin vatandaşı olmak
Tutsaklık demek!
"Ecnebi"
Her yerde patron demek!
(Neden, hayır, Chom...)
(Nasıl hayır, Chom...)

Odasına döndü tekrar, yatağına, gitarın yanına uzandı. Kafasının içinde dön babam dönüyordu şarkının sözleri... Tutsaklık demek... tutsaklık demek... tutsaklık demek...

Merdivenleri tırmanan Kumandanın ayak seslerini duyar duymaz dağıldı kafasındaki düşünceler... Kumandan biliyor muydu acaba? Diktatörün istifa haberini öğrenmiş miydi o da?

Adımlarının ağırlığına göre hüküm verilecek olursa biliyordu, hatta bunalmıştı bu yüzden.

İstifa haberinin dedikodu olmadığını, geniş ölçüde gerçek payı taşıdığını bilmesi gerekiyordu Kumandanın. Ülkenin çehre değiştireceğini hesaplamıştı herhâlde...

Deminki hâline kıyasla daha huzurluydu Salome, tekrar mırıldanmaya başladı şarkıyı:

Bu ülkenin vatandaşı olmak, tutsaklık değildir... Tutsaklık değildir...

Büyük "Uykucu"nun esnerken çıkardığı gürültüler, aksırığı, öksürüğü ve tahta zemin üzerinde yankılanan ayak sesleri...

Bütün ömrünü orduda geçirmişti, ne olmuştu peki sonunda, tam olarak neydi buralarda?..

Tutsak mıydı? Hayır! Efendi sınıfından mıydı? Hayır! Patron muydu? Hayır!

Sanki dünyaya hükmeden bir albay gibi büyük bir gururla tırmanıyordu merdivenleri, bir hiçti oysa... Ne ülkenin "efendi" sınıfındandı, ne köylü, ne patron, ne ustabaşıydı!.. Bürosunun bulunduğu tarafa doğru uzaklaştı Kumandanın adım sesleri. Büronun açılan kapısında kilit tıkırtısı işitildi önce, elektrik düğmesinin çevrildiğini duydu sonra, mışıl mışıl uykuya geçen kışlada, uyku arası aksırık ve öksürüklerle şekillenen koyu bir sessizlik vardı.

Kumandan çok kalmadı bürosunda, tekrar söndürdü lambayı ve odasına çekildi. Onun ayak sesleri, gene Kumandana ait ve pek ilgi çekici bazı hatıraları canlandırdı Salome'nin kafasında. Gece yarıları bütün garnizonu ayaklandırıp uygun adım yürüten bir "gece kuşuydu" Kumandan ve hep şunları anlatırdı keyifle çevresindekilere:

"Ben ödedim borcumu! Şimdi siz gençlere geldi borç ödeme sırası! Gerekli olanı eksiksiz yerine getirebilmek için vatan evlatlarını kurban etmek gerekiyor bizim mesleğimizde. Ben görevimi yaptım sözün kısası, çok mutlu ve iyi günler yaşadım mesleğimde, maddî yönden de kârlı çıktım üstelik. Görev yaparken bazı kurallara uygun davranmayı bize şart koşuyor toplum. Üstlerimize kayıtsız şartsız boyun eğmemiz gerekiyor mesela ve askerlik kurallarının dışına hiç çıkmamamız gerekiyor. Mesleğin bütün gereklerine uydum ben, pek çok ödül kazandım bu sayede."

Yüzbaşının aklından geçenleri Kumandan aynı anda kendi kendine mırıldandı odasında.

Soyunup dökünmüştü ama alev alev tutuşan gecenin sıcağında gerçekten çaresizdi. Şan şeref, madalyalar, başarı mükâfatları ve üst üste alınan terfiler bile halksız bir orduya subay olmanın verdiği boşluk duygusundan kurtaramıyordu insanı. Bir asker, kendini boşlukta hissetmek istemiyorsa, üniformasında halkın varlığını ve

sevgisini duymalı kesinlikle! Her gece içip içip bu boşluk duygusu yüzünden hüngür hüngür ağlıyordu zaten, öfkeden kuduracak gibi oluyordu içtiği zamanlar, kendi gerçek benliğine dönüyor ve saplandığı çıkmazdan kurtulup halka ulaşma çareleri arıyordu kafasında. Her ne pahasına olursa olsun sırtındaki üniformadan kurtulmak istiyor, tek çarenin hürriyetine kavuşmak olduğunu fark ediyor ama açık seçik değerlendiremiyordu bu gerçeği. Şimdiye kadar halka giden yolun kapısını bir tek asker aralayabilmişti: BOLİVAR.

Büyük bir yüzbaşının, halkı benliğinde taşıyan ve kendisi gibi yüzbaşı olan büyük bir askerin ismi yeni hatıralar uyandırdı zihninde. Askerî okulda Bolivar'ı örnek alan ve onu âdeta taparcasına seven öğrencilerin ismi kırmızı kalemle işaretlenmişti, onlardan hiçbirinin terfi ettirildiğini, subay olduğunu hatırlamıyordu Salome. Oysa Cengizhan, Büyük İskender, Sezar ve Napolyon hayranlarının hepsi orduda bırakılmışlardı ve gittikçe yükseliyorlardı.

"Bolivar olmanın yolu var mıdır?" demişti general X. Bir imtihanda alaycı gözlerle bakarak gülmüş ve böyle sormuştu ona.

"Evet, vardır!" diye cevap vermişti Salome; "'Halk' zehirinden kuvvetli dozda içmek gerekir."

Bolivar'a duyduğu romantik, aşırı ve delikanlıca hayranlık yüzünden, sırası geldiği hâlde sınıf armasını taşıtmamışlardı ona. En yüksek notu alıp yüzbaşılığa hak kazandığı hâlde terfi ettirilmemiş, "kıdemlilik" denilen o küf bağlamış, gözle görülmeyen teselli ile susturulmuş, iklimi cehennem ikliminden farksız, kuş uçmaz kervan geçmez bölgelere sürülmüştü.

Şafak sökene kadar deliksiz bir uyku çekti, örtündüğü pike ıslak bir kefen bezi gibi yapışmıştı vücuduna, saman yastığa iyice gömülmüştü başı ve dirseği sabahın ilk ışıklarıyla birlikte kaykılarak başucundaki gitarına toslamıştı, gitarın tellerinden boşanan gürültüye açtı gözlerini. Uyku sersemiydi henüz, el yordamıyla yere, yatağının yanına bıraktı gitarını, kocaman bir nehrin sularına terk ediyormuş gibi. Diktatörün istifası doğruysa, her günkü budala, hayvanlara ve tutsaklara yaraşır kötü sabahlara hiç benzemeyen güneşli bir sabah doğacaktı insanların üstüne.

Biraz sonra borular çalacak ve trampet sesleri duyulacaktı. Zaferi müjdeleyecekler miydi acaba? Kalk borusunun peşi sıra kışlada temizlik başlayacaktı. Bayram temizliği mi olacaktı bu? Eteklerine yapışan çocuklarını avutmaya çalışan, iri ve sütü bol memeli kadınların elinden yemekler yenecek ve güneş doğar doğmaz her sabah atış idmanı yapan Kumandanın silahından kopan fırtınalı sesler kaplayacaktı ortalığı.

Fırlayıp çıktı yatağından. İstifa haberinin doğru olup olmadığını öğrenmek için acele ediyordu. Çoğu zaman Carcamo ve öbür subaylarla duşların önünde karşılaşırdı. Duşların önünde kimse yoktu bugün. Hiçbiri uyanmamıştı henüz. İlk uyanan kendisiydi. Böylesi daha iyi. İstifa meselesini doğrulayan resmî yazı gelmiş olabilirdi. Ve... İşin en güzel yanı, izinliydi bugün. Metresiyle şöyle sarmaş dolaş sevişerek kutlayacaktı diktatörün felaketini. Kim bilir, istifa gerçekleşirse düşündüğü kadar tıkırında gitmeyecekti belki de işler; izinler kaldırılacak, garnizon alarmda bekleyecekti. Olsun, istifa gerçekleşsin yeter ki! Bu işten metresi zararlı çıkacaktı sadece. Termostan aldığı sıcak suyu alarak sakal tıraşı oldu. Sakalı kesileceğini anlayıp sertleşmesin diye çabuk tuttu elini. Posta, boyalı pabuçlarını getirdi ona.

"Yeni bir haber var mı bakalım?" diye sordu emir erine.

"Yok, yüzbaşım."

İstifa konusunda yeni bir haber yoktu henüz. Ama garnizonda herkes meraklı gözlerle bakıyordu birbirine, üniformalarının içinde rahat ve huzurlu değildi hiç kimse. Bekledikleri bir şey vardı fakat kimse cesaret edip söylemiyordu bunun ne olduğunu... Kumandanlığın önünden gelip geçenler onların bu hâlini görünce telaşlanıyordu.

Beklenen haber doğrulanmadı bir türlü, Lucero'ların evine çöreklenip kadehler dolusu içkiyi devirmek için yeterli sebepti bu, içip içip dut gibi olduktan sonra metresinin yanında aldı soluğu:

"Mutlu muydum, mutlu değil miydim yoksa, 'Dichosofui' meyhanesinde?.." Böyle bağırdı eve girer girmez, pırıl pırıl gözlü sevgilisini arıyordu. Hemen yanına geldi kadın, onu karşıladı, adamın boynuna sardı kollarını. "Hiç şansımız olmadı bizim, 'Dichosofui'

meyhanesinde tanıştık çünkü. Moruk karı, meyhanesine neden 'Dichose soy'* ismini vermemiş ki sanki. Herifler yüzbaşılığı bile çok gördüler bana, kendi memleketinde zaten hayatın kaymıştı senin, hepten rezil rüsva oldun benim yanımda! Yüzbaşı... Bu söz acı veriyor bana sevgilim, çok acı veriyor hem de! En azından general veya albay olmuştum bugün, oysa önemsiz bir yüzbaşıyım şimdi! Başıma gelecekleri çok önceden hissetmiştim aslında! Hâlâ yaşıyor don Lino Lucero, seni tanıdığımda ona söylemiştim askerlikten ayrılmak istediğimi. Burada, sahilde arazi alıp muz yetiştirmek niyetindeydim o zaman. Bir gece bütün bunları hatırlattım don Lino'ya, oturup kafaları çektik onunla, koskoca viski şişesini tek başıma içtim don Lino'nun evinde. İçeriye buyur bile etmiyorsun beni!"

"Ağzımı açacak vakit bırakmadın ki bana..."

"Kalbinin sesine kulak vermeli insan! Yüzbaşı... Muz yetiştirme konusunda işte o gece bütün cesaretimi kırdı don Lino. Askerlik mesleğinde çok ilerleyeceğimi sanıyordum, 'Dichosofui' meyhanesindeki moruk karı çeldi aklımı. Bütün Salome'lerin yiğit adamlar olduğunu, büyük aşk yaşadığı için dayımın kurşuna dizildiğini söyleyip kafamı karıştırdı. Yani herkes yüzbaşı olarak pineklemem için ağız birliği etti, sen de uydun öbürlerine!.."

"Tamam... Sonunda beni suçlu çıkar da olsun bitsin bari!"

"Elbette, seni tanımasam her şeyi bırakır, başımın çaresine bakardım günün birinde!.."

"Pişmansın demek? Bırakmazsın ki gidip anlatayım bunu! Söylesem sen de kurşuna dizilirdin dayın gibi!" Salome'nin boynuna doladı kollarını, Salome onun kulaklarını yalıyordu, kadın devam etti anlatmaya: "Sonunda birer gölge hâline gelir Salome'ler, kendi hayallerine abayı yakarlar çünkü. Hatırlıyor musun, meyhanedeki kadın da söylemişti bunu."

Cevap vermedi Salome, sevgilisinin sert göğüslerinin ve sık sık vücuduna yapışan bacaklarının sıcaklığını etinde duyuyordu.

Kapıdan biri bağırdı o sırada:

"Affedersiniz... affedersiniz..." Dur diyene kadar çoktan girmişti içeriye, sarmaş dolaş görmüştü ikisini. "Yüzbaşıma bir telgraf var..."

* Mutluyum

Salome bahşiş verdi çocuğa, çocuk hâlâ söyleniyordu:

"Yüzbaşıma telgraf..."

Koşarak, çıplak ayaklarından şimşekler fışkırtarak, yüzbaşının mesajı aldığına dair imzasını taşıyan kâğıdı elinde sallayarak çıktı dışarıya. Aldığı mesajı aceleyle okudu Salome; pantolon cebine, cüzdanının yanına koydu kâğıdı, sokak kapısını kilitledi, kendisini korku ve şaşkınlık içinde bekleyen Clara Maria'nın bulunduğu yere, yatağın başucuna yaklaştı. Asma yaprağı biçimi ufacık ve vücuduna bol gelen bir külottan başka bir şey yoktu Clara Maria'nın üzerinde.

"Benim küçük döşeğim!" diye onu okşayarak mırıldandı yüzbaşı.

"Ne yazıyordu telgrafta?" dedi Clara Maria.

"Hizmet meselesi..."

"Hizmet meselesi... Öbürüne hizmet yani!"

"Öbürü kim?"

"Öbürü işte! Neden saklıyorsun benden, bana neden göstermiyorsun telgrafı, haydut herif!"

"Yemin ederim ki kışlayla ilgili..."

"Göster öyleyse! Madem kışlayla ilgili, görsem ne çıkar. Sevgilinden geliyor ama! Bir de numara yapıyorsun bana. Beni sevdiğini, benden başkasını gözünün görmediğini tekrarlayıp duruyor, "sen benim bir tanemsin" diye kandırıyorsun beni, hani bensiz yaşayamazdın... Çekil yanımdan, bırak giyineceğim... Ayrıca sevindim böyle olduğuna... Ne kadar aptal, ne kadar safmışım meğerse... Git buradan, git... Artık hiç görmek istemiyorum seni... Yazık bana ki, daha önce anlayamamışım senin ne mal olduğunu!.. Göster... Göster o telgrafı bana!.."

Salome cebinden çıkardı telgrafı, Clara Maria'ya uzatacağına iki, dört, sekiz parçaya ayırdı ve yırttı, paramparça etti.

Telgrafı onun elinden almaya kalkışmadı Clara Maria, yatakla kerpiç duvarın arasında, olduğu yerde taş kesilmişti, sanki duvarın bir parçası oluvermişti.

Sarı bir entari çıkardı Clara Maria dolaptan, sırtına geçirdi entariyi, portakal rengi bir kurdele bağladı başına.

Sokak kapısının eşiğine gelmişti bile, Salome'ye dönmüştü sırtını. İçeride ağır ağır gömleğinin düğmelerini ilikliyordu Salome, Clara Maria'nın gitmekten vazgeçip kendisine dönmesini bekliyordu umutla. Düşündüğü gibi olmadı ama. Gömleğinin düğmelerini ilikleyince şapkasını giydi Salome, subay kepine öylesine alışmıştı ki şapkayı yadırgıyordu, uzun namlulu 45'lik tabancasını masanın üstünden aldı ve bir sigara yaktı.

"Sigara ver bana..." dedi Clara Maria, hâlâ sırtı dönüktü ona.

"Seve seve veririm..." Onun lafı açmasına sevinmişti yüzbaşı.

"Mahkûm sigarası, gel koynuma..." Sigarayı çoktan ağzına koymuştu Clara Maria, yüzbaşının sigarayı yakmasına ses çıkarmadı; kibriti kadının gözlerine tuttu Salome.

"Dalga geçmeyi bırak şimdi... Kaşlarımı yakacaksın!"

"Olsa olsa ütülenir kaşların..."

"Sen git öbürünün kaşlarını ütüle... Avunursun..."

"Ben gidiyorum, Clara Maria..."

"Elveda, Pedro Domingo..."

"Arkadaşlığımız devam ediyor değil mi?"

"Arkadaş..."

Yüzbaşının elini sıkarken öfkeyle mırıldandı kadın:

"Telgraf filan gelmiyor bana, sevgilim uzakta değil çünkü!"

"Genel Müdür'ün yardımcısı mı yoksa?"

"Sevgilimden bahsediyorum, o her seferinde gelip kapımda yalvaran, 'Ne olur, koynuna bir defacık olsun gireyim, bir otomobil hediye edeceğim sana' diye köpekleşen pis 'Ecnebi'den bahsetmiyorum ben... Sarışın ve genç bir adam asıl sevdiğim..."

Salome bileklerinden kavradı onu.

"Kim peki?"

"Beni sevmediğine göre ne önemi var şimdi? Sen öbürüyle uğraş, madem onu seviyorsun! Sahtekâr, yalancı adam! Küçük erkeğimle baş başa bırak beni."

Silkinerek kurtulmak istedi yüzbaşının ellerinden, başaramadı ama. Öfkeyle, onun canını acıtmak için bileklerini kuvvetle sıkıyordu yüzbaşı.

"Söyle, yalan söylüyorsun... Yalan olduğunu söyle!"

"Doğru değilmiş, yalanmış!.. Sana gönderilen telgraflar kadar gerçek benim söylediğim, yanıma geliyor hem. Kazık yemek, aldatılmak pek hoşuna gidiyor erkeklerin... Kendi zamparalıklarını böyle telgrafla, falan filanla yüzlerine gözlerine bulaştırmasalar bari. Neden yırttın telgrafı?.. Okumamı neden istemedin? Yeni bulduğun orospu göndermişti de ondan... Ne zamandır kuşkulanıyordum zaten. Böyle olacağını bildiğim için dün gece yeni sevgilimi aldım koynuma... Ecnebiler gibi mavi gözlü, 'ecnebi' değil ama!"

Yüzbaşı tiksinerek bıraktı onu, sönmüş sigarasını yere tükürdü ve sırtını döndü Clara Maria'ya.

"Elveda, Pedro Domingo! Zavallı bir ismin var... Pedro Domingo! Yeni aşkımın adı..."

Salome'nin duymadığı bir isim söyledi Clara Maria.

XXXV

Boby ve Juambo gecenin karanlığına dalıp kaybolmuşlardı. Henüz yeni kararmıştı hava, çok kısa zamanda koyu bir karanlık kaplamıştı ortalığı. Ayaklarını nereye koymalı insan? Yere mi basmalı? Toprağa basarak mı yürümeli, karanlığa mı atmalı adımlarını? Yere ulaşamıyor, boşlukta asılı kalıyordu ayaklar, neden sonra basıyordu toprak zemine. Çamur ve karanlık... Buharlaşıp hava hâline gelmişti çamur. Yağmur ve çürük yaprakların kokusu sarmıştı ortalığı. Konuşmuyordu Boby. Hiç durmadan terliyordu. Hareketsiz vücuduna yapışmış azgın bir ter yumağıydı bu. Eski günleri yaşamış bir gövde... Şimdiki zamanı yaşayan gövde... Her zaman yaşayacak, hiç unutulmayacak bir kadın vücudu... Bitkin ve mırıltılı. Onu sokaktan kurtardı bu kadın. Hem işveli, hem yırtıcı... Ertesi gün tekrar gelecek Boby. Kokularla şekillenen bir aşk. Gece kokularıyla yüklü. Gece yaşanan... Boynu vurulmuş bir meleğin saçlarında uzun bir koşu. Tırmanarak yükselen ve büyüyen sarmaşıklar. Sonsuz, soluk soluğa bir koşunun sonrası... Kim asılıyordu dizginlere? Neden daha fazla sıkmalı ki? Boğulmuş, dili

damağı kurumuş, kan henüz tam olarak kan hâline gelmemiş de koyu bir şarap gibi donmuş kalmış damarlarında sanki... Ve bir kere daha o yumuşak kedi ayağının sırtında ürpertiler yaratan gezintisi, kulaklarına ve boynuna yayılan, kanını başına hücum ettiren, rüyada gerçekleştirilen bir ürperti...

Kanla sürüklenen gerçeklerin rüya hâline getirildiği yerdir beyin, gerçekleri rüya ile değiştiren bir ciğer gibidir, yaşamamaktır, kaçıştır, sessiz, öfkeli ama dilsiz bir kaçış... Oysa rüya değildi yaşadığı şey, kalbinin her atışıyla kaybolup gitmek duygusu bir gerçekti, hiçbir şey yutamamak, soluk alamamak, boğazında beliren düğümlenme... Hepsi birer gerçekti...

"Küçük patron... Küçük bey..." diye kapının önünde yüksek sesle bağırıyordu Juambo. "Neden girdin ki içeriye?.. İyi bir kadın değil o!.. Çabuk ol... Vakit geç oldu, küçük bey, çok geç oldu!"

Clara Maria'nın öfkeli pençesinden kaçarak kurtuldu Juambo.

"Anan geberir inşallah, pis herif!"

Elbise giyinmiş gölgelerden farkı yoktu şimdi onların, elbiseleriyle bedenleri arasında ter içinde kalmış bir deri.

Dehşete kapılmıştı Juambo, evine kaçtı o şaşkınlıkla.

"Ana, sen uyumak yok?"

"Yok..."

"Ana uyanık şimdi?"

"Evet..."

"Ana var dinlemek, kötü kadın kandırmak çocuğu!"

"Neden götürmek çocuk o sokağa?"

"Yok, sokak, çamur hep!.."

"Sen götürmek?"

"Ben götürmek!.."

"Sambito!"

"Ana yok ağlamak! Gözyaşı arı olup Sambito ısırmak. Boby yok götürmek Sambito! Saklamak Boby. Artık yok şef olmak, Boby istememek, öbür çocuklar kaçmak, mezarlıkta yalnız bırakıp kaçmak onu..."

Sambito'nun anası doğruldu yerinden, tir tir titreyen vücudunun sürekli tekrarlanan yaylı sarsıntısından âdeta güç alarak,

upuzun parmaklarıyla körlüğünün verdiği sıkıntıyı dağıtarak el yordamıyla sokak kapısına geldi.

"Haydi, beraber gitmek Sambito, çocuk kalmak mezarlıkta!"

"Yok, ana, Boby de gelmek benimle. Öbür çocuklar bırakıp kaçmak onu, fakat Boby benimle çıkmak mezarlıktan..."

"Hayır, Juambo, çocuk yalnız kalmak ölülerin arasında!"

"'Semiramis'te oturmak Boby, Lucero'ların evinde oturmak!"

"Çocuk ölülerin arasında Juambo, mezarlıkta kalmak! Bırakmamak orada, almak!.."

"Yok, ana, Boby kurşun yağmurundan kaçmak ve saklanmak burada!"

"Mezarlıktan almak onu! Buradan göndermek!.."

Fazla yürüyemedi evden çıkınca, boğucu sıcak bunaltmıştı onu, evin önündeki incir ağacının yanında durdu. Yaprakları ve meyveleri tüylüydü ağacın. Yaprakların sivri ve damarlı ucu takıldı boşlukta gezinen ellerine. Sessizliğin ve sırtındaki geometrik şekilli elbiselerin sarıp sarmaladığı ufacık bir kemik yığınıydı yaşlı kadın.

Onu geri çevirdi Juambo. Ama susmuyordu yaşlı kadın, gücü yettiğince direniyordu. Boby'yi kurtarmak, onu ölülerin arasından çekip almaktı bütün derdi. Juambo "Semiramis"e gitmeli, milyoner Lucero'ları Boby'nin burada tehlikede olduğuna inandırmalıydı. Hemen bütün zenginler grev korkusuyla memleketi terk etmişken gitmek ve Boby'yi de yanlarında götürmek için ne bekliyordu ki onlar. Maker Thompson ailesinin kökünü kurutmak amacıyla Boby'yi öldürebilirdi grevciler. Boby'den başka erkek mirasçısı yoktu ailenin. Hem dedesine duydukları nefretin acısını Boby'den çıkarmak isteyeceklerdi.

Lucero kardeşlerin hangisiyle konuştuğunu bile bilmiyordu Juambo. Hepsi yaşlı ve göbekliydi, gözlük takıyorlardı, hepsinin saçları bembeyazdı. Söylediklerine inanılırsa grev olmayacaktı. Yeşil Papa ölüm döşeğinden emir vermiş, işçilerin isteklerinin yerine getirilmesini bildirmişti. Lucero'lardan bir tanesi, bembeyaz saçlı, göbekli ve boğuk sesli olanı, Juambo'yu horlayan bakışlarla süzerek anlatmıştı tüm bunları. Boby tehlikede değildi sözün kısası.

Juambo'ya bir puro sigarası ikram etmiş ve ziyaretin sona erdiğini anlatmıştı davranışıyla.

Puro dumanı sarhoş etmişti Juambo'yu, puro içmemişti sanki, bir yangını ciğerlerine çekmişti.

Purosu ağzında, Boby'yi aradı uzun bir süre. "Semiramis"e dönmemişti Boby. Çetesindeki çocuklara bile haber vermeden tek başına kaybolmuştu ortalıktan. Juambo biliyordu onun nereye gittiğini ama sık sık gelip gitmekten aşındırdığı keçi yolunun üstündeki yeşilliklerden örülmüş çitin yanında rastlamak istemiyordu Boby'ye. Kaç defa bu yolu gidip gelmişti Boby, bütün âşıklar gibi özgürken bile esirdi o, yolun sonundaki beyaz evde yaşadığı saatlerin esiriydi.

Gün batmak üzereydi artık ve evin yanındaki çalılıkların önünde bekliyordu delikanlı. Yolunmuş gibi duran seyrek kaşları ve kirpikleriyle ıslanmış ekmek hamuruna benziyordu Juambo'nun suratı, öfkeyle sıktığı yumruklarını pantolon ceplerine saklamıştı. Ayaklarını sürüyerek yürüyor ve kendi kendine mırıldanıyordu: "Başıboş bırakmadığım için dua etmelisin bana." Onu karşısında görmemeyi, hatta yok etmeyi çok isterdi Boby. Şöyle bir üflemek ve şimdi sırtında bir yük gibi duran Juambo'dan kurtulmak. Gene de gülümsedi Juambo'ya; somut ve elle tutulur bir şeyden korktuğu için değil, gün batışının içine verdiği ürperti, tedirginlik ve burada bekleyişinin dayanılmaz acısı yüzünden gülümsemişti ona. Yüreği daha ne kadar dayanacaktı bu heyecana, sevdiği ve ondan uzakta geçirdiği her dakika hasretiyle yanıp tutuştuğu kadını böyle tek başına beklemek.

Juambo yanında kalabilirdi aslında. Onun vefakârlığı Boby'nin yüreğine su serpmişti. Gerçekte her saniye fikir değiştiriyordu Boby. Yanında kalabilirdi Juambo, bir kenara saklanması, kadına görünmemesi şarttı. Çünkü tek başına geleceğine dair yemin verdirmişti. Bu yemini hatırlayarak parmağını ağzına götürdü Boby, susmasını işaret etti ona. Ve Juambo ne zaman konuşmak, ona bir şeyler anlatmak istese, her seferinde susmaya mecbur etti onu. Çalılıkların önünde kaldı Juambo. Göz alabildiğine her yeri kaplayan kuş tüyü hafifliğindeki hayvanların hışırtılı seslerini, pençelerinin

ağaç kabuklarını koparırken çıkarttıkları tıkırtıları ve yuvalarına dönen kuşların alabildiğine sessiz kanat çırpışları ile gökyüzündeki ışıltılı yıldızları gözlemledi...

Hava çok çabuk karardı. Ağlayan çiğ, yaprakların üzerindeydi şimdi ve onun ıslaklığı... Bir gölge belirdi kapının önünde. Hayır, yanlış gördü. Şimdi evet beklemek gerekiyordu daha. Juambo çekip gitmeye zorluyordu onu. "Seninle alay etmek için verdi randevuyu, dalga geçiyor." Boby önce yumuyor, sonra tekrar açıyordu gözlerini. "Gözlerimi açacağım, kapıya çıkmış olacak, onu karşımda göreceğim o zaman," diyordu kendi kendine. Gözlerini açtığında hiçbir şey değişmemiş oluyordu ama. Her şey yerli yerindeydi. Eskisi gibi. Hayata yeniden doğuyormuş gibi keyifle yürüyen insanlar vardı, önlerinden gelip geçiyorlardı, daha uzaklarda otobüslerle veya kamyonlarla bir daha geri gelmemek üzere gidenler görülüyordu. Mavi çinko damlı beyaz evin kapısı açılmadıkça önemli olan hiçbir şey yoktu Boby'nin gözünde. "İmkânsız!" diye mırıldanıyordu durmadan, eve yaklaşmak, iki sıçrayışta çiti aşıp kapıyı çalmak ve kadını dışarıya çağırmak... Bunun için Juambo'yu gönderse ya? Hayır, yalnız geleceğine söz vermişti bir kere. Hiç olmazsa evin damına bir taş atabilirdi mesela. Becerikliydi. Atılacak taşı bulmaktaydı bütün mesele. Karanlık yüzünden yerdeki taşları gözüyle seçip ayıramıyordu, ama şöyle ayağıyla bir yoklasa, biraz araştırsa bulabilirdi herhâlde bir şeyler. Fakat neden evin kapısına değil de damına atsın ki taşı? Evet, kapıya atılan bir taş.... İşareti aldığını mutlaka belli edecekti kadın.

"Kötü bir kadın bu!.. Kötü bir kadın!.." diye söylenip duruyordu Juambo, ter içindeydi ve delikanlıyı uğradığı hayal kırıklığından yararlanıp geri götüreceğine inandığı için mutluydu. Neredeyse "gidelim" demek amacıyla dokunacaktı Boby'nin omuzuna.

Gerisin geriye dönüyorlardı şimdi ikisi. Boby önden yürüyordu, başını eğmişti, keyfi kaçmıştı ama iki kuyruklu köpek sevinci içindeydi Juambo, kollarını kuyruk misali ileri geri sallıyordu boyuna. Ama bir gürültü, evin açılan kapısından kopan gıcırtı altüst etti her şeyi. Kapı açıldı ve o, sapsarı elbisesi içinde sabun köpüğünün orta yerinde yaylanan bir gölge gibi belirdi kapıda.

"Yaban karı, murdar!" diye homurdandı Juambo, Boby'yi tutabilmeyi, bu pis karının yanına bırakmamayı ne kadar çok isterdi şimdi. Yere diz çökmek ve kollarını gererek engel olmak Boby'ye; ama tereddüt etti, şırıl şırıl bir ırmak akıyordu küçük efendisinin gözlerinde, öylesine mutluydu ki. O bunu daha yeni fark ettiğinde, fırtınalı bir rüzgâr gibi çoktan eve doğru uzaklaşmıştı Boby.

Bir şamdan... bir mum... ateş böceği... Yoksa bir yıldız mı bu tatlı kadının elinde tuttuğu? İşte kendi kendine bunu soruyordu Boby ve bir yandan da yaklaşıyordu kadına. Çitin kenarında mıhlanıp kalmıştı Juambo, öfkeli alevler yanıp sönüyordu göz bebeklerinde, kadının neden elektriği açmadığını düşünüyordu, Boby'yi böyle karanlıkta karşılamak ne küstahlık! Üstelik yarı çıplaktı kadın, altın pırıltılı bir ipek kurdele sarmıştı başına, ipek böceği değil, altın böcekti bu.

Boby bakıyor, bakıyor, hiç durmadan bakıyordu ona... Kollarının arasında tutuyor kadını ve bıkmıyor, usanmıyor gözlerinin içine bakmaktan. Kadın da bakıyor, bakıyor ona, hiç konuşmadan bakıyor. Boby'nin, memelerinde gezinen telaşlı elinin verdiği sıcaklıktan memnun, terden sırılsıklam ve uçları henüz tomurcuklanan begonya çiçeklerinden farksız memelerini avuçlayan Boby'nin parmaklarına merakla bakıyor.

Kapandı kapı. Sineklerden korunmak için mangalda inek gübresi közlemişti kadın, gübrenin kötü ve iç bayıltıcı kokusunu gidersin diye hoş kokulu kuru otları ateşe koymuştu ayrıca.

İçeriye girdiler. Baş başaydılar şimdi. Sadece radyonun sesi tanıktı onlara.

Pabuçlarını çıkarıp eline aldı Juambo, çit boyunca evin arka tarafına ilerledi hemen, çabucak bir delik buldu içeriyi gözlemek için. Çırılçıplaktı kadın, altın yaldızlarla donanmış koyu kahverengi bir vücudu vardı, Boby'nin süt beyazı vücudunun altında kıvır kıvır kıvranıyordu, açık radyonun lambasından fışkıran ışık aydınlatıyordu ikisini de. Yürüyormuş, hareket hâlindeymiş gibi neşeli, kıvır kıvır melodilerle inliyordu radyo, bulaşıcı ve azgın bir şehvete sürüklüyordu onları.

"Azgın karıyı hizaya getiriyor küçük bey!" Sık sık ayak değiştiriyor ve ayaklarının ucunda yükselerek seyrediyordu Juambo. "Küçük bey bembeyaz, oysa kapkara azgın karı. Bu ne böyle peki? Hiç görülmemiş böylesi! Müzikli iş beceriyorlar yahu! Melodi filan da değil bu radyonun çaldığı... Ju ju... ju... İkili bir müzik... Zum... zum... zum... Küçük beyim iyi becer şu azgın karıyı... Bastır... Daha fazla... daha fazla..." Bir vızıltı, garip bir sızı dolanıyordu Juambo'nun burnunda, dişlerine yayılan, şişesinden boşaltılan gazozun dağılışına benzeyen garip bir karıncalanma. Boby gittikçe hızlı 'git-gel'lerle boşalıyordu kadının üstünde. Ne yapacağını şaşırmıştı Juambo, dili köpük bağlamıştı sanki, bir lokomotif gibi soluyordu. Artık önündeki deliğe âdeta yapıştırmıştı gözünü, oluk oluk ter akıyordu başından, ciğerlerine çektiği hava bir anda ter hâline geliveriyordu sanki.

"*Crazy*!.."* Böyle homurdanıyordu Boby, şeytan çarpmış gibi alabildiğine coşmuş ve azmıştı, radyodaki müziğin çılgın temposuna kaptırmıştı kendisini. Dizlerini, dirseklerini destek alarak dans ediyordu kadının üstünde, dudak dudağa öpüşüyorlardı, karınları birbirine yapışmıştı ikisinin de, bacakları 'swing' müziğinin coşkun ritmine eş hızda açılıp kapanıyordu. Biri alıyor, öbürü durmadan veriyordu kadınlığını, gittikçe daha çok, daha büyük bir hırsla sarılıyorlardı birbirlerine, kendilerinden geçiyorlardı gittikçe... Dünyayı, her şeyi unutuyorlardı... Ah!.. Ah!.. Bayılacak gibiydi... Ah!.. Ah!.. AHH!.. Radyodaki TROMPETİN homurtulu, vahşi ve öfkeli sesi. Bedenlerin dalgın bir tepkisiydi bu, kısa bir süre müziği, her şeyi ve hatta vücutlarının varlığını bile unutmuşlardı. Elektrikli bir debelenme ile boşalmışlardı o zaman, kolları ve bacakları paramparça olup savrulmuş, gövdeden kopmuştu ve bütün madenleri eriten cehennemî bir sıcak eritmişti her şeyi ve tekrar öpücükler, hafif ısırıklarla süslenen öfkesiz bir sevişmeye dönüşmüştü aralarındaki savaş. Radyodaki klarnetin kadife gibi yumuşak telaşsız sesine uygun bir oyundu şimdi oynadıkları, saksafonların tedirgin ve boğuk sesiyle, klavsenin keskin vuruşuyla,

* Çılgın

baterilerin zillerle noktalanan neşesiyle şekilleniyordu bu oyun. Beklenmedik anlarda piyano giriyordu aralarına ve spazm ile cinsel coşkunluk arasındaki yolculukta onlara eşlik ediyordu, boşlukta dolanan kesik soluklara benziyordu radyodaki müzik. Kesik kesik seks-sakso, sakso-seks, müzikle birlikte sürüp gidiyordu çıplak bedenlerinin dansı. Yeni öpüşme metotları yaratıyorlardı; ısırarak ve konuşarak öpüşmek mesela... Ter içinde, kör ve amansız bir debelenme ile sarsılıyordu vücutları...

...can çekişen bir engerek yılanı gibi teslim oldu ve kendini bıraktı kadın, Boby olanca ağırlığıyla yaslandı onun omzuna, gözlerini yummuştu, boşluğa açılmıştı parmakları, radyodaki şarkı çın çın ötüyordu kulaklarında...

Play that song
Jazz band!
Play it for the lords and ladies,
For the dukes and counts
*For the whores and gigoloes...**

Ansızın kesildi radyo yayını, "teknik arıza" değildi bu seferki. Boby başını kaldırıp baktı radyoya, hâlâ yanıyordu lambası, can çekişen bir sesten çıkan iniltili parazitler duyuluyordu sadece, şarkı yerine dramatik bir ifadeyle konuşan spikerin sesi işitildi sonra:

"Dikkat! Dikkat! Şimdi Sayın Başkan'ın ülkemiz halkına iletece ği mesajını dinleyeceksiniz!.."

Radyoya uzandı kadın ve kapattı düğmesini, tekrar sımsıkı sarıldı Boby'ye.

İçeride karanlıkta, yatakta olup bitenleri görebilmek için büyük bir hırsla gözünü deliğe dayadı tekrar Juambo. Faydasız... Fısıltılarla konuşuyorlardı yatakta, ne yaptıklarını seyredebilmek için bir gözünü yuvasından koparıp yatağın yanına göndermeyi çok isterdi Juambo, kulak kabarttı içeriye. Radyodaki mesajda ne

* Çal o şarkıyı
Cazbant!
Efendiler ve hanımefendiler için çal!
Kontlar ve dükler için çal!
Fahişeler ve jigololar için çal!

söylenecekti acaba? Artık ses gelmiyordu içeriden... Uyumuyorlardı besbelli... Sevişiyorlardı hâlâ... Cumhurbaşkanı ne söyleyecekti ki mesajında?.. Çok önemli şeyler söyleyecekti mutlaka...

Böyle gece vakti programı durdurduğuna göre... Duvara adamakıllı yapıştırdı kulağını... Yatağın kesik kesik duyulan gıcırtısından başka bir ses yoktu içeride...

"Acaba ne söylenecekti mesajda?" Başını kaşıdı Juambo, kafasında evirip çevirdiği bu soruya bir cevap arar gibi kocaman kocaman açmıştı gözlerini, gözlerinin beyazı âdeta yanaklarından süzülen yumurta beyazı gibi sarkmıştı dışarıya, bir ceset görünüşü vardı suratında.

Gecenin karanlığında onu böyle yarıklardan içeriyi dikiz ederken yakalayınca az kalsın korkusundan haç çıkaracaktı kadın. Sıcaktan bunaldığı için uyku girmemişti gözüne, sevdiği erkeği şimdi küçük bir melek gibi uyuyan bu sarışın çocukla aldattığına pişmandı üstelik. Hiç gürültü etmeden kalkmıştı yataktan, usulca banyoya girip yıkanmış ve serinlemişti, elektriği açmamıştı bile. Bir ara pencereyi açıp kirli suyu Juambo'nun tepesine boca etmeyi geçirdi aklından. Tam karar vermişken gürültü çıkacağını düşünerek vazgeçti, gürültü bir şey değil de, sarışın çocuk uyanabilirdi olana bitene. En iyisi dışarıya çıkmak, ansızın Juambo'nun karşısında belirmek ve süpürgeyle onu bir güzel dövmekti.

Bir entari geçirdi sırtına, sessizce süzüldü dışarıya; gafil avlanan Juambo karşı koyamadı ona, kadın hem süpürgeyle vuruyordu Juambo'ya, hem tırmık atıyordu fırsat buldukça! Juambo'nun ceplerine daldırıyordu ellerini, üstünü arıyordu. Bula bula bir avuç kemik buldu sonunda; bir iskeletin mezarlıktan alınmış kemiklerini buldu.

Soğuk terler boşandı ensesinden, cehennem ateşinden sonra buzlu suya girmiş gibiydi ve bu uğursuz kemik yığınını nereye fırlatacağını şaşırmıştı. Evin civarına, hele kapı önüne hiç bırakamazdı bunları. Yağlı bir insan kokusu yayılıyordu kemiklerden. Çiti aşarak kaçan Juambo'nun peşi sıra koştu biraz. Soluğu kesilince de, bağırmaya başladı onun arkasından:

"Uğursuz herif! Git, seni kapıma kemik atmaya gönderen o orospuya söyle, telgraf çekip durmasın erkeğime!"

Aynı öfkeli sesle devam etti sonra: "Boşu boşuna telgraflara harcamasın parasını! Telgrafa filan hiç lüzum yok! Kendisine güveniyorsa buraya, sahile gelsin de görelim kıçını! Sana gelince, bir daha kapıma kemik bırakırken yakalarsam seni, çekeceğin var elimden! Anladın mı, uğursuz herif! Bir daha sağ dönemezsin geriye!"

Atabildiği kadar uzağa fırlattı kemikleri ve ıslak ağaç yapraklarına sildi ellerini. Parmakları uyuşmuştu ve kemikleri gönderen, erkeğine telgraflar yağdıran orospunun karşısında çaresizlik içinde tir tir titriyordu bütün vücudu. Bu uğursuz karı yüzünden, manasız olmasına rağmen âşıklarının arasında en demirbaşı Pedro Domingo'nun sevgisinden olacaktı neredeyse! Tanıdığı erkeklerin en açık sözlüsüydü yüzbaşı, en emektarıydı, üstelik "Dichosofui" meyhanesindeki günlerden bir hatıraydı ona, içeride mışıl mışıl uyuyan sarışın delikanlı ve öbürleri kısa ömürlü heveslerdi oysa.

Köyün içinden geçti Juambo, burnunu temizlemek istediği hâlde avucunda sımsıkı tuttuğu bir tutam ve dipleri yağlı kadın saçı yüzünden elini kıvıramıyor, bir türlü sümküremiyordu. Deminki kavga sırasında bir tutam saç koparmıştı o kötü kadının kafasından. Bu saç tutamı dünyamıza ait bir şey değildi onun fikrince, azgın ve vahşi kadının ruhundan koparılmış ikiyüzlü bir parçaydı. Ve eğer birazdan, daha ileride, şimdi sımsıkı yumduğu avucunu açınca, saç tutamını yok olmuş görür ve saç yerine gitar telleri bulursa, muz işçilerini sık sık ziyarete gelen ve her beğendiği erkeği ayartıp götüren Yeşil Siguamonta'nın geri döndüğüne inanacaktı.

Durdu, gökteki yıldızlardan yayılan loş bir aydınlık içindeydi çevresi, gökte birbirine çok yakındı yıldızlar ve hiç alışmadığı bir netlikle pırıldıyordu bu gece. Şirkete ait bütün binaların bütün ışıkları söndürülmüştü, Juambo da biliyordu neden böyle olduğunu. Islak avucunda bir tutam saç mı, erkek delisi Yeşil Siguamonta'nın ruhu mu vardı? Bunu anlayacak vakti kalmadı. Gözleri kararmış, beynine kan hücum etmiş, başı dönmeye başlamıştı: Azgın kadın, deminki kavga sırasında rahmetli babasının kutsal elinden hatıra olarak alıp cebinde sakladığı kemiklerini çalmıştı!

İnanamıyordu bir türlü, üst üste birkaç defa cebine soktu ellerini, telaşla öbür ceplerini aradı sonra. Ceplerinden her çıkarışında bomboş küçük yastıkları, ölü hayvan pisliğini ve terk edilmiş kuş yuvalarını andırıyordu elleri. Kadın kendisine süpürgeyle saldırdığı zaman veya tırmıklamak için üstüne geldiğinde, korunmak amacıyla yüzünü kapamıştı elleriyle, birkaç kere yere yuvarlanmış, düşe kalka kaçmıştı kadının korkusundan, o sırada cebinden düşürmüş olabilirdi babasının kemiklerini. Oturmaya çalıştı –kim bilir ne kadar zaman böyle kalması gerekiyordu– ağır ağır çömeldi yere fakat kirli bir çamaşır bohçası gibi kıç üstü devrildi birdenbire.

Geri dönüp kemikleri aramak imkânsızdı artık. Bu karanlıkta hele. Ama onları böyle kaybetmek çok acı geliyordu ona, imkânsız bir şeydi bu. Ter içindeki suratını duvara yasladı. Babasının, Agapito Luisa'nın dost elinin kemiklerini kaybetmek çok acıydı gerçekten de! Babası ona sonsuzluğun koynundan sağ elini uzattığı zaman açıktı gözleri, sonsuzluğun malı olmuştu çoktan, ne rahattı! Güneşin doğmasını bekleyecekti çaresiz. Gerekirse emekleyerek, kemikleri araya araya dönecekti geriye ve azgın karı kemikleri çalmışsa eğer, ne pahasına olursa olsun geri alacaktı hepsini.

Ortalık henüz karanlık, yavaş yavaş uyanıyor köy. Evlerin pencere ve kapıları ardına kadar açık. Köy sakinleri kapılardan birer mahpus gibi girip çıkıyorlar. Ailenin erkekleri, ellerini arkada kavuşturmuş, sigaranın birini söndürüp birini yakıyorlar. Hemen bütün kadınların ağzında sakız var, geviş getirir gibi sakız çiğniyor çoğu. Kendi garip sessizliklerine sebep yakıştırmaya çalışıyorlar. Konuşurken içinde birikmiş ne varsa dışa atar insan; kendilerini bunun doğruluğuna bir türlü inandıramıyorlar işte. İskemlelerde veya hamaklarda pineklemeyi pek aptalca buluyor kadınlar, serbestçe gezinen ve istedikleri yere girip çıkan erkeklerini gördükçe sinirleri bozuluyor.

Dolaşan haberler yüzünden uyku tutmuyordu erkekleri, öfkeli bir mesaj yayınlamıştı Sayın Başkan. Hükümet aleyhinde gösteri yapan kalabalıklara; hastahanelerde, mahkeme ve okullarda grev yapanlara; dükkân ve mağazalarını kapalı tutan tüccarlara

ve çocuklarını okula göndermeyen ailelere karşı sert tedbirler alınacağını bildirmişti mesajında. Yalan haber çıkaran ve yayanlar, sabotaj yapanlar, su ve elektrik işletmeleriyle demiryollarındaki görevlerini terk edenler, bomba, silah ve patlayıcı madde saklayanlar, greve çağıran bildirileri basan ve dağıtanlar ölüm cezası alacak ve kurşuna dizileceklerdi.

Arkadaşlığı çok eskiye dayananlar arasında daha başka söylentiler de dolaşıyordu. Başkentten güneye, Tiquisate'ye gelen trenin bazı yolcuları, başkentte olup bitenlerin hikâyesini anlatmıştı onlara. Polisin öfkeli müdahalesine rağmen binlerce gösterici sessiz yürüyüş yapmıştı Milli Sarayın önünde. Diktatör, kukla bakanları ve yardımcıları sarayda toplantı hâlindeydiler o sırada. Ne yapmak gerekiyordu? Bu sessiz yürüyüşe, insandan çok hayalet kalabalığını andıran bu kitleye nasıl engel olmalıydı? Tam on dört yıl süren diktatörlükten sonra ansızın belirmişti bu sessiz kalabalık, asfalta vuran ayak seslerinden başka hiçbir silah da yoktu ellerinde. Fakat polis şefi ne cehenneme girmişti? Diktatör görevinden atmıştı onu. Başka birini geçirdiler hemen yerine. Emirler yağdırıp duruyordu. Atlı polisler harekete geçirilmişti. Atlar, miğferler, madenî şakırtılar işitiliyordu dört bir yanda! Nallarından kıvılcımlar saçan atlarla doldurmak gerekiyordu koca meydanı, yanık tenli ve fiyakalı üniformalar giymiş askerler binecekti bu atlara, başlarında kılıçlı subaylar olacaktı ve bitip tükenmek bilmeyecekti onların geçit resmi, hiç durmadan geçip duracaklardı.

Peki, bu sarayında, bu kafesinde mahpus kalmış diktatöre hayaletler mi karşı koyacaktı... "Evet, Sayın Başkan..", "Hayır, Sayın Başkan..." Şaşkınlık içindeydi yardımcıları, birinin dediği öbürünün dediğine uymuyordu. "Fakat hayalet mi bu herifler?" diye bar bar bağırıyor, tepiniyordu diktatör... "Hayır, Sayın Başkan", "Evet, Sayın Başkan!.." Topallayarak geriliyordu diktatör. Yeni döşenmiş bürosuna çekiliyordu. Çalışma masasının üzerinde bir telefon ormanı, yan yana duran o kadar çok telefon vardı ki orada, madenden yontulmuş, kaskatı kesilmiş madenî bir gülüş, bir ölü suratındaki acı sırıtkanlık gibiydi tıpkı. Koca ülkede, insan kıyımının bir anda dehşet saçmasına yeterliydi bu telefonlardan bir tanesi.

Ama bir türlü cesaret edemiyor, her telefonun önünde kararsız bir biçimde bekliyordu. Sarayda ve çevresinde kim varsa hepsi hazırdı, hepsi bir emir bekliyordu ondan. Ve hepsi onu şaşkın ve kararsız gördüğüne şaşırıyor, neden grevcilerin, yani Bolşeviklerin katledilmesi için emir vermediğine hayret ediyorlardı. Neden mi Bolşevik diyorlardı grevcilere? Çünkü "bu cins intihar gösterilerini ancak Bolşevikler akıl edip düzenleyebilir, Lenin'in hükümet darbesinde kullandığı Bolşevik tipi bir metottur bu!"

Diktatörün en insafsız, en zalim sekreteriydi bu konuşan, adamakıllı kısık bir sesi vardı: "Yan sokaklardan büyük meydanlara açılan, köşe başlarında ikili üçlü, kadınlı erkekli grupların bir anda birleşerek çığ gibi büyüttüğü, yabancı gözlemcilere ansızın gelişen bir halk hareketi izlenimi veren, fakat aslında hiç umulmadık anlarda sokakları işgal eden ve polisi şaşırtan, ne polisin, ne askerî birliklerin müdahalesine imkân bırakmayan bir mücadele metodudur bu. İşte böyle planlı bir şekilde yönetildiği için meydanlara hâkim oluyor bu kalabalık, sarayın önüne kadar korkusuzca geliyor."

"Hayır! Hayalet değil bunlar!" diye geriye dönüp haykırıyordu sonra. Havayı sanki eliyle kırbaçlıyor, dalgın ve düşünceli bir sesle söyleniyordu: "Hayır, Sayın Başkan, hayalet değil, Bolşevik bunlar!" İşte böyle fısıldıyordu bet sesli ve insafsız sekreter onun kulağına.

Daha uzaktaki Dışişleri Bakanı, göstericilere "Bolşevik" damgası vurmakla diplomatik bir gaf yapılacağını, şu anda Ruslarla müttefik olarak aynı düşmana karşı savaşıldığını, göstericilere "Nazi faşistler" denmesinin daha uygun olacağını hatırlatıyordu! "Nazi faşist" sözünü işitir işitmez irkiliyordu diktatör. Kendi payına "Nazileri" öbürlerinden, "Bolşeviklerden" daha sempatik buluyordu doğal olarak. Dışişleri Bakanı ağzından çıkan söze dikkat etmeliydi!

Çevresindekiler, dışarıda istifasını isteyen göstericileri duymasın diye pencereleri kapatmak için koşuşuyorlardı. "Hayır, Sayın Başkan!", "Evet, Sayın Başkan!"

Elleri bellerinde, tabancalarının kabzasında telaşla koşuşuyordu çevresindekiler. "Ne istiyor bunlar? İstifamı istiyorlar, öyle mi?" diye bağırıyordu diktatör. "Evet, Sayın Başkan", "Hayır, Sayın Başkan!" Hepsini geriletmek, hizaya getirmek gerektiğini söylüyordu Dışişleri Bakanı. "Ben biliyorum bu orospu çocuklarına ne yapacağımı!" diye feryat ediyordu diktatör, sarayının önündeki meydanda toplanan insan denizine baktıkça kuduruyordu öfkesinden. "İstifa!.. İstifa!.." Gösterecekti onlara, istifa kararını vermişti artık...

Tiquisate'de bunları anlatan tren yolcuları diktatörün kararından habersizdiler. Bir politika değişikliği söz konusu olabilirdi ama. Serbest bırakılacak siyasi mahkûm yoktu zaten. Sayın Başkan hiçbir siyasi suçluyu yaşatmamıştı şimdiye kadar, diri diri toprağa gömmüştü hepsini. Sürgündekiler törenle bile karşılansalar geri dönmek niyetinde değillerdi. Bakanların istifa edeceği söyleniyordu, özel mezarlıklar kurduran bazı yetkililere işten el çektirilecekti.

Halk istifasını istemekle yetinmiyor, hakaret ediyordu artık; ağır aksak yürüyüşü ve kendini korumak için giydiği çelik yelekle açıktan açığa alay ediliyordu şimdi. Sürekli olarak tabancasının kabzasında tuttuğu eli yüzünden dalga geçiyordu kimisi de onunla. "Hayalet değildi bu herifler, Bolşevik'ti hepsi... Bolşevik!.." Kendini inandırmak için boyuna bunu tekrarlayıp duruyordu içinden ve aldığı karara uygun bir bahane sayıyordu bunu: Bolşeviklerin eline bırakacaktı ülkeyi ve bir kenara çekilecekti ama işlerin onsuz yürüyemeyeceğine öylesine inandıracaktı ki herkesi, bir süre sonra tekrar başa getirmek isteyeceklerdi onu, taraftarlarının sabırsızlıkla beklediği ateş emrini vermedi bu yüzden, halka ateş açtırmadı.

Ülkenin İngilizlere olan borcunu, çıkardığı bir kararname ile iptal etti. Devletin kimseye borçlu olmadığını söyleyebilmek amacıyla almıştı bu kararı. Bu kadarla da yetinmedi, ülkede Almanlara ait ne varsa hepsini bir anda devletleştirdi bu kararname ile. Henüz kimsenin haberi yoktu bu durumdan. Tekrar çağrılacağı günü beklemek üzere terk edecekti ülkeyi; ama kendisinden başka hiç kimse böyle olacağını bilmiyordu. Çevresindekiler hayranlıkla

bakıyordu ona, gösterici kalabalığının karşısındaki soğukkanlılığı allak bullak etmişti hepsini. Başının istendiği zor ve karışık bir devrede onun yanında oluşlarına yanıyorlardı, bir yandan da dehşete kapılmışlardı! "Diktatöre ölüm! Ölüm! Diktatöre ölüm!" sesleri geliyordu kalabalıktan. Tecrit, linç, kan ve ölüm kokusuyla doluydu ciğerlerine çektikleri hava.

Başkentten gelen gece postası Tiquisate'de bir süre durup mola vermiş, güneye doğru devam etmişti yoluna. Bütün bunları trenin yolcularından dinlemişlerdi. Muz bahçelerinde grevin neden başlamadığını merak ediyordu yolcular, şimdiye kadar çoktan greve başlaması gereken köylüler neyi bekliyorlardı hâlâ?

Gün doğmak bilmiyordu. Yağmur sularından meydana gelen küçük birikintiler, yıldızlardan sıçrayan yaldızlı gölgeler, karanlıkların belli belirsiz ışıyan koynunda koyun sürüleri, tarlalara yayılmıştı tüm bunlar... Ve işte azgın karının evinin çevresinde dolanıp duruyordu Juambo, bir cep feneri vardı elinde, babasının kutsal elinden topladığı ve gece kaybettiği kemikleri arıyordu işte.

Buldu kemikleri. Avuçladı hepsini, mutluydu. Kemiklerin kutsallığını yitirip yitirmediğine karar vermek fırsatını bulamadı. Bir rüzgârın sıcaklığını hissetti yanaklarında, öfkeli bir kırbacı üstüne doğru savurarak yaklaştığını gördü kadının. Bu sefer fırsat vermedi azgın karıya. Mısır tarlalarına doğru ve yaşından umulmaz bir çabuklukla koştu. Zeytin yeşili karanlığın ortasında tek başına kalmıştı kadın, bağırıyordu.

"Bir daha buralarda, kapının önüne kemik atarken görürsem seni, yemin ediyorum kurtulamayacaksın elimden. Yemin ediyorum, öldüreceğim seni! Telgraf gönderen orospu ölüm fermanını eliyle imzalamış olur, seni bir daha burada görürsem, sağ dönemezsin geriye!"

Koşuyordu Juambo, ter içinde ve bütün gece boyunca üstüne yağan çiğden ötürü sırılsıklamdı, her zamankinden daha mutluydu, babasının kemikleri avucunun içindeydi gene, muz ağaçlarının arasına daldı. Sessizlik usul usul renkleniyordu o sırada...

XXXVI

Sabahın bu çok erken ama çok sıcak, nemli, rengârenk böceklerle güzelleşen saatlerinde zaman zaman anlamsızlaşıyordu tartıştıkları meseleler. Bütün geceyi grev konusunda bir karar almak için tartışarak geçirmişlerdi. İşçi kamplarından ve çiftliklerden gelen delegeler, toplandıkları yerin darlığı yüzünden üst üste yığılmıştı âdeta, üstelik bir hayli kötü aydınlatılmıştı burası. Işığın azlığı yetmiyormuş gibi bir de başlarına geçirdikleri geniş kenarlı şapkalar yüzünden çoğunun yüzü seçilmiyordu. Yarı beline kadar çıplak olanların terli gövdesi parıldıyordu, meşin ceket giymişti bazıları da. Kirece bulanmış bir abajurun içine yerleştirilen lamba çiğ ve beyaz bir ışıkla aydınlatıyordu başkanlık masasını. Mürekkep hokkalarıyla, kalemlerle, kâğıtlarla, su bardaklarıyla, için için yanan sigaralarla doluydu masanın üstü. Çevresine toplanmış adamların yorgun ve sinirli elleri masadan destek alıyordu sanki. Ama Tabio San'ın elleri katılmamıştı bu öfkeli oyuna. Masanın üstünde hareketsiz heykelcikler gibi duruyordu elleri. Toplantının başlarında daha durgundu fakat vakit ilerledikçe önce sol elin küçük parmağı açtı isyan bayrağını ve başladı kıvrılmaya. Bunalma duygusu elin öbür parmaklarına sıçradı sonra ve daha şimdiden greve karşı çıkanların ceplerindeki yeşil dolarlara duyduğu nefretle kaskatı kesildi parmaklar! Dolarları cebe indirenler yan çizmiş ve bozgunculuğa başlamışlardı çünkü. Şirketin zam teklifini ve çalışma şartlarının düzeltileceğini belirten kuru vaadini daha şimdiden göklere çıkaranlar vardı.

"Bana sorarsanız," diye söze girdi gaga burunlu biri, boş bulunup tahta çite yaslanınca tepetaklak yuvarlanıyordu öbür tarafa, yanındaki arkadaşı tam vaktinde kolundan tutmasa devrilecekti.

"Sakın korkma, hiçbir şeyden korkma, arkadaş!" diyerek taşı gediğine oturttu Tabio San. "Sizin fikrinize uyup şirketin rastgele teklif ettiği ve sendikanın onayını almadan karşınıza getirdiği zamlara 'eyvallah' dersek, sizin düştüğünüz gibi tepetaklak devrileceğiz biz de! Sazlıklar nasıl kırılırsa öyle kırılacağız. Grevden vazgeçtiğimiz an, rüzgârda kırılıp dökülen saz kamışlarından farkı kalmayacak verilen zamların, desteksiz ve boşlukta kalacağız o

zaman; keyfimizi çabuk kaçıracaklar, göreceksiniz. İşte zam teklifine bu bakımdan 'hayır' denmesini istiyorum ben. Şirket bu zamları bir şartla veriyor çünkü, 'Sendika kurmayın, örgütlenmeyin,' diyor, 'Kolektif anlaşma, sosyal sigorta, ücretli tatil, aile tazminatı filan istemeyin,' diyor..."

"Böyle olduğunu kabul etsek bile," diye tekrar söze karıştı gaga burunlu adam: "Şu zammı hediye niyetine cebimize indirelim!"

"Hediye" sözüne kıyameti kopardı oradakiler. "Tamam, 'hediye' sözünü geri alıyorum. Zamları kabul edelim önce, aradan zaman geçsin, sendika kurarız gene."

"Şu demektir bu," dedi Tabio San, sesi öfkeliydi, "temel atmadan kuralım binayı, üstümüze devrilsin! Senin söylediklerin işte bu anlama gelir..."

Liderin cevabını onaylayan sesler duyuldu, öfkeyle dişlerini gıcırdatan "Gambusos" grubu çok rahatlamıştı şimdi. Greve kesinlikle taraftar olan ve "En aşağıdaysan en yukarıyı hedef alacaksın," diyen hamallar kurmuştu bu grubu.

"Hayır, delege arkadaşlar," dedi Sansür, "sendika kurmadan bu zamları alırsak, bugünkü tokluğa ve yarınki açlığa şimdiden boyun eğmiş oluruz. Kuracağımız sendikanın temsilcileri ile pazarlığa oturmalı şirket. Toplantının başından beri uyarıyorum sizi, gene tekrarlayayım; grevi veya zamları konuşmak için toplanmadık buraya, bundan böyle bizi temsil edecek sendikanın kuruluşunu gerçekleştirmek için toplandık. Buna karar verelim önce, arkasından şirketin teklif ettiği zamları ve grev meselesini tartışacağız aramızda. Sanıyorum, önerimi uygun görecek ve işlerin sırayla konuşulmasını hepiniz kabul edeceksiniz..."

Onaylayanların yanı sıra yaygara koparıp itirazı basanlar da vardı. Grev ve zam meselesinin her şeyden önce tartışılmasını istiyordu itiraz edenler. Gitmek üzere davrananlar bile vardı.

"Susun! Susun! Sakin olun! Sakin olun, arkadaşlar!"

"Bırakın konuşayım, dinleyin beni... Anlatacaklarımı dinleyin!"

"Konuş! Konuş! Konuşursan herkes susar!" Kurbağa ağızlı, biçimsiz ve kaba görünüşlü bir köylü böyle bağırıyordu konuşmak

isteyen ve sürekli el kaldıran adama. Kalabalığa döndü söz isteyen adam: "Susun! Susun arkadaşlar!.." Ortalık durulunca devam etti konuşmasına: "Genç bir yürekte mahpus ve çaresiz bir ses duyacaksınız şimdi!"

Başka bir çığlık yardı sessizliği:

"Konuş arkadaş! Konuş, dök içini!"

"Şuna bak be!" Başka bir sesti bu. "Yazılı nutuk hazırlamış yahu!"

"Arkadaşım, bu kâğıt..." Kâğıdı elinde sallıyordu: "Başkentte olup bitenleri benden çok daha iyi anlatacak size. Genel grev başladı orada. Aldığım mektupta yazılı her şey. Mektubu getiren arkadaş da yanımda zaten." Yanındaki kovboy tipi sivri şapka giymiş adamın omuzuna dostça ve gülerek vurdu. "Bizim de kendilerine destek olmamızı, dayanışma göstermemizi istiyorlar, şirketin biraz zam verip bizi kazıklayacağını hatırlatıyorlar..."

"Biraz değil verdikleri zam! İstediğimizden fazlasını veriyor şirket!" Böyle bağıranlar vardı.

"Verdikleri zam az olmayabilir, ağzımıza bir parmak bal çalıyorlar böylece ama hiç önemi yok bunun, başkentte bizden çok daha iyi ve rahat yaşayanlar grev yapıyor çünkü! Neden? Neden grev yapıyorlar, neden her yer kapalı; pazar yerleri, bankalar, okullar ve hastaheneler neden kapalı?"

"Siyasi sebepler yüzünden!" diye bağırdı biri, yavaş yavaş ağaran havaya rağmen yüzü seçilmiyordu bağıranın. Tabio San köylü sefaletini çepeçevre saran karanlığı, şimdi daha iyi fark ediyordu. Başkanlık masasının üzerine gene koymuştu ellerini.

"Siyasi değil grevin sebebi!" diye bağırdı genç adam, konuşurken kâğıdı sallıyordu gene. "Okuldan kovulan bazı öğretmenleri ve işten atılan bazı hemşireleri kurtarmak, desteklemek amacıyla yapılıyor bu grev..."

"İş, greve karar vermekte... Bahanesini bulmak kolay!"

"Hangi hıyar söylüyor bunu?" diye fısıldadı bir tanesi.

"'Ecnebilerden para alan bokun teki!"

"Roso Contreras mı yoksa?"

"Ta kendisi..."

"Ayrıca şunlar da yazılı mektupta..."

"Amma da çok şey yazmışlar mektupta!.." Gene Roso Contreras burnunu sokmuştu konuşmaya.

"Başkentin baygın yatan bir adamdan farkı yokmuş şimdi, ne otomobil varmış caddelerde, ne tek bir insan görülüyormuş. Ipıssız bir yer oluvermiş koca şehir, su ve elektrik sıkıntısı çekiliyormuş, gazete bile çıkmıyormuş artık..."

"Birkaç öğretmenle üç buçuk hemşirenin keyfi için mi bunlar... Güleyim bari..." dedi beyaz saçlı bir adam, Roso Contreras'ın yanında oturuyordu, Contreras'ın onu demin dirseğiyle dürttüğünü herkes görmüştü zaten.

"Sadece onlar değil grevin sebebi!" Mektubu getiren genç adam öne çıkmıştı şimdi. "Ben yeni geldim oradan. Hükümeti değiştirmek istiyorlar."

Yaşlı bir adam konuşmak için davrandı ama beceremedi, salyası büyümüştü ağzında. Yanındaki dürttü onu:

"Konuşacağına ağzındakini tükür önce moruk!"

"Orada olup bitenler yüzünden grev yaparsak, bizimle hiç ilgisi olmayan şeyler için derde sokmuş olacağız başımızı. Çoluğum çocuğum, torunlarım var benim, hepsini besleyip büyütmek zorundayım, grev yaparsak ne yedirip ne içireceğim ben onlara. Grev mrev, çocukça ve saçma şeyler bunlar..." Başını kaldırıp mektubu elinde tutan genç adama baktı sonra: "Hem bizimle ilgisi olmayan şeyler için biz neden grev yapalım. Sözün kısası, şirketin verdiği zammı kabul edip kıçımızın üstüne oturalım."

"Vakit hayli geç oldu galiba..." dedi başkanlık masasında oturanlardan biri.

"Geç mi oldu?.." diye gülerek bağırdılar kalabalıktan. "Sabah oldu demek istiyorsunuz anlaşılan!"

"Öyle olsun, erken veya geç, aynı kapıya çıkar! Chus Martin ne düşünüyor, konuşsun, anlayalım onun da ne düşündüğünü... Bugün hiç konuşmadı... Bizimle aynı fikirde değil mi yoksa?.."

Herkes Chus Martin'in bulunduğu tarafa çevirdi bakışlarını, ayağa kalkmıştı Chus Martin.

"Arkadaşlar," dedi ve kısa bir süre söyleyeceklerini toparlayabilmek için sustu, elindeki kocaman kenarlı şapkasıyla oynuyordu: "Görüyorum ki çok önemli bir şey var ve bunu hepiniz unutuyorsunuz. Bizim, Tiquisate'li işçilere, Barrios ve Bananera'dakilere ödenecek borcumuz var daha. Geçen defa rıhtımda kurşun yağmuruna kahramanca göğüs gerdi onlar ve denizdeki köpek balıklarına yem oldular sonunda. Başlarında kendilerini yönetecek bir lider olmadığı için telef olup gittiler... Bu bakımdan şimdi bu toplantımızı yönetenler, kurulacak sendikada da yönetimi geçici olarak ele alsınlar..."

Yürekten alkışlarla desteklendi bu teklif.

"Hemen şimdi, Tiquisate işçi sendikasının kuruluşunu ilan eden bildiriyi yazıp imzalayalım burada ve giriş imzası için üç günlük süre tanıyalım bütün üyelere..."

"Çok iyi!.. Çok iyi!.."

"Ve sendikamızın yönetim kurulu hemen şimdi onaylansın burada!" Hepsi birden kalktılar ayağa, başkanlık masasına doğru yürüdüler. "Hepimizin önünde yemin etsinler ayrıca..."

Oradakilerin hepsi, greve taraftar olmayanlar bile destekledi Chus Martin'i. Bir kısmı bunu gerçekten istediklerinden, bir kısmı da ailelerinin grev günlerinde açlık çekmesinden ürktükleri için tehlikenin bu şekilde geçiştirilmesine memnun olduklarından. Grev hariç her şeyi daha şimdiden kabul etmeye hazırdılar zaten.

Yönetim kurulundakiler yemin verdi önce. Peşinden Chus Martin'in kaleme aldığı bildiri okundu ve imzalandı. Güneş hayli yükselmişti artık ve hepsinde hiç uyumadan sabahlamış olmanın yorgunluğu ve sıkıntısı vardı. Tekrar toplanıp grev konusunu tartışmaya karar verdiler.

"Ne grevi? Hâlâ mı grev? Gücünüzün yetmeyeceği oyunlara girmeyin, arkadaşlar!" Chus Martin'e döndü Roso Contreras: "Hem böyle surat asmayın arkadaşlar..." Bildiriyi teker teker imzaladıktan sonra Chusito'yu kutlamak için yarış edenlere seslendi yeniden: "Şirketin teklif ettiği zammı kabul edip etmemek konusunda herhangi bir karar almadan grev meselesi konuşulamaz zaten!"

Onu daha fazla konuşturmadı Tabio San... "Talihsiz bir hainsin sen," diyordu içinden. "Seni bu kadar çabuk tepeleyebileceğimi düşünmemiştim doğrusu."

"Tiquisate İşçi Sendikası kurulduğuna göre zam söz konusu değil artık! Sendika kurmazsak zam verecekti şirket, bunu şart koşmuştu. Hangi meselelerde dayatacağımızı biz de biliyoruz onlar kadar. Bu sabah, güneşle beraber yeni ve 'sendikalı' bir hayata gözlerimizi açtık hepimiz."

Rosa Contreras artık anlamıştı bu partiyi kaybettiğini, bütün söylediklerine yan çizdi ve çarçabuk taktik değiştirdi:

"Aslında arkadaşımız çok haklı..." Kısa bir süre bekledikten sonra devam etti: "Bu şartından vazgeçmesini isteyebiliriz şirketten, grev yapmadan gene zam alırız böylece."

"İsteklerimizin başında zam geliyor..." dedi Tabio San; "Elbette dayatacağız zam konusunda. Şartlı zam istemiyoruz ama bir lütuf olarak vermesinler bu parayı... Şartlı verilen hiçbir şeyi kabul etmiyoruz! Hakkımız olan bir paradır bu, bunu böyle bilerek zam yapsınlar, daha fazla kazanmak hakkımız ve bu defa son sözü şirket değil, biz söyleyeceğiz. Bu kutsal günden itibaren eşit şartlarla şirketin karşısına oturacağız pazarlık masasında, zavallı ve öksüz, kaderine boyun eğmiş insanlar değiliz artık, koskocaman ve güçlü bir sendikamız var bundan böyle ve her seferinde 'Ya isteklerimizi kabul edersiniz, ya grev yaparız!' diyeceğiz, başımız dimdik olacak karşılarında."

Ortalık yeniden karıştı. Grev işlerine gelmiyordu. Yutmayı göze alamadıkları ölçüde büyük bir lokmaydı grev. Bananera'daki grevin nasıl kanlı şekilde bastırıldığını henüz unutmamışlardı. Gıda sıkıntısının evdeki kadınları nasıl çaresizliğe sürüklediğini, erkeklerin başıboş ve sıkıntılı hâlini ve grevin getirdiği yaşama güçlüklerini akıllarından silememişlerdi hâlâ.

Samuel kardeşler –Samuelon, Samuel ve Samuelito– ansızın belirmişlerdi orada. Kollarını hiç durmadan sallıyor ve esneyerek toplantı yerini terk edenlere bağırıyorlardı. Çok önemli bir haber getirdiklerini söylüyor, kimsenin gitmemesini istiyorlardı.

"Arkadaşlar," dedi Samuelon, "çok uzaktan geliyoruz, bütün gece yol yürüdük; bu yüzden yetişemedik toplantınıza. Çok önemli bir evrak almak için gittik uzağa ve çok sonra öğrendik bu belgenin önemini. Bananera'dan bize gönderilen bir mesaj bu. Öbür gün, belli bir saatte grevi başlatmamızı istiyorlar şirkete ait topraklarda. Hem bütün isteklerimize, hem de başkentte grev yapan öğrencilere, öğretmen, tüccar, yargıç, doktor ve şoförlere destek olacak bu hareket... Başkentte hayat durdu artık, sinemalar bile kapalı, sadece tek tük insanlar görülüyor sokaklarda..."

Bu heyecanlı konuşmanın kızıştırıp coşturduğu insanları tekrar karamsarlığa sürükledi Roso Contreras.

"Anladık, Bananera'dakiler kararlı grev yapmaya! Ama bu oyuna gelmeyeceğiz biz. Siz isteseniz bile ben yutmam bu numarayı, beni buraya temsilci olarak gönderenler var çünkü ve grevi ancak ücretler uğruna göze alıyor onlar."

"Aynı şeyi bizimkiler de söylediler bana, ters bir karar alınmadan çıkıp gitsem iyi olacak..." dedi Similiano Coy. "Bananera'dakilere ayak uydurursak, sizin tasarladığınız manevralara 'eyvallah!' dersek greve lüzum yok, büyük fiyasko olacak nasıl olsa! Her şeyi kaybedeceğiz grev yaparsak, oluruna bırakmak gerekiyor bu işleri, zamanın akışına bırakmalıyız en iyisi..."

"Saçma!"

"Çok dinledik bu masalları!"

"Şirket vakit kazansın, maksadın bu senin, yalan mı?"

"Kanımızı emen sülüklere kurtulmaları için vakit kazandıracaksın aklın sıra!"

"Yeter artık!.." Öfkeli ve boğuk sesiyle Similiano Coy böyle bağırdı işte.

"Susun arkadaşlar, onun da hakkı var konuşmaya!"

"Susun, dinleyelim... Ayıptır! Konuş... Devam et!..."

"Sizin ileriye sürdüğünüz cinsten budalaca şeyler değil benim söylediklerim," dedi Coy ve deminki sözlerine adamakıllı içerleyerek bağırıp çağıran "Gambusos" grubunu işaret etti eliyle. Biraz olsun yatışmış görünüyordu "Gambusos"lar fakat hâlâ kararlıydılar onu konuşturmamaya. "Boşuna kavga etmeyelim, birbirimizi,

kırmayalım..." Sustu, yutkundu, gözlerini kırpıştırarak çevresine bakındı ve çabuk bir sesle boşalttı içini: "Bananera'nın grev teklifine karşı değilim ben..." 'Gambusos' grubundakiler rahatlamışlardı şimdi, 'şu herifi atalım buradan' türünden teklifler duyulmaz oldu. "Benim anlatmak istediğim şey başka; bu grevin başarılması iki şeye bağlıdır diyorum ben; ya temsil ettiğimiz işçilere durumu anlatabilmemiz için biraz vakit bırakın bize ya da toplayın bütün işçileri, onlar karar versinler greve, hem daha iyi böylesi.."

Dört bir yandan sesler yükseldi aynı anda:

"Haklı galiba!"

"Göründüğü kadar enayi değil bu sıtmalı herif!"

"Adam sanıyor kendini!"

"Domuzluk ediyor!"

"Greve karşı çıkmaktan ne zaman vazgeçilecek bu meret yerde!" diye bağırdı "Gambusos"lardan biri.

"Onun da greve razı olacağı günü bekle işin yoksa!"

"Dünyayı kurduktan sonra Tanrı bile grev yaptı yahu... O zaman yer ve gök kendi hesaplarına çalışmaya başladı, onlar da grev yapacak günün birinde, mahşer günü olacak o zaman!"

Tabio San masaya vurdu yumruğunu, Similiano Coy tarafından yapılan teklifin dikkate alınmamasını istedi.

"Similiano Coy'un teklifi..." diye bağırdı bir adam. Roso Contreras ve taraftarlarının arasında oturuyordu bağıran. "Gambusos" grubundakiler bunları takip etmeyi çoktan bırakmıştı, hemen grev kararı alınması için acele ediyor ve çoğunluğun kararsızlığına içerliyorlardı. Grev kararı geciktikçe koyu bir karamsarlık çöküyordu üstlerine...

Samuel kardeşlerden biri, Samuelito söz istedi o sırada.

"Arkadaşımız Coy'un biraz önce belirttiği gibi buradaki delegelerin hepsi grev kararı almaya yetkilidir, yeter ki gerekçesi ücretlerin arttırılması olsun."

"Hepsi değil!" diye bağırdı "Gambusos"lar.

"Hepsi değil ama çoğunluğun yetkisi var..." dedi Samuelito, "Sanıyorum en önemlisi vakit kazanmaktır şimdi..."

"Vakit kazanalım diyordum ben de... Zamanın akışına bırakalım dedim yanlışlıkla..."

Kimse kulak vermedi Coy'un açıklamalarına, Samuelito konuşmasına devam etti:

"Önemli olan vakit kazanmak, buradaki delegeler hemen şimdi dağılsınlar etrafa, yarınki büyük toplantıya bütün işçilerin katılması sağlansın. Toplantı yarın olsun diyorum, Bananera greve yarın başlanmasını istiyor çünkü. 'Arenal del Gambuso'da yapabiliriz büyük toplantıyı."

"Gambuso değil, Gambusos!" diye bağıran sesler duyuldu, kalabalık arasında yer yer tartışmalar oluyordu...

"Gayet iyi işittim..." İki adam birbirlerine gireceklerdi neredeyse. "Çarçabuk tezgâhlanacak bu grev..."

"Kalleşçe dememek için... Çarçabuk..."

"Orospular gibi hep kendi çıkarlarını düşünüyorlar..."

"Çıkarcıdır belki ama pis ve kalleş değildir hiçbiri..."

"Hıyar herif, kalleş mi diyorsun bana?"

"Elbette... Senden on misli erkek adamım ben..."

"İspat et öyleyse..."

"Ne zaman istersen ispatlarım! Bokoğlu bok!"

"O boku sen ye..."

"Salgado, Ruben Salgado! Bu herif ne yaptı sana?"

Sanki kıyamet kopuyordu orada; gruplar hâlinde toplanmıştı delegeler. Kimi öğrenciler ve grev şerefine, kimi öğretmenlerin şerefine "Yaşa!" çekiyordu. "Gambusos" grubu ise grevin hemen başlamasını ve böylece Bananera'dakilerden erken davranılmasını öneriyordu, hepsini güçlükle susturabildi Samuelito:

"Onlardan önce davranmak söz konusu değil, yarış yapmıyoruz! Burada zaten istediğimiz gibi yürüyor işler, saçımızı başımızı yolmuyoruz çaresizlik yüzünden!"

Samuel de destekledi kardeşini:

"Kardeşimin söylediği gibi, Bananera'daki arkadaşlara hemen bugün cevap vermeye yetkili değilseniz..." Kalabalık Bananera'daki işçilerin şerefine alkış tutmaya başladı o sırada. "Aceleye getirmeye lüzum yok, yarın bir araya toplayalım Tiquisate'li bütün

işçileri ve grev konusunda kesin karara varalım. Hepsinin mertçe karar vermesi gerekiyor yarın!.."

"Grev yapacağız!.. Grev yapacağız!.. Evet diyeceğiz!.." İçlerinde en heyecanlı olanlar böyle bağırıyordu. 'Arenal de los Gambusos'ta yeniden toplanacaklardı bir gün sonra, 'Gambusos'lar isimlerine yaraşır şekilde gözü pek ve ataktı doğrusu, hiçbir güçlükten yılmıyorlardı... Florindo Key'le konuştuğu için Tabio San'ın kalabalığa sırtı dönüktü o sırada, bir 'Gambuso' geldi Tabio'nun yanına.

Lider dönüp kendisine bakınca, Tabio'nun çok eskiden tanıdığı bir adam olduğuna iyice inandı yaşlı "Gambuso":

"Umarım unutmamışsınızdır benim adımı: Efraip Salvatierra. Buraya ilk çalışmaya geldiğinizde tanışmıştık sizinle. Yüzünüz gözünüz fena hâlde şişmişti o zaman, şimdiki hâlinizden çok farklıydınız. Nasıl oldu da böyle değiştiniz, size ne oldu böyle?"

"İşte böyle Bay Efrain, gördüğünüz gibi..."

"Gerçi pek önemli bir insan değilim ama sizi San diye çağırmak ters geliyor bana. Amerikalıların Sam amcası gibi bizim de San amcamız olduğunu söyleyecekler..." Mosmor dudaklarını geniş geniş açtı gülerken, yaşlılığına rağmen dişleri hiç bozulmamıştı. "Sansür diye çağırsak daha iyi değil mi, ne dersiniz?"

"Fark etmez, isim insanı değiştirmez."

"Evet ama ismi insanı aziz de yapar yeri gelince, San aziz demektir... Sözün kısası Sansür ismini daha çok yakıştırıyorum ben size, bakın söylüyorum, Güneyin Azizi olup çıkıvereceksiniz bu gidişle... Daha demin adamın birini sizin bir sabotajcı değil, bir emekçi olduğunuza inandırabilmek için akla karayı seçtim. 'Yahu, dağ oyulurken işçi olarak bizimle birlikte çalıştı' dedim de, güç bela inandırdım herifi. Sonra dedim, muz fidanları dikilirken ekmek parası için çalıştı bizim gibi. Mısır ve fasulye tarlalarında çalıştı, bir zaman sonra da kayboldu ortalıktan."

Yaşlı adamın sözleri eski günleri, tanınmamak için zehirli mantar çiğneyerek yüzünü deforme ettiği amelelik günlerini hatırlattı Tabio'ya. Bembeyaz sakalı, güneşte yanmış yüzü, yılların etkisiyle yoğrulmuş ve yumuşamış hatları ile Cayetano Duende ve Populaca'dan izler taşıyan Salvatierra'ya sarıldı.

Eski günlerin çekici hayalini Florindo Key çekip aldı onun gözlerinden. Fakat lider Florindo'nun konuşmasına fırsat bırakmadı, anlatmayı gerekli gördüğü önemli noktaları bir bir sıraladı:

"Hiç vakit kaybetmeden harekete geçirmeliyiz bizimkileri. Ben yüzde yüz eminim, sendika kurulmasına bile göz yumuyormuş gibi davranacak şirket ve işçi-köylü hareketini henüz emeklerken boğazlamak için hem zam verecek, hem öbür isteklerimizi kabul edecek, göreceksiniz. Florindo, o zaman bu partiyi biz kaybederiz dostum. O zaman bu adamları Bananera'dakilere, başkentteki öğretmen ve öğrencilere destek olacak bir greve razı edemeyiz..." Bir süre sustu, toplantının yapıldığı yerden çıkmış ve kaldıkları kır evine doğru yürümeye başlamışlardı. "Hürriyetin ekmekten daha büyük bir ihtiyaç olduğunu bugüne kadar hiç düşünmemiştim, Florindo! Dağ taş grev yapıyor hürriyet uğruna ama görüyorsun; ekmekleri buna bağlı olduğu hâlde grevi göze alamıyor bazıları."

"Buraya seni aramaya geldi Velez..." dedi Florindo, kır evinin kapısından başını eğerek geçti içeriye. "Gelip seni aradı burada." Kuyuya atılan bir taşın ağırlığı ile kendini hamağın üstüne fırlattı Tabio. "Ve galiba Rosa Gavidia'dan haber getirmiş sana..."

"Malena'dan mı haber getirmiş?" Kaşlarını çattı lider, gözlerini alnının ortasında birleştirmek istiyordu sanki. Ve sanki hamak ortadan ikiye bölünmüş, uyku yerine korkunç bir boşlukta dolanıp durmaya başlamıştı Tabio.

Florindo'nun ellerine sarıldı hemen. Boşluğa yuvarlanıyormuş gibiydi, tutunmak ihtiyacı duymuştu. Soran gözlerle bakıyordu arkadaşına, yeniden sordu: "Malena'dan haber öyle mi?.."

"Evet..."

"Nasıl oldu da haber aldı peki? Kimsenin bilmediği bir yerde gizleniyordu Malena..."

"Artık gizlenmiyor..."

"Yakaladılar mı yoksa..."

"Malena..."

"Kendi ayağıyla mı gitti?.."

"Hayır, gizlenmeye lüzum görmüyormuş, sokak kavgalarına bile katılıyormuş artık!"

Gözlerini yere indirdi Sansür, arkadaşlarının gözlerine baktı sonra, ona kuvvet vermek için dostça elini sıkıyordu Florindo.

"Biliyordum böyle olacağını..." Derin derin göğüs geçirdi, kendini ağır bir yükten kurtarmıştı sanki. "Kalbi hiç aldatmıyor insanı..."

"Velez anlattı; bir öğrenci mitinginde ve diktatörün başının istendiği sayısız toplantıda konuşmuş Malena, mitingdeki konuşması çok güzel ve cesurmuş..."

"Diktatörün başını mı istemişler, istifasını mı?" diye sordu San. Hiç düşünmeden cevap verdi Florindo:

"İstifayı yeterli görmüyormuş Malena, diktatörün başını istemiş konuşmasında!" Hamağa kendini bırakmıştı Tabio. Kendi kendine konuşur gibi, "Tanrı bilir" diye başlayan duanın sözlerini değiştirip mırıldanarak devam etti Florindo: "Tanrı bilir peri kızlarının neden deniz dibinde yaşadığını!.. Tanrı bilir kadınları neden erkeklerin altına yatırdığını!.."

Hamakta oturmuştu Tabio, ter içindeydi, kendi vücudunun ve kafasındaki düşüncelerin ağırlığından kurtulmuştu artık ve yere dayamıştı ayaklarını, hiç durmadan parmaklarını kütürdetiyor, ense köküne cop yemiş de sesini kaybetmiş gibi susuyordu hep. Bilinmeyen bir yerden düşmüştü sanki. "Neyse..." diyor, soluk alıyor ve sık sık içini çekiyordu. Bazen, çevresindeki eşyalardan birine, belirli bir noktaya takılarak hareketsiz kalıyordu gözleri ve bazen Malena'nın yeni hâliyle hayalini kurduğu bir imgesi geliyordu gözünün önüne; bir barikat üstünde görüyordu Malena'yı, mavili beyazlı bayrak vardı elinde, Cerropom'dan ona miras boğuk ve taş katılığındaki sesiyle konuşuyordu. Göğsü açıktı ve kalbi zıp zıp zıplıyordu havaya. Tabio peşinden gidiyor ve onu, kendisine sırtını dönüp de ağladığı ve "hatıra defteri"ni verdikten sonraki bitkin hâliyle tekrar görüyordu.

Barikatların üstünde gene aynı ifade vardı yüzünde, bu sefer ağlamıyordu ama intikam arayan pırıltılar yanıp sönüyordu gözlerinde. Bir yangın meşalesinin aleviyle renkleniyordu saçları, koskocaman açmıştı ağzını ve diktatörün başını istemek için yepyeni bir cümleye girişiyordu...

Sonsuzluğa açılan iki deliğe benziyordu gözleri, eski Yunan tanrıçaları gibi hafif sandallar geçirmişti çıplak ayaklarına ve sırtında yerlere kadar uzanan bir şal vardı. Kalbi küt küt atıyordu Tabio'nun ve şaşkınlık içindeki yüzünden terler boşalıyordu. Malena'nın bu hayalini ansızın kaybediveriyor, o zaman bütün bedenini garip bir gevşekliğin ve bıkkınlığın sardığını hissediyordu, Cerropomlu küçük öğretmen kadının geleceğini düşündükçe korkuya kapılıyordu. Neden kellesini istiyordu diktatörün? Nasıl oluyor da bu ölçüde katılaşabiliyordu bu köy Salome'si! Sırtındaki tayyörü, düz pabuçları, kolundaki erkek saati ve öğretmenliğini ele veren havası ile tıpatıp ona benziyordu. Ve nasıl korkmadan isteyebiliyordu diktatörün kellesini?

Yarım yamalak bir gülümseme belirdi Tabio'nun dudaklarında, bembeyaz dişleri göründü, kendi korkulu ve şaşkın çehresini getirdi gözünün önüne. Malena'nın o gülünç hayali ile ondan daha az gülünç olmayan kendi acınacak hayalini bir an için yan yana getirdi kafasında. Hamaktaki hâliyle yeni doğan ve yeri göğü kavuran tuzlu deniz suyunda, balıkçı ağlarının tuzağına düşmüş balıktan farklı görmüyordu kendisini.

Başkente koşmalıydı hemen. Yapması gereken tek şeydi bu. Onu korumalıydı hiç olmazsa. Başkente koşmak... Ama onun gibi başına mükâfat konmuş bir adamın elinden ne gelirdi ki?! Arkadaşları tarafından çok iyi korunmasına borçluydu hayatını, şimdi onlara tutup başkente Rosa Gavidia'yı kurtarmaya gideceğini söylese, onu bırakmaz, ısrar etse bile omuz silkerlerdi. "Rosa Gavidia kendi başının çaresine baksın orada" derlerdi...

Bütün bütüne kendinden geçmemek için kımıldadı olduğu yerde ve sesini iyice alçaltarak şöyle mırıldandı kendi kendine: "Juan Pablo Marat müsveddesi seni... Hâlâ anlamadın mı neden diktatörün başını istiyor Malena? Senin kellene karşılık istiyor onun başını, uyansana! Ne çabuk unuttun, diktatörün adamlarına kelleni kesip önüne getirmelerini emrettiğini! Şansın yardım etmeseydi Yeşil Papa'nın hediye ettiği altın tepside onun huzuruna çıkaracaklardı kesik ve kanlı başını. Gözlerinin ayrı bir kabın içi-

ne konulmasını istememiş miydi, tuzlayıp üstüne limon ve ketçap sıkarak, çiğ yumurtaları yutar gibi yutmayacak mıydı gözlerini?.."

Hamakta öfkeyle öbür yanına döndü San. Malena'yı nasıl koruyabileceğini düşünüyordu. "Sen mi koruyacaksın onu?.." Uzun bir süre sustu... "Neyse, boşver..." Hiçbir şey gelmezdi elinden. Böyle kritik bir anda, şirkete karşı Bananera'dakilerle birlikte greve gidip gitmemek kararının alınacağı bu çok önemli günlerde buradan ayrılamaz, savaş alanını terk edemezdi. Ertesi gün grev söz konusuydu ama buranın, Tiquisate'nin işçileri gerekli mücadele bilincine ermiş değillerdi henüz. Üstelik onların hemen bütün bütün isteklerini yerine getirerek grev yangınına engel olmak istiyordu şirket. Ellerini çabuk tutmaları gerekiyordu. En azından genel grev yerine, on iki, yirmi dört veya kırk sekiz saatlik sembolik bir grev düzenleyip kotarmak gerekiyordu hiç olmazsa. Bu bile şirketin ekmeğine yağ sürecekti aslında, sendika hareketini daha başlangıçta işlemez hâle sokmak istiyordu şirket.

Ya bunu da reddederlerse... Şirketin vereceği zamlı ücretleri kaybetmekten korkar da sembolik hâliyle bile greve yanaşmazlarsa buranın işçileri?..

Hamaktan kalktı, o korkuyla Malena'yı bile silmişti aklından, kahvaltı sofrasını hazırlamış olan ve şimdi kahveyi pişiren Key'in yanına gitti. Birbirlerine hem çok yakın, hem çok uzaktılar. Ancak birkaç lokma atıştırdıktan sonra başladılar konuşmaya, kahvelerini yudumluyorlardı aynı zamanda.

"Şeytan götürsün hepsini!" dedi Key. Genel grev konusundaki endişelerini bir bir sıralamıştı ona Tabio, kaynar hâlde yudumladığı kahveyi az kalsın tükürecekti Florindo.

"Bu durumda çekip gidebilirim ben!.." Ağzındaki lokmasıyla birlikte sözlerinin bir kısmını da yutmak istiyor gibiydi; asıl meselenin Malena olduğunu anlamıştı Key. Belli etmedi anladığını, hem burada görev başında olmak zorunluluğunu duyuyordu Tabio, hem sevdiği kadının yanında olmak istiyordu.

"İp kopmadan bulmak zorundayız hâl çarelerini, en önemlisi bu..." dedi Key, arkadaşının aşk meselesiyle ilgilenmiyordu pek. Çiğneyip yuttuğu lokmayla birlikte aklından geçirip de söyleye-

mediği pek çok düşünceyi midesine indirmiş, içine atmıştı. "On iki, yirmi dört veya kırk sekiz saatlik sembolik bir greve girebiliriz belki..."

"Ben de öyle umut ediyorum..." diye cevap verdi San, tedirginliğini belli etmek istemiyordu, aklı Malena'da ve ayrılırken onu bıraktığı kül depolarının yanındaki evdeydi hâlâ. Orada Judasita'dan başka kimse kalmamıştı artık, öğrenci toplantılarıyla barikatlar arasında mekik dokuyor ve her gittiği yerde bıkıp usanmadan diktatörün kellesini istiyordu.

Her şeye rağmen yenilmez bir savaşçı olarak kabul ettiği Juan Pablo Mondragon'a, öbür ismiyle Octavio Sansür'e duyduğu büyük saygıdan ötürü garip bir yumuşaklık vardı Florindo Key'in sesinde. Onun gözünde doğuştan mücadeleci bir adamdı Mondragon, bütün suikastların elebaşıydı, her tehlikeye gözünü kırpmadan giderdi. Geriye dönülemeyeceğini, sembolik grevin bile kesin yenilgi anlamına geldiğini gayet iyi biliyordu Key, genel grevden başka hiçbir kurtuluş yolu yoktu ve yarından itibaren genel grev için seferber edilmeliydi her şey.

San ayağa kalktı:

"Malena'dan haber almak mümkün olacak mı acaba?.." Malena ismi dudaklarını titretiyordu.

"Doğrudan doğruya temas kuramayız onunla..." derken doğruldu Florindo, arkadaşına yaklaştı ve dostça bir ifadeyle onun omuzuna koydu elini. "Haber almamak daha iyi, ne dersin?.."

San cevap vermedi. Hamak, ter, sinekler, bir kürdan... Özel ve gizli toplantılara başlanacaktı neredeyse, öbür arkadaşlar yavaş yavaş gelmeye başlamışlardı.

Hamakta sallanırken bile kafasını dinleyemiyordu. Demirlere takılı iplerin gıcırtısı rahatını kaçırıyordu. Yüzüne yapışan, kovsan da gitmeyen sinekleri gördükçe midesi bulanıyordu. "Acele bir radyo bulmalıyız," dedi lider, boynuna yapışan bir sineği kovalıyordu.

"Radyo getirmesini söyledim Andres Medina'ya, pil söyledim ayrıca," dedi Key. "Steno bilen bir arkadaş başkent radyosunun yayınını notluyor bizim evde." Tabio 'Ne işe yarayacak ki bu sansürlü

yayınlar?' der gibi baktı ona, Florindo anladı bu bakıştaki manayı, sigarasını ateşledikten sonra ekledi: "Meksika, Panama, Küba radyolarını da dinliyor..."

Hamağına iyice yerleşti lider, böyle olmuştu, beklenilen arkadaşlar gelmeden biraz kestirmeye karar verdi. "En güzeli..." diye söze girdi hamağa uzandıktan sonra, "Yaklaşan siyasi krizle buradaki grevi aynı zamana rast getirmek... Büyük darbe olur bu..." Boşlukta belirsiz bir noktaya dikmişti gözlerini, geleceğin gebe olduğu şeyleri şimdiden öğrenmek istiyordu sanki.

Hamağın ağları iz bırakıyordu etinde ve çevresinde sinekler dolanıyordu. Gömleğini, pantolonunu ve pabuçlarını çıkardı, külotla kaldı, bir türlü gelmeyen uykunun peşine düştü. Gözleri de kapanmak bilmiyordu bir türlü, kocaman ve kat kat bir binadan farksızdılar şimdi! Üst katlarda tütün ve ciklet çiğneyen sarışın adamlar ve bodrumlarda çıplak, kederli, bitik erkekler, çocuk ve kadınlar yaşıyorlardı, umutsuzdu hepsi, kül yığınlarının arasından tiz bir çığlık hâlinde fışkırıyordu Malena'nın sesi, kapı ve pencerelerde yankılanıyordu. Kül yığınlarından alev yaratmak gibi bir şeyin peşindeydi diktatörün kellesini isteyen bu ses. Yumdu gözlerini, hak yerini bulduğu gün ölüler de yumacak gözlerini. Mucizeyi kendi oluşuna bırakmak gerekiyordu. Ve halk yeniden doğuyordu hayata...

Dördüncü Bölüm

XXXVII

Atların uçuşan yelesi, gözler, kırbaçlar, mahmuzlar, miğferler ve havaya yükselen toz bulutu... Atlılar yolu kaplıyordu sanki ve gökyüzünün koyu mavi atlastan örtüsüyle ağaçların arasında tozu dumana katarak koşturuyorlardı. Tabio San'ın kaldığı kır evinin çevresinde, çalılıkların arkasındaki gözcüler başlarını uzatıp merakla baktılar birbirlerine. Tavşan kadar çabuk, tilki kadar kurnazdı her biri, çabucak doğruldular yerlerinden ve liderin kaldığı eve ulaşıp alarma geçirdiler oradakileri. Gözleme yerinden kımıldamamıştı en gözü pek olanlar, elleri tetikte, her an ateşe hazır bekliyorlardı.

Göz kamaştıran bir öğle sıcağı vardı, yer gök donmuştu âdeta, dayanılmaz bir sıcaktı bu, toz bulutu gittikçe yaklaşıyordu kır evine. Liderin çevresinde, grev konusundaki son nabız yoklamasından henüz dönmüş kararlı adamlar vardı, Bananera'daki işçilerin karşısına mahcup çıkmamak için her şeyi göze almışlardı ve liderlerini, Tabio San'ı yüksek otlarla ve sarmaşıklarla kaplı keçi yolundan kaçırmaya hazırdılar tehlike anında. İşte bu adamlar, alarm haberiyle birlikte hemen kapının ağzında toplandılar, ne olduğunu anlayabilmek için dikkatle bakıyorlardı toz bulutuna.

"Jandarma mı bu gelenler, atlı polis mi yoksa?" dedi adamlardan biri, gittikçe yaklaşan toz bulutundan ayırmıyordu gözlerini.

"Jandarma ile atlı polisin ne farkı var ki; ikisi de bir, güldürme beni şimdi bu biçimsiz laflarınla!.."

"Hayır, birbirinden farklı şeylerdir bunlar! Jandarma polise bağlıdır bizde, atlı polis ise ordunundur."

"Sevsinler bu farkı! Onu bunu anlamam, kesin olan bir şey var. At sırtında birtakım adamlar geliyor yanımıza..." diye söze karıştı bir üçüncüsü, kısa boylu ve geniş omuzluydu. Korktuğundan değil ama çoluk çocuk sahibi olduğundan, gerektiğinde bir tavşan hızıyla oradan sıvışmak için çitin öbür tarafına geçti.

Korkacak bir durum yoktu oysa. "Eceliyle ölememek korkusu" belki! Civar şehirlerden kopup gelmiş adamlardı bu atlılar, akıllarına nasıl eserse öyle yaşıyorlardı. Köy ve mahallelerde asayişten eser kalmamıştı artık, başkentteki karışıklığın haberi gelir gelmez kirişi kırmıştı jandarmalar, onları gören belediye başkanları da her şeyi yüzüstü bırakıp kaçmıştı, askerlere ise kışlalarından çıkmamaları emredilmişti. Ne garip bir sessizlik vardı ortalıkta! Günlük hayattaki bütün canlılığını kaybetmişti sokaklar, yeni bir hayatı bekliyordu. Ağaçlara asılmış ölüler vardı her tarafta. Kimliklerini saklayamamış ve idam edilmiş polislerin cesetleri vardı. Bazıları öyle büyük bir telaşla üniformalarını çıkarmıştı ki, iki tanesi aynı anda şişman bir polisin pantolonuna sokuşturulmuş ve yapışkan ikizlere benzemişlerdi.

"... Çocukları!"

Çığlıklarla ve silah sesleriyle çınlıyordu Tiquisate dolayları. Şehrin ve şirketin "asayiş" kuvvetleriyle kapışmaktan çekindikleri için Tipuisate'ye girmedi yağmacılar. Ah bir de makineli tüfeklerin kışlalarda sımsıkı muhafaza edildiğini, şirkete ait muz bahçelerinde silahlı işçilerin greve hazırlandığını, bir kısmının da "ecnebi"lere ait yerleri yağma edebilmek için fırsat kolladığını bilselerdi, kooperatiflerin soyulup soğana çevrilmesi için planlar yapıldığını bir bilselerdi!

Şirketin genel müdürü üst üste birkaç defa telefonla aramıştı Kumandanı, her seferinde hatların kesik olduğu söylenmişti kendisine. Sonra sekreter Perkins bizzat Kumandan'ın ayağına kadar gitmiş ve kuzey Amerikalıların hayatlarının ve mallarının korunmasını rica etmiş, askerî kuvvet verilmesini istemişti. Ölüm tehlikesi bile viskiden vazgeçirememişti onları, hatta daha fazla içmeye başlamışlardı şimdi. Gene ciklet çiğneyip sigara içiyor, suni bir bahar serinliğinin hüküm sürdüğü evlerinde ve bahçelerinde,

divanlara ve şezlonglara boylu boyunca uzanıp, sanki hiçbir şey olmamış ve bundan böyle de başları derde girmezmiş gibi tembel tembel gökyüzünü seyrediyorlardı. Sanıyorlardı ki ülkenin pis halkı onların kılına bile dokunamaz, istese bile buna gücü yetmez, çünkü büyük bir donanma ve hava filosu sahibi olan kendi ülkeleri, bu küçücük ülkenin altını üstüne getirir böyle bir şey olursa.

Sonraki günlerde askerî birliklerden yardım istemekle yetinmedi şirket, yerli hükümetle Amerika hükümeti arasında imzalanmış garanti anlaşmasını öne sürerek şirket topraklarının askerî birlikler tarafından korunmasını ısrarla şart koştu. Mesele sadece Amerikan mallarının korunması değildi şirkete göre, gündelikçi işçilerin hürriyetini ve can emniyetini de güvenlik altına almak ve bir avuç kışkırtıcının planladığı genel grev tehlikesinden korumak gerekiyordu onları.

Kumandanlıktaki odasında hiç durmadan esniyordu albay, güneşten gözleri kamaşıyordu. Hareketsiz kalmıştı bugüne kadar, yukarıdan emir almadıkça tek bir askeri bile yerinden kımıldatmamaya kararlıydı, zaten emir filan geldiği de yoktu yukarıdan. Üst üste şifreli telgraf göndermişti Savunma Bakanlığına, emir beklediğini bildirmiş ve her seferinde "Bekleyin, emir gönderilecek!" cevabını almıştı sadece. Daha sonra bütün emirlerin doğrudan doğruya Başkanın sarayından alınacağı bildirilmiş ve bu olay kışladaki santralcinin Meksika radyosunu dinlerken tespit ettiği çok önemli bir haberle aynı güne rastlamıştı.

Santral telsizcisi dinlemişti söz konusu haberi. Bu öyle bir haberdi ki tekrarlamaya cesaret bulamıyor, kendi kendine bile yinelemekten korkuyordu! Kumandana nasıl duyuracaktı ki onu şimdi? Fakat mutlaka bildirmesi gerekiyordu, hazır ola geçecek ve Kumandan'ın suratına söyleyecekti radyodan işittiğini. Dinleme cihazını çıkardı kulaklarından, duyduğu şey kanını dondurmuştu, ensesinden soğuk terler boşanıyordu. Uğursuz bir ürperme yayılmıştı bütün vücuduna. Doğruldu ve gıcırtılı seslerle geriye çekti sandalyesini; tir tir titreyerek çıkacaktı albayın karşısına. Askerliğe yaraşmazdı böylesi, vazgeçti; neşeli mi görünseydi acaba? Bu daha uygunsuz olurdu. Umursamaz bir tavır takınsa ne olur? En

büyük kumandanı küçümsemiş olacaktı belki, ama en iyisi buydu galiba...

Albayın odasına girdi ve otomat gibi bir sesle: "Girebilir miyim, Kumandanım?" diye kekeleyerek sordu. Aynı şekilde kekeleyerek devam etti sonra:

"İsti... ti... fa... fa... sı..."

"Nesi? Nesi?"

"İs-ti-fa-sı..."

"Uykucu" kaşlarını çattı hemen. Sorularla dolu kıvılcımlar parıldıyordu göz bebeklerinde, kulaklarına kadar kızarmıştı. Bıyıkları parmaklarının arasında ağlıyor gibiydi, kâbuslu kanatlara benziyordu tırnakları. Upuzun.

"İstifa mı? Benim istifam demek?" diye kendi kendine tekrarlayıp duruyordu, pek inanmamış bir hâli vardı. "Benim de defterimi dürdüler sonunda!" diye düşündü. "Kovmamak için istifa ettirdiler beni, bir şans daha tanıdılar bana! Sanıyorum, şirket istedi ordudan kovulmamı, muz bahçelerini korumak için asker göndermedim de ondan."

İstifa haberini doğruladı telsizci, uzun bir sessizlik oldu sonra. Sineklerin vızıltısı, bir saatin tik-tak sesleri ve uzaktaki bir radyonun cızırtısı işitiliyordu sadece. Başkanın duvardaki resmine korkulu gözlerle baktı telsizci ve ürkek bir sesle mırıldandı:

"O!.." Korkarak duvardaki resmi işaret etti parmağıyla, Başkan, general üniformasıyla çektirmişti bu fotoğrafı, saçlarını Napolyonvari bir kıvrımla düşürmüştü alnına.

Albayın dili tutuldu. Demin yüzü kızardığı için daha da utandı. Bütün emir kulları ve büyük şefin kayıtsız şartsız tüm hizmetkârları gibi hayretler içindeydi. Büyük şefin hapı yuttuğunu işitince, kırmızıdan sarıya dönmeye başlamıştı rengi ama bu pek belli olmuyordu.

"Kaç gündür bunun lafı ediliyor her yerde, herkes istiyor ve bekliyor, biliyoruz, ama radyo!.. Budala. Meksika radyosunu dinlemeni kim söyledi sana!.. Kendi radyomuz yok mu bizim? Meksika radyosundan daha kuvvetli vericiler yok mu bizde?"

Bütün mahallî radyoların saatlerden beri askerî marşlar çaldığını anlatmak imkânsızdı ona.

"Ağzını burnunu kırdırmak istemiyorsan defol karşımdan! Yarın mahkemeye vereceğim seni. Radyo dinle ama Meksika radyosunu değil, anladın mı!"

Telsizci yeniden taktı kulakçıklarını, haber aramaktan çok aldığı emri uygulamak gayretiyle çevirmeye başladı düğmeyi. Haber bülteni okuyan öbür istasyonları buldu sırayla; hepsi, Panama, Küba, BBC radyoları istifa haberini doğruluyordu.

"Yuummm..." dudaklarını açamıyordu.

"Yuummm... ne demek?" 'Uykucu' öfkeyle kalktı ayağa, içindeki sıkıntının acısını telsizciden çıkaracaktı neredeyse. Vazgeçti bundan, terden sırılsıklam olup etine yapışan pantolonunu düzeltti, kıçını kaşıdı sonra, keyfi yerine gelir gibi olmuştu.

Panama ve Küba radyolarının da Başkanın istifasını doğruladığını bildirdi ona, sürekli parazit yüzünden uğuldayan kulaklarını kaşıyamadığı için huzursuzdu telsizci.

Kumandan yerine oturttu onu, "inanılır" cinsten haber alır almaz hemen bildirmesini emretti sonra.

Kendisi de koltuğuna çöktü, telsizciye numara olsun diye çıkışmıştı, haberin gerçek anlamını çoktan kavramıştı aslında. Herkes emir bekliyordu ama emir veren yoktu. Son defa Savunma Bakanlığını aradığında doğrudan doğruya Başkanın emrini beklemesini söylemişlerdi ona. Hafifçe kaykıldı koltuğunda, masaya uzattı bacaklarını, tıpkı "ecnebilerin" yaptığı gibi. Odasına kim girerse girsin, umursamıyordu artık...

"Askeri iyi ki kımıldatmamışım yerinden!" dedi kendi kendine. "Albay rütbeli bir şeytanmışım demek! Şirketin lafına kanıp muz bahçelerine asker sevk etseydim hayatım kayacaktı şimdi! Asker istifa haberini işitecek ve isyan edecekti dışarıya çıkınca, grevcilerin safına geçeceklerdi mutlaka... Böylesi daha iyi, hiç olmazsa kimse farkına varmıyor dışarıdaki durumun."

Asasıyla masaya vuruyordu boyuna, içeriye yaveri girdi o sırada, onun konuşmasına bile fırsat vermedi albay:

"Yüzbaşı Salome'yi çağır bana, dışarıya çıkmadan gelip görsün beni, konuşacaklarım var onunla."

Yaveri çıktı dışarıya, bir süre sonra döndü ve yüzbaşı Salome'nin kışladan çıktığını bildirdi:

"Nereye gittiği belli mi?"

Bunu öğrenmek için tekrar çıktı yaver:

"Nereye gittiğini söylememiş..." dedi dönüşünde. "Sıtma nöbetleri geçiriyordu, şirketin hastahanesine, doktoru görmeye gitti herhâlde."

"Sahi, izin istemişti benden, henüz kışlada sanıyordum onu... Gidebilirsin..."

Yaver kapıdan çıkar çıkmaz Kumandan doğruldu koltuğundan ve akıl almaz bir hızla indi aşağıya, baştanbaşa dolaştı kışlayı. Nizamiyedeki nöbetçilere kendisinin izni ve haberi olmadan kimseyi dışarıya bırakmamalarını tembih etti. Yüzbaşı Salome ve yemek vakti dönecek nöbetçiler bir yana, kimsenin kışlaya girmesine de izin verilmeyecekti.

Kendi odasına dönmedi, doğruca telsizcinin yanına gitti ve bizzat çalıştırdı telsizi: 25... 25... 25...

Ülkedeki bütün telsizler 25... numarayı arıyordu zaten.

Ve 25... yani Sayın Başkanın gizli telsizi cevap vermiyordu.

Bitmek bilmeyen bir Haziran gecesi. Uzun bir süre kapkara bulutlara yenik düşen gökyüzü aydınlık ve bulutsuzdu şimdi. Hafif bulanık ve pırıltısız görünüyordu gökteki yıldızlar. Uçuşan füzeler miydi bunlar? Hele bir tanesi vardı ki içlerinde, altın başlı, dumanlı kuyruğu ile öfkeli bir engerek yılanı gibi duruyordu gökyüzünde.

Geçen yıllarda, 29 Haziran gecelerinde böyle olmuyordu hiç; şenlikler, havaya sıkılan şenlik fişekleri, bir nehir uzunluğundaki sakallarıyla Aziz Pierre ve Aziz Paul ve onların şerefine yapraklarını selama durduran muz ağaçları vardı eskiden. Sıcak içkiler, akordeonlar, gitarlar, marimbalar, "tamal" börekleri eşlik ederdi şenlik fişeklerine ve kadınların yarıdan fazlası, muz ağaçlarının arasında azgın dişi kuşlar nasıl kanat çırparsa öyle çırpınarak devrilirlerdi erkeklerin koynuna.

Ama bu yıl, hep bardaktan boşanırcasına yağmur yağmasını istemişti o. Müthiş fırtınalarıyla bütün dehşetini insanların üstüne boşaltan koca kış neden ara versin ki! Hiçbir eğlence, hiçbir şenlik olmayacaktı o zaman ve 29 Haziran gecesinin diğer gecelerden bir farkı kalmayacaktı...

...25, 25, 25, gittikçe daha fazla paniğe kapılıyordu albay. Kükürt rengi göz bebeklerini göz kapaklarının şiş ve yamru yumru perdesiyle örterek, o bitmek tükenmek bilmeyen viyaklama ile aralıksız feryat ediyordu kurbağalar. Gün boyunca cırlayarak ölen milyonlarca cırcır böceğinin yasını tutuyordu geriye kalanlar; yağın ateşteki cızırtısı gibiydi sesleri.

...29, 29, 29, iyiden iyiye şaşırmıştı albay, artık ne yaptığını bilmiyordu, o günün tarihini aramaya başlamıştı telsizde, çabucak toparlandı ama... Başkanın onları böyle habersiz, hatta ortada bırakması aklın almayacağı bir şeydi doğrusu...

...25, 25, 25, işte gene devam ediyordu aramaya; 25, 25, 25. Ceketini çıkardı. Havaya ihtiyacı vardı, kıllı kollarının serinlemeye ihtiyacı vardı ve artık keyifle esnemiyordu. Ölü bir horozun ibiği kadar anlamsız buluyordu bıyıklarını.

• • •

Tiquisate... Bananera... Acaba aynı anda mı greve başlayacaklardı? Bu 29 Haziran gecesinde her şey kuşkulandırıyordu onu; belirsiz ve kaypaktı her şey... Çamurlu bir rutubet vardı. Ateşten gözyaşlarının yakıp kavurduğu insanlar dolaşıyordu etrafta. Hiçbir hareket yoktu havada, belki sıcaktan boğulacak hâle gelenlerin gönlü olsun diye ufak kımıltılar arada... Koyu bulut rengi keten elbiseler giymişti insanlar, yeşilimsi ve garip bir kırmızıya boyanmıştı kanları, soluk soluğaydılar. Palmiye ağaçları gibi dimdik ayakta bekliyorlardı, kurbağaların yaptığı gibi yere çömelmişti bir kısmı, karar vermek için toplanmışlardı şimdi. İşçilerin yoğun hâlde bulunduğu iki büyük merkezin, Tiquisate ve Bananera'nın aynı anda greve gidip gitmeyeceğine karar vereceklerdi burada, öğrenci ve öğretmenlerden, gazetecilere, tüccarlara, bankacı ve hatta tefecilere varıncaya kadar özgürlük isteyen herkes, politik

bir amacı da olan bu greve gireli epey zaman geçmişti, diktatörün işini bitirmek üzereydiler. Fakat Tiquisate ve Bananera aynı anda greve girmedikçe –Bananera hazırdı, Tiquisate'nin kararı bekleniyordu– diktatörlüğün kökünü kazımak, zehrini tesirsiz hâle getirmek pek de mümkün olmayacaktı sanki. Hep bunu düşünüyordu Tabio, ter içindeydi, yapış, yapış olmuştu saçları. Tabio San! Tabio Sansür! Kendi kendine ve yüksek sesle çağırıyordu ismini, kaybettiği gövdesini arıyordu sanki. Şimdikine hiç benzemezdi onu devirerek yaşanacak mutluluğun teri, titrek ve keyifli damlacıklarla süzülürdü. Şimdi bütün vücudunu saran yapışkanlığı umursamıyordu, yüreğinde pis bir sızı başlamıştı. Saatlerdir laf ebeliği yapan ve greve bir türlü karar veremeyen işçileri gördükçe yaraya dönüşmüştü bu sızı. Girişilen mücadele pazarlık konusu hâline getirilirken, öğrenci gösterilerinin ve kadınların karalar giyerek yaptıkları sessiz yürüyüşün heyecanı geçmiş, başkentten kötü haberler gelmeye başlamıştı. Atlı birlikler gösteri yapanların üstüne yürümüş, polis fosforlu bombalar atmıştı. Buna rağmen halkın öfkesini temsil eden kalabalık dağılmamıştı.

Ölen kadınlar vardı... Malena da ölenler arasında mıydı acaba? Onun da başına bir bela gelmiş olmasın sakın?.. Yaralanıp hastahanelik olmasın?.. Ya tutuklanmışsa?.. Veya... Onun da vurulup cansız yere düşmüş olabileceğini düşündükçe bütün vücudu ürperiyordu...

Zaten pek az şey bilen yolcuların dışında, başkent hakkında taze haber alamıyordu kimseden. Diktatörün istifası henüz kesinleşmediği için fazla konuşmaktan çekiniyordu yolcular; her şey mümkündü... Son günlerin olayları –Avrupa'daki müttefik işgali olumlu bir şekilde gelişiyordu– yabancı radyolarda pek dikkate alınmıyordu, ülkenin bütün radyoları ise hiç durmadan askerî marşlar çalmaya devam ediyordu. Malena'dan haber yok, işçilerden de kesin bir haber gelmedi henüz. Ne bitmez bir geceymiş bu 29 Haziran gecesi, ne çaresiz bir gece...

Başını öne eğip avuçlarının içine aldı Tabio San, dirseklerini yazı yazdığı masaya dayadı. Nikotinle paslanmış parmaklarının renginde kirli ışık veren bir lamba vardı masanın üstünde. Bir si-

gara bitmeden öbürüne başlıyordu, arkadaşları ise hiç kımıldamadan çevresinde oturuyordu.

Sendikanın kuruluşuyla çok iyi başlamıştı yeni gün ve daha gece henüz bastırmışken cesaret kırıcı bir havaya bürünmüştü her şey, bozgun havası seziliyordu şimdi!

Geriye, onun yanına dönenlerin bir kısmı pabuçlarını çıkarmış, yürümekten ve sıcaktan yapış yapış olmuş ayaklarını karıştırıyor, ter içindeki çoraplarından sökük parçaları çekip alıyorlardı parmaklarıyla. Bacaklarını havaya kaldırmıştı kimileri de, sigara içiyor, uyukluyor veya yorgunluklarını kovabilmek umuduyla türkü söylüyorlardı. Huzursuzdu hepsi, kafalarının içinde fır dönen düşünceleri kovalamak için yelpaze niyetine kullanıyorlardı türküleri.

Uzun bir süre dolaşmışlardı işçilerin arasında; evlere, meyhanelere, işçi kamplarına girip çıkmışlar ve çoğunluğun niyetini, eğilimini öğrenmeye çalışmışlardı. Anlattıklarına bakılırsa, çoğunluğun greve karar vermesi imkânsız gibi bir şeydi. Aktif mücadele içinde olmayanlar greve karşıydı, hiç zahmet çekmeden birkaç santimlik zam almışlardı ücretlerine, bunu yeterli görüyor, evdekilerin kursağına bir miktar fasulye, ekmek, mısır unu, şeker, et ve kahve girmesi imkânı belirmişken bu olanağı gözden çıkarmak istemiyorlardı. Grev yaparlarsa şirketin kooperatifinden alışveriş imkânını kaybedeceklerdi hem.

Sendikanın kuruluşuna rağmen, şirket zam ve kooperatiften ucuz alışveriş teklifinde ısrar edip vazgeçmezse çoğunluk "hayır" diyecekti greve. Bananera'dakilerin grevine yan çizeceklerdi. Sırt çevirdikleri grev belli bir saatte başlayacak ve başkentte işsiz güçsüz takımının bile katıldığı politik greve destek olacak, ülkenin en kuş uçmaz kervan geçmez köşesinde bile hayat felce uğrayacaktı o zaman.

Daha şimdiden ülkenin dört bir köşesinde sokaklar ve kiliselerle pazar yerleri boşalmış, ıssız hâle gelmişti her yer. Gecikmiş bir protesto hareketiydi bu, ama bir önceki grevde rıhtıma sıkıştırılan ve hunharca öldürülen işçilerin hatırasına ödenen bir saygı borcuydu aynı zamanda. Kendilerini savunabilmek için, hiçbir silahları olmasa da, kurşunlara çıplak göğüslerini germiş ve şirketin

uşaklarına "Yeter!.. Yeter!.. Yeter!.." diye bağırmış adamlardı onlar. Dudaklarından dökülen haklı isyan çığlığı hâlâ yankılanıyordu. Ve şimdi, şirkete grevde kafa tutacak işçiler de koparmalıydı aynı çığlığı, onlar da "Yeter!" demeliydi artık!

İşte bunu teklif ediyordu Bananera'dakiler. "Ecnebilerin" rahatını kaçıracak bir grev ve "Yeter!" Sadece önermekle kalıyor, kimseyi zorlamıyorlardı. Bunun da böyle bilinmesi, yanlış anlaşılmaması için çok çaba gösterilmişti. Kötü niyetliler "zorlama" olduğunu yaymışlardı dört bir yana, bu yüzden son sözün Tiquisate'lilerde kaldığını ısrarla belirtmek şart olmuş, Bananeralıların "zorlama" yapmadıklarını ispatlamak gerekmişti. Basit birer hamal olmayan, Barrios rıhtımında dövüşerek ölenlerle aynı yiğitliği gösteren "Gambusos"lar dışındaki çoğunluk, greve karşıydı. Tırnaklarının ucuna zarar gelecek korkusuyla karşı çıkıyorlardı grev hareketine. Burunlarının ucundan ötesini göremeyen insanlardı bunlar. Şirketin adamlarına dağıttırdığı dolarların etkisiyle ve asıl şirketin emrinde çalışan tepeden tırnağa silahlı kiralık katillerin korkusundan grev istemiyordu bunlar.

"Bizim savunduğumuz şeylerin hiçbirinden haberi yok bu adamların!"

Öyle acılı seslerle ağzında yuvarlamıştı ki bu sözleri, "söz" olarak kişiliklerini yitirmişlerdi Tabio'nun dudaklarında. Birbiriyle çelişen düşüncelerin kol gezdiği tükürüklü birer salya olup çıkmışlardı. Olumsuz ve kendi çıkarlarına aykırı davrandıkları için –aslında onları sonuna kadar savunmaya kararlı olduğu hâlde –kızıyordu işçilere, suçluyordu hepsini. "Evet," diyordu. "Hürriyet uğruna girişilen grev yangın ateşi gibi çarçabuk genişleyip yayılırken, burada umulan hızla büyümemiş, yeteri kadar taraftar bulamamışsa, bunun gerçek sebebi onlara meseleyi gerektiği gibi anlatamayışımız, önemli olan şeyin sadece 'ekmekle' ilgili değil, 'ülkenin durumu' ile ilgili olduğunu kafalarına sokamayışımızdır. Şimdi dua edenlerin değişmesi gerekiyor artık. Ekmek isteyeceklerine, ülkeye sahip çıksınlar bundan böyle! Ülkemizi geri verin bize..."

Lambanın kötü bir ışıkla aydınlattığı masanın çevresinde toplananlara baktı başını kaldırarak:

"Sendika delegesi sıfatıyla geldiğinizi bildirdiniz mi şirkete?"

"İlk işimiz bu oldu zaten," dedi Andres Medina, lafı ağzına tıkılan Samuelito'ya söylemişti bunu. "Yeni kurulan Tiquisate işçi sendikasının temsilcileri olarak geldiğimizi bildirdik şirket sorumlularına."

"Şirket kabul etti mi temsilciliğinizi?" diye sordu lider.

"Kabul etmek ne söz..." Bu sefer Medina'dan önce davranmıştı Samuelito: "Genel Müdür'ün temsilcisi Mr. Perkins çıktı karşımıza, Tiquisate işçi sendikasının temsilcisi olarak bizleri gördüğüne çok sevindiğini söyledi."

"Zokayı yediler desene, gürültü koparmadıklarına göre..."

"Kurnaz keratalar..."

"Başka bir şey yapamazlar ki zaten..."

"'Kaderin sillesine tevekkülle bakıp gülümsemek' gibi..."

Lambanın ışığında, liderin çevresindeki sohbet koyulaşıyordu gittikçe.

"İşin başından beri..." dedi Samuelito; "Karanlık ve anlaşılmamış bir nokta kalmasın diye, sendikanın kuruluşundan sonra zam teklifinden vazgeçip vazgeçmeyeceğini öğrenmek gerekiyordu, bunu sorduk önce şirkete."

"Sendika kuruldu diye verdikleri sözden geri dönmezlerdi zaten, hep böyledir bu 'ecnebiler', doğuştan böyledirler, hani laf aramızda hiç de enayi değillerdir!"

"Gerçekten de..." diyerek konuşmaya girdi Medina, kendisinden önce konuşan ve hem güneş yanığından hem de rom içmekten kıpkırmızı kesilmiş suratıyla dikkati çeken yaşlı 'Gambuso'nun yüzünü görebilmek için geriye döndü. "Zam teklifinin hâlâ geçerli olduğunu söylemekle yetinmedi Mr. Perkins. Grev yapılmaması şartıyla bir misli fazla zam vereceklerini de açıkladı."

"Açıkçası sus payı verecekler bize," dedi öfkeli ihtiyar, daha fazla devam edemedi konuşmaya, salya dolmuştu ağzına çünkü.

"Hepsi bu kadar mı?" dedi bir başkası.

"Suç ortağı arıyorlar kendilerine..." Başka bir sesti bu, bizi de suç ortağı yapmak istiyorlar bu herifler!

Lider, oradakileri yatıştırmakta hayli güçlük çekti. İşi laftan çıkarıp büyütecekler, kazmalarla küreklerle hücum edeceklerdi bayram şenliğinde eğlenenlere. "Bayramların pis kokanı da vardır," diyordu tahtakurusu tenli ihtiyar. Her şeyin grevsiz halledilişini kutluyorlardı çünkü, "grev, grev" diye ortalığı karıştıranların orospu dölü olduğunu söylüyor ve "Seleccion" dergisi İspanyolcasıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne övgüler yağdırıyorlardı! "Orta Amerika'da sendikacılığın gelişmesi ve yararları" ya da "Güzel bir geleceğin hizmetinde sendika" gibi başlıklar taşıyan ve İspanyol'dan çok Amerikan kokan yazıları vardı bu derginin.

"Kavga dövüşün zamanı değil şimdi, ona da sıra gelecek!.." Çok kesin ve kararlı bir sesle konuşmuştu Tabio San.

"Yarın bütün bir gün var elimizde, mücadeleyi kaybettiğimize nereden hükmettiniz yahu?" dedi Andres Medina, lideri desteklemek amacıyla söylemişti bunu.

"Hiç kimse böyle konuşmadı burada!.." diye bağırdı Samuelito. "Ama öfkeye kapılmamalıyız şimdi, bugün korkutursak bu herifleri, çoğunluğu sağlayamayız yarınki toplantıda. Grev için gerekli çoğunluk bizden yana olmaz tehditle iş yapmaya kalkışırsak!"

"Bugün veya yarın olmuş fark etmez, ölü çoğunluğu bizim nasıl olsa! Cesetleri tartıya vurmak gerekecek yarın, terazi bulmalı!"

"Ne olacak yani?.." Şapkalarını ellerinde sallayarak orak ve kazmalarla dövüş horozu gibi zıp zıp zıplayan 'loa' dansözleri gibi tepinenlerin karşısına dikildi Samuelito. Bu dev yapılı adamın öfkeli sesi yatıştırdı onları, akıllıca davranmak istememişlerdi o ana kadar.

Florindo Key oldu sessizliği ilk bozan. Son durumu ve en son haberleri anlatmaya gelmişti oraya. Olağanüstü, gerçekten olağanüstü haberlerle gelmişti Florindo...

"Lucero'lar yarın gidiyorlar!" dedi girer girmez. "'Semiramis'ten geliyorum şimdi. Birkaç saat içinde gitmeye karar verdi Lucero'lar."

"Yarın mı gidiyorlar?.." Çatılan kaşları alnının ortasında bir soru işareti gibi yaylanmıştı, bu palas pandıras alınan kaçma kararını bütün ayrıntılarıyla öğrenmek niyetindeydi Tabio.

"Evet, yarın gidiyorlar!" diye tekrarladı Florindo.

"Durumlarını pek sağlam bulmuyorlar demek ki!" Florindo'ya sözünü bitirecek vakit bırakmamıştı lider. "Şirketin, zam bile verse greve artık engel olamayacağını düşünüyorlar yani."

Elini havada sallayarak ona cevap verdi Florindo:

"Hayır!.. Bu değil yolculuğun sebebi, Şikago'dan çağrıldılar! Geo Maker Thompson, 'Yeşil Papa' çok ağır hasta, son defa görmek istiyormuş torununu."

"Göremeden geberir inşallah, şeytan götürsün ikisini de!" diye bağırdı Andres Medina.

"O hâlde, grev filan olmayacağına, ortalığın karışmayacağına ve her şeyin yerli yerinde kalacağına inanıyor bu beyler?" Soru ifadeleri taşıyan bir hava vardı Samuelon'un sesinde.

"Çok da emin değiller bir terslik çıkıp çıkmayacağına," dedi Florindo.

"'Ecnebi' çocuğunu bahane ediyorlar öyleyse, korktukları için kaçıyorlar buradan... 'Ecnebi' çocuğun burada oluşu büyük bir rastlantı aslında!"

"Çok emin değiller grev olmayacağına," diye ısrar etti Florindo. Dost bir tavırla elini Samuelon'un omzuna koyarak devam etti: "Fakat Maker Thompson'un torununu da bahane etmiyorlar sanıyorum, hem bunu bahane saysak bile önemli bir şey var. Hayat bazen hiç beklenmedik anlarda öyle durumlar çıkarır ki karşımıza, ilk bakışta birer bahane gibi görünse de, gerçekte bahane filan değildir bunlar!"

"Don Flor gene kelime oyunlarına girecekse işimiz var demektir!" Bunu yarı ciddî, yarı şakacı bir ifadeyle söylemişti Samuelon ve Florindo'ya âdeta meydan okuyan bir tavırla bakarak devam etti: "Bu adamlar eğer pek huzurlu değilse, endişelerinin sebebini de anlatmalısın bize!"

"Tamam! Şimdi öbür bomba haberi vereceğim size. Şirket tesislerini savunmak üzere bir tek asker bile göndermeyi reddetti albay..."

"Ne büyük bir lütufkârlık bu böyle..."

"... bizzat Genel Müdür tarafından kendisine başvurulduğu, ricalar edildiği, yalvarıldığı ve bütün bunlar sökmeyince işinden

kovdurulacağına, mahkûm ettirileceğine dair türlü tehditler gönderildiği hâlde asker göndermedi. Grevcilerle işbirliği yapmakla suçlanmasına bile boşverdi albay, tek asker alamadılar elinden. Bütün müfrezeleriyle birlikte kışlaya kapandı şimdi, kimsenin içeriye girmesine, hatta yaklaşmasına dahi izin vermiyor artık, makineli tüfekli nöbetçiler yerleştirdi her tarafa."

"Vay canına!" dedi tahtakurusu tenli ihtiyar, keyfinden iyice yumuklaşmış ve hepten görünmez olmuştu gözleri.

"Aldanmayın böyle oluşuna, bizim kara kaşımız kara gözümüz için yapmıyor bunu!"

"Bu açıklama hoşuma gitti doğrusu!"

"Güzel gözlerimize âşık değil ya!"

"Elbette değil Medinita, bu yüzden hoşuma gitti zaten," dedi Key. "Kendi paçalarını kurtarmak için yapıyorlar bunu, hepimiz biliyoruz ama sonuç önemli bizim için. Ordunun desteği olmayınca kendini zayıf hissedecek meyve tröstü, parayla satın alınan veya korktukları için şirketin borusunu çalanlar bir hayli düşünecekler o zaman, grev konusunda kolay kolay karar veremeyecekler. Yarın gece her şey apaçık belli olacak, ne yalan söyleyeyim; çoğunluğun bizden yana, grevden yana çıkacağına inanıyorum, iyimserim ben..."

"Ben iyimser değilim," dedi Samuelito. "Albayın şirket emrine asker vermeyişi, Florindo'nın deyimiyle 'meyve tröstünün zayıflaması'ndan çok daha önemli benim için."

"Kesinlikle bilinen bir şey var; bütün askeriyle birlikte kışlaya kapandı albay ve onu artık kimse çıkaramaz kışlasından," dedi Samuelon, öbür kardeşinin hiç konuşmayışı şaşırtmıştı onu. Oysa konuşacak hâli yoktu Samuel'in, feci bir diş ağrısı yüzünden beyni zonkluyordu. Bütün keyfi kaçmıştı, gözleri bile buğulanıyordu.

"Evet," dedi Medina; "Samuelon gibi düşünüyorum ben de; albayın şirket emrine kışladan asker vermemesi daha önemli, asker yüzde yüz grevcilerden yana çıkacaktı çünkü."

"Bir yana bırakalım bu konuyu," dedi lider, konuşulanları dinliyormuş gibi davranıyordu ama başka düşünceler kol geziyordu kafasında. "Evet, bu konuyu bir yana bırakalım, asker işçilerin sa-

fına geçmezdi belki ama albay eşek değil, askerinin üniformasını ve silahını atıp kaçacağını tahmin etmiştir."

Kısa bir sessizlikten sonra devam etti konuşmasına:

"Her şeyi tekrar gözden geçirmek, yeniden değerlendirmek gerekiyor; Lucero ailesinin kaçışını ve albayın şirket çıkarlarını, görevli Kuzey Amerikalıları korumak üzere asker vermeyişini yeniden ve bütün sonuçlarıyla değerlendirmek zorundayız."

"Tekrar ediyorum, kaçış değil Lucero'ların gidişi..."

"Key, kaçmak derler böylesine!" diye ısrar etti lider. "Kaçış olmasa bile çok işimize yarıyor ya, ona bakalım biz. Yeşil Papa'nın ağır hastalığı veya ölümü geçici bir süre için zayıflatır tröstü, sonra nasıl olsa yeni Papayı bulup getirecekler başımıza."

"Telgrafları gördüm ben..." diye söze girdi Florindo, sesinde ve tavrında belirsiz bir öfke seziliyordu. "Torununu görmeden ölmek istemiyor işte ihtiyar..."

"İyi ya, götürsünler çocuğu..." dedi Samuel, dişinin ağrısından ötürü dili ağzına dolanıyordu, bir kere açtı mı kapamakta güçlük çekiyordu ağzını. "Götürsünler öyleyse..." Lincoln Suarez isimli delikanlının anlattıklarını, 'Boby'nin grevcilerin can düşmanı olduğunu' söylemek istiyordu onlara, grevcilere 'dilenciler' dediğini, sürekli 'hepsini makineli tüfekle biçmeli' dediğini söylemek istiyordu.

"Evet, herifin yanına götürsünler torununu..." dedi Medina. "Bütün hısım akrabayı yanına taşısınlar canları istiyorsa. Haber ajansları da, çocuğun kaçırılmasından korkulduğu için buradan alındığını söylesinler veya başka bir yalan uydursunlar. Her kepazelik gelir ellerinden, geçen defa yaymadılar mı sanki bu türden haberler? Şirketi isteklerimize boyun eğdirmek amacıyla çocuğu kaçıracağımızı bangır bangır bağırmadılar mı geçen defa? Grevci ile gangsterin farkı yok ki bu adamların gözünde..."

"Şimdi üçüncü bomba haberi vereceğim size," dedi Florindo. Koyu bir sessizlik, bekleyiş dolu bir sessizlik ortalığa çökünceye kadar bekledi.

"Bütün generalleri sarayına çağırdı sayın Başkan ve istifa ettiğini bildirdi onlara!"

"Onun sonu bu!"

"Onların sonu, evet. Bizim için şimdi başlıyor her şey! Zarları kadehe dolduracağız şimdi ve 'Bu defa biz başlıyoruz!' diyeceğiz hayata."

XXXVIII

Kulak tırmalayan bir sesi vardı dikiş makinesinin. Clara Maria ıslak bir bezle sarmıştı başını, belinden yukarısı çıplaktı ve ayaklarını soğuk su dolu leğene bastırmıştı. Sıcaktan boğulacak gibi oluyordu. Beyni buhar olup uçuyordu sanki ve buna rağmen sadece önündeki işi düşünüyordu. Krem rengi elbisesini bir an önce dikip bitirmekti bütün isteği. Nasıl bıkmıştı her şeyden! Kolu uyuşmuştu, boyuna karıncalanıyordu. Bileği ve dirseği sızı içindeydi, yine de işini bırakmadı. Memelerinden birini makineye kaptırıyordu az kalsın. Mümkün olsa, tekrar dikmek, yeni bir şekil vermek isterdi memelerine. Seviştiği sırada emilip sıkılmaktan şekil değiştirmiş, armut gibi aşağıya sarkmış etli balonlardı şimdi! Ama sütyenin içinde tekrar şekil değiştiriyor ve uzaktan bakınca iki sivri mızrak ucu gibi duruyorlardı göğsünde. Boynuzlar da aynı noktadan, bu iki sivri ucun dayanılmaz çekicilikteki görünüşünden başlar zaten.

Eve birisinin girdiğini işitmesine engel oldu dikiş makinesinin sesi. Gelen kimdi acaba? O gelmişti, isteksiz ve bıkkın görünüyordu ilk bakışta. "Havlayan köpek ne ısırır ne uyur," diyordu Clara Maria içinden. Erkeğini, Yüzbaşı Pedro Domingo Salome'yi görünce basbayağı keyiflenmişti. Geçen defaki kavgalarından sonra olduğu gibi Aziz Antoine resmi önünde puro sigarası tüttürerek dua etmesine lüzum kalmadan eve, ona dönmüştü yüzbaşı. Bu dönüş gurur ve mutluluk veriyordu Clara Maria'ya.

Neşesi çok sürmedi ama. Onun perişan ve gerçekten hasta olduğunu fark edince gözleri doldu, dokunsalar ağlayacaktı. Canlı ve yaşayan bir adam değildi yüzbaşı, mezarından hortlayıp çıkan bir ölüden pek farkı kalmamıştı. Göz kapakları şişmiş, gözlerine

perde inmişti sanki. Ciğerleriyle değil, midesiyle soluk alıp veriyordu, soğuk terler boşanıyordu vücudundan, soğuk ve sidikli bir banyoya girip çıkmış gibi kokuyordu.

Clara Maria öpmedi onu. Zavallı adam diye düşündü. Çekinerek elini uzattı ve "yaşadığına emin olmak" için yokladı yüzbaşıyı. Fakat ateşi öylesine yükselmiş ve o kadar dermansız kalmıştı ki, güçlükle ve el yordamıyla aranarak attı kendini yatağa. İlk bakışta yatağa uzandığı bile belli olmuyordu. Bir bardak su istedi. Çabuk adımlarla gidip ona su getirdi Clara Maria. Her gün kullandığı bardaklardan birinde su veremezdi sevdiği adama. Mavi bir sürahi ile gene aynı renkte bir bardak çıkardı dolaptan.

"Sıtma gene yapıştı yakana, anlıyorum kötü durumdasın..." dedi Clara, yüzbaşı suyu yudumlarken.

Kan çanağına dönmüş gözlerini sevgilisine çevirdi Salome. "Kötüyüm" der gibi bakıyordu, yatağın ucuna ilişmişti Clara Maria, okşuyordu onu. Sıtma nöbetinin, parçalanmış kemik nasıl sızlarsa tıpkı öyle sızlattığı eklem yerlerini ovalıyordu.

"Birazdan alkol ve kininle ovarım vücudunu, bir güzel masaj yaparım sana."

Bir süre dinlenmek istediğini söyledi Salome. Sonra yapılırsa masajın faydasını görecekti; ama şimdi, böyle yattığı yerde hiç kımıldamadan kalmak, gözlerini yummak ve kadının eli avuçlarında biraz kestirmekti en iyisi.

"Talihine şükret ki yanındayım..." 'Öbürünün elinden tekrar aldım seni' diyecekti, vazgeçti ve hiçbir şey söylemedi. En doğru söz ağızdan hiç çıkmayan, hiç söylenmeyendi zaten. Erkeğinin yanına boylu boyunca uzandı, sert sakallarına ve ateşten alev alev yanan hâline aldırmadan onun yanağına yasladı kendi yanağını.

Dışarıdan günlük hayatın bildik gürültüleri geliyordu kulağına; gelip geçen kamyonların, at arabalarının ve lokomotiflerin uzak ve homurtulu sesi aklını çeldi. Clara Maria, erkeğinin uyuduğunu görünce usul usul doğruldu ve kalktı yanından, alkol ve kinin tozu ile hazırlayacağı ilaç için leğen bulmaya çıktı. Bu masajıyla eğer sıtmalı ürpertileri kovamazsa yüzbaşının vücudundan, "Dichosofui" meyhanesinde yol yordam görmüş ve yontulmuş Clara

Maria demesinlerdi ona. Çok mutlu günler yaşamıştı Salome'yle. Çok mutlu olmuştu. Ama şimdi perişandı zavallı adam. Uyuması gerektiğini hatırladı ve rahat bıraktı onu. Başka bir şey düşünmeye çalıştı. Ceplerini arayacaktı yüzbaşının. Bu işin ustası olmuştu artık. Ama bu sefer para aramıyordu Salome'nin ceplerinde, o telgrafı gönderen orospu karının fotoğrafını veya bir mektubunu ele geçirmekti amacı. Adi orospu! Uğursuz karı! Şeytan çarpsın inşallah! Aradığı şeyi bulamadı yüzbaşının ceplerinde. 45'lik tabancayı çıkardı. Kabzası işlemelerle süslü, namlusu çok uzun bir tabancaydı bu. Yatağın yanındaki gece masasının üstüne, radyonun yanı başına bıraktı onu.

Salome'nin neden döndüğünü, neden tekrar kendisine sığındığını düşünüyordu boyuna. Bu düşünce kirpiklerinden beyninin içine bir kuş hızıyla uçarak gidip geliyordu kafasında. Neden dönmüştü ona? Öleceğini anlayınca teselli aramaya mı gelmişti acaba? Yoksa gerçekten seviyor muydu onu? O orospu karının evinin kapısına döktürdüğü ölü külünden daha etkiliydi sıtma, aralarına soğukluk sokmak istiyordu namussuz karı, beceremiyordu ama. Unutmak veya ölüm... O kan ikisini de mahkûm etmişti ayrılığa. Hayal mi görüyordu acaba? Neden hayal olsun ki, ölü kemiklerini evinin önüne dökerken suçüstü yakalamadı mı sanki Juambo'yu? Hep yerini bulan cezalar zaten bunlar. Yarı ölü hâlde, perperişan, yanında yatmıyor mu sevdiği adam? Patlamaya hazır yaşlar hücum etti gözlerine. Sonsuzluktu bu aralarındaki veya umursamazlık... Başka yolu yoktu bu işin. Ama büyük Tanrım, neden ayrılsınlar, neden birinden biri ölsün ki! Ellerini hissetmiyordu artık, ortadan ikiye parçalanmıştı yüreği ve o çaresizlik içinde, parmaklarıyla kavramak istiyordu yüreğini. Neden ondan daha güçlü olsun öbür kadın? Ölüler neden öbür kadından yana olsun? Tonina Sansivar'ın dediği gibi, "mezar toprağının hışmından" neden kimse kurtaramıyor kendini?

Her şeyi daha işin başında ona bir bir anlatmıştı Tonina Sansivar. Gırtlaktan gelen erkek sesli yaşlı bir kadındı. Mezar toprağı kimin kapısına atılırsa, o insan mutlaka ayrılıyordu sevdiğinden veya mutlaka ölüyordu sevgililerden biri. Tonina'nın anlat-

tığına bakılırsa mezar toprağının tılsımını, büyüsünü bozmak imkânsızdı.

Anaç bir görünüşü vardı şimdi, kendini tutuyor ve gözyaşlarına engel olmaya çalışıyordu. Sevdiği adamın kulağına yaklaştırdı dudaklarını, "beni bırak, beni unut" diyecekti ona. Vazgeçti sonra, derin derin göğüs geçirerek boşalttı içindekileri. Hayatının en güzel yıllarında, birlikte yaşadığı adamdan ayrılmasının kaçınılmazlığını bilen, sevdiği adamın gözünün önünde ölüme gidişini seyreden âşık kadının çaresiz kederi dile geliyordu bu iç çekişte. Ölmesi daha iyiydi belki de! Ama bu kadar taş yüreklilikle konuşmaya dili varmadı bir türlü. Dudaklarını ısırdı ve bu sözü söyleyip söylemediğini hatırlamaya çalıştı. Sevdiği adamın yanına uzandı tekrar ve fısıldayarak şöyle konuştu onun kulağına: "Sevgilim, duyuyor musunuz, sizi kaybedeceğim!"

Cilveli konuşmuş olmak için "siz" diyordu ona; "Evet, biliyor musunuz sizi kaybedeceğimi?.. Düşünün sevgilim, yaptığım fedakârlığın büyüklüğünü düşünün..." Ürperdi ansızın, yalan söylediği için kendi kendinden tiksindi. Fedakârlık mı?.. Ne büyük yalan!.. Ne yaparsa yapsın hayatının kadınını, "Dichosofui" meyhanesinde tanıdığı Clara Maria'sını kaybedecekti çünkü... Ağlıyor, hıçkırarak ağlıyordu Clara Maria... "Ya öbür kadına dönecek, ya ölecek..." diye mırıldanıyordu ağlarken... Başka türlü olamazdı, her şey Tonina'nın anlattığı gibi çıkıyordu, tesadüf olamazdı bu kadarı. Kim bilir, aralarında telgraf çatışmasının çıktığı ve yüzbaşının evi terk edip gittiği günden çok daha önce başlamışlardı evinin önüne ölü toprağı atmaya. Neden kışlada vermediler bu telgrafı ona? Eve getirmeleri basit bir tesadüf mü acaba? Salome'nin yokluğunda hep kışlaya uğrayıp onun içeride olup olmadığını öğrendiği hâlde, bu sefer neden zahmet edip gitmemişti kışlaya? Kapısına atılan ölü toprağı elini kolunu bağlamıştı da ondan, bu toprak ikiyüzlülüğü de sokmuştu ruhuna, intikam alacağım diye tutmuş, o mavi gözlü ve sarışın "ecnebi" çocuğu koynuna almaya kadar vardırmıştı işi... Ah, o caz müziği... caz müziği!..

Artık düzeltilmesi imkânsız olan şeyleri düşünmek gereksiz. Koyun koyuna yatarak seviştiklerinde iliklerine kadar ürpermiş

ve doymuştu bedenleri. Kapısına bırakılan kemikler ölü bir hayvanın kuyruk kemikleriydi herhâlde. O sarışın çocuğun kollarında her şeyi unutan kendisi değil miydi! Kendini bildi bileli frijit bir kadındı, nazlıydı sözün kısası. Ah, aldığı o büyük zevkin tutsağı olup nasıl da kabarmıştı göğüs uçları ve "caz" aklına geldikçe garip bir karıncılanma hissediyordu şimdi burun deliklerinde.

"Kusura bakma," demişti Tonina Sansivar. "Yüreğini parçalayıp ikiye böldüm diye kusuruma bakma sakın, durumunun çaresizliğini anlatmam gerekiyordu sana; tek kurtuluş yolu var senin için, ne yapıp edip sırtına yükledikleri 'ölü boyasından' kurtulmalısın. Sana kötülük edenin kanıyla yıkanmalısın hem, yanıp kül hâline gelmen gerekiyor yoksa. Bu 'boya' bir kere yapışmasın canlı insana, paçayı sıyırmak müthiş zordur sonra. Kan veya ateş gerek o zaman! 'Boya' da, tıpkı ruh gibi, ödünç verildiği hâlde ölümün ötesinde bile kolay kolay bırakmaz yakamızı."

Mosmor bir mısırlı sigara tellendirdi Tonina kadın, kısacık göz kapaklarını öne indirerek devam etti sonra:

"Doğar doğmaz şu iki şey ödünç olarak verilir bize: Ruh ve demin sözünü ettiğim 'boya'. Bu 'boya' ruhtan daha yapışkandır, daha fazla içimize işler, sebebini şimdi anlatacağım. Ölüm yaklaşınca korkuya, dehşete kapılır 'ruh' dediğimiz şey, etimiz bile soğumadan kaçar gider yanımızdan. Oysa 'boya' yapışıktır etimize, direnir ve gitmek istemez. Öğrenmek niyetin varsa anlatayım: Hiç unutma, tenimizdeki hayvan kokusudur bu 'boya'. Belli bir hayvanın kokusu sinmiştir her Hristiyan'ın tenine. 'Boyanın' ne olduğunu anladın mı şimdi?"

Sadece şu kadarını anlıyordu Clara Maria: Sevdiği adamı kaybederse hem 'ruhunu', hem 'boyasını' kaybedecekti... Her şeyi...

"İşte kızım; ölü 'boyası' serpmişler senin üstüne, kapına ölü toprağı atıldığı gün olmuş bu iş ve artık aydınlık, güzel şeyler giremez kapından. Temiz hava, ışık ve güneşin sıcağı giremez, ölü toprağı hâlinde pislik, hayvan kokusu ve kokuşmuşluk misafir olacak sana bundan böyle."

Sigara sönmüştü dudaklarında, parmaklarını ovuşturarak yeniden anlattı Sansivar kadın:

"Bana sorarsan, şimdi bütün vücudun ölü kirecine batırılmış gibisin sen! Hangi 'boya' atıldı üstüne, bilmiyorum onu. Leş boyası attılar belki senin üstüne, bir tane değil hem, sayısız leş boyası attılar! Bir tane olsa gene kolaydı, o leşin kimliğini bulmak mümkün olur ve sen iyileşirdin. Ama şimdi kan dökerek veya kendini ateşte yakarak kurtulabilirsin bu 'boyadan'. Bundan böyle sakın izin verme kapına ölü toprağı atmalarına, sevdiğin adamı elinden almakla yetinmez, seni de perişan ederler fırsat verirsen."

Kime söylenmişti bu sözler? Eve gelir gelmez yatağı, gece masasını, radyoyu, küçük halıyı, Aziz Joachim'le İsa'nın çocukluğunu gösteren tabloyu odanın bir köşesine kaldırdı Clara Maria. Bu sefer yakalarsa Juambo'nun işini bitirmeye kararlıydı. Tırmıklayıp ısıracak, bıçaklayacak ve hatta satırla doğrayacaktı bu sefer, o telgraf gönderen orospunun hevesini kursağında bırakacaktı mutlaka...

Elektrik lambasını kapattı. Küçük bir mum yaktı. Sıtma, canlı cenaze hâline sokmuştu sevdiği adamı. Alkol ve kininle güzelce ovalamak için uyandırmak gerekiyordu onu. Kışlaya gideceği saate kadar biraz daha uyuyabilirdi masajdan sonra. En güzel üniformasını giyip gelmişti zavallı. Saat kaçta kışlaya dönmüş olması gerekiyordu acaba? Şafakla dönecekse pek önemli değildi, daha çok vakit vardı nasıl olsa. Fakat radyo yayınından anlaşıldığı kadarıyla hayli karışıktı ortalık, hava gerginken nasıl izin alıp çıkmıştı dışarıya? Kaçmış olmasın sakın? Bir komploya filan karışmış olmasın? Yüzbaşılığı bile çok görmüşlerdi ona, belki bundan sonra şansı açılacaktı. Kederli gözlerle, uzun uzun baktı sevdiğine. Şansı bol olsun Salome'nin... Şans öbür kadına gülecekti belki, ama kendisi... Hayır, şansı kapalıydı... Ya sahiden bir komploya katıldıysa?.. Hep dört ayak üstüne düşer bu asker milleti... Fakat böyle, bu hasta, bitkin hâliyle kendini ateşe atması doğru mu?.. Ne yapmalı?

Belki de sıkıntıdan başına bela olmuştu bu sıtma nöbeti. Sıkıntı ve tedirginlik karaciğerine vurmuştu önce, sonra da sinirlerini altüst etmişti zavallının. Evet, böyle olmuştu galiba. Komploya dâhil miydi? Eskiden her şeyini anlatırdı ona, saklamazdı. Ne çare ki aşkta her şey "arife" gününü andırıyor, yaşanan güne biraz bir şeyler kalıyor ama ertesi gün silinip gidiyor her şey. Sohbet eder, saat-

lerce konuşurlardı eskiden, şimdi yaptıkları gibi gelir gelmez, soyunup dökünüp yatağa girmezlerdi hayvanlar gibi... Kabul etmek ağrına gidiyordu ama... Her şey bitmişti artık... Birbirlerine söylenecek sözleri kalmamıştı... Sırıtkan bir tavırla bütün dişlerini gösterip güldüklerini sanan, birlikte yaşadıkları için durumlarına aldanıp seviştiklerine inanan budalalardan farkları yoktu. Güneş aydan ne ölçüde uzaksa onlar da o kadar uzaktılar birbirlerine. Eskiden konuşkan ve cana yakın bir insandı Salome; mesleğinden, terfi meselesinden söz açardı. Bir defasında, "Askerin hayatı hizmetle geçer! Onun tek kötü alışkanlığı hizmete düşkünlük olmalı!" cinsinden cafcaflı ve budalaca sözler de çıkmıştı ağzından.

"Tek" kelimesini üstüne basa basa ona hatırlatmıştı Clara Maria. Kendi kendine mırıldanarak ona şu cevabı vermişti Salome: "Ben mi söyledim bunu... Söylediysem, ya toyluğumdan, ya sarhoşluğumdan böyle konuşmuşumdur! Hayat hizmet etmektir, öyle mi? Ne eğlenceli bu, üniformalı hizmetçi veya uşak!.."

Ceketini ve gömleğini usulca çıkartsa üstünden, hiç uyandırmadan bir güzel ovalasa onu. Dişleri birbirine vuruyordu Salome'nin. Ateşi, sıtma nöbetinin verdiği müthiş ürperme izlemişti. Bir örtü aradı Clara Maria. "Ayaklarına sıcak su torbası bastırsam iyi gelir herhâlde," dedi içinden, fakat ayakları haşlanırsa daha kötüye gidecekti durum. Şu nöbeti geçiştirmekti önemli olan, eğer gerçekten bir komplo hareketine karışmışsa, onu bu nöbetten kurtarmaktı en önemlisi. Omzuna rütbeleri başka türlü takamazdı insan. Yüzbaşı rütbesinde eli kolu bağlanmıştı. "Uykucu"nun karşısında "elpençe divan" emirleri beklemek zorundaydı. Samuel kardeşlerin yanında çıraklık ederek gitar çalmayı öğreniyordu ayrıca, nedense bu Samuel'ler çok komiğine gidiyordu Clara Maria'nın. Ve galiba bu sefer Salome de dâhildi komploya... bir anda albaylığa yükselecekti bu sefer... ve... başkente götüreceklerdi onu... demin telgraf meselesini tekrar ortaya atıp hır çıkarmadığına iyi etmişti... öbür kadın peşlerinden gelse bile her şey değişebilirdi başkentte, "ölü boyası"nın orada etkisi olamazdı belki...

Hafifçe açsa radyoyu... Radyonun düğmesini çevirdi, sesi yavaş yavaş yükseltti... yeni haberler vardır belki... bütün istasyonları

aradı... askerî marşlar çalıyordu bütün istasyonlarda... bu saatlerde normal programlar neden yayınlanmıyordu ki... marşlar... marşlar... marşlar... Korkmuyordu, öbür istasyonları aramaktan vazgeçip sesi iyice yükseltti. Caz müziği sırılsıklam ıslatmıştı onu, mavi gözlü "ecnebi"yi hatırladı. Hemen kapattı radyoyu, kalbi küt küt vuruyordu, gözlerini yumdu.

"Boby Thompson, güzel isim!" dedi kendi kendine. "Çocuk memleketine döndü herhâlde. İsminin güzelliğine vuruldum zaten, ismi yüzünden ikinci defa koynuma aldım onu! Numaracı sen de, hoşuna gidiyordu çocuk, onun için koynuna aldın ve yattın onunla! Hayır... hayır... yemin ederim ki hayır! İlk seferinde, ne yalan söyleyeyim, bir kapristi benimki, sonra çocuk hoşuma gitti, dayanılmaz bir yatma isteği uyandı içimde. Evet, kendim çağırdım ilk seferinde, "ecnebi" çocuğunu kendim arzuladım. Fakat ikincisi, vedalaşmak için göz yumdum ikincisine; gidiyordu, kendi vatanına dönüyordu çünkü..."

Bye! Bye! Şimdi bu saatte çok uzaklarda olmalıydı çocuk, artık kendi "erkeği" değil, öbür aşağılık karının erkeği olan yüzbaşının yanına uzanmıştı boylu boyunca ve "ecnebi" delikanlısını düşünüyordu. Yüzbaşısını eninde sonunda kaybedeceğini sanıyor, bu yeni duruma şimdiden alıştırmak istiyordu kendisini, fazla acı çekmek istemiyordu. Ter içindeydi bedeni. Terlemiyor, ağlıyordu sanki bütün hücreleri... Bir süzgeç gibi tıpkı... Akıttığı terle kovabilse üstüne çöken uğursuzluğu. Mumyanın tarihini okumuştu bir dergide. Tonina Sansivar bilimsel olarak anlatamamıştı meseleyi; onun bir mumya hâline getirildiğini açıklayamamıştı. O bir mumyaydı artık, öbür kadın canlıydı oysa mumya değildi! Ölüleri atıyorlardı Clara Maria'nın üstüne... Bunu gizlice haber vermişti Tonina Sansivar, şunu da eklemişti ayrıca; kadını ölülerle çepeçevre sarıyor, âşığına barınacak yer bırakmıyorlardı onun yanında... Ah! Bütün ölülere, bütün canlılara yer vardı onun koynunda, önemli olan bu değildi ama ilkin mumyalaşmaktan kurtarmalıydı kendini.

Yüzüne dökülen saçlarını topladı eliyle, ayağa kalktı. Her şeyden önce mumya gibi hareketsiz kalmamalıydı, susan radyonun başında, elinden kaçırdığı "ecnebi" kuşa hasret çekerek enayi enayi

oturmamalıydı artık. Erkeğinin ona döndüğünü haber almış olabilirdi öbür kadın ve Juambo'yu evinin kapısına ölü toprağı dökmeye gönderebilirdi gene. Bu olasılığın gerçekliğini doğrulayan bir his yerleşmişti içine. Fırladı ansızın, kapıyı açıp dışarıya çıktı. Kimseyi göremedi çevresinde. Gökteki yıldızlar sadece... Titreşiyorlardı. Tüm vücudunu saran bir ürperti hissetti. Sıcak, boğucu ve rutubetli bir gecenin içinde. Juambo'ya rastlasa, ekmek bıçağını acımadan saplayacaktı orasına burasına, mutlaka öldürecekti onu. Kimseler yoktu ama. İnanamıyordu kimsenin olmadığına. O his, o gerçeği aşan önsezili his yüzünden heyecanı yatışmamıştı. Bıçağını yerine gizledi ve elini alnına götürdü. Böylesi daha iyiydi. Hak yerini bulsun diye resmen cinayet işleyecekti. Juambo'yla karşı karşıya gelmiş olsa...

Bir başkasının sevdiğini elinden çekip alana ölüm cezası vermek neye yarar, aşk hayattan daha değerli değil midir? Komedilerde seyredilen, kitaplarda okunan bir aşk değil üstelik. Alışkanlığın, küçücük mutluluk anlarının, her günkü hayatın pasını silen "basit" bir aşk değil bu! Kendisine reva görülen saygısızlığın ve kalleşliğin ötesinde bir saygısızlık, bir kalleşlik var mıdır şu dünya yüzünde, nerede görülmüş böylesi? Sinemada bile yoktur, az şey değil ki bu. Ölülerle, ölü toprağı ile gece vakti işbirliği yapılıyor ona kötülük edebilmek için! O manyak herif dışarıda bekliyor, evinin çevresinde dolanıyor boyuna, onun sürgüsüz, anahtarsız ve korunaksız bir evin dört duvarı arasında mahpustan farksız olduğunu biliyor, bu yüzden her türlü büyücü melanetini tasarlayabiliyor hayvan herif. Fakat neden bu kadar kuşkulanıyor, büyücü Yerli'nin bu gece evin kapısına tekrar geleceğine nereden hükmediyor? Ayak sesleri mi geliyor dışarıdan? Kımıldamadan durdu, kulağını kapıya dayadı, soluk bile almıyordu, iyice yaklaşıncaya kadar bekleyecekti. Ekmek bıçağını almadı bu sefer, ayak sesi sandığı şeyin aslında yatağında debelenen hastanın gürültüsü olduğunu anlamıştı çünkü. Telgrafı gönderen kadınla, öbür kadınla çekip gidiyor, ondan uzaklaşıyor gibiydi. Onun dudaklarından dökülen veda sözlerini işitemiyordu Clara Maria, birbirine vuran dişlerinin tıkırtısı bastırıyordu her şeyi.

Yüzbaşının mırıldandığı sözleri iyice anlayabilmek için ona yaklaştı Clara Maria. Dişlerinin tıkırtısından başka bir şey duyamadı ama aklı evinin kapısına serpiştirilen ölü kemiklerine takılmıştı bir kere. Yüzbaşının dişlerini, bu sapsarı, pis ve korku veren kemiklere benzetiyordu şimdi. Mum ışığının kendi aydınlığını bile kemiren kör şavkı içini karartıyordu, bu ışık altında yemyeşil yüzü, oyuk gözleri, gergin derisiyle bir mumyadan farksız buluyordu kendisini. Boğazına bir acılık gelip düğümlenmişti, önce pek anlam veremedi Salome'nin mırıldanarak sayıkladığı sözlere ama sonra onun bu 29 Haziran gecesi neden en güzel üniformasıyla gelmediğini anlamaya başladı...

Son günlerdeki radyo yayınlarının havası doğruluyordu onun tahminlerini. Tekrar açmak istedi radyoyu ama yeniden caz müziği ile burun buruna gelmek korkusuyla vazgeçti. Caz müziğini işitirse gene "ecnebi" çocuğun koynunda geçirdiği saatleri hatırlamaktan korkuyor ve ürperiyordu. Göğüs geçirirken ürperdi, Boby'nin yokluğu ürpertiyordu onu. Bu çocukla ikinci defa yatışı düpedüz çılgınlıktı. Ağızda çiğnenen sakız gibi yerden yere vurmuş, yoğurmuştu onu delikanlı. Tekrar tekrar boşaltmıştı ona erkekliğini. Mumya? O, Clara Maria mı mumya? Evet, yüzbaşılıktan öteye geçemeyen, arkadaşları terfi edip yükseldikçe aşağıya yuvarlanan Salome'nin gözünde mumyadan başka bir şey değildi belki. Zaten normal bir yüzbaşı değildi Salome, tarih öncesinden kalma müzelik bir yüzbaşıydı. Onun gözünde eksiksiz bir mumya olabilirdi ama mavi gözlü o genç "ecnebi", o genç yolcu –mavi gözlüler sonunda mutlaka uzaklaşırlar insandan– onu gençleştirmiş, basbayağı hayat vermişti ona. Canlı, yaşayan, kıvır kıvır bir kadın olup çıkmıştı genç "ecnebinin" sayesinde. Armut biçimi kocaman memeleri zıp zıp zıplıyordu çocuğun altında ve kolları iki kirli nehir gibi sarıyordu delikanlının süt beyazı vücudunu.

"Bırakın beni!.. Bırakın beni!.."

Kollarının arasındaki adamın "ecnebi" çocuk değil, Salome olduğunu o zaman fark etti. Bu ateş yumağından uzaklaştırdı kollarını, başka türlü tanımlamak imkânsızdı yüzbaşının hâlini, gerçekten alev alev yanıyordu bütün vücudu.

"Bırakın beni!.. Bırakın!.." diye sayıklarken debeleniyor, üstüne çöken belirsiz bir yükün ağırlığından kurtulmak istiyordu sanki.

"... Hayır..." sayıklamaya devam ediyordu... "tek başımayım ben... bırakın beni!.. bırakın beni!.. tek başımayım... hükümet ve şirket... ikisini de devirmeli..." rüya sanki... yanaklarını kasarak konuşabilecek gücü bulmaya çalışıyordu... rüya sanki... rüya sanki...

"... Mahkûm mu?.. Mutlaka ödeyecek yaptığını!.. kendisi de söyledi... terfi etmek neye yarar, orada hiç gerekli değil bana!.."

Yüzükoyun uzanmıştı yatağına, inleyerek ve güçlükle vücudunun altında kalan kolunu kurtardı, yastığın kenarına uzattı kolunu.

"Hayır... hayır... Samuelon... bu parçayı çalamıyorum..." Yastığın kenarına uzattığı parmaklarıyla tempo tutuyordu. "Öbür elimle becerebiliyorum ama... yavaş yavaş mızrabı kaydırarak beceriyorum, bak..." Ve ansızın, aklı başında olsa hiç kimsenin duymasını istemeyeceği bir şey kaçırdı ağzından; "Usul, usul... bağırsaklarda alev alev meşaleler... her şeyi ödeyecek günü gelince, bütün yaptıklarını ödeyecek... terfi istemez... ne ona, ne de bize gerekli... yeter ki başka yere göndermesinler onu, yeter ki şu meyve imparatorluğunda, iki yüzbaşısıyla iki yüz askerinin başında bıraksınlar onu..."

"... önemi yok Samuelon, telleri gevşetmesek de olur artık... ses yükseliyor nasıl olsa... bak, halkın sesi bu... baştakileri değil, sondakileri tayin edecek halk... rütbeleri bize halk verecek artık..."

Ses çıkarmadan dudaklarını aralamıştı Clara Maria. Kendisi de güçlükle duydu ağzının şapırtısını, kuru bir tükürük yumağını dişlerinin arasında parçalamıştı sanki. Albaya, "Uykucu"ya karşı hazırlanıyor komplo, dedi kendi kendine. Kaşınmak niyetiyle –buna da pek emin değildi ya– terli ve yapışkan saçlarına götürdü elini. Karıncalanan başına kolunu uzatınca koltuk altında kılların ve terin şapırtılı sesi şekillendi. Başını kaşıdı. Sıkıntı ruhunu kemiriyordu. Saçlarını örmeye başladı.

Pedro Domingo'nun teninin kireç beyazı rengi, yüzünün ifadesizliği, gözleri yumuk olduğu hâlde acılı ve inleyen bir sesle mırıldanması korkuttu onu. Elini kımıldatmadı bu yüzden, ölmek üzere olduğunu düşündü Pedro Domingo'nun. Uyandırmalı onu...

sarsmalı, dürtmeli... Hararetten alev alev yanıyordu, ateş bitkin düşürmüştü adamı, ya göreve gönderildiyse, ya yapılacak işi varsa, gerçi geldiğinde müfreze filan yoktu yanında, olsun. Saatin sesine kulak verdi... Saat işlemiyordu galiba... Kâbus görenlerin yanında bütün saatler durur, derler... Uyandırmadı Salome'yi... İlişmedi...

Gördüğü kâbusa gerçek kişileri de karıştırıyordu Salome: Gitar çalmayı öğrenen bir yüzbaşı; gitar öğretmeni Samuelon, aynı zamanda "Gambuso" ve ihtilalci; öbür Yüzbaşı Carcamo, "Uykucu" albayın Meyve Şirketi'ne komşu imparatorluğuna ilişilmedikçe, bir ömür boyu yüzbaşılıkta kalmaya mahkûmdu o da. Bazen büyük bir güvenle, bazen umutsuzluk içinde ama sürekli olarak "Ateşli Rose" şarkısını mırıldanıyordu Salome: "Er-kekler Ateşli Rose derdi ona...", "Oynuyordu Ateşli Rose...", "Rose gülüyordu, mutluydu...", "Ha... ha... ha..."

Onun gürültülü kahkahasını, gördüğü kâbusun eseri saymıyordu Clara Maria, "Ateşli Rose" isimli tangonun devamı sanıyordu.

"Zavallı," dedi kendi kendine, sahiden acımıştı ona. "Tanrı bilir ya, nasıl bir belaya soktu başını! Korkusundan gülüyor, belli... Grevcilerin safına geçtiyse hükümet düşmeli, hükümet düşmezse çok yazık olacak ona; hükümet taraftarıysa sonu daha feci, grevciler yenilirse..." Sağdan sola savurdu başını. "Her şeyi feci bu memleketin..."

"Ha... ha... ha..." diye hiç durmadan sayıklayıp gülüyordu Salome, "ha... ha... ha..."

"... hayır, Samuelon!.. Hayır, Samuelon!.. Bu ülkede doğmak tutsaklık değildir, 'ecnebi' de patron değildir başımıza..." Tam bunu söylerken öyle bir sıçradı ki yerinden, Clara Maria vaktinde yetişip onu tutmasa yataktan düşecekti.

Âdeta onu boşlukta zapt etti Clara Maria, başını yastığa yerleştirdi tekrar; alnında biriken terleri sildi, göz kapaklarının, çenesinin terini aldı kokulu mendiliyle, okşar gibi yapıyordu tüm bu işleri. Küçük bir çocuk nasıl pışpışlanırsa, o da uyusun diye öyle pışpışladı Salome'yi. Burada, onun yanında emin yerde ve tehlikeden uzaktı yüzbaşı; dışarıda gözünün yaşına bakmaz, vuruverirlerdi bakarsın.

Soyundu. Bu sıcakta kendi kokusuna bile katlanamıyor insan. İçi rahat değildi bu gece. Bir aynanın önünden geçen karanlık bulutlar ve eşyalar gibi ona hiç dokunmadan üstüne üstüne geliyordu her şey. Üstüne yuvarlanan dilsiz eşyaları kovalamak için salladı kolunu, saatin tik-tak'lı sesi bile yıldırıyordu onu. Oturamıyordu, sinirliydi, türlü türlü düşünceler dolanıyordu kafasında. Mumu üfleyerek söndürdü. Yatakta usulca erkeğinin yanına sokuldu ve kendisini bütün kötülüklerden uzaklaştıran rüya arabasına biniverdi, uykunun yaylarına takılmıştı bu arabanın tekerleri ve Clara Maria kapıyı dinlemekten, Yerli büyücüyü kollamaktan vazgeçmişti artık. Erkeği tekrar eve, kendisine döndüğüne göre mutlaka gelecekti Yerli büyücü. Gelecekti ama onu sağ bırakmayacaktı bu defa Clara Maria. Sonuna kadar savunacaktı aşkını. Büyücüyü öldürecekti bu sefer...

XXXIX

İyi geceler!.. "Semiramis"te gecenin son sesleriydi bunlar. İyi geceler!.. Hizmetçi ve uşakların ağzından dökülen son sözler... Herkes odasına çekilip yatmıştı, sabah erken kalkmak gerekiyordu; don Juan Lucero ve Boby Maker Thompson Şikago'ya hareket edeceklerdi sabahleyin. Sadece don Juan gidecekti Boby ile birlikte, Lucero ailesi Tiquisate'de kalıyordu gene. Kaçmak söz konusu değildi ama gecikmemek, kanserli ve inmeli oluşu yetmiyormuş gibi bir de zatürreye yakalanan Yeşil Papa ölmeden, torununu görmesini sağlamak gerekiyordu. Uyuşuk bir morfin denizinde yüzen bakışlarını, sarışın, mavi gözlü, beyaz tenli torununa çevirip bakabilmeliydi son defa.

Taraçadaki yaylı koltuğa oturmuştu Boby, başını arkalığa yaslamıştı ve sallanıp duruyordu. Kendi kendine varlığını, gerçekliğini bir türlü cesaret edip doğrulayamadığı bir sıkıntı, bir tedirginlik vardı içinde. Gecenin koynundan kopup gelen uzaktaki köpeklerin havlamasıyla, nemli otların, ağaç ve çiçeklerin koynundan kopup gelen tuhaf ve sarhoş edici kokuyu unutmaya, ciğerlerine çekmemeye çalışıyordu.

Tarifsiz ölçüde acılı, insana rahat vermeyen bir kokuydu bu. Soluk aldı, taze havayı doldurdu ciğerlerine, sürekli karıncalanan ayaklarının sızısı biraz olsun dinmişti şimdi. Ansızın kıçında ve asıl önemlisi ön tarafta, apış arasında, azgın ve keyifli bir kaşıntı peydahlanmıştı, elleri pantolonunun ceplerindeydi, bacak bacak üstüne atmıştı, buna rağmen bir türlü yatışmıyordu önündeki azgın et parçası... Ne yapmalı?.. Nereye gitmeli?.. Çok iyi biliyordu gidilecek yeri, biliyordu ama... aması vardı işte...

Sallanırken yumdu ve sonra tekrar açtı gözlerini, ayağını yere bastırarak hız alıyordu sallanmak için, başını gittikçe daha fazla yaslıyordu koltuğun arkalığına. Ancak böyle rahatlayabiliyordu.

Neden böyle eli kolu bağlı bekliyordu? Kadın onu bu gece gitti biliyor, beklemiyor diye mi?.. Fena mı, güzel bir sürpriz olurdu işte böyle giderse... Bugün, yani 29 Haziran'da gideceğini söylemişti ona, ertesi gün gidecekti oysa... Daha iyi ya!.. Caz müziği eşliğinde yeni bir ayrılık sevişmesi hiç de fena olmazdı şimdi...

Kibritin barutundan fışkıran bir alev gibi fırladı yerinden, ama gene ansızın vazgeçti gitmekten. Başını arkalığa yaslayarak çöktü koltuğa, koltuğun kenarlarını sımsıkı avuçlamıştı. Gecenin bu vaktinde gözleri bağlı, sıcak ve boğucu karanlığın koynunda maceraya atılmak tehlikeliydi, artık türlü vahşete ve fırtınalara gebeydi sahil geceleri, hayvanca ve sınırsız bir vahşetle doluydu tabiat.

Fakat onu oturduğu iskemleye mıhlayan daha önemli korkular vardı. Biraz önce Lucero'lara veda ederek dağılan dostları ve misafirleri –milyonerin dostu ve misafiri pek boldur– gene bir yığın karmakarışık haber getirmişlerdi ülkeyle ilgili. Diktatörün istifası kesin sonuca bağlanmamıştı henüz, bu yetmiyormuş gibi şirket çıkarlarını reddetmişti "Uykucu" albay, asker vermemişti şirket emrine. Bütün askerleriyle birlikte kışlasına çekilmişti, at sırtında soygunculuğa çıkan fırsatçılara aldırdığı yoktu. Oysa her yeri yakıp yıkıyor, keyiflerinin istediğini yapıyor, ağaçlara ve telgraf direklerine rastgele adam asıyordu bu fırsatçılar. Don Juancho Lucero'nun yakınları, Boby'yi götürdüğü için hayranlık duyuyor ve gıpta ile bakıyorlardı ona. Çocuk ne kadar uzakta olursa o kadar iyiydi. Şirket başkanının torunu az sorumluluk değildi doğrusu.

Çocuk buradan ne kadar uzakta olursa o kadar hayırlı bir iş olacaktı. Grevciler her an kaçırabilirlerdi onu. Saldırgan ve küstah bir çocuktu Boby, çevresindekileri çok kızdırmıştı zaten, aklına estiği gibi davranıyor, ölçü nedir bilmiyordu. Boby'i kaçırırlarsa şirkete rahatça şantaj yapabilirdi grevciler, bütün isteklerinin yerine getirilmesini rahatça dayatabilirlerdi. En kötüsü büyükbabanın durumuydu! Dünyayı artık torununun gözleriyle seyrediyordu Yeşil Papa, böyle bir şey olsa hiç tereddüt etmez, şirketteki bütün hissesini feda ederdi torununu kurtarmak için. Lucero'lar olağanüstü ciddiye alıyorlardı bu tür sözleri. Çocuğu annesi göndermişti zaten buraya. Büyükbaba çocuğun buraya gönderilmesini istemiyordu oysa. Alman veya Japonların Şikago'yu bombalamalarından korktuğu için çok ısrar etmişti annesi. Boby'nın bu şekilde ölümden kurtulacağını ve Maker Thompson ailesini devam ettireceğini hesaplamıştı. Bazı ziyaretçiler, şirketin Boby'nin kaçırılmasından çekindiği için grevcilere karşı gerektiği kadar sert davranmadığını söylediler hatta. Çocuğu Şikago'ya götürmek, buradan uzaklaştırmaktı işin doğrusu. Ne kadar uzakta olursa o kadar iyi olacaktı. Yolculuk ertesi gündü işte. İki motorlu uçakla gidilecekti. Hava bu kadar karanlık olmasa buradan görebilirdik alandaki uçağı, koskocaman bir kırlangıç kuşu gibi duruyordu yeşilliklerin arasında.

Ürkek mavi gözlerini gecenin karanlığına çevirdi Boby. Rüzgâr hızıyla uçuşan yarasalar fır dönüyordu önünde. Işık filan yoktu çevrede, sadece yıldızların ve ateş böceklerinin pırıltısı... Sanki bütün insanlar terk edip gitmişlerdi burayı ve toprak son uykusuna yatmıştı. Bir tedirginlik çöktü yüreğine. Taraça bile karanlığa gömülmüştü. Öbür uca yürüdü. Boşuna bakmıyordu çevresine, şirket binalarının hepsi karanlıktı, ışık yoktu hiçbirinde. Kumandanlıkta ve köyde de hiç ışık yoktu, istasyon bile karanlıktı.

Yatağına girse iyi olacak, yumdu gözlerini; karanlıkta kıpkırmızı kesilmişti utancından. Yatakta ne yapacaktı ki? Kendi kendini mi tatmin edecekti? Çabucak açtı gözlerini ve karanlığa baktı arayan gözlerle, buram buram ter döküşüne, ağaç yapraklarının hışırtısına aldırmadan uzaklara çevirdi bakışlarını. Mısır tarlalarının ötesindeki küçük ve beyaz evi arıyordu gözleriyle, onu

birdenbire karşısında görüverse çok şaşıracaktı kadın, çok mutlu olacaktı herhâlde.

Fakat o da ne, yatağının başına gelmişti Boby, giyinik oluşuna aldırmadan uzandı yatağına, ne yapacağını kestiremiyordu: Çıkacak mıydı dışarıya, yatıp uyuyacak mıydı yoksa?..

Ayağa bile kalkmadan soyundu. Her şey canını sıkıyor, umutsuzluğa düşürüyordu onu. Çözmekte güçlük çektiği bir düğmeyi koparıp öfkeyle fırlattı. Böyle yattığı yerde gömlek çıkarmak nasıl da zor geliyordu ona, hele pantolonunu çıkarmak. Sonunda bacaklarını güçlükle kurtardı pantolonun boyunduruğundan. Kendi yatağıyla mışıl mışıl uyuyan Pichugallo Lucero'nun yatağı arasındaki iskemleye doğru fırlatıyordu sırtından çıkardığı çamaşırları. Sıra pabuçlarına geldi sonra, onları da çıkarıp attı ayağından. Çoraplarını da tabii. Ayak parmaklarını sallayıp havalandırmak nasıl da keyif veriyordu ona. Tekrar birleştirdi parmakları ve ansızın kaşkatı kesildi olduğu yerde, bir süre hiç kımıldamadan durdu, cansız bir et yığınıydı sanki. Çabuk kurtuldu bu durumdan. Kadının kokusu sinmişti tenine, teninden çarşaflara dağılıyordu şimdi, gittikçe bütün benliğini sarıyor ve burun deliklerine yerleşiyordu bu koku...

Yandaki oda Lucero kardeşlerin yatak odasıydı, onların konuşmasını duyuyordu Boby.

"Grev filan olmayacak artık..." diyordu bir tanesi, uykulu ve isteksiz bir sesi vardı.

"Grev olmayacak artık...", "GREV OLMAYACAK ARTIK!" sözü akıl almaz bir hızla büyüyüp koskocaman oldu kafasının içinde, uğulduyordu kulakları. "Asacaklar mı grevcileri?" diye soruyordu kendi kendine. "Makineli tüfeklerin dumanıyla mı boğacaklar grevcileri?"

Biraz sonra tekrar sesleri duyuldu. Oysa hepsini uyumuş biliyordu Boby:

"Ben pek iyimser değilim kendi payıma..." Acaba don Juancho muydu bu konuşan? "Normal bir insanım ben, bu dünyanın işine pek güven olmaz, şüpheciliği elden bırakmamakta fayda var..."

"Şuna emin olmalısın..." Fazla gecikmedi diğer ses. "Grev filan olmayacak, biz kazanıyoruz mücadeleyi, bunu bildikleri için sendika kurdular ya zaten, bütün yolları kapamak onların amacı. Şirketin Genel Müdür'ü büyük bir kayıtsızlıkla karşıladı Tiquisate'nin eşi bulunmaz sendikasının temsilcilerini. Bütün isteklerinin kabul edileceğini, karşılığında Bananera'daki azgın grevcilerin desteklenmemesini şart koştu onlara. Teklifin böylesini hiç beklemiyordu sendikacılar, adamakıllı şaşırdılar tabii ve şaşkınlıkla kesin kararı ertesi gece yapılacak büyük işçi toplantısına bıraktılar sonunda. Tam yetkili iki şirket temsilcisi de bulunacak bu toplantıda, 'ecnebiler' biliyorlar işlerini, akıl verecek değiliz onlara."

Boby yastığa sürtüyordu yüzünü, âdeta toz hâline gelmek, ufalanmak istiyordu sıkıntısından. Yan odadan gelen ve kulağını tırmalayan konuşmalardan kurtulmak istiyordu. Kokusu burnunda tüten kadının hayalini düşünmesine hiçbir şey engel olmasın istiyordu. Ah, o kadın yanında olsaydı şimdi, gizli bir zevk alıyordu o kadını hayal etmekten, yanağını canı acıyıncaya kadar sürtüyordu yastığa. Çok terliyordu. Çok yılgın hissediyordu kendisini. Bitik. Sesler kesildi yan odada: "Neyse ki bu tehlike atlatıldı, şirket binalarında ışıklar yakıldı galiba..." Yandakilerin son sözüydü bu, şimdi bu söz uğulduyordu Boby'nin kulaklarında. "Madem tehlike geçti ve bütün ışıklar yandı... benim ne işim var burada..." Hep bunu tekrarlıyordu kendi kendine...

Çırılçıplak taraçaya çıktı, dışarıya bakınca şaşkına döndü. Bambaşka, değişik bir gece vardı şimdi karşısında. Birkaç saat önce gördüğünün tam tersiydi şimdiki manzara. 29 Haziran gecesi değil sanki. Şirketin –onun şirketinin yani, bazen Maker Thompson'luğa özeniyordu– bütün binaları ışıl ışıl aydınlanmıştı. Yapay bir ışık yağmuru aydınlatıyordu muz bahçelerini. Tehlike geçmişti. Köpeklerin havlayışı bile eskisinden değişikti şimdi.

Çarçabuk, heyecanlı, telaşlı hareketlerle giyindi. Pichogallo Lucero'yu uyandıracaktı az kalsın, vazgeçti sonunda, vakti sınırlıydı çünkü... Dışarıya fırlayacak, nemli toprağı bir süre adımlayacak, kendi kendini o pis tecrit havasından kurtaracak, hapisten henüz çıkıp kesin bir mutluluğa koşan biri gibi yürüyecek, yürüyecekti...

Sevinçli, mutluluk dolu bir rüyaya dalmıştı Clara Maria. Yanındaki erkeği yokladı eliyle, kaç zamandır koyun koyuna yatmamıştı onunla; su kayalara nasıl yapışırsa o da öyle yapışıyordu Salome'ye. Çok iyi hissediyordu kendisini, örtündü. Şafak serinliği bastırmıştı. Sahil boyunda ancak şafak serinliği çıkınca uyuyabilirdi insan. Gecenin öbür saatleri uyuklamakla geçerdi sadece. Ah şu sesler!.. Evin çevresinde dolanan biri vardı mutlaka!.. Hem kâbus filan görmüyordu şimdi, gerçekti bu seferki. Evi gözleyen biri vardı dışarıda. Sakinleşti, her şeye rağmen büzüldü yatağında ve üstüne çekti örtüyü, ayaklarını örtmedi ama açıkta bıraktı. Ansızın doğruldu, dışarıdan gelen seslere dikkat kesilmişti bu defa, fırlayıp çıktı yatağından, titriyordu, uykusu kaçmıştı. Yerli büyücünün kapı önünde çömelişi, ölü kemiklerini tek tek sayarak etrafa serpiştirişi... Ayakları çıplaktı nasıl olsa, onun yaklaştığını bile fark etmeyecekti büyücü. Usul usul yürümeye başladı. Kapının yanında duruyordu orak. Keskin yüzüyle vuracaktı önce, büyücünün her vurduğu yerinden kan fışkırtacak ve o uğursuz "ölü boyasından" kurtaracaktı kendisini. Hiç ses çıkarmadan bekledi. Ayaktaydı. Masanın üstünde kibrit kutusuyla mumun hemen yanında duran bir şeye dokunmuştu eliyle. Evet, büyücüden en rahat böyle alabilirdi intikamını. Daha fazla beklemedi, tabancayı kaptığı gibi açtı sokak kapısını ve karşısındaki gölgenin üzerine boşalttı tabancadaki kurşunları.

Silah seslerine sıçrayarak uyandı Salome; silahın namlusundan dağılan duman kaplamıştı odayı. Fırlayarak Clara Maria'nın bulunduğu yere geldi. Kapı ağzında durmuştu Clara, sendeleyerek kaçmaya çalışan bir gölgeye ateş ediyordu hâlâ.

"Ne yaptın?"

"Büyücü... Yerli büyücü!"

"Hangi büyücü?"

"Kapıma ölü kemikleri döken herif!"

"Ölmediyse bile ağır yaralanmıştır.."

Dışarıya göz atınca gittikçe büyüyen sessizliğin ortasında yeniden konuştu yüzbaşı:

"Şurada, biraz ileride yere düştü... Gidip bakalım!"

Clara Maria gidemedi oraya, çakılıp kaldı kapı eşiğinde. Sadece yüzbaşı koştu adamın düştüğü yere. Kim olduğunu nasıl anlamalı? Çakmağını çıkarıp dikkatle baktı yerde yatan adamın yüzüne. Clara Maria'nın yanına döndü çok geçmeden.

"Ölmüş mü?" diye sordu Clara Maria, sesi donuktu, dudakları titriyordu, ölmemiş olmasına duacıydı adamın.

"Ölmüş ama Juambo değil bu adam..."

"Kim olabilir öyleyse?"

"Şirket başkanının torunu!"

"İmkânsız, olamaz... O gitmişti buradan..." Koşarak Boby'nin yattığı yere geldi Clara Maria, yüzbaşı da gitti peşinden, çakmağının ölgün ateşiyle aydınlattı Boby'nin yüzünü.

Elleri, karın boşluğu ve altın sarısı saçları kan içindeydi delikanlının, yapışkan barut kokusu sinmişti saçlarına, dudakları aralıktı ve yarı kapalı duran göz kapaklarının gerisinde artık feri sönmüş mavi gözleri kıpırtısızdı.

Yatağında kendisine geldi Clara Maria, o sırada ellerini kuruluyordu yüzbaşı, onun yanına geldi sonra:

"Lambayı yakalı çok oldu ama sen farkına bile varmadın..." Hiçbir şey olmamış ve sanki her şey kötü bir kâbusun bir parçasıymış gibi konuşuyordu. Kapının eşiğinden düştüğü yere kadar her tarafı iyice temizledim, kan lekelerini sildim.

Gözlerini yumdu Clara Maria, iki damla yaş süzüldü yanaklarından, kötü bir kâbus değildi bu başına gelen, gerçekti işte. Silinmesi imkânsız bir gerçek, yerdeki kan izlerini ne kadar temizlemeye çalışsa da...

"Şimdi," dedi yüzbaşı, ceketinin düğmelerini ilikliyordu bir yandan da. "Şimdi kışlaya dönüyorum ben, sen hiç çıkma dışarıya. Kimse görmedi zaten. Grevcilere atacaklar suçu, atlı soyguncular yükleyecekler ya da. Sorguya çekerlerse, silah seslerini işittiğini söyleyeceksin. Fazla konuşmayacaksın."

"İçecek bir şeyler ver bana..." Güçlükle kımıldattı dudaklarını, sesi kısılmıştı.

Dolaba yürüdü yüzbaşı, bir konyak şişesi ve iki kadeh çıkardı dolaptan.

"Ben de bir kadeh içeceğim," dedi. Yarıya kadar doldurdu kadehleri.

Kalkıp titreyen eliyle konyak şişesini kavradı Clara Maria, ağzına kadar doldurdu kadehini ve bir dikişte içti hepsini. Tekrar doldurdu kadehi, bir katil susuzluğu ile mideye indirdi kadehtekini. Alkol şimşek çarpmışa çevirdi onu, yamyassı edip şişirdi sonra, avuçlarının içini yoluyordu tırnaklarıyla, renksiz dudaklarına batırmıştı dişlerini, hırıltılar çıkarıyordu her soluk alıp verişinde.

Tabancasını aldı yüzbaşı, içeriden kilitledi sokak kapısını ve pencereden atlayarak çıktı dışarıya.

Gün doğmak bilmiyordu. Bu gece hiç bitmeyecekti sanki...

XL

İstifa! İstifa!.. İstifa...

Bağırıyor, kıyameti koparıyordu kalabalık. Bronz yanığı halk insanlarıydı bunlar; toprağın yanık kızılı çehrelerinde, kapkara bir köpük yığınıydı saçları. Dün güçsüz olan tırnakları yırtıcıydı bugün. Daha dün tutsaklığın birer parçasıydı çıplak ayakları, bugün tok sesli at nallarının gücü yankılanıyordu hepsinde...

"İstifa!.. İstifa!.. İstifa!.."

Bağırıyor, bağırıyor, bağırıyordu kalabalık, vahşi gücünün olanca ateşiyle yayılıyor ve tutuşturuyordu şehir sokaklarını.

Sevinç gözyaşları döküyordu bazıları, bazıları gülüyor, bazıları da hem gülüyor, hem ağlıyordu ve Judasita gibi olanlar, ne yapılırsa yapılsın kurşuna dizilmiş çocuklarını yeniden diriltmenin çaresizliği içinde susuyorlardı...

"İstifa!.. İstifa!.. İstifa!.."

Önce inanmak gerek buna. Ve sonra, bugüne kadar imkânsız görünen bu yepyeni gerçeğe alıştırmak kendini. Ve bunun, sönen çığlıklarla birlikte bir rüya gibi kaybolup gitmeyeceğine inandırmak kendini! Sabah erkenden fırlamışlardı sokağa, telaşla giyinmiş, kucaklaşmaya, sevinçle bağırmaya olan hasretlerini duyurmak için radyodan verilen istifa haberinin gerçek olup olmadığını öğrenmeye koşmuşlardı. Sayın Başkan sahiden istifa etmişti bu se-

fer, halkın hançeresinden kopan uçsuz bucaksız, muhteşem çığlık dünyaya ilan ediyordu bunu:

"İstifa etti! İstifa etti!"

Bu çığlığa kulak vermek. Yetinemezlerdi bu kadarıyla. Haykırmak bile az geliyordu onlara. Diktatör istifa etmişti. Numara filan değildi bu seferki. Askerî hükümetin kurulduğunu bildiriyordu radyo.

"İstifa etti! İstifa etti!"

Bu gerçeği defalarca işitmek, söylemek, haykırmak ihtiyacını duyuyordu hepsi. Genç bir kısrağın üstündeki delikanlı, yaşlı katırın sırtındaki ihtiyar, otomobilden inen adam, kamyondaki... herkes ama herkes işini gücünü bırakmıştı, kalabalığa katılıyordu hepsi...

"İstifa etti!.. İstifa etti!.."

Kardeşler, babalar, analar, çocuklar, kocalar, dayılar, yeğenler, enişteler, arkadaşlar, hizmetçiler birbirlerini süzüyor, bakışıyorlardı. Dilleri tutulmuştu sevinçten, birbirlerine sarılıyor, gülüyor ve ağlaşıyorlardı... Aynı evde, aynı çatı altında aylarca, yıllarca can çekiştikten sonra ölümden kurtulmuş, üstelik tek sıyrık bile almadan kurtulmuş gibiydiler. Düşündüklerini kimseye söyleyememenin, günlerce, saatlerce konuşmamaya mahkûm edilmişliğin, dilsizliğin işkenceli acısından intikam alıyorlardı şimdi; hiç düşünmemek için içilen kahırlı içkilerden alınan intikam...

Sokaklarda, sadece birbirlerini tanıyanlar değil, birbirini ilk defa görenler, o ana kadar hiç tanımayanlar da kucaklaşıyordu. Özgür ve mutlu olmanın sevinciyle sarmaş dolaş oluyorlardı...

"Yaşıyorlar, şimdi hepsi özgür kendi vatanlarında?.. Bir kadeh daha içelim!.. Bir kere daha kucaklaşalım!.. Yeniden el sıkışalım!.."

"Çaresi yok, bizden olmayan hapı yuttu artık, ileri emekçiler!.."

"Kahrolsun 'ecnebiler'!.."

"İstifa etti!.. İstifa etti!.."

Don Juan Lucero'yu öldürmedi nöbetçi, çünkü onun ihtarlarına sonunda boyun eğdi don Juan. Öylesine şaşkın, bitik ve çevresindeki her şeye o kadar yabancıydı ki nöbetçinin göğsüne dayadığı, her an ateşe hazır silah bile güçlükle aklını başına getirdi.

"Bütün polisler kaçtı..." diye nöbetçiye bağırdı don Juan. Korkudan dudakları titriyordu: "Jandarmalar da ortalıktan kayboldu. Tek otorite Kumandan şimdi, acele olarak Kumandanı görmeliyim!"

"Neden görmek istiyorsunuz Kumandanımı?" diye katı ve soğuk bir tavırla sordu asker, Asyalı gibi çekik gözlerinden meraksız bir katılık seziliyordu.

Don Juan yakarışlarla dolu ve umutsuz sesiyle, göğsüne dayalı duran tüfek namlusunun soğukluğuna kendini alıştırmaya çalışarak durumu anlattı nöbetçiye. Şirket başkanının torunu öldürülmüştü bu sabah, ceset ortada kalmıştı, otoritelerin durumu görüp cesedin kaldırılmasına izin vermeleri gerekiyordu.

"Bugün göremezsin Kumandanı..." dedi nöbetçi. "Çabuk uzaklaş buradan, can sıkan sivillere ateş emrini verdiler çünkü..."

Askerin sesinde ölümün yakın soğukluğunu ve dehşetini fark etti Lucero; tüfeğin namlusu, kendi gövdesi, sonsuzluk!.. Gerileyerek uzaklaştı oradan, nöbetçinin kendisini sırtından vuracağını sanmıştı.

Şirket müdürlüğüne getirmişlerdi Boby'nin cesedini, tabuta koymuşlardı. Müdürlüğe gelince tabutu bir madenî masanın üzerine, telefon, yazı makinesi, hesap makinesi gibi büro eşyalarının arasına boylu boyunca uzatmışlardı.

"Şirketimiz tedbirlidir," dedi müdür yardımcısı don Juan'a. Elini Pichugallo'nun omzuna koymuştu, başını kaldırıp Boby'nin tabutuna bakamıyordu. "Gördüğünüz gibi yeter sayıda 'Made in U.S.A.' tabut var elimizde..."

"Bir elektrikli sandalye eksik burada zaten," diyerek, öfkeyle alayın birbirine karıştığı sesiyle söze karıştı Genel Müdür. Altın dişlerinin arasında bir tutam tütün çiğniyordu: "Elektrikli sandalye kullanabilseydik, kalleşçe adam öldürmenin ne demek olduğu dank ederdi grevcilerin kafasına..."

"Ne söyleyeyim bilmem ki," diye konuştu bir başkası. Müdürlüğün hayli emektar ve önemli memurlarından biriydi bu, ciklet çiğniyordu konuşurken: "Şlak... şlak... şlak... Bana sorarsanız grevciler değil bu işi yapan. Şlak... şlak... şlak... Ne gibi bir çıkar sağlayabilirler ki bundan... Şlak... şlak... şlak..."

"Aaahh!" Omuz silkti Genel Müdür, tütün çiğnemeye ara vermedi, uçmaya hazırlanan bir kuş gibi iki yana açtı kollarını.

İllinois'lı genç bir memur da vardı orada, tabutu süslüyor ve bütün suçu mahallî yetkililerde buluyordu:

"Bütün suç güvenlik kuvvetlerinde, ortalıkta görünmüyor hiçbiri..."

Şlak... Şlak... Şlak... Durmadan ciklet çiğniyor ve konuşuyordu emektar memuru şirketin, ne söylediği pek anlaşılmıyordu ama: "Bay Lucero çok hatalı... Şlak... şlak... şlak... Boby'nin tehlikede olduğunu biliyordu bay Lucero... Şlak... şlak... şlak..."

"Kaçırılma tehlikesiyle karsı karşıyaydı, burası kesin." Yeşil gözlü, İllinois'lı genç memur tabutu temizlerken mırıldanmıştı bu sözleri. Fıstıklara övgü yağdıran anlamsız bir şarkı söylemeye başladı sonra.

"Grevcilerin işi olmadığına kalıbımı basarım," dedi emektar memur tekrar. "Delikanlıyı kaçırmayı düşünmüşlerdir belki, şirkete şantaj yapabilmek için işlerine yarayabilirdi Boby. Ama öldürmekle ne kazanacaklar ki... Hayır, onlar değildir!"

"Ölüm haberini aldıktan sonra artık fazla yaşamaz Maker Thompson. Çok acı gelecek bu ona! Çok acı gelecek!.." Hayaletlerle konuşur gibi boş bir ifade vardı don Juancho'nun gözlerinde. Doğru dürüst göremez olmuştu aslında, eski gücünü kaybetmişti.

"Durumu en ince ayrıntısına varıncaya kadar telgrafla bildirdik kendisine," dedi Genel Müdür, çiğnediği tütünün parçaları yapışmıştı dudaklarına.

"Kime çekildi telgraf?.." diye sormakta acele etti Lucero, kupkuru bir gözyaşı burukluğu vardı ağzında.

"Annesine gönderildi! Annesine!" dedi Genel Müdür. Don Juan'ın korkusundan güçlükle soluk aldığını biliyordu. İhtiyar öğrenince, Boby'ye gözü gibi bakacağını vadedip Maker Thompson'dan kopardığı mirası bir kalemde silecek, vasiyetinden mutlaka çıkaracaktı ona vadettiği mirası.

Derin derin göğüs geçirdi, terini kuruladı mendiliyle, "Semiramis"e gönderdiği Pichugallo'nun dönüşünü bekliyordu

şimdi. Başkentten alınan son haberleri öğrensin diye göndermişti Pichugallo'yu!

Şlak... şlak... şlak!.. Ciklet meraklısı emektar ve önemli memur hiç durmadan geviş getiriyordu ve İllinois doğumlu genç Amerikalı bir fare gibi fıstık kırıp duruyordu dişlerinin arasında.

"Telgraf çocuğun annesine çekilmiş nasıl olsa, kadın bu haberi saklar Maker Thompson'dan, kafasını kesseler söylemez!"

"İnanıyor musunuz böyle olacağına?" İçindeki korkuyu dışa vurunca biraz olsun rahatladı Lucero. Çok kötü İspanyolca konuşuyordu bu 'ecnebiler' ama öylesine güvenli konuşuyorlardı ki her seferinde yüreğine su serpiliyordu doğrusu.

"İnanmıyorum, böyle olacağına eminim bay Lucero," dedi Genel Müdür. Altın çerçeveli gözlüklerinin gerisinde ufacık gözleri ışıl ışıl yanıyordu. "Biliyorsunuz, torununun Şikago'dan ayrılmasını istemiyordu patron."

"Evet" anlamına gelecek şekilde başını salladı Lucero.

"Boby'yi annesi gönderdi buraya, Alman veya Japonların Şikago'yu bombalayacağını sanıyor, Boby'nin bombardımanda ölmesinden korkuyordu..."

"Görüyorsunuz, nasıl tersine dönüyor her şey; geldi ve burada öldü çocuk."

Çaresizlikle iki yana düştü kolları. Şlak... şlak... şlak... Hâlâ geviş getiriyordu ciklet meraklısı memur.

"Çocuğun kara haberini almadan ölmesine dua edelim ihtiyarın," dedi Lucero, inandırıcı bir ifade vardı sesinde. "Nereden bilsin torununun öldüğünü? Hem ne işe yarayacak ki bilirse? Torununun kendi kaldığı yerden devam edeceğini sanarak ölmeli bana kalırsa. Büyüdükçe, iyiden iyiye ihtiyara benzemeye başlamıştı çocuk. Hay Allah! Uğursuzluğa bakın, grev oldu, olmadı derken nereye vardı sonu!"

Şlak... şlak... şlak... Boby'nin tabutu başında hâlâ geviş getiriyordu cikletli adam, İllinois doğumlu genç memur oradaydı gene, fıstıklara övgü yağdıran budala şarkı, gene düzensiz bir ıslık gürültüsü hâlinde dökülüyordu dudaklarından.

• • •

Aurelia Maker Thompson: Birbirlerinden çok aralıklıydı kirpikleri, mavimsi saçları, ipincecik boynu ve parafin banyoları, masaj ve türlü ihtimam sayesinde güzel ve biçimli kalmış bir vücudu vardı. Küllüğe bastırdı sigarasını. Bir penceresi bahçeye bakan salonun kapısına yürüdü sonra, hizmetçinin elindeki telgrafı alacaktı. Sabırsızlıkla bekliyordu bu telgrafı; Boby'sinin Şikago'ya varış saatini bildiriyordu muhakkak. Alana gidip Boby'yi alacaktı çünkü. Büyükbabası ölmeden yetiştirmeliydi çocuğu, Boby'yi görmeden ölmemeliydi Geo Maker Thompson. Bu sabah uyuşturucu ilaçların verdiği baygınlık hâlinde bile, üst üste üç, dört defa Boby'nin ismini sayıklamıştı gene, yanına istemişti çocuğu.

Gözlerini telgrafa dikerek, önünde oradan oraya sıçrayan, bütün çabasına rağmen zapt edemediği harfler ve kelimelerle cebelleşerek ne kadar zaman hareketsiz kaldığını bilemiyordu.

Sımsıkı yumdu gözlerini, yumdu, yumdu... Babasının yattığı odaya koşarken haykırdı sonra:

"Boby'yi öldürdüler! Boby'yi öldürdüler!"

Gözleri buğuluydu yatalak ihtiyarın, saçları darmadağındı ve bir iskeletten farksızdı. Susturdu kızını. Yüzünün ifadesinde şekillenen neşesini sözlere dökebilmek için çaba gösteriyordu, küçücük hıçkırıklar hâlinde dudaklarından döküldü bu sözler:

"Boby... Boby... daha... demin, burada... yanımdaydı Boby!.. Burada Boby!.. Yanımda Boby!.."

Hissizleşmiş, kaskatı avucunda telgrafı buruşturdu Aurelia. Gözlerini yakan kuru yaşlar vardı hâkim olmak istediği; Boby'nin yanında olduğuna inanan ve bunun mutluluğu içinde debelenen ihtiyara yaklaştı tekrar.

Şaşkındı. Telgrafı daha fazla, daha fazla buruşturdu avucunda. Korkunç haberi bir türlü tekrarlayamıyordu babasına. Saklayacak, sineye çekecekti çaresiz. Ne kadar uğraşsa Boby'nin öldüğüne artık inandıramazdı babasını. Çocuğunun oturduğu yerin izi vardı, yatağın kenarında... Uzattı elini Aurelia ve elleriyle dokundu bu

hayal dünyasına... yanaklarını... dudaklarını... kapalı gözlerini... başını sürecekti... Maker Thompson'un sesi durdurdu onu...

Dirilmiş, gözlerini açmıştı babası, bağırarak torununu arıyordu: "Bul onu bana!.. Bul onu!.."

O şaşkınlıkla çevresine bakındı Aurelia. Oysa onlardan başka kimse yoktu odada. Aurelia, oğlunun uzaktaki cesediyle babasının ölüsü arasında yapayalnız ve kimsesizdi artık...

• • •

"İstifa etti! İstifa etti!"

Güneş bir alev yumağı sanki. Palmiye ipliğinden örülmüş şapkalar var herkesin başında. Toprak rengi yüzleri var insanların, terden sırılsıklam hepsi. Kısacık boylu, sinirli insanlar çoğu.

"İstifa etti! İstifa etti!"

Herkesin sokaklara dökülmesine yol açan sözlerdi bunlar; insanlar sarmaş dolaş oluyordu meydanlarda.

Birbirine meydan okuyan şenlik alayları kol geziyordu caddelerde, eli silahlı atlı ve yayalar gökyüzünün mavisini sevinçlerine tanık tutarak havaya ateş ediyorlardı. Özgürlüğün sembolü gözüyle bakıyordu insanlar birbirine... İstifa etti!.. Özgürlük! Özgürlük!

Tiquisate ısrarla Bananera'yı arıyordu kaç zamandır...

Bananera... Bananera... Tiquisate arıyor... Tiquisate konuşmak istiyor... Tiquisate telgraf başında... Bananera'yı arıyor...

Bütün haberleşme araçları halkın elindeydi artık ama hiçbir yerden cevap alınamıyordu. Telgrafhanelerdeki bütün memurlar, bütün teknisyenler işlerini bırakıp sokağa dökülmüş, sevinç gösterilerine katılmışlardı çünkü. Akıllara durgunluk verecek kadar yoğun bir sevinç kaplamıştı her tarafı; alkışlar, kahkahalar, "yaşa" sesleri... Hürriyetin ilk gününde bu mutluluğu yudum yudum içmek, özgürlük havasını ciğerlerine doldurmak istiyordu bütün insanlar.

Sonunda cevap verdi Bananera.

Gece yarısını beklemeden saat 19'da greve girilmesini teklif ediyordu Tiquisate. Emekçilerin kitle hâlinde desteği ve direnmesi olmazsa hiçbir işe yaramayacaktı diktatörün devrilmesi. "Yaşa!" çığ-

lığının ömrü kadar kısa sürecekti hürriyet havası, halk sömürücüleri duruma tekrar hâkim olacaktı vaktinde müdahale edilmezse.

Bananera kabul etti bu teklifi. Vakit kazanılacaktı böylece ve şirket, emekçileri bölmek fırsatını bulamayacaktı. Artık sadece zam istemekle yetinmiyordu işçiler, toprak istiyorlardı şimdi, vaktiyle şirketin ellerinden aldığı toprakları geri istiyorlardı.

"Toprak!.. Toprak!.. Geri verin topraklarımızı!.. Ekmek ve hürriyet!.."

Paris Komünü'nü hatırladı Florindo Key; bir laterna sesi ve bir şarkının sözleri çınlıyordu kulaklarında... "Çilek mevsimi çok kısadır..." Saçları dağılmıştı, güneş gözlüklerini takmıştı, ters dönmüştü gömleğinin yakaları, köye gitmek için küçük bir arabaya binmişti, şenliklere yetişmek değildi amacı. Boby'nin öldürülmesinden sorumlu tutuldukları için, sendikacıların da, liderin de başında "şenlikli" sıkıntılar kol geziyordu zaten! Samuelon aracılığıyla yüzbaşı Pedro Domingo Salome, Andres Medina sayesinde de yüzbaşı Carcamo ile temas kurmaktı amacı. İki yüzbaşı da "Uykucu" albayın işini bitirip Kumandanlığı ele geçireceklerine ve vakti gelince emekçilerin safına geçeceklerine söz vermişlerdi...

Samuelon ve Medina çabucak girdiler otomobile. Kışladakilerle temas kurmak imkânsızdı. Kimseyi yaklaştırmıyordu nöbetçiler. Bir şeyler oluyordu ama kimse bilmiyordu ne olduğunu, telefon hatları kesilmişti. Kışlanın kule direğinde bir bayrak dalgalanıyordu. Taraçalara sıra sıra makineli tüfekler dizilmişti. Bütün kapı ve pencereler kapatılmıştı ve nöbetçiler sessiz adımlarla dolaşıyorlardı.

Geniş kenarlı şapkalarıyla oradan oraya koşuşan keyifli insan kalabalıklarıyla dolup taşıyordu sokaklar, artık "yaşa" sözü dökülmüyordu dudaklarından, öfkeli ve tehdit dolu homurtularla söyleniyorlardı artık. Şapkalarını, ellerindeki orakları sallıyor, belediye başkanının büyük emek verdiği İngiliz parkını tadını çıkararak çiğniyorlardı. Çoktan bir telgraf direğine asılmış olmalıydı belediye başkanı ve Piedrasanta'nın dükkânı da çoktan yağma edilmişti! Piedrasanta, tezgâhın gerisinde kakao hazırlıyordu o sırada. Ve tam o sırada Guadalup Meryemi'nin tablosu geçti eline. Berberin, ortalığı karıştırıyor gerekçesiyle sürülen Meksikalı köy papazına

ikram etmiş olduğu tablo yani... Hani şu... Ferrusigfrido Feju isimli papaza. Kilisenin en esaslı bir yerine sallandırsın diye... Ne matrak bir hikâye olmuştu Yarabbi! Guadalup'lu Meryem Ana'mızın kendi toprakları dâhilinde boy göstermesi pek hoşuna gitmemişti şirketin. Ve papaz hazretleri soluğu sürgünde almıştı. Söz konusu tablo da böylece Piedrasanta'nın çöplüğüne kadar dayanmıştı.

Yağmacıların dinî duygularını iyice coşturdu bu buluş. Öyle ya hem şarapları, biraları, konyakları ve viskileri tek kuruş sökülmeden içerek mağazanın altını üstüne getiriyorlar; hem de, hiç ummadıkları bir şekilde, bütün bu kepazeliğin Meryem Ana'mız tarafından takdis edildiğini görüyorlardı. Ve tutup tabloyu, huzur ve sevinç içinde oradan geçen bir kadın topluluğuna emanet ettiler. Ve kadınlar, bir yandan üfleyip bir yandan omuz örtüleriyle temizleyerek, tozların ve örümcek ağlarının istilasından kurtardılar bu kutsal sureti. Sonra da kilisenin yolunu tuttular. Tertemiz olmuş resmi taşırken ilahîler ve övgüler okuyorlardı. Ve kalabalığın haykırışlarına karışıyordu türküleri...

"Ve-rin... ve-rin!.. Geri verin topraklarımızı"

"Top-rak... top-rak!.."

"Ek-mek... hür... ri... yet!.."

"Top...rak... top...rak... Toprak ve hürriyet!.."

"Top...rak! Top...rak! Top...rak!"

Sen ey hiç günahsız

Yaratılan Anamız

"Hür-ri-yet!.. Hür-ri-yet!.."

Baştan ayağa cömert

Ave Maria

"İstifa etti! İstifa etti!.. Et-ti! Et-ti!.."

... Sen sadece

Sadece Tanrı

Tanrı sadece

"Top-rak! Top-rak!.."

"Ge-ri ve-rin top-rak-la-rı-mı-zı!.. Top-rak!.. Top- rak... Top-rak!."

Karanlık yüzlü sabırlı insan kitleleri akıyordu tarlalardan köye doğru. Muzların özsuyu gibi yeşil ve yıldızlarla ya da altın renkli küçük örümceklerle bezenmiş, gün sonunun taşmaya hazırlandığı uçsuz bucaksız bir zamanı andıran buğulu akşam güneşinde pırıldayan ekili toprakları artlarında bırakmış, hiçbir vakit tamamıyla durmaksızın, yer yer yavaşlayan bir karınca akını hâlinde gelip meydanı dolduruyor ve istasyona doğru taşıyorlardı. Treni bekliyorlardı son haberleri almak için. Her yer insan doluydu. Sadece, mitralyözlü nöbetçilerin varlığıyla dehşet salan Kumandanlık binasının çevresi boştu, o kadar.

Meydana kadar bir tek blok hâlinde uzanan, yer yer kadınların görüldüğü bu şapkalı kafalar yığını arasında birdenbire bir itişme belirdi. Birisi yol kavşağında topluluğa hitap ediyordu ve insanlar oraya doğru ulaşmak amacıyla kendilerine bir yol açabilmek için itişmeye koyulmuşlardı...

O'nun sesiydi bu...

Key, otomobilden atlayıp dinlemeye başladı.

Medina ile Samuelon bir an bile tereddüt etmediler. O'nun sesiydi, evet...

Bakıştılar sadece ve tek kelime söylemeksizin, kendilerine bir yol açabilmek için kalabalıkla mücadeleye giriştiler. Bir mızrak gibi Samuelon ilerliyordu en önde. En irileri de oydu zaten; bir yandan ilerliyor, bir yandan da gülerek: "Özür dilerim, ayılar önde gider!" diyordu. Sonra Florindo, arkadan da o titrek ve ufak cüssesiyle Andres Medina.

"Korkunç bir tedbirsizlik bu!" diyordu Key.

Hızla ilerleyemedikleri için umutsuzluğa kapılmıştı. Gerçekten de kalabalık, meydana yaklaştıkça daha da sıklaşıyor ve aşılmaz bir duvar gibi yükselmeye başlıyordu önlerinde. Çevrelerini kuşatan bu şapka, omuz ve kafa bulutu kendileriyle birlikte dalgalandığı için, ilerledikleri hâlde yerlerinde saydıkları zannına kapılıyor veya ters yöne itildiklerini sanarak öfkeleniyorlardı.

"Tam bir tedbirsizlik bu! Tam bir tedbirsizlik!.." diye söyleniyordu Key durmadan.

"Anladık Keycito, anladık! Tekrarlamaya lüzum yok..." diye homurdandı Samuelon yarım dönerek.

Gerçek anlamında bir savaşa girmişti sanki. Direnç kabul etmeyen bir inatla, zayıfları hafifçe itip kuvvetlileri doğrudan doğruya itekleyerek ilerliyordu. Onu elinde gitarıyla bu şekilde göz önüne getirmek, küçük İsa'yı omuzlarında taşıyan ermiş Christophe'u hayal etmekten de güçtü.

Bir solukta ekledi:

"Riske giren insanları severim ben ve şu anda San kendini riske atmakta! Ha gayret, ileri!.."

"Top-rak... hür-ri-yet! Top-rak... hür-ri-yet!"

"Ge-ri ve-rin! Ge-ri ve-rin! Topraklarımızı geri verin!"

Haykırışları artmaktaydı ama hatibin konuşmakta olduğu yol kavşağına doğru yavaş yavaş bir sessizlik kapladı ortalığı...

"TOP-RAK!.. TOP-RAK! Tooooooooppp..."

"Gringo'lar, dışarı! *Gringo*'lar dışarı!.."

"Dı-şa-rı! Dı-şa-rı!.."

"Grin-go-lar dı-şa-rı!.."

Bu seferki haykırış feciydi. Key, Medina ve Samuelon, yüzbaşı Carcamo ve Salome ile temas kurabilmek için boşu boşuna çabaladıkları sırada, beklenmedik bir şey olmuştu.

Olaylar hızlanmıştı birdenbire ve o kadar baş döndürücü bir şekilde hızlanmıştı ki, Tabio San, grev ilan etmek üzere meydana doğru yürüyen öfkeli devrimci kitlenin başına geçmişti. "Kaybedecek zaman yok!" diye haykırıyordu kalabalık, toprakların eski sahiplerine geri verilmesini ve Gringo'ların yurt dışına çıkarılmasını istiyordu...

"Dı-şa-rı! Dı-şa-rı! Dı-şa-rı!"

Mr. Perkins, şirketin sunmuş olduğu ücret artışlarının ve öteki avantajların, işçiler greve gittiği takdirde uygulanamayacağını; tam tersine, kitle hâlinde işten çıkarmalar olacağını, çünkü bazı ekim mıntıkalarını terk etmeyi düşündüklerini ve bu pis toprakların bir karışını bile artık ekmeye yanaşmayacaklarını bildirmişti.

"Muzları sökün!" emrini vermişti Chicago. Ama sökmeyeceklerdi, koyuvereceklerdi fidanları boy atmaya ve yeni bir emir gelmediği takdirde bütün ekinler mahvolacaktı.

Aurelia Maker Thompson, Pasifik kesiminin müdürüne kudurgan bir sesle emretmişti bütün bunları, sonra da, "Şirket, ben demektir!" diye haykırıp adamcağızı işten atmıştı.

Yalan da söylemiyordu üstelik. Tek sahipti. Kendi hisselerinden gayri, babasının ve Maker Thompson'un tek vârisi durumunda olan oğlunun hisselerine de konmuştu. Chicago gazetelerinin yanı sıra dünyanın belli başlı bütün gazeteleri de *Green Pope*'un* öldüğünü haber veriyordu. Bir uçak getirmekteydi Boby Maker Thompson'un naaşını. Ve Aurelia, tam bir çılgınlık hâlinde, oğlu için gökyüzünde kazılmış bir mezar diye düşünmüştü bunu. Hızla dönen pervanelerin iki haçı tarafından kazılan bir mezar...

Ve rüyası gerçekleşiyordu işte. Oğlunun cesedini taşıyan mezar-uçak bir ay boyunca uçtu. Ve Aurelia, oğlunun gökyüzünde olduğunu söylüyordu herkese. Bir başka uçak durmadan yakıt taşıyordu gökyüzündeki mezar-uçağa. Ve böylece hep gökyüzünde kaldı oğlu. Günün birinde denize düştüğü ana kadar. Masum yalan... Denize değil, hissedarların eline düşmüştü ve alıp gizlice gömmüşlerdi onu dedesinin yanına. İhtiyarın lakabı, *Korsan*'dı, başka bir lakap da yaraşmazdı doğrusu üstada! Evet, dedesinin yanına gömmüşlerdi, Karayiplerin en kudretli şirketinin çöküşüne engel olmak amacıyla... Öyle ya, her önemli hissedarın, gurur meselesi yapıp da, bütün sevgili akrabalarına birer uçan-mezar vermeye kalktığını düşünün! Ve Tiquisate bölgesindeki tarımı kısıtlama emrini vermişlerdi. Toprakların ölüm hükmüydü aslında bu emir. Ama Aurelia'nın elindeki hisse senedi sayısı, hiç kimsede bu emre karşı çıkma cesaretini bırakmamıştı. Ve Aurelia, muz ağacı biçiminde bir katedral inşa ettireceğini söylüyordu. Alt tarafında ince, üst tarafında kalın sütunlar bulunacak, hakiki zümrütlerle süslenecekti bina ve Amerikan gotiği denen yepyeni bir mimarî tarz meydana gelmiş olacaktı böylece! Bir

* Yeşil Papa

süre saçmalıyor, hemen ardından Devlet Bakanlığındaki nüfuzlu dostlarından birine telefon ederek Tiquisate'ye askerî birlikler yollanmasını istiyordu. "Avrupa'yı işgal etmek aptalca bir şey olur, asıl Tiquisate'yi işgal etmelisiniz!.." Sonra da sevgili oğlunun engin denizlerde gömülü cesedini aramak için yeni bir gemi inşa ettirmeyi tasarlıyordu...

• • •

Key, Medina ve Samuelon, çoğu zaman ayakları yerden kesile kesile ilerleyerek, sıcaktan bitkin ve çığlıklardan sağıra dönmüş bir hâlde; yarı çıplak veya paçavralar giyinmiş "Gambaso"larla çevrili olan Tabio San'ın kalabalığa hitap ettiği kavşağa ulaşabilmişlerdi sonunda. Ve üç adam, muazzam bir yılan tarafından yutulup uzun bir sindirimden sonra tekrar dışarı fırlatılmış gibi iki büklüm ve üstbaşları perişan bir hâlde sokağın ağzına geldikleri vakit;

"Bu çözüm şekli..." diyordu San, "Bu çözüm şekli isabetli değildir, uymaz bize."

"Uy-maaaz..." diye haykırıyordu dinleyenler. "Ha-yır! Ha-yır!.."

"Burada sanıldığı gibi, ikinci bir Hermenegildo Puac'ın kendini feda etmesini ve yeni bir 'güçlü rüzgâr'ın esmeye başlamasını beklemek; bizim, bir tek iradeyle, grev iradesiyle çözebileceğimiz meselelerin çözümünü, doğaüstü güçlere bırakmak olur."

Uzun bir alkış tufanı içinde eriyen sesi yeniden yükseldi:

"Gökyüzünün vermeyeceği şeyi gökyüzünden beklemek olmaz! Yağmur duasına çıkmak boşunadır bu durumda..."

Alkışlarla kahkahalar birbirine karışıyordu.

"Ayrıca arkadaşlar, hiç düşündünüz mü ki, bütün servetlerin yok edilmesinden biz hiçbir fayda sağlayamayız. Çünkü bu servetler sadece sermayenin ürünü değil; emekçilerin alınterinin ürünüdür. Bunun için de bizimdir bu servetler... İşittiniz mi beni? BİZİMDİR!.. Tekrarlayın benimle şimdi: Bu servetler BİZİMDİR! Bizimdir arkadaşlar! BİZİMDİR!.."

"BİZİMDİR!.. BİZİMDİR!.. BİZİMDİR!.." diye bağırıyorlardı şimdi.

Ve San devam ediyordu:

"Bunlar bizim malımız, unutmayınız, bizim zenginliklerimiz. En küçük bir zerresini bile yok etmek aklınızdan geçmesin arkadaşlar. Başkalarına da izin vermeyin. Burada, bu meydanda başlayan 'güçlü rüzgâr', iyice kafalarınıza yerleştirelim ki, ekinleri altüst etmeye değil adaleti gerçekleştirmeye geliyor!.."

"Bravo! Bravo! Çok doğru!.."

"Ama bu demek değildir ki, bizler, mücadele günlerinde açık denizde köpek balıkları arasında veya liman rıhtımlarında kurşunlara göğüs gererek hayatlarını feda etmiş olan kahramanları ve bu arada Hermenegildo Puac'ı ya da Rito Perraj'ın giriştiği teşebbüsleri küçük görüyoruz. Hayır, arkadaşlar, biz hiçbir zaman nankör değiliz ve olmayacağız da!.. Önlerine dikilen kör kuvvete karşı koyabilmek için tek çareleri buydu onların... Örgütlenmiş emekçilerin birliği ve devrimci kitlelerin uyanışı gibi, bugün bizim sahip olduğumuz önünde durulmaz kuvvetlerin hiçbiri yoktu onların elinde!"

Ta yüreklerden kopup gelen bir ses yükseldi:

"Doğruuuu!.."

"İradelerimizi birleştirme konusunda bize öncülük eden başka arkadaşlarımız da vardır: Mayari ve Chipo Chipo isimli kahramanlarımız mesela! Bizim kahramanlarımız! Pirate'nin kollarına ve servetine, suyu, denizin aynasını tercih etti Mayari. Ve Chipo Chipo da onunla beraber gitti türküler söyleyerek... 'Suların şiirini yalnız ben bilirim, yalnız ben...' Biz.. Bizler de biliyoruz o şiiri Chipo Chipo. Emekçilerin düşmanlarıyla anlaşmaktansa timsahlarla dolu nehire dalmayı biz de biliyoruz. Bizi sömürenlerle uzlaşmaya, ittifak kurmaya, onlara boyun eğmeye kesinlikle hayır diyoruz!"

"Hayır! Haaayır!.." diye gürüldüyordu kitleler.

"Bizi insafsızca sömürenlere hayır dediğimiz gibi, şirketin çalışma metotlarını daha insani ölçüler içinde düzenlemekten söz açanlara da hayır diyoruz. Bunlar kafalarımızda, babacan bir sömürgen imgesi yaratmak istiyorlar. İstiyorlar ki kendi ellerimizle koparmayı bilemediklerimizi ya da koparamadıklarımızı, yukarıdaki insanların inayetinden bekleyelim. Oysa bu efsane milyoner Cosi, tecrübesiyle birlikte iflas etmiştir arkadaşlar! Bugün

mücadele, bambaşka şekillere bürünmüştür. Bizler bugün bize iftira eden; bizi katillikle, şirket müdürünün torununu öldürmüş olmakla suçlayan bir düşmanla mücadele ediyoruz. Ve bu mücadele içinde pişip güçlenmiş durumdayız. Karşımızdaki düşman, delegelerimizi kapıdan çevirmiş, ücretlerin arttırılması ve hayat pahalılığının azaltılması tekliflerimizi bir kalem darbesiyle reddetmiş, daha dün müzakereye oturmuş olduğu sendika temsilcilerimizi bugün terslemiş olan düşmandır. İşsiz sayısını arttırmak amacıyla giriştikleri, ekimleri kısıtlama veya erteleme tehditleri de cabası!.. Ama bizler bu mücadelede eskisi kadar bilgisiz ve tecrübesiz değiliz arkadaşlar!.. Bir kere, dünkünden farklı olarak, bugün birlik hâlindeyiz. Ve bize zaferi kazandıracak olan, bu birliktir! Zaferin bugün veya yarın kazanılacağını bilemeyiz. Ama bildiğimiz, kesinlikle bildiğimiz bir şey var: Silahlarına, milyonlarına ve bütün entrikalarına rağmen, biz onlardan çok daha kuvvetliyiz! Bizim için önemli olan, birlik hâlinde, omuz omuza kalmak ve bir tek cephe hâlinde düşman karşısında dikilmektir. Ve biz bugün, şu anda, işte bu durumdayız ve onların bütün tahriklerine grevle cevap vermek için el ele tutuşuyoruz!.."

"Der-hal! Der-hal! Der-hal!.."

"Bize kesin zaferi sağlayacak olan, grevdir!"

"Doğ-ru! Doğ-ru!"

"Yaşasın Bananera emekçileri! Yaşasın Bananera!"

"Yaşasın!.."

"Yaşasın bütün dünya emekçilerinin birliği!"

"Yaşasın!.. Yaşasın!. Yasasın!.."

Coşkun kalabalığın Tabio San'ı omuza alıp götürmesine engel olmuştu "gambuso"lar. Ve San, kendisine güçlükle açılan yoldan geçerken, alkış dalgaları içinde ilerlemiş, farklı çehrelerden, şapkalardan, bıyık ve namlulardan verilen selamlarla uğurlanmıştı. Ve gece, bir kum saati gibi, yıldızlardan sonsuzluğu sağmaktaydı.

"Grev! Grev!"

"Der-hal grev! Der-hal grev!"

"Grev! Grev! Grev!.."

Bu haykırışlarla dolup taşmaya başlamıştı bütün sokaklar. Yırtıcı bir rüzgâr gibi sarsıyordu toprağı haykırışlar. Bir tek iradeyle bir olmuş binlerce varlığın çehresinden, elinden, kafasından, gözünden, ayağından, omuzundan, kolundan zincirini kırarak kopup gelmiş körletici, insafsız, sağır ve dilsiz güçlü bir rüzgâr gibi...

"Grev! Grev! Grev!.." çığlığı... Bananera'da çınlayacağı an yaklaştıkça bir kat daha genleşip yayılarak uzaklaşıyordu sanki.

Gece işçileriyle birlikte temizlik işçileri ve onların yanı sıra kertenkele ve böcekleri yok etme ekipleri, iş elbiselerini, eldivenlerini, maskelerini, miğferlerini ve aletlerini bırakmış, sokağa çıkmaya hazırlanıyorlardı. Kitleler, aynı zamanda ağır ve hafif, yumuşak ve katı bir lav gibi ilerleyen gecenin içinde, sanki bir rüyanın aydınlığındaymışlarcasına, her şeyi bir bakışta görmeye başlamışlardı...

Ardında yarım düzine boş yük vagonu sürükleyen bir lokomotifin ışığı, yorgunluktan ve insan hararetinden sarhoşa dönmüş ağaçları yalayıp geçti. Demiryolu işçilerinin cevabıydı bu. Tren, tüm arkadaşları Bananera'ya götürmeye hazırdı. Ve bu uzun yorucu yolculuğu güle oynaya yapacaktı delegeler. Çalışmamak... Bir garip geliyordu şimdi işçilere bu... Gündüz işçileri işlerini bitireli birkaç saniye olmuştu henüz. Her şey işitiliyordu. Koca bir tencerede kaynatılan böceklerin vızıltısını andıran bir sesti bu... Belediye binasının pencerelerinden yüz ifadeleri ve jestleri görülen sendika delegelerinin sesleri seçiliyordu sadece. Grevin resmen ilanını bekleyen işçiler çevirmişti etraflarını. Bir ateş akını hâlinde büyüyen bu meşale yığınını zapt etmek görevi, "Gambuso"lara verilmişti.

"İstifa etti! Et-ti! Et-ti!"

"Top-rak, hür-ri-yet!."

"Top-rak, hür-ri-yet!."

"Hür-ri-yet! Hür-ri-yet!"

"Top-rak, hür-ri-yet!.."

Sesler, çığlıklar, şapkaların dalgalanması, namluların havalanması, meşalelerin hareketi, ortalığı kaplayan heyecanı her an biraz daha arttırmaktaydı. Delegeler grevi ilan etmediği takdirde, öfkeli kalabalığın belediye binasını zorla ele geçirmesi işten bile değildi.

Dakika başında bir görevli çıkıyordu kapıdan ve işçileri sakinleştirmeye çabalıyordu: Söz konusu olan, üzerinde tartışılan grev değildi artık, greve çoktan karar verilmişti, şimdi şirkete sunulacak talepler, gerçekleşmesi istenen şartlar söz konusuydu...

Ve nihayet sessizlik sağlanıp da Tabio San, grevi ilan eden kararı okumaya başladığında, yer yerinden oynadı: "Tiquisate emekçileri sendikası..." Aniden yükselen alkış tufanı devam etmesine imkân bırakmamıştı... Tam bu sırada, Kumandanlıkta bir kıpırdanma olduğu haberi geldi. Bu durumda her şeyden önemlisi, delegelerin gidebilmesini sağlamak için, istasyonu emniyet altına almaktı. Hemen yayıldı parola: Herkes istasyona... Vakit kazanmak için istasyona!.. Grev bildirisiyle Bananera emekçilerine yollanan mesaj orada açıklanacak! İstasyona! İstasyona!..

Meşalelerin aydınlığında parıldayan beyaz şapkalar yığını, "yaşasın" sesleri ve alkışlar arasında sarsılarak, biraz önceki yağmurla ıslanmış toprak yollardan ve sokaklardan gara doğru akmaya başlamıştı şimdi.

Büyük bir lokomotifin soluması örtüyordu Tabio San'ın sesini. Makinenin kocaman farının ışığında, Tiquisate emekçilerinin bildirisini okuyordu San. Ve binlerce meşale, her paragrafı, her cümleyi, her kelimeyi selamlamak için dalgalanıyordu işte! Gökyüzünün ışıkları gelmiş, yangının ilk kıvılcımları olmak üzere, bu halk adamlarının ellerine konmuş gibiydi.

Birdenbire söndü trenin ışıkları. Ve San, karanlıkta devam edemeyip kesti. Yere atlayacak kadar zaman bulabilmişti ancak. Katar hareket ediyordu. Kurşun sesleri geliyordu Kumandanlıktan doğru. Sıkı bir yaylım ateşini, aralıklı sesler izledi. Sonra mitralyözlerin çatırtısı, sonra da patlamalar.

Yürürken atlamıştı trenden. Kıyımı önlemek gerekiyordu. Kalabalığın gürültüsüne karışıyordu mitralyöz sesleri. Delegelerini yollayan kitle, şimdi, elinde meşaleler, ölümle hesaplaşmak üzere geriye dönüyordu. Bir an sonra gar alev almıştı. Mitralyöz sesleri kesilmişti artık, tüfek sesleri işitiliyordu sadece. Çok geçmeden anlaşıldı ki, mücadele Kumandanlık binasının içinde sürüyor. Dışarı kaçabilen askerlerden, Yüzbaşı Carcamo'nun başkaldırdığı

öğrenildi. Samuelon'la Medina daha ayrıntılı haberlerle geldiler: Darbe teşebbüsü başarısızlığa uğramıştı. Silah deposunu havaya uçurmakla görevli Yüzbaşı Salome, vaktinde yetişememiş, Carcamo ile ardındaki askerler de uzun zaman dayanamamışlardı. İşçiler dağıldılar. Müdahale yersizdi bu durumda. "Askerlerin bir iç meselesi" idi bu. "Herkes evine" parolası dolaşıyordu ağızdan ağıza. Hiç kimse en ufak bir harekette bulunmayacak, şu andan itibaren sürekli toplantıya başlayan sendika üyeleriyle temas hâlinde kalacaktı.

Tabio San, bir "Gambuso"dan öğrendi bunu...

Ama gün ışımaya başlamıştı bile ve herhangi bir girişimde bulunmak tehlikeli olacaktı. Tüm horozların ötüşüyle doğan güneş, saf altından bir alev yığını hâlinde, uçlarında tek tük kısa dallar taşıyan baş döndürücü uzunlukta ağaçlardan, palmiyelerden, Hindistan cevizlerinden, kaplan rengi yapraklardan, gitar biçimi yapraklardan, su altı kablolarını andıran sarmaşıklardan örülü yeşil gökyüzünde yavaş yavaş yükselmekteydi.

Tabio San, bir "Gambuso"dan, Yüzbaşı Carcamo'nun yaralanmış olduğunu ve silah deposu yakınındaki "Gambusino" mağarasında bulunduğunu öğrenmişti.

Mezarlığa nakledilen cesetler arasında Carcamo'nunki yoktu, hayır! Çoğu, ölümün alınteri coğrafyası tarafından çizilmiş kanlı haritalarla örtülü elbiseler giyinmiş, sarımtırak üniformalı on bir asker cesedi... Bir tek çukur açtılar hepsi için –ölüm bazen böyle toptancı kesilir– ve üzerlerine toprak attılar. Çukur öyle pek derin değildi, atılan toprak da hemen bir avuç... Askere yetecek kadar!.. İşte tam bu gömme işiyle uğraşıyorlardı ki Juambo sökün etti uzaktan, üçüncü mevki cenaze arabalarına benzettiği bir el arabasında, ölmüş ya da sarhoş bir kadın getiriyordu. Askerleri gömmek için uğraşanlar yolunu kesip kadını gömmesine engel oldular. Zaten ölüden çok uykuya dalmış bir havası vardı kadının. Ve "Zaten bütün mesele bunu böyle diri diri gömmek..." diyordu melez.

Oradakilerden biri küreğini atıp yaklaştı ve kara toprağa bulanmış eliyle kadının yüzünü örten kumaş parçasını çekti yavaşça, bir an baktı. Tanımıştı kadını. Yüzbaşı Salome'nin düşüp kalktığı

kadındı bu. Clara Maria... Maria Clara... Her neyse işte, pek de iyi hatırlayamıyordu ismini kadının.

"Bana kalırsa bırakalım gömsün diri diri," dedi. Sonra da burnunu elinin tersiyle kurulayarak:

"Ne iş be!" diye ekledi. "Bunun yüzünden gecelerce uykusuz kaldık, hem de açık havada! O esnada da Yüzbaşı Salome!.."

Sözlerini pek bilinen bir el işaretiyle tamamlamıştı.

"Olmaz öyle şey!" diye itiraz etti ötekiler. "Bir kadının diri diri gömülmesine göz yumulamaz!"

"Bunu nasıl olsa öldürecekler!" dedi Juambo... İşitilmeyecek kadar zayıf çıkıyordu sesi ve bakışları dalgındı. "Sanki kurşuna dizilmiş gibi... Şimdiden gömsek ne çıkar yani?"

"Kurşuna dizilmiş gibi mi dedin?" diye atıldı birisi. "İki kere iki dört, kurşuna dizilecek biri, Yüzbaşı Salome'dir. Bu zavallı kadının ne suçu var ki?"

"Ne demek, ne suçu var!.." diye haykırdı melez. "Nasıl olur da bilmezsiniz yahu! Bal gibi kurşuna dizecekler hem de! Çünkü bu karı, Boby'yi öldürdü!"

"Grevciler öldürdü Boby'yi, palavra istemez!"

Biraz önce küreğini bırakan adam söylemişti bunları. Ve ortalığı kavurmaya başlayan güneşin altında, kadavra kokusu almış rengârenk bir böcek bulutu çökmüştü mezarlığa.

"Bu öldürdü!" diye tekrarladı Juambo, eliyle Maria Clara'nın kaskatı kesilmiş vücudunu göstererek. "İtiraf etti bana ve kendisini gözleri açık gidenlerle birlikte gömmem için yalvardı!.."

Gönüllü mezarcılar, güneşin ve sineklerin hücumuna uğramış askerleri bir an için yok sayıp, Juambo'yu dinlediler.

Kadının anlattığına göre, Boby'yi öldürmüş olduğunu anladığı andan itibaren içmeye koyulmuştu... Unutmak için değil, kendi kendini yok etmek, öldürmek için... Başka cinsten bir zehir içmeye cesareti yoktu çünkü... Bir trenin altına atlayarak ölmeye de cesareti yoktu... Bir tek içmeye vardı... Sarhoşluktan ölüme bazen bir adımda geçiliverir... Ve içtikçe her bir yanı buz kesmeye başlamıştı... Kolları, bacakları, ayakları, elleri sanki pamuklaşmıştı... İçinde binlerce karıncanın yürüdüğü bir pamuk yığınına dönüşmüştü... Sonra bir

an gelmiş, başını, o hep düşünmeye devam eden başını bir kenara koyuvermişti... Ve artık hiçbir şey duymamıştı bir daha.

Ve işte bu durumda bulmuştu onu melez, öylesine hayattan uzak, öylesine soğuktu ki, besbelliydi öldüğü. Ama gene de korkmayıp yaklaşmıştı. Yaklaşmış ve göz kapaklarından birini kaldırarak bakmak istemişti. Kirpikleri kurşun gibi ağırdı kadının. Ama Juambo'yu, elinde o boş şişe, tek gözüyle görür görmez fırlayıp kalkmış ve bükülmüş parmaklarıyla birer pençeyi hatırlatan elleriyle, kendisini, başlangıçta bir alkol kâbusu sandığı şeyden ayıran atmosferi yırtmak, parçalamak istemişti: "Ben... ben..." diye ilerlemişti kekeleyerek meleze doğru. "Ben Boby'yi, seni öldürüyorum diye öldürdüm... Seni öldürmekti asıl amacım... Sen ölü kemiklerinin ve ölüm toprağının adamı... Götür beni haydi, mutsuzluğumu çıkarıp getirdiğin mezara götür!.." Ve yeniden sızmıştı...

Askerler, kadını evine götürmeye zorladılar melezi. Juambo'yu ikna etmek için birkaç kürek darbesiyle şöyle hafiften bir itekleme yetmiş de artmıştı bile.

Bir sokak... Gerisin geri dönen ilk cenaze budur herhâlde. Hem de el arabasında taşınan bir cenaze, üç-dört cılız köpeğin takip ettiği... Mezardan evine dönen ilk insan da budur herhâlde. Bir gece, ne yaptığını görmek amacıyla yukarı çıkmazdan önce Boby'yi beklemiş olduğu hendeğe yuvarlanmasına ramak kalmıştı. Sonra ardından gitmişti, onun ve babasının el kemiklerini kaybetmişti öteki. Kadının vücudunu kollarına almadı. Uzun iş! Kalçalarından tutup sürükledi kadını, toprağı da birlikte sürükledi. Cinayet izlerini örtsün diye serpilmiş ıslak toprağı. Ve Boby'nin kan lekeleri çıktı meydana. Yüreğinden fışkırmış olan kandı bu Boby'nin, kuruyup kalmıştı zeminin üzerinde

Gözlerini yumdu ve gürültü çıkarmaktan korkmaksızın ağlamaya koyuldu melez. Sonra da dışarı fırladı. Hiç kimse kalmamıştı sokaklarda. Tek başınaydı. Grev, tam etkisini göstermiş olmalıydı. Tarlalara seğirtti. Gene hiç kimseler yoktu ortalıkta. Muz ağaçlarının ortasında tek başınaydı, işçiler evlerinde uyuyordu. Bazıları da kapılarının önüne oturmuş grevin ilk gününün geçmesini bekliyordu. Sendikada toplanmış olan delegeler tartışmaktaydı. Zaman

zaman kapışacak raddeye geliyorlardı. Şirketin direncini kırmaktı bütün mesele. Milyonlarca dolar kaybedecekti şirket. Sadece işin durmasından değil. Çalıların istilasını da hesaba katmak lazımdı; bir iki saatte her şeyi yiyen, tüketen, yıkan böceklerin akınını da...

En iyi müttefikleri böceklerdi, evet. Hiç düşünmemişlerdi onları bugüne kadar, ilk haftayı sadece saatlerin çalışını gözlemekle, yarı uyku, yarı tembellik içinde geçirmişlerdi. Ve kış geliyordu işte. Ve kışla birlikte tropikal yağmurlar geliyordu. Taşması yakındı suların, tarlaların baskına uğraması yakındı. En iyi müttefikleri buydu, evet. Geceleyin uyanıyorlardı, yağmur yağıyordu. Yeniden uyuyup yeniden uyanıyorlardı, yağmur yağıyordu hep. Bardaktan boşanırcasına. Şimşekler çakıyordu art arda. Devasa altın yengeçlerin kıskaçlarını andırıyordu şimşekler. Hiçbir hangar, hiçbir ağıl kurtulamayacaktı besbelli. Elveda bol süt veren inekler, elveda öküzler, atlar. Gök gürültüleri geliyor derinden derine, uzun uzun. Nasıl da cuk oturdu grev, yoksa bu korkunç yağmur altında gidip tarlalarda sürünmek vardı! Grev yetişmeseydi, şimdi yarı çıplak adamlar yabancı ekip şeflerinin emri altında çoktan koyulmuş olacaklardı işe. Grev ve yağmur, evet... Yağmurlu bir grev. Erkeklerdeki beklenmedik tavır bayağı ürkütmüştü kadınları, erkekleri gözlüyorlardı durmadan. "Patronlar yukarıda yan gelip yatsın, emekçiler aşağıda sürünsün dursun," diyen kanunu, bu bıkkınlıkla mı susturacaktı erkekler. Olur mu olur, umut kesilmez. Başka bir kanun istiyorlardı, besbelli. Yepyeni bir kanun! Doğru kanunu istiyorlardı. Birkaç tanesi hariç hemen bütün erkeklerin bu ısrarlı susuşu, bu sakin hâli, hele hiçbirinin içkiye el sürmeyişi; köklü bir değişiklik olduğu düşüncesini veriyordu kadınlara. Kimisi hayvanlar için tuzak kurmuştu ormanda. Kimisi de tüfeğini temizlemiş, ava hazırlanmıştı. Bir kısmı ise balığa gidiyordu. Balık ve avla avunarak geçiriyorlardı bu kara günleri. Yumuşak, sakin ve dikkatliydiler, hoşgörü doluydular. Hiçbir vakit böyle görmemişti kadınlar erkekleri. Hiçbir vakit. Kökten değişmişlerdi sanki. Ve yağmur yağıyordu durmadan, Yağmurlu bir grev, evet... Ve içlerinde sabırsızlananlar vardı. Durumun düzelmeyeceği, grevin artık çuvalladığı duygusuna kapılanlar vardı. Yeniden işe koyul-

mak... Yapacak başka bir şey kalmıyordu. Hatta belki, yeni müdürle anlaşmaya varmak bile mümkündü. Ama bir türlü gelmek bilmiyordu yeni müdür.

Birkaç gün geçti, yeni hükümetin işi tatlıya bağlamak için girişimde bulunacağı söylentileri dolaştı ortalıkta. Aslı çıkmadı. Yağmur yağmadığı ender zamanlarda toplanıp en son haberleri tartışıyorlardı... Yaralanmıştı evet, tabii yaralanmıştı canım, başkente götürmüşlerdi alelacele!. Kimi, Salome'yi mi? Yok yahu, Carcamo'yu! Bir, iki yarayla paçayı kurtaran oydu asıl!.. Peki ya Salome, o ne olmuştu?.. Hiçbir haber yoktu ondan!.. Ötekine gelince, "Uykucu"ya, işte o Savunma Bakanlığında şef olmuştu. Şef değil, müsteşar yardımcısı!.. Öyle ya canım, zavallı askerlerin ölmesi daima böyle alçakların işine yarar! Yerine bir başka kumandan mı geldi dedin?.. Ha evet hatırladım, o kısa boylu albay!.. Sendikaya da geldi geçenlerde!.. Edepli, terbiyeli bir adam!.. Şirketin müzakereye hazır olduğunu ve grevin müzakere yoluyla halledileceğini umduğunu söyledi!.. Bizim çocuklar ne mi cevap verdiler buna karşılık?.. Bir hâl tarzına mutlaka ulaşmak gerektiğini bildikleri hâlde "hayır" dediler. Peki ya Bananera'dan ne haber, kuzum? Bütün mesele orada çünkü. Yeni bir iş sözleşmesinin şartlarını kabul edip etmemek konusunda Bananera'dan cevap bekliyoruz!.. Kim mi getirecek cevabı?.. Ramila adında biriymiş!.. Hangi Ramila? Küçük ismini bilmiyorum ama Bananera'daki hareketi idare ettiğini ve cevabı onun getireceğini biliyorum!.. Yağmurlu bir grev mi, grevli bir yağmur mu?.. Cevap da yağmurlu ve grevli olacaktır herhâlde!..

Yağmur yağıyordu ve ölçülemeyecek kadar büyüktü hasar... Çoğu devrilmişti muzların, yapraklar çürümeye yüz tutmuştu... Baskından kurtulan şeyler de elden gitmek üzereydi.

Nasıl bir cevap gelecek acaba Bananera'dan?.. Tiquisate'nin cevabı gibi bir şey mi?. *Hayır!*.. Peki, yani hiçbir çaresi yok mu bu işin? Şirket şartlarımıza boyun eğmediği sürece yok, evet... Hiç sanmıyorum bu heriflerin boyun eğeceğini!.. "Güçlü rüzgâr"a bile boyun eğmedi ki, görmüyor musun? Gündeliklerini arttırmaktansa, emekçileri kurşuna dizdirmeyi tercih ettiler! Eee, şirket bu! Görürüz bakalım onun da fiyakasının nereye kadar süreceğini!..

Ortalık ağarmaya başlamıştı ve çok geçmeden de güneş, su basmış toprakların üzerinde, dörtnala kalkan bir at gibi ilerleyip yükseldi. Binlerce ayaklı ışıktan bir at... Ve ışık gibi yayıldı zafer sevinci: Kudretli şirket, emekçilerin, bütün şartlarını kabul ediyordu. Şirketin başkentteki merkez binasından, bir adım gerisinde Ramila'yla çıktı Tabio San. Yeni sözleşmeyi imzalamışlardı. Ve Malena, sırtında tüfek, saçları gelişigüzel taranıp iliştirilmiş, bitmek tükenmek bilmeyen mücadele günlerinin izleri esmer solgunluğunda; kapıda bekliyordu onları.

Haberi bir an önce almak için orada bekleşen dostların alkış ve çığlıkları arasında ilerleyip kucakladı Tabio San'ı ve öptü. Genel grev, gece yarısı sona ermiş olacaktı. Bananera'da da, Tiquisate'de de, evet... Dikta rejimi de boyun eğiyordu şirket ile birlikte. Ve adalet gününü beklerken gözleri açık gidenler yumabilirlerdi artık gözlerini. Hayır hayır, acele yok! Henüz eşiğinde sayılırız o büyük günün!.. O büyük umut gününün!.. Evet, umut dediğin şey, yapılan işlerden değil, yapılacağı söylenen işlerden doğar...

Ne diyordu kara kitap? "Bir gün, er ya da geç, kadınlarla erkekler el ele türküler söyleyecekler..." Ve işte gelmişti o gün. Ve işte türkü söylüyorlardı... Tabio San'lar, Malena Tabay'lar, Cayetano Duende, Populaca, Loro Ramila, Andres Medina'lar, Florindo Key'ler, Carcamo ve Salome'ler, yüzbaşılar, hamallar, öğretmenler, öğrenciler, tipografiar, Judasita'lar, tüccar, köylü, esnaflar, don Nepo Rojas'lar, Gambuso'lar, Samuel'ler, Juambo'lar ve de Toba'lar, Anastasia'lar, Mayari'ler, Chipo Chipo'lar, Hermenegildo Puac'lar, Rito Perraj'lar... Orada olanlarla orada bulunmayanlar... Yaşamakta olanlarla ölmüş olanlar... İşte nihayet el ele vermiş, türkü söylüyorlardı...

SON

Buenos Aires, 1952; París, 1953;
San Salvador, 1954; Buenos Aires, Haziran, 1959.

Latin Amerika edebiyatının büyük ustası Miguel Angel Asturias, bölgenin yerel halklarının, köylülerin ve emekçilerin yaşamlarını, kölelikle eşdeğer çalışma koşullarını, doğayla ve sömürücülerle sürdürdükleri mücadelelerini anlattığı destansı üçlemesinin bu ayağında, Muz Şirketi'ne karşı gerçekleştirilen grev ekseninde, "gözleri açık gidenler"e ve onların ardından sürdürülen kavgaya odaklanıyor.

Gözleri açık gidenler, toplumsal mücadelelerde yitirilen değerler; eşit ve özgür yarınlarda huzur bulabilsin, gözleri artık kapanabilsin diye...

Asturias'ın çizdiği renkli karakterler arasında sıradan köylüler, Yerliler ve işçilerle birlikte, devrimci önderler, öğretmenler, çocuklar, ABD askerleri, "yankee"lerin yerli işbirlikçileri, şirket yöneticileri ve patronlar da var. Üçlemenin bu son kitabında, okudukça insanın içine işleyen güçlü bir aşk öyküsüne de tanık oluyoruz.

Ana kahramanlardan biri olarak ise yine karşımızda Doğa var. Gizem dolu mağaraların dehlizlerinden gelen iniltiler, gürül gürül akan nehirler, yüce dağların ulu dili, fırtınalar, kasırgalar...

Nobel ödüllü yazar Asturias, tasvir ettiği doğaya uygun bir anlatım dili geliştirmek konusunda da usta. Doğa onun kaleminde yeniden dile gelirken, içine Yerlilerin öykülerini, mitolojiyi, folkloru, Latin Amerika'nın "büyülü gerçekliği"ni de katıyor.

yordam edebiyat
YordamEdebiyat
YordamEdebiyat

35 TL. KDV DAHİL